
ETNOLINGWISTYKA

BIBLIOGRAFIA ADNOTOWANA 1988–2018

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej

ETNOLINGWISTYKA

BIBLIOGRAFIA 1988–2018

ETNOLINGWISTYKA

BIBLIOGRAFIA ADNOTOWANA 1988–2018

REDAKCJA

Jerzy Bartmiński
Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska
Marta Nowosad-Bakalarczyk
Sebastian Wasiuta

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin 2023

Recenzenci

prof. dr hab. Krystyna Waszakowa (Uniwersytet Warszawski)
dr Paweł Kowalski (Instytut Sławistyki PAN)

Redakcja wydawnicza

Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Marta Nowosad-Bakalarczyk, Sebastian Wasiuta

Projekt okładki i stron tytułowych

Jerzy Durakiewicz

Przygotowanie do druku okładki i stron tytułowych

Sebastian Wasiuta

Skład i łamanie

Sebastian Wasiuta

© Wydawnictwo UMCS, Lublin 2023

ISBN 978-83-227-9714-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
ul. Idziego Radziszewskiego 11, 20-031 Lublin
tel. 81 537 53 04
www.wydawnictwo.umcs.eu
e-mail: sekretariat@wydawnictwo.umcs.lublin.pl

Dział Handlowy

tel./faks 81 537 53 02

Księgarnia internetowa: www.wydawnictwo.umcs.eu

e-mail: wydawnictwo@umcs.eu

Spis treści

Słowo wstępne (<i>Jerzy Bartmiński</i>)	7
Zasady opracowania bibliografii (<i>Jerzy Bartmiński</i>)	9
Bibliografia adnotowana „Etnolingwistyki” 1988–2018	11
I. Rozprawy i analizy	11
II. Próbné wersje artykułów do <i>Słownika stereotypów i symboli ludowych</i>	137
III. Materiały	142
IV. <i>Gender studies</i>	149
V. Dyskusje, polemiki	150
VI. Z życia naukowego	151
VII. Recenzje i omówienia	158
VIII. Noty o książkach	184
IX. <i>Varia</i>	217
Indeks przedmiotowy (<i>Jerzy Bartmiński, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Marta Nowosad-Bakalarczyk</i>)	219
Indeks nazwisk i postaci (<i>Sebastian Wasiuta</i>)	253

Słowo wstępne

Bibliografia zawartości „Etnolingwistyki” 1–30 dokumentuje dorobek lingwistyki antropologiczno-kulturowej i kognitywnej, zgromadzony w 30 rocznikach pisma z lat 1988–2018, kiedy redaktorem naczelnym był Jerzy Bartmiński (który pismo założył), sekretarzem od numeru 3. była Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (w latach 2010–2018 zastępca redaktora), a od numeru 21. – Marta Nowosad-Bakalarczyk. W roku 2019, po przejściu dotychczasowego redaktora na emeryturę, kierownictwo redakcji przejęła Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, a zastępcą redaktora został Adam Głaz.

W trzydziestoletniej historii rocznika można wydzielić trzy etapy.

Pierwszy etap obejmuje lata 1988–1995 (tomy 1–7) – pismo służyło wtedy wypracowaniu koncepcji *Słownika stereotypów i symboli ludowych*, na jego łamach dyskutowano przede wszystkim o kształcie artykułów hasłowych, publikowano materiały tekstowe i omawiano najnowszą literaturę, głównie w gronie językoznawców z Wydziału Humanistycznego UMCS, który objął pismo opieką finansową.

Drugi etap to lata 1996–2003 (tomy 8–15), kiedy to po opublikowaniu pierwszej części wspomnianego *Słownika* szerzej otwarto łamy na rozprawy dotyczące ogólnych problemów semantyki językoznawczej i podejmujące – nowe na gruncie polskim – zagadnienia lingwistyki kognitywnej, językowego obrazu świata, relacji języka i kultury. Warto podkreślić, że wbrew utrzymującej się (pod wpływem amerykańskich badaczy) zawężającej opinii, że etnolingwistyka bada tylko języki mniejszości etnicznych (jak w USA) i gwary ludowe (w krajach europejskich i innych regionach świata), lubelska „Etnolingwistyka” od początku swego istnienia zajęła się „językiem we wszystkich jego odmianach, także ogólnej, w jego relacji do kultury, człowieka i społeczeństwa” (deklaracja programowa w pierwszym numerze pisma, 1988).

Etap trzeci (od tomu 16, 2004) – to okres, kiedy rocznik stał się organem dwóch nowo utworzonych komisji: Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN i Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów. W tym czasie jeszcze szerzej otwarto pole dla analiz bazujących na narodowych językach standardowych, dla analiz porównawczych, międzyjęzykowych i międzykulturowych. Wokół pisma powstało zaplecze autorskie w postaci sieci współpracujących

ze sobą badaczy i instytucji z Polski i krajów sąsiednich. Od momentu powołania w 2008 roku międzynarodowego konwersatorium EUROJOS sieć ta została poszerzona o kolejnych badaczy zainteresowanych studiami porównawczymi nad językowym obrazem świata Słowian i ich sąsiadów, nad semantyką nazw wartości, stereotypami językowymi, konceptualizacją czasu i przestrzeni w języku i w tekstach. Jest to tematyka, która zdominowała ostatnie tomy „Etnolingwistyki” i wyznacza pismu dalszą perspektywę.

W opracowaniu niniejszego kształtu *Bibliografii* uczestniczyło wiele osób. Największy wkład miały Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska i Marta Nowosad-Bakalarczyk, które na bieżąco redagowały streszczenia artykułów składanych do kolejnych tomów rocznika. Za opracowanie od nowa indeksu przedmiotowego dla całości bibliografii są odpowiedzialni: Jerzy Bartmiński, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska i Marta Nowosad-Bakalarczyk. Skład *Bibliografii* wykonał Sebastian Wasiuta. Część streszczeń pierwszych 20 tomów przygotował Łukasz Tomczak w ramach seminarium magisterskiego prowadzonego przez piszącego te słowa w latach 2006–2008 na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo UMCS, a do druku wersję tę opracował łącznie z indeksem Sebastian Wasiuta (zob. „*Etnolingwistyka*”. *Bibliografia adnotowana 1988–2008*, oprac. Łukasz Tomczak, red. Jerzy Bartmiński, Sebastian Wasiuta, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010, 143 s.).

Jerzy Bartmiński

Zasady opracowania bibliografii

Bibliografia adnotowana „Etnolingwistyki” za lata 1988–2018 zawiera spis wszystkich prac opublikowanych na łamach tego rocznika w tomach 1–30, zarówno po polsku, jak i w językach obcych. Całość uporządkowano według działów, które obowiązują w „Etnolingwistyce”: I. Rozprawy i analizy (poz. 1–356), II. Próbne wersje artykułów do *Słownika stereotypów i symboli ludowych* (poz. 357–376), III. Materiały (poz. 377–400), IV. *Gender studies* (poz. 401–403), V. Dyskusje, polemiki (poz. 404–410), VI. Z życia naukowego (poz. 411–502), VII. Recenzje i omówienia (poz. 503–758), VIII. Noty o książkach (poz. 759–1135), IX. *Varia* (poz. 1136–1158).

Materiał w obrębie poszczególnych działów został ułożony alfabetycznie, według nazwisk autorów. Opis bibliograficzny pozycji zawiera: kolejny numer pozycji; nazwisko i imię autora (bądź autorów); pełny tytuł; numer tomu „Etnolingwistyki” i rok publikacji; numery stron początkowej i końcowej. Informacyjnie doniosłą częścią każdej pozycji jest streszczenie lub abstrakt. W przypadku tomów 1–7 streszczenia artykułów opracował Łukasz Tomczak w ramach własnej pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem Jerzego Bartmińskiego. Streszczenia artykułów z tomów 8–30 zostały przygotowane przez autorów (i złożone wraz z tekstem artykułu do druku) lub przez członków kolegium redakcyjnego pisma „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” (najczęściej przez redaktora pisma, zastępcę lub sekretarza). Wszystkie streszczenia autorskie były przez redakcję korygowane. Streszczenia artykułów z tomów 1–20 były wcześniej publikowane – zostały włączone do opracowanej przez Łukasza Tomczaka pod redakcją Jerzego Bartmińskiego i Sebastiana Wasiuty *Bibliografii adnotowanej „Etnolingwistyki” 1988–2008*. W obecnej bibliografii inżynierowaliśmy w tę część jedynie okazjonalnie, skupiając głównie uwagę na uzupełnieniu korpusu streszczeń dla tomów 21–30.

Pozycje z działów V–IX w *Bibliografii*, niebędące artykułami, nie są opatrzone streszczeniem. Recenzje i omówienia oraz noty o książkach, same w sobie stanowiące dużą część *Bibliografii „Etnolingwistyki”* (634 kolejnych numerów, czyli nieco ponad połowę jej objętości, wobec 403 artykułów w działach I–IV). Recenzje i omówienia zostały uporządkowane alfabetycznie według nazwisk autorów, którzy je przygotowali, w kolejności według tytułów; noty zaś – według nazwisk autorów

(lub redaktorów) odnotowywanych publikacji monograficznych, a w przypadku czasopism według ich tytułów. We wszystkich przypadkach oprócz dokładnego adresu bibliograficznego recenzowanej/omawianej/odnotowywanej publikacji podajemy nazwisko i imię recenzenta/autora noty, tom i rok druku recenzji bądź noty, strony początkową i końcową.

Zapisy grażdanką zostały przetransliterowane na alfabet łaciński zgodnie z praktyką przyjętą w samym roczniku. W zasadzie zachowane zostały wskazania obowiązującej od 2000 roku Polskiej Normy PN-ISO 9: *Transliteracja znaków cyryliczkich na znaki łacińskie. Języki słowiańskie i niesłowiańskie*, z trzema wszakże wyjątkami dla zachowania większej czytelności zapisów. I tak, literę *u* zapisano jako *šč*, a nie *š*; *ю* jako *ju* zamiast *û*; *я* jako *ja* zamiast *â*. Ponadto ukraińskie znaki *u*, *i*, *ï* oraz *z*, *r* transliterowano zgodnie z zasadami ich transkrypcji jako *y*, *i*, *ji* oraz *h*, *g*.

W końcowej części tej *Bibliografii* znajdują się dwa indeksy. Indeks rzeczowy podano w układzie alfabetycznym; zawiera on hasła/tematy indeksowe pochodzące ze streszczeń. W indeksie osobowym zawarto nazwiska z opisów bibliograficznych i ze streszczeń. Jeśli jedna i ta sama osoba była autorem artykułu, współautorem, recenzentem bądź autorem noty o książce, stosowano skróty: *współaut.*, *rec.*, *not.*, po których podano wskaźniki cyfrowe. Cyfry w obu indeksach odsyłają do kolejnego numeru pozycji w *Bibliografii* „Etnolingwistyki”, nie zaś do numeru strony.

Jerzy Bartmiński

Bibliografia adnotowana „Etnolingwistyki” 1988–2018

I. Rozprawy i analizy

1. Abramowicz Maciej, *Incipit tekstu w kontekście kulturowym na przykładzie poezji starofrancuskiej*. [T] 2, 1989, s. 39–48.

Autor na przykładzie wierszy należących do popularnego w XII i XIII wieku gatunku *pastourelle* dokonuje analizy „wiosennego” incipitu i daje charakterystykę incipitowości w poezji starofrancuskiej. Ewokacja wiosny jest przede wszystkim ewokacją kategorii kulturowej uważanej za najistotniejszą: kategorii czasu. W *pastourelles* ewokowanie czasu dokonuje się za pomocą dwóch kategorii formuł: (1) odsyłających do dnia lub jego pory (poranka); (2) odsyłających do konkretnej daty bądź ogólnego przywołania wiosny; rzadziej poprzez ewokację końca zimy oraz przez wyrażanie reakcji ludzi na nadejście wiosny. Wiosna i miłość są w pełni zamienne. Ta literacka wizja czasu-miłości pozwala traktować dzieło literackie jako źródło do poznania mentalności i systemu wyobraźniowego średniowiecza. Dominujące w *pastourelle* funkcje incipitu to funkcja delimitacyjna i fatyczna. [LT/JB]

2. Abramowicz Maciej, Bartmiński Jerzy, *Francuski «peuple» i polski «lud»*. *Dwa pojęcia – dwa paradygmaty językowo-kulturowe*. [T] 8, 1996, s. 41–56. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Zdefiniowawszy paradygmat językowo-kulturowy jako społeczny model poznawczy, leżący u podstaw języka i związany ze specyfiką kultury narodowej, autorzy prezentują kontrastywną analizę słów-kluczy, polskiego *ludu* i jego francuskiego „odpowiednika” *peuple* według założeń lingwistyki antropologicznej, wyodrębniając ich aspekty semantyczne (fasety), badając ich wypełnienie i zadając pytanie o cechy dominujące.

Analiza koncentruje się na znaczeniu ‘nieuprzywilejowane warstwy społeczne’, zarówno ze względu na jego największą frekwencję w obu językach, jak i na ideologiczną funkcję przypisywaną mu w historii i chwili obecnej. Poddany analizie materiał został podzielony według cezury czasowej: na historyczny – do końca XIX wieku – i aktualny.

Oba języki wykazują istotną zbieżność: zarówno we Francji, jak i w Polsce słowa te są używane przez ludzi stojących poza i ponad społecznością, o której mówią. Analiza ukazała również szereg rozbieżności. Różne jest odniesienie każdego z rzeczowników: w języku polskim *lud* oznacza głównie chłopstwo, w języku francuskim *peuple* odnosi się do niższych warstw społecznych i dotyczy przede wszystkim miejskiego proletariatu. Różna jest także struktura aspektowa obu pojęć: o ile w *PEUPLE* dominuje aspekt materialny i moralny, to w *LUDZIE* – aspekt społeczny i kulturalny. Inne jest wreszcie wypełnienie faset: *PEUPLE* cechuje niższość intelektualna, *LUDOWI* zaś przypisuje się swoistą mądrość. Te różnice warunkują pojawienie się innych konotacji i wartościowania w obu językach (bardziej pozytywnego w języku polskim), a także odmienny kierunek ich historycznej ewolucji:

francuski wyraz *peuple* stał się synonimem ‘narodu’, polski *lud* zmierza do znaczenia ‘społeczeństwo’, przeciwstawionego elitom i władzy. [JB]

3. Adamowski Jan, *Gatunek tekstu a znaczenie słowa (na materiale folkloru polskiego)*. [T] 6, 1994, s. 53–63.

Autor uważa, że gatunkowe różnicowanie znaczenia słów w folklorze jest zjawiskiem wcale nie rzadkim. Pomimo różnorodności tekstów dają się zaobserwować ogólniejsze tendencje: (1) różnice jakościowe mają zakorzenienie w różnicowanej gatunkowo frekwencji i dystrybucji wyrazu; (2) w folklorze na gatunkową relatywizację znaczenia silniej oddziałują pragmatyczne wyznaczniki gatunku, jak: stabilizacja sytuacji wykonania tekstu, konwencjonalny wykonawca oraz konteksty pozawerbalne itd.; (3) poszczególne gatunki ujawniają również swoje wewnętrzne różnicowanie, co jest szczególnie charakterystyczne dla przysłów różnorodnych tematycznie; (4) znaczne różnice gatunkowe dotyczą aksjologizacji języka; (5) charakterystycznym zjawiskiem dla pieśni ludowych jest specjalna semantyczna poetyzacja i melizacja słownictwa. [LT/JB]

4. Adamowski Jan, *Postać obcego w polskich obrzędach dorocznych. Od obcości do wspólnoty*. [T] 20, 2008, s. 191–200. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Na podstawie ogólnopolskich i gatunkowo różnorodnych dokumentacji materiałowych autor analizuje zakres oraz kulturowe funkcje postaci obcych etnicznie występujących w obrzędowości dorocznej. Są to przede wszystkim: Żyd, Cygan, Turek, Niemiec, Węgier, Kozak oraz postać o uogólnionej nazwie *Cudzoziemiec*. Niektóre z nich, np. Węgier czy Turek, występują tylko w określonych gatunkach i obrzędach, a postacią o szerokim zakresie występowania jest głównie Żyd. W artykule szczegółowiej analizowane są takie eksponenty obcości, jak: język, ubiór, cechy fizyczne wyglądu, gesty, śpiew i muzyka, wiedza i umiejętności, atrybuty, wyznanie.

Występujące w polskich obrzędach dorocznych postaci obcych, w odróżnieniu od potocznych stereotypów, są także intencjonalnie i symbolicznie włączane do wspólnoty. Proces ten jest wielowymiarowy i realizuje się m.in. poprzez „polonizację” – głównie w stroju, funkcjonalną ekwiwalentyzację do innych postaci, zmianę semantycznej waloryzacji – z negatywnej na pozytywną albo bardziej bezpośrednio – w sensie społecznym, a więc uwzględnianie obcych jako równorzędnych adresatów i uczestników obrzędów. [JB]

5. Ajdačić Dejan, *Dvuhsložnye magičeskie vyskazyvanija*. [T] 13, 2001, s. 127–137. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Teksty magiczne realizowane są w postaci formuł (klisz, obrazów, schematów), tj. słów kluczowych, które odróżniają tego typu wypowiedzi, inicjują i formułują samą wypowiedź oraz określają typy wypowiedzi magicznych. Przedmiotem zainteresowania autora są formuły magiczne oparte na paralelizmie, a zwłaszcza zbudowane na zasadzie dwuczłonowości. Są to wypowiedzi wykorzystujące obrazy zakończonych czynności, lecz nieprzedstawiające procesualności. Często nie ma w nich prostego zwrotu ani też skierowania do istot, które mają spełnić oczekiwania. Autor omawia trzy typy takich formuł: włączenia/wyłączenia, zamiany/podziału oraz o charakterze warunkowym.

Formuły włączenia/wyłączenia są realizowane poprzez związanie „i... i...” (włączenie) oraz „ani... ani...” (wyłączenie), np. *i dniem, i nocą* ‘cały czas’, *ni w dzień, ni w nocy* ‘nigdy’.

Formuły zamiany/podziału spotykane są w wypowiedziach, które mówią o wymianie czegoś z obiektami przyrody, siłami zewnętrznymi i innymi ludźmi. Odwzorowaniu owej wymiany służą parę słów *moje – twoje, mnie – tobie* (np. obfitą menstruację wymienia się z rzeką, bezsenność dziecka z istotą mitologiczną, pierwszy lub ostatni plon na polu z animizowanym gospodarzem pola itp.). W formułach, u których podstawy leży ruch, wykorzystywane są elementy przestrzenne (*na lewo – na prawo, w górę, w dół*), obejmujące obydwie elementy lub wyłączające jeden z nich. Poprzez selektywne

wykluczenie jeden element wydziela się, a drugi odrzuca (*teraz – później*, np. przy zapraszaniu niebezpiecznych sił na wieczerzę wigilijną).

Formuły o charakterze warunkowym zbudowane są na obustronnym związku realnego (lub nierealnego) i pożądanego. Są to formuły: ilościowe (*ile, tyle*), przyczynowo-skutkowe (*jeśli, to*), temporalne (*wtedy, kiedy*), wskazujące na sposób (*tak, jak*), jakość (*takie, jakie*), w których elementowi pierwszej wypowiedzi odpowiada element wypowiedzi drugiej. [JB]

6. Ajdačić Dejan, *Etniczno-wyznaniowe stereotypy kobiet u Słowian bałkańskich*. [T] 15, 2003, s. 139–145. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Społeczeństwa bałkańskie, zróżnicowane politycznie, etnicznie i religijnie, cechuje długotrwałe napięcie wywołane tym, że funkcjonowały one na styku przenikających się nawzajem i skazanych na bliski kontakt kultur. Kobiety *Innego* były dla mężczyzn wiecznym wyzwaniem, co znajduje odzwierciedlenie w pieśniach epickich. Najbardziej jaskrawo objawia się to na samej granicy różnych religii. Porwanie cudzej kobiety na granicy uważane było za czyn heroiczny, który przynosił sławę porywaczowi. Nienawiść do przedstawicieli innej wiary objawia się w porwaniu z ich społeczności najpiękniejszych kobiet, ich przywłaszczeniu i nawróceniu na swoją wiarę. Kobiety *Innego* zdobywano przemocą, podstępem lub za ich zgodą, która potrafiła przezwyciężyć granicę religijnej nietolerancji. Najsilniejsi wojownicy pragnęli posiadać najpiękniejsze kobiety *Innego*. [JB]

7. Ajdačić Dejan, *Etnolingwistyka w Serbii*. [T] 18, 2006, s. 67–75. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor artykułu prezentuje historię gromadzenia dokumentacji dialektologicznej, folklorystycznej i etnograficznej oraz najważniejsze prace z zakresu tych dziedzin opublikowane w Serbii i za granicą. Artykuł zawiera również informacje o instytucjach i periodykach, w pierwszym rzędzie o czasopiśmie naukowym „Kody Kultur Słowiańskich”, a także o serbskiej etnolingwistyce. [JB]

8. Ajdačić Dejan, *Kollekcija cennostej svoboda, ravenstvo, bratstvo i opirajuščiesja na nee konstrukcii v slavjanskijh jazykah*. [T] 25, 2013, s. 113–130. DOI: 10.17951/et.2013.25.113. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Hasło rewolucji francuskiej *Liberté, Égalité, Fraternité* (*wolność, równość, braterstwo*) jest w językach słowiańskich kategoryzowane i określane w różny sposób: jako triada rewolucyjna, wartości fundamentalne, dobra niematerialne, pojęcia kluczowe, doktryna społeczno-polityczna; nakazy, idee, dewizy, hasła, prawa, cele; program, slogan, apel. W artykule proponuje się, aby traktować sekwencję *wolność, równość, braterstwo* jako kolekcję (rozumianą zgodnie z terminologią używaną w lubelskiej szkole etnolingwistyki kognitywnej), w tym przypadku – kolekcję wartości. Autor omawia rzadkie warianty cytowania w tekstach słowiańskich oryginalnej francuskiej kolekcji bez jej tłumaczenia, a także funkcjonowanie licznych tłumaczonych i transformowanych konstrukcji, np. z wymianą jednego członu: *wolność, równość, demokracja; wolność, równość, uniwersytet* itp., oraz przypadki, w których cała konstrukcja jawi się jako część składowa szerszej listy wartości. Analizowane są relacje semantyczne między wartościami w ramach całej konstrukcji, a także społeczne funkcje i profile konstrukcji *wolność, równość, braterstwo* i konstrukcji tworzonych na jej podobieństwo.

9. Ajdačić Dejan, *Zmiana tożsamości narodowej a opozycja «swój/obcy»*. [T] 20, 2008, s. 149–157. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule rozpatrywane są elementy tożsamości etnokonfesyjnej i stereotypów etnicznych ze względu na ich zmiany. Opozycja swój/obcy jako jedna z centralnych opozycji w kształtowaniu się utożsamienia siebie z tożsamościami grupowymi modeluje stosunek jednostek do innych ludzi, którzy są ujmowani jako swoi (bliscy/podobni/„przyjaźni”) w przeciwstawieniu do obcych (dalekich/innych/„nieprzyjaźnych”). Wśród wszystkich rodzajów tożsamości etnokonfesyjna w najmniej-

szym stopniu ulega zmianom w swoim środowisku, lecz może się zmienić i się zmienia w środowisku obcym – u przesiedleńców, emigrantów itd. Ważne czynniki tożsamości należą do dziedziny kultury: do swojej/obcej wiary, obyczajów, języka. W zależności od zainteresowania czy niezainteresowania wspólnoty całkowitym dostosowaniem się nowych członków do otoczenia, wzajemne oddziaływanie kultur odbywa się na poziomie uzgodnienia lub zatarcia różnic kulturowych. Istnieją różne typy zmienności tożsamości: przy *zmianie* tożsamości zmieniają się cechy i stosunki przedstawicieli jednej grupy drogą ich samookreślenia i samonazywania, przy *zamianie* tożsamości zmieniają się i samonazywanie, i samookreślenie wraz z osobliwościami grupy, przedstawiciele grupy nazywają więc siebie przedstawicielami innego narodu czy wiary. Utrata tożsamości i przyjęcie nowej zazwyczaj są jednoczesnymi i równoległymi procesami, ale nie są wzajemnie uwarunkowane. Niektóre z procesów utraty poprzedniej tożsamości zachodzą w mniejszej zależności od nabywania nowej (osłabienie, zaniedbanie, zapomnienie i zrzeczenie się), inne zaś odbywają się we wzajemnym związku dwu tożsamości (kształtowanie się podwójnej tożsamości z równoległym istnieniem dwu tożsamości, zamiana etnożsamości przez inną tożsamość narodową czy inną, na przykład zawodową). Opozycja swój/obcy jest uwzględniana w analizie różnych typów zmian tożsamości narodowej.

10. Akimova Elena, Gudavičius Aloyzas, *Ešče raz o stereotipah v etnolingvistike*. [T] 15, 2003, s. 97–110. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy prezentują wyniki eksperymentu psycholingwistycznego, przeprowadzonego zgodnie z metodologią zaproponowaną przez Jerzego Bartmińskiego. Celem eksperymentu było ustalenie stereotypów Rosjanina, Polaka i Litwina funkcjonujących w świadomości ludności litewskiej. Przeprowadzono go na próbie stu pięćdziesięciu osób – stu studentów oraz pięćdziesięciu mieszkańców miast w wieku od 35 do 65 lat. Wyniki eksperymentu odbiegają od tych, które uzyskano we wcześniejszych badaniach studentów polskich i niemieckich. W przeprowadzonym eksperymencie najwyższą wartość przypisywano cechom moralnym i zachowaniu społecznemu. Wyznaczone stereotypy wskazują na odwrócenie korelacji między cechami odnoszącymi się do materialnych i duchowych aspektów życia. Eksperyment potwierdził względny charakter stereotypów – starsi respondenci bardziej pozytywnie niż studenci oceniają wszystkie trzy narodowości (Polaka, Rosjanina, Litwina), co świadczy o tym, że stereotyp nie jest niezmienny. Artykuł zawiera także krótką charakterystykę rozumienia przez autorów pojęcia stereotypu. [JB]

11. Anastasova Ekaterina, *Svoi i čužie u staroverov Rumynii*. [T] 19, 2007, s. 191–201. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule rozpatrywana jest sytuacja, która powstała po przemianach demokratycznych w społeczeństwie staroobrzędowców (Lipowanów) w Rumunii, gdzie obok tradycyjnych staroobrzędowych organizacji religijnych zaczyna funkcjonować wiele świeckich instytucji zakładanych przez Lipowanów. W efekcie proces odradzania się mniejszości etnicznej przebiega dwutorowo. Konkurencja pomiędzy nowymi staroobrzędowcami, ukierunkowanymi nacjonalistycznie, a tradycyjnymi przywódcami religijnymi doprowadza do tego, że opozycja swój/obcy kształtuje się na przeciwstawianiu sobie takich pojęć, jak grzech i bogobojność, wykształcenie i dogmaty staroobrzędowe, rosyjskość i staroobrzędowość, rosyjski język literacki a dialekt lipowański i inne.

Nowa sytuacja ekonomiczna i społeczna powoduje zbliżenie religijnej kultury staroobrzędowej i świeckiej kultury Lipowanów, jednocześnie tradycyjne mechanizmy podtrzymujące kulturę religijną, do których w pierwszej kolejności należy migracja, umożliwiają powstawanie nowych wysp *swioich* staroobrzędowców w zjednoczonej Europie. [JB]

12. Antropov Nikolaj, *Kodovaja struktura belorusskich obrjadov i ritualov, svjazannyh s vyzyvaniem doždja*. [T] 16, 2004, s. 241–255. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor pokazuje możliwość porządkowania materiałów terenowych do *Białoruskiego Atlasu Etnolingwistycznego* według minimalnych jednostek (kategorii pojęciowych), odpowiadających „semmom etnolingwistycznym”. W artykule w ten sposób przeanalizowano obrzędy i rytuały dotyczące wywoływania deszczu. Zgromadzony z 400 miejscowości materiał został ułożony zgodnie z propozycją Nikity Iljicza Tolstoja według stosowanych kodów, jak: akcjonalny (poświęcanie studni, składanie ofiar, oczyszczanie, wybieranie wody), przedmiotowy (sól, piasek, łopata od chleba, serweta), związany z subiektem akcji (dzieci, dziewczynki, wdowy), lokatywny (granica swojego i cudzego pola, rzeka, jezioro, bagno), roślinny (zboże, proso, len), temporalny (w ciągu doby, cały dzień, noc), zwierzęcy (kret, baran, sowa, kogut, wąż, żaba), werbalny (zaklęcia, formuły słowne, teksty pieśniowe itp.). [JB]

13. Antropov Nikolaj, *Naimenovanija radugi kak realizacija vozmożnostej ètnolingvističeskogo pritaženija*. [T] 23, 2011, s. 195–204. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor opisuje wybrane nominacje tęczy w językach wschodniosłowiańskich, sytuując je w wielokierunkowych relacjach adideacji etnolingwistycznej (*ètnolingvističeskich pritaženij*). *Ètnolingvističeskoe pritażenie* pojmowane jest jako szczególnie przypadek etymologii ludowej (inaczej: fałszywej), do którego dochodzi przy zestawieniu wyrazów o odmiennej (lub nieprzejrzystej) etymologii. W efekcie prowadzi to do powstania szczególnego typu magii. Najszerzej rozpowszechniona w językach wschodniosłowiańskich nazwa tęczy – *raduga* – związana jest: (1) z prasłowiańskim rdzeniem **rad-* ‘radosny, wesoły’ lub (2) z prasłowiańskim rdzeniem **doga* ‘łuk’. W artykule opisuje się również kojarzenie *radugi* z polem semantycznym ‘rodzenia’ i ‘kradzieży’. Przeprowadzona przez autora analiza trzech zespołów wschodniosłowiańskich nazw tęczy o rdzeniach *rad-*, *rod-* i *krad-* potwierdza możliwość różnych rozwiązań i decyzji etymologicznych.

14. Antropov Nikolaj, Boganeva Elena, Volodina Tat’jana, *Ètnokul’turnye stereotipy v meżkonfesjonal’nyh otnošenijah na Belorusi: opyt ètnolingvističeskogo kommentirovanija*. [T] 20, 2008, s. 269–280. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Powszechne na wielonarodowej i wielowyznaniowej Białorusi przekonanie o tolerancyjności Białorusinów w świetle analizy źródeł historycznych, tekstów folkloru i analizy wypowiedzi ustnych zarejestrowanych na wsi okazuje się błędne. Dane tych analiz świadczą o łączeniu w świadomości ludowej pojęć ‘naród’ i ‘wiara’ i kształtowaniu się stereotypów etnokonfesyjnych, jednak obecnie daje się zauważać rozróżnianie tych pojęć, a identyfikacja konfesyjna może być sprzeczna z poczuciem przynależności narodowej. Dalej w artykule omawia się stosunki i wzajemne stereotypy poszczególnych grup wyznaniowych. Stosunki wzajemne prawosławnych i katolików można scharakteryzować jako podobne, niekonfrontacyjne, choć niejednakowe, w odróżnieniu bowiem od prawosławnych katolicy nie podkreślają przewagi czy słuszności swojej wiary. Przeciwstawienia „stary – nowy”, „pierwszy – drugi” są pozbawione elementu oceny. Staroobrzędowcy wyraźnie przeciwstawiają się prawosławnym i podkreślają wzajemną obcość. We wzajemnych wyobrażeniach prawosławni i staroobrzędowcy są od siebie bardziej oddaleni niż to wynikałoby z pokrewieństwa ich wiary, a staroobrzędowcom przypisuje się skłonność do grzechów (zwłaszcza złodziejstwa), które następnie z łatwością zostają odpuszczone. Jednocześnie w stereotypie staroobrzędowców główne miejsce zajmują ich wiara, zdrowie i zamożność, a częste wspólne obchodzenie głównych świąt chrześcijańskich i wzajemne wizyty z tym związane świadczą o wysokim stopniu tolerancji. Jako znacznie bardziej obcy postrzegani są baptyści i żydzi. Szczególną niechęć wywołuje tu brak kultu Matki Boskiej i świętych, przypisuje się im też niewiarę w Jezusa Chrystusa. Jednocześnie we współczesnej wsi białoruskiej stereotyp baptystów zmienia się na korzyść dzięki uznaniu, jakie wzbudza ich abstynencja. Autorzy podkreślają konieczność rozszerzania badań stereotypów etnokonfesyjnych na Białorusi z wykorzystaniem głównie nagrań wypowiedzi ustnych.

15. Antropov Nikolaj, Volodina Tat'jana, *Belorusskaja etnolingvistika segodnja: realizacija idej*. [T] 18, 2006, s. 47–65. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł *Etnolingwistyka białoruska dziś – realizacja idei* zawiera syntetyczny przegląd kierunków badań etnolingwistycznych na Białorusi w latach 1984–2006. Zdaniem autorów, etnolingwistykę na Białorusi cechuje różnorodność zarówno w planie teoretycznym, jak i tematycznym oraz brak jednego dominującego kierunku, który mógłby aspirować do miana szkoły. Najsilniejsze związki łączą etnolingwistów białoruskich ze szkołą moskiewską. Projekty realizowane w poszczególnych ośrodkach obejmują kilka obszarów tematycznych; jest to etnolingwistycznie ukierunkowana etymologia i dialektologia, geografia etnolingwistyczna (realizowana jest idea białoruskiego atlasu etnolingwistycznego); łączy się podejście etnolingwistyczne z teorią komunikacji, z frazeologią, z kulturoznawstwem (pod nazwą lingwokulturologii), z etnografią, badaniami nad folklorem oraz ostatnio z kognitywizmem. Dobrą tradycją białoruską są badania porównawcze, motywowane wieloetnicznością Białorusi. Kompleksowe podejście etnolingwistyczne jest szczególnie owocne w zakresie badań archaicznych form kultury, w których łączy się podejście genetyczne i typologiczne. Badania te zaowocowały szeregiem monografii i dwiema ważnymi encyklopediami: *Białoruska mitologia* (2004) i *Białoruski folklor* (2005). [JB]

16. Apresjan Jurij D., *Mnogoznaczność' i sinonimija slova ljubit'*. [T] 12, 2000, s. 77–95. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorowi artykułu szczególnie bliskie są dwie programowe i teoretyczno-metodologiczne cechy postawy badawczej Nikity Iljicza Tołstoja: idea ścisłej więzi między językiem a widzeniem świata, tj. pojęcie językowego obrazu świata, oraz postulat integralności lingwistycznego opisu obiektu. Oba one legły u podstaw *Nowego objaśniającego słownika synonimów języka rosyjskiego* opracowanego z udziałem autora. Artykuł jest swoistym portretem rosyjskich czasowników *ljubit'* i *obożat'* 'uwielbiać' w ich wzajemnym synonimicznym powiązaniu. Czasownik *ljubit'* ma trzy znaczenia, którym odpowiadają użycia, takie jak: (1) *Ona ljubit' drugogo*; (2) *Sestry Cvetaevy lubili svoj dom v Taruse*; (3) *On ljubit' davat' interv'ju*. W odróżnieniu od niego czasownik *obożat'*, pomimo zdolności do występowania w analogicznych kontekstach semantycznych i syntaktycznych, nie da się rozczłonkować na odrębne znaczenia. Teza ta następnie zostaje potwierdzona obserwacją szeregu właściwości obu wyrazów: cech semantycznych, morfologicznych, ich możliwości derywacyjnych oraz syntaktycznych, włączając w to zdolność do pełnienia funkcji wskaźnika rematu. Analiza wykazuje, że ten szereg właściwości realizuje się różnie w każdym z trzech znaczeń czasownika *ljubit'*, czego nie stwierdza się w przypadku czasownika *obożat'*. W szczególności nie jest możliwe użycie go w zdaniach przeczących (**On ne obożał słušat' muzyku*) i pytających (**Vy ego obožaete?*). [JB]

17. Apresjan Jurij D., *Naiwny obraz świata a leksykografia*. [T] 6, 1994, s. 5–12.

Autor omawia znaczenie dla leksykografii systemowej jednego z ważnych kierunków współczesnego językoznawstwa teoretycznego, a mianowicie poszukiwania „naiwnego” obrazu świata lub też schematu konceptualizacji leżącego u podstaw leksykalnych i gramatycznych znaczeń języka.

Tzw. naiwny obraz świata lub „ogląd świata” jest częściowo uniwersalny, a częściowo charakterystyczny dla poszczególnych języków. Schematy konceptualizacji stanowią inherentną cechę każdego języka naturalnego. W naiwnym obrazie świata można wyróżnić naiwną geometrię, naiwną fizykę czasu i przestrzeni, naiwną psychologię itd. Ważnym postulatem owego nurtu, oprócz wyodrębnienia jednolitego schematu opisu pewnej klasy wyrazów, jest poszukiwanie zbioru podstawowych elementów semantycznych, za pomocą których przedstawia się znaczenia leksykalne i gramatyczne. Autor pokazuje to na przykładzie naiwnej psychologii uczuć odzwierciedlanej w leksykonie.

Naiwne obrazy świata w wielu aspektach są swoiste dla konkretnych języków. Zarazem przejawiają pewne cechy wspólne, odzwierciedlające uniwersalne sposoby, w jakie umysł ludzki konceptualizuje świat. Te drugie zdają się mieć wyższy status. Dlatego najistotniejszym zadaniem leksykografii

systemowej w zakresie naiwnego obrazu świata powinno być wydobycie tych cech leksykonu, które są wspólne wielu językom. [ŁT/JB]

18. Arhipenko Natal'ja, *Otbiranie moloka u korov (k issledovaniju odnogo mifologičeskogo motiva)*. [T] 12, 2000, s. 167–179. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

System mitologiczny określonej społeczności możemy opisywać według postaci i według motywów. Autorka proponuje połączyć oba sposoby. Poddaje przykładowej analizie motyw „odbierania mleka krowom” znany w folklorze Kozaków dońskich (w tzw. byliczkach i wierzeniach) oraz w całej Słowiańszczyźnie i pokazuje, że pod różnicami kryją się istotne zbieżności. Zbieżności dotyczą motywu i jego funkcji, różnice zaś – postaci. W folklorze dońskich Kozaków istotami, które odbierają mleko krowom, są: czarownice, wąż (żmija domowa) i sum; w folklorze wierzeniowym innych Słowian – czarownica i wąż. Jednak, jak stwierdza autorka, chociaż w dońskiej tradycji występują trzy postaci, genetycznie mamy do czynienia z dwiema – z czarownicą i wężem. Obraz suma w dońskich byliczkach mógł powstać przez rozdzielenie słowiańskich złożonych wyobrażeń o wężu, które to wyobrażenia łączą w sobie charakterystyki węża-zmieja i suma (ryby). Mówiąc dokładniej – jedna z funkcji przypisywanych gdzie indziej wężowi, została wydzielona i przypisana sumowi. [JB]

19. Bağlajewski Arkadiusz, *Praca w świetle współczesnych świadectw literackich*. [T] 28, 2016, s. 81–99. DOI: 10.17951/et.2016.28.81. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Work in contemporary Polish literature*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 28, 2017, p. 85–103.

Autor zajmuje się doświadczeniem pracy w czasach transformacji ustrojowej po roku 1989 w świetle współczesnych świadectw literackich zawartych w prozie Andrzeja Stasiuka, Dawida Bieńkowskiego, Piotra Siemiona, Daniela Odii i innych. Utwory literackie traktuje jako zapis problemów jednostkowych i społecznych, ujętych w aspekcie obiektywizacji doświadczenia, będącego udziałem wielu jednostek. Propozycje metodologiczne, wypracowywane w ramach poetyki doświadczenia, stara się zaadaptować do próby prześledzenia kilku wskazanych ujęć problematyki doświadczenia pracy w literaturze najnowszej. Do tych ujęć należą: ukazywanie braku pracy jako kluczowego kontekstu zmiany społecznej, następnie: praca dorywcza, fizyczna, ujmowana często jako praca wstydliva, nieprzynosząca satysfakcji, praca bazarowa, ukazywana jako wyzwolenie tłumionej energii, praca drobnego biznesmena – wraz z bankrutem jako nieodłącznym elementem tego doświadczenia – oraz praca związana z nowymi formami kapitalistycznego korporacjonizmu.

Doświadczenie pracy czasów transformacji w świetle ujęć literackich przedstawiane jest częściej w kategoriach klęski, wykluczenia, wyzysku niż mirażu karier, choć i takie ujęcia się pojawiają – jednak często w konwencjach ironiczno-parodystycznych. Zdaniem pisarzy w polskiej rzeczywistości po przełomie ujawnia się głęboka dezintegracja społeczna, jednostki zaś, zdane na siebie, nie zawsze wychodzą zwycięsko z konfrontacji z nową, kapitalistyczną rzeczywistością.

20. Bajburin Al'bert K., *Lokal'noe soznanie: slučaj Kondopogi*. [T] 19, 2007, s. 153–161. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł poświęcony jest analizie wydarzeń, które miały miejsce w 2006 roku w małym karelskim mieście Kondopodze i założyły na miano pierwszych w historii postsowieckiej Rosji pogromów etnicznych. Nazwa miasta weszła do rosyjskiego języka potocznego jako symbol nietolerancji w stosunku do narodowości kaukaskich. Analizę istniejących tu dziś stosunków etnicznych przeprowadzono na materiałach prasy i forów internetowych z pozycji antropologa kultury. Na przykładzie historii i współczesności karelskiego miasta autor opisuje proces zastąpienia tożsamości lokalnej mieszkańców miasta przez tożsamość etniczną (zgodnie z hasłem: *Kondopoga – miasto rosyjskie*) oraz analizuje przyczyny, które uruchomiły ten proces. Pokazuje między innymi, jak w wyniku zderzenia regionalnego i etnicznego „obcego” powstaje ideologiczne uzasadnienie głoszenia idei rasistowskich, które

w oficjalnym języku władzy są interpretowane jako „naturalne” w wieloetnicznym państwie (jakim jest Rosja) „konflikty etniczne”. [JB]

21. Bajerowa Irena, *Z historii językowego obrazu świata wartości prezentowanego w czasopiśmie dla dzieci*. [T] 21, 2009, s. 205–234. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka opisuje różnice między obrazami świata wartości u końca XIX i XX wieku, zawartymi w języku czasopism dla małych dzieci: „Światełku” (z końca XIX w.) i „Misiu” (z końca XX w.). Podstawą materiałową są wyrazy nacechowane wartościująco, zaczerpnięte z tych czasopism. Autorka klasyfikuje je w zależności od rodzaju wartości, której dotyczy dany leksem, wyróżniając wartości poznawcze, estetyczne, moralne, obyczajowe, witalne, rodzinne, odczuciowe, obiektów różnej aprobaty, transcendentne. Porównanie danych z obu źródeł w ramach poszczególnych kategorii pozwala ustalić podobieństwa i różnice, traktowane jako sygnały zmian diachronicznych. Najwyraźniej zarysowują się następujące różnice: zespół wartości zawartych we współczesnym języku kierowanym do dzieci jest bardziej wewnętrznie urozmaicony, bogatszy, zwłaszcza dzięki rozbudowie kategorii poznawczej (wzrost liczby zapożyczeń, np. pojawiają się nieznane dotąd postaci ludzi z dawnych epok czy ze współczesnych krain egzotycznych). Zubożenie jest jednak widoczne w zanikaniu kategorii transcendentnych (wylimitowanie wartości religijnych – brak obecnych dawniej postaci świętych) i cofaniu się kategorii moralnej (zmniejszenie frekwencji nazw odnoszących się do takich wartości, jak dzielność, dobroć, szczerłość, i antywartości, jak łakomstwo, zuchwalstwo; zupełny zanik pola charytatywnego, przedstawiającego ludzką nędzę materialną i pomoc niesioną ubogim) oraz w ograniczaniu kategorii rodzinnej (ginie pole krewnych bocznych, zacierają się obrazy matki, pojawiają się postacie zastępcze – „przyszywani” wujkowie i ciocie). Zaobserwowane zmiany językowego obrazu świata wartości – zdaniem autorki – sygnalizują zmianę celów wychowawczych na przestrzeni ostatnich stu lat.

22. Balušok Vasilij, „Volk” i „volkolak” v slavjanskoj tradicii v svjazi s arhaičskim ritualom. [T] 13, 2001, s. 215–226. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule podjęto próby wykazania związku między pojęciem wilka i wilkołaka a archaiczną inicjacją (wejściem w nową rolę społeczną przez uzyskanie praw i obowiązków) w tradycji ludów indoeuropejskich. Na podstawie bogatej dokumentacji folklorystycznej, językoznawczej i etnograficznej pokazano, że zmiana człowieka w wilka (bądź w psa) dokonywała się w momentach przełomowych. Takim okresem było przejście od wieku młodzieńczego do dorosłości. Młodzieńcy, stając się dorosłymi, musieli udowodnić przed daną społecznością swoje męstwo, odwagę i bezwzględny stosunek do wroga. Te cechy warunkowały w przyszłości egzystencję jednostki i grupy.

W różnych źródłach słowiańskich ten inicjalny wątek wyrażający się w zamianie człowieka w wilka najwyraźniej można obserwować w tradycji weselnej, wyprawach wojennych, pospolitych grabieżach, przyjmowaniu do określonych grup zawodowych. [JB]

23. Bartmiński Jerzy, „*Dusze rzewnie zapłakały*”. *Odmiany gatunkowe pieśni o wędrówce dusz szukających miejsca wiecznego spoczynku*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 149–168. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Pieśń o zatwardziały duszach błagających się po śmierci w poszukiwaniu miejsca wiecznego spoczynku, której 17 wariantów zapisano w latach 1843–1996, funkcjonowała w repertuarze dziadowskim, a po zaniku tego środowiska przeszła do obiegu ludowego, przybierając inną funkcję i inny charakter: stając się pieśnią zaduszkową lub – częściej – maryjną. Odpowiednio do charakteru gatunkowego, a więc wewnętrznej intencji wykonawczej oraz sytuacyjnej funkcji tekstu, różnie kształtowany jest w niej obraz zaświatów. Wykonując pieśń jako legendę religijną z wyraźnym celem wychowawczym,

eksponowano karę za grzechy, niemożność znalezienia sobie po śmierci miejsca na świecie, zgodnie z prototypowym obrazem świata przywoływanym w archaicznych przysięgach na niebo i ziemię, ogień i wodę. Warianty zaduszkowe wprowadzają obraz zaświatów widzianych po chrześcijańsku z wyeksponowaniem motywu czyścica. Jeśli natomiast pieśń przyjmuje nowe funkcje pieśni maryjnej, wędrówka duszy odbywa się przez bliższy człowiekowi świat przyrody formowany w konwencji „pejzażu maryjnego” (lasy, góry, zboża, łąki, kwiaty). Obraz świata pośmiertnego ma wyraźne piętno gatunkowe. [JB]

24. Bartmiński Jerzy, *Etnolingwistyka słowiańska – próba bilansu*. [T] 16, 2004, s. 9–27. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule, który ma charakter przeglądu encyklopedycznego, autor omawia problemy ogólne etnolingwistyki słowiańskiej dotyczące jej przedmiotu, metod i zakresu badań. Omawia prace N.I. Tołstoj, W.W. Iwanowa i W. Toporowa oraz etnolingwistyczne badania starożytności słowiańskich.

Syntetyzuje badania nad językiem folkloru i problemami etnopoetyki, które doprowadziły do odkrycia dwóch wariantów stylowych w tradycyjnej, archaicznej kulturze ludowej (mowa potoczna i poetycka) i istnienia w języku folkloru cech dystynktywnych (melicznych, metrycznych i poetyckich). Akcentuje znaczenie prac z zakresu etnosemantyki (zwłaszcza związanych z badaniem stereotypów jako elementów kodu kulturowego), profilowania pojęć w dyskursie i problematyki językowego obrazu świata, w tym zwłaszcza tych, które skupiają się na nazwach wartości. Podkreśla potrzebę badań interkulturowych kluczowych pojęć oraz omawia słowiańskie słowniki etnolingwistyczne. [Red.ŁT]

25. Bartmiński Jerzy, *Jak rekonstruować językowo-kulturowy obraz Europy?* [T] 22, 2010, s. 121–127. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor nawiązuje do wypowiedzi Wojciecha Chlebdy i Anny Horolets na temat Europy i podtrzymuje postulat metodologiczny, by rekonstrukcję JOS w ramach programu EUROJOS nastawić na to, co wspólnotowe, utrwalone w potocznym (standardowym) wariacie języka, by nie ograniczać się do jakiegoś jednego typu danych (np. frazeologizmów czy przysłów), do jednego typu dyskursu publicznego (np. politycznego). W płaszczyźnie metodologicznej postulat ten oznacza sięganie do wielu źródeł materiałowych i stosowanie różnych technik ich analizy. Podstawą rekonstrukcji JOS powinna być baza „zrównoważona”, oparta na danych językowo-systemowych, językowo-tekstowych (dostępnych dzięki narodowym korpusom językowym) oraz źródłach wywołanych (metodami kwestionariuszowymi, ankietowymi), w skrócie S–A–T. Autor pokazuje, że w przypadku EUROPY sięgnięcie do metody eksperymentalnej (ankieta typu otwartego) pozwala ubogiej dane słownikowe i bardzo zróżnicowane dane tekstowe wzbogacić i zweryfikować.

26. Bartmiński Jerzy, *Językowe sposoby porządkowania świata. Uwagi na marginesie biłgorajskich relacji o kosmosie*. [T] 2, 1989, s. 49–58.

Artykuł jest komentarzem do materiału zapisanego w 1984 roku podczas dwóch wypraw badawczych w okolicę Biłgoraja, podjętych w zespole studentów i pracowników UMCS. Ów materiał ma postać jednolitych tematycznie tekstów o kosmosie, w których jednak widać kontrastowe konceptualizacje tych samych obiektów, pochodzące z różnych epok i różnych kultur. Autor stara się odpowiedzieć na pytanie o możliwość przeprowadzenia rekonstrukcji „ludowej wizji świata i człowieka” na podstawie zróżnicowanych źródeł współczesnych i proponuje po pierwsze – rozróżnić dwa typy informatorów: jeden o świadomości naiwnej, drugi – refleksyjnej. Odpowiednio do tego rozróżnienia wskazuje różne formuły metatekstowe (operatory tekstowe), które służą komentowaniu przekazów. W przypadku informatora refleksyjnego są to formuły prawdziwościowe (*to jest faktycznie prawda, rzekomo itp.*), przyporządkowane im formuły testimonialne (*słyszałem, jak moja mama kiedyś opowiadała itp.*). Autor zestawia też listę stosowanych w opowieściach potocznych czasowników illokucyjnych typu: *twierdzo, pytają się, przepowiadają itp.* [LT/JB]

27. Bartmiński Jerzy, *Niektóre pojęcia i problemy etnolingwistyki lubelskiej*. [T] 18, 2006, s. 77–90. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Etnolingwistyka rozwija się w Polsce dwoma nurtami: jeden tworzą badania o nastawieniu socjologicznym i ekologicznym, drugi – antropologicznym i kognitywnym. Autor prezentuje drugi z tych nurtów. W artykule zestawia i opatruje wskazówkami bibliograficznymi kluczowe pojęcia wypracowane w latach 1975–2005 w kręgu lubelskich etnolingwistów w związku z przygotowywanym i częściowo już zrealizowanym słownikiem stereotypów i symboli ludowych. Są to pojęcia takie, jak konotacja i kulturowe rozumienie znaczenia słowa, definicja kognitywna, stereotyp jako potoczne wyobrażenie przedmiotu, językowy obraz świata, punkt widzenia i perspektywa, fasety, profilowanie i rama doświadczeniowa, podmiot, który doświadcza, konceptualizuje i werbalizuje. Podkreśla związku lubelskiej etnolingwistyki zarówno z tradycją etnolingwistyki amerykańskiej, jak i też z moskiewską szkołą etnolingwistyczną. [JB]

28. Bartmiński Jerzy, *Nikita Iljicz Tołstoj i program etnolingwistyki historycznej*. [T] 5, 1992, s. 7–13.

W artykule przedstawiono życie i twórczość Nikity Iljicza Tołstoja, sławisty, historyka języka, dialektologa, folklorysty, etnografa. Urodzony w Jugosławii, poświęcił swoje życie nauce, dzieląc czas między zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Moskiewskim, prace badawcze w Akademii Nauk, działalność redakcyjną i organizacyjną.

Autor ukazuje stopniowe i bardzo przemyślane rozszerzanie pola badawczego profesora Tołstoja. W centrum uwagi N. Tołstoja stoi język, a mówiąc ściślej – języki słowiańskie, ich historia i współczesność, semantyka i struktura. Tołstoj w miarę pogłębiania analiz semantycznych rozszerza podstawę materiałową badań i dochodzi do objęcia zainteresowaniami całej kultury i zbudowania koncepcji etnolingwistyki jako dyscypliny pogranicznej i historycznej. Przyjęta metoda etnolingwistyczna pozwala mu różnorodny materiał ujmować w podobny sposób.

Autor pokazuje znaczenie prac etnolingwistycznych Tołstoja dla badań etnogenezy Słowian. Szczególnie płodne okazało się jego rozumienie praojczyzny Słowian, pytanie nie o geograficzne miejsce słowiańskiej praojczyzny, lecz o jej kształt duchowy, o wierzenia, mitologię, obrzędy i rytuały, o wizję świata i człowieka. Lokalistyczne pojęcie praojczyzny zastąpił pojęciem praojczyzny kulturowej, której najważniejszym wyznacznikiem jest kultura duchowa. W dyskusji nad kolebką Słowian wskazał możliwość odtworzenia obrazu kraju prasłowiańskiego poprzez badanie etymologii wspólnego słownictwa topograficznego. [ŁT/JB]

29. Bartmiński Jerzy, *O aktualnych zadaniach etnolingwistyki*. [T] 28, 2016, s. 7–29. DOI: 10.17951/et.2016.28.7. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Ethnolinguistics in the Year 2016*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 28, 2017, p. 9–31.

O aktualnych zadaniach etnolingwistyki jako subdyscypliny badawczej i rocznika o tej nazwie („Etnolingwistyka” 1988–2015) wypowiada się redaktor naczelny pisma. Uważa, że z dwóch zasad, które u podstaw etnolingwistyki słowiańskiej stawiał Nikita Tołstoj – wymiar ogólnosłowiański i jedność języka i kultury – aktualność zachowała głównie ta druga zasada, tj. traktowanie języka jako źródła wiedzy o człowieku i społeczności oraz podstawy budowania własnej tożsamości (indywidualnej, narodowej, regionalnej, zawodowej). Program lingwistyki kulturowej był realizowany przez redakcję rocznika i autorów piszących na jego łamach w latach 1988–2015 z nastawieniem na różne gatunki folkloru, na problemy językowego obrazu świata, w ostatnich numerach pisma – na studia szczegółowe dotyczące semantyki wybranych konceptów kulturowych (RODZINA, DEMOKRACJA, RÓWNOŚĆ, ОТВЕТСТВЕННОСТЬ itp.). Tak uprawiane badania etnolingwistyczne – szukające „kultury w języku”, w semantycznej warstwie form językowych – zbliżają etnolingwistykę (zwłaszcza w jej wariacie kognitywnym) do zachodniej lingwistyki kulturowej. Etnolingwistyka słowiańska traktowana jako lingwistyka kulturowa, obierając za wyróżniony przedmiot swoich zainteresowań semantykę nazw

wartości, ma szanse wejść w partnerski dialog z zachodnią lingwistyką antropologiczną i wnieść do wspólnych badań nad wartościami swój oryginalny wkład. Propozycją ram dla takiego dialogu jest międzynarodowe konwersatorium etnolingwistyczne EUROJOS.

30. Bartmiński Jerzy, *Opozycja «swój/obcy» a problem językowego obrazu świata*. [T] 19, 2007, s. 35–59. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor przedstawia propozycje dotyczące projektowanej komparacji słowiańskich językowych obrazów świata (JOS), wychodząc od analizy opozycji *swój/obcy*. W części pierwszej artykułu formuluje cztery warunki efektywnej komparacji: (1) sprecyzowanie *tertium comparationis*, (2) ustalenie zbliżonego poziomu ogólności, (3) zakreślenie granic pola badawczego, (4) ustalenie porównywalnej bazy materiałowej. Przyjmując, że płaszczyzną porównania mogą być między innymi opozycje typu *swój/obcy*, *męski/żeński*, *prawy/lewy* itp., wskazuje zarazem na pewne ograniczenia opisu skupionego wyłącznie na opozycjach, podkreślając, że cechy dystyngtywne zawsze są wyborem z szerszego zespołu cech pozytywnych. Kategorię *swój/obcy* autor analizuje na materiale języka polskiego, wykorzystując trojakiemu typu dane: czerpane z systemu języka (wyrazy obce), słowników (definicje wyrazów *swój*, *swojak*, *swojski*, *obcy*) oraz badań ankietowych. Potwierdzają one skalarny charakter opozycji *swój/obcy*, istnienie wewnątrzjęzykowej kategorii „obcości” i wielowymiarową (wieloaspektową) strukturę kognitywną kategorii *swój*. Indywidualny nosiciel języka łączy w swojej świadomości swojskość z byciem blisko w sensie przestrzennym, wtórnie także psychospołecznym, a swoją tożsamość coraz częściej określa „poliwalentnie”, jako równoczesne uczestnictwo w wielu kręgach wspólnotowych typu lokalnego, środowiskowego, narodowego, kulturowego. [JB]

31. Bartmiński Jerzy, *Polska dola – rosyjska sud’ba*. [T] 12, 2000, s. 25–37. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Ostry kontrast między semantyką polskiego *losu* i rosyjskiej *sud’by*, jaki zarysowała Anna Wierzbicka w szkicu *Język i naród. Polski „los” i rosyjska „sud’ba”* (w: *Semantics, Culture and Cognition*) wymaga zdaniem autora reinterpretacji pod dwoma względami: po pierwsze, w płaszczyźnie językowej, uwzględnienia innych ważnych pojęć, które funkcjonują także w polszczyźnie w ramach szerszej konceptosfery dla oznaczania egzystencjalnej sytuacji człowieka, przede wszystkim koncepcji *doli*, po drugie, w sferze socjokulturowych i historycznych korelatów konceptów językowych, brania pod uwagę raczej czynników społecznych niż mitycznego charakteru narodowego. Polska koncepcja *losu*, bliska łac. *fortunie*, ma konotacje szlachecko-romantyczne, wiąże się z grą, z losowaniem, szczęśliwym przypadkiem, z niewiadomą i odwagą ryzykowania. *Dola*, która od XIX wieku przyjmuje w połączeniach *polska dola*, *chłopska dola* konotacje negatywne – przedłuża semantykę łac. *fatum*, oznacza sytuację egzystencjalną daną z góry, z łaski Boga, trudną do zmiany. O ile polski *los* jest istotnie kontrastowy wobec ros. *sud’by*, o tyle polska *dola*, współcześnie wiązana z optyką „prostego człowieka”, niepartycypującego w profitach transformacji ustrojowej, jest z ros. pojęciem *sud’by* w dużym stopniu zgodna. Rozróżnienie *losu* i *doli* opiera się na ogólnokulturowym przeciwieństwie przypadku i konieczności, daru i przeznaczenia – przeciwieństwie obecnym w różnych kulturach. [JB]

32. Bartmiński Jerzy, *Słownik ludowych stereotypów językowych. Założenia ogólne*. [T] 1, 1988, s. 11–34. Streszcz. w jęz. ang.

Autor omawia podstawowe założenia *Słownika ludowych stereotypów językowych*, nad którym prace podjęto w Zakładzie Języka Polskiego UMCS w roku 1976. Zasadniczym celem słownika, odpowiednio do celów etnolingwistyki, będzie odtworzenie ludowego obrazu świata leżącego u podstaw języka i przywoływanego jako substrat informacyjny, stanowiący podstawę procesu komunikacji językowej i kulturowej. Oparty będzie na dostępnej w druku dokumentacji polskiej kultury ludowej (w tym zwłaszcza folkloru i gwar), a także na materiałach specjalnie zebranych w terenie. Autor omawia kolejno: budowę artykułu hasłowego, układ haseł (tematyczny, nie alfabetyczny), treść i formę

eksplicacji, układ zdań definiujących, źródła. Wykorzystywane są w nim następujące grupy źródeł: (1) opublikowane zapisy tekstów folkloru w całej ich różnorodności gatunkowej, (2) zapisy dialektologiczne w postaci słowników i monografii gwarowych, a także potocznych rozmów i opowiadań, (3) źródła etnograficzne dotyczące wierzeń i praktyk ludowych, (4) materiały z zakresu folkloru, gwar oraz wierzeń i praktyk, zebrane wspólnie w terenie. Zarys *Słownika* został zaprezentowany w zeszycie próbnym *Słownik ludowych stereotypów językowych*, Wrocław 1980. [LT/JB]

33. Bartmiński Jerzy, Bielak Agata, *Językowo-kulturowy obraz słomy w polskiej lingwakulturze. Szkic etnolingwistyczny*. [T] 29, 2017, s. 111–133. DOI: 10.17951/et.2017.29.111. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *The linguacultural view of Polish słoma 'straw': An ethnolinguistic account*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 29, 2018, p. 121–145.

W tradycyjnej kulturze ludowej słoma jest traktowana inaczej niż w kulturze miejskiej, ma pozycję bardziej znaczącą. W ogólnonarodowym imaginariu jest znakiem bylejakości, czegoś nietrwałego, niepewnego, mało wartościowego, podobnie jak plewy czy grochowiny. Słomiany *Chochoł z Wesela* Stanisława Wyspiańskiego (1900) jest symbolem polskiego narodowego marazmu i bezsilności. Jednak w polskiej kulturze ludowej, opartej na tradycyjnej gospodarce rolnej i uprawie zboża, słoma jest ceniona jako surowiec służący do ocieplania pomieszczeń, do wyrobu wielu użytecznych przedmiotów (jak maty, wycieraczki, koszyki, pojemniki na ziarno, buty, ule, zabawki, ozdoby, tzw. *pająki*, kapelusze), a jej językowo-kulturowy obraz jest bogaty w konotacje pozytywne. W obrzędach dorocznych i rodzinnych, w przepowiedniach i wróżbach, funkcje słomy zachowują związek z myśleniem magicznym, jest ona traktowana jako medium pośredniczące między tym, co było żywe, i tym, co jest martwe. Jest łączona z płodnością, przyjmuje nawet symbolikę erotyczną. Rekonstrukcja ludowego stereotypu słomy opiera się na zasadach budowy definicji kognitywnej, standardowe motywy zostały ułożone według faset i zdają sprawę z zastosowań słomy w rytuałach dorocznych i rodzinnych, także w ludowym lecznictwie.

34. Bartmiński Jerzy, Chlebda Wojciech, *Jak badać językowo-kulturowy obraz świata Słowian i ich sąsiadów?* [T] 20, 2008, s. 11–27. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy artykułu wychodzą z założenia, że badania etnolingwistyczne ze swojej istoty zmierzają do odkrycia i opisanego tożsamości wspólnotowej, przede wszystkim – narodowej, i rozważają przydatność do tego celu koncepcji językowego obrazu świata. Koncepcja ta otwiera nowe perspektywy dla badań porównawczych w skali słowiańskiej i szerzej – europejskiej, dlatego została wpisana do programu pracy komisji etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów. Po omówieniu językowych i kulturowych sposobów manifestowania się tożsamości zbiorowej (znaki werbalne i niewerbalne) autorzy przedstawiają możliwości rekonstrukcji poczucia tożsamości wspólnotowej poprzez badanie struktur języka oraz narracji tekstowych. W programie badań etnolingwistycznych podstawę materiałową poszukiwań zawartości treściowej „konceptów narodowych” (czyli pojęć typu polskość, rosyjskość, czeskość itp.) powinny więc utworzyć cztery podstawowe grupy faktów: (a) dane słownikowe pochodzące z wszystkich słowników definicyjnych; (b) dane tekstowe pochodzące z bieżącej ekscerpacji tekstów danego dyskursu publicznego, zwłaszcza publicystyki wysokiej; (c) dane korpusowe pochodzące z największych korpusów tekstowych danego języka etnicznego oraz z wyszukiwarek internetowych; (d) dane uzyskane eksperymentalnie w toku specjalnie przygotowanych ankiet jako tekstowe „źródła wywołane” (z preferencją dla ankiet typu otwartego).

W komparacji międzykulturowej w pierwszej kolejności należy zadać pytanie o wartości przyjmowane subiektywnie przez wspólnoty jako wyznaczniki ich tożsamości. Oznacza to powrót do koncepcji słownika aksjologicznego, która to koncepcja może nadać badaniom porównawczym prowadzonym w skali ogólnosłowiańskiej i szerszej, transnarodowej, wewnętrzną spójność i porównywalność.

35. Bartmiński Jerzy, Chlebda Wojciech, *Problem konceptu bazowego i jego profilowania – na przykładzie polskiego stereotypu Europy*. [T] 25, 2013, s. 69–95. DOI: 10.17951/et.2013.25.69. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Bezpośrednim celem autorów jest rekonstrukcja polskiego konceptu EUROPY przy pomocy metod zaproponowanych w ramach konwersatorium EUROJOS i na podstawie trzech podstawowych baz materiałowych: systemowej, tekstowej i ankietowej. Celem pośrednim było poddanie pod dyskusję szeregę pojęć i procedur etnolingwistycznej analizy rekonstrukcyjnej, w tym zwłaszcza kwestii zmienności (wariantywności) wyobrażeń bazowych (tu – EUROPY) w warunkach ich wchodzenia w zróżnicowane dyskursy obecne we współczesnej polskiej przestrzeni publicznej. Autorzy przedstawiają obrazy Europy oparte na analizie danych systemowych, zwłaszcza słownikowych, oraz tekstowych omawiane we wcześniejszych pracach różnych badaczy, jednak szczególnie wiele miejsca i uwagi poświęcają wynikom trzech badań ankietowych ASA z lat 1990, 2000 i 2010. Podają sumaryczne dane ankietowe ASA w zestawieniu z danymi systemowymi i tekstowymi i dowodzą, że dane ankietowe pozwalają uszczegółwić zapis treści bazowego konceptu, ujawniają bowiem konotacje, których słowniki jeszcze nie odnotowują; pozwalają też – co ważne – dokonać rankingu cech przypisywanych przedmiotowi.

36. Bartmiński Jerzy, Grzeszczak Monika, *Jak rekonstruować kanon wartości narodowych i europejskich?* [T] 26, 2014, s. 21–44. DOI: 10.17951/et.2014.26.21. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule zadaje się pytanie o polski kanon wartości z myślą o projektowanym (a częściowo już realizowanym) polskim słowniku aksjologicznym, a także słowniku wartości słowiańskich i europejskich. Trudność z ustaleniem kanonu wynika z tego, że jest on ujmowany nie tylko opisowo, ale i normatywnie, jako zespół pojęć, ale i postulatów, w związku z czym jest nieustannie kwestionowany. Zdaniem autorów, kanon aksjologiczny, czyli zespół ogólnie przyjętych norm etycznych, można rekonstruować w sposób jeszcze inny niż dotąd praktykowany, mianowicie metodą pogłębionych analiz semantycznych wybranych haseł.

Właściwością pojęć aksjologicznych, takich jak: *WOLNOŚĆ*, *RÓWNOŚĆ*, *DEMOKRACJA* jest ich silne „usieciowienie”, tj. powiązanie relacjami wzajemnych zależności. Konsekwencją tego faktu jest to, że szukając ich definiensów, relewantnych w ramach semantyki danego języka, dochodzi się nieuchronnie do pewnego zespołu wartości, funkcjonujących jako definiensy, i to one przybliżają nas do poszukiwanego jądra (aksjologicznego kanonu) danej kultury. Autorzy dowodzą tej tezy, analizując definicje (eksplicacje) takich pojęć, jak *RÓWNOŚĆ*, *DEMOKRACJA*, *DOM*, *OJCZYŻNA*, *SOLIDARNOŚĆ*.

37. Bartmiński Jerzy, Kaczan Anna, *Językowo-kulturowy obraz pszenicy (triticum) w języku polskim*. [T] 29, 2017, s. 85–110. DOI: 10.17951/et.2017.29.85. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *The linguacultural view of the Polish pszenica ‘wheat’ (Triticum)*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 29, 2018, p. 89–119.

Celem artykułu jest rekonstrukcja językowo-kulturowego obrazu pszenicy w języku polskim. Rekonstrukcja ta oparta jest na założeniach tzw. definicji kognitywnej, która wychodzi poza postulaty semantyki strukturalnej, uwzględnia wszystkie składniki konotowane przez wyrażenie językowe, uwzględnia relacje przedmiot – nazwa przedmiotu i nie ma charakteru encyklopedycznego. Podstawę materiałową stanowią dane językowe (słownictwo i frazeologia oraz teksty kliszowane w szerokim wachlarzu gatunków, m.in. zagadki, przysłowia, przepowiednie, pieśni w różnych odmianach gatunkowych, bajki, legendy, pisana poezja chłopska) i „przyjęzykowe” (etnograficzne zapisy wierzeń i praktyk) pochodzące z kartoteki *Słownika stereotypów i symboli ludowych*, którego tom *Rośliny* jest obecnie opracowywany.

38. Bartmiński Jerzy, Lappo Irina, Majer-Baranowska Urszula, *Stereotyp Rosjanina i jego profilowanie we współczesnej polszczyźnie*. [T] 14, 2002, s. 105–151. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy rekonstruują polski stereotyp językowy Rosjanina, stosując metodę definicji kognitywnej, której podstawową jednostką są predykcje typu: „Rosjanie piją”, „są brutalni”, „agresywni”, „muzycznylni” itp., a w kolejności zmierzają do uchwycenia mechanizmów rządzących funkcjonowaniem stereotypu w dyskursie publicznym. Zespół takich utartych zdań-sądów liczących około 70 jednostek układa się w kilka wiązek (syndromów) – „rosyjskiej duszy”, „brata Słowianina”, agresora i wroga, „władcy-niewolnika”, tj. człowieka zarazem despotycznego i zniewolonego, „Azjaty”, nosiciela specyficznej i bogatej kultury, handlarza bazarowego. Na poziomie współczesnego dyskursu publicznego z takich wiązek cech budowane są profile, tj. funkcjonalne warianty stereotypu, których kreatorem jest zawsze określony socjologicznie i kulturowo podmiot, np. Polak – prosty człowiek, polski patriota, inteligent o horyzontach europejskich, młody pragmatyk.

Bazowy zespół cech przypisywanych przez Polaków Rosjanom autorzy ustalają na podstawie trojakiego typu danych językowych: systemowych (etnonim i tworzone od niego derywaty, frazeologizmy i kolokacje), eksperymentalnych (tj. wynikach badań ankietowych prowadzonych różnymi metodami w latach 1990–2000 w środowisku studenckim Lublina) oraz tekstowych. [JB]

39. Bartmiński Jerzy, Mavrič Ludmiła, Ržeutska Swietłana, *Litewski i białoruski stereotyp Polaka (w świetle badań za pomocą dyferencjału semantycznego)*. [T] 17, 2005, s. 187–195. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W badaniach nad stereotypami narodowymi dyferencjał semantyczny Osgooda pozwala osiągać wyniki porównywalne w zakresie wybranych cech, ich ewaluacji i natężenia. Dane zebrane w Wilnie i Mińsku w roku 2001 przez uczestniczek seminarium magisterskiego J. Bartmińskiego pozwoliły stwierdzić, że stereotyp Polaka na Litwie i na Białorusi jest rozszczepiony – Polak miejscowy jest postrzegany inaczej niż Polak z Polski: na Litwie obraz miejscowego Polaka jest zdecydowanie bardziej negatywny, przypisuje mu się takie cechy, jak duma, zawziętość, agresywność, podczas gdy na Białorusi jest odwrotnie: lepiej są postrzegani Polacy miejscowi, którzy są w oczach Białorusinów bardziej od krajowych kulturalni, uczciwi, łagodni, bardziej towarzyscy i inteligentni, choć zarazem mniej przedsiębiorczy i mniej zamożni. [JB]

40. Bartmiński Jerzy, Sandomirskaja Irina, Telija Veronika, *Ojczyzna w polskim i rosyjskim językowym obrazie świata*. [T] 11, 1999, s. 25–49. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy przedstawiają pierwszą część analizy porównawczej pojęcia ojczyzny, w językach polskim i rosyjskim, zakładając, że to ogólnoeuropejskie pojęcie, wywodzące się z łac. *patria*, rozwija się w poszczególnych językach wariantywnie, odpowiednio do jego miejsca w całej „konceptosferze”, współtworzącej narodowy (polski, rosyjski) językowy obraz świata. Stawia się pytanie, co w pojmowaniu ojczyzny jest w obu językach zbieżne, co otwiera drogę do dialogu interkulturowego, a co kontrastowe.

W języku polskim leksem *ojczyzna* ma bogatą, wielowymiarową treść bazową (wymiar przestrzenny, społeczny, kulturowy, instytucjonalny), która jest profilowana na poziomie społecznego dyskursu, uzyskując wykładniki w postaci zestawień typu *ojczyzna domowa*, *ojczyzna lokalna*, *ojczyzna regionalna*, *mała ojczyzna*, *ojczyzna narodowa*, *ojczyzna publiczna*.

W języku rosyjskim jednemu polskiemu leksemowi odpowiadają trzy: *rodina*, *otečestvo* i *otčizna*. *Rodina* to przestrzeń oswojona przez człowieka jako jednostkę i naród, dominantą *otečestva* jest wymiar instytucjonalny, państwowy, *otčizna* (zapożyczona z polskiego) to narodowe dziedzictwo historyczne i kulturowe. Najbliższa pol. *ojczyźnie* jest ros. *rodina*, a ich bliskość oparta jest na ogólno-

słowiańskim micie ziemi-matki i prototypie domu jako miejsca rodzinnego. W polu semantycznym („konceptosferze”) ojczyzny w języku polskim szczególnie silny jest wymiar kulturowy, w rosyjskim – państwowy, co wynika z odmiennych historycznych dziejów obu narodów. [JB]

41. Bartmiński Jerzy, Żuk Grzegorz, *Pojęcie równości i jego profilowanie we współczesnym języku polskim*. [T] 21, 2009, s. 47–67. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy stawiają sobie za cel rekonstrukcję pojęcia *równości* metodą definicji kognitywnej, opartej na założeniach zaprezentowanych w pracach Anny Wierzbickiej i Jerzego Bartmińskiego. Dzięki tej metodzie można przedstawić całe bogactwo znaczeniowe słowa, jego miejsce w polu leksykalno-semantycznym oraz w sieci relacji konceptualnych. Jako że pojęcie *równości* ma być porównywalne w różnych językach europejskich, za *tertium comparationis* przyjęto styl potoczny w jego rozumieniu antropologicznym, który odpowiada określonemu przez van Dijk’a uniwersum komunikacyjnemu, jakim jest *cultural common ground* (wspólna baza kulturowa).

Materiał językowy został zaczerpnięty z trzech typów źródeł: ze słowników języka polskiego (S), z empirycznych badań ankietowych (A) oraz ze zróżnicowanych stylistycznie i gatunkowo tekstów (T), głównie prasowych. Na jego podstawie ustalono zespół cech przypisywanych równości przez użytkowników języka polskiego, w tym (1) elementy bazowe, wspólne różnym dyskursom, oraz (2) posiadające ograniczony (zazwyczaj do jednego typu dyskursu) zakres występowania.

Podstawowe cechy definicyjne w rozumieniu *równości* to jej pojmowanie (1) jako zasady do praktykowania, postulatu (2) odnoszonego do społecznego świata ludzi, tj. do relacji między ludźmi i grupami ludzi; (3) odchodzenie od naturalnych różnic między ludźmi i nieczynienie – w pewnym określonym zakresie – różnic między nimi; (4) dlatego, że ludzie mają właściwą sobie godność; (5) dlatego, że ludziom przysługują jednakowe prawa; (6) dlatego, że nieczynienie różnic – w pewnym zakresie – jest dobre dla ludzi, przynosi pożytek społeczny.

42. Bednarczuk Monika, *Rozumienie narodu i jego profilowanie we współczesnym języku polskim*. [T] 21, 2009, s. 85–101. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka artykułu stara się nakreślić współczesne rozumienie pojęcia *NARÓD* w polszczyźnie i stworzyć jego definicję kognitywną, wychodząc z założeń metodologicznych proponowanych w pracach Anny Wierzbickiej i Jerzego Bartmińskiego. Bada zatem dane systemowe, wyniki ankiet oraz zróżnicowane współczesne teksty publicystyczne (jak i inne).

Pierwsza część pracy zawiera wprowadzenie w zagadnienie definicji kognitywnej oraz w specyfikę polskiego (kulturalistycznego) rozumienia pojęcia *NARÓD*, wynikłą z uwarunkowań historycznych. Część druga prezentuje, w ujęciu diachronicznym i synchronicznym, funkcjonowanie pojęcia na podstawie danych słownikowych, a następnie jego potoczne rozumienie przez użytkowników języka na materiale uzyskanym eksperymentalnie (ankiety).

Dalej odtworzono współczesne postrzeganie *NARODU* w pismach wielkonakładowych oraz reakcje na nadużywanie tego pojęcia przez niektóre nurty polityczne. Za bazowe elementy w rozumieniu *NARODU* można uznać: (1) wspólnotę terytorium; (2) wspólnotę historii, doświadczeń; (3) wspólnotę kultury, świadomości zbiorowej, języka; rzadziej religii (katolickiej); (4) wspólnotę interesów politycznych i gospodarczych. Miejsce poszczególnych elementów w układzie nie jest jednak stałe, kwestie zaś wspólnego terytorium i języka są traktowane niekiedy z dystansem, zwłaszcza przez młodsze pokolenie, w związku z powszechną migracją i coraz większą akceptacją biwalentywności.

Ostatnią część artykułu poświęcono zagadnieniu profilowania pojęcia w różnych typach dyskursu publicznego (lewicowym, narodowo-prawicowym, kościelno-katolickim, liberalno-demokratycznym, feministycznym, anarchistycznym i neopogańskim), wraz z tradycją ideową, do której się odwołują.

43. Belova Ol'ga V., *Principy opisaniija i adaptacii «čužoj» kul'tury jazykovymi sredstvami «svoej» tradicii*. [T] 20, 2008, s. 201–213. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka podejmuje problematykę adaptacji obcej kultury poprzez wykorzystanie językowych środków własnej tradycji, a głównie leksyki i frazeologii. Rozpatrywanym zagadnieniem szczegółowym jest tu funkcjonowanie ludowej terminologii Słowian i Żydów. W relacjach pomiędzy tymi etnosami autorka zauważa tendencję do nazywania wielu zjawisk obrzędowych czy zwyczajowych z zakresu kultury żydowskiej terminami własnej, słowiańskiej leksyki. Zjawisko to rozpatrywane jest poprzez charakterystykę następujących zagadnień: (1) wykorzystanie osobnych terminów dla opisanie obcych realiów, np. *окóньсько* – termin wydzielony dla nazwania tylko żydowskich miejsc pochówku; (2) nałożenie własnych terminów do określania elementów kultury obcej, np. *cerkiew* i *kaplica* dla nazwania także żydowskich budowli sakralnych; (3) adaptację obcego terminu do własnej tradycji, co autorka ilustruje takimi przykładami jak *maca*, *szabas* itp.; (4) wykorzystanie ludowej etymologii jako mechanizmu swoistego przekładu tekstów z obcej kultury, czego przykładem jest zapisana w polskiej wersji językowej nazwa święta żydowskiego jako *lizowki* – według ludowej etymologii nazwa ta powstała od *zlizywania*; (5) zastosowanie leksemu jako „zwiniętej” nazwy dla całego tekstu ludowego, co dokumentują ukraińskie przykłady typu *Гамана* – określenie pieczywa obrzędowego jako identyfikacja żydowskiego święta Purim. Analizowany materiał pochodzi z obszarów Polesia, Podola, Podlasia, terenów przykarpackich, Bukowiny i Zachodniej Białorusi.

44. Belova Ol'ga V., Petruhin Vladimir Ja., *Genezis „čužih” v svete fol'klornoj ètnologii*. [T] 16, 2004, s. 257–268. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W tradycyjnej kulturze ludowej stosunek do wyznawców innej wiary (konfesji) kształtowany jest w ramach stereotypowych wyobrażeń opartych na uniwersalnej opozycji *swój – obcy* i odwołujących do takich cech, jak *czysty – nieczysty*, *święty – grzeszny*, *sakralny – świecki* itd. Ważną rolę w określaniu konfesyjnie „obcego” w kulturze ludowej odgrywają motywy apokryficzne, odwołujące się do zabytków piśmiennictwa własnej kultury. Takie legendy odzwierciedlały swoiste „napięcia” w stosunkach między różnymi konfesjami oraz polemiki międzyreligijne.

Jednym z takich motywów jest przekaz o pokrewieństwie przedstawicieli obcej wiary (Żydów, muzułmanów) z nieczystymi zwierzętami (świnią). Motyw ten w różnych wersjach spotyka się praktycznie we wszystkich kulturach słowiańskich. W artykule analizowane są następujące motywy: zamiana kobiety żydowskiej w świnię za to, że Żydzi nie przyjęli nauki Jezusa Chrystusa; pochodzenie Turków od świni i psa; wykopywanie przez świnię z ziemi przedstawicieli poszczególnych narodowości lub konfesji; zakopywanie (= uratowanie) przez świnię osoby świętej. Przytoczone motywy folkloru są pełną niekonsekwencji mieszaniną wyobrażeń na temat różnych konfesji, które łatwo wpisują się w archaiczny gatunek legendy etiologicznej (z motywem metamorfozy „totemicznej” itd.). Wyobrażenia tego typu prawdopodobnie wpływają łagodząco na sytuacje konfliktowe w społeczeństwie tradycyjnym. [JB]

45. Berezovič Elena L., *Człowiek wśród ludzi – w perspektywie języka*. [T] 18, 2006, s. 165–186. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka podejmuje analizę wielopłaszczyznowych związków semantycznych rosyjskiego leksemu *ljudi* ‘ludzie’, który należy do zasobu podstawowych słów i pojęć. Na przykładach pochodzących z języka literackiego i gwar – głównie rosyjskich, ale także innych języków słowiańskich, rekonstruuje „zasady organizacji przestrzeni semantycznej” leksemu *ljudi*, bada jego różnorakie połączenia semantyczne oraz uwarunkowania pragmatyczne użycia. Leksem ten ma wiele derywatów, przybiera znaczenie uogólniające, a w trakcie wielowiekowego rozwoju uległ silnej aksjologizacji (pozytywnej i negatywnej). Jego znaczenia uwarunkowane były również zmieniającym się punktem widzenia.

Wyraz *ljudi* i jego derywaty, według autorki, funkcjonują w siedmiu następujących „sferach ideograficznych”: (1) człowiek „fizyczny” – w tym: płeć, stan fizyczny i wiek; (2) charakter i właściwości

zachowania się, takie jak otwartość na kontakt z innymi, empatia, zasady moralne; (3) społeczeństwo, wspólnota – charakteryzowane w kategoriach pozycji społecznej i opozycji *swój – obcy*, z uwzględnieniem roli w komunikacji, etykiety, momentu zmiany stanu cywilnego (istotnego szczególnie dla kobiety) oraz realizowanych ról społecznych; (4) praca produkcyjna, przede wszystkim podziały według opozycji chłopci, rzemieślnicy i robotnicy; (5) kultura i ideologia, w tym religia i wychowanie; (6) przestrzeń – z rozróżnieniem świata w ogóle oraz kraju ojczystego, stron rodzinnych i domu; (7) ogólne właściwości ciał i substancji – takie jak ilość oraz ogólna ocena racjonalna. Autorka stwierdza, że mimo wieloaspektowości analizowany kompleks semantyczny związany z leksemem *ljudi* jest wewnętrznie spójny. [JB]

46. Berezovič Elena L., *Dinamika russoj aksiologičeskoj kartiny mira v leksičeskom otrazeńii (Ot «sovetskijh» cennostej k «postperestroecnym»)*. [T] 23, 2011, s. 121–136. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł zawiera opis zmian leksykalnych, które zaszły w rosyjskim słownictwie dotyczącym wartości w ciągu ostatnich dwu dekad. Autorka omawia tematy, które łączą grupy słów o zmienionym znaczeniu. Są to: temat społecznej adaptacji (zmiany słów *prispособit'sja* ‘przystosować się’, *ustrajvat'sja* ‘urządzać się’, *kompromiss* ‘kompromis’, *principial'nyj* ‘pryncypialny’, *komfortnyj* ‘komfortowy’ itd.); kwestia „życia prywatnego” (*ljubit' sebja* ‘kochać siebie’, *egoist* ‘egoista’, *pozicionirovat' sebja* ‘ustawiać się w pozycji’); pragmatyzmu i majątku (*pozitywnyj* ‘pozytywny’, *prestiżnyj* ‘prestiżowy’, *sytyj* ‘syty’, *samodostatočnyj* ‘samowystarczalny’); zdrowia psychicznego i antyidealizmu (*entuziazm* ‘entuzjazm’, *rvenie* ‘gorliwość’, *pristrastie* ‘pasja’, *interes* ‘zainteresowanie’, *ażiataż* ‘podniecenie’, *ekstaz* ‘ekstaza’, *romantika* ‘romantyzm’); wreszcie – temat życia intymnego (*otkrovennyj* ‘otwarty’, *orientacija* ‘orientacja’, *vozbudit'sja* ‘podniecić się’) itd.

47. Berezovič Elena L., *Ètničeskie stereotypy i problema lingwokuł'turnyh svjazej*. [T] 20, 2008, s. 63–76. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Podstawą materiałową artykułu są dane pochodzące z języków słowiańskich (zwłaszcza dialektów), a także folkloru, obrzędów i wierzeń, zawierające stereotypy etniczne. Celem tekstu jest charakterystyka mechanizmów współdziałania faktów sfery językowej i niejęzykowych kodów kultury. Autorka zauważa, że współdziałanie danych językowych i innych kodów kulturowych może realizować się w kilku kierunkach: (1) wektor współdziałania ukierunkowany jest od niejęzykowych form kultury ku językowi; (2) niektóre motywy są paralelnie rozpracowywane w języku i w niejęzykowych kodach kultury, tworząc sytuację parytetu, kiedy ujawnienie wektora współdziałania jest niemożliwe; (3) są sytuacje, kiedy wektor współdziałania ukierunkowany jest od języka ku kodom niejęzykowym (w tym wypadku język sam tworzy konteksty kulturowe, wykorzystując obecne w jego arsenale środki – fonosymbolikę, atrakcję i inne). W artykule ukazano, że bez względu na rodzaj technicznych związków między kodami, każdy z nich ma swoje specyficzne drogi opracowania i reprezentacji informacji etnokulturowej. Badanie związków językowo-kulturowych może pokazać rzeczywistą pomoc przy motywacji interpretacji „ciemnych” faktów zarówno kodu językowego, jak i kodów niejęzykowych, pozwala też całościowo rekonstruować wyobrażenia, stojące za tą lub inną sferą tematyczną, w której uobecnia się stereotyp. Możliwości takiej rekonstrukcji rozpatrywane są na przykładzie zestawu danych językowo-kulturowych, odnoszących się do pola tematycznego „prace rolnicze”.

48. Berezovič Elena L., *Kak menjajutsja ocenki cennostej (na primere rus. samoljubie)*. [T] 25, 2013, s. 181–199. DOI: 10.17951/et.2013.25.181. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Na przykładzie rosyjskiego konceptu *SAMOLUBIE* (miłość własna) autorka omawia prawidłowości dotyczące transformacji konceptów aksjologicznych w wymiarze czasowym, przestrzennym i społecznym. W słownikach rosyjskiego języka literackiego XVIII–XXI w. udokumentowane zostały

istotne różnice w ewaluacji znaczenia słowa *samolubie* – od uznawania miłości własnej za wadę w XVIII wieku do zrównania znaczenia tego leksemu z poczuciem własnej godności w końcu wieku XX. Autorka podkreśla zwłaszcza kontrast między użyciem słowa *samolubie* w gwarach ludowych i w języku współczesnej reklamy: w dialektach *samolubie* jest wartościowane wyraźnie negatywnie, podczas gdy w języku reklamy otrzymuje ocenę pozytywną – *samolubivyy* to ktoś, kto wysoko się ceni i jest wymagający w sprawach materialnych oraz pragmatyczny życiowo.

49. Berezovič Elena L., *Obraz prostranstva v zerkale jazykovej tradicii: metodika opisaniya i nekotorye rezul'taty*. [T] 16, 2004, s. 111–127. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka proponuje schemat opisu i analizy leksyki związanej z polem semantycznym 'przestrzeń'. Punktem wyjścia jest założenie, że badania etnolingwistyczne powinny być skierowane na opis podmiotowego wyobrażenia przestrzeni, czyli subiektywny czynnik recepcji przestrzeni. W trakcie analizy faktów językowych badacz ma do czynienia z jednostkami poziomu wyjściowego (powierzchniowego), czyli poziomu bezpośredniej manifestacji językowej wyobrażeń przestrzennych, z którego możliwe jest przejście na poziom parametrów bazowych kształtujących model przestrzeni. Wymaga to uogólnienia podstawowych charakterystyk semantycznych jednostek poziomu wyjściowego. Koniecznym warunkiem analizy na tym etapie jest reprezentatywność bazy materiałowej. Poziom ten można uważać za pozajęzykowy, jednak przejście do niego prowadzi przez etap pośredni – najbardziej interesujący dla badań w sferze lingwistyki antropologicznej, łączący czynniki językowe i pozajęzykowe i dotyczący charakteru wypełnienia sieci parametrów.

Zaproponowaną analizę autorka przeprowadza na materiale leksyki gwarowej i onomastyki rosyjskiej Północy oraz przedstawia rezultaty analizy pola semantycznego 'przestrzeń' w rosyjskiej toponimii ludowej. [JB]

50. Berezovič Elena L., Gulik Dimitrij P., *Homo ethnicus v zerkale jazyka: k metodike opisaniya*. [T] 14, 2002, s. 47–67. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy rozpatrują możliwości rekonstrukcji wyobrażeń o obcych etnosach na podstawie analizy konotacji kulturowej etnonimów. Taka analiza prowadzi do rekonstrukcji „portretu onomazjologicznego”. Składa się on z modeli nazewniczych, w których „wiedza językowa” o obiekcie rzeczywistości odbija się w „wewnętrznej formie” jednostek leksykalnych (mowa głównie o wewnętrznej formie etnonimów-przezwisk i tworzonych od nich derywatów semantycznych). Sprawą zasadniczej wagi jest uwzględnienie leksyki z różnych odmian języka: gwar, żargonów, języka literackiego, a także faktów z dziedziny onomastyki. Wszystko to pozwala na uzyskanie stosunkowo pełnego obrazu badanego zjawiska. Ważny jest również aspekt kontrastywny, zakładający m.in. porównanie portretów tego samego etnosu w różnych językach; w związku z tym autorzy dokonują porównawczej analizy dwóch języków: rosyjskiego i angielskiego. W artykule scharakteryzowano typy informacji, jakie można wyodrębnić w wyniku badań modeli nazewniczych. Szczególną uwagę zwracają autorzy na analizę czynnika techniki językowej, który może wnieść istotne korekty treściowe do rekonstruowanego obiektu. [JB]

51. Bielenin Karolina, *Rakija w bałkańskich rytuałach magicznych*. [T] 18, 2006, s. 237–248. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Na materiale bałkańskiej kultury ludowej, w tym zwłaszcza materiałów terenowych zebranych samodzielnie w Republice Macedonii w latach 2000–2004, autorka opisuje i analizuje praktyki związane z rakiją. Za Anną Engelking wyróżnia rytuały stwarzające (zaklinania) 'człowiek chce, żeby coś się stało', rytuały ochraniające (zażegnania) 'człowiek chce, żeby się nie stało', rytuały odczyniające (zamawiania) 'człowiek chce, żeby coś się odstało'. W pracy omawiane są tylko takie rytuały, w których moc *sacrum* może działać, tj. zaklinające i ochraniające. Zaklinania z użyciem

rakii to praktyki wykonywane na Bałkanach w dzień św. Tryfuna (14 lutego), które mają na celu powodowanie urodzaju winorośli, np. przez wlewanie rakii (lub zakopywanie butelki z rakiją) pod jej pędy. Przykładem zażegnania jest m.in. picie rakii na grobie zmarłego, by chronić żywych przed wpływem zmarłych. W obrzędowości weselnej *czerwona rakija* ma sprowadzić płodność małżonków, *słodka rakija* ma im zapewnić pomyślność (*słodkie życie*). Podobnie jak wino, rakija jest wiązana symbolicznie z krwią Chrystusa, na zasadzie metonimii bowiem przyjmuje część sakralnej symboliki wina. [JB]

52. Bielińska-Gardziel Iwona, *Techniki operowania stereotypem w reklamie*. [T] 15, 2003, s. 165–186. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Reklama bazuje na stereotypach obecnych w potocznym myśleniu danej społeczności, ale ich nie ujawnia, stereotypy stanowią bowiem narzędzie manipulowania odbiorcą, jego sposobem myślenia i jego wartościowaniem; przyczyniają się do kształtowania reakcji, postaw oraz decyzji i działań odbiorcy. Reklamodawca operuje stereotypami, zarazem przystosowuje do swoich celów, eksponuje cechy pożądane, pomija natomiast te, które mogłyby wywołać negatywne skojarzenia, np.: reklama ze względu na dominujący w społeczeństwie kult młodości przetwarza stereotyp wieku podeszłego, neutralizując nieprzyjemne skojarzenia związane ze starością i przypisując starszym ludziom zachowanie właściwe raczej młodym. Sposób profilowania stereotypu w komunikacie reklamowym zależy od specyfiki adresata – jego płci, wieku, potrzeb, przyzwyczajzeń, upodobań. Potrafi schlebzać i przewartościowywać, np. cecha uchodząca powszechnie za wadę płci pięknej – gadulstwo, w jednej z reklam nabiera pozytywnego znaczenia – nadawca, podchodząc z wyrozumiałością do kobiecej natury zachęca: „gadaj jak najęta!”. Reklama profiluje stereotyp tak, aby osiągnąć pożądany cel – skłonienie odbiorcy do zakupu oferowanego produktu. [JB]

53. Bielińska-Gardziel Iwona, *Rodzina i jej profile we współczesnej polszczyźnie*. [T] 21, 2009, s. 121–138. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka podejmuje próbę odpowiedzi na kilka istotnych pytań – mianowicie, w jaki sposób profilowane jest pojęcie *RODZINY* na gruncie dyskursu publicznego; z jakiego (czyjego?) punktu widzenia powstają poszczególne jego profile oraz jakie aspekty i cechy rodziny zostają wyeksponowane w wyniku tych operacji. Podstawę materiałową stanowią trzy typy danych, które wzajemnie się dopełniają: dane systemowe, zebrane na podstawie słowników języka polskiego, dane eksperymentalne oraz dane tekstowe, obejmujące głównie różnogatunkowe teksty prasowe. Kierując się założeniami definicji kognitywnej, na podstawie zgromadzonego materiału wyodrębniono cechy definicyjne tego pojęcia. Analiza wykazała, że stereotyp bazowy *RODZINY* jest spójny i trywialny – stanowią go m.in. takie cechy jak: pokrewieństwo i wzajemne podobieństwo członków rodziny, tworzenie wspólnoty społecznej; pełnienie funkcji wychowawczo-opiekuńczej względem dzieci. Jego zróżnicowanie następuje dopiero na gruncie wyspecjalizowanych dyskursów. Podstawowy jest profil *RODZINY* jako środowiska naturalnego człowieka (rodzina w konstelacji z ojczyzną, narodem, Kościołem traktowana jest jako podstawowa ludzka wspólnota, będąca idealnym miejscem dla rozwoju człowieka). W dyskursach „opozycyjnych” inaczej traktowane są główne cechy rodziny związane z pełnieniem funkcji prokreacyjnej, przekazywaniem wartości i postaw, podziałem ról na „męskie” i „kobiece”. Ujawnia się kilka utrwalonych społecznie punktów widzenia i podmiotów: z punktu widzenia feministki i liberała rodzina to kariat i więzienie, z punktu widzenia „ultralewicowca” siedlisko obłudy i patologii, z punktu widzenia reklamodawcy zaś (profil marketingowy, rynkowy – zdeterminowany funkcją nakłaniającą) – rodzina to idylla.

54. Bogusławski Andrzej, *Lingwistyczny relatywizm względny. Anny Wierzbickiej rozwiązanie problemu różnorodności języków*. [T] 4, 1991, s. 41–49.

Twórczość światowej sławy lingwistki Anny Wierzbickiej niesie w sobie znaczny potencjał nowych idei, a zarazem dotyka konkretnego materiału wielu różnych języków. Do języków, które analizuje Wierzbicka, należy również język polski. Idee zawarte w jej pracach odnoszą się bezpośrednio do kontrowersji wokół tzw. hipotezy Sapira–Whorfa. Poza przedstawieniem zasadniczego stanowiska Wierzbickiej wobec tej hipotezy autor artykułu wskazuje na jej różne prace istotne z tego punktu widzenia. Na koniec proponuje własną ocenę ujęcia Wierzbickiej oraz uzasadnienie tej oceny.

Według autora Wierzbicka, nawiązując do obserwacji i myśli z różnorodnych tradycji refleksji nad językami w ich stosunku do umysłu i kultury, uchwyciła zasadnicze rysy owych relacji. Po pierwsze to, że mówiąc tak, jak nakazują różne konkretne wspólnoty, żyjemy w sposób bardziej różny niż wynikałoby to li tylko z różnic dźwiękowych oraz różnic linearnego uporządkowania wykładników pojęć. Po drugie zaś, honoruje to, że każdy człowiek może się nauczyć dowolnego języka. Bo każdy język w ostateczności opiera się na identycznym zestawie wciąż powracających pojęć nieredukowalnych, wszędzie znajdujących swe proste wykładniki. Takie podejście autor nazywa „lingwistycznym relatywizmem względnym”, tzn. „relatywizmem w określonej ramie absolutystycznej”. Ważnym składnikiem koncepcji Wierzbickiej jest kategoriyczne odrzucenie whorfianizmu w jego skrajnej wersji, a więc rewindykacja uniwersalizmu ludzkiego umysłu. [LT/JB]

55. Bonova Stanka, *Bóg wysoko, car daleko. Kilka uwag o kulturowych podstawach funkcjonowania frazeologizmu w języku bułgarskim*. [T] 16, 2004, s. 305–313. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule analizowana jest semantyka i podstawy funkcjonowania w kulturze bułgarskiej frazeologizmu *Bóg wysoko, car daleko*. Autorka zwraca szczególną uwagę na drugą część frazemu, ponieważ w kulturze bułgarskiej – jak we wszystkich kulturach chrześcijańskich – utożsamienie Boga z Dobrem jest oczywiste, natomiast utożsamienie cara z Dobrem może wydawać się nieuzasadnione. Autorka analizuje sześć modeli semantycznych tego frazemu w czterech kontekstach historyczno-kulturowych: (1) *Car daleko* a realna instytucja carska; (2) *Car daleko* a relacja Bóg – car; (3) *Car daleko* a obraz cara w kulturze ludowej; (4) *Car daleko* a postaci historii bułgarskiej. Przytacza też przykłady współczesnej politycznej aktualizacji frazeologizmu, związane z powrotem z emigracji cara Symeona i pełnieniem przez niego funkcji premiera bułgarskiego rządu. [JB]

56. Borowiec Helena, *Dąb, osa, wróbel w języku dzieci*. [T] 7, 1995, s. 53–62.

Badacze języka dzieci stwierdzają, że we wczesnych fazach przyswajania leksyki słownik dziecka zawiera głównie nazwy osób, przedmiotów użytkowych z najbliższego otoczenia oraz nazwy zwierząt. Wychodząc z założenia, że te sfery rzeczywistości (świat zwierząt i roślin) są dziecku bardzo dobrze znane, autorka zadaje następujące pytania: jak wybrane elementy tej rzeczywistości tkwią w świadomości językowej dzieci, jakie cechy mają struktury kognitywne pośredniczące między znakami językowymi a ich odpowiednikami w realnym świecie, mówiąc inaczej, jakie są mechanizmy konceptualizacji tego wycinka świata.

Przedmiot badań stanowią interpretacje znaczeniowe wyrazów podane przez 6-letnie dzieci, narzędziem zaś jest ankieta zawierająca 40 wyrazów odnoszących się do pewnych sfer rzeczywistości pozajęzykowej. Są to: (I) Człowiek, (II) Zwierzęta, (III) Rośliny, (IV) Zjawiska astronomiczne i atmosferyczne, (V) Istoty nadprzyrodzone, (VI) Postacie fantastyczne. Zwierzęta są reprezentowane przez wyrazy: *osa, ryba, wróbel, kot*, rośliny przez *rózę i dąb*.

Wnioski: wypowiedzi dzieci zawierają utrwalone w języku cechy stereotypowe roślin i zwierząt (np. rozłożystość, twardość czy przekonanie o szczególnej pozycji wśród drzew podawano jako typowe cechy dębu; natomiast wygląd, zapach, kolce, czerwony kolor płatków, zdolność klucia, a nawet symbolizowane uczucia miłości uznano za typowe cechy róży). [LT/JB]

57. Brzozowska Dorota, *Polska, Ameryka i Europa. Dowcipy o wojnie w Iraku*. [T] 19, 2007, s. 225–238. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest pokazanie, w jaki sposób polskie i amerykańskie dowcipy przedstawiają zagadnienia dotyczące wojny w Iraku. Autorkę interesuje zwłaszcza społeczno-polityczne tło omawianych tekstów i ich międzykulturowe uwarunkowania. Świat ukazany w dowcipach analizowany jest w relacji do świata kreowanego za pomocą relacji medialnych, a osią prezentowanych rozważań jest pytanie o najnowszy stereotyp Amerykanina oraz o jakość współczesnych stosunków polsko-amerykańskich i polsko-unijnych.

Na przykładzie analizowanego materiału ukazany zostaje ambiwalentny stosunek do wojny tych, którzy się dowcipami posługują. Są dowcipy wyśmiewające George'a Busha i jego politykę oraz takie, z których wyczytać można poparcie dla amerykańskiej inwazji. Najliczniejsze z nich potępiają Saddama Husajna oraz wypominają Francuzom, a w paru przypadkach również Niemcom, że nie przystąpili do wojny. Refleksja nad problemami poruszonymi w dowcipach nasuwa pytania o przyczyny nieodwzajemnionego uwielbienia Polaków dla Amerykanów oraz o zasadność określania Polski mianem „konia trojańskiego Ameryki”.

Końcowa część artykułu poświęcona jest próbom odpowiedzi na pytanie o przyczyny powstania stosunkowo niewielkiej liczby rodzimych dowcipów o wojnie w Iraku oraz o powody słabej żywotności wielu przetłumaczonych tekstów w obiegu ustnym. Mogą nimi być: inna niż amerykańska wrażliwość; mniejsze zaangażowanie emocjonalne polskiego społeczeństwa w wojnę w Iraku; a także duża łatwość przejmowania wytworów innego kręgu kulturowego, hamująca potrzebę tworzenia własnych tekstów. [JB]

58. Brzozowska Małgorzata, *Etymologia a konotacja wybranych nazw kamieni*. [T] 12, 2000, s. 265–278. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka artykułu poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim zakresie etymologia słowa znajduje swoje odbicie w jego współczesnej (szeroko rozumianej) konotacji. Analizie zostały poddane wybrane nazwy kamieni (*kamień, skała, głaz*). Zestawienie ich etymologii i konotacji doprowadziło do następujących wniosków. (1) Konotacja może kontynuować cechy wyodrębnione w toku analizy etymologicznej (tak jest np. z cechami: trwałość, twardość i ciężar kamienia). (2) Niektóre cechy przyjmowane przez etymologów jako pierwotne mają tylko śladowe i cząstkowe potwierdzenia (np. związek *kamienia* z życiem i wiecznym trwaniem). (3) Pozaetymologiczna dokumentacja pozwala stwierdzić pojawienie się nowych cech konotacyjnych. (4) Pewne cechy semantyczne mogą w znaczeniu jednego leksemu zanikać, zachowywać się zaś w znaczeniu innego (np. znikająca cecha ostrości *kamienia* i ta sama cecha dominująca w konotacji *skaty*).

Referowane w artykule badania pozwalają na sformułowanie tezy, że badanie etymologii słowa w powiązaniu z jego współczesną konotacją może służyć jako sposób weryfikacji tej etymologii, choć nie jest odwrotnie: faktu, że dobrze umotywowana cecha ustalona w toku analizy etymologicznej słowa nie została potwierdzona w aktualnej konotacji, nie można uznać za falsyfikujący tę etymologię. [JB]

59. Brzozowska Małgorzata, *Patriotyzm i nacjonalizm w polskim dyskursie ideologicznym*. [T] 21, 2009, s. 103–120. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule zaprezentowano analizę dwóch pojęć nazywających pozytywny stosunek do własnej ojczyzny i narodu oraz towarzyszący im stosunek do obcych: patriotyzmu i nacjonalizmu. Należą one do sfery pojęć silnie ideologicznych. Analiza została przeprowadzona zgodnie z zasadami definicji kognitywnej. *Patriotyzm* to postawa (lub ideologia), której przejawami są miłość i poświęcenie dla ojczyzny (a w razie potrzeby jej obrona), dbałość o jej dobro i rozwój; jest oceniany pozytywnie jako postawa „normalna” i społecznie pożądana, skoncentrowana na miłości do swojego kraju, ale nieodmawiająca prawa do istnienia i samostanowienia innym państwom i narodom. Daje się jednak

zauważyć dystansowanie się względem niego i banalizacja (w dyskursie liberalnym, który rozszerza pojęcie na to wszystko, z czym człowiek jest związany) lub wręcz negatywne wartościowanie (dyskursy: anarchistyczny, traktujący patriotyzm jako kult państwa, i feministyczny, według którego patriotyzm prowadzi do absolutyzacji państwa). *Nacjonalizm* to również postawa (lub ideologia), która koncentruje się na miłości do narodu, a nie ojczyzny; jest waloryzowany negatywnie jako stwarzający potencjalne lub rzeczywiste zagrożenie dla obcych. Jedynie w dyskursie narodowo-prawicowym polski *nacjonalizm* jest bliższy *patriotyzmowi* niż *szowinizmowi* i oceniany pozytywnie. Opisywane pojęcia stanowią wyraźny ciąg na skalach pozytywny – negatywny, a nawet zdrowy – chory.

60. Brzozowski Piotr, *Problemy analizy prototypowości pojęć (na przykładzie „uczciwości”, „komunizmu” i „nauczyciela”)*. [T] 4, 1991, s. 51–63.

Pojęcia naturalne, którymi posługujemy się na co dzień – w odróżnieniu od pojęć naukowych – nie mają ostrych granic, dlatego też nie zawsze potrafimy jednoznacznie odróżnić desygnaty pojęć potocznych od niedesygnatów. Istotną część pojęcia naturalnego stanowi tzw. prototyp – czyli reprezentacja charakterystycznych cech posiadanych przez desygnaty czy egzemplarze pojęcia. Oprócz prototypu (rdzenia pojęcia lub wzorca) pojęcie naturalne obejmuje ponadto tzw. obszar dopuszczalnego niepodobieństwa do prototypu. Obszar ten może być rozumiany jako zbiór atrybutów czy wymiarów. Nie wszystkie wartości z danego wymiaru, lecz tylko pewien podzakres wartości, współtworzy ów obszar dopuszczalnego niepodobieństwa do prototypu. Egzemplarze czy desygnaty danego pojęcia są bardziej lub mniej typowymi jego przykładami, zależnie od stopnia, w jakim przypominają prototyp.

W załączniku autor przedstawia strukturę prototypową *uczciwości*, *komunizmu* i *nauczyciela*, która została odtworzona w wyniku zastosowania metody opisanej w artykule. Oprócz cech danego pojęcia autor dołącza także wszystkie pozostałe odpowiedzi badanych osób, tj. kategorie nadrzędne, definicje, synonimy i wzory osobowe. [ŁT]

61. Budziszewska Wanda, *Śladami tura*. [T] 7, 1995, s. 47–51.

Słowo *tur* występuje w większości języków słowiańskich. Tur to wymarły gatunek dzikiego byka, przodek bydła domowego. Odznaczał się lekką budową i wielkimi, zagiętymi ku przodowi rogami. U Słowian był niewątpliwie zwierzęciem totemicznym, od którego zależał przyrost zarówno na polu, jak i w rodzinie. Później stał się celem królewskich i książęcych łowów. Gdy wyginął, zatarła się pamięć jego wyglądu, ale zostały słowa kołędzy i maski wyobrażające różne zwierzęta, a nawet ptaki. Zachowało się trochę nawiązujących do słowa *tur* nazw botanicznych, np. pol. *turzyca piaskowa* czy zapożyczona od Słowian rum. *turiță* ‘przysłupia’. [ŁT]

62. Budziszewska Wanda, *Z „diabelskiego” słownictwa*. [T] 13, 2001, s. 227–230. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W polszczyźnie notowano zagadkowe użycie słów *Szeroka*, *Szerocy* w znaczeniu ‘Matka Boska i postaci świętych’. Najstarszy odnaleziony zapis takiego kontekstu datowany jest na 1560 rok i został włożony w usta diabła unikającego wymówienia właściwego imienia. Porównawszy zapisy łacińskie, polskie i słowackie, autorka dochodzi do wniosku, że mamy tu do czynienia z tabu językowym i stawia hipotezę o jego pochodzeniu z łac. wyrażenia *extensa mulier*, użytego na nazwanie Matki Boskiej w tekstach magicznych. [JB]

63. Budziszewska Wanda, *Z semantyki magii*. [T] 3, 1990, s. 7–19.

Autorka, bazując na materiałach dotyczących słownictwa ludowego, tekstów sakralnych i tekstów zamówień (głównie w językach południowo- i wschodniosłowiańskich oraz w języku rumuńskim), rozpatruje środki językowe oznaczające „kontakt” człowieka z „siłą nieczystą” – demonem. Z jej poszukiwań wynika, że używa się w tych celach czasowników oznaczających takie czynności, jak: ‘spotkać (się)’ oraz ‘nadepnąć, nastąpić’ (na demona powodującego chorobę lub na czarodziejską ro-

ślinę). Powstają one poprzez rozwój słowotwórczy od takich czasowników jak: psł. **srěsti*, **potrkati* ‘spotkać’, *(*na*)*gaziti* ‘nadepnąć’, dewerbatywa oznaczające ‘choroby (powodowane przez demony)’, same ‘demony’, ewentualnie ‘rośliny używane w magii leczniczej’.

Z dokonanego przeglądu wynika zdumiewająca zgodność rozwoju semantycznego rozpatrywanych czasowników i dewerbatiwów – niezależnie od ich etymologii – w różnych językach, i to nawet należących do różnych rodzin językowych, mimo że ich użytkownicy w różnych okresach historycznych nie pozostawali ze sobą w ścisłych związkach. Autorka uważa, że mamy tu do czynienia z uniwersaliami językowymi, zachowanymi dłużej przede wszystkim u tych narodów, które później wkroczyły w nowoczesność i stąd niemal do naszych czasów zachowały tradycyjną kulturę ludową. [ŁT]

64. Budziszewska Wanda, *Z terminologii starego folkloru rosyjskiego (alatyř, plakún, erek, gorezovica)*. [T] 5, 1992, s. 53–58.

Autorka dokonuje analizy etymologii czterech nazw przyrodniczych funkcjonujących w tekstach starego folkloru rosyjskiego. Są to: *alatyř*, *plakún*, *erek*, *gorezovica*. Aby jak najpełniej ukazać znaczenia owych terminów, autorka analizuje teksty pieśni, legend, zamawiań, chrześcijańskich podań i rosyjskich wierzeń ludowych, w których jest o nich wzmianka. Pierwszy z nich – *alatyř* – to biały lub żółty kamień o właściwościach leczniczych i magicznych, występujący zazwyczaj w morzu (bursztyn). *Plakún* ‘tawuła’, ‘wierzbowka’ – roślina, dzięki której można wywołać płacz nieczystych duchów; *erek* ‘kurzyśląd’ to ziele, któremu przypisywano magiczną własność czynienia człowieka niedostrzegalnym, a także ochronę przed chorobami oczu. Ostatni wyraz *gorezovica* (złożony z *gore* ‘bieda, nieszczęście; smutek’ i formacji utworzonej od czasownika *zvat*, *zovu* ‘przyzywać’) oznacza istotę ‘przyzywającą nieszczęście’, a za takie istoty uważano czarownice, którym przypisywano również zdolność latania na miotle i kontakty z diabłami. [ŁT/JB]

65. Buivytė Giedrė, *The dualism of the ‘sacred’ and the ‘profane’ in the poetic narrative of ‘The Lay of Skirnir’ and Lithuanian wedding songs*. [T] 28, 2016, s. 257–276. DOI: 10.17951/et.2016.28.257. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Poetyka indoeuropejska bada słownictwo wspólne dla różnych języków w ramach całej rodziny językowej. „Mniejsze” tradycje na obszarze indoeuropejskim mają także wspólne elementy mitologiczne. Mitologia porównawcza badająca rolę bogów odsłania następujące warstwy: „magiczną suwerenność (i niebiańskie zarządzanie wszechświatem), moce wojownicze (i zarządzanie niższymi warstwami atmosfery) oraz pełną pokoju płodność (i zarządzanie ziemią, podziemiem i morzem)” (Dumézil 1988: 121). Najistotniejszy aspekt archaicznego obrazu świata przejawia się w sposób następujący: „Życie odbywa się na dwóch płaszczyznach – jest ludzką egzystencją, a jednocześnie ma udział w życiu transludzkiem, życiu Kosmosu i bogów” (Eliade 1961: 167). Niniejszy artykuł dotyczy transformacji motywu niebiańskiego ślubu, przejścia od *sacrum* do *profanum* z odniesieniem do poetyckiej opowieści *Skirnismál* i litewskich pieśni ludowych. Przeprowadzono: (1) analizę realizacji motywu mitologicznego w wyżej wymienionej opowieści; (2) odszyfrowanie formuł mitycznych wprzęgniętych w kontekst tej opowieści. W pieśniach ludowych panna młoda i pan młody naśladują czynności swoich niebiańskich pierwowzorów. Motyw trzęsącej się ziemi oddany jest formułami *Jörð bifask* i *žemuže dreba* ‘ziemia się trzęsie’, obecnymi w obu tradycjach, i łączy się z metaforycznym „drżeniem panny młodej” w prototypowym mitemie, przywoływanym w celu wyrażenia jej niechęci wyjścia mąż.

66. Burzyńska Anna B., Kamieniecki Jan, *Wpływ przeszłości na językowy obraz śmierci ludzi i zwierząt w polszczyźnie*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 81–92. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy podejmują próbę odtworzenia na podstawie danych językowych schematu konceptualizacji śmierci w polszczyźnie. Uwzględnienie etymologii polskich leksemów: *śmierć*, *umrzeć*, *zdechnąć* oraz tradycji antycznej, wierzeń słowiańskich (koncepcja duszy-oddechu, duszy-wiatru oraz łącząca je asocjacja wiatr – dusza – ostatnie tchnienie) i koncepcji chrześcijańskiej poszerza perspektywę badań nad współczesnym rozumieniem zjawiska śmierci. Już na gruncie prasłowiańskim istniały językowe mechanizmy osłabiania i łagodzenia grozy śmierci (widoczne w podstawowym znaczeniu rdzenia **mrt-* ‘zniszczyć’). Pierwotny, etymologiczny model *śmierć to zło* (*zniszczenie*) znajduje kontynuację w postaci językowego modelu *śmierć to przeciwnik*, który to model ulega z kolei przewartościowaniu w model *śmierć to przyjaciel*. Współczesne definiowanie pojęcia śmierci opiera się na podstawach fizjologicznych, co jest typowe dla dwudziestowiecznej medykalizacji śmierci i pozwala na postawienie hipotezy o podobnym rozumieniu śmierci ludzi i zwierząt. [JB]

67. Chlebda Wojciech, *Kiedy swój staje się obcym*. [T] 19, 2007, s. 89–98. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W teorii stereotypów „obcy” z reguły wiązany jest z przeciwstawieniami międzyetnicznymi, ale obcość może się pojawiać także w ramach jednej i tej samej grupy etnicznej. *Polactwo* – pochodzący z gwary rzeczownik zbiorowy – upowszechniany był w latach 30. przez Edmunda Osmańczyka jako nazwa „wspólnoty walczącej o jedną sprawę gromady”. Kilkadziesiąt lat później za sprawą książki Rafała Ziemkiewicza ten sam wyraz rozpowszechnił się w polszczyźnie jako pogardliwa nazwa biernej, nieufnej, wstecznej części polskiego społeczeństwa postpeerelowskiego. Wyraz *Polactwo* stał się więc przykładem enantiosemii: semantyczno-funkcjonalnego rozszczepienia jednego i tego samego wyrazu na dwa przeciwstawne sobie warianty leksykalno-semantyczne i aksjologiczne. Analiza innych pochodnych od onimów *Polska*, *Polak* (*polskość*, *polackość*, *polskojęzyczny*), pokazuje, że cecha enantiosemiczności zdaje się przenikać cały dzisiejszy dyskurs polski, ujawniając głębokie podziały w tożsamości Polaków. [JB]

68. Chlebda Wojciech, *Polak przed mentalną mapą świata*. [T] 14, 2002, s. 9–26. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Analiza tekstów polskiego dyskursu publicznego ujawnia, że występujące w nim geograficzne nazwy własne i ich derywaty służą nie tylko lokalizowaniu (identyfikowaniu) miejsc i obiektów, ale i etykietowaniu stereotypowych wyobrażeń Europy i Azji, Morza Śródziemnego i Mount Everestu, Bizancjum i Atlantydy, Pcmimia i Mławy, ulicy Woronicza i placu Pigalle. Sieć tych wyobrażeń tworzy swoistą „mapę mentalną” nadbudowaną nad mapami geograficznymi i politycznymi i stosunkowo od nich niezależną. Mapa mentalna ma charakter wybiórczy (pomija większość obiektów realnych) i narodowo nacechowany, a do dwóch podstawowych wymiarów – długości i szerokości – dodaje trzeci: pion, który służy wartościowaniu obiektów. Wskutek tego obiekty na mapach mentalnych – w przeciwieństwie do map tradycyjnych – łączą się w grupy na zasadzie podobieństwa lub przeciwieństwa ich cech i wartości. Mapy mentalne są zmienne w czasie, historycznie zmienna jest także umiejętność ich odczytywania, przy czym w dyskursie społecznym funkcjonuje równocześnie wiele krzyżujących się ze sobą map mentalnych (narodowe, grupowe, środowiskowe, światopoglądowe, pokoleniowe itp.); stanowią one istotny, ale wciąż słabo poznany składnik kodu kulturowego danej wspólnoty komunikacyjnej w danym czasie. Bliższemu poznaniu map mentalnych wciąż jeszcze nie służy dzisiejsza leksykografia, programowo pomijająca definiowanie nazw własnych. Autor formułuje postulat wykorzystania definicji kognitywnej do opisu stereotypów tworzących polską mapę mentalną, a opis ten traktuje jako istotny czynnik społecznej i narodowej autorefleksji Polaków. [JB]

69. Chlebda Wojciech, *Szkice do językowego obrazu pamięci. Pamięć jako wartość*. [T] 23, 2011, s. 83–98. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W ostatnich latach w wielu sferach polskiego dyskursu publicznego sposób mówienia o pamięci radykalnie się zmienił. Z artykułów prasowych minionego dziesięciolecia oraz szeregu monografii poświęconych pamięci zbiorowej wyekscerpowano 300 kolokacji z komponentem *pamięć*, odnotowując m.in., że wyraz *pamięć* regularnie przybiera postać liczby mnogiej i zdecydowanie zwiększył zakres swojej łączliwości o wyrazy, z którymi nigdy wcześniej w polszczyźnie się nie łączył. Zmiana sposobu mówienia wywołana jest zmianą sposobu myślenia o pamięci i sposobu jej postrzegania. Pozostając niezmiennie wartością, w polskim językowym obrazie świata *PAMIĘĆ* jest już nie tylko dyspozycją umysłu, pojemnikiem i przenośnikiem obrazów i wrażeń, ale także materią służącą tworzeniu i podlegającą przetwarzaniu, obiektem świadomych działań i zabiegów. Zmiana ta, związana bezpośrednio z debatą toczoną wokół polskiej pamięci i niepamięci zbiorowej oraz reguł prowadzenia polityki historycznej, jest istotnym czynnikiem kształtowania polskiego dyskursu tożsamościowego.

70. Chlebda Wojciech, *W stronę językowego obrazu Europy. Analiza słownikowo-tekstowa*. [T] 22, 2010, s. 85–104. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W poszukiwaniu metod rekonstrukcji językowego obrazu Europy autor analizuje przydatność definicji leksykograficznych wyrazów *Europa*, *Europejczyk*, *europejski*, *europejskość* w słownikach języka polskiego oraz w kolejności – tekstów dzisiejszego polskiego dyskursu politycznego. Stwierdza niewystarczalność definicji słownikowych, które są tautologiczne i metonimiczne, „doskonale nie niemówiące”, bo nie odpowiadają na pytanie, jakie mianowicie treści i wartości są z tymi wyrazami związane. Z kolei analiza werbalnych eksponentów europejskości w prasie centrowo-liberalnej i prawicowej pokazała, że te same wyrazy (*Europa*, *Europejczyk*, *europejski*, *europejskość*) używane są w skrajnie przeciwstawnych subdyskursach (pro- i antyeuropejskim), diametralnie się w tych subdyskursach różnią. Autor postuluje zastosowanie „wieloaspektowych definicji syntetycznych”, łączących elementy definicji klasycznej, kontekstowej i kognitywnej, które są w stanie nie tylko oddać pełnię cech i wartości związanych z odnośnymi wyrazami, ale i pokazać, że nawet cechy i wartości przeciwstawne należą do tego samego dyskursu.

71. Chobzej Natalja, *Opozycja svij – čužyj (inšyj) u movnomu prostori L'vova*. [T] 20, 2008, s. 297–309. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W językowej przestrzeni Lwowa opozycja *swój/obcy* przejawia się w różny sposób. Miasto, założone przez księcia ukraińskiego Danyłę Halickiego, od początku było i jest wielojęzyczne, o czym świadczą zapożyczenia z niemieckiego, polskiego, żydowskiego i innych języków, występujące w języku współczesnych Lwowian. Najstarsza jest opozycja *lwowianin – nielwowianin*, która, jak się wydaje, sięga korzeniami początku założenia miasta i utrzymuje się do dziś. W granicach miasta funkcjonuje opozycja odnosząca się do zamieszkiwania w określonej dzielnicy. Od początku XX wieku w językowo-kulturowej przestrzeni Lwowa dominowała opozycja oparta na świadomości narodowej, tylko częściowo podtrzymywanej przez poczucie przynależności do obrządku: greckokatolickiego bądź rzymskokatolickiego, które to poczucie wzmacniało raczej opozycję *Ukrainiec świadomy – Ukrainiec spolonizowany*. Stosunki społeczne były podstawą powstania jeszcze jednej opozycji *swój/obcy*, która nabiera w granicach miasta szczególnej lwowskiej cechy: *batiar – frajer (nie-batiar)*. Nadto funkcjonują jeszcze inne lokalne częściowe opozycje, charakterystyczne dla wszystkich miast z wielowiekową historią.

72. Cyhun Genadz', *Iz bloknota učasnika poleskich ekspedycji (1. kuminá vodá; 2. Čagošcy i Čugájka; 3. kryčac' jak bougary)*. [T] 12, 2000, s. 181–187. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Do badań nad Polesiem Nikita I. Tołstoj wprowadził „perspektywę południowosłowiańską”, której wartość potwierdza autor artykułu na przykładzie kilku wyrazów i związków frazeologicznych występujących w białoruskich gwarach poleskich i będących głębokimi archaizmami. Pierwotny sens wyrażeni *kuminá vodá*, *kryčac' jak bougary* oraz nazw własnych *Čagoszczy*, *Čugájka* zanotowanych przez autora na południu Białorusi daje się ustalić metodą analizy porównawczej opartej na danych dialektologicznych. Frazeologizm *kuminá vodá* ‘wir rzeczny; miejsce, gdzie kręci się woda’ i nazwa *kumá* ‘jama, gdzie kręci się woda’, mogą mieć związek z formą *kum* jako tabuizacją pojęcia ‘czarta’. Nazwy własne *Čagoszczy*, *Čugájka* na Turowszczyźnie są archaizmami prasłowiańskimi i dobrze się tłumaczą przez zestawienie ze słoweńską i chorwacką nazwą wsi *Čagošče*, słowackim czasownikiem *čuhat* ‘wyglądać’. Frazeologizm poleski *kryčac' jak bougary* ‘rozmawiać głośno’, ‘dyskutować głośno’ autor łączy z chorwackim *bügariti* ‘krzyczeć, wrzeszczeć’, ‘opłakiwać zmarłego’ oraz dalmatyńskim *bügariti* ‘śpiewać stare ludowe pieśni o określonej melodii’. Uprawdopodobniają tę hipotezę takie bałkanizmy występujące w gwarach białoruskich, jak *brynza*, *komarnik*, *turlik*. [JB]

73. Czaja Dariusz, *Grzech Kaina. Nowe konteksty interpretacyjne*. [T] 28, 2016, s. 277–296. DOI: 10.17951/et.2016.28.277. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Cain's sin: New interpretive contexts*. Translated by Rafał Augustyn. [Vol.] 28, 2017, p. 277–295.

Zamierzeniem autora jest nowa interpretacja biblijnej historii Kaina i Abela. Autor uznaje perykopę z Genesis za tekst niejednoznaczny, wymagający nowej interpretacji antropologicznej. Sugeruje, że sens historii Kaina i Abela wykracza poza znane interpretacje: Jacka Filka *Ponura twarz Kaina* (interpretacja filozoficzna), Alana Aycocka *Piętno Kaina* (wykładnia antropologiczna) oraz José Saramago *Kain* (ateistyczny punkt widzenia). Prezentuje jej nową wykładnię, którą nazywa misteryjną. Stara się znaleźć odpowiedzi na pytania: Dlaczego Kain zabił? Czy mógł nie zabić? Dlaczego Pan przyjął ofiarę Abela, a nie przyjął ofiary Kaina? Dlaczego Bóg kładzie na nim znak ochronny? I kim w ogóle jest postać Kaina?

Podstawą zaprezentowanego w artykule nowego spojrzenia na grzech Kaina jest interpretacja zawarta w pracy *Tajemnica Kaina* teologa Michała Klingera. Autor przedstawia nowe konteksty rozumienia istoty kainowego przewinienia. Dochodzi do wniosku, że biblijna opowieść o bratobójcy zawiera w sobie przesłanie o niejasności wyroku boskiego i o uniwersalizmie zła, ideę, że nieodłącznym elementem człowieczeństwa jest nie tylko dobro, ale również zło. Kain jest podobny do grzeszników ewangelicznych obecnych w życiu Chrystusa i dostępujących przebaczenia i zbawienia.

74. Czerwiński Maciej, *Rzutowanie semiotyczne, czyli językowe osvajanie obcości w kulturze. Szkic lingwistyczno-antropologiczny*. [T] 25, 2013, s. 251–265. DOI: 10.17951/et.2013.25.251. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł poświęcony jest zjawisku rzutowania semiotycznego (semantycznej projekcji znaczenia), które ujawniło się w trakcie badań tekstów traktujących o przeszłości, choć nie ogranicza się ono wyłącznie do tekstów historycznych. Jest ono doniosłe dla języka, jak również dla świadomości i mechanizmów poznawczych człowieka. Każda kultura, konfrontując się z obcością (dotyczącą innej kultury lub czasów minionych), musi ową obcość oswoić (przezwyćczyć), nadając jej formę bardziej dla siebie zrozumiałą. Inaczej mówiąc, musi ją wpisać we własny horyzont sensu, a wraz z tym – we własny system semantyczny. Zrozumienie przeszłości bądź odmiennej kultury to właśnie ich oswojenie. Analizie w artykule podlega osvajanie trzech zasadniczych domen: przeszłości, obcej kultury i świata zwierząt.

75. Demarolle Pierre, *Semantyka a społeczeństwo. Pojęcie selekcji i preorientacji w szkolnictwie francuskim w latach 1956–1968*. [T] 15, 2003, s. 49–61. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor omawia pewien etap historii francuskiego rzeczownika *sélection* na tle zmieniającego się społecznego systemu wartości i ewolucji systemu edukacji we Francji. Zapożyczony z języka angielskiego i spopularyzowany na gruncie teorii Darwina rzeczownik wiązał się na początku swego funkcjonowania w języku francuskim z pozytywnymi konotacjami, gdyż selekcja była tożsama z postępowaniem biologicznym i – w początkowym etapie zastosowania do systemu edukacji – społecznym i pomagała wyłaniać przyszłe elity społeczne. W miarę wprowadzania kolejnych reform systemu edukacji zmierzających do demokratyzacji szkoły i wraz z podnoszeniem wieku obowiązkowej nauki polityka selekcji była stopniowo zastępowana polityką preorientacji, czyli różnicowania ścieżek edukacyjnych w zależności od uzdolnień uczniów, a semantyka samego słowa *selekcja/sélection* uległa zmianie. Efektem była całkowita utrata pozytywnych konotacji przez słowo *sélection*. [JB]

76. van Dijk Teun A., *Dyskurs polityczny a ideologia*. [T] 15, 2003, s. 7–28. Streszcz. w jęz. pol.

Autor przedstawia ramy teoretyczne dla analizy dyskursu politycznego w relacji do ideologii (której poświęcił osobną książkę *Ideology*, 1998). Relację ideologia – dyskurs polityczny proponuje badać interdyscyplinarnie i interpretować za pomocą kilku podstawowych pojęć, wśród których najważniejsze są dwa: wspólna baza kulturowa (*cultural common ground*) i kontekst.

Wspólna baza kulturowa, której częścią są normy i wartości, jest zdroworoządkowa, niekwestionowana w ramach danej kultury, nieideologiczna. Ideologie, opierając się na wspólnej bazie kulturowej, czerpią z niej selektywnie, tworząc własne struktury kanoniczne. Podobnie jak wszelkie inne przekonania społeczne ideologie dochodzą do głosu na poziomie dyskursu nie wprost, lecz za pośrednictwem modeli mentalnych, opierających się na osobistych doświadczeniach mówiących i ich pamięci epizodycznej. Ideologie (np. demokratyczna, liberalna, socjalistyczna, chrześcijańska, a także feministyczna, ekologiczna czy rasistowska) stają się społecznymi wyznacznikami tożsamości grupy i kontrolują działania jej członków.

Modele kontekstu uwzględniają takie kategorie, jak domena społeczna, typ działania, okoliczności (czas i miejsce), role uczestników, stany i procesy mentalne uczestników. Dyskurs polityczny pozwalają zdefiniować właściwości kontekstu, a nie cechy strukturalne tekstów. Właściwości kontekstu stanowią też o gatunkowym zróżnicowaniu dyskursu politycznego.

W drugiej części rozprawy autor pokazuje na wybranym przykładzie, jak elementy ideologiczne funkcjonują w najważniejszym gatunku dyskursu politycznego, jakim jest debata parlamentarna. Analiza wypowiedzi polityków prowadzi go do wniosku, że zwykle ideologia jest jednak podporządkowana bieżącej polityce, tzn. głosi się idee polityczne w danym momencie opłacalne. [JB]

77. Długosz Kazimierz, *Językowy obraz wojny w inskrypcjach nagrobnych i pieśniach ludowych*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 169–192. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Zadaniem artykułu jest próba uchwycenia leksykalnych, semantycznych, kulturowych różnic i podobieństw inskrypcji nagrobnych oraz epickich pieśni ludowych, opisujących autentyczne wydarzenia z lat wojny i okupacji. Materiał źródłowy stanowią napisy nagrobne wybrane ze zbioru ponad 10000 inskrypcji nagrobnych pochodzących z Pomorza Zachodniego oraz pieśni wojenne z Kielecczyny.

W tekstach inskrypcji nagrobnych językowy obraz wojny jest prosty, wręcz ubogi, bo taka jest specyfika tego rodzaju tekstów. Dominuje funkcja informacyjna. W pieśniach obraz ten też jest prosty, ale o bardzo wysokiej emocjonalności, charakteryzujący się jednoznacznością ferowanych ocen, o bogatym słownictwie i frazeologii, o ostrej stylistyce i dosadnych sformułowaniach. Oba te typy tekstów naznaczonych wojną adresowane są do przyszłych pokoleń, dla utrwalenia ważnych wydarzeń

i postaci zwykłych ludzi godnych najwyższego szacunku. Utrwalają pamięć o zmarłych ludziach i przekazują etos rodzinny, środowiskowy i narodowy. [JB]

78. Długosz Natalia, *Opozycja swój/obcy w bułgarskim językowym obrazie świata w świetle danych ankietowych*. [T] 22, 2010, s. 73–83. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka bada sposoby funkcjonowania opozycji *swój/obcy* w bułgarskim językowym obrazie świata na podstawie danych eksperymentalnych, pochodzących z ankiety przeprowadzonej wśród respondentów bułgarskich (studentów Uniwersytetów Sofijskiego i Płowdiwskiego oraz Uniwersytetu w Błagoewgradzie). Osoby ankietowane poproszono o udzielenie odpowiedzi na trzy pytania: Kto jest dla ciebie ‘swój’? Kto jest dla ciebie ‘obcy’? Kim jesteś? Celem badania była chęć zyskania wiedzy na temat potocznego rozumienia obu kategorii, przy jednoczesnym uwzględnieniu wpływu opozycji na samookreślanie się respondentów. W artykule porównano także wyniki ankiet przeprowadzonych wśród respondentów polskich i wśród respondentów bułgarskich. Analiza wyników pozwoliła na wskazanie całej gamy kryteriów obcości, do których odwołują się użytkownicy języka, dokonując konkretyzacji znaczeń *swojego* i *obcego*. Można w tym zakresie wyszczególnić pięć głównych kryteriów – społeczne, rodzinne, psychologiczne, narodowe i przestrzenne, z których najważniejsze jest kryterium psychologiczne i społeczne.

79. Dmitrovskaja Marija A., *Sootnošenje kategorij mesta i prostranstva u A. Platonova*. [T] 11, 1999, s. 205–212. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Charakterystyczne dla Platonowa wahania między konkretnością a abstrakcyjnością autorka opisuje na przykładzie słowa *mesto* ‘miejsce’, które należy do słów często przez autora używanych (np. w powieści *Czewengur* pojawia się 187 razy). O ile Newtonowskie pojęcie ‘przestrzeni’ (także obecne u Platonowa) ciąży semantycznie ku bezgraniczności i pustce, o tyle ‘miejsce’ jest zawsze ograniczone i konkretne i jest ściśle związane z rzeczami, obiektami. Związek miejsc i rzeczy jest ujmowany jako na tyle ścisły, że ich nazwy mogą być używane wymiennie. Język Platonowa potwierdza też zauważoną przez Arystotelesa zależność między miejscem, przedmiotem i ruchem. Człowiek u Platonowa jest sytuowany nie w abstrakcyjnej przestrzeni, lecz w skonkretyzowanych miejscach. [JB]

80. Dobroer Aleksandr, *Sinonimija cvetovyh prilagatel’nyh v proze Ivana Bunina i Aleksandra Kuprina*. [T] 12, 2000, s. 205–220. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Inwentarz przymiotników określających kolory nie jest ani w języku rosyjskim, ani w językach europejskich szczególnie bogaty. Pisarz wrażliwy na barwy staje więc często przed zadaniem „wyznalezienia” nowych nazw kolorów. Celem artykułu, którego tytuł w polskim przekładzie można oddać jako *Synonimia przymiotników kolorystycznych w prozie Iwana Bunina i Aleksandra Kuprina*, jest opis synonimii przymiotników i funkcjonalnie zbieżnych z nimi konstrukcji określających barwy w wybranych utworach Aleksandra Kuprina i Iwana Bunina. Analizie poddano równe objętościowo teksty obu pisarzy, w których wyodrębniono 685 użycie kolorów (401 w tekstach Bunina i 285 w tekstach Kuprina). Twórczość pisarzy cechuje wyjątkowe bogactwo palety kolorów, przy czym uderza jej swoistość i wyraźne zróżnicowanie u obu autorów. W twórczości Bunina spotykamy na przykład kolory *mokro-zelenyj*, *belo-kudrjavyj*, a także pozostające w sprzeczności ze sobą kolory *belo-sizyj*, *krasno-černyj*. Kuprin wykorzystuje elementy kolorystyczne do wywołania odpowiedniego nastroju, podobnie jak w malarstwie postępowali francuscy impresjoniści. Bunin używa kolorystyki do ewokowania obrazu świata, zbliża się pod tym względem do postimpresjonistów. Zamykająca artykuł „mapa” pokazuje, jaką sieć powiązań tworzą nazwy kolorów w językowym obrazie świata obu pisarzy. [JB]

81. Dobrovol'skaja Varvara E., *Ambivalentnaja priroda radugi v pover'jah Central'noj Rossii*. [T] 23, 2011, s. 205–216. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule przedstawiono eufemistycznie nazwy tęczy funkcjonujące w rejonie włodzimierskim. Stwierdzono, że wiele z tych nazw zawiera komponenty odbijające pozytywne cechy i konotacje tęczy, podczas gdy inne nazwy dla tego samego zjawiska oddają jego naturę w potocznym myśleniu niebezpieczną i szkodliwą. O ile w pozytywnym aspekcie tęcza jest tylko atrybutem jakiejś osoby boskiej lub świętej, o tyle negatywne cechy tęczy mogą mieć charakter demoniczny. Autorka porównuje miejsca, gdzie różne nazwy są utrwalone, i stwierdza, że dystrybucja terminów współgra z obszarem funkcjonowania pewnych wątków z legend o tęczy. Stwierdzona ambiwalencja tęczy jest raczej późna. W czasach przedchrześcijańskich była wiązana z negatywnie wartościowanymi demonami i miała swoje zaplecze mitologiczne, pozytywne zaś konotacje tęczy są związane z mitologią chrześcijańską, w której tęcza jest traktowana jako atrybut Boga, Jego Matki i świętych.

82. Dovgjało G.I., *Svinec (olovo) v ritualah indoeuropejcev*. [T] 8, 1996, s. 147–157. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest poświęcony opisowi magicznych funkcji ołowiu i cyny w wyobrazeniach narodów indoeuropejskich: Hetytów, starożytnych Greków, Hindusów i średniowiecznych Słowian wschodnich. Przytaczane są także typologicznie bliskie dane z tradycji pozaindoeuropejskich: sumeryjskiej, akadyjskiej, późnosemickiej, w tym – biblijnej. Autor pokazuje, że przedmioty wykonane z ołowiu, w szczególności płyty, posiadały – wedle wierzeń – moc obrony przed złymi siłami magicznymi, odbijały ich oddziaływanie. Omawiany jest także rozpowszechniony motyw zamknięcia zła do naczynia z ołowianą pokrywką, zastosowanie ołowiu w magii medycznej i w rytuałach pogrzebowych narodów indoeuropejskich. [JB]

83. Dukova Ute, *Mitologiczna opozycja «prawy» i «lewy» w bułgarskich dialektach*. [T] 5, 1992, s. 45–52.

Opozycja *prawy*–*lewy* jest od najdawniejszych czasów wyrażana zarówno przez sztukę, jak i mitologię i rytualne systemy, tym samym zajmuje ważne miejsce w światopoglądzie wszystkich narodów.

W języku bułgarskim oraz w innych językach południowosłowiańskich istnieje opozycja *desen*–*ljav* (**desnъ*–**lěvъ*), w niektórych zaś regionach opozycja **prāvъ*–**krivъ*. Zwroty zawierające *dësen* 'prawy', *prav* 'prawy', 'sprawiedliwy, słuszny', a szczególnie *ljav* 'lewy', *kriv* 'krzywy' z dzisiejszego punktu widzenia pozbawione są motywacji. Celem artykułu jest objaśnienie mitologicznych podstaw współczesnych użyc tych słów.

Autorka rozpatruje trzy typy wyrażań: (1) zawierające element *lewy* paralelnie do użyc *krzywy*; (2) wyrażenia, w których element *ljav* (lewy) odnosi się do strony mającej pierwszeństwo w praktykach magicznych i implikuje więź z „drugim światem”; (3) wyrażenia z *kriv* (krzywy) o przypuszczalnym znaczeniu *ljav* (lewy), m.in.: *krivija vjätyr* 'rodzaj zachodniego wiatru' i *kriva dúpka* (krzywa dziurka) 'tachawica' – w przeciwstawieniu do przełyku. [ŁT/JB]

84. Durda Magdalena, *Mowa złodziei a ich obraz świata*. [T] 17, 2005, s. 279–298. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule została omówiona mowa złodziei w ujęciu antropologicznym. Specyficzne dla złodziei słownictwo wraz z właściwym w ich środowisku sposobem mówienia (manierą językową) zostały potraktowane jako narzędzie, za pomocą którego porządkują otaczającą ich rzeczywistość. Mowa ta, będąca odmianą gwary przestępczej i czerpiąca wiele z gwary więziennej, wywodzi się z języka ulicy – przestrzeni tradycyjnie zarezerwowanej dla mężczyzn. Umiejętność posługiwania się językiem stanowi jeden z najważniejszych wyznaczników tożsamości i kryterium przynależności do „swoich”, za których są uważani „prawdziwi” (silni i twardzi) mężczyźni.

Zaprowadzanie ładu jest procesem ciągłym, toteż funkcja języka polega nie tylko na umiejscawianiu poprzez nazywanie, ale i na przezywaniu, stanowiącym rodzaj sprawdzianu, czy ludzie zostali właściwie zaklasyfikowani. W obrazie świata złodziei wartościowanie świata wiąże się z linią oddzielającą to, co męskie i właściwe mężczyznom od tego, co niemęskie i właściwe kobietom. W środowisku, które z założenia jest męskie, negatywnie wartościuje się cechy przypisywane kobietom, szczególnie zaś pogardą darzeni są mężczyźni okazujący słabość – jako główną cechę kobiecą. [JB]

85. Dyszak Andrzej S., *O zapisanym słownictwie mniejszości seksualnych*. [T] 27, 2015, s. 201–220. DOI: 10.17951/et.2015.27.201. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Środowisko osób homoseksualnych, biseksualnych i transgenderowych (nazywane ogólnie *mniejszościami seksualnymi*) wytworzyło typowy dla siebie język, w tym przede wszystkim słownictwo. Podstawowym kryterium wyodrębnienia wyrazów, wyrażeń i zwrotów specyficznych dla tego socjolektu jest ich dyferencyjność w stosunku do standardowego języka ogólnego. W artykule zebrano rozproszone w różnych zapisach (najczęściej internetowych) słownictwo charakterystyczne dla mniejszości seksualnych oraz dokonano jego charakterystyki. Stwierdzono, że większość stanowią neologizmy (semantyczne i słowotwórcze), mniej liczną grupę zaś – zapożyczenia (wewnętrzne – z polszczyzny potocznej – i zewnętrzne – z języka angielskiego). Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że slang polskich mniejszości seksualnych spełnia przede wszystkim funkcję spajającą to środowisko i pozwala na ekspresywne porozumiewanie się osób, które z nim się utożsamiają; cechuje go też swoista „zawodowość”, natomiast w najniższym stopniu ujawnia się w nim funkcja utajniania komunikacji.

86. Engelking Anna, *Kłątwa rodzicielska w kulturze ludowej*. [T] 3, 1990, s. 21–35.

Autorka koncentruje się na najbardziej znanym typie klątwy funkcjonującej w kulturze ludowej, tj. klątwe rodzicielskiej. Wywody swoje opiera na badaniach przeprowadzonych w latach 1980–1985 na Podlasiu oraz na wybranych materiałach zaczerpniętych z *Ludu* Kolberga.

Przegląd rytuału klątwy rodzicielskiej rozpoczyna od pokazania elementów jej tła pragmatycznego. Te elementy to: struktura i treści klątwy (formuły obrazujące najróżniejsze sposoby wyłączenia przekłętego ze świata ludzi), uczestnicy samego aktu przeklinania (nadawca właściwy – *sacrum*; mediator (nadawca słów) – karzący rodzic; obiekt (odbiorca słów) – nieposłuszne dziecko; adresat i wykonawca aktu – *sacrum*), ich wzajemnej relacja i sytuacja, w jakiej się znajdują. Dochodzi do wniosku, że komunikacja między poziomem *sacrum* a poziomem *profanum* może się odbywać tylko dzięki komuś szczególnie do tego predestynowanemu – kimś takim jak mediator. *Sacrum* musi posłużyć się człowiekiem, który wypowie słowa klątwy. Gdyby zaś nie było ojca ani matki, Bóg sam ukarze występne, ale zrobi to w inny sposób, ponieważ nie może posłużyć się słowami.

Na koniec autorka sygnalizuje potrzebę stworzenia osobnego, bardziej szczegółowego opracowania zawierającego dokładną analizę semantyczną przekleństw, będących jednym z tych wątków światopoglądowych kultury ludowej, które pozostają stale żywe. [ŁT/SNB]

87. Engelking Anna, *Pozasakralne funkcje pacierza. Z obserwacji etnografa na pograniczu katolicko-prawosławnym na Grodzieńszczyźnie*. [T] 13, 2001, s. 85–100. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Przykładem pozasakralnych funkcji pacierza są jego funkcje społeczne. Znajomość pacierza jest warunkiem przejścia dwóch inicjacji w obrębie grupy: przystąpienia do pierwszej spowiedzi i zawarcia ślubu kościelnego. Warunkiem wejścia do grupy religijnej „swoich” jest przyswojenie sobie pacierza: „kto umie nasz pacierz, należy do naszej grupy”. Zasada „trzymaj się swego pacierza”, tj. wiary, jest

warunkiem porządku w wielojęzycznym i wielowyznaniowym świecie pogranicza. Wyjątek ten jest akceptowany przez ogół w sytuacji małżeństwa mieszanego.

Zmiana formy językowej pacierza powoduje zmianę tożsamości grupowej jednostki. Człowiek, wchodząc przez małżeństwo do nowej dla siebie grupy „swoich”, nie przestaje przestrzegać reguły „trzymaj się swego pacierza”, tyle że jest to już pacierz „nowych swoich”. [JB]

88. Engelking Anna, *Uwagi o mało znanych aspektach kategorii swój/obcy w ujęciu Józefa Obrębskiego*. [T] 19, 2007, s. 61–73. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest przypomnienie nowatorskich koncepcji Józefa Obrębskiego opublikowanych w roku 1936, a dotyczących teorii grupy etnicznej, dialogicznego charakteru poczucia tożsamości narodowej i struktury opozycji swój/obcy. Ukształtowanie własnego wizerunku grupy jest możliwe tylko w kontakcie i dialogu z innymi grupami, bo tylko kontakt umożliwia uświadomienie sobie różnic i powstanie poczucia własnej tożsamości etnicznej (autostereotypu). Wedle Obrębskiego kategoria swój/obcy ma charakter mentalny, a nie etnogeograficzny, jest zatem tworem humanistycznym i wyobraźniowym. Wizerunek własnej grupy jest negatywem wizerunku innych grup, składają się nań nie wszystkie cechy, lecz tylko cechy dystynktywne społecznie. Opozycja swój/obcy ma zarazem charakter kontekstowy, jest konkretyzowana odpowiednio do warunków historycznych, do języka, rytuału, wzorów kulturowych. Autorka sądzi, że Obrębski, który nawiązywał do prac Floriana Znanieckiego i Jana Stanisława Bystronia, równocześnie korzystał z inspiracji lingwistyki strukturalnej, konkretnie z koncepcji dystynktywności oraz z teorii opozycji fonologicznych, zakładającej odróżnienie fonemu od głoski, aspektu funkcjonalnego i mentalnego od fizycznego.

W drugiej części artykułu autorka referuje sposoby przedstawienia przez Obrębskiego opozycji swój/obcy w odniesieniu do: (a) stosunków polsko-ruskich na Polesiu, gdzie na kontrasty narodowe nałożyły się głębokie różnice społeczne typu pan – chłop i dodatkowe konotacje charakterologiczne; (b) wizerunku Żyda jako obcego w społeczności poleskiej, któremu zarazem przypisana była rola mediatora pomiędzy poleskimi grupami etnicznymi; (c) społecznej i rytualnej obcości poleskich kobiet, które z punktu widzenia mentalności rodzin patriarchalnych były elementem „obcym wewnątrz”.

89. Eremina Marina A., *K rekonstrukcii tradicionnyh predstavlenij o trude po dannym jazyka (na materiale leksiko-semantičeskogo polja »Otnošenje čeloveka k trudu« v russkikh narodnyh govorah)*. [T] 18, 2006, s. 221–235. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka dokonuje rekonstrukcji tradycyjnych i współczesnych wyobrażeń o pracy na podstawie rosyjskiego słownictwa gwarowego. Szczególne miejsce w polu semantycznym 'praca' zajmuje stosunek człowieka do pracy. Wyobrażenia te wykazują wewnętrzną spójność aksjologiczną. Jedną z podstawowych zasad oceny człowieka opiera się na jego stosunku do pracy, na zdolnościach, umiejętności i chęci do pracy. Językowe obrazy człowieka pracowitego i lenia nabierają więc cech etalonu i odzwierciedlają istniejący u nosicieli danej gwary stereotyp pracy. Autorka rekonstruuje pojęcie PRACY, wprowadzając parametry takie, jak tempo pracy, wynik pracy, zakres pracy, podmiot działania, relacje międzyludzkie w trakcie pracy, rodzaje pracy, praca i inne rodzaje działalności, przedmiotowe wzorce pracy. [JB]

90. Feoktistova Ljubov' A., *Ėtnolingvističeskie issledovanija v ural'skom uniwersitete*. [T] 18, 2006, s. 29–46. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł ma charakter przeglądowy, autorka omawia prace etnolingwistyczne powstające w kręgu „szkoły uralskiej”. Językoznawcy z Uniwersytetu w Jekatierynburgu prowadzą od 45 lat badania onomastyczne i dialektologiczne na terenie rosyjskiej Północy, a od 15 lat rozszerzyli je na folklor i całą kulturę ludową. Objęto badaniami także autochtoniczną ludność niesłowiańską. Prace te mieszczą

się w nurcie etnolingwistyki słowiańskiej, bliskie są zwłaszcza etnolingwistycznej szkole moskiewskiej ze względu na nastawienie wyraźnie historyczne. Wyróżnia je natomiast specyficzny materiał uralski oraz szczególna waga przypisywana badaniom onomastycznym, które zainicjował profesor Aleksandr Matwiejew, a kontynuują je jego uczniowie.

Badania zmierzają do rekonstrukcji ludowego obrazu świata, systemu orientacji w przestrzeni i koncepcji przestrzeni sakralnej oraz do etnokulturowej interpretacji toponimów.

Szczególną uwagę badacze z Jekatierynburga przywiązują do rekonstrukcji obrazu człowieka na podstawie danych gwarowych. Efektem prac jest wiele publikacji na temat stereotypów narodowych oraz cech charakterologicznych, takich jak mądrość i głupota, lenistwo i pracowitość, skąpstwo i szczodrość, a także moralności człowieka (pryzwoitość, stosunek do pracy, stosunek do własności). Metodologię na użytek tego typu analiz konceptualnych opracowała Jelena Bieriezowicz. Analizy korzystają z teorii pól semantycznych i są prowadzone na poziomie *stricte* semantycznym, motywacyjnym oraz na poziomie symboliki kulturowej. Dotyczą nazw owadów, różnych rodzajów produktów spożywczych i podstawowych jakości smakowych (kwaśny, słony, postny itd.) oraz jednostek leksykalnych zawierających semantykę ‘palenia się’ i ‘znikania’. W Jekatierynburgu wydawany jest *Etnoideograficzny słownik dialektów Uralu Środkowego*, który jest pierwszą próbą odtworzenia językowego obrazu świata rosyjskiej kultury tradycyjnej w jej regionalnym wariantcie. [JB]

91. Feoktistova Ljubov’ A., «*Kar’era*» i «*kar’erizm*» v istorii russkogo i pol’skogo jazykov. [T] 21, 2009, s. 153–169. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka podejmuje próbę odtworzenia semantycznej ewolucji słów *kariera* i *karieryzm* w języku rosyjskim i polskim, próbuje także uchwycić nałożone na nie wartościowanie. Wykorzystuje w tym celu metodologię opisu stereotypu, zaproponowaną przez Jerzego Bartmińskiego, opartą na analizie danych systemowych, tekstowych i eksperymentalnych (ankietowych).

Słowo *kariera* zarówno w języku rosyjskim, jak i polskim wywodzi się od francuskiego *carriere*, które początkowo oznaczało ‘drogę przejazdu dla wozów, koni itp.’. Historia zapożyczonego słowa w obydwu językach słowiańskich wiąże się z metaforą ‘drogi’, zakorzenioną w języku-źródle. O awansach zawodowych mówi się jako o *drodze kariery*, *szlaku kariery* itp. Funkcjonowanie różnych (przeciwstawnych sobie) sposobów rozumienia treści słowa *kariera* jako ‘służba’ (*service*) wskazuje na konieczność odróżnienia *kariery* od *karielowiczostwa*, które z reguły zawiera negatywną ocenę. Autorka stwierdza, że konotacje tych aksjologicznie nacechowanych słów ujawniają zależność od ideologii dominującej w społeczeństwie.

92. Filar Dorota, Łozowski Przemysław, *Gramatyzacja i leksykalizacja pojęć a językowy obraz świata. Szkic o ekwiwalencji kognitywnej*. [T] 30, 2018, s. 69–89. DOI: 10.17951/et.2018.30.69. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *On cognitive equivalence: Grammaticalisation and lexicalisation in the linguo-cultural worldview*. Translated by Przemysław Łozowski. [Vol.] 30, 2019, p. 69–88.

Celem artykułu jest ukazanie roli elementów tradycyjnie określanych jako gramatyczne w badaniach nad językowym obrazem świata. Nawijamy przy tym do koncepcji lingwistycznych, które uznają gramatykę i leksykę języka za continuum struktur symbolicznych. Co istotne, przyjmujemy założenie o kluczowej roli ekwiwalencji kognitywnej, a w konsekwencji uznajemy konceptualizację gramatyczną (gramatyzację) i konceptualizację leksykalną (leksykalizację) za dwa ekwiwalentne sposoby konceptualizacji językowej, czy też – dwa uzupełniające się zadania poznawcze. W części analitycznej artykułu próbujemy odnieść powyższe założenia bezpośrednio do paradygmatu JOS i zapytać o ten fragment językowego obrazu świata, który wyłania się z analizy różnych sposobów wyrażania zdarzeń przyszłych w języku angielskim, polskim oraz w kilku innych językach używanych na terenie Europy.

93. Fleischer Michael, *Symbolika kolektywna w Polsce i w Niemczech (porównanie interkulturowe)*. [T] 11, 1999, s. 69–106. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Symboly kolektywne to znaki językowe obciążone wartościowaniem pozytywnym (*prawda, rozkwit, pokój*) lub negatywnym (*nienawiść, samotność, wojna*) i wiążące dla kultury narodowej, polskiej i niemieckiej. Badania przeprowadzone ankietowo w Polsce (1993) i w Niemczech (1994–1995), szczegółowiej zreferowane w książce Michaela Fleischera *Das System der polnischen Kollektivsymbolik. Eine empirische Untersuchung* (1996), stanowią część szerszego programu badań porównawczych, w którym to programie przewidziano podobne badania na terenie Białorusi i Rosji. Badanie ankietowe obejmuje trzy etapy: ustalenie zasobu symboli kolektywnych, odtworzenie ich hierarchii, przybliżenie ich semantyki.

Po przypomnieniu w części wstępnej założeń teorii dyskursu zreferowano najważniejsze wyniki badań empirycznych. Dla Niemców charakterystyczne jest wysokie wartościowanie symboli z kręgu „codziennosci”, jak *samochód, pieniądze, zdrowie, przygoda*, dla Polaków z kręgu etyki, jak *wolność, honor, miłość*. Duży zespół symboli jest wspólny dla obu narodów: *przyjaźń, prawda, pokój, ochrona środowiska, niezależność* itd. Niemcy zachodnie i wschodnie różnią się jednak dość znacznie, przy czym Polacy są bliżsi raczej Niemcom wschodnim niż zachodnim. [JB]

94. Frank Roslyn, *Looking at Europe through a Basque lens: Ethnolinguistic consideration of two worldviews*. [T] 30, 2018, s. 189–213. DOI: 10.17951/et.2018.30.189. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule stawia się tezę, że lingwokultura baskijska daje wgląd w ramy pojęciowe odzwierciedlające dawny, animistyczny obraz świata, przywołujący kosmologie relacyjne, które – jak wiemy z danych etnograficznych – charakteryzowały społeczności zbieracko-łowicze. W tym sensie, jeśli język baskijski określa się jako preindoeuropejski, powstaje pytanie, co to oznacza z punktu widzenia utrwalonej w nim kosmologii, zwłaszcza w kontekście wierzeń, obecnych wśród Basków jeszcze pod koniec XX w., jakoby ludzie pochodzili od niedźwiedzi. Dane etnograficzne i językowe wskazują na możliwość istnienia podobnego animistycznego językowo-kulturowego substratu na znacznym obszarze Europy w okresie, kiedy utrwały się tam języki indoeuropejskie i obecne w nich ramy pojęciowe. Wykorzystując metodologiczne i teoretyczne narzędzia lingwistyki kulturowej oraz pojęcie *świata społecznego* (*świata życia*, niem. *Lebenswelt*, ang. *lifeworld*) w ujęciu Jürgena Habermasa, definiowane jako przekazywany kulturowo i organizowany językowo zasób wzorców interpretacyjnych, poddano analizie trzy biegunowo ustruktrowane asymetrie, mocno zakorzenione w myśli zachodniej: mężczyzna/kobieta, człowiek/zwierzę i kultura/natura. Wszystkie opierają się na koncepcji wyjątkowości człowieka w relacji do innych bytów. Jednak kiedy rozważa się je w perspektywie ram pojęciowych zakodowanych w języku baskijskim, opozycje te znikają lub nabierają innego kształtu, zgodnie z ontologią animistyczną i związanym z nią pojęciem relacyjnej tożsamości indywidualnej. Innymi słowy, omawiane w artykule ramy pojęciowe wyrastające z lingwokultury baskijskiej często pokrywają się z takim rozumieniem animizmu, wedle którego wyraża on pewnego rodzaju ontologię relacyjną, podkreślającą i ściśle łączącą ze sobą pojęcia pokrewieństwa, wzajemnej pomocy i ogólnie wzajemności. Wyłaniający się z tych kontekstów obraz świata umożliwia niestandardowe spojrzenie na myśl zachodnią i rozwój pojęć w dawnej historii Europy.

95. Frolova Ol'ga E., *Imena i konfiguracija vlasti*. [T] 24, 2012, s. 121–136. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule analizowane są rosyjskie nazwy podmiotów sprawujących władzę. Rzeczowniki te można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej należą *pravitel'* (pol. 'władca, rządca, panujący'), *upravljajuščij* (pol. 'kierownik, zarządzający, zawiadowca, rządcą, administrator'), *zavedujuščij* (pol. 'kierownik, zarządzający, kierujący') – znaczenie 'kontroli' zawiera się w ich formie wewnętrznej. W grupie drugiej znajdują się rzeczowniki *činovnik* (pol. 'urzędnik') i *menedżer* (pol. 'menadżer,

kierownik’). Ich znaczenie odnosi się do funkcji zarządzania/kierowania machiną biurokratyczną. Autorka pokazuje w swoim tekście, że autorzy postsowieccy często używają takich nazw podmiotów sprawujących władzę, które mają rozmyte znaczenia.

96. Frolova Ol’ga E., *O russoj Evrope*. [T] 26, 2014, s. 57–85. DOI: 10.17951/et.2014.26.57. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule rozpatrywany jest koncept EUROPY w języku rosyjskim. Analizowane są dane słownikowe, dane z Narodowego Korpusu Języka Rosyjskiego (NKJR), a także użycie konceptu w dyskursach filozoficznym, prawniczym, medialnym oraz potocznym. Dane słownikowe pozwalają wyodrębnić w przenośnym znaczeniu nazwy własnej *Europa* komponent ‘kultura’. Przeprowadzone ankiety pokazały, że współcześni młodzi nosiciele języka rosyjskiego rozumieją Europę jako zachodnią część kontynentu o tej samej nazwie, czyli kraje wysoko rozwinięte pod względem ekonomicznym: Niemcy, Francję, Wielką Brytanię, Włochy. Analiza danych NKJR prowadzi do wniosku, że w ramach konceptu EUROPA początkowo eksponowano takie pojęcia, jak ‘edukacja’, ‘oświata’, ‘wykształcenie’, później zaś na ich podstawie pojawiło się pojęcie ‘kultura’. W dyskursie filozoficznym XIX-wiecznych słowianofilów i zwolenników Zachodu ukształtowane zostały opozycyjne wobec siebie oceny Europy, które znalazły swój wyraz w różnych metaforycznych określeniach Europy i Rosji w języku potocznym i współczesnym dyskursie medialnym.

97. Frolova Ol’ga E., *Otvetstvennost’ kak dialog*. [T] 21, 2009, s. 139–152. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka analizuje semantykę i łączliwość rzeczownika *otvetstvennost’* ‘odpowiedzialność’, związanego z dziedzina prawa, notowanego w rosyjskim słowniku od 1834 roku, i połączonego z dwoma pojęciami: winy i kary. Punktem wyjścia prezentowanych analiz jest stwierdzenie Michaiła Bachtina, że dzięki odpowiedzialności urzeczywistnia się więź wewnątrz społeczeństwa, gwarantująca jego jedność. Charakter tej więzi można objaśnić – zdaniem autorki – za pomocą kluczowego pojęcia DIALOGU. Chcąc pokazać dialogowość *OTVETSTVENNOSTI* oraz indywidualny i kolektywny charakter jej podmiotu, autorka bada model działania, na który składają się: obiekt, wykonawca, powód, konsekwencje. Podstawę materiałową badań stanowią przykłady użycia słowa *otvetstvennost’*, zaczerpnięte ze zróżnicowanych stylistycznie tekstów (język potoczny, publicystyka, teksty specjalistyczne – prawnicze). Przeprowadzone analizy prowadzą do wniosku, że odpowiedzialność jednostkowych podmiotów ma społeczną naturę, wyrażającą się w dialogu (obietnica, zalecenie, uznanie winy). Najważniejszymi składowymi tego pojęcia są: (a) zobowiązanie, (b) rękojmia-gwarancja, (c) wina i kara.

98. Gatkowska Izabela, *Dom w empirycznych sieciach leksykalnych*. [T] 28, 2016, s. 117–135. DOI: 10.17951/et.2016.28.117. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Dom ‘house/home’ in empirical lexical networks*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 28, 2017, p. 121–140.

W artykule wyjaśniono, czym są leksykalne sieci empiryczne. Porównano znaczenie wyrazu *dom* w dwóch sieciach: sieci korpusowej Wortschatz (Uniwersytet w Lipsku) i sieci eksperymentalnej Katedry Lingwistyki Komputerowej UJ. Obydwie sieci jako najistotniejsze znaczenia, czyli najmocniej powiązane z wyrazem *dom*, wskazują: ‘dom – miejsce rodziny’ (*dom – rodzinny*) oraz ‘dom – miejsce do mieszkania’ (*mieszkanie*). Obie sieci wyróżniają też znaczenia ‘dom – budynek’. Znaczenie ‘dom – instytucja’ jest lepiej reprezentowane w sieci korpusowej. Sieć eksperymentalna wyróżnia dodatkowo znaczenie ‘dom – moje miejsce schronienia’ (*schronienie, azyl, twierdza*). Sieć eksperymentalna w wyniku tego, że występujące w niej powiązania mają kierunek, organizuje podsieci wyjaśniające znaczenia, np. podsieć znaczenia ‘dom – miejsce rodziny’ (*dom rodzinny*) wykazuje szczególną rolę ‘matki’, która organizuje podsieć reprezentującą to znaczenie. Porównanie znaczeń wyróżnianych

i wyjaśnianych przez podsieci ze słownikowymi definicjami znaczeń pozwala przyjąć, że badania nad sieciową reprezentacją znaczeń mogą być przydatne w leksykografii.

99. Gawarkiewicz Roman, *Archeologia świadomości językowej Polaków i Rosjan. Analiza porównawcza na materiałach polskiego i rosyjskiego słownika asocjacyjnego*. [T] 28, 2016, s. 151–167. DOI: 10.17951/et.2016.28.151. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *The archaeology of linguistic awareness of Poles and Russians. Comparative analysis of Polish and Russian associative dictionaries*. Translated by Agnieszka Mierzwińska-Hajnos. [Vol.] 28, 2017, p. 153–168.

Artykuł zawiera analizę porównawczą wybranego materiału językowego, zamieszczonego w polsko- i rosyjskojęzycznym słowniku asocjacyjnym. Szczegółowemu opisowi poddano jądro polsko- i rosyjskojęzycznej świadomości, czyli te jednostki sieci semantycznej (asocjacyjno-werbalnej), które mają największą liczbę związków z innymi jednostkami danej sieci asocjacyjnej, zaprezentowanej w formie odwróconego słownika asocjacyjnego (od reakcji do bodźca).

Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić, że pozornie tożsame, ewentualnie bliskie w planie semantycznym pojęcia, funkcjonujące w języku polskim i rosyjskim, często wykazują istotne różnice znaczeniowe. Szczególnie wyraźnie ujawniły się one w sieciach skojarzeniowych nominatów uczuć, emocji, wartości, jak również działań podejmowanych przez człowieka. Okazuje się, że poddana badaniom młodzież polska i rosyjska znacznie różni się w ocenach, co i w jakim stopniu odbiera jako dobre lub złe, duże lub małe, aktywne lub pasywne. Młodzi Polacy przejawiają silniejszą tendencję do patrzenia na świat i ocenę otaczającej ich rzeczywistości przez pryzmat kategorii hedonistycznych. Rzadziej w ich wypowiedziach ujawniają się charakterystyki odnoszące się do życia w zbiorowości (w tym kontekście eksponowaną pozycję zajmują jedynie najbliżsi). Inaczej natomiast wygląda językowo ukonstytuowany świat młodych Rosjan. Centralną pozycję zajmują w nim sieci asocjacyjne z dominacją charakterystyk odnoszących się do życia w zbiorowości, kolektywnego wykonywania zadań, potrzeby bezpieczeństwa materialnego i socjalno-bytowego.

100. Gicala Agnieszka, «*Obłoki*» czy «*chmury*» na mistycznym niebie? *Religijne konotacje polskich pojęć «obłok» i «chmura» jako możliwych ekwiwalentów angielskiego «cloud»*. [T] 18, 2006, s. 265–280. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł zawiera analizę możliwych przekładów angielskiego pojęcia *cloud* na język polski – jako obłok lub chmura na przykładzie tekstu, w którym pojęcie to jest użyte w znaczeniu metaforycznym: jako *cloud of unknowing* (*obłok / chmura niewiedzy*). Przedstawiono w nim modele sieciowe znaczeń wszystkich trzech pojęć, wyniki ankiety badającej ich użycie, przeprowadzonej wśród polskich respondentów oraz przeanalizowano wybrane fragmenty oryginału i jego przekładów. Podstawę materiałową stanowi anonimowy angielski traktat z XIV wieku, którego tytułem jest właśnie powyższa metafora (*The Cloud of Unknowing*) oraz jego trzy istniejące przekłady na język polski. Ramy teoretyczne pozwalające na analizę niemetaforycznych i metaforycznych znaczeń wyżej wymienionych pojęć oraz na rozważenie stopnia ich ekwiwalencji w przekładzie to kognitywna teoria metafory, pojęcie językowego obrazu świata oraz kognitywne ujęcie jednostki w przekładzie i ekwiwalencji w przekładzie. Wyniki analizy sugerują, że wybór leksemu *obłok* lub *chmura* jako polskich ekwiwalentów leksemu *cloud* narzuca polskiemu czytelnikowi odmienny obraz doświadczenia mistycznego, o którym traktuje angielski traktat – odmienny głównie w sferze aksjologii obu polskich pojęć. [JB]

101. Głaz Adam, *Etnolingwistyka daleka i bliska*. [T] 27, 2015, s. 7–20. DOI: 10.17951/et.2015.27.7. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor stwierdza, że sytuację lubelskiej etnolingwistyki, jej wartość i możliwość zaistnienia w szerszym kontekście międzynarodowym należy postrzegać na tle zbliżonych koncepcji językoznawczych (niekoniecznie funkcjonujących pod tą samą nazwą) wypracowanych w świecie zachodnim lub czerpiących z zachodnich tradycji lingwistycznych. Reprezentują je publikowane w 27. tomie „Etnolingwistyki” artykuły autorstwa Gary’ego Palmera, Berta Peetersa, Ireny Vaňkovej oraz Przemysław Łozowskiego i Anny Włodarczyk-Stachurskiej, które autor omawia. Postuluje podjęcie działań mających na celu promocję myśli lubelskiej na Zachodzie oraz pozyskanie do współpracy badaczy stamtąd.

102. Głaz Adam, *Koncepcja etnolingwistyki według Jamesa Underhilla*. [T] 26, 2014, s. 141–154. DOI: 10.17951/et.2014.26.141. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Mimo że badania etnolingwistyczne – zwłaszcza poza środowiskiem slawistycznym – nie należą do głównego nurtu działań naukowych, ukazanie się trzech monografii Jamesa Underhilla w ciągu pięciu lat (2007–2012) daje nadzieję jeśli nie na radykalną zmianę tego stanu rzeczy, to przynajmniej na zdobycie przez etnolingwistykę nowych terytoriów. Jednak mimo podobieństw do etnolingwistyki lubelskiej i inspiracji nią, podejście autora tych książek jest znacząco inne, zarówno w aspekcie teoretyczno-koncepcyjnym, jak i w sferze metodologii i konkretnych propozycji analitycznych. Niniejsze omówienie etnolingwistyki w wydaniu Underhilla oparte jest głównie na jego najnowszej publikacji *Ethnolinguistics and Cultural Concepts* (2012).

103. Głaz Adam, *Lubelska etnolingwistyka kognitywna a anglojęzyczna lingwistyka kulturowa. Wybrane problemy*. [T] 30, 2018, s. 231–257. DOI: 10.17951/et.2018.30.231. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Cognitive ethnolinguistics from Lublin and cultural linguistics in the English-speaking context*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 30, 2019, p. 229–254.

Podstawowe źródła i inspiracje w procesie kształtowania się lubelskiej etnolingwistyki kognitywnej to: badania nad językiem folkloru (bezpośrednio z inspiracji Marii Renaty Mayenowej, pośrednio – Romana Jakobsona i Piotra Bogatyriewa), rosyjska etnolingwistyka (Nikita Tołstoj) i semiotyka (Wiaczesław Iwanow, Władimir Toporow), XVIII- i XIX-wieczna myśl niemiecka (Johann Herder, Wilhelm von Humboldt), wywodząca się z niej w dużej mierze amerykańska koncepcja relatywizmu językowego (Franz Boas, Edward Sapir, Benjamin Whorf) oraz kluczowe dla rozwoju prowadzonych w Lublinie badań prace Bronisława Malinowskiego, a zwłaszcza Anny Wierzbickiej. Późniejsze inspiracje językoznawstwem kognitywnym wzbogaciły etnolingwistykę lubelską o ten właśnie wymiar. Po kilkudziesięciu latach istnienia lubelskiej etnolingwistyki autor dokonuje porównania jej dokonań z osiągnięciami anglojęzycznej lingwistyki kulturowej, której szczególny rys, określaną jako *Cultural Linguistics*, wiązany jest z nazwiskami np. Farzada Sharifiana i Gary’ego Palmera. W tym kontekście sygnalizuje też konkretne problemy domagające się rozwiązania w ramach badań nad językiem i kulturą oraz wyzwania, które przed lubelską etnolingwistyką stawiają ich anglojęzyczni koledzy (niekoniecznie związani z Sharifianowską lingwistyką kulturową). W szczególności omawia dwa z nich: problem miejsca i roli tekstów tłumaczonych w programie rekonstrukcji JOS (co podnosił James Underhill) oraz rozumienie samej koncepcji językowego obrazu świata (*linguistic worldview*) w lubelskiej etnolingwistyce i anglojęzycznej *Cultural Linguistics*.

104. Gos Elżbieta, *Petr-polukorma, Afanasij-lomonos i inni. O przewiskach świętych w folklorze rosyjskim*. [T] 18, 2006, s. 209–220. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest próba ukazania – na materiale ludowych kalendarzy rolniczych – językowego obrazu świata świętych w folklorze rosyjskim. Kalendarze takie (*miesiacestwa*) powstawały w rezultacie połączenia kalendarza chrześcijańskiego i kalendarza rolniczego: oficjalnym nazwom świętych przydawano emocjonalne przewiska, które zawierały zapis obserwacji przyrodniczych związanych z dniem wspomnienia świętego, np. *Afanasij-Lomonos, Timofiej-Połuzimnik*. Analizą formalno-gramatyczną i semantyczną objęto tylko przewiska świętych ze stycznia. Wyróżniono derywaty tworzone od rzeczowników, czasowników i wyrażeń przyimkowych za pomocą sufiksów (np. *brusicznik, gradar, kuzniec*) albo zestawienia (np. *Aliksiej-prolej kuwszin, Jewdokija-podmocz porog*); te ostatnie były formą przypomnienia mieszkańcom wsi o ich powinnościach. W artykule omówiono motywację semantyczną przewisk: od nazw pór roku, zjawisk atmosferycznych, prac gospodarczych, zwyczajów, zdarzeń z życia świętego (np. *Joann-Liestwicznik*). Autorka wyraża pogląd, że traktowanie świętych w tekstach folkloru świadczy o dążeniu człowieka do zbliżenia *sacrum* i *profanum*: z jednej strony – podwyższany jest status pracy ludzkiej, która przez skojarzenie z postaciami świętych uzyskuje głębszy wymiar, sakralizacji poddawana też jest przyroda, a z drugiej święci (konceptualizowani na podobieństwo rolników) tracą nimb świętości, a ich transcendentny wymiar jest drastycznie redukowany. [JB]

105. Góra Aleksandr W., *Bocian w słowiańskich wyobrażeniach ludowych*. [T] 7, 1995, s. 33–46.

Autor, na przykładzie formalnej i semantycznej klasyfikacji obszernego słowiańskiego materiału, przedstawia obraz bociana w ludowych wyobrażeniach wszystkich Słowian. W legendach i obrzędach wiosennych (np. wróżbach odnoszących się do przylatujących na wiosnę pierwszych bocianów) ptak ten występuje w roli obrońcy oczyszczającego ziemię z gadów i pozostałego plugastwa – żmij, żab, owadów i siły nieczystej. Pióro bociana tępi pchły w domu, bocian tępi żaby, w które zmieniają się wiedźmy, a jego gniazdo chroni dom przed złymi duchami w ogóle. W symbolice chrześcijańskiej bocian, jako tępiciele żmij, jest przeciwnikiem diabła, w związku z tym staje się symbolem samego Chrystusa. Związek bociana z ogniem przejawia się w tym, iż zabezpiecza on dom przed pożarem i piorunami, a także może wskrzeszać ogień z pomocą dziobu i podpalić dom. Bocian ma również związek z rodzeniem dzieci – przynosi je. [ŁT/SNB]

106. Góra Aleksandr W., *O zasadach opisu zwierząt w słowiańskiej kulturze ludowej*. [T] 12, 2000, s. 251–263. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor wydanej w roku 1997 w Moskwie książki *Simvolika životnyh v slawjanskoj narodnoj tradicii* przedstawia zasady opisu obrazów zwierząt w tradycji ludowej Słowian. Zasady te oparte są na koncepcji semiotycznej, która zakłada istnienie wspólnego schematu, leżącego u podstaw charakterystyki poszczególnych zwierząt (ściślej – ich językowo-kulturowych wyobrażeń). W obrazach zwierząt autor uwzględnia te cechy, które wiążą się ze sferą mitologiczną. Obejmują one 16 rubryk (m.in. nazwy, status społeczny, wygląd, atrybuty, pochodzenie, miejsce i czas przebywania, funkcje, obiekt itd.), z których szczegółowiej przedstawia dwie: pochodzenie oraz właściwości, zdolności i skłonności zwierząt. [JB]

107. Grygiel Marcin, *Asocjacyjny wymiar konceptu SLOBODA (WOLNOŚĆ) w języku serbskim*. [T] 25, 2013, s. 161–179. DOI: 10.17951/et.2013.25.161. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest rekonstrukcja konceptu *SLOBODA* (WOLNOŚĆ) w języku serbskim na podstawie danych ankietowych i ich interpretacji w nawiązaniu do szerokiego kontekstu kulturowego, historycznego i językowego. Punktem wyjścia dla analizy są odpowiedzi respondentów zebrane w *Słowniku*

skojarzeń języka serbskiego. Asocjacje zostały podzielone pod względem formalnym na kontrastywne, metaforyczne i metonimiczne. Pod względem znaczeniowym dokonano podziału na następujące konceptualizacje: *SLOBODA* jako wolność osobista, *SLOBODA* jako niezależność, *SLOBODA* jako walka, *SLOBODA* jako ptak, *SLOBODA* jako bezgraniczna przestrzeń, *SLOBODA* jako błękit i biel, *SLOBODA* jako biały koń, *SLOBODA* jako miejsce, gdzie czujemy się swobodnie, *SLOBODA* jako przyroda, *SLOBODA* jako most, *SLOBODA* jako wolna wola, *SLOBODA* jako najwyższa wartość. Prezentowane pola asocjacyjne zostały udokumentowane przykładami frazeologizmów, przysłów, definicji słownikowych, słów piosenek czy tekstów literackich.

108. Grzegorzczkova Renata, *Idee kognitywizmu jako podstawa badań porównawczych w zakresie semantyki*. [T] 16, 2004, s. 75–84. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W badaniach porównawczych, zwłaszcza w zakresie semantyki, otworzyły się nowe perspektywy spowodowane przez zwyciężeniem tradycyjnego strukturalizmu, ujmowaniem języka w relacji do kultury, wreszcie powstaniem językoznawstwa kognitywnego, które kładzie nacisk na różne sposoby konceptualizacji świata przez język.

Autorka omawia elementy teorii kognitywnej szczególnie przydatne dla badań porównawczych: problem rekonstrukcji znaczenia (tzn. budowania definicji kognitywnej otwartej) oraz podstawowe pojęcia wykorzystywane przy jego opisie, tj. pojęcie ramy interpretacyjnej, językowego obrazu świata, konotacji, profilowania, stereotypu i prototypu. Ostatnią część artykułu stanowi analiza dwóch przykładów, z których pierwszy – *feminizm* – ilustruje problemy związane z budowaniem definicji kognitywnej, drugi – *jęsknota* – ukazuje utrwalone w różnych językach odmienne konceptualizacje porównywalnych fragmentów rzeczywistości. [JB]

109. Grzegorzczkova Renata, *Kilka uwag o udziale zjawisk gramatycznych w tworzeniu językowego obrazu świata*. [T] 30, 2018, s. 31–40. DOI: 10.17951/et.2018.30.31. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Remarks on the contribution of grammar to linguistic worldview*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 30, 2019, p. 29–39.

Tematem artykułu jest rola zjawisk gramatycznych w tworzeniu językowego obrazu świata (JOS). Problem jest istotny, gdyż większość badaczy JOS-u skupia się na analizie słownictwa. Przyjmując szerokie rozumienie gramatyki jako całościowego opisu wszelkich mechanizmów umożliwiających funkcjonowanie języka, autorka jest zdania, że w tworzeniu utrwalonego w polszczyźnie obrazu świata uczestniczy przede wszystkim system słowotwórczy (pozwala na tworzenie nowych słów i porządkuje słownictwo, układając je w klasy pojęciowe o formalnych wykładnikach językowych). Natomiast systemy fleksyjny i składniowy są zaangażowane w tworzenie JOS w mniejszym stopniu i w nieco inny sposób. O sposobie konceptualizowania świata mogą świadczyć takie kategorie gramatyczne o funkcji semantycznej, jak liczba, rodzaj gramatyczny w rzeczownikach, czas i modalność oraz spójniki, które utrwalają dostrzeżone relacje między zjawiskami. Kategorie gramatyczne służące wyłącznie tworzeniu tekstu wpływają nie na konceptualizację świata, ale na swoisty dla każdego języka sposób mówienia o świecie, ujmowania świata w wypowiedzi. Służą więc nie funkcji nominatywnej języka, ale jego funkcji komunikatywnej.

110. Grzegorzczkova Renata, *Od wspólnoty do obcości. Rozwój znaczeniowy polskiego przymiotnika «obcy»*. [T] 20, 2008, s. 39–50. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Głównym celem artykułu jest prześledzenie rozwoju semantycznego prasłowiańskiego przymiotnika **obytъ*, oznaczającego pierwotnie wspólnotę, ogólność, powszechność, którego kontynuant w języku polskim (*obcy*) uzyskał znaczenie ‘nienależący do wspólnoty’. Zbliżył się tym samym do

przymiotnika *cudzy*, wywodzącego się od prasłowiańskiego przymiotnika **tjudь*, którego kontynuanty w innych językach słowiańskich są podstawowymi wykładnikami znaczenia 'obcości'.

Autorka podejmuje również próbę wyjaśnienia, jak doszło do przesunięcia semantycznego od 'wspólnoty' do 'obcości' w polskim przymiotniku *obcy*. Formuluje hipotezę, iż znaczenie ewoluowało od 'wspólny, ogólny, powszechny, należący do wszystkich', poprzez 'nienależący do mnie, nie mój własny', 'nie nasz własny, nienależący do kręgu bliskiego', aż do 'nieznajomy, nieznan, z którym nic nas nie łączy'.

Badaczka analizuje również relacje semantyczne między przymiotnikami *cudzy* i *obcy* we współczesnej polszczyźnie i dochodzi do wniosku, iż węzłem semantycznym łączącym oba te przymiotniki jest 'dzierżawczość', różnie jednak profilowana w każdym z nich. Podejmuje także zagadnienie wartościowania niesionego przez przymiotnik *obcy*. Jego nacechowanie negatywne ujawnia się kontekstowo, niemniej jednak wynika z podstawowej semantyki wyrazu – nienależenie do kręgu bliskiego implikuje ujemną ocenę.

111. Grzegorzczkova Renata, *O specyficznych funkcjach wypowiedzi religijnych*. [T] 13, 2001, s. 77–84. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka przedstawia funkcjonalną typologię wypowiedzi związanych ze sferą religii. Koncentruje się na tekstach specyficznie religijnych, tworzonych w ramach kultu. Mniej uwagi poświęca zatem wypowiedziom kaznodziejsko-katechetycznym, mimo swej odrębności, podobnym do tekstów publicystycznych czy dydaktycznych, dokładniej zaś omawia funkcje pełnione przez: Pismo Święte i teksty teologiczne, teksty liturgiczne i akty sakramentalne, akty chwalebne i wyznawcze oraz modlitwy. W zakończeniu scharakteryzowane zostały różnice między aktami religijnymi a aktami magicznymi. Za najistotniejsze uznano: obszar działania, stosunek do *sacrum* oraz wykorzystywanie przez magię (w przeciwieństwie do religii) sił zła. [JB]

112. Grzegorzczkova Renata, *Punkty dyskusyjne w rozumieniu pojęcia językowego obrazu świata – widziane z perspektywy badań porównawczych*. [T] 21, 2009, s. 15–29. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W pracy postawiono dwa pytania. Pierwsze dotyczy „obrazu mentalnego” nazywanego obiektem, utworzonego w myślach/świadomości mówiących. Klasyczna (strukturalna) lingwistyka i logiczna semantyka koncentrują się na cechach istotnych tego obiektu (koniecznych i wystarczających do przyporządkowania go do danej klasy), podczas gdy lingwistyka kognitywna dąży do tego, by traktować wszystkie cechy związane z przedmiotem jako ważne dla jego całościowego obrazu mentalnego. Cechy nieistotne mogą być zarówno potwierdzone przez dowody lingwistyczne (pochodzenie wyrazów, przysłówia itd.), jak też powstawać indywidualnie w jednostkowym tekście.

Drugie pytanie dotyczy statusu ontologicznego nazywanych obiektów. Obiekty te mogą być ontologicznie względnie samodzielne, jak organizmy żywe (rośliny, zwierzęta), artefakty (budynki, stoły), albo mogą być wyodrębniane w wyniku ludzkiej, poznawczej, językowej kategoryzacji świata (części ciała, zbiory elementów, stany emocjonalne człowieka). Niektóre z nazywanych obiektów mogą być konstruktami pojęciowymi (modele teoretyczne, ideologie społeczne). Ontologiczny charakter nazywanych obiektów ma zdaniem autorki zasadnicze znaczenie przy ustalaniu *tertium comparationis* dla badań porównawczych.

113. Grzeszczak Monika, *Definicja kognitywna pojęcia DEMOKRACJI w języku polskim*. [T] 21, 2009, s. 69–84. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka podejmuje próbę zrekonstruowania rozumienia pojęcia DEMOKRACJA we współczesnym języku polskim metodą definicji kognitywnej, opartej na założeniach przedstawionych w pracach Jerzego Bartmińskiego (1988, 2007). W celu odtworzenia wielostronnego i możliwie najpełniejszego, utrwalonego w języku i kulturze, obrazu omawianego pojęcia wykorzystuje trzy wzajemnie uzupełniające się

typy źródeł: dane systemowe (S), ankietowe (A) i tekstowe (T), te ostatnie wyekscerpowane zostały z tekstów prasowych, różnogatunkowych, zaczerpniętych z archiwum „Rzeczpospolitej” i „Gazety Wyborczej”.

W części ogólnej autorka szkicuje rozumienie demokracji, odwołując się do wypowiedzi politologów, socjologów, filozofów i językoznawców. W dalszej kolejności prezentuje na podstawie badań nad nazwami wartości (m.in. Michaela Fleischera nad symboliką kolektywną) rangę omawianego pojęcia wśród polskich nazw wartości. W części szczegółowo-analitycznej wyodrębnia znaczenia leksemu *demokracja*, wydobyte na podstawie definicji słownikowych, tj. (1) ‘forma ustroju państwa’; (2) ‘państwo o takim ustroju’; (3) ‘forma rządów’; (4) ‘stronnictwo’/‘partia’/‘grupa społeczna popierająca demokratyczną formę (sprawowania) rządów’; (5) ‘forma organizacji życia społecznego’; (6) ‘prawa, swobody obywatelskie’. W dalszej części artykułu przyjmuje rozumienie *demokracji* w znaczeniu politycznym – jako formy ustroju państwowego, w którym obowiązuje określony sposób sprawowania władzy.

Na podstawie analizy trojkiego typu danych autorka wyodrębnia cechy definicyjne (bazowe) demokracji. Przyporządkowane one zostają poszczególnym aspektom analizowanego pojęcia. W aspekcie politycznym demokracja oznacza dla Polaków przede wszystkim wolne wybory, wielopartyjność, praworządność oraz zgodnie z etymologią – władzę ludu. W aspekcie ekonomicznym utożsamiana jest z kapitalizmem i wolnym rynkiem. W aspekcie społecznym o istocie demokracji stanowi szeroko rozumiana wolność, konkretne wolności i swobody obywatelskie (zwłaszcza wolność słowa) oraz równość. W aspekcie etycznym demokracja opiera się na wartościach, a jej nieodłącznym elementem jest przede wszystkim sprawiedliwość i poszanowanie praw człowieka.

114. Grzeszczak Monika, *Polski HONOR w świetle danych słownikowych*. [T] 25, 2013, s. 23–38. DOI: 10.17951/et.2013.25.23. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Przedmiotem rozważań autorki jest rozumienie *honoru* w słownikach języka polskiego – dawnych i współczesnych – traktowanych komplementarnie. Rekonstrukcja zmierza do zbudowania definicji kognitywnej, a więc do ujęcia całego bogactwa znaczeniowego słowa i do wyznaczenia mu miejsca w polu leksykalno-semantycznym oraz w sieci relacji conceptualnych. Na tę sieć składają się między innymi: synonimy, *opposita*, kolekcje i kompleksy, utarte kolokacje. *Honor* ma wpisaną w swoją semantykę ‘uczciwość’, która najdobitniej została utrwalona w etymologii słowa (*honor* znaczył pierwotnie tyle, co ‘uczciwość’). W polszczyźnie XVII–XIX w. kojarzony był z nieposzlakowaną opinią i oznaczał ‘cześć; dobre imię’. W słownikach dwudziestowiecznych jako podstawowe znaczenie *honoru* notowana jest ‘godność osobista’, a nierozwalny związek *honoru* z godnością jest utrwalony w synonimach oraz derywatach słotwórczych. Z *honorem* łączona jest słowność, wierność danemu słowu, dobre wychowanie, okazywanie grzeczności i gościnność. Słowniki poświadczają związek pojęcia *HONORU* z osobami płci męskiej i wykonywaniem jakiegoś zawodu (*honor zawodowy; honor górnika*), *honor* w znaczeniu ‘czci’ przypisywany jest także kobietom.

115. Gudavičius Aloyzas, *Aksiologičeskaja cennost’ metafory*. [T] 16, 2004, s. 191–199. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule *Aksjologiczna wartość metafory* rozpatrywana jest metafora z punktu widzenia lingwistyki kognitywnej. Kluczowe różnice między nowym a tradycyjnym rozumieniem metafory bazują, według autora, na trzech opozycjach: predykcja – nominacja, konwencjonalność – indywidualizm, strategia myślenia – porównanie. Pojawienie się oceny aksjologicznej w metaforach związane jest z dwoma aspektami: z kierunkiem przeniesienia metaforycznego i z właściwościami tradycji kulturowej. Kierunek przeniesienia metaforycznego pojmowany jest jako relacja między punktem wyjścia metafory a punktem docelowym. [JB]

116. Gudavičius Aloyzas, *Swój i obcy w litewskim językowym obrazie świata*. [T] 20, 2008, s. 223–230. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest porównanie semantyki litewskich wyrazów *savas* ‘swój’ i *svetimas* ‘obcy’ z konceptami *swojego* i *obcego* w świadomości współczesnego społeczeństwa litewskiego. Autor chce zbadać, jak semantyka tych wyrazów koreluje ze zmianami odpowiednich konceptów w świadomości litewskiej wspólnoty językowo-kulturowej. Mając świadomość, jak rozległych badań wymaga ten problem, w niniejszym tekście przedstawia jedynie jego zarys.

Zdaniem autora bardzo wysoki stopień emigracji po odbudowie niezależnej Litwy do państw zachodnich i Stanów Zjednoczonych oraz sondaże opinii publicznej świadczą o niezadowoleniu z życia na Litwie. W środkach masowego przekazu ocena swojego kraju i rodaków staje się coraz bardziej negatywna, natomiast ocena obcego staje się coraz bardziej pozytywna. Formowanie negatywnej oceny rodaków potwierdzają także wyniki niewielkiego eksperymentu przeprowadzonego przez autora według metodyki Jerzego Bartmińskiego. Uczestniczący w eksperymencie studenci uniwersytetu i mieszkańcy miasta Szawle ocenili Litwina najniżej spośród wszystkich poddanych badaniu nazw narodowości.

Natomiast rezultaty analizy semantyki głównych reprezentantów konceptów ‘swojego’ i ‘obcego’ – wyrazów *savas* ‘swój’ i *svetimas* ‘obcy’, przeprowadzonej na podstawie obserwacji ich definicji w *Słowniku języka litewskiego* oraz ich użycia w tekstach korpusu języka litewskiego, pozwalają stwierdzić, że ‘swój’ jest wartościowany pozytywnie, a ‘obcy’ negatywnie. Rozbieżności w ocenach ‘swojego’ i ‘obcego’, wyrażanych przez społeczeństwo litewskie i utrwalonych w języku litewskim, wiodą autora do wniosku, że język (znaczenie i użycie jednostek językowych) nie nadąża za zmianami w świadomości społeczeństwa. Użycie wyrazów *savas*, *svetimas* we współczesnych tekstach potwierdza istnienie tradycyjnego językowego obrazu świata mimo zmieniającej się oceny odpowiednich konceptów w świadomości narodowej.

117. Horolets Anna, *Miłość do Europy: między polityką, dyskursem publicznym i życiem codziennym*. [T] 22, 2010, s. 105–120. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Przedmiotem eseju jest użycie metafory „miłość do Europy” w polskim dyskursie publicznym ostatnich dwóch dekad. Autorka stara się odpowiedzieć na pytania, jakie funkcje ta metafora pełni, jakie nadaje rozumienia pojęciu EUROPA, jakie przypada jej miejsce w kontekście historycznym i politycznym. Aby ukazać wielość konkretyzacji „miłości do Europy”, przeprowadza analizę semiotyczną, zwracając uwagę na opozycje „męskie/żeńskie”, „bogate/biedne”, „rozwinęte/zacofane”, „centralne/peryferyjne”. Esej ma na celu prezentację wybranych kulturowych rozumień pojęć EUROPA i EUROPEJSKOŚĆ w polskim dyskursie publicznym.

118. Horolets Anna, *Wymiary różnicowania i scalania systemów wartości w tożsamości narodowej: perspektywa antropologii społecznej*. [T] 21, 2009, s. 31–45. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Głównym celem artykułu jest pokazanie możliwości połączenia – między innymi na użytek badań językowego obrazu świata i stworzenia słownika aksjologicznego – dwóch koncepcji badań tożsamości obecnych we współczesnej socjologii i antropologii społecznej. W koncepcjach tych tożsamość jest ujmowana w perspektywie różnicowania (1) lub scalania (2) systemów wartości. W perspektywie (1) traktuje się tożsamość jako pojęcie wieloaspektowe, płynne, sytuacyjne, relacyjne, stopniowalne itd., a wiedza o zróżnicowaniu klasowym i społecznym narodu osłabia tezę o jedności wartości narodowych. Z kolei w perspektywie (2) przyjmuje się, że tożsamość narodowa ulega krystalizacji i utrwalanu dzięki np. (a) systemowi edukacji, podtrzymywaniu pamięci historycznej i dyskursowi publicznemu (w służbie państwa narodowego), (b) ruchom społecznym, (c) kulturze popularnej – sport, film. Te z pozoru przeciwstawne perspektywy – zdaniem autorki – mogą być wykorzystywane

w badaniach etnolingwistów jako pozwalające na uwzględnienie zarówno zróżnicowania, jak i scalania systemów wartości w procesie tworzenia tożsamości narodowej.

119. Hrolenko Aleksandr T., *Fol’klornyj mir v alfavitnom porjadke*. [T] 12, 2000, s. 121–138. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W ostatnich dziesięcioleciach mijającego stulecia świat ogarnął niespotykany dotąd *boom* słownikowy. W Rosji i w innych krajach ukazały się liczne pozycje, w tym tak osobliwe, jak słownik żargonu więziennego czy wulgaryzmów, brakowało jednak słownika języka folkloru. Autor artykułu *Świat folkloru w porządku alfabetycznym* z satysfakcją odnotowuje fakt podjęcia prac nad trzema słownikami języka folkloru rosyjskiego i jednego – folkloru polskiego. Dwa z nich, a mianowicie słownik opracowywany w Moskwie pod kierunkiem Nikity i Swietłany Tołstojów oraz w Lublinie pod kierunkiem Jerzego Bartmińskiego, mają charakter etnolingwistyczny. Dwa inne – przygotowywany w Moskwie pod kierunkiem Serafimy Nikitiny oraz w Kursku pod kierunkiem Aleksandra Chrolenki – mają charakter lingwofolklorystyczny.

Słownik opracowywany w Kursku jest słownikiem typowo lingwistycznym, uwzględnia wyłącznie dane występujące w tekstach folkloru. W hasle słownikowym ujmowane są wszystkie związki opisowego leksemu. Hasło składa się z następujących części: (1) identyfikacyjnej, (2) paradygmatycznej, (3) syntagmatycznej, (4) paradygmatyczno-syntagmatycznej, (5) słowotwórczej, (6) funkcjonalnej, (7) informacyjnej. Dla ilustracji autor przytacza kilka haseł słownikowych: *reka, zelenyj, promolvit’, vpolsvista*.

Zakłada się, że ta sama metoda opisu zostanie zastosowana do języka bylin, pieśni lirycznych i pozostałych gatunków folkloru. Z czasem nastąpi połączenie słowników języka poszczególnych gatunków folkloru w jedną całość. W pierwszej kolejności zostanie opracowany słownik języka bylin rosyjskich. Analizie poddane zostaną wyłącznie wyrazy autosemantyczne, pominięte zaimki, które nie posiadają określonej specyfiki folklorystycznej i nie mają większej wartości dla poznania folklorystycznego obrazu świata. Kurski słownik lingwofolklorystyczny będzie źródłem wiedzy nie tylko o języku, ale także o kulturze duchowej Rosjan. [JB]

120. Ilič Marija, *Kogda ONI èto uže MY, a kogda po-prežnemu ONI? Ustnyj diskurs vengerskih serbov*. [T] 20, 2008, s. 349–366. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł oparty jest na terenowych badaniach etnolingwistycznych wśród Serbów na Węgrzech (Szigetcsép), które w 2001 roku przeprowadził zespół Instytutu Studiów Bałkanistycznych (SASA, Belgrad). Serbowie w węgierskim Szigetcsép są społecznością bliską asymilacji, jako że od stuleci żyją jako diaspora otoczona grupami etnicznych Niemców i Węgrów. Okazuje się, że Serbowie ci utrzymują kontakty interetniczne i wypracowali specjalne strategie dyskursywne, ażeby radzić sobie z drażliwym problemem „obcego”. W związku z tym wyodrębniono dwa paradygmaty tożsamościowe i dyskursywne. Po pierwsze, utożsamiający, gdy „oni” stają się „nami” (dotyczy innych Serbów, a także Węgrów i Chorwatów). Po drugie, izolujący, kiedy to „my” jesteśmy zagrożeni zmianą w „nich” (dotyczy Niemców i Węgrów). Ponadto analiza skupiona była na konstrukcjach narracyjnych, nazywanych „narratywami kolektywnymi”, opartych na wzorcach „pamięci kolektywnej” i stereotypach etnicznych.

121. Jackowska-Uwadizu Marta, *Dom koczowników saharyjskich w świetle opozycji dom/świat*. [T] 26, 2014, s. 107–127. DOI: 10.17951/et.2014.26.107. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest poświęcony pojęciu DOM u Tuaregów, a szczególnie utrwalonej w ich języku (tamazek) relacji pomiędzy DOMEM i ŚWIATEM. Za podstawę metodologiczną badań autorka przyjmuje koncepcję językowego obrazu świata opracowaną przez Jerzego Bartmińskiego. Swoją analizę opiera na trzech typach danych – systemowych, ankietowych i tekstowych. Zwraca uwagę na niejednorodne określanie wśród nomadów pojęcia DOM (za pomocą słów *ehen* i *aghiwan*). Wyraz *ehen* pozwala

rozumieć DOM przede wszystkim jako ‘rodzinę’, zwłaszcza parę małżeńską z małymi dziećmi. *Aghiwan* jest bardziej ogólne, to ‘obozowisko’ obejmujące swym zasięgiem kilka *ehen*. Za kluczową kwestię dla zrozumienia kultury tuareńskiej autorka uznaje relację człowiek–pustynia. Akcentuje fizyczne aspekty *ehen* (‘namiotu’). Ma on być przede wszystkim bezpiecznym schronieniem, stąd wynikają reguły jego budowy i życia w nim. Namiot wydziela dla ludzi pewną przestrzeń ze świata, a jednocześnie jest ze światem tożsamy. Z domem związana jest głównie kobieta (to ona buduje namiot), mężczyzna zaś jest związany ze światem zewnętrznym (typowo męską strefą jest *aghiwan*). Opozycja DOM/ŚWIAT u Tuaregów jest dynamiczna, co wynika z ich trybu życia. Prawdziwie opozycyjna wobec domu jest pustynia, pełna niebezpieczeństw. Relacją męską jest CZŁOWIEK/ŚWIAT, kobietą – CZŁOWIEK/DOM.

122. Jakubczyk Marcin, *Szaleńcy i inni błędzący w leksyce słowiańskiej i romańskiej*. [T] 24, 2012, s. 137–153. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule przedstawiono językowe konceptualizacje błędzenia na podstawie etymologicznej i historycznojęzykowej analizy słownictwa pochodzącego z różnych języków słowiańskich oraz romańskich. Podjęto próbę zbliżenia etnolingwistyki i etymologii, uwzględniając w rozpatrywaniu zjawisk językowych metody badawcze obu dyscyplin. Zestawienie słownictwa słowiańskiego z romańskim pozwala doszukać się podobieństw w pojmowaniu błędności wśród ludów słowiańskich i romańskich. W toku analizy leksykalnej słowiańskich wyrazów wywodzących się z prasłowiańskich form **blęsti* i **bloditi* oraz ich romańskich odpowiedników autor wyróżnia następujące konceptualizacje błędzenia: (1) mówienie od rzeczy, bliskie szaleństwu (chorobie psychicznej) majaczenie; (2) zejście z (właściwej) drogi i symboliczne wejście w przestrzeń labiryntu; (3) grzech, rozwiązłość seksualna; (4) zwodzenie i prowadzanie na błędną drogę.

123. Jakubiak Ewa, *Stereotyp Żyda w dowcipach z przełomu XIX/XX wieku*. [T] 15, 2003, s. 129–137. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W stereotypie Żyda w dowcipach z przełomu XIX/XX wieku, zawartych w śląskich kalendarzach, eksponowane są elementy takie jak: imiona (*Jankiel, Icek, Moszek, Rotszyld, Meyer, Sara, Lejbuś*), pochodzenie (*Żyd jest kimś obcym*), wygląd (*brudny*), religia (*Żyd jest odszczepieńcem, niewiernym*), zajęcia (*Żyd jest kupcem, trudni się lichwą, pełni funkcję swata, nie uprawia roli*), zachowanie (*pozornie dobroduszny, beztroski, tchórzliwy i leniwy, gotów na każde poniżenie, sprytny, skąpy*), specyficzny język (*kaleczy mowę polską*). Zwykle cechy stereotypowe ukryte są w strukturze głębokiej tekstu i odbiorca sam wydobywa z nich stereotypowe sądy. Kolokacje ze słowem *Żyd* pojawiają się rzadko. Niewielka liczba dowcipów o Żydach oraz żartobliwy ton tych, które się w kalendarzach znalazły, świadczą zdaniem autorki o pozytywnym stosunku Polaków do Żydów w ówczesnym czasie. [JB]

124. Jakubowicz Mariola, *Badania etnolingwistyczne a etymologia*. [T] 24, 2012, s. 173–181. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Słowniki etymologiczne mogą być źródłem ciekawego materiału dla badań etnolingwistycznych. W artykule zamieszczono przykłady pochodzące przede wszystkim z materiału języków słowiańskich, ale także odwołujące się do czasów praindoeuropejskich. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na pułapki czyhające na badacza, który korzysta z danych zawartych w słownikach etymologicznych. Podstawowym problemem jest fakt, że etymologie mają różny stopień wiarygodności, a słowniki nie zawsze informują, czy przedstawione objaśnienie jest jedyne i ogólnie akceptowane. Inną trudnością jest ograniczona informacja semantyczna zawarta w słownikach etymologicznych. Problemy może sprawiać także nie zawsze jasna kolejność powstawania poszczególnych znaczeń oraz różne możliwości przechodzenia od jednego znaczenia do innego. Wszystko to powoduje, że aby wykorzystywać dane etymologiczne do badań z innych dziedzin językoznawstwa, należy mieć pewne kompetencje w zakresie samej etymologii.

125. Jankovs'ka Žanna O., *Poetična simbolika hliba v ukraïns'komu obrjadovomu fol'klori*. [T] 11, 1999, s. 107–128. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Chleb był od dawna dla ludu ukraińskiego symbolem duchowości, czystości moralnej i kultury wewnętrznej. W folklorze ukraińskim symbolika chleba łączy się m.in. z kultem księżycy i słońca. Już sama forma zewnętrzna chleba ma znaczenia symboliczne (okrągły kształt chleba i słońca). W kulcie bóstwa nowego urodzaju ma swoje korzenie zwyczaj wnoszenia symbolicznego snopa zboża do domów w okresie Bożego Narodzenia. W niektórych pieśniach symbol chleba funkcjonuje w systemie „trójcy astralnej”, dawnej pogańskiej i nowej chrześcijańskiej.

W celu odtworzenia wewnętrznej treści poetyckiego symbolu chleba w folklorze ukraińskim autorka przeanalizowała liczne teksty ukraińskich pieśni obrzędowych, związanych z poszczególnymi etapami obrzędowego roku kalendarzowego, takich jak *koladki* i *szczedriwki* (Boże Narodzenie i Nowy Rok), pieśni zapustne śpiewane w czasie *maślanego tygodnia*, *wiesniarki*, które wiążą się ze świętami Wielkanocy, pieśni *rusalne* (śpiewane w Zielone Świątki), *kupalskie* (świętojańskie), pieśni *petriwczane*, powiązane ze świętem Piotra i Pawła, pieśni żniwne i dożynkowe, a także pieśni weselne śpiewane podczas obrzędu wesela. [JB]

126. Jarząbek Krystyna, *Kinetyczne formy powitań i pożegnań*. [T] 6, 1994, s. 65–81.

Znaki kinetyczne (komunikacyjne ruchy ciała człowieka) są konwencjonalne, ograniczone terytorialnie, należy się ich nauczyć. Większość związana jest z komunikacją potoczną, część obsługuje kontakty oficjalne. Ruchy ciała, o których mowa, w porozumiewaniu się tworzą całość z wypowiedzią słowną – zgodność gestu i słowa uwiarygodnia tekst. Autorka postuluje opracowanie słownika polskich znaków kinetycznych, prezentuje 17 znaków z grupy znaczeniowej 'powitania i pożegnania'. Są to: dyg, klaskanie w dłonie, klepięcie kogoś po ramieniu/łopatce, odchylenie na moment głowy, padnięcie sobie w ramiona, podanie i uścisk dłoni, pomachanie dłońmi w dół i w górę, pomachanie dłońmi z boku na bok, powstanie z zajmowanego stanowiska, przesłanie dłońmi pocałunku, salutowanie, ucałowanie czyjejś dłoni, ucałowanie kogoś w policzki, uchylenie dłońmi kapelusza/czapki, ukłon, uniesienie dłoni na wysokość głowy, wyciągnięcie rąk w czyjąś stronę. Jedynie dwa z nich (wyciągnięcie rąk w czyjąś stronę i klaskanie) oznaczają wyłącznie powitanie, dwa wyłącznie pożegnanie (pomachanie dłońmi w dół i w górę, przesłanie pocałunku); reszta znaków zawiera oba znaczenia, a ich interpretacja zależy od kontekstu językowego i konsytuacji. Część z nich jest też ograniczona pod względem płci i wieku nadawcy (np. dziewczynka dyga przed dorosłym). [SW/JB]

127. Javorska Galina, *EVROPA v ukraïnskih tekstah (k probleme variativnosti koncepta)*. [T] 25, 2013, s. 97–111. DOI: 10.17951/et.2013.25.97. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł poświęcony jest analizie reprezentacji konceptu EUROPA we współczesnych tekstach ukraińskich. Materiały zaczerpnięto z tekstów medialnych (także z „nowych mediów”) i uzupełniono danymi pochodzącymi z ankiet przeprowadzonych w środowisku studentów, którzy odpowiadali na pytanie „Czym jest »prawdziwa« Europa?”. Koncept EUROPA jest związany z normami i wartościami, jest wrażliwy na kontekst społeczno-kulturowy, co ujawnia się zwłaszcza w okresie radykalnych zmian społecznych. Umożliwia to obserwację dynamiki konceptualizacji (wariantowości wewnątrzjęzykowej), mechanizmów zmian konceptualnych. Jednak wybrane sposoby konceptualizacji są w kolejności poddawane korekcie (metaforyczny schemat „nauczyciel – uczeń” dla zobrazowania relacji Europa–Ukraina, przedstawianie Europy jako wzorca itp.). Modyfikacja modelu oznacza w istocie zmianę, ale nie dowolną, tylko zgodną z odpowiednią ramą kognitywną i nowym kontekstem socjokulturowym.

128. Jawór Agnieszka, *Antropometryczne nazwy miar w polszczyźnie*. [T] 22, 2010, s. 183–193. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Podstawowym celem artykułu jest opis jednostek, które są spuścizną po antropometrycznym sposobie mierzenia świata. Od zarania dziejów człowiek dokonywał pomiarów przedmiotów otaczającego świata przez porównanie ich ze swoim ciałem. Ów pierwotny system metryczny znalazł odbicie w semantyce polskich leksemów, takich jak *dłoń, garść, krok, tokieć, palec, piędź, sążęń, stopa*. Wskazane nazwy miar opisano głównie jako komponenty związków wyrazowych. Już bowiem w najstarszej polszczyźnie wyrazy tego typu funkcjonowały w metaforycznych sensach, na ich bazie powstawały też frazeologizmy. Większość omawianych w artykule związków frazeologicznych odeszła w przeszłość, bo zmienił się system metryczny, a charakteryzowane miary były niedokładne. Jednak ów prastary system metryczny został utrwalony we frazeologii, choć użytkownicy języka już nie uświadamiają sobie pierwotnego ich znaczenia.

129. Judin Aleksej V., *Koncept ČUŽBINA/ČUŽINA w języku rosyjskim i ukraińskim: porównawcza analiza konceptualna i dyskursywna*. [T] 20, 2008, s. 77–94. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest zainicjowanie dyskusji na temat metod analizy pojęciowej blisko spokrewnionych języków. Proponuje się analizę porównawczą leksykonu aksjologicznego w języku rosyjskim i ukraińskim, na podstawie pojęć *ČUŽBINA/ČUŽINA* ('obcy kraj' lub szerzej 'każde miejsce, które nie jest domem'). Pojęcia te odgrywają w obu kulturach pierwszorzędą rolę. W artykule autor analizuje tradycyjny ich obraz w folklorze na podstawie pieśni, wierszy religijnych, ballad, wierszy żałobnych, kolęd, przysłów, idiomów i toponimów. Porównuje definicje leksykograficzne słów *čužbina/čužina* od średniowiecza do chwili obecnej, utarte połączenia tych słów i ich synonimów z innymi leksemami, a także wybrane konteksty literackie ich użycia.

130. Judin Aleksej V., *Magičeskie performativy v zagovorah i kalendarnyh pesnjah Vostočnyh Slavjan*. [T] 13, 2001, s. 139–148. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Dla człowieka religijnego czasowniki *proszę, błagam* są prośbą skierowaną do Boga lub świętych, nigdy zaś wyrazem woli mówiącego. Te same formy, użyte z wiarą w osiągnięcie rezultatu w tekstach zamówień, są magicznymi performatywami, z punktu widzenia bowiem wygłaszającego tekst dokonuje się realna zmiana w obiektywnym świecie rzeczy. Mówiąc *obiecuję, proszę*, zamawiający zmienia nie obiektywne położenie rzeczy otaczającego świata, lecz swoje odniesienia z innymi ludźmi. Performatyw jawi się nie tylko jako słowo, lecz jako czynność.

Zamówienia, kolędy, pieśni wołoczebne są tzw. magicznymi tekstami performatywnymi. Podstawą do takiego potraktowania jest funkcja całego tekstu. Zamówienie może nie zawierać czasowników typu *zaklinam, szepczę*, a kolęda – *pozdrawiam, winszuje*, a ciągle pozostanie magicznym tekstem performatywnym, jeśli zachowa swoją intencję i funkcję.

W przypadku używania w funkcji zamówień tekstów cerkiewnych lub modlitw apokryficznych niemożliwe staje się rozgraniczenie performatywnych tekstów magicznych od religijnych ze względu na nieznaną, ukrytą intencję wygłaszającego: to, czy zwraca się do sił wyższych z modlitwą, która może pomóc, a może nie być usłyszana, czy też jako mag, przekonany co do niewątpliwej efektywności swoich działań. W pierwszym wypadku zamówienie, które jest tekstem folkloru, okazuje się modlitwą, a obecne w nim performatywy – religijnymi; w wypadku drugim – zamówienie jawi się jako przykład werbalnej magii ludowej. [JB]

131. Judin Aleksej V., *Mifotoponimija russkich zagovorov*. [T] 11, 1999, s. 177–196. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W pracy została opisana toponimia szczególnie archaicznego gatunku folkloru rosyjskiego – zaklęć – w związku z wyraźnie przedstawionym w tych tekstach tradycyjnym modelem świata jako

szeregu koncentrycznych przestrzeni (*locus*) z sakralnością wzrastającą w kierunku centrum. Kolejno są omawiane mitotoponimy reprezentujące zewnętrzny *locus*, przedstawiany zwykle jako morze, miasto lub rzeka (ta ostatnia spełnia funkcję granicy „innego świata”), następnie mitotoponimy środkowego *locus*, ukazywanego jako wyspa lub góra i na koniec nazwy obiektów centralnego *locus*, porównywanego z *Axis (Arbor) Mundi*, gdzie w zakłęciach znajdują się, obok obiektów nienazwanych onomastycznie, kamienie i drzewa obdarzone imionami własnymi. Wypowiadanie nazw, zdaniem autora, w sposób magiczny otwiera przed subiektem zakłęcia drogę do centrum świata, gdzie oczekuje go spotkanie z czarodziejskim pomocnikiem (obrońcą), co gwarantuje powodzenie zaklananej czynności. [JB]

132. Judin Aleksej V., *Personificirovannye lihoradki v vostočnoslavjanskich narodnyh predstavlenijah (na materiale zagovorov)*. [T] 13, 2001, s. 169–178. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Dla wschodnich Słowian charakterystyczne są personifikacje chorób, czego wyrazem jest nazywanie ich imionami własnymi. Przykładem takiego morfizmu może być ukazywanie ospy jako starej kobiety z błyszczącymi oczami i jednym mocnym, zdrowym zębem.

Szczegółowym tematem artykułu jest natomiast charakterystyka ludowego sposobu przedstawiania febry (ludowa nazwa *zimnica*, *trzęsawica*), którą autor sprowadził do zestawienia ośmiu podstawowych cech kategoryalnych, takich jak: wygląd zewnętrzny, przymioty, stosunek człowieka do choroby i odnoszenie choroby do człowieka, jej działania na człowieka, przyczyny (pochodzenie) choroby, czas i miejsce jej przebywania w człowieku. W tym zestawie kategorią najbardziej rozbudowaną są działania febry, która może człowieka dusić, gnieść, gryźć, podpiekać ogniem, łamać kości, ciągnąć, dręczyć itp. [JB]

133. Judin Aleksej V., *Rozumienie terminów obraz świata i model świata w semiotyce i lingwistyce rosyjskiej*. [T] 16, 2002, s. 315–323. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W przeglądzie omawiane są różne koncepcje rozumienia terminów *obraz/model świata i językowy obraz świata* w nauce rosyjskiej ostatnich trzech dziesięcioleci. Rozpatrywane są definicje i punkty widzenia takich znanych badaczy jak Władimir N. Toporow, Tatiana W. Cywian, Jurij D. Apresjan, Boris A. Serebrennikow, Serafima E. Nikitina i inni. Obraz (model) świata w najbardziej ogólnym ujęciu rozumiany jest jako kompleks wiedzy o nim i system konceptów symbolicznych, przy pomocy których uświadamiamy sobie i pojmujemy świat, jako odzwierciedlenie rezultatów poznania przez człowieka otaczającej go rzeczywistości. [JB]

134. Kabakova Galina I., *Koncept čESTI v rituale gostepriimstva*. [T] 25, 2013, s. 39–51. DOI: 10.17951/et.2013.25.39. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Pojęcie ros. *čEST'*, łączone początkowo w języku rosyjskim z materialnym wynagrodzeniem za usługi okazane suwerenowi, pozostawało w kontraście ze sławą jako wartością wyłącznie duchową. Z czasem różnice między nimi zacierały się: w epoce klasycyzmu pojęcia te były synonimami, w dobie Oświecenia *čest'* kojarzono z odchodzącą epoką. Mając na uwadze te różnice, autorka analizuje materiały Tieszeniewskiego archiwum i stawia pytania o to, jak chłopci chronią swoją cześć, a w czym upatrują brak czci. Zauważa, że koncept czci zawiera się w szeregu prawideł, które tworzą swego rodzaju niepisany kodeks. W kontekście przyjmowania gości *čEST'* jest łączona z określonym porządkiem zapraszania, przyjmowania, gościńcem, ugaszczaniem, a także usadzaniem za stołem. W przysłowiach ujawnia się także wyraźny związek konceptu czci z pojęciem *woli* jako innym ważnym pojęciem rosyjskiej kultury tradycyjnej (por. *Gostju čest', koli volja est'*). Pojęcie czci aktualizuje się podczas każdej uroczystości, łączy się z przedmiotami materialnymi (poczesne miejsce, specjalne potrawy), uczestnikami (gośćmi) i niematerialnymi (zapraszanie, spotkanie, szacunek, prawidłowy

przebieg uczy). Gospodarz demonstruje szczodrość i zyczliwość. Gość powinien przyjąć dary, tym samym okazując cześć gospodarzowi i darczyńcy.

135. Kaczmarek Mirosława, *Podziękowania i przeprosiny w języku i kulturze japońskiej*. [T] 19, 2007, s. 239–251. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka nawiązuje do teorii aktów mowy Johna Austina i jej rozwinięcia w pracach Anny Wierzbickiej, która dowodziła, że zasady, na których opierają się akty mowy, są różne w różnych kulturach. Teza Wierzbickiej, głosząca, że nie istnieją uniwersalne akty mowy, znajduje potwierdzenie w analizie porównawczej podziękowań i przeprosin w kulturze japońskiej i kulturze polskiej. Autorka przedstawia semantyczny opis trzech japońskich „gestów językowych”: *arigatō gozaimasu* – podziękowania, *gomen nasai* – przeprosiny oraz *sumimasen* – przeprosiny lub podziękowania. Są one specyficznym interpretowane i realizowane w języku japońskim. Na tej podstawie autorka formułuje wniosek, że posługiwanie się tym językiem nie może polegać jedynie na opanowywaniu słownictwa i dostosowywaniu go do reguł użycia własnego języka, na zdobyciu kompetencji czysto językowej, ale wymaga od uczących się zdobywania także kompetencji komunikacyjnej i kulturowej. [JB]

136. Kaljuta A.M., *Refleksy narodnych predstavlenij o simvolike cveta v poëzji Arsenija Tarkovskogo*. [T] 16, 2004, s. 269–285. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule *Refleksy ludowej symboliki koloru w poezji Arsenija Tarkowskiego* autor dowodzi, że semantyka kolorów w poetyckim tomie *Vestnik* Arsenija Tarkowskiego tkwi w systemie wyobrażeń ludowych. U Tarkowskiego *biały* jest symbolem zaświatów, bywa wykorzystywany jako znak smutku i żałoby (por. znana w ludowej tradycji nie tylko Słowian *biała żałoba*). *Czerwony* oraz jego odcienie (*malinowy, różowy, karmazynowy, truskawkowy, ognisty*) często symbolizują krew i śmierć. *Zielony* to z jednej strony znak wiosny, nieśmiertelności wszystkiego żywego na ziemi, ale jednocześnie związany jest z ideą umierania. *Czarny* konceptualizowany jest jako niedobry, zły, znak żałoby, symbol losu. Te poetyckie, autorskie metafory różnobarwnych smutków (z przewagą jednak spektrum czarno-białego) w sposób zadziwiający pokrywają się z ludową tradycją symbolicznego interpretowania barw. Wszystkie kolory, które występują w wierszach z tomu *Vestnik* (*biały, czarny, czerwony, niebieski, żółty, zielony, granatowy, fioletowy*) wykorzystywane są jako znaki zła i żałoby (oczywiście również w innych znaczeniach), co pozwala mówić o pojęciu „kolorowej żałoby” w poezji Tarkowskiego. [JB]

137. Kapetanović Amir, *Hiža w Apeninach: koncept DOM w etnolekcie molizańsko-chorwackim*. [T] 27, 2015, s. 114–127. DOI: 10.17951/et.2015.27.115. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule analizowany jest koncept *DOM* (określany leksemem *hiža*) w etnolekcie molizańsko-chorwackim, używanym przez członków mniejszości chorwackiej we włoskiej prowincji Compobasso. Stosując metodologię lubelskiej szkoły etnolingwistycznej i założenia projektu EUROJOS, autor odpowiada na pytanie, czym jest molizańsko-chorwacka *hiža* w świetle danych leksykograficznych, tekstów (przysłów, tekstów literackich i prasowych) oraz wyników badań eksperymentalnych. Analizy dowiodły, że dane słownikowe są ubogie i tylko w niewielkim stopniu pozwalają na rekonstrukcję pełnej treści konceptu, inaczej niż znacznie bogatsze dane tekstowe i ankietowe. W tekstach ujawnia się fizyczny, lokatywny i (psycho)społeczny aspekt znaczenia leksemu *hiža*. W ankietach – i poza nimi – silnie zaznaczył się także aspekt aksjologiczny. Użytkownicy etnolektu wskazali, że *hiža* to przestrzeń/miejsce życia ludzi w rodzinnym otoczeniu, budynek, rodzina, a także miejsce piękne, dla człowieka ważne i przyjazne.

138. Kardela Henryk, *Tak zwana gramatyka kognitywna a problem stereotypu*. [T] 1, 1988, s. 35–46. Streszcz. w jęz. ang.

W artykule autor zajmuje się głównymi założeniami gramatyki kognitywnej, omawia jej przydatność w opisie zjawisk metaforyzacji oraz proponuje analizę stereotypu językowego, ściśle wiążącego się z tymi zjawiskami.

Metaforyzacja jest jednym z najważniejszych problemów, jakie bada gramatyka kognitywna. Metafory stanowią podstawowy środek wyrażania myśli i komunikowania się. Autor zajmuje się jedną z grup metafor, a mianowicie porównaniami. Przedstawia mechanizmy ich powstawania oraz formułuje zasadę łączliwości składniowej wyrażen występujących w porównaniach. Gramatyka kognitywna dzieli zdania na bardziej lub mniej prototypowe. Im dalej dane zdanie znajduje się od prototypu na skali gradacyjnej, tym bardziej będzie ono „udziwnione” i przez to mniej akceptowalne. „Odejście” zdania czy frazy na skali gradacyjnej od jego (jej) prototypu zwiększa możliwość powstawania porównań i szerzej – metafor. Metafory rodzą się na peryferiach prototypu.

W dalszej analizie autor przyjmuje, że stereotyp jest rodzajem prototypu. Przedstawia analizę stereotypów funkcjonujących w literaturze ludowej, które mogą być źródłem porównań. Rozpatruje dwa takie stereotypy: zmyr i konia.

Na koniec wysuwa hipotezę, że im bardziej dany stereotyp odszedł od swojego prototypu we współczesnym języku polskim, tym słabsze są uwarunkowania nałożone na reguły łączenia składniowego. [LT]

139. Kazancewa Helena, *Człowiek w zagadkach: archetyp i jego struktura*. [T] 18, 2006, s. 187–198. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka wychodzi z założenia, że na podstawie nominacji językowej możliwe jest odtwarzanie stereotypów kulturowych oraz systemu wierzeń i wyobrażeń mitologicznych. Pod tym kątem w tekście analizowane są białoruskie zagadki o człowieku. Jako tło porównawcze wykorzystywano też zagadki rosyjskie i polskie. Autorka wyodrębnia trzy grupy zagadek: (1) opisujące człowieka i etapy jego życia (w tym przypadku w zagadkach stosowane są metafory sytuacyjne: *Rano na czterech nogach, w południe – na dwóch, a wieczorem – na trzech koniach*); (2) opisujące wygląd zewnętrzny człowieka i budowę jego ciała (w zagadkach tego typu kodowanie treści odbywa się zwykle za pomocą neologizmów: *patraj – oczy, sapaj – nos, pęcaj – brzuch*) i w sposób metaforyczny (głowa – *pałka*, tułów – *beczka* itp.); (3) opisujące jedną z części ciała, przy czym preferowany jest język i zęby. W grupie ostatniej dominuje budowanie nazw od funkcji, jaką pełni denotat. Inne kryptonimy są używane, gdy język i zęby są traktowane jako elementy układu trawienia, a inne – gdy oznaczają narządy mowy. [JB]

140. Kąs Józef, Sikora Kazimierz, *Konwencjonalne zwroty grzecznościowe w gwarach (na przykładzie kilku gwar Małopolski południowej)*. [T] 6, 1994, s. 83–93.

W artykule autorzy omawiają skonwencjonalizowane zwroty grzecznościowe notowane w najbardziej typowych kontaktach osobowych w środowiskach wiejskich wybranych miejscowości Małopolski południowej. Zwroty te notowane były przy okazji pozdrawiania się przy pracy, podczas mijania się na drodze, przy wejściu do obcego domu. Formuły używane w tego typu kontaktach określić można mianem *zdrówkania*, czyli pozdrawiania się, wyrażania nielekceważącego stosunku do siebie. Istotnym ich uzupełnieniem są formuły, które można określić mianem rytualnych, np. przeproszania – wybaczenia, formuły wypowiedane przed lub po zakończeniu większych prac (np. budowy domu). Reguły funkcjonowania formuł *zdrówkania* i formuł rytualnych w społecznościach wiejskich są nierozzerwalnie związane z uwarunkowaniami kulturowymi i współczesnymi zmianami zasad współżycia społecznego na wsi. [LT]

141. Kielak Olga, *Analogie między kobietą ciężarną i cielną krową*. [T] 29, 2017, s. 171–189. DOI: 10.17951/et.2017.29.171. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Analogies between a pregnant woman and a cow in calf*. Translated by Agnieszka Mierzwińska-Hajnos. [Vol.] 29, 2018, p. 187–207.

Artykuł jest próbą ukazania analogii, które w języku polskim oraz w polskiej kulturze ludowej zachodzą między cielną krową i ciężarną kobietą. Podobieństwa te nie były do tej pory przedmiotem naukowych rozważań. W artykule omówiono je, opierając się na danych leksykalnych ze słowników (ogólnych i gwarowych) języka polskiego oraz danych kulturowych, wyekscerpowanych z XIX- i XX-wiecznych źródeł etnograficznych. Na podstawie tak dobranej materiału udało się pokazać szereg analogii – podobną conceptualizację ciąży kobiety i krowy oraz tożsame wartościowania ciężarnych samic, analogiczne praktyki przeciwdziałania bezpłodności, dyrektywy kulturowe związane z ciężarną kobietą i cielną krową oraz zabiegi mające ułatwić poród czy późniejsze oczyszczenie, w kolejności także praktyki „prowokowania” oraz „zgadywania” płci mających się narodzić dzieci czy zwierząt. Przeniesienie zespołu praktyk związanych z poszczególnymi częściami okresu okołoporodowego kobiety na zwierzę świadczy po pierwsze – o dużym znaczeniu krowy dla dawnego mieszkańca wsi, po drugie – ustanawia kulturową ekwiwalencję między ciężarną krową i ciężarną kobietą.

142. Kiseleva Irina V., *Obraz Poljaka v predstavlenii russkih (na materiale etnolingvističeskogo eksperimenta)*. [T] 17, 2005, s. 99–112. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka analizuje rezultaty ankiety przeprowadzonej wśród studentów Moskwy i Kaliningradu w 2004 roku. Analiza danych ankietowych wykazała, że w świadomości mieszkańców Kaliningradu dzięki częstym bezpośrednim kontaktom z Polakami utrwalił się zdecydowanie konkretny obyczajowy obraz: Słowianina-katolika, inteligentnego Europejczyka lub negatywnie nacechowany obraz sąsiada-handlarza. Mieszkańcy Moskwy mają bardziej rozmyte wyobrażenia o Polakach, ponieważ nie są one oparte na doświadczeniu, lecz na materiale o charakterze historyczno-kulturowym. Tłumaczy to obecność pozytywnych konotacji w „moskiewskim” stereotypie Polaka. Składa się on z kilku profili: nacjonalisty-rusofoba, młodszego brata-intelektualisty czy też bajkowego księcia. Niektórzy moskiewscy respondenci nie widzą różnicy między Polakami i innymi zachodnimi Słowianami, przede wszystkim Czechami (Polak jest zatem postrzegany jako typowy przedstawiciel zachodnich Słowian). [JB]

143. Kiseleva Irina V., *Pticy v lirike Anny Ahmatovoj*. [T] 11, 1999, s. 197–204. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Obraz ptaka u Achmatowej funkcjonuje jako symbol. Analiza kontekstów ze słowem *ptak* oraz kontekstów z nazwami konkretnych ptaków – *wrony*, *gołębia*, *kukułki*, *żurawia*, *jaskółki*, *czajki* itp. oraz nazwami mitologicznymi (np. *Feniks*), pozwoliła na uchwycenie trzech różnych sposobów wykozystywania motywu ptaka.

Po pierwsze, obrazy ptaków pełnią nowe funkcje poetyckie, np. mitologizacji miejsc przez wprowadzenie do określonego obrazu ptaków typowych dla rosyjskiej tradycji ludowej; uwydatniania dźwiękowych aspektów przestrzeni przez wywoływanie głosów ptaków; a także sugerowanie braku życia w określonej przestrzeni (w tekście podkreśla się wówczas brak ptaków w danym miejscu).

Po drugie, obraz ptaka jest przywoływany przy opisie postaci kobiecych: części ciała i zachowania kobiety są upodabniane do części ciała i zachowań ptaka, żeńskie nazwy ptaków są przenoszone na kobietę. Zabieg taki służy utworzeniu nowego poetyckiego i malarskiego efektu, pomaga opisać emocje zbyt złożone, by je wyrazić innymi środkami.

Po trzecie, obraz ptaka pojawia się jako symbol duszy. Dusza w tekstach Achmatowej otrzymuje nazwy ptaków: jaskółki, białej czajki, gołąbka lub ogólnie – postaci białego ptaka. [JB]

144. Klimiuk Maciej, *Mieszkańcy pustyni, miast i wsi, czyli o nazwach domu w literackim języku arabskim*. [T] 22, 2010, s. 161–172. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Jako podstawa leksykograficzna artykułu posłużył arabski język literacki. Oprócz przestudiowania poszczególnych leksemów znaczących tyle, co ‘dom’ w literackim języku arabskim, a mianowicie *bayt, dar, manzil i maskan*, podjęto próbę odszukania wspólnych derywatów od leksemów o znaczeniu ‘dom’ w innych językach semickich. Autor argumentuje na rzecz tezy, że leksemy o znaczeniu ‘dom’ rozumiane są w języku arabskim przede wszystkim jako ‘miejsce do mieszkania’. Pokazuje, że ma to swoje odzwierciedlenie w znaczeniach poszczególnych wyrazów, a także w kontekście kulturowym, w namiocie i terenie zamieszkiwanym przez Beduinów oraz dzisiejszych nazwach topograficznych na Bliskim Wschodzie.

145. Klimka Libertas, Straižys Vytautas, *Obraz kosmosu u dawnych Bałtów*. [T] 11, 1999, s. 139–164. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy przedstawiają wyobrażenia starożytnych Bałtów dotyczące struktury i pochodzenia świata, zrekonstruowane na podstawie wykopalisk archeologicznych, folkloru, mitologii, danych lingwistyki. 4–5 tysięcy lat temu przodkowie dzisiejszych Litwinów i Łotyszów ukształtowali poglądy na relacje między człowiekiem a siłami natury, na pochodzenie świata i jego budowę, oparte na wyobrażeniach religijnych i mitologicznych. To zainteresowanie kosmosem rozwinęło się następnie w poszukiwanie regularności zjawisk niebieskich i ustalenie kalendarza. [Red.ŁT/JB]

146. Kolbuszewski Jacek, *Współczesne nekrologi pożegnalne*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 193–210. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Nekrologi publikowane w prasie polskiej ostatnich lat (1994–1997) zmieniają funkcję z dotychczas dominującej informacyjnej na pożegnalną. Powstaje nowa odmiana nekrologu, „nekrolog pożegnalny”, który odznacza się wysokim stopniem emocjonalności i charakterem coraz bardziej osobistym i prywatnym. Służy temu słownictwo eksponujące przeżycia żałobników, typu *ze smutkiem, z głębokim żalem, z prawdziwym bólem*, poetyckie nazwy śmierci (*odejście*), wprowadzanie form zdrobniałych przy zachowaniu licznych formuł tradycyjnych (*świętej pamięci*). Adresatem nekrologu pożegnalnego coraz częściej staje się sam zmarły, przy czym często nazywa się go samym imieniem w wołaczku: *Żegnaj, Tadeuszu* itp., rezygnując z pełnej identyfikacji onomastycznej zmarłego. W parze z tym idzie podobnie enigmatyczny sposób kodowania nadawcy: *Mila, żegnamy Cię, Kochanie, Grażyna i Staszek* itp. Taki sposób hermetycznego kodowania tekstów ogłaszanych publicznie w prasie powoduje, że mają one dwóch różnie pomyślanych adresatów: deklarowanego, którym jest zmarły, i wirtualnego, którym są czytelnicy gazety. Powstająca nowa konwencja tego typu nekrologu jest wyrazem zabiegów o przezwycięzenie tragizmu rozstania przez sugerowanie możliwości spotkania ze zmarłym w jakiejś bliżej nieokreślonej przyszłości. Zarazem konwencja „nekrologu pożegnalnego” może być uznana za swoisty substytut oracji pogrzebowej, dobrze znanej polskiej kulturze funeralnej. [JB]

147. Kołodziejek Ewa, *Swoi i obcy w społecznej przestrzeni subkultur*. [T] 19, 2007, s. 133–141. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka opisuje rolę, jaką w utrwalaniu wspólnot subkulturowych odgrywa kategoria *swój/obcy*, a także sposoby wyrażania i manifestowania tej kategorii warunkowane typem subkultury i stopniem jej społecznego otwarcia. Obecność bądź wykreowanie *obcego* umożliwia sformułowanie wyobrażeń o własnej grupie i przekonania o jej wyższości, co staje się podstawą niepisanego kodeksu postępowania jej członków. Obszarem obserwacji jest język współczesnych subkultur, w nim bowiem najpełniej ujawnia się postawa członków wspólnoty wobec świata, w nim zostały utrwalone społeczne i grupowe wyobrażenia, wartości, zasady i normy. Przedmiotem analizy w kategoriach opozycji *swój/obcy* są subkultury o różnym typie więzi społecznej: od otwartej subkultury hip-hopu, przez spontaniczną

communitas kibiców piłkarskich, aż po zamkniętą subkulturę więzienną, w której porządek społeczny oparty jest na zrytualizowanych formułach słownych. [JB]

148. Komleva Natal'ja V., *Atroponimija Russkogo Severa XVI–XVII vv. v social'nom i etnolingwističeskom aspekcie: Vologodskij uezd*. [T] 18, 2006, s. 199–208. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Tekst *Antroponimia rosyjskiej Północy XVI–XVII wieku w aspekcie społecznym i etnolingwistycznym: powiat wologodzki* jest próbą rekonstrukcji fragmentu regionalnego językowego obrazu świata na podstawie nazw własnych: imion, nazwisk, przydomków i przezwisk, nadawanych ludziom z różnych warstw społecznych owego czasu. Badania pozwoliły ustalić obecność wyraźnej opozycji miasto – wieś i pokazały istotne różnice w wyobrażeniach o świecie mieszkańców miast i wsi powiatu wologodzkiego XVI–XVII wieków. [JB]

149. Konjuškevič Marija, *Prokljatija v rečevom povedenii Belorusov*. [T] 13, 2001, s. 155–168. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł stanowi próbę opisu przekleństw funkcjonujących we współczesnym języku białoruskim (*kleniczy, praklou, kljačba, prakljacce*). Analiza bogatego materiału językowego zaczerpniętego z gwar, języka potocznego oraz utworów literackich pozwoliła na ustalenie najistotniejszych cech przekleństw białoruskich: (1) powszechność użycia, (2) częstsze występowanie w języku kobiet niż mężczyzn, (3) swoistość intonacji – przeciągłość i monotonia, (4) drastyczność treści, (5) sprzeczność treści z tradycyjną tolerancją i łagodnością Białorusinów, (6) stereotypowy charakter struktury przekleństw, (7) poetyckość, (8) korelacja treści przekleństwa z konkretną sytuacją – bodźcem.

Autorka stara się udzielić odpowiedzi na pytania: Co stanowi przyczynę znacznej popularności przekleństw w języku Białorusinów? Czy popularność ta wynika ze specyfiki gatunku, czy specyfiki etnosu? Na czym polega swoistość gatunku przekleństwa? Jakie są funkcje przezwisk w procesie komunikacji językowej? Czy funkcje te podlegają zmianom historycznym? Czy są to teksty tworzone, czy tylko odtwarzane? Jaki jest stopień stereotypizacji tych tekstów? Po dokonaniu gruntownej analizy przezwisk pod kątem semiotycznym, historyczno-kulturowym, socjologicznym i pragmatycznym, autorka doszła do wniosku, że przyczyn specyficznego charakteru przekleństw białoruskich należy szukać w uwarunkowaniach natury historyczno-socjologicznej. Białorusini, nie do końca unarodowieni, pozbawieni często poczucia własnej wartości, przez długi okres musieli się zmagać z silniejszymi, a jednocześnie bardziej atrakcyjnymi kulturowo sąsiadami. Przekleństwa stały się więc swoistą reakcją i formą obrony bezbronego i upokorzonego społeczeństwa białoruskiego („ból za ból”). [JB]

150. Koper Anna, *Empiryczne i mitologiczne podstawy przepowiedni meteorologicznych. Czas w przepowiedniach*. [T] 12, 2000, s. 233–249. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Przedmiotem artykułu są tradycyjne przepowiednie meteorologiczne rozpatrywane jako gatunek mowy. Przedstawiona analiza dotyczy założeń poznawczych konstytuujących tradycyjne prognostyki. Autorka bada zasady organizujące łączenie przesłanki z wnioskiem, a ściślej – zasady łączenia czasu i przesłanki z czasem t' (późniejszym niż t) wniosku i stawia tezę, iż prosta obserwacja zależności zachodzących w przyrodzie nie jest jedyną podstawą formułowania prognostyków. Duża grupa przepowiedni oparta jest na myśleniu mitologicznym. Taki charakter mają zwłaszcza przepowiednie długoterminowe, w których ze zjawisk atmosferycznych przewiduje się przyszłe losy ludzi czy urodzaj na cały rok. Badając zasady kojarzenia czasu, autorka dochodzi do wniosku, iż podporządkowane są one zasadzie metonimii (polegającej na kojarzeniu dwóch okresów pozostających w stosunku przyległości jako część i całość, np. w przepowiedni *Jak Marcin [11 listopada] na białym koniu przyjedzie, ostrą zimę nam przywiedzie*) oraz zasadzie podobieństwa (polegającej na kojarzeniu okresów, np. *Jakie Zwiastowanie, takie Zmartwychwstanie*). [JB]

151. Koroleva Elena E., *Jazykovoje samosoznanie staroverov Latgalii*. [T] 20, 2008, s. 231–242. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka opisuje historię staroobrzędowców we wschodniej części Łotwy zwanej Łatgalią. Staroobrzędowcy pojawili się tam w XVII wieku jako uciekinierzy przed prześladowaniami ze strony administracji carskiej (były to wówczas Inflanty polskie). Opustoszony przez epidemię dżumy region stworzył przybyšsom korzystne warunki osiedlenia. Staroobrzędowcy odegrali ważną rolę w rozwoju gospodarki na Łotwie. Życie religijne odrodziło się w końcu lat 80. XX wieku, jednak obecnie jego waga znacznie się zmniejszyła wskutek emigracji młodszego pokolenia do Europy Zachodniej. Dziś na Łotwie mieszka około 100 tys. staroobrzędowców, co stanowi największe ich skupisko na terenie krajów bałtyckich. Zdaniem autorki teza o subetnicznym charakterze staroobrzędowców łotewskich w ramach etnosu rosyjskiego znajduje pełne uzasadnienie w samoidentyfikacji (poczuciu przynależności etnicznej) członków tej grupy. Spełnione są wszystkie warunki uznania jej za grupę etniczną: wspólnota losów pochodzenia, losów historycznych, wartości kultury i tradycji, języka oraz terytorium, jak również obecność poczucia przynależności etnicznej. Poziom tego ostatniego jest w omawianej grupie wysoki, co wiąże się z dumą z przynależności do tej grupy i poczuciem jej unikalności. Świadczą o tym nazwy tej grupy, obecne w spontanicznych wypowiedziach samych staroobrzędowców o sobie. Odrzucają oni negatywnie wartościującą nazwę *raskol'niki* (tj. odpowiedzialni za rozłam, rozłamowcy), a także nazwę *starobrdjadcy* jako narzuconą przez ich prześladowców. Dla określenia własnej grupy stosują najczęściej nazwy *starovery* lub *starovercy*, w których zawarty jest element pozytywnie wartościujący, podkreślający dawność, wierność tradycji i ortodoksyjność jej wiary, co widać wielokrotnie w ich spontanicznym mówieniu o sobie. W kontekstach ujawnia się również funkcjonowanie tych nazw jako etnonimów. Inne nazwy także zawierają element pozytywnej samooceny: *krepkovery*, *krepkovercy*. Z kolei o prawosławnych (którzy przyjęli reformę Nikoną) mówią *nikonjanci*, *nikonjanie*, podczas gdy oni sami tak siebie nigdy nie nazywają. W pozostałych określeniach także ujawnia się pozytywne wartościowanie w nazwach własnej grupy oraz negatywne w nazwach grup innych, zwłaszcza prawosławnych, nazywanych *cerkowniki*. W ten sposób opozycja swój – obcy nakłada się na opozycję aksjologiczną słuszny – niesłuszny. Jako wskaźniki przynależności do grupy występują także określone formuły grzecznościowe oraz wyrażenia wykrzyknikowe (emotywy).

152. Kostylev Jurij, *Jazykovye sredstva sozdanija obraza Poljaka kak vraga v sovetskoj massovoj pečati perioda vtoroj mirovoj vojny*. [T] 20, 2008, s. 257–267. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule rozpatrywane są językowe środki propagandy i agitacji na materiałach radzieckiej prasy okresu drugiej wojny światowej, kształtujące obraz Polaka jako wroga. Autor analizuje leksykalne, stylistyczne i inne środki językowe wykorzystywane dla charakterystyki przeciwnika; wyodrębnia leksemy i rozbudowane charakterystyki, które najczęściej wykorzystywano dla stworzenia negatywnego obrazu wroga. W wyniku analizy dochodzi do wniosku, że obraz Polaka-wroga w ciągu omawianego okresu podlegał ewolucji, m.in. pod koniec drugiej wojny światowej Polak traci charakterystyki narodowe i społeczne, aktualne w początkowym okresie wojny. Jednocześnie autor wskazuje na istnienie trwałych i niezmiennych cech przypisywanych Polakowi, takich jak „intelektualna niewydolność” czy zbrodnicza istota jego działań.

153. Kostylev Jurij, *Obraz Poljaka w oficjal'no-delovych russkich tekstah XVII–XX vekov*. [T] 17, 2005, s. 69–98. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor analizuje obraz Polaka w tekstach rosyjskich, które pochodzą z okresów konfliktowych stosunków polsko-rosyjskich od XVII do XX wieku. Podstawę materiałową pracy stanowią dokumenty sporządzone przez przedstawicieli władzy rosyjskiej lub przez osoby, które podzielały i wyrażały punkt widzenia i opinie władzy. Autor dochodzi do wniosku, że teksty te, kształtujące stosunek ludności Rosji do Polaków jako wrogów, odwołują się w szerokim zakresie do już istniejącego w świadomości

potocznej stereotypu Polaka oraz wyzyskują powstałe wcześniej i utrwalone w tekstach wizerunki wrogów kojarzone z innymi narodami, państwami i orientacjami politycznymi. [JB]

154. Kozak Katarzyna, *Polska frazeologia gestu: od informacji somatycznej do idiomu*. [T] 19, 2007, s. 253–265. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka na podstawie bogatej literatury przedmiotu i własnych obserwacji związków frazeologicznych w języku polskim omawia stosunki, jakie w komunikacji językowej zachodzą między kodem werbalnym a somatycznym, między frazeologizmami słownymi a gestami, mimiką i pozycją ciała. Celem artykułu jest ukazanie, w jaki sposób gesty oraz ich werbalne frazeologiczne odpowiedniki nabierają metaforycznego charakteru, a następnie stają się idiomami. Wyróżnia przypadki, kiedy (1) gesty zakorzenione w reakcjach biologicznych organizmu mają charakter uniwersalny i wchodzą do komunikacji słownej na zasadzie prostej informacji o emocjach (zmarszczenie brwi i zwężenie oczu jako oznaka złości); (2) gesty są uwarunkowane biologicznie, ale przyjmują interpretację kulturową (odwrócenie się do kogoś plecami oznaczające dosłownie ruch ciała może też przyjąć znaczenie metaforyczne – odmowy udzielenia pomocy); (3) gesty mają charakter czysto symboliczny, są fizycznie niewykonalne, a ich werbalny wyraz ma charakter metaforyczny, jest idiomem (*ugryźć się w język, łamać sobie głowę, zrywać boki*). Szczególnym przypadkiem są związki frazeologiczne i idiomy zaczerpnięte z innej kultury lub innego języka, ulegają one bowiem modyfikacjom semantycznym, a ich językowe parafrazy tworzą stałe związki frazeologiczne (np. *pokazać komuś figę*). [JB]

155. Kożinova Alla A., *Koncept TRUD v beloruskom jazyke po dannym leksikografii*. [T] 25, 2013, s. 201–217. DOI: 10.17951/et.2013.25.201. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka porównuje rolę jednostek leksykalnych brus. *praca i rabota*, a także ich pochodnych w tworzeniu konceptu PRACA w języku białoruskim. Dochodzi do wniosku, że główna treść pojęcia powstaje w obszarze nakładania się pól semantycznych tych słów. PRACA to społecznie użyteczna i oficjalnie zorganizowana działalność, która jest wykonywana w określonym czasie, przy czym praca ręczna jest ważniejsza. Praca jest zarówno obowiązkiem człowieka, jak i możliwością zdobywania środków do życia. Chociaż praca i podmioty pracy (przede wszystkim pracownicy) otrzymują jednoznacznie pozytywną ocenę, to PRACA w języku białoruskim kojarzy się też z brudem i znojem, i owe negatywne aspekty stanowią istotę pojęcia.

156. Kożinowa Ała, Potapowa Olga, *Stereotypy językowe w dowcipach rosyjskich*. [T] 14, 2002, s. 69–91. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Obiektem badań w artykule są dowcipy w języku rosyjskim – gatunek tekstu, który odgrywa szczególną rolę w życiu współczesnego człowieka, biorąc udział, między innymi, w formowaniu stereotypów narodowościowych. Dla zrozumienia mechanizmu działania dowcipu na umysł odbiorcy niezbędna jest analiza jego składników tekstowych. Dowcip odbierany jest jako typ tekstu zbudowany na podstawie różnych mechanizmów przeciwstawienia skryptów, które tworzą swego rodzaju równanie. W równaniu tym występują wielkości stałe (cechy charakteru lub sposoby zachowania w pewnej sytuacji, leżącego u podstaw charakteru narodowego) oraz wielkości zmienne (nazwy przedstawicieli narodowości). O powstaniu stereotypu możemy mówić w tym wypadku, kiedy pewna cecha stałe jest przypisywana przedstawicielom pewnej narodowości. [JB]

157. Kożinowa Ała, Tarełko Michaił, *Realizacja funkcji magicznej w tekście jednego chamaita*. [T] 13, 2001, s. 231–246. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Odnaleziony przez autorów w Mińsku fragment mużułmańskiego podręcznego notatnika zwanego *chamaitem*, pochodzący z okresu I Rzeczypospolitej, jest autentycznym świadectwem pogranicza kulturowego i językowego. Poświadcza przenikanie się w tekście kodów werbalnego, przedmiotowego

i akcjonalnego, łączenie praktyk magicznych mużułmańskich ze słowiańskimi, a na gruncie językowym mieszanie w jednym zdaniu elementów polskich z białoruskimi, przy czym wyrazy słowiańskie zostały zapisane pismem arabskim. Tak więc cytaty z Koranu sąsiadują ze sprzecznym z tradycją mużułmańską zaleceniem użycia alkoholu jako leku, a liczne przepisy na leczenie chorób takich jak wysypka, krwawienie, suchoty, febra, żółtaczką, łamanie kości zalecają użycie odpowiednich ziół, co jest znane lokalnej społeczności słowiańskiej. Występują w badanym chamaile także zalecenia oryginalne, szerzej w kręgu słowiańskim nieznanne, co wskazuje na kompilacyjny charakter tego tekstu. [JB]

158. Kraska-Szlenk Iwona, *Nyumba ‘dom’ w języku i kulturze suahili*. [T] 22, 2010, s. 145–160. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka dokonuje analizy semantycznej leksemu *nyumba* ‘dom’ w języku suahili, na bazie materiału elektronicznego korpusu języka suahili oraz dodatkowych źródeł (słowniki, literatura ustna). Rekonstruuje rozgałęzioną sieć semantyczną poszczególnych sensów wychodzących od znaczenia podstawowego *nyumba*, która to sieć tworzy pojęciowy *Gestalt*: dom to równocześnie i budynek, i miejsce mieszkania rodziny, i schronienie dla człowieka, mające określone atrybuty. Rozgałęzienia semantyczne profilują poszczególne składniki prototypowego znaczenia, usuwając w cień niektóre z nich i stanowiąc podstawę dla wydobycia innych, powiązanych ze sobą za pomocą takich relacji, jak metonimia czy metafora. Dla przykładu, uwydatnieniu cechy ‘miejsce mieszkania rodziny’ służy kontekstowe użycie *nyumba* w odniesieniu do rodziny, które z kolei może stanowić podstawę kolejnych węższych rozwinięć, jak ‘małżeństwo’ lub ‘żona’.

159. Krawczyk Anna, *Język źródłem wiedzy o człowieku*. [T] 2, 1989, s. 29–38.

Artykuł rozpoczyna się od przeglądu najważniejszych teorii i tez o ścisłym związku języka i sposobu widzenia świata. Autorka przywołuje tu poglądy takich uczonych jak Humboldt, Sapir, Whorf, Wierzbicka i innych. Zwraca uwagę na dwa aspekty powiązań między językiem a myśleniem: (1) wpływ języka ojczystego na sposób myślenia człowieka wychowanego w tym języku i posługującym się nim; (2) utrwalenie w języku potocznych schematów myślenia wspólnoty językowej.

Autorka podkreśla konieczność szerszych i systematycznych badań o charakterze antropologicznym, prowadzonych w wielu odmiennych językach przy zastosowaniu jednakowej metodologii w celu weryfikacji lub falsyfikacji badanego zagadnienia. Przypuszcza, że takie spojrzenie na języki przyczyniłoby się do ich głębszego poznania oraz do lepszego określenia podobieństw i różnic między poszczególnymi językami, a co za tym idzie – kulturami mówiących nimi narodów. [LT/JB]

160. Krawczyk-Tyrpa Anna, *Uniewinniająca zwyczajność. O „wiejskich” eufemizmach w dialektach polskich*. [T] 13, 2001, s. 63–75. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Pewien typ eufemizmów występujących w polskich dialektach polega na używaniu nazw elementów życia codziennego na wsi, domu i jego wnętrza, ogrodu, pól i lasu do kamuflowania treści budzących strach, wstyd lub odrazę.

Aby mówić w sposób oględny o życiu seksualnym, ciąży, porodzie, wydalaniu, wymiotach i wszach, a także o śmierci i diable – stosuje się słowa i frazeologizmy nazywające zabudowania gospodarskie (*stodoła się rozwalila* ‘nastąpił poród’), podwórze, płot. Do „wiejskich” eufemizmów należą nazwy zwierząt domowych (koń, baran, koza, pies i kot) i dzikich (zając, kret, mysz). Często używane są nazwy ptaków (kogat i kura, a także sowa, bocian, wrona, mewa). Eufemizacji służy również leksyka roślinna (*kwiat* ‘miesiączka’, cebula, groch, oset, pokrzywa). Niektóre eufemizmy nawiązują do pracy rolnika (*orać na cudzym polu* ‘cudzołożyć’).

Wybór pewnych leksemów do pełnienia funkcji eufemizmów zdeterminowany jest podobieństwem brzmienia formy zastępowanej i zastępującej: *jezioro* – *Jezus*, *grable* – *diable*, *gronki* – *gromy*. [JB]

161. Kregždys Rolandas, *Lithuanian religious and ceremonial terms of semitic origin: the phenomenon of Azazel*. [T] 29, 2017, s. 257–267. DOI: 10.17951/et.2017.29.257. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor artykułu omawia tzw. fenomen Azazela, upadłego anioła, któremu poświęcano kozła ofiarnego. Przykłady można znaleźć w *Słowniku języka litewskiego* i źródłach dialektologicznych. Relikty „fenomeny Azazela” odnajdujemy w trzydniowych obrzędach ostatkowych przed Wielkim Postem (który na Litwie rozpoczyna się we wtorek przed Popielcem), a także w uczcie wielkanocnej z miejscowości Pievenai na Żmudzi (inscenizowane, teatralne czuwanie z powodu tzw. wielkanocnych Żydów w noc przed Wielkanocą). Dzięki zastosowaniu różnych metod badania realiów kulturowych, takich jak komparacja międzykulturowa czy analiza lingwistyczna, zidentyfikowano dwa główne typy terminów religijnych semickiego pochodzenia zamieszczone w *Słowniku języka litewskiego*: (1) hebraizmy z konotacją neutralną lub dziedziczną; (2) pejoratywy lub słowa z pierwotnie antysemickim wydźwiękiem, semantycznie zmodyfikowane. Autor tłumaczy również pochodzenie ksenofobicznych aspektów uczty wielkanocnej, praktykowanej w Pievenai do dzisiaj.

162. Krekovičová Eva, *Politika o folklóre – folklór v politike (na príklade Slovenska)*. [T] 12, 2000, s. 63–76. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Zmiany polityczne i ideologiczne zachodzące w krajach europejskich, które po upadku komunizmu przechodzą drogę od totalitaryzmu ku demokracji, odbijają się w językach narodowych. Autorka pokazuje, jak na Słowacji po roku 1989 funkcjonowało w publicznych mediach słowo *folklor*. Stało się ono narzędziem dyskusji, propagandy i walki politycznej, razem z innymi stereotypowymi i sloganowymi hasłami typu *lud*, *ludowość*, *narod*, *tożsamość etniczna* i *narodowa*, *słowackość*. Od lat 50. folklor był na Słowacji wiązany z ideologią komunistyczną, w okresie rządów Mecziara z polityką ekstremalnie nacjonalistyczną i antyeuropejską. Spowodowało to (w oczach wielu) utożsamienie folkloru z estradowym folkloryzmem, anachronicznymi formami kultury, komercjalizacją tradycji i koniec końców pociągnęło za sobą dewaluację pojęcia folklor, przydanie mu negatywnych konotacji. W języku polityków i dziennikarzy pejoratywnie pojmowany termin *folklor* pojawił się zwłaszcza w sytuacji walki przedwyborczej w roku 1998, w połączeniach takich jak *folklor polityczny* i *sytuacja folklorystyczna* dla nazwania zjawisk mało ważnych, marginalnych, anachronicznych, prowincjonalnych, nawet antydemokratycznych. Tak używała wyrazu część opozycji inteligenckiej, nawiązując do starego europejskiego stereotypu nieokrzesanego wieśniaka. Po wyborach w 1998 roku terminu *folklor* w języku polityki używa się rzadziej, ujawnia się też „druga twarz” folkloru na gruncie kultury popularnej, zabawowej, zwłaszcza komercyjnej muzyki w stylu pop, jazzu i rocka. Aktualizowane są – dla celów politycznych – tradycyjne pieśni ludowe i pieśni nawiązujące do epoki socjalizmu i spółdzielni produkcyjnych. [JB]

163. Krótka Zuzanna, *Przepowiednia w historii języka polskiego*. [T] 27, 2015, s. 167–184. DOI: 10.17951/et.2015.27.167. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule poddano analizie nazwy przepowiedni oraz osób umiających przewidzieć przyszłość, funkcjonujące w polszczyźnie w okresie od XV do początków XX wieku. Zgromadzony ze wszystkich dostępnych źródeł leksykograficznych materiał uporządkowany został w nawiązaniu do obrazów, które były podstawą dla generowania jednostek leksykalnych. Okazało się, że nazwy te oscylowały wokół sześciu pól: (1) Rzucanie losów; (2) Przepowiednie dyktowane przez podświadomość wróżącego; (3) Przepowiednie oparte na doznaniach wzrokowych; (4) Przepowiednie oparte na nazwie aktu mowy; (5) Przepowiednie oparte na odczytywaniu przyszłości ze snów; (6) Nazwy szarlatanów. Przynależność poszczególnych jednostek do wydzielonych grup nigdy jednak nie była arbitralna.

Badania pokazały również, że pod koniec XVIII i na początku XX wieku notowanych jest coraz więcej nazw ekspresywnych. Przyczyną tego zjawiska jest zapewne rosnąca nieufność względem przepowiedni i zabobonów, obserwowana w całej osiemnastowiecznej Europie.

Metodą dominującą w niniejszym szkicu jest analiza kontekstów, w których występowały wyrazy należące do pola semantycznego PRZEPOWIEDNIA w historii języka polskiego. Na podstawie poświadczeń użycia danego wyrazu w słownikach rejestrujących polszczyznę dawną wnioskowano o jego wartości znaczeniowej w danym okresie.

164. Krótki Zuzanna, *Z historii polskich jednostek leksykalnych: kabała, stawiać kabałę i podobne*. [T] 28, 2016, s. 245–255. DOI: 10.17951/et.2016.28.245. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *From the history of Polish lexical items kabała ‘Kabbalah/cabala, future-telling’, stawiać kabałę ‘to tell future’, and others*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 28, 2017, p. 245–255.

W artykule przedstawiono zmiany znaczeń słowa *kabała* oraz pokrewnych jednostek, takich jak *kabalistyka*, *kabalista*, *wpaść w kabałę*, *stawiać kabałę*. Zaobserwowano, że wskazane jednostki leksykalne z czasem straciły związek z prymarnie oznaczanym pojęciem i radykalnie zmieniły nacechowanie – z religijnego, wręcz mistycznego, na potoczne. W szkicu pokazano, w jaki sposób doszło do zasygnalizowanych modyfikacji semantycznych. Przeprowadzone analizy pozwoliły nie tylko zarysować drogi rozwoju treści wymienionych słowoform, ale również ukazały przemiany świadomości (postrzegania świata) użytkowników/nosicieli polszczyzny. Rzuciły również światło na przemiany społeczeństwa i jednostek posługujących się polszczyzną.

165. Krzeszowski Tomasz P[iotr], *Parametr aksjologiczny w przedpojęciowych schematach wyobraźniowych*. [T] 6, 1994, s. 29–51.

Autor wykorzystuje pojęcie wyidealizowanego modelu kognitywnego (WMK), który mieści w sobie pojęcia konotacji i znaczenia „emotywnego” oraz całość ludzkiego doświadczenia. Celem jego badania jest dotarcie do podstaw doświadczeniowych wartości, które mają korzenie w zmodyfikowanej wersji przedpojęciowych schematów wyobraźniowych, wcześniej opisanych przez Johnsona i Lakoffa. Wyróżniają oni dwa rodzaje struktur opisujących doświadczenia przedpojęciowe: struktury poziomu podstawowego i struktury kinestetycznych schematów wyobraźniowych. Znaczenie jest ucieleśnione, wyabstrahowane z kontekstu ludzkich doświadczeń.

Struktura poziomu podstawowego jest związana z kategoriami poziomu podstawowego, które definiuje się za pomocą pojęć takich, jak percepcyjne gestalty, zdolność poruszania się i zdolność tworzenia „pełnych obrazów mentalnych”. Ze struktury kinestetycznych schematów wyobraźniowych pojęcia metaforyczne wyrastają poprzez projekcje metaforyczne z dziedzin materialnych do dziedzin abstrakcyjnych. Wśród tych schematów można wyróżnić: CZĘŚĆ – CAŁOŚĆ, CENTRUM – PERYFERIE, WIĘZI, POJEMNIK, ŹRÓDŁO – ŚCIEŻKA – CEL, RÓWNOWAGA, GÓRA – DÓŁ, PRZÓD – TYŁ, PRAWA – LEWA.

Autor dowodzi tezy, że każdy schemat wyobraźniowy zaproponowany przez Lakoffa i Johnsona musi mieć dodatkowy parametr PLUS – MINUS. Ów parametr ulega aktywizacji w konwencjonalnych i niekonwencjonalnych wyrażeniach językowych, mających swoją podstawę w odpowiednim schemacie. Parametr ów ujawnia się w odpowiednich projekcjach metaforycznych. [ŁT/JB]

166. Krzyżanowska Anna, *Ostatnia podróż – czyli polska i francuska metafora śmierci*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 93–109. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest opis językowego sposobu wyrażania faktu śmierci, jego różnych aspektów oraz pokazanie podobieństw i różnic w sposobach ujmowania tego zdarzenia w języku polskim i francuskim.

W zebranych materiale wydzielono kilka grup semantycznych: śmierć jako podróż, sen, przełomowy moment egzystencji człowieka, zmiana formy bytu, pogrążenie się w ciemności, zgaśnięcie płomienia życia, zaprzestanie funkcjonowania mechanizmu, do którego porównuje się organizm człowieka. Motywacja metaforycznych znaczeń zwrotów frazeologicznych jest na ogół czytelna

i ma charakter kulturowy. Wszystkie związki zawierają w swej strukturze treści wspólny element znaczeniowy 'koniec' oraz mieszczą się w ramach kategorii konstytuowanej przez pojęcie zmiany.

Podobieństwa w obrazowaniu śmierci w języku polskim i francuskim wynikają ze wspólnego podłoża kultury europejskiej i uniwersalności doświadczeń ludzkich, różnice – z odmiennych postaw intelektualnych wobec tego zjawiska. Wspólnym punktem odniesienia jest tu religia chrześcijańska, mitologia grecko-rzymska, dualistyczna koncepcja człowieka, wiedza o świecie naturalnym.

Wspólnym dla obu języków jest obraz śmierci ujmowanej jako sen i podróż.

We frazeologii francuskiej, w odróżnieniu od polskiej, bardziej widoczny jest wpływ mechanicznej koncepcji człowieka, uwydatnienie społeczno-prawnych aspektów zakończenia życia oraz przedstawianie śmierci z perspektywy zdarzeń codziennych. Ponadto wydaje się, że język francuski śmieiej i częściej korzysta z elementów groteskowych i drastycznych w budowaniu obrazów śmierci. [JB]

167. Lakoff George, *Metafory i wojna: system metafor użyty, by usprawiedliwić wojnę w Zatoce Perskiej*. [T] 15, 2003, s. 29–47. Streszcz. w jęz. pol.

Autor wydanej w roku 1980 książki *Metaphors we live by* – napisanej wspólnie z Markiem Johnsonem (polskie wydanie *Metafory w naszym życiu*, 1988) – pokazuje zakres i sposoby posługiwania się metaforami w dyskursie politycznym w Stanach Zjednoczonych w okresie przygotowań do pierwszej wojny z Irakiem w roku 1990.

Argumentacja na rzecz wojny oparta została na systemie metafor zakorzenionych w języku (*wojna to polityka i biznes, wojna to gra, wojna to zabieg medyczny* itp.), ale nieuświadomianych przez jego użytkowników, a przez to szczególnie nadających się do wykorzystania w celach przekonania społeczeństwa do planowanych działań militarnych.

Metafory, eksponując pewne cechy dostrzeżone i akceptowane przez społeczeństwo amerykańskie, zarazem ukrywają część prawdy, tę mianowicie, która wynika z innego niż amerykański, arabskiego punktu widzenia, i z innej, arabskiej, mentalności, którą cechuje swoiste poczucie własnej godności i radykalne nastawienie antykolonialne. [JB]

168. Langacker Ronald W., *Semantyka językoznawcza*. [T] 16, 2004, s. 29–73. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Redakcja „Etnolingwistyki” publikuje za zgodą autora wczesny szkic Ronald W. Langackera przedstawiający w syntetycznej formie program semantyki kognitywnej, semantyki zorientowanej „subiektywistycznie”. Program ten przedstawiony przez czołowego amerykańskiego kognitywistę przed kilkunastu laty, konsekwentnie rozwijany przez jego współpracowników i naśladowców, koresponduje w kilku punktach z programem polskich etnolingwistów, przyjętym mniej więcej w tym samym czasie na użytek badania stereotypów językowych i realizowanym w latach 1988–2003 na łamach „Etnolingwistyki”.

Sz szczególnie bliskie etnolingwistom są te tezy Langackera, które dotyczą konceptualnego i podmiotowego charakteru znaczenia; które kwestionują izolowanie znaczeń językowych od wiedzy o świecie, a zwłaszcza te, które postulują opis znaczenia w całej sieci „relacji kategoryzacyjnych”.

Niezależnie od oczywistych rozbieżności (dotyczą one między innymi roli „kodu kulturowego” w kształtowaniu znaczeń językowych i nieco innego pojmowania procesu profilowania), programowy szkic Langackera przynosi ważne i wciąż inspirujące koncepcje dotyczące procesu obrazowania językowego i jego wymiarów, poziomu ukonkretnienia (szczegółowości, „ziarnistości”, rozdzielczości) obrazu, „zakresu predykacji”, roli „ścieżek kompozycjonalnych” w interpretacji znaczeń, pojęcia „perspektywy” i mentalnego konstruowania przestrzeni przez podmiot konceptualizujący i mówiący.

Przybliżenie oryginalnych sformułowań Langackera i jego propozycji rozwiązywania tych kwestii wydaje się szczególnie potrzebne wobec ożywienia w ostatnich latach zainteresowania kategorią

punktu widzenia i rolą podmiotu w dyskursie, widocznego zwłaszcza w kręgu badaczy uczestniczących w konwersatorium „Język a kultura”. [JB]

169. Lappo Irina, *Profilowanie stereotypu Rosjanina w polskim kręgu językowo-kulturowym*. [T] 14, 2002, s. 153–174. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Stereotyp Rosjanina w Polsce wbrew obiegowemu przekonaniu nie jest wyłącznie negatywny. Przeprowadzona przez autorkę artykułu analiza danych językowych – wykorzystująca „lubelską” koncepcję profilowania pojęć – pozwala zrekonstruować różne profile obrazu Rosjanina, obecne w polskim dyskursie publicznym i w myśleniu potocznym. Profile te są kreowane na podstawie bazowych cech utrwalonych w polskiej tradycji odpowiednio do przyjętych perspektyw i punktów widzenia.

Najczęstszy profil Rosjanina jest budowany na wyobrażeniu człowieka z „rosyjską duszą”, któremu przypisuje się brak umiaru, nadużywanie alkoholu, szczyptę szaleństwa, otwartość, serdeczność, gościnność, zamiłowanie do zabawy, wytrwałość i upór, a także syndrom „azjatyckości”: mentalność niewolniczą, dzikość, cywilizacyjne zacofanie i obłudę. To profil „brata-wroga”, Słowianina-Azjaty, spotykany w Polsce najszerzej.

Najbardziej negatywny wariant jest tworzony z perspektywy polskiego obywatela i patrioty, który doświadczył represji narodowych, politycznych i ideologicznych. To profil Rosjanina „władcy”, reprezentującego wrogie imperium i uczestniczącego w despotycznych i totalitarnych sposobach sprawowania władzy.

W kręgach inteligencji polskiej powstał profil „przyjaciela Moskala” (wedle formuły stworzonej przez Mickiewicza). W profilu tym oddziela się rosyjskie dobro (np. kulturę) od rosyjskiego zła (czyli ustroju politycznego) i dostrzega w Rosjaninie – należącym głównie do środowiska rosyjskiej inteligencji – człowieka bliskiego i bogatego wewnątrznie.

Najmniej wyraziście uformowany jest nowo powstający profil Rosjanina-Europejczyka, kreowany przez młode, wykształcone pokolenie Polaków, dla których ważny jest wspólny kanon podstawowych wartości (język angielski, komputeryzacja, macdonaldyzacja, globalizacja itp.). [JB]

170. Lappo Irina, *Stereotyp Polaka i jego profilowanie w białoruskim kręgu językowo-kulturowym*. [T] 17, 2005, s. 113–143. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka, stosując metodę definicji kognitywnej, rekonstruuje białoruski stereotyp językowy Polaka. Analiza danych językowych, tj. systemowych i tekstowych oraz zebranych metodą eksperymentalną (za pomocą ankiet), pozwala ustalić zespół cech bazowych stereotypu oraz wedle utrwalonych społecznie punktów widzenia zrekonstruować różne profile obrazu Polaka, obecne w białoruskim dyskursie publicznym i w myśleniu potocznym. Historyczny charakter ma widzenie Polaka jako współplemieńca; należy tu obraz Polaka „Mazura” (który nie był postrzegany jako obcy, lecz jako „swoj, ale inny”) oraz obraz Polaka „politycznego”, „naszego Polaka” – wedle XVI-wiecznej formuły „gente Ruthenus, natione Polonus”.

Aktualne dziś profile Polaka to zdominowany przez charakterystyki społeczne profil Polaka-pana, który niesie wartościowanie negatywne, ma charakter ośmieszający zwłaszcza w folklorze; profil Polaka-imperialisty kreowany z punktu widzenia białoruskiego patrioty i ujmujący Polaka w kategoriach ideologicznych (Polaków obarcza się winą za trudności Białorusinów z określeniem swojej tożsamości, spowodowane w przeszłości polonizacją białoruskiej szlachty); profil Polaka-Słowianina formowany w ramach języka propagandy sowieckiej z punktu widzenia ideologii proletariackiego internacjonalizmu. Najmniej wyraziście jest – formowany z pozycji świadomego białoruskiego inteligenta – profil Polaka-sojusznika, któremu zazdrości się patriotyzmu i świadomości narodowej i od którego spodziewa się wsparcia w procesie białoruskiej zrusyfikowanego społeczeństwa białoruskiego. [JB]

171. Laurinkienė Nijolė, *Tęcza. Nazwy i znaczenie w kontekście litewskiej narracji folklorystycznej*. [T] 16, 2004, s. 215–239. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Nazwy tęczy i ich znaczenia zawarte w tekstach litewskiego folkloru (zwłaszcza w podaniach i wierzeniach) pozwoliły autorce zrekonstruować ludowe litewskie wyobrażenia tęczy: jej wygląd (kształt łuku, barwność, jaskrawość), funkcje (ssanie wody, symbolizowanie pojednania między Bogiem a ludźmi), związek z Bogiem i mitycznymi postaciami – *Laumą* ‘istotą związaną z wodą, boginką’ i Smokiem. Często takie postaci mityczne jak *Lauma* czy Smok, odznaczające się wodną naturą, w folklorze litewskim były przedstawiane jako postaci reprezentujące samą tęczę. Tęczy jako istocie mitycznej przypisywano moc manipulowania wodami na ziemi i w niebie, rządzenia ich wzajemnym powiązaniem. W folklorze litewskim tęcza jest pośredniczką i łączniczką obiektów przyrody, wód niebieskich i ziemskich. Wyobrażona jako kosmiczna wstęga ma funkcję łączenia, ogarniania, opasywania świata. [JB]

172. Levisen Carsten, *The Grammar of Violence: Insights from Danish Ethnosyntax and the Wierzbicka-Pinker Debate*. [T] 30, 2018, s. 145–167. DOI: 10.17951/et.2018.30.145. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł dotyczy semantyki i etnoskładni duńskiego słowa *vold* ‘przemoc’, kluczowego dla duńskiej kultury. Biorąc pod uwagę (1) podobieństwa i różnice między słowami oznaczającymi ‘przemoc’ w różnych społecznościach etnolingwistycznych oraz (2) kluczową rolę etnoskładni w opisie takich konceptów, jak angielskie *violence*, duńskie *vold* itd., artykuł otwiera nową perspektywę badań nad konceptami wyrażającymi negatywne zjawiska społeczne i związanymi z nimi pozytywnymi systemami wartości. W artykule bada się etnoskładnię, składnię „pojęciową” duńskiego *vold*, zawartą w strukturze morfologicznej złożzeń takich jak *hustruvold* ‘*vold* (w stosunku do) żony’ czy *politivold* ‘*vold* policyjna’. Analiza nowszych twórców, np. *foreldrevold* ‘*vold* rodzicielska’, pokazuje, że duńska etnoskładnia zawiera w sobie obraz świata, w którym tradycyjne autorytety, takie jak mężczyźni, policja czy rodzice, postrzegane są jako agresorzy, natomiast kobiety, obywatele i dzieci kodowane są jako ofiary przemocy (w sensie *vold*).

173. Lewkijewska Elena E., *Semantyka okna w tradycyjnej kulturze Słowian wschodnich*. [T] 16, 2004, s. 173–177. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Okno w tradycji ludowej Słowian funkcjonuje jako rytualnie naznaczone wejście i wyjście łączące ten i „tamten” świat. Semantyka okna jako mediatora między tym a tamtym światem ujawnia się w obrzędzie pogrzebowym i w podaniach związanych ze sferą śmierci: jest to droga, którą dusze zmarłych i postacie mitologiczne dostają się do domu i wydostają z niego; w obrzędach zadusznych jest to miejsce, w którym przebywają duchy zmarłych, postacie z zaświatów i anioły; pod oknem ustawiają się społeczni i obrzędowi „obcy” – żebracy i kołędnicy. Sposób rytualnego obcowania przez okno funkcjonuje w tradycji ludowej jako jeden z kanałów łączności z zaświatami. Wyrzucenie czegoś przez okno jest jednym ze sposobów rytualnego pozbycia się niebezpiecznych lub „nieczystych” przedmiotów i – przeciwnie – przez okno przekazywano do domu to, co miało status „obcego”, a co należało uczynić „swoim”. Obok semantyki sakralnej granicy okno kojarzone jest z kanałem rodzym (zwyczaj otwierania okien i innych otworów w domu dla przyniesienia ulgi rodzącej). Patrzenie przez okno jest formą kontaktu z „innym” światem, pozwalającą zobaczyć niewidzialne, np. swój los. Dom bez okien w tradycji mitopoetyckiej odbiera się jako odchylenie od normy, jako mieszkanie należące do obcego, do istoty z innego świata. [JB]

174. Levkievskaja Elena E., *Sovremennyj russkij istoričeskij mif i sposoby ego vosproizvedenija*. [T] 12, 2000, s. 97–120. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Współczesny rosyjski mit historyczny i sposoby jego uobecniania – pod takim tytułem autorka rozprawy omawia modele ideologiczne, jakie funkcjonują w obiegu masowym we współczesnej Rosji,

współtworząc „naiwny” obraz świata, w którym odbija się społeczna samoświadomość. Obiegowe mity historyczne nie tylko porządkują i objaśniają świat i pomagają przeżyć w sytuacjach krytycznych, ale przede wszystkim budują narodową tożsamość, służą potwierdzaniu własnej wartości i odróżnianiu się od innych, obcych. Przyjmują często charakter agresywny, służą terrorowi, jak w okresie stalinowskim mity o zastrzaniu się walki klasowej, obraz wroga-kułaka czy mit światowej rewolucji. Mity kreowane odgórnie i służące interesom władzy mają szansę zaistnieć w wymiarze społecznym tylko za zgodą samego społeczeństwa. Zaistniał np. obraz Gagarina jako narodowego bohatera, ale już próba wykreowania Walentyny Tierieszkowej, pierwszej kosmonautki, na podobną bohaterkę skończyła się fiaskiem, desakralizacją i wręcz ośmieszeniem. Mity historyczne operują pojęciem „złotego wieku”.

Współcześnie w obiegu społecznym funkcjonują w Rosji trzy mity historyczne o różnym zasięgu: sowiecki, prozachodni i monarchistyczny. Dwa pierwsze stanowią parę powiązaną zasadą „lustrzanego odbicia”, opartą na pojęciu postępu i systemie binarnych opozycji. Wedle mitu sowieckiego, złoty wiek przypadał na czasy Związku Radzieckiego, potężnego supermocarstwa zdolnego obronić się przed wrogiem z zewnątrz i zabezpieczyć porządek od wewnątrz, zapewnić bezpieczeństwo socjalne prostym ludziom, tworzącego postępowy system przeciwstawiający się zgniłemu systemowi zachodniemu. Mit ten ma wciąż wielu zwolenników. Wyznawcy koncepcji prozachodniej (określonej tradycyjnie jako *zapadnicze*stwo) rosyjski „złoty wiek” lokują w przyszłości, realną Rosję uważają za głuchą prowincję cywilizacji zachodniej lub amerykańskiej, postęp historyczny Rosji ma polegać na zbliżaniu się do zachodniego wzorca. [JB]

175. Levkievskaja Elena E., *Stereotip Poljaka v russkoj literature XIX–XX vv.* [T] 14, 2002, s. 93–104. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Stosunek Rosji do Polski można – zdaniem autorki – określić słowami Katullusa: „nienawidzę i Kocham”. Nienawiść miała źródło w politycznej walce dwóch państw, której pamięć po stronie rosyjskiej sięga XVI- i XVII-wiecznych wojen, kiedy to utrwał się obraz polskiego „pana”, butnego, chępliwego i fałszywego, Polaka-wroga. W XVIII i XIX wieku rosyjska poezja patriotyczna opiewała zwycięstwa Rosjan nad Polakami, zwłaszcza w roku 1795 i 1831. Wytykana Polakom duma, buntowniczość, niestałość, obcość wśród swoich (tj. Słowian) miały podstawę polityczną, bo kłóciły się z ideami państwowego rosyjskiego panslawizmu, a także teologiczną (w duchu prawosławnym), bo pozostawały w sprzeczności z ideałem pokornego chrześcijanina. W XX wieku następuje zmiana perspektywy i przewartościowanie tradycyjnych charakterystyk. „Polska duma” zaczyna być postrzegana jako wyraz poczucia godności, nieodłącznego od człowieczeństwa (tak w wierszach Maryny Cwietajewej), a polska buntowniczość i niepokorność – jako zdolność do sprzeciwu i nieugiętego oporu wobec przemocy (wiersze Dawida Samojłowa). Nie zmieniły się przypisywane Polakom cechy, zmieniła się ich ewaluacja. [JB]

176. Liszcz Teresa, *Praca ludzka – wartość ekonomiczna czy etyczna?* [T] 28, 2016, s. 59–80. DOI: 10.17951/et.2016.28.59. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Human work: A commodity or an ethical value?* Translated by Agnieszka Gicala. [Vol.] 28, 2017, p. 63–84.

Przeważająca większość ekonomistów uważa, że praca, czy też zdolność do pracy, jest towarem, a wynagrodzenie za pracę (płaca) – ceną tego towaru, którą, co do zasady, kształtuje rynkowe prawo popytu i podaży. Zwracają oni jednak uwagę, że „rynek pracy” jest silnie reglamentowany.

Pogląd o towarowym charakterze pracy (zdolności do pracy) zarobkowej podzielają niektórzy, nieliczni raczej, przedstawiciele nauki prawa pracy. Według nich umowa o pracę jest w istocie umową kupna-sprzedaży siły roboczej za cenę w postaci wynagrodzenia. Uznając pracę za towar, podkreślają oni jednak specyficzny charakter owego towaru, mianowicie nierozzerwalny związek pracy z osobą pracownika, implikujący konieczność jego ochrony, głównie przy pomocy prawa pracy, ale odpowiednio zliberalizowanego.

Autorka, tak jak większość specjalistów prawa pracy, opowiada się przeciwko towarowej koncepcji pracy. Jest ona bowiem niezgodna z osobową godnością człowieka, dla którego praca jest nie tylko najważniejszym sposobem zdobywania środków utrzymania, ale także źródłem rozwoju jego człowieczeństwa. Człowiek angażuje w pracę całą swoją osobę, a nie tylko zdolność do pracy. Ze względu na prawo do życia i obowiązek jego podtrzymywania, władze publiczne powinny zapewnić każdemu możliwość zarobkowania własną pracą, a w przypadku jej braku – świadczenia majątkowe na utrzymanie pracownika i jego rodziny.

177. Łozowski Przemysław, *Język a kultura w programie etnolingwistyki kognitywnej Jerzego Bartmińskiego. Między Sapirem a Malinowskim*. [T] 26, 2014, s. 155–176. DOI: 10.17951/et.2014.26.155. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule stawiane jest pytanie o charakter i kierunek relacji między językiem a kulturą w etnolingwistyce kognitywnej Jerzego Bartmińskiego. Swoją argumentację autor osadza w kontekście trzech pozytywnych sposobów wiązania języka i kultury: (1) wpływ obustronny (symetria), (2) jednostronny wpływ języka na kulturę (dominacja językowa) oraz (3) jednostronny wpływ kultury na język (dominacja kulturowa). Stwierdza, że z tych trzech idealizacji do metodologii Jerzego Bartmińskiego odnoszą się głównie dwie ostatnie możliwości, z których pierwszą identyfikujemy z Sapirem (kultura jest komponentem języka), a drugi – z Malinowskim (język jest aspektem kultury). Bartmiński relację język–kultura nazwał „paradoksem wzajemnego uzależnienia”. Ostatecznie autor uważa, że problem kierunku związków językowo-kulturowych upraszcza się wprawdzie w momencie przyjęcia koncepcji *homo loquens*, niemniej widzi konieczność dalszych pogłębionych badań tego problemu.

178. Łozowski Przemysław, Włodarczyk-Stachurska Anna, *The need for textual evidence in reconstructing linguistic pictures of conceptual categories*. [T] 27, 2015, s. 87–102. DOI: 10.17951/et.2015.27.87. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy dowodzą konieczności uwzględnienia danych tekstowych przy rekonstrukcji JOS w myśl koncepcji etnolingwistyki kognitywnej Jerzego Bartmińskiego. Na przykładzie trzech kategorii konceptualnych oznaczonych angielskimi leksemami *hussy* ‘latawica’, *pheasant* ‘bażant’ i *maid* ‘pokojówka’, ‘panna’, pokazują, w jakim stopniu zmienia się językowy obraz świata po uzupełnieniu danych systemowych w postaci definicji słownikowych o znaczenia kontekstowe obecne w wybranych tekstach. Swoje rozważania i analizy umieszczają w szerszym kontekście metodologicznym, tj. sporu o sposób rozumienia i uprawiania semantyki leksykalnej. W tym zakresie kontrastują metodologię JOS, otwartą na wiele typów danych, w tym danych tekstowych, z taką praktyką badawczą, która programowo zorientowana jest wyłącznie na dane słownikowo-encyklopedyczne.

179. Ługowska Jolanta, *W świecie imion własnych. O funkcji imienia w „Nie kończącej się historii” Michaela Endego*. [T] 13, 2001, s. 49–61. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Znaczenie i funkcja imion, ich specyficzna magia, związek z systemem kultury, z właściwym jej sposobem myślenia i porządkowania świata interesują nie tylko uczonych. Problematyka ta staje się również istotnym składnikiem fabuły utworów. Jeden z takich utworów – *Nie kończąca się historia* Michaela Endego – rozpatrywany jest w artykule. Liczne motywy tej współczesnej baśni związane są z nadawaniem imienia, posługiwaniem się nim, jego kreacyjną mocą. Dla ogólnej wymowy dzieła, jego filozoficznego i etycznego przesłania bardzo ważne są m.in. problemy: imienia prawdziwego i fałszywego, kary „wyzucia z imienia” oraz roli aktów nazewniczych. W świecie przedstawionym dzięki nadaniu nazwy przedmioty zyskują realność i trwałość, właściwe nazwanie zaś oznacza ustalenie nowej relacji między podmiotem nazywającym a przedmiotem nazywanym, jest tożsame z „wzięciem w posiadanie”.

Swoisty przymus nazywania, cechujący także samego Endego, należy uznać za integralny składnik jego metody twórczej i wiązać z centralną dla utworu kategorią dziecięcości, pojmovaną jako szczególnie sposób rozumienia i porządkowania świata. [JB]

180. Maćkiewicz Jolanta, „*A słowo stało się ciałem...*”, czyli *podstawowa jednostka języka w ujęciu potocznym*. [T] 8, 1996, s. 89–97. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Ze SŁOWEM (WYRAZEM) wiąże się kilka wyidealizowanych modeli kognitywnych: model porozumiewania się, model (modele) mówienia, model (modele) działania za pomocą słów, model (modele) twórczości słownej. Szczegółowa analiza dwóch pierwszych modeli pozwala ustalić, że SŁOWO jest konceptualizowane jako: NACZYNIEM (*czepać informację z tekstu, przelewać myśli w słowa*), UBRANIE (*dawać myślom jakąś szatę słowną*) lub CIAŁO dla myśli (*wcielać myśli w słowa*), a zatem jako rodzaje POJEMNIKA. SŁOWO jest konceptualizowane również jako: PRZEDMIOT (*ktos rzuca słowo, przebiera w słowach*), SUBSTANCJA PLYNNA (*słowa płyną z ust, stygną na wargach*). We wszystkich tych metaforach SŁOWO bywa traktowane jako coś istniejącego (lub poruszającego się) w przestrzeni (zewnątrznej lub wewnętrznej ludzkiego ciała), coś odbieranego głównie wzrokiem, choć niekiedy także dotykiem. W tym sensie SŁOWO jest ciałem – nieożywionym lub żyjącym, stałym lub płynnym – i odznacza się typowo cielesnymi cechami: może mieć swój kolor, temperaturę i ciężar. [JB]

181. Maćkiewicz Jolanta, *Co to jest „językowy obraz świata”*. [T] 11, 1999, s. 7–24. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Językowy obraz świata to pojęcie, które nadal nie ma zadowalającej definicji. Aby je zdefiniować, należałoby określić: jaki jest podmiot tego obrazu, jaki jest stosunek zawartego w obrazie odwzorowania rzeczywistości do samej rzeczywistości i jaki jest ontologiczny status tego zawartego w języku modelu świata. Ważne jest również ustalenie, co składa się na JOS: obrazy obiektów (tzn. ich cechy i sposoby istnienia), ogólne sposoby organizacji (kategorie porządkujące, typ racjonalności), „naiwna” wiedza. Tak zbudowany obraz jest heterogeniczny – wielowarstwowy i wieloaspektowy. Można go zrekonstruować, wykorzystując dane językowe o różnym stopniu konwencjonalizacji, dodatkowo – dane kulturowe. Przy interpretacji tych danych można posłużyć się różnorodną metodologią, przy czym szczególnie przydaje się metodologia kognitywna. [JB]

182. Maćkiewicz Jolanta, *Metafora a językowy obraz świata (na przykładzie metaforyki morskiej)*. [T] 3, 1990, s. 49–58.

Autorka próbuje odpowiedzieć na pytanie, czy badając metafory można dowiedzieć się czegoś na temat językowego obrazu świata.

Zestawiając język polski z angielskim, zauważa przede wszystkim różnice ilościowe, a więc – bogactwo metaforyki pochodzenia morskiego w języku angielskim. Odzwierciedla się w tym bogactwo słownictwa morskiego i doświadczeń morskich. Przykłady polskie mogą równie dobrze odnosić się do obrazu wody czy płynu w ogóle, przykłady angielskie w dużej mierze są specyficznie morskie. W metaforyce angielskiej wykorzystuje się więcej elementów krajobrazu morskiego, angielskie widzenie morza jest widzeniem wieloaspektowym. W metaforyce polskiej dostrzega się przede wszystkim fale, nie wyróżniając zresztą ich rodzajów, w metaforach angielskich prócz kilku typów fal (*wave, tidal wave, surge, ripple*) pojawiają się częściej pływy i prądy. Przeniknięcie tych zjawisk do metaforyki świadczy o powszechnym ich zauważeniu, o tym, że wieloaspektowe widzenie morza właściwe jest nie tylko wąskiej grupie ludzi bezpośrednio z morzem związanych, lecz stanowi element ogólnojęzykowego obrazu tego wycinka rzeczywistości. [ŁT/JB]

183. Majer-Baranowska Urszula, *Dwie koncepcje profilowania pojęć w lingwistyce*. [T] 16, 2004, s. 85–109. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł zawiera syntetyczne omówienie dwu koncepcji profilowania – Ronalda Langackera i Jerzego Bartmińskiego. W ujęciu Langackera profilowanie jest jednym z wymiarów obrazowania, którego istotę stanowi określony sposób ujęcia danej sytuacji. Profilowanie polega na wyróżnieniu z bazy kognitywnej struktur semantycznych. Bazą dla określonej predykcji jest jej matryca, tj. zestaw aktywnych domen. Profile stanowią więc uwydatnione elementy bazy. Pełny opis struktury semantycznej wyrażenia językowego wymaga podania pełnych opisów domen kognitywnych, jakie to wyrażenie presuponuje. Wszystkie wyrażenia językowe, bez względu na stopień ich złożoności, można scharakteryzować semantycznie w kategoriach nałożenia profilu na bazę. Zjawisko profilowania jest w tej koncepcji podstawą wyróżniania i definiowania bieguny semantycznego kategorii gramatycznych (np. rzeczownik profiluje rzecz, czasownik – proces), morfemów gramatycznych, struktur składniowych, pojedynczych leksemów i wyrażen wieloleksemowych.

J. Bartmiński profilowanie rozumie jako proces tworzenia wariantu wyobrażenia przedmiotu na zasadzie derywacji z bazowego zespołu cech semantycznych zawartych w obrębie znaczenia (rozumianego jako skończony, ale otwarty zespół cech). Profil pojęcia – efekt procesu profilowania – jest wariantem wyobrażenia przedmiotu kreowanym przez jakiś podmiot i skupiony wokół czynnika dominującego – dominanty semantycznej. Różne profile nie są różnymi znaczeniami, lecz sposobami organizacji treści semantycznej wewnątrz znaczeń. Proces profilowania obejmuje wstępną kategoryzację przedmiotu, dobór aspektów odpowiadających danej kategoryzacji oraz jakościową charakterystykę przedmiotu w ramach przyjętych aspektów (faset). Autor podkreśla kluczową rolę podmiotu mówiącego w procesie profilowania pojęć, który to proces zeterminowany jest przyjętym przez ów podmiot punktem widzenia, typem racjonalności, wiedzą o świecie, systemem wartości.

Artykuł zamyka porównanie obu koncepcji profilowania, pokazujące zbieżności i różnice między nimi. [JB]

184. Majerczyk Maria, *Kobieta – ptak – dusza w archaicznym obrazie świata*. [T] 16, 2004, s. 287–303. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Wyobrażenia o tym, że dusza przyjmuje postać ptaka, nie mieszczą się w opisanym przez W. Iwanowa i W. Toporowa, a opartym na systemie opozycji binarnych modelu świata (uznanym za uniwersalny), w którym ptak jest witalnym symbolem demiurgicznym. Autorka analizuje przykłady wyobrażeń i praktyk ludowych, sprzeczne z tym modelem, potwierdzające istnienie bardziej złożonych związków pomiędzy ptakiem a śmiercią/duszą/kobietą. Bada genezę i semantykę motywów, podejmuje próbę typologicznego zestawienia elementów, zmierza do odnalezienia wyjściowego inwariantu. Należą tu: semantyka znakowa ornitomorficznych chlebków *žavoronkov*, dziecięca zabawa *Kruk* (warianty *Wrona* lub *Kogut*), obrzęd zwany *pogrzebem kukułki*, ballady o tematyce *córka-ptak* itd. Powiązanie ptaka i kobiety w jednej formie występowało w sztuce paleolitycznej. Semantyka wyobrażeń paleolitycznych zachowała się także w wierzeniach i praktykach na Ukrainie (tradycja *smażenia koguta*, gotowanie kury na obiad dla młodej pary, tradycja wkładania jajka za pazuchę panny młodej, nominacja ornitologiczna kobiecych nakryć głowy).

Autorka dochodzi do wniosku, że ptak może być częścią składową różnych systemów wyobrażeń mitologicznych i dlatego w symbolu tym dostrzec można cechy sprzeczne. Proponuje własną hipotezę na temat mechanizmu kształtującego relację kobieta – ptak – dusza, prowadzącego do powstania z jednej strony synkretycznego obrazu ptaka-kobiety (ptak jest symbolem demiurgicznym, kobieta – chtonicznym), z drugiej zaś strony – kobiety jako członu opozycyjnego wobec mężczyzny. [JB]

185. Maloha Miroslava, *Mifologičeskaja jazyčeskaja i hristianskaja simbolika verby v vostočnoslavjanskich i pol'skih frazeologizmah*. [T] 11, 1999, s. 129–138. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest próbą opisu konotacji kulturowych we frazeologizmach zawierających komponent ‘wierzba’, ‘wierzbowy’. Analiza obejmuje zarówno dane językowe (frazeologizmy, przysłowia, bajki itp.), jak też zapisy wierzeń i praktyk.

W kulturze słowiańskiej symbolika wierzby jest bardzo zróżnicowana. Z jednej strony wiąże się ona z płodnością, szybkim wzrostem, żywotnością, giętkością, z drugiej zaś – z bezpłodnością, głuchotą, milczeniem i śmiercią. W językach wschodniosłowiańskich i polskim frazeologizmy ze słowem *wierzba* wyrażają ‘brak’, ‘ciemną siłę’, ‘pustkę’. Zwyczaje i praktyki chrześcijańskie kojarzą wierzbę z życiem, radością i niedzielą. We frazeologizmach białoruskich, ukraińskich i polskich często obok komponentu ‘wierzba’ występuje komponent ‘grusza’ (grusza podobnie jak wierzba kojarzona jest z nieczystą siłą). We frazeologizmach polskich i ukraińskich występują jeszcze inne komponenty: ‘diabeł/czort’ oraz ‘suchy’. Relacja ekwiwalencji łączy też wierzbę i palmę: wschodniosłowiańskiej nazwie *Verbnoe voskresenie* odpowiada polska nazwa *Niedziela Palmowa*. [JB]

186. Małyśka Agata, *Rytuał a stereotyp. Podobieństwa oraz różnice genetyczne i funkcjonalne*. [T] 14, 2002, s. 197–216. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule dokonano porównania *rytuału* i *stereotypu*, pojęć, które z uwagi na interdyscyplinarny charakter, częściowe pokrywanie się zakresów semantycznych oraz potoczne i naukowe ujęcie – cechuje nieostrość znaczeniowa i częste utożsamianie z innymi pojęciami pokrewnymi. W celu sprecyzowania ich znaczenia zestawiono właściwości konstytuujące obydwie pojęcia, dotyczące genezy, cech strukturalnych i funkcjonalnych (przypisywanych im na gruncie pozalingwistycznym i lingwistycznym). *Rytuał* i *stereotyp* mają odmienną genezę. Pierwszy termin był stosowany od XVI wieku, początkowo na oznaczenie Agendy (księgi kościelnej), z czasem jako ‘określony sposób zachowania zgodnie z ustaloną formą zewnętrzną’. Terminem *stereotyp* posługiwano się od XVIII wieku przy opisie procesu drukowania opierającego się na gotowych, sztywnych matrycach. Przekształcenia, jakie dokonały się w obrębie *rytuału* i *stereotypu*, sprawiły, że obydwa stały się ważne dla nauk zajmujących się poznaniem ludzkim, językiem i komunikacją społeczną. W toku badań okazało się, że wprawdzie łączy je pewien zespół wspólnych właściwości (stabilizacja formy, konwencjonalizacja treści, powtarzalność, trwałość), niewłaściwe jest jednakże ich utożsamianie. *Rytuał* definiowany jest jako działanie o właściwościach performatywnych, działanie, które cechuje instytucjonalizacja, związek z sytuacją pragmatyczną i obligatoryjność stosowania wymuszona presją społeczną. Natomiast *stereotyp* rozumiany jest jako kategoria mentalna, jako obraz w głowie. Ściśle związany jest z funkcją poznawczą i służy do kategoryzacji świata. Możliwe jest znalezienie dla nich wspólnej płaszczyzny badań (język polityki ukazywany był przez językoznawców zarówno jako przejaw stereotypizacji, jak i rytualizacji języka), jednakże należy pamiętać, że przypisywane im cechy są stopniowalne (np. charakter społeczny immanentnie związany z rytuałem dla stereotypu jest właściwością drugoplanową), wybór zaś określonej terminologii determinuje kierunek badań. [JB]

187. Manasterska-Wiącek Edyta, *Z dziecięcych refleksji nad językiem*. [T] 30, 2018, s. 285–302. DOI: 10.17951/et.2018.30.285. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Children's reflections on language*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 30, 2019, p. 279–295.

Celem artykułu jest lingwistyczna analiza wypowiedzi dziecięcych pod kątem ich refleksji (językowej i metajęzykowej) nad przyswajaniem językiem. Badanie będzie próbą odpowiedzi na pytanie, na jakich poziomach, w jakim wymiarze badane dzieci obserwują mowę oraz jak mówią o języku za pomocą samego języka. O ile na gruncie psychologii odnotowuje się prace poświęcone metajęzykowi,

o tyle w lingwistyce trudno dotrzeć do badań skoncentrowanych na metajęzyku tak specyficznego użytkownika języka, jakim jest dziecko. Niejednorodność poglądów psychologów odnośnie do rozumienia pojęcia świadomości (meta)językowej pozwala mimo wszystko oprzeć analizę na podstawowym założeniu, że o zachowaniach językowych – by mogły zostać uznane za metajęzykowe – można mówić wtedy, kiedy człowiek wykonuje je świadomie, kiedy ma zdolność refleksji nad językiem oraz wykazuje intencję kontrolowania własnej aktywności.

Część empiryczna artykułu, zawierająca liczne wypowiedzi dzieci świadczące o ich refleksji nad językiem, pozwoliła na wyciągnięcie konkretnych wniosków: dzieci myślą o tym, co i jak mówią, analizują wypowiedzi swoje oraz innych; refleksji dziecięcej podlegają różne poziomy języka: fonologiczny, leksykalny, składniowy; dzieci analizują i różnicują skład morfemowy leksemów, zwracają uwagę na stałe połączenia wyrazów, identyfikują określony rejestr językowy oraz kwestie stylistyczne dotyczące użycia wyrazów, nie operując sprawnie aparatem pojęciowym, są w stanie same wymyślić własny, umieją bawić się słowami oraz ich znaczeniami.

188. Marczevska Marzena, *Dąb – drzewo zmarłych (z rozważań nad językowo-kulturowym obrazem dębu)*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 121–134. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka prezentuje te aspekty funkcjonowania dębu, które umożliwiają traktowanie go nie tylko jako drzewa o wyjątkowym znaczeniu w kulturze ludowej, ale przede wszystkim jako drzewa w specyficznym sposobie związanego z umarłymi. Występowanie dębu – zwłaszcza zielonego – w funkcji drzewa nagrobnego jest wzmiankowane w tekstach folkloru na tyle często, że koniecznością staje się znalezienie motywacji takiej lokalizacji i wyjaśnienie przyczyn sytuowania grobów pod tym drzewem właśnie. Autorka wyjaśnia przy tym, iż nagrobna charakterystyka dębu jest raczej jednostronna, dotyczy bowiem wypadków występowania mogił pod dębem, a nie np. sadzenia tego drzewa na grobie w celu upamiętnienia zmarłego, okoliczności jego śmierci itd. [Red.ŁT/JB]

189. Marczevska Marzena, *Swój i obcy w mieście – kilka uwag o stereotypie kielczanina (rzecz o stosunkach polsko-żydowskich)*. [T] 19, 2007, s. 163–173. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka podejmuje próbę odtworzenia stereotypu kielczanina. Przedstawiona rekonstrukcja pokazuje, że kielczanom powszechnie przypisuje się niechęć do obcych, co niewątpliwie ma swoje źródło w historii miasta. W Kielcach, mieście biskupim, obowiązywał przez kilka wieków zakaz osiedlania się obcych nacji, a zwłaszcza Żydów (do 1862 r.). Po wojnie miasto zasłynęło z tzw. *pogromu kieleckiego*, który na stałe został wpisany w omawiany stereotyp. *Wydarzenia kieleckie* z 1946 roku (zwane również *hańbą kielecką*) w dużej mierze kształtują do dziś obraz mieszkańca Kielc w świadomości potocznej Polaków. W przypadku pogromu zderzyły się bowiem dwa stereotypy: kielczanina – *scyzoryka*, porywczego, bojowego, zacofanego, głupiego, biednego mieszkańca Klerykowa, i Żyda – obcego, niebezpiecznego, bogatego, wyznawcy innej wiary. Materiały archiwalne poświadczają, że obydwa stereotypy były wykorzystywane w preparowanych przez funkcjonariuszy UB ulotkach, artykułach i drukach propagandowych. [JB]

190. Martinek Swietłana, *Opozycja swój/obcy w świadomości współczesnych rodzimych użytkowników języka i kultury ukraińskiej*. [T] 20, 2008, s. 281–296. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka bada opozycję *swój/obcy* w świadomości współczesnych nosicieli ukraińskiego języka i kultury. Badania są ukierunkowane kognitywnie. Ich celem jest ujawnienie archetypicznych refleksów fragmentu starego systemu semiotycznego i zmian, jakie zaszły w korelacyjnych strukturach konceptualnych współczesnych nosicieli ukraińskiego języka i kultury. Analizy prowadzono na materiale

eksperymentu skojarzeniowego. Otrzymane dane, z jednej strony świadczą o istotności danej opozycji dla współczesnych nosicieli języka i kultury, z drugiej zaś pozwalają wyjawic procesy zachodzące w korelacyjnych strukturach konceptualnych: rozszerzenie i liczne zmiany w sferze *swójego* i *cudzego*, obecność w zestawie ukazanej opozycji częstych przeciwstawień i aktywne wzajemne zależności między korelatywnymi członami różnorodnych opozycji. Reakcje skojarzeniowe pozwalają wyeksplikować przede wszystkim związki między członami opozycji *swój/obcy* z przestrzennymi przeciwstawieniami *bliski/daleki*, *dom/las*, co pozwala mówić o funkcjonowaniu powiązanych klastrów wewnątrz całościowego systemu opozycji. W artykule analizowane są także procesy zachodzące w systemie binarnych opozycji (jak np. rozwój asymetrii lub rozszerzenie sfery jednego z terminów opozycji) i genderowe odmienności w konceptualizacji *swójego* i *cudzego*. Samo istnienie opozycji binarnych, choć inaczej hierarchizowanych w różnych kulturach, jest wynikiem oddziaływania mechanizmu kognitywnego jako mechanizmu uniwersalnego. I tak koncentryczność w strukturuowaniu *swójego* i *cudzej* przestrzeni rozpatrywana jest jako rezultat współdziałania procesów generalizacji i specjalizacji z mechanizmem kognitywnym, odpowiedzialnym za formowanie opozycji binarnych.

191. Martinek Swietłana, *Pomarańcze i rewolucja, czyli zmiany w kategoryzacji barw podstawowych*. [T] 18, 2006, s. 295–310. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka postawiła sobie za cel analizę konceptualizacji barwy pomarańczowej w języku ukraińskim poprzez ustalenie prototypowej referencji koloru *pomarańcowej* oraz procesów kształtowania się symbolicznego znaczenia wyrazu. Bezpośrednim impulsem do podjęcia tego tematu były wydarzenia polityczne na Ukrainie, określane mianem pomarańczowej rewolucji (listopad – grudzień 2004 r.). Podstawę materiałową badań stanowią dane ze słowników, z Internetu oraz dane uzyskane w drodze eksperymentu skojarzeniowego, przeprowadzonego z uczestnikami wieców we Lwowie, Kijowie i Charkowie.

O ile do końca 2004 roku centrum kategorii nazw barw koloru pomarańczowego tworzyły w języku ukraińskim nazwy *żovto-garjaćyj* i *oranżevyj*, to już z początkiem 2005 roku nazwy te trafiły na peryferie, ustępując miejsca nowej podstawowej nominacji – przymiotnikowi *pomarańcowej*, używanemu w funkcjach określenia (np. *Pomarańcowe wiece*) oraz samodzielnego podmiotu (np. *Pomarańcowi świętują*). Wyniki eksperymentu skojarzeniowego wskazują na owoc pomarańczy jako prototypowy referent. Zarazem w wyniku dokonujących się przemian politycznych powstała nowa jednostka nominalna – *pomarańcowa rewolucja*, a znaczenie symboliczne zyskało waloryzację ambiwalentną, dla uczestników wieców – pozytywną, dla przeciwników przemian, zwłaszcza z Charkowa – negatywną. Potwierdza to tezę A. Wierzbickiej, że znaczenia nazw barw, które są artefaktami kulturowymi, mogą łatwo ulegać zmianom, które w tym przypadku polegają na symbolicznym „zaangażowaniu” barwy w sferze politycznej. [JB]

192. Masłowska Ewa, *Swoi i obcy przy wspólnym stole*. [T] 19, 2007, s. 109–131. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Próba rekonstrukcji relacji *swój/obcy* z perspektywy stołu jako centralnego miejsca przestrzeni oswojonej, domu. Dla użytkownika języka polskiego i nosiciela kultury tradycyjnej, spotkania przy stole rodzinnym stanowią prototypową sytuację wyznaczającą biegun „swojskości”, pozwalającą na zasadzie koncentrycznych kręgów wyznaczać granice w kierunku przeciwnego bieguna obcości. Prezentowane są kolejno językowe – utrwalone we frazeologii i przysłowia – obrazy domu i stołu (jako centralnego miejsca w domu) ze szczególnym uwzględnieniem reguł rytualnych zachowań; kolejne partie rozprawy autorka poświęca językowym i kulturowym obrazom stołu ofiarnego (w jego wersji przedchrześcijańskiej, biblijnej i chrześcijańskiej), stołu rodzinnego, który w polskiej kulturze ma wymiar podstawowy, stołu okolicznościowego (rytualne zachowania obowiązują zwłaszcza przy stole weselnym i świątecznym), stołu biesiadnego. Uwzględnia się też specjalne i peryferyjne odmianki, jak stół konferencyjny, stolik karciany i stolik spirytystyczny. Przeprowadzona analiza wykazuje, że

warunki zbudowania długotrwałego poczucia wspólnoty są związane zarówno z miejscem, jak i celem spotkań i rodzajem przeżyć towarzyszących spotkaniu. Ważnym czynnikiem jest też otwartość na świat zewnętrzny – realny i nadprzyrodzony. Z punktu widzenia trwałości więzów łączących wspólnotę zebraną przy stole na plan pierwszy wysuwa się *stół rodzinny*, gdzie więzy między „swoimi” są stale odnawiane. Spotkania przy rodzinnym stole stwarzają sytuację modelową dla wykreowania kulturowych wzorców zachowań budujących wspólnoty o szerszym zasięgu. [JB]

193. Mazurkiewicz Małgorzata, *Praca i sacrum w polszczyźnie ludowej*. [T] 2, 1989, s. 7–28.

W kulturze ludowej praca to każda czynność, która jest działaniem, wymaga od wykonawcy pewnego wysiłku fizycznego i stanowi czynność celową, zapewniającą środki do życia. Jako taka jest przeciwstawiana lenistwu i próżniactwu. Artykuł ma odpowiedzieć na pytanie o stosunek pracy do sfery sakralnej. Przyjęto tu teorię *sacrum* M. Eliadego, a przez sakralizację rozumie się proces waloryzacji rzeczy i zdarzeń pod wpływem *sacrum*. Waloryzacji tej poszukiwano na płaszczyźnie językowej (semantycznej) poprzez analizę wybranego słownictwa związanego z pracą; uzupełnieniem stały się dane etnograficzne. Materiał egzemplifikacyjny pochodzi z wybranych tomów *Dzieł wszystkich* Oskara Kolberga. Analiza materiału pokazała, że w kulturze ludowej praca nie jest czynnością sakralną, a tylko sakralizowaną. Na niesakralny charakter pracy wskazują: zachodząca w typowych warunkach rozłączność czasu sakralnego i czasu pracy, konieczność sakralizacyjnych działań człowieka (modlitwa, akt poświęcenia, czynności magiczne) skierowanych m.in. na miejsce, narzędzia, rezultat pracy czy też na samą pracę, w końcu – proces sakralizacji językowej.

Językowa sakralizacja pracy dokonuje się na kilka sposobów, najczęściej przez bezpośrednie przedstawianie osób świętych na roli lub w polu jako wykonawców albo sprawców pracy czy też obecność tam ich atrybutów, przez bezpośrednie wartościowanie pracy, narzędzi i rezultatów pracy przy pomocy słów typu: *święty, złoty, błogostawiony*. Istotną rolę odgrywają tu sposoby konstruowania tekstu językowego metodą zestawień tautologicznych.

194. Mečkovskaja Nina B., *Koncepty NAROD, RABOTA i LJUBOV' v igrovoj komunikacii ruskojazyčnyh komp'juterščikov*. [T] 24, 2012, s. 71–94. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Zbiorowa świadomość specjalistów w zakresie technologii informatycznych (ros. *komp'juterščiki/ajtišniki*), obecna w sieciowym folklorze profesjonalistów, należy w całości do sfery komicznej (w odróżnieniu od „klasycznego” folkloru), a więc prezentuje życiowe problemy za pomocą skrótów, przesady i żartu. W rosyjskojęzycznym folklorze komputerowców autoidentyfikacja programistów opiera się na przynależności branżowej i językowej, a nie pochodzeniu etnicznym i obywatelstwie, stąd też prawie nie występuje tam pojęcie narodu; nie ma tam ani patriotyzmu, ani ksenofobii. Programiści są obojętni na różnice narodowe. Naczelną wartość stanowią dla nich indywidualne umiejętności fachowe, a sfera etyczna jest zawężona do norm dyscypliny pracy. W świecie folkloru internetowego programiści postrzegają samych siebie jako *macho*, którzy odnoszą sukcesy nie tylko w pracy, ale też w kontaktach z kobietami. Temat seksu pojawia się w ich wypowiedziach stale, natomiast o miłości mówi się rzadziej, a jeszcze mniej – o małżeństwie i rodzinie. Kwitnie męski szowinizm: awersja obejmuje nie tylko kobiety-informatyków, ale nawet zwykle użytkowniczkę komputerów. Postawy takie uchodzą w tym stopniu za naturalne, że nie są nawet zauważane przez badaną społeczność.

195. Miceva Eugenia, *Świat i antyświat*. [T] 5, 1992, s. 31–43.

Autorka, na przykładzie trzech istot demonicznych: *karakondżula, wampira i talasyrna*, przedstawia wzajemny stosunek człowieka (Bułgara) do stworzonych przez niego wyobrażeń o mieszkańcach „świata nieziemskiego” (antyświata). W opisie demonów autorka kieruje się następującymi kryteriami

(wyróżnikami): (1) czas działania istoty; (2) bezpośredni kontakt z ofiarą; (3) brak preferencji przy wyborze ofiar; (4) zdolność przeistaczania się w zwierzęta, ludzi i sobie tylko właściwe stwory; (5) zle intencje ich postępowania.

Następnie przechodzi do szczegółowego omówienia każdego demona, wymieniając takie informacje, jak: pochodzenie, funkcje, sposoby ujawniania się, stopień ingerencji w życie człowieka, sposoby walki i ochrony. Na zakończenie formułuje wnioski: (a) dla człowieka z ludu działania demonów mają wartość sygnałów, według których orientuje się on w rzeczywistości; (b) demony pełnią funkcję mediatora między żywymi i umarłymi; (c) demony zrodziła potrzeba zapalenia luki w wiedzy na temat granicy życia i śmierci, ludzka niewiedza powołała na „ten świat” demony takie, jakie były potrzebne człowiekowi. [LT/JB]

196. Michajłowa Katia, *Opozycja swój/obcy w kształtowaniu stereotypu Polaka wśród Bułgarów zamieszkałych w Polsce*. [T] 19, 2007, s. 175–190. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule prezentowany jest stereotyp Polaka funkcjonujący w środowisku współczesnych Bułgarów mieszkających w Polsce (głównie w rodzinach mieszanych). Wykorzystując materiał zebrany w latach 1996–1998 i 2002–2005 od ponad 100 informatorów-imigrantów bułgarskich zamieszkujących w 11 polskich miastach, autorka ustala inwentarz cech tworzących stereotyp Polaka. Eksponuje cechy kontrastujące obraz Polaka z autostereotypem Bułgara; dotyczą one płaszczyzny światopoglądowej (religijność Polaków oceniana krytycznie jako powierzchowna, zrytualizowana), bytowej (kuchnia polska uznawana za gorszą od bułgarskiej), społecznej (przerosty etykiety towarzyskiej) itd. W bułgarskim stereotypie Polaka łączone są oceny pozytywne (grzeczność, uprzejmość) z negatywnymi (lenistwo, pijaństwo). Autorka podkreśla, że wobec braku w przeszłości historycznej ściślejszych kontaktów i konfliktów bułgarsko-polskich, jedynym źródłem powstawania stereotypu była elementarna operacja porównania własnego wizerunku z obrazem innego, operacja, która w przypadku emigrantów przebiega z podwyższoną intensywnością. [JB]

197. Michajłowa Katia, *Pewne cechy polskiego stereotypu Bułgara*. [T] 15, 2003, s. 111–127. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Stereotyp Bułgara funkcjonujący w środowisku Polaków zamieszkałych w Bułgarii jest zdominowany przez punkt widzenia kobiety-żony, niezbyt bowiem liczna grupa polskich emigrantów znalazła się w Bułgarii głównie poprzez zawieranie małżeństw Bułgarów z Polkami. Na podstawie ankiety przeprowadzonej w latach 1996–2001, na którą odpowiedziało 40 kobiet – Polek żyjących w małżeństwach mieszanych, autorka rekonstruuje polski (ściślej – funkcjonujący wśród Polonii bułgarskiej) kulturowy obraz Bułgara.

Jest to obraz dwojaki: Bułgara jako człowieka Wschodu („Turka”), powolnego, traktującego swoje żony jak niewolnice zobowiązane do prowadzenia domu, akceptującego dominację teściowej nad synową, pracowitego i mało, bo zewnętrznie, religijnego; i równocześnie Bułgara jako Słowianina, który wykazuje wiele cech pozytywnych: gościnność, serdeczność, otwartość.

Odczuwana przez Polaków obcość etniczna i kulturowa Bułgarów nie rodzi postawy wrogości, stanowi natomiast podstawę dla utwierdzania się w poczuciu własnej wartości, służy utrwalaniu własnego polskiego – wysoce pozytywnego – autostereotypu. [JB]

198. Mierzwńska-Hajnos Agnieszka, *Fuga daemonum, czyli dziurawiec jako amalgamat pojęciowy. Studium kognitywne*. [T] 29, 2017, s. 31–45. DOI: 10.17951/et.2017.29.31. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Fuga daemonum – St John's Wort as a conceptual blend. A cognitive study*. Translated by Agnieszka Mierzwńska-Hajnos. [Vol.] 29, 2018, p. 31–43.

Prezentowana praca, wpisująca się w paradygmat kognitywnych badań nad językiem, ma na celu wyjaśnienie mechanizmów, jakie uruchamiane są w procesie konceptualizacji pojęć na przykładzie wyrażenia *fuga daemonum*, synonimicznej nazwy dziurawca pospolitego (*Hypericum perforatum* L.). *Fuga daemonum* to jedna z bardziej interesujących i semantycznie złożonych nazw dziurawca, w której obserwujemy dynamiczny proces zwany integracją pojęciową (ang. *conceptual blending*), polegający na stapianiu elementów zaczerpniętych z co najmniej dwóch przestrzeni wyjściowych: przestrzeni odnoszącej się do wyglądu i właściwości dziurawca oraz przestrzeni przywołującej konotacje symboliczne i religijne tej rośliny. W celu przeprowadzenia analizy semantycznej nazwy *fuga daemonum* autorka stosuje tzw. czteroprzestrzenny model integracji pojęciowej, autorstwa Gillesa Fauconniera i Marka Turnera, który ma za zadanie ukazać dynamiczny charakter znaczenia.

199. Mikołajczuk Agnieszka, *Kognitywny obraz GNIEWU we współczesnej polszczyźnie*. [T] 8, 1996, s. 131–145. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem prezentowanego artykułu było zbadanie, jakie pojęcia i schematy wyobrazeniowe służą użytkownikom polszczyzny do rozumienia gniewu i mówienia o nim. Materiał badań stanowiły polskie nazwy gniewu i różnych jego odcieni oraz zachowań z nim związanych (przede wszystkim związki frazeologiczne). W analizie wykorzystano pojęcia i metody zaproponowane przez Lakoffa w rozdziale na temat struktury angielskiego pojęcia ANGER (G. Lakoff, *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal About the Mind*, Chicago 1987). W głównej części artykułu – dzięki deleksykalizacji utrwalonych jednostek językowych – można było przedstawić objawy fizjologiczne gniewu, zastygłe w języku, oraz odtworzyć metonimie i metafory pojęciowe, które wspomagają nasze myślenie o gniewie i mówienie o nim. Efektem pracy było wskazanie trzech grup czynników, współtworzących kognitywny obraz GNIEWU w polszczyźnie. Należą do nich: (1) proste schematy wyobrazeniowe: RÓWNOWAGA, POJEMNIK, RUCH (W GÓRĘ / W DÓŁ), (2) pojęcia stanowiące klucz do rozumienia gniewu (źródło metafor): BÓL FIZYCZNY, CIĘŻAR, CHOROBA CIAŁA, WŚCIEKLIZNA, SZALEŃSTWA, ZATRUCIE, BURZOWA POGODA, NIEBEZPIECZNE ZWIERZĘ, PRZECIWNİK, DIABEL, PUŁAPKA, WIĘZIENIE, MORZE, OGIEŃ, GORAĆA CIECZ, (3) różne aspekty pojęcia GNIEWU: przyczyna, sprawca i obiekt uczucia, subiekt, uczucie i jego ocena, intensywność, głębokość i trwałość uczucia oraz możliwość kontrolowania go, a także objawy uczucia. [JB]

200. Mikołajczuk Agnieszka, *Mówiąc o uczuciach: między naturą a kulturą. O podstawach konceptualizacji uczuć w kontekście semantycznych badań porównawczych*. [T] 23, 2011, s. 67–82. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł stanowi przegląd najważniejszych propozycji metodologicznych, sformułowanych przez badaczy zajmujących się konceptualizacją uczuć. Przedstawione w nim ujęcia, powstałe na gruncie trzech dyscyplin naukowych – psychologii, antropologii kulturowej i lingwistyki – są rozpatrywane w kontekście pytania o relacje między wpływem natury a oddziaływaniem kultury na utrwalone w różnych językach sądy o uczuciach. Referowane tezy zostały zilustrowane przykładami reprezentującymi kategorie gniewu, strachu, radości i wstydu. Sporo uwagi poświęcono możliwościom ustalenia, co w językowych obrazach uczuć stanowi „artefakt kulturowy”, co zaś wynika z ogólnoludzkiego doświadczenia i z fizycznego wyposażenia człowieka. Autorka wskazuje na problematyczność rozróżnienia między tym, co relatywne, a tym, co uniwersalne w językowej konceptualizacji uczuć. Opowiada się za drobiazgowym badaniem kompleksów pojęciowych, które kryją się za ich nazwami

w różnych językach, i porównywaniem ich ze sobą, z uwzględnieniem szerszego kontekstu kulturowego i psychologicznego.

201. Mikołajczuk Agnieszka, *O radości w ujęciu lingwistycznym: z problemów semantycznych badań porównawczych*. [T] 25, 2013, s. 219–238. DOI: 10.17951/et.2013.25.219. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest poświęcony podstawom lingwistycznych badań porównawczych w zakresie semantyki nazw uczuć w rodzaju radości, utrwalonych w różnych językach. Zgadzać się z tezą Renaty Grzegorzyczkowej o nieobiektywnym wyróżnianiu się uczuć w świecie i uzależnieniu ich kategoryzacji od języka i kultury, autorka postuluje oparcie badań nie na szczegółowym pojęciu związanym z leksemem wybranego języka (np. ang. *happiness*), lecz na ogólnym inwariancie pojęciowym, wokół którego organizują się szersze mikropola semantyczno-leksykalne nazw uczuć w rodzaju radości w badanych językach (zasadność takiego rozwiązania potwierdzają trudności w porównywaniu wyników badań prowadzonych w różnych kulturach oraz praktyka tłumaczeniowa, czego przykłady są przytaczane w pracy). Wskazano tu także na potrzebę uwzględnienia różnych poziomów abstrahowania w rozumieniu pojęć leksykalnych powiązanych z nazwami uczuć oraz różnych sposobów modelowania tych pojęć w tekstach. Dlatego za cenny materiał analiz uznano nie tylko dane leksykograficzne, które ujawniają to, co w języku potencjalne, ale też dane tekstowe, które pokazują, co i w jakim stopniu jest w użyciu języka realnie wykorzystywane. Połączenie narzędzi lingwistyki strukturalistycznej ze zdobyczami językoznawstwa kognitywnego ma służyć pełniejszemu poznaniu badanych zjawisk, czego próbkę pokazuje szkicowa charakterystyka wybranych fragmentów obrazu radości utrwalonego w polszczyźnie, prezentowana w drugiej części artykułu.

202. Mikoś Michał Jacek, Tieszen Bożena, *Polak w oczach studentów amerykańskich*. [T] 17, 2005, s. 233–240. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy, opierając się na metodologii Jerzego Bartmińskiego, rekonstruują stereotyp Polaka mieszkającego w Polsce, a funkcjonujący wśród studentów amerykańskich z dwóch uniwersytetów w Wisconsin i Milwaukee. Obraz otrzymany w wyniku 10-punktowej ankiety jest dość ogólnikowy. W aspekcie fizycznym Polak jest postrzegany jako blondyn o niebieskich oczach, człowiek otyły, krępy, ciepło ubrany. W aspekcie bytowym kojarzony jest z ciężką pracą; w aspekcie psychicznym – z głupotą; w aspekcie społecznym – postrzegany jest jako tradycjonalista, człowiek, który ceni życie rodzinne, jest gościnnie. W aspekcie duchowym Polak to katolik i chrześcijanin. Jeśli chodzi o „przedmioty” kojarzone z Polakiem, studenci amerykańscy najczęściej wymieniali polską kiełbasę i pierogi. Atrybuty odnoszące się do współczesnej Polski i jej mieszkańców są nieliczne. Oprócz Papieża ograniczały się do pojedynczych haseł typu *Gdańsk*, *Wałęsa* i *Solidarność*. [JB]

203. Młynarczyk Ewa, *Polski obraz BIEDY utrwalony w języku i w kulturze*. [T] 27, 2015, s. 147–165. DOI: 10.17951/et.2015.27.147. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule podjęto próbę rekonstrukcji najważniejszych składników językowo-kulturowego obrazu biedy. Kierując się założeniami metodologicznymi rekonstrukcji JOS, proponowanymi w pracach Jerzego Bartmińskiego i innych badaczy nurtu etnolingwistycznego, autorka wzięła pod uwagę trzy typy danych: dane systemowe zebrane na podstawie słowników języka polskiego (ogólnych, etymologicznych, frazeologicznych oraz słowników synonimów i antonimów), dane tekstowe (przysłowia, bajki ludowe, przykładowe teksty publicystyczne) oraz informacje kulturowe (wierzenia i zwyczaje ludowe opisane w pracach etnograficznych).

Analiza zgromadzonego materiału pozwoliła stwierdzić, że pojęcie *BIEDY* jest przeciwstawiane bogactwu i traktowane inaczej niż ubóstwo. Łączliwość rzeczownika *bieda* wyłącznie z przymiotnikami intensyfikującymi wskazuje, że użytkownicy języka dostrzegają przede wszystkim nasilanie się zjawisk

związanych z trudną sytuacją materialną. Eufemizacja wyrażana jest natomiast zazwyczaj za pomocą wyrazu *niedostatek*, charakterystycznego dla polszczyzny oficjalnej.

W świetle utrwalonych połączeń wyrazowych bieda jawi się przede wszystkim jako odrębny byt towarzyszący ludzkiemu życiu, istota żywa zjawiająca się u człowieka wbrew jego woli (jak intruz), postrzegana zazwyczaj jako osoba. Taki obraz łączy się z ludowym wyobrażeniem biedy (jako chudej kobiety lub nagiego dziecka) obecnym w ikonografii oraz w tekstach bajek. W niektórych przysłowiach biedę przedstawia się jako nauczyciela uczącego doceniać rzeczy powszednie.

Inne metafory realizowane w utrwalonych multiwerbizmach bazują na wyobrażeniu biedy jako choroby, przedmiotu lub pojemnika. W tekstach publicystycznych i naukowych traktuje się biedę jak przeciwnika lub zagrożenie, z którymi należy walczyć, w ludowym obrazie świata przeważa natomiast fatalizm. We wszystkich typach danych pojęcie *BIEDY* jest negatywnie wartościowane.

204. Morita Koji, *PRACA i WOLNOŚĆ w językach japońskim i polskim*. [T] 24, 2012, s. 47–55. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor podejmuje próbę porównawczego opisu pojęć *WOLNOŚĆ* i *PRACA* w językach japońskim i polskim. Porównując słownictwo i frazeologię obydwu języków, pokazuje wyraźne różnice w sposobie konceptualizowania oraz wartościowania tych pojęć. W języku japońskim pojęcie *PRACY* historycznie ma konotację pozytywną, *WOLNOŚĆ* zaś negatywną, a w języku polskim, zdaniem autora, jest odwrotnie. Ponadto autor porusza także temat japońskiego i polskiego rozumienia czasu wolnego, które jest silnie związane z pojęciami *WOLNOŚĆ* i *PRACA*.

205. Mosiołek-Kłosińska Katarzyna, *Motywacja związków frazeologicznych zawierających wyrazy pies i kot*. [T] 7, 1995, s. 21–31.

Autorka, poprzez przyjrzenie się motywacji związków frazeologicznych, poszukuje odpowiedzi na pytanie, jakie aspekty naszego życia zostały utrwalone we frazeologii oraz, na kolejnym etapie analizy, jakie konsekwencje aksjologiczne niesie takie, a nie inne „postrzeganie” rzeczywistości przez język. Ogranicza się do opisu motywacji związków frazeologicznych zawierających leksemę *pies* i *kot* oraz ich derywaty, które dzieli na pięć grup: (1) motywowane sposobem życia zwierzęcia; (2) motywowane cechami biologicznymi zwierząt i funkcjami ich organizmów; (3) powstałe w wyniku subiektywnych sądów człowieka o psie i kocie; (4) powstałe w wyniku obserwacji stosunku ludzi do psa; (5) powstałe dzięki dawnym zwyczajom, literaturze, będące kalkami z innych języków lub takie, w których analizowany wyraz występuje przypadkowo albo w innym niż podstawowe znaczeniu. [ŁT]

206. Moroz Andrej B., *Fol'klornyj koncept svjatosti: svoi ili čužie?* [T] 19, 2007, s. 143–152. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Kim są święci w tradycyjnym folklorze rosyjskim, *swoi* czy *obcy*? Autor, wychodząc z założenia, że granice między sferą swojskości i obcości są ruchome i zależą nie tylko od charakteryzowanego obiektu, ale też od subiektywnego punktu widzenia, odpowiada na postawione pytanie, analizując materiał zebrany w obwodzie archangielskim (a znajdujący się w archiwum Państwowego Rosyjskiego Uniwersytetu Humanistycznego, RGGU). Przyjmuje, że kategoria *SWÓJ* może być pojmowana dwojako, relatywnie (*swój* to ktoś należący do tej samej grupy co *my*; odpowiednie zaimki to *mój*, *nasz*) i posesywnie (*swój*, *swoje* to ktoś lub coś, należące do podmiotu), i rozważa, jak w rozumieniu tradycyjnym ma się świętość i święci do opozycji *swój/obcy*.

Odpowiedź nie jest jednoznaczna. Święci pozostają bowiem w bliskim związku z takimi kategoriami świata pozaludzkiego, jak Bóg, postaci mitologiczne i demoniczne, zmarli, i wykazują nadludzkie zdolności, ale równocześnie są traktowani jak ludzie, przynależni do określonych społeczności, *swoi* (por. określenie *rosskij bog*). Wniosek końcowy: święci zajmują miejsce pośrednie między światem ludzi i zaświatami, dokładniej: są równocześnie reprezentantami jednego i drugiego, a to w rozumieniu ludowym nadaje kontaktom z nimi szczególną wartość. [JB]

207. Moroz Andrej B., *Narodnaja agiografija: k postanovke voprosa*. [T] 21, 2009, s. 187–203. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Istnieje wiele tekstów ludowych, przedstawiających nie tylko historie życia ziemskiego świętych, ale również inne aspekty ich „świętości”, np. cuda dokonywane pośmiertnie, zdarzenia związane z odkryciem relikwii, historie i formy powstania obiektów sakralnych związanych ze świętymi. Suma tekstów zróżnicowanych gatunkowo, dotyczących jednego świętego, może być – zdaniem autora – rozpatrywana jako jego ludowe życie. Teksty te motywowane są głębokim szacunkiem do świętego, przekazują wieloaspektowe informacje o jego życiu, wyjaśniają obrzędy z nim związane. Niektóre teksty, w szczególności legendy, opierają się na tekstach sakralnych (kanonicznych, apokryficznych, modlitwach), które zostają przełożone na język folkloru. Literackie teksty hagiograficzne mogą być przekazywane ustnie i zamieniać się w legendy ludowe, ale też mogą bazować na ustnych legendach ludowych. Niektóre z takich przekształceń zostały przedstawione w artykule, jak np. redukcja tekstów pisanych do krótkich epizodów, selekcja literackich motywów hagiograficznych, opis wydarzeń z życia świętego z użyciem ludowych terminów itp.

208. Muszyński Zbysław, *Indywidualizm w ujmowaniu języka i kultury jako konsekwencja kognitywizmu*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 25–49. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł dotyczy konsekwencji badawczych, jakie dla nauk związanych z językoznawstwem wynikają z podejścia kognitywistycznego. Tłem do ukazania tych konsekwencji jest tradycyjna opozycja indywidualizmu i holizmu. Świadomość istnienia opozycji holizm/indywidualizm przy wyjaśnianiu zjawisk językowych istnieje od czasów de Saussure’a. Jego argumenty na rzecz holizmu nie są jednak przekonujące. Teorie Chomsky’ego pojmują język indywidualistycznie. Teorie socjolingwistyczne, mimo akcentowania kontekstu społecznego, zawierają nieusuwalny czynnik odwołujący się do jednostkowej kompetencji mówienia. Analiza zjawisk kulturowych również nie dostarcza argumentów przeciwko indywidualizmowi, ponieważ kognitywista zakłada, że kultura nie istnieje poza jednostkowymi systemami konceptualnymi. Wzorce kulturowe są tylko efektem ujmowania doświadczenia w odpowiednie schematy konceptualne. Odróżnia się wyjaśnienie indywidualistyczne, odwołujące się do motywów, chęci, obaw jednostek, od wyjaśnienia instytucjonalnego, odwołującego się do żywionych przez jednostkę przekonań o mitach, ideach. Badacz rzeczywistości kulturowej akceptujący kognitywizm musi liczyć się z faktem zmiany przedmiotu badania, z przejściem od badania instytucji społecznej (przedmiotów ponadjednostkowych) do badania jednostkowych systemów konceptualnych, subiektywnych treści umysłu. [JB]

209. Muszyński Zbysław, *Założenia i problemy semantyki obiektywistycznej*. [T] 6, 1994, s. 13–27.

Relacje semantyczne zachodzą między znakiem a przedmiotem. W zależności od rodzaju teorii referencji (odniesienia przedmiotowego) jednym argumentem tej relacji mogą być znaki, symbole czy też język, drugim zaś rzeczy (zbiory rzeczy), stan rzeczy i inne elementy rzeczywistości poza językowej, a także pojęcia, mentalne reprezentacje, systemy konceptualne, modele, reprezentacje świata. W zależności od rozstrzygnięcia kwestii odniesienia znaków, symboli i ogólniej – języka, od określenia, czy odnoszą się one do istniejących obiektywnie elementów rzeczywistości, czy też do mentalnych reprezentacji rzeczywistości, do obiektów poznawczych, modelowanych przez podmiot poznający świat – mamy do czynienia z jedną z dwu opozycyjnych grup teorii semantycznych. Pierwszą stanowią teorie semantyczne, zgodnie z którymi odniesieniem wyrażen językowych są elementy samej rzeczywistości; można je nazwać „obiektywistycznymi”, „realistycznymi”. Drugą grupę stanowią teorie, według których odniesieniem przedmiotowym są różne postacie reprezentacji świata; można je nazwać „kognitywistycznymi”, „doświadczeniowymi”.

Autor dokonuje szczegółowej analizy pierwszej grupy, a mianowicie teorii obiektywistycznych, realistycznych. Przedstawia filozoficzne założenia semantyk obiektywistycznych oraz omawia dokładnie niektóre problemy i próby ich rozwiązania (np. problem analityczności w semantyce obiektywistycznej), jak też możliwości teoretyczne semantyki tworzonej w obrębie przyczynowej teorii odniesienia. [LT/JB]

210. Nepop-Ajdačić Lidia, *Opozycja język ojczysty/język obcy w językach słowiańskich*. [T] 20, 2008, s. 159–170. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka przeprowadza analizę nazw języka ojczystego i języka obcego oraz ziemi ojczystej i ziemi obcej, używanych w 11 językach słowiańskich: ukraińskim, rosyjskim, białoruskim, polskim, czeskim, słowackim, serbskim, chorwackim, bułgarskim, macedońskim i słoweńskim. Na podstawie tych nazw bada, w jaki sposób w językach słowiańskich są rozumiane pojęcia *swój* i *obcy* w odniesieniu do języka oraz w odniesieniu do terytorium.

Analiza nazw odpowiadających badanim pojęciom prowadzi do wyodrębnienia funkcjonujących w poszczególnych językach opozycji, które autorka przedstawia w postaci schematów. W końcowej części artykułu zestawia je wszystkie w zbiorowej tabeli, uzyskując w ten sposób całościowy obraz opozycji funkcjonujących w językach słowiańskich. We wnioskach autorka stwierdza, że w obrębie nazw języka ojczystego i języka obcego najczęstsza jest opozycja ‘matka’ – ‘cudzy, obcy’, która funkcjonuje w pięciu językach słowiańskich (czeskim, słowackim, bułgarskim, macedońskim, słoweńskim). Natomiast w obrębie nazw ojczyzny i obczyzny najczęstsza jest opozycja ‘ojciec’ – ‘cudzy, obcy’, poświadczona w dziewięciu językach (ukraińskim, rosyjskim, białoruskim, polskim, czeskim, słowackim, serbskim, bułgarskim, macedońskim). Dwie opozycje (‘ojciec’ – ‘cudzy, obcy’; ‘ród’ – ‘cudzy, obcy’) funkcjonują tak w obrębie nazw języka ojczystego i języka obcego, jak i w obrębie nazw ojczyzny i obczyzny. Przy tym obie częściej występują w drugim z wymienionych pól.

Na podstawie przeprowadzonej analizy autorka stwierdza, że dla nosicieli języków słowiańskich pojęcie ‘swój’ znaczy tyle, co: (1) właściwy ojcu; (2) właściwy matce; (3) właściwy domowi; (4) właściwy rodowi; natomiast ‘nie-swój’ to: (1) cudzy, obcy; (2) inny i (3) właśnie nie-swój.

211. Nepop-Ajdaczyć Lidia, *Relacje człowiek – kwiat odzwierciedlone w polskim językowym obrazie świata (zestawienie danych ankietowych i słownikowych)*. [T] 26, 2014, s. 129–139. DOI: 10.17951/et.2014.26.129. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka bada polski językowy obraz kwiatów. Analizuje relacje człowiek–kwiat odzwierciedlone w ankietach (przeprowadzonych wśród studentów UMCS) i porównuje je z danymi o tych relacjach przedstawionymi w źródłach leksykograficznych (w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pod redakcją Stanisława Dubisza). Autorka dochodzi do wniosku, że w ankietach w większym stopniu odbija się antropocentryzm. Z materiałów ankietowych wynika, że w wyobrażeniach studentów kwiat jest przyrównywany do przyjaciela posiadającego duszę (tj. człowieka), co nie jest notowane w słowniku. Natomiast obraz człowieka-kwiatu jest równie silnie obecny w materiałach ankietowych, jak i leksykograficznych. Zdolność kwiatów do ulepszania czegoś, zdobienia, zabarwiania, urozmaicania, cieszenia kogoś jest opisywana przez respondentów jako zdolność kwiatów do rzeczywistego oddziaływania na życie człowieka, a nie tylko jako sposób wykorzystywania kwiatów przez człowieka. Według polskich studentów wpływ kwiatów na człowieka nie ogranicza się do wywołania uczucia rozkoszy estetycznej lub aromatycznej, co jest notowane w USJP. W świetle danych ankietowych oddziaływanie to jest znacznie większe i rozmaitsze.

212. Nevskaja Lidija, *Semantičeskaja struktura balto-slawjanskogo pogrebal'nogo pričitanija*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 51–66. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł dotyczy struktury semantycznej archaicznych lamentów pogrzebowych zachowanych w tradycyjnej kulturze ludowej Litwinów i Słowian wschodnich (Białorusinów, Rosjan i Ukraińców)

i nie ma charakteru porównawczo-historycznego, lecz semiotyczny. Celem autorki jest pokazanie, w jaki sposób werbalny tekst lamentu pogrzebowego, będący składnikiem całego zdarzenia obrzędowego, jest determinowany przez system wyobrażeń relevantnych dla tradycji, które elementy obrzędu, nieuświadamiane przez uczestników obrzędu, zostają na płaszczyźnie tekstu słownego wyeksplikowane i skonkretyzowane.

Kluczową figurą lamentów jest nieboszczyk przedstawiany jako „gość”. Samo słowo *gość* (ros. *gost'*) w swojej głębokiej warstwie semantycznej odzwierciedla przejściowość egzystencjalnego statusu człowieka, utrwała moment przejścia przez granicę wspólnoty ludzi „swoich” i „obcych”. Typowe dla obrzędów przejścia jest podwyższanie statusu bohatera, nazywanie zmarłych słowami *knez*, *knehynja* oraz medialny motyw drogi, którą zmarły przebywa, od sfery życia do sfery śmierci. Początkiem tej drogi w lamentach jest dom, miejsce żywych, przeciwstawiane grobowi i szczegółowo w lamentach przedstawiane; punktem granicznym są drzwi (wrota), obce miejsca to bagno, las, góra, morze. Droga na tamten świat jest bezpowrotna. Na tamtym świecie czekają rodzice.

Podstawowy sens tradycyjnego bałtosłowiańskiego obrzędu pogrzebowego jest modelowany za pomocą opozycji społecznych *swój/obcy* i fundamentalnej opozycji egzystencjalnej *żywy/martwy*, *życie/śmierć*. Funkcjonują synonimiczne motywy fabularne (ros. *mikrosjużety*) oparte na idei przejścia od jednego bieguna do drugiego. Z językowego punktu widzenia są to konstrukcje predykatywne typu „jest ciepłe – jest/staje się zimne”, „jest jasne – jest/staje się ciemne”. Po jednej stronie stawiane są: dom, lato, dzień, słońce, życie, po drugiej stronie: droga, wiatr, noc, śmierć. Człony takich opozycji tworzą całe szeregi paradygmatyczne, na podstawie których generowane są teksty. Zasadą tworzenia tekstów lamentacyjnych jest powtarzanie ekwiwalentnych syntagm: rumieni się twarz dziewczyny – zieleni się wianek – błyszczą pierścienie itp. vs. blednie twarz, więdną wianek itd.

Świadomość mitopoetycka, odbita w archaicznych lamentach, ustanawia izomorfizm ciała człowieka i kosmosu. Te różne sfery są scalane za pomocą predykatów „żyć” i „umrzeć”, „przestać działać”, „chodzić” i „przestać chodzić”, „ulegać destrukcji”, „powrócić do stanu dzikości”. Dzięki temu izomorfizmowi nadrzędne znaczenie śmierci jako destrukcji jest kodowane za pomocą wariantywnego szeregu motywów fabularnych typu „dom wali się”, „dom pustoszeje”, „droga zarasta trawą”, „drzewo łamie się”, „roślina usycha” itp. [JB]

213. Niderla Anna, *Historia mówiona a etnolingwistyka*. [T] 22, 2010, s. 13–27. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule wskazano cechy historii mówionej (HM), które łączą ją z dialektologią i folklorystyką, oraz zaprezentowano elementy, które zbliżają HM do etnolingwistyki. Autorka przypomina genezę programu HM, omawia jej metodę badawczą oraz sytuuje ją w relacji do przedmiotu badań i celów etnolingwistyki. Przypomina amerykańskie początki tej metody datujące się na połowę XX wieku, także niektóre inicjatywy europejskie, w tym polskie. W samym Lublinie są aż trzy tego typu ośrodki: Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN, Radio Lublin oraz UMCS. W tekście poruszony został także problem roli badań narratologicznych w programie HM. Zwrot ku narracji jako przedmiotowi badań, ogarniający dziś wiele dziedzin naukowych, zauważalny jest również w etnolingwistyce.

214. Niebrzegowska Stanisława, *O kartografowaniu faktów etnolingwistycznych*. [T] 12, 2000, s. 279–296. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Nawiązując do tradycji przedstawiania metodą kartograficzną danych językowych, kulturowych i tekstowych, autorka stawia pytanie, czy sennik jako gatunek polskiego folkloru jest zróżnicowany geograficznie, tzn. czy objaśnienia (wykładnie) obrazów sennych mają na terenie Polski stałe zasięgi regionalne. Mapowaniu poddaje się wykładnie (tj. uogólnione komponenty semantyczne i strukturalne) dotyczące pięciu obrazów sennych: *ognia*, *koni*, *wszy*, *jajek* i *Matki Boskiej*. Opracowane próbne mapy, oparte na danych z 71 punktów, pozwoliły na sformułowanie wstępnych wniosków na temat geografii sennika: (1) objaśnienia snów nie mają wyraźnie zróżnicowanej geografii, co oznacza, że na całym

terytorium etnicznym wykładnie osiągnęły wysoki stopień stabilizacji; (2) dla niektórych wykładni możliwe jest jednak wyznaczenie zasięgów ich występowania (np. dla snu o *ogniu* jako zapowiedzi 'słońca, pogody').

215. Niebrzegowska Stanisława, *Potoczne konotacje słowa a znaczenia symboliczne w senniku ludowym*. [T] 3, 1990, s. 37–48.

Autorka, analizując przykłady znaczeń symbolicznych, dochodzi do wniosku, iż między sposobami wykładania snów w senniku jako gatunku tradycyjnego folkloru ustnego a cechami tworzącymi treść znaczeniową słowa istnieje związek, którego bliższe rozpoznanie i określenie stawia sobie w tym artykule za cel. Na użytek artykułu odwołuje się do sformułowanej przez J. Apresjana definicji konotacji oraz do rozróżnienia L. Jordańskiej i I. Mielczuka konotacji leksykalnej i encyklopedycznej. Następnie zestawia elementy symbolicznych znaczeń sennikowych z konotacjami leksykalnymi języka potocznego oraz z konotacjami opartymi na potocznej wiedzy o świecie (encyklopedycznymi), które traktuje jako „konotacje kulturowe”.

Wykładnie obrazów sennych oparte na konotacjach leksykalnych mają związek nie z obiektami i zjawiskami świata fizycznego, lecz z określonymi jednostkami leksyki potocznej. Nawiązują one do form językowych głównie przez odwołanie się do znaczeń metaforycznych i jednostek frazeologicznych, zwłaszcza s frazeologizowanych porównań. Ukazuje to na kilku przykładach objaśnień snów: o świniach, psach, koniach i rybach, biciu, burzy, krwi, słomie i weselu.

Zdecydowana większość sennikowych wykładni posiada motywację w konotacjach encyklopedycznych. Są one odbiciem wiedzy potocznej i naiwnego obrazu świata, którym włada każdy mówiący. Autorka wyróżnia tutaj pięć podgrup: (1) wykładnie nawiązujące do najbardziej charakterystycznych, postrzeganych zmysłowo cech przedmiotów (barwy, kształtu, wielkości, wilgotności i ciepła oraz skutku ich działania); (2) odwołujące się do utartych kulturowo konotacji barw: bieli, zieleni, czerwieni, czerni; (3) oparte na wierzeniach związanych ze zwierzętami (koń, krowa, bocian); (4) odwołujące się do starych wyobrażeń mitologicznych (świnia – dzik, ogień jako słońce); (5) posiadające motywację w symbolice religijnej (krzyż, Pan Jezus, wąż). Podsumowując, stwierdza ścisły związek znaczeń symbolicznych z konotacjami leksykalnymi i kulturowymi i z wartościowaniem w kategoriach dobry – zły. [LT/JB]

216. Niebrzegowska Stanisława, *Świat wartości sennika ludowego*. [T] 8, 1996, s. 99–112. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W tekstach sennika ludowego zawarty jest świat wartości nosiciela kultury ludowej. Daje się on rekonstruować poprzez uchwycenie systemu opozycji. Ogólnie, to, co żywe, młode (nowe, świeże), jasne (białe), czyste, tłuste, dojrzałe, całe, zdrowe, ubrane, surowe i metalowe, objaśniane jest jako coś dobrego, z konkretyzacją jako życie, zdrowie, młodość, bogactwo, urodzaj, zgoda, miły gość, szczęście, radość. Z kolei to, co martwe, stare (czerstwe), ciemne (czarne), brudne, chude, niedojrzałe, niecałe, chore, nagie, gotowane, papierowe, na jawie wyjawiane jest jako coś niedobrego, a szczególnie jako śmierć, choroba, starość, nędza, nieurodzaj, kłótnia, zbędny gość, nieszczęście, smutek itd. Na szczycie otrzymywanej po stronie wykładni sennika „drabiny wartości” sytuują się wartości praktyczne, związane z zabezpieczeniem podstawowych potrzeb egzystencjalnych. Sennik zatem potwierdza tezę, że w centrum ludowego świata wartości sytuuje się życie i jego ochrona. [SNB]

217. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Idea działającego słowa w tekstach polskich zamówień*. [T] 13, 2001, s. 101–115. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Człowiek współczesny, uformowany w kręgu pisma i druku, nie myśli o słowach w kategoriach zdarzeń. Słowa przypominają mu raczej rzeczy, które nie są działaniem, są czymś martwym. Inaczej jest w tradycyjnej kulturze ustnej, w której słowo ma zdolność dokonywania zmian w świecie, jest

słowem działającym, słowem sprawczym. Taki status ma słowo w zamówieniu. W tekście magicznym jest ono nie tyle odpowiednikiem myśli, ile sposobem działania, zdarzeniem. [SNB]

218. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Jakie dane są relewantne etnolingwistycznie?* [T] 29, 2017, s. 11–29. DOI: 10.17951/et.2017.29.11. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *What data are relevant to ethnolinguistic analyses?* Translated by Agnieszka Gicala. [Vol.] 29, 2018, p. 11–29.

Autorka rozważa kwestię danych branych pod uwagę przy analizach w ramach etnolingwistyki jako dyscypliny badawczej stawiającej sobie za cel rekonstrukcję językowego obrazu świata. Typy danych rozpatruje w kontekście nazw subdyscyplin (*etnolingwistyka etymologiczna, dialektologiczna, onomastyczna*) i przedmiotu badań (*etnolingwistyka kognitywna*). Szczególną uwagę skupia na typach danych wykorzystywanych w ramach *etnolingwistyki ludowej i narodowej*. Analizuje pod tym kątem wyobrażenie *BYLICY w Słowniku stereotypów i symboli ludowych oraz domu w Leksykonie aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów*, omawia utrwalenie cech w ramach danych systemowych, tekstowych i ankietowych. Jako typy danych relewantnych etnolingwistycznie w opisie językowego obrazu świata uznaje nie tylko system, teksty i ankietę, lecz także dane „przyjęzykowe”, dane „negatywne” i dane „wyzerowane”, związane z „polską mapą niepamięci” i „pamięcią utajnioną”. [SNB]

219. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *O różnych wariantach definicji leksykograficznej – od taksonomii do kognitywizmu*. [T] 30, 2018, s. 259–284. DOI: 10.17951/et.2018.30.259. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *From taxonomy to cognitivism: On variants of the lexicographic definition*. Translated by Agnieszka Mierzwińska-Hajnos. [Vol.] 30, 2019, p. 255–278.

Autorka dokonuje porównania sposobów eksplikowania pojęć przez Annę Wierzbicką i Jerzego Bartmińskiego. Wyodrębnia dwa warianty definicji maksymalnej – wariant rozbudowany o charakterze narracyjnej eksplikacji (Bartmiński) oraz wariant syntetyczny, zawierający skondensowane treści definicji pełnej (Wierzbicka, Bartmiński). Zestawia podobieństwa i różnice w podejściu do kwestii definiowania przez obydwójce badaczy. Podobieństwa łączy z realizacją postulatu pełnej analizy pojęcia i z odtwarzaniem w definicji wszystkich cech relewantnych językowo, kulturowo i komunikacyjnie, z fasetowym porządkiem zdań definiujących i z dbałością o „dowody językowe” dla podawanych cech. Różnice upatruje w używanym języku, wykorzystywaniu podstaw materiałowych, podejściu do kwestii stabilizacji cech w definiensie oraz w ostatecznym – statycznym lub dynamicznym – kształcie zrekonstruowanego wyobrażenia. [SNB]

220. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Projekt badawczy (ETNO)EUROJOS a program etnolingwistyki kognitywnej*. [T] 25, 2013, s. 267–281. DOI: 10.17951/et.2013.25.267. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka, wychodząc z założenia, że wartości leżą u podłoża językowego obrazu świata i stanowią o tożsamości wspólnotowej (zbiorowej), postuluje badanie ludowego słowiańskiego systemu aksjologicznego (świata wartości ważnych dla ludowych tradycji słowiańskich). Projekt pod nazwą (ETNO)EUROJOS – paralelny do międzynarodowego programu EUROJOS, realizowanego pod kierunkiem Jerzego Bartmińskiego na bazie języków ogólnych (standardowych) i tradycji ogólnonarodowych – miałby na celu analizę wartości wspólnych nosicielom słowiańskiej kultury ludowej. Na poziomie kultur ludowych narody słowiańskie są sobie dużo bliższe niż na poziomie kultur ogólnonarodowych, kształtowanych przez elity. Na podstawie sondażu przeprowadzonego wśród wybitnych badaczy różnych tradycji słowiańskich, można wstępnie przyjąć, że wartościami ważnymi dla Słowian są: zdrowie i życie, rodzina i ród/pokrewieństwo, dom, ziemia, praca i pracowitość, miłość, piękno, szczęście, mądrość, szczerłość, uczciwość, wierność, sprawiedliwość, wolność, honor,

wiara (wyznanie) i Bóg. Opis tych wartości mógłby zostać oparty na założeniach metodologicznych lubelskiego *Słownika stereotypów i symboli ludowych*. [SNB]

221. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Symbolika płodnościowa w polskim folklorze*. [T] 28, 2016, s. 207–226. DOI: 10.17951/et.2016.28.207. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Symbolism of fertility in Polish folklore*. Translated by Agnieszka Mierzwińska-Hajnos. [Vol.] 28, 2017, p. 203–224.

Autorka podejmuje kwestie płodności w kulturze tradycyjnej i sposoby jej wyrażania, charakteryzuje sposoby wnioskowania o płodności, możliwości wpływania na płodność, jej ochronę i pobudzanie w obrzędowości dorocznej i rodzinnej, daje przykłady hamowania płodności oraz powodowania niepłodności słowem i gestem. Dowodzi, że kod werbalny jako nośnik znaczeń symbolicznych pozostaje w ścisłym powiązaniu z innymi kodami kulturowymi: przedmiotowym, personalnym, akcjonalnym, muzyczno-tanecznym, temporalnym i lokatywnym. Służąc wyrażaniu sensów symbolicznych, kody funkcjonują wymiennie, zastępują się, przedłużają i dopełniają. [SNB]

222. Niewiadomski Donat, *Motyw orki złotym pługiem. Semantyka noworocznej kołedy gospodarskiej*. [T] 5, 1992, s. 59–70.

W artykule jest analizowana semantyka polskich noworocznych kołed gospodarskich, w których możemy odnaleźć motyw orki złotym pługiem i motyw udziału Boga i Boskich „zastępców” w pracach rolnych. Zespół postaci ukazujących się w tych kołedach jest ograniczony i kanonizowany. Najczęściej pojawia się Matka Boska (sporadycznie zastępowana przez św. Katarzynę), pełniąca funkcję gospodyni. Przy pracach w polu pomagają Jezus Chrystus, sam Bóg i święci: Paweł, Piotr, Szczepan i Jan Chrzyciel. Podlegają oni ucłowieczeniu w toku konkretnych prac rolnych, ale zostają obdarzeni atrybutami boskimi, kryjącymi się w znaku złota (złoty płużek, złoty kulig, złote rogi u zwierząt czy złote siodełeczko i uprząż). W kołedach rysuje się obraz wielkiej rodziny boskiej, wykonującej prace będące udziałem ziemskiej rodziny chłopskiej. Kolor złota nasycy swoją mocą sakralną narzędzia uprawy roli i zwierzęta biorące udział w pracy. Pług, orka i siew stają się składnikami świętego ceremoniału corocznych narodzin życia w przyrodzie. Następuje uwznioślenie pozycji społecznej gospodarza i gospodyni. *Sacrum* przemieszcza się z orki i siewu na płody zbóż. Pole raz nasyczone świętością przechowuje w sobie aż do zbiorów energię sił ponadludzkich sprzyjających rozrodczości. [LT/JB]

223. Nowak Paweł, *Opozycja swój/obcy a skuteczność komunikacji – wybrane zagadnienia*. [T] 19, 2007, s. 99–108. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Opozycja *swój/obcy* ma istotne znaczenie dla komunikacji, dla skutecznej, fortunnej realizacji każdego aktu mowy. Opozycja ta przybiera w komunikacji wiele form, autor próbuje na przykładzie współczesnych polskich tekstów reklamowych i politycznych ukazać niektóre z nich, jego zdaniem najistotniejsze. Wychodząc od tezy wyłożonej w książce Krecha, Crutchfielda i Ballacheya (1962), że skuteczna komunikacja możliwa jest przede wszystkim między ludźmi, którzy mają wspólne postrzeżenia, pragnienia i postawy, a więc są traktowani jako *swoi*, a nie *obcy*, i nawiązując do pracy Jerzego Bralczyka (1991) o mechanizmach propagandowych w czasach komunistycznych, autor sygnalizuje zabiegi poprawiające skuteczność wypowiedzi, z których korzysta nadawca w komunikacji do *swoich* o *obcych*, do *obcych* o *swoich* czy wreszcie do *swoich* o *swoich*. Chodzi zwłaszcza o sposoby utożsamiania się nadawcy z grupą *swoich* poprzez przyjęcie ich stylu wypowiedzi oraz rytuałów komunikacyjnych. W przestrzeni komunikacji społecznej (reklama, *public relations*, *mass media* i polityka) pojawiają się nieustannie coraz to nowsze, nie zawsze udane sposoby wykorzystania opozycji *swój/obcy*. Jako drogi do sukcesu komunikacyjnego nadawcy wybierają: wykorzystanie odpowiedniego gatunku mowy, odwołanie do wspólnoty doświadczeń z odbiorcami masowymi, schlebianie (albo po prostu rzeczywiste skłanianie się ku) gustom, postawom i poglądom odbiorców. [JB]

224. Nowak Paweł, Olejnik Katarzyna, *Współcześni czarnoksiężnicy – magia i rytuał w tekstach politycznych*. [T] 13, 2001, s. 27–48. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorzy podjęli próbę przedstawienia specyfiki funkcji magicznej i rytualnej w wypowiedziach publicystyczno-politycznych. Bazę materiałową stanowiły artykuły drukowane w prasie polskiej w latach pięćdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Skierowanie uwagi badawczej na te okresy podyktowane było przekonaniem o odmienności funkcji wypełnianych przez publicystykę w zależności od dwóch realizowanych w powojennej Polsce modeli ustrojowych: komunizmu – społeczeństwo zamknięte (lata PRL) i demokracji – społeczeństwo otwarte (lata III RP).

Intuicyjne przekonanie o odmienności ról, jakie odgrywała komunikacja masowa w tak różnych okresach dziejów Polski, nie znalazło pełnego odzwierciedlenia w publikacjach prasowych. Analizowane teksty łączy bowiem tożsamość środków językowych, które służą do wywierania wpływu na odbiorcę, w wielu wypadkach także bez udziału jego świadomości.

Magiczność i rytualność tekstów politycznych jawią się zatem jako zjawiska różniące się w swej istocie od analogicznych przejawów życia społecznego ludów prymitywnych, u których magia służy kontaktom ze sferą *sacrum* i pełni funkcję integrującą. Działalność publicystów jest więc zabiegiem nieetycznym, uprzedmiotawiającym odbiorcę, a komunikacja ma charakter instrumentalny i zbliża się do manipulacji. [JB]

225. Nowak Tomasz Łukasz, *O kulturowych relacjach między wybranymi nazwami geja*. [T] 29, 2017, s. 245–255. DOI: 10.17951/et.2017.29.245. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Selected terms for gay men in contemporary Polish: Cultural connotations*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 29, 2018, p. 265–274.

W artykule (stanowiącym przyczynek do badań socjolektu polskich gejów i słownictwa z pola leksykalnego homoseksualności) autor porównuje wybrane polskie nazwy mężczyzn o orientacji homoseksualnej (*ciota* i *ciepły*) z tożsamymi semantycznie nazwami w wybranych językach indoeuropejskich, tj. angielskim, niemieckim, francuskim, włoskim, czeskim, słowackim i słoweńskim. Badając relacje między wskazanymi wyżej leksemami wraz z ich derywatami, przy jednoczesnym uwzględnieniu wpływających nań elementów (kształtującej się w ukryciu) kultury, autor pokazuje zachodzące między nimi wzajemne powiązania, potwierdzające pewien stopień językowej unifikacji społeczności gejów niezależnie od ich narodowości.

226. Nowosad-Bakalarczyk Marta, *O gramatycznych i leksykalnych wykładnikach pojęcia liczby w polszczyźnie*. [T] 30, 2018, s. 91–112. DOI: 10.17951/et.2018.30.91. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *On grammatical and lexical exponents of number in Polish*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 30, 2019, p. 89–112.

Podstawę opracowania stanowi założenie, że czynności poznawcze człowieka pozostają w ścisłym związku z używanym przez niego językiem naturalnym. Pozwala to stawiać pytania o to, jakie treści pojęciowe zostały ujętykowane, w jaki sposób, w jakich formach – zakodowane w języku oraz jaka jest tego motywacja.

W artykule przedstawiono ujętykowane treści pojęcia liczby (jednej z ważniejszych kategorii ludzkiego myślenia) wyrażane środkami gramatycznymi (morfologicznymi, składniowymi) i leksykalnymi, które cechuje wysoki stopień konwencjonalności i kategoriałności. Elementarne znaczenia liczbowe kodowane w polszczyźnie to ‘jeden’ i ‘więcej niż jeden’ (a w dawnej polszczyźnie także ‘dwa’) odpowiadające pierwszym pojęciom numerycznym zrozumiałym dla człowieka (w aspekcie zarówno historycznym, jak i indywidualnym). Sensy te są wyrażane obligatoryjnie przez wszystkich

mówiących tym językiem, ich nośnikami są odpowiednie morfemy fleksyjne przyjmowane – zgodnie z normą – przez wszystkie odmienne części mowy. Wskazane przeciwstawienie jest też szeroko wyrażane na płaszczyźnie słowotwórczej. Istnieją specjalne morfemy, które pozwalają wyrazić znaczenie pojedynczości przedmiotu (np. *grosz-ek*) oraz znaczenie zbiorowości przedmiotów (np. *piierz-e*). Podobnie w przypadku liczby zdarzeń – odpowiednie morfemy mogą eksponować pojedynczość (np. *kaszl-ną-ć*) albo wielość aktów zdarzenia (np. *na-obierać, po-wynosić*).

O randze pojęcia liczby w polszczyźnie świadczy istnienie specjalnej kategorii wyrazów – liczebników. Różny stopień precyzji wskazywania liczby, który ujawniają liczebniki tzw. określone (np. *trzy, piętnaście*) i nieokreślone (np. *kilka, dużo, tyle*), odpowiada różnicom wiedzy i potrzeb komunikujących się osób. Z kolei zróżnicowanie właściwości odmiany i związanych z tym funkcji składniowych poszczególnych typów liczebników wynika z potrzeby łączenia w zdaniu nazw liczb z nazwami różnych bytów (zarówno rzeczy, jak i zdarzeń), ta zaś jest znakiem postrzegania w aspekcie liczbowym szerokiego spektrum zjawisk rzeczywistości. [MNB]

227. Oberthür Jörg, *Pojęcie autonomii w niemieckiej społeczności medialnej i jego instytucjonalne powiązania*. [T] 23, 2011, s. 167–176. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor wyprowadza pojęcie AUTONOMII z koncepcji rozumu moralnego i godności Immanuela Kanta i analizuje relacje autonomii do innych pojęć (samowola, autentyczność, zdolności do refleksji, odpowiedzialność), które nawiązują do siebie treściowo i jednocześnie ze sobą kontrastują. Argumentuje na rzecz tezy, że pojęcie AUTONOMII podlega aktualnie istotnym zmianom i wewnętrznemu zróżnicowaniu, co jest rezultatem napięć i sprzeczności narastających na styku norm prawnych, instytucji społecznych i działań praktycznych. Indywidualne podmioty dążą bowiem do samostanowienia i korzystają z przyznanych im praw aż do granic samowoli, podczas gdy logika wielu instytucji opiera się na przymusie. Z kolei „fragmentacja” sfer działania społecznego (polityka, gospodarka rynkowa, nauka, szkolnictwo, sztuka) wymusza różnicowanie pojęcia AUTONOMII i stwarza jednostce sytuację niepewności. W rezultacie dążenie do autonomii prowadzi do skupienia uwagi na własnym ciele, które jest ostoją autonomii osobistej.

Autor sprawdza, jak pojęcie AUTONOMII funkcjonuje w dwóch liberalnych dziennikach niemieckich „Frankfurter Allgemeine Zeitung” (FAZ) i „Tageszeitung” (taz) w latach 1993 i 2003 – w powiązaniu z takimi pojęciami, jak WOLNOŚĆ, RÓWNOŚĆ i SPRAWIEDLIWOŚĆ ORAZ DEMOKRACJA, PRACA, WŁASNOŚĆ, BEZPIECZEŃSTWO, WSPÓLNOTA, GODNOŚĆ osoby ludzkiej. Kończy postulatem, by obserwować zależności zachodzące między semantyką wartości, normatywnym prawem i logiką działań instytucjonalnych oraz by analizować semantykę nazw wartości na tle sprzeczności w funkcjonowaniu struktur społecznych.

228. Pajdzińska Anna, *Antropocentryzm frazeologii potocznej*. [T] 3, 1990, s. 59–68.

Autorka na różnych płaszczyznach (gramatycznej, leksykalnej, semantycznej, struktury ilościowej słownictwa – zwłaszcza potocznego) przedstawia antropocentryczny charakter języka. Specjalną uwagę przywiązuje do frazeologii potocznej, w której nasila się antropocentryzm właściwy językowi w ogóle. Autorka przedstawia to na przykładzie różnego rodzaju frazeologicznych określeń odległości, czasu, ilości, miary i intensywności cechy. Opisują one świat z perspektywy człowieka, „bezwstydnym antropocentryzm” owych frazeologizmów jest widoczny na pierwszy rzut oka – wszystkie zawierają w swym składzie nazwę części ciała lub odniesienie do czynności wykonywanej przez człowieka. Są one dobrą ilustracją tezy, że w języku-tworze ludzkim zostaje utrwalony obraz rzeczywistości widzianej i doświadczanej przez człowieka, świat, którego najważniejszym składnikiem jest właśnie człowiek. W jednostkach tych ujawnia się typowe dla ludzi odnoszenie wszystkiego do siebie: głównym lokalizatorem, względem którego sytuuje się przedmioty w przestrzeni (wtórnie – także w czasie), jest człowiek i części jego ciała, one to oraz ich własności służą do określenia ilości, miary, a nawet

intensywności cechy, wykonywane czynności stają się podstawą charakterystyki temporalnej czy lokatywnej itd. Opisane frazeologizmy, np.: *coś stoi na głowie, coś jest postawione na głowie, coś ma ręce i nogi, do góry nogami, jak się patrzy, do d. . .*, odzwierciedlają w sposób jawny antropocentryczną orientację człowieka. [LT/JB]

229. Pajdzińska Anna, *Jaka wola, taka dola*. [T] 25, 2013, s. 131–141. DOI: 10.17951/et.2013.25.131. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł stanowi próbę rekonstrukcji obrazu woli utrwalonego w polszczyźnie. Analizie zostały poddane: definicje leksykograficzne wyrazu *wola*, rodzina słowotwórcza, którą on tworzy, relacje semantyczne, w jakie wchodzi, konstytuowane przezeń konstrukcje syntaktyczne, utrwalone połączenia, których jest komponentem, wreszcie etymologia słowa. Dane językowe potwierdzają to, że w naszym kręgu kulturowym *wola* jest przypisywana nie tylko ludziom (zarówno jednostce, jak i zbiorowości), lecz także Bogu. Starsze słowniki języka polskiego wskazują, że dawniej była uznawana za siłę/potęęgę ducha/duszy, współcześnie ujmuje się ją jako właściwość ludzkiej psychiki; uwydatniony zostaje jej bardziej egoistyczny niż altruistyczny charakter – nastawienie na realizację własnych celów i zaspokojenie swoich potrzeb. Niezmiennie jest wiązana ze sferą aktywności i dokonywaniem wyborów, przypisuje się jej funkcję stymulującą: to dzięki woli człowiek wyznacza sobie cele i dąży do ich realizacji, z tego też powodu jest czymś cennym, pożądanym. Utrwalone w naszym języku przeświadczenia dotyczące woli w pełni korespondują z tematami dyskusji filozoficzno-naukowych: czym jest *wola?*, czy *ludzka wola jest wolna?*, gdzie przebiega granica między *wolą* a różnorodnymi koniecznościami, jakim podlega człowiek?

230. Pajdzińska Anna, *Kategorie gramatyczne a językowy obraz świata*. [T] 30, 2018, s. 41–54. DOI: 10.17951/et.2018.30.41. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Linguistic worldview and grammatical categories*. Translated by Rafał Augustyn. [Vol.] 30, 2019, p. 41–54.

W gramatyce każdego języka zakodowany jest specyficzny dla niego zespół znaczeń. Znaczenia zgramatyzowane są wyrażane w sposób konieczny, w dużej mierze automatycznie. Poszczególne języki mają sobie właściwe zbiory kategorii gramatycznych. Różnią się nie tylko liczbą tych kategorii, lecz także ich rodzajem, strukturą wewnętrzną kategorii wspólnych (odmienną liczbą subkategorii w każdym z języków) i charakterem (kategoria selektywna bądź modulująca). Różnice te zyskały w artykule egzemplifikację, a tytułowa relacja została omówiona na przykładzie kategorii rodzaju. W centrum uwagi znalazły się następujące problemy: (1) Czy jest związek między pojęciami a rodzajem gramatycznym wyrazów, które te pojęcia oznaczają? (2) Jak rodzaj gramatyczny wyrazów wpływa na kształtowanie się naszych wyobrażeń o elementach świata owym wyrazom odpowiadających? (3) Czym można wytłumaczyć rodzajowe podobieństwa i różnice między odpowiadającymi sobie wyrazami w różnych językach?

231. Pajdzińska Anna, *Motywacja semantyczna przymiotników wartościujących*. [T] 7, 1995, s. 5–20.

Wartościowanie, towarzyszące ludzkiemu oglądowi i przeżywaniu świata, znajduje wyraz nie tylko w ogromnej liczbie językowych wykładników ocen, lecz również głębiej, na poziomie utrwalonych w języku sądów. Analiza różnorodnych faktów językowych pozwala dotrzeć do swoistego dla danej społeczności widzenia świata, pozwala odtworzyć organizację owego świata, panujące w nim hierarchie i akceptowane wartości. Wychodząc z tego założenia, autorka w swojej pracy dokładniej przygląda się semantycznej motywacji przymiotników wartościujących i próbuje odpowiedzieć na pytanie, jakie względy zadecydowały, że pewne wyrazy zyskały taki, a nie inny charakter wartościujący.

Swoją analizę opiera na następujących przykładach grup przymiotników: (1) jednostki z motywacją przestrzenną (opozycja *góra/dół*, *przód/tył*, *prawy/lewy*); (2) będące w opozycji *swój/obcy*

(wewnątrz czegoś – na zewnątrz czegoś); (3) których wartościujący charakter jest pochodną chrześcijańskich wyobrażeń o świecie (sfera dobra i zła, Boga i diabła); (4) motywowane przez konotacje nazw zwierzęcych (np. *pieski, psi; stoniowaty; orli; kobylasty*). [LT]

232. Pajdzińska Anna, *O nepotyzmie, kumoterstwie i kolesiostwie słów kilka*. [T] 20, 2008, s. 171–178. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Jedną z najważniejszych opozycji organizujących obraz świata utrwalony w polszczyźnie jest opozycja swoi/obcy. Biegun obcości zwykle zyskuje ocenę negatywną tylko dlatego, że wiąże się z odmiernością, jest to bowiem typowy sposób kształtowania poczucia odrębności, samookreślenia się i wzmacniania wspólnoty. Przyczyną negatywnego wartościowania grupy, do której nie należymy, może być jednak także przeświadczenie, że zachowania i działania członków tej grupy są naganne moralnie, gdyż ich istotą jest wzajemne popieranie się ludzi ze sobą związanych w celu osiągnięcia własnych korzyści lub realizacji nieuczciwych interesów. Dezaprobatę wyrażają nazwy grupy: *klan, klika, koteria, sitwa, mafia, nomenklatura, układ* i utworzone od nich określenia, np. *koteryjne (interesy), klanowa (solidarność)*, a także nazwy abstrakcyjne typu *nepotyzm, kolesiostwo, kumoterstwo*.

233. Pajdzińska Anna, *Po ojczyźnie-polszczyźnie z różdżką chodzę... Poezja a magia*. [T] 13, 2001, s. 15–26. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Szkic stanowi próbę wyróżnienia modelowych sytuacji wiązania poezji z magią. Za najprostszy przypadek należy uznać obecność w utworze mniej lub bardziej czytelnych odwołań do praktyk magicznych. W bardziej skomplikowanych przypadkach tym, co pozwala na zestawienie tak różnych sfer aktywności człowieka, jest szczególna ranga słowa, jaką ma ono i w kulturze magicznej, i w twórczości poetyckiej, wiara w siłę sprawczą słowa, w jego zdolność powodowania zmian w otaczającym świecie. Konsekwencją takiego myślenia o poezji jest przypisywanie jej twórcom, niczym czarodziejom czy czarnoksiężnikom, zdolności i intencji, jakich nie mają przeciętni ludzie. Obiektem poetyckich „działań magicznych” może być: słowo, świat przedstawiony w utworze, odbiorca. Elementy te są ściśle ze sobą związane, dlatego też się zdarza, że na wszystkie jednocześnie lub na dwa z nich nakierowane są działania poety.

Wymienione sytuacje zostały dokładniej omówione i zilustrowane przykładami z literatury polskiej. Zwrócono również uwagę na rolę poezji w demaskowaniu praktyk *quasi-magicznych*, stosowanych przez polityków, propagandzistów, twórców reklam i innych, którzy dążyli i dążą do narzucenia odbiorcom pożądanых przez siebie wizji świata. [JB]

234. Pajdzińska Anna, *Śmiercią jakby pływają nie umierają, ale zdychają zwierzęta (obraz zwierząt w polszczyźnie na tle ustaleń nauk przyrodniczych)*. [T] 29, 2017, s. 135–148. DOI: 10.17951/et.2017.29.135. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Animals die more shallowly: they aren't deceased, they're dead. Animals in the Polish linguistic worldview and in contemporary life sciences*. Translated by Rafał Augustyn. [Vol.] 29, 2018, p. 147–161.

Celem artykułu jest porównanie obrazu zwierząt utrwalonego w polszczyźnie ze współczesnymi ustaleniami nauk przyrodniczych. W naukowym obrazie świata zwierzęta stanowią jedno z królestw, hierarchicznie zorganizowane i ogromnie zróżnicowane. Jako element tego królestwa traktowany jest również człowiek (typ strunowce, gromada ssaki, podgromada łożyskowce, rząd naczelnie, rodzina człowiekowate). Prymatologia, zoosemiotyka, etologia kognitywna i paleoantropologia dostarczają wciąż nowych dowodów, że małpy człekokształtne charakteryzuje duże podobieństwo do ludzi: tworzą narzędzia, mają wyobraźnię symboliczną i samoświadomość, komunikują się, a nawet mogą nauczyć się języka etnicznego. Nie tylko małpy, także inne gatunki zwierząt są zdolne do zachowań prospołecznych i ratunkowych.

W językowym obrazie świata zwierzęta (zakresowo mniej więcej odpowiadające naukowej kategorii ssaków) stoją w hierarchii bytów niżej niż ludzie i są im zdecydowanie przeciwstawiane: należą do natury, są pierwotne, dzikie, niezdolne do myślenia, brak im świadomości, kierują się instynktami, a nie sumieniem, wolą i rozumem, przeżywają tylko uczucia niższe i odczuwają jedynie potrzeby biologiczne. Konotacje semantyczne nazw zwierząt oraz motywowane przez nie derywaty semantyczne, formacje słowotwórcze i związki frazeologiczne, a także tzw. słownictwo zwierzęce świadczą o tym, że opozycja ludzie – zwierzęta jest silnie naakksjologizowana, zwierzętom przypisuje się wszystko, co złe.

235. Pajdzińska Anna, *Wrażenia zmysłowe jako podstawa metafor językowych*. [T] 8, 1996, s. 113–130. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Przedmiotem analizy są metafory językowe (derywaty słowotwórcze i semantyczne, frazeologizmy, ustalone porównania), traktowane jako realizacje metafor pojęciowych, a celem – ustalenie, jakie zjawiska niefizyczne są konceptualizowane w polszczyźnie w kategoriach wrażeń zmysłowych. Daje się zauważyć wyraźny związek między rodzajem zmysłu (jakością wrażeń zmysłowych) a kierunkiem rozszerzeń metaforycznych. Wzrok funduje jednostki z domen: wiedzy, kontroli i wzorowania się; słuch – wiedzy i posłuszeństwa; dotyk – szeroko rozumianego kontaktu; smak – aktów sądenia; węch – wnioskowania. Rozszerzenia metaforyczne można też traktować jako pośrednie argumenty świadczące o hierarchii zmysłów, utrwalonej w języku, oraz o wartości poznawczej poszczególnych doznań sensorycznych. [JB]

236. Palmer Gary B., *Ethnography: A neglected method of inductive linguistics*. [T] 27, 2015, s. 21–45. DOI: 10.17951/et.2015.27.21. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor wychodzi od stwierdzenia, że wypracowanie skutecznego podejścia do badania relacji między gramatyką a kulturą może być trudne, o czym świadczą dziesięciolecia dyskusji nad tzw. hipotezą Sapira–Whorfa. Stawia tezę, że badania językoznawcze powinny w sposób bardziej metodyczny korzystać z etnografii jako źródła znaczeń zawartych w gramatyce. Przedstawia przykłady tego, jak konstrukcje gramatyczne kształtowane są przez kulturowe schematy, scenariusze i modele; pokazuje, w jaki sposób uwzględnienie danych pozajęzykowych (przyjętych) rozwiązuje stare problemy analizy gramatycznej; proponuje być może kontrowersyjny pogląd, iż dane dotyczące sposobu życia u przodków *homo sapiens* dostarczają wskazówek co do natury protogramatyki. Omawiane przypadki obejmują: (1) relacje między językiem i kulturą w sytuacjach *code-switching*; (2) szczegółową analizę sieci semantycznej związanej ze złożonym formantem; (3) definiowanie modelu kulturowego obejmującego sekwencje myślenia, uczucia i działania; (4) wykorzystanie wcześniej publikowanych opisów etnograficznych do odkrywania odpowiedniości między modelami kulturowymi a kategoriami w systemie klasyfikatorów nominalnych; (5) kulturę jednego z prehistorycznych gatunków człowieka znaną nam wyłącznie z odkryć archeologicznych i paleontologicznych oraz jej możliwy wpływ na protogramatykę języka.

237. Pawlak Nina, *Dom w opozycji do buszu i świata. Perspektywa kulturowa pojęcia GIDA w języku hausa*. [T] 22, 2010, s. 129–144. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest próba rekonstrukcji treści kulturowych stojących za słowem *gida* ‘dom’ w afrykańskim języku hausa. Leksem ten, podobnie jak w języku polskim, przyjmuje znaczenia fizyczne ‘miejsce zamieszkania’ i społeczne ‘wspólnota rodzinna, domownicy’. Analiza danych językowych (gramatycznych, leksykalnych, związków frazeologicznych) ujawnia zmiany sposobów konceptualizacji domu pod wpływem zmieniających się warunków bytowych i doświadczeń w relacjach z otaczającym światem.

Przyjęcie islamu nie zmieniło radykalnie konceptualizacji domu jako miejsca bezpiecznego, wydzielonego dla rodziny, lecz sprawiło, że dom zaczął być postrzegany jako twierdza odgradzająca

domowników od reszty świata. Granice domu jako miejsca własnego, bliskiego, kojarzonego z najbliższą rodziną, bywają w języku hausa traktowane też szerzej – jako ‘kraj’, ‘ojczyzna’ i odnoszone do wspólnoty niepowiązanej więzami krwi. Takie pojmowanie domu ujawniło się dopiero w nowych warunkach historycznych i to zwłaszcza w języku mediów.

238. Peeters Bert, *Language, culture and values: towards an ethnolinguistics based on abduction and salience*. [T] 27, 2015, s. 47–62. DOI: 10.17951/et.2015.27.47. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W jednej z niedawnych prac autor zaproponował model *etnolingwistyki stosowanej* jako narzędzia do wykorzystania w nauce języka obcego na poziomie zaawansowanym (na uczelniach wyższych). Model ten ma służyć uświadomieniu studentom, że poznają oni liczne wskazówki mogące pomóc w zrozumieniu wartości kulturowych wyznawanych przez rodzimych użytkowników danego języka obcego. Jest to zintegrowany model łączący pojęcia *lingwo-kultury*, *abdukcji* i *wyrazistości*, mający pomóc w zrozumieniu pozornie niewytłumaczalnych zachowań o podłożu kulturowym. Służy temu sześć „ścieżek” funkcjonujących jako drogowskazy dla nauczycieli i studentów, pomagających im wykorzystać możliwości stwarzane przez kontekst wielokulturowych zajęć uniwersyteckich; są to: etnoleksykologia, etnoretoryka, etnofrazeologia, etnoskładnia, etnopragmatyka i etnoaksjologia.

239. Peeters Bert, *(White) lies and (pieux) mensonges: ethnolinguistic elaborations on not telling the truth*. [T] 30, 2018, s. 169–188. DOI: 10.17951/et.2018.30.169. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Fakt, że w większości języków europejskich istnieją słowa podobne do angielskiego *lie* ‘kłamać’ sugeruje, że jest to uniwersalna kategoria poznawcza. Może się zatem wydawać, że wszyscy ludzie intuicyjnie rozumieją, czym jest *lying* ‘kłamstwo’ i że wszelkie formy dyskursu, w których ma miejsce mijanie się z prawdą, bez względu na ich pochodzenie, można uznać za formę *lying*. To jednak mýt – różnice istnieją nawet w Europie, a w miarę, jak się od niej oddalamy, stają się coraz wyraźniejsze. Na przykład w opartym na angielszczyźnie melanezyjskim kreolskim języku bislama nie występuje ścisły odpowiednik angielskiego *lie* – najbliższym słowem jest czasownik *giaman*, który w przeciwieństwie do *lie* oznacza dosyć powszechnie akceptowany, czasami wręcz konieczny sposób postępowania. Z drugiej strony, przynajmniej z anglocentrycznego punktu widzenia, chociaż *lying* najczęściej odbierane jest jako moralnie naganne, istnieją przypadki, gdzie nie jest to oczywiste. Niektóre kłamstwa uznaje się za nie tak złe jak inne – określa się je jako *white lies* ‘białe kłamstwa’ (istnieją także inne sformułowania, jednak to jest najczęstsze i najbardziej wyraziste kulturowo). Czy pojęcie to występuje w innych językach, np. we francuskim? W języku tym istnieje wyrażenie *pieux mensonge*, dosł. ‘pobożne kłamstwo’. W artykule autor stara się wykazać, że semantyka wyrażen *white lies* i *pieux mensonges* częściowo się pokrywa, lecz także, że mają one inne konotacje, które opisuje za pomocą Naturalnego Metajęzyka Semantycznego.

240. Pelcowa Halina, *Dialektologia a etnolingwistyka*. [T] 18, 2006, s. 91–103. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest próbą przedstawienia związków między dialektologią a etnolingwistyką, pokazania elementów zbliżenia i wzajemnego przenikania. Omawiając związki obu dyscyplin, autorka wychodzi od założeń dialektologii i etnolingwistyki. Stwierdza, że obie dyscypliny łączy badanie języka mówionego mieszkańców wsi i sposób kompletowania materiałów. Dialektologia przejęła z etnolingwistyki definicję kognitywną, pojęcie językowego obrazu świata, możliwość rozszerzenia obrazu gwary o zwyczaje, obyczaje, obrzędy, wierzenia; etnolingwistyka z dialektologii – opis mówionej odmiany języka, metodę zbierania materiału terenowego, pojęcie centrum i peryferii oraz mapowanie faktów obyczajowych i kulturowych. Dla badań dialektologicznych szczególnie ważny

jest zasięg geograficzny faktów językowych, dla etnolingwistycznych ich kulturowe odniesienia, ale w obu przypadkach należy uwzględnić jeden i drugi aspekt. Włączenie metod etnolingwistycznych do dialektologii, a dialektologicznych do etnolingwistyki, daje możliwości nakreślenia wszechstronnego obrazu poszczególnych zjawisk językowych i wyjaśniania ich kontekstów kulturowych i obyczajowych. Rozważania teoretyczne zostały zilustrowane przykładami wypowiedzi mieszkańców wsi regionu lubelskiego na podstawie własnych zapisów autorki z lat 1990–2005. [JB]

241. Pelcowa Halina, *Swój/obcy w świadomości mieszkańców lubelskich wsi*. [T] 19, 2007, s. 75–87. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka przedstawia językowo-kulturowy obraz relacji swój/obcy na podstawie wypowiedzi najstarszych mieszkańców wsi regionu lubelskiego. Zapisy pochodzą z lat 1995–2005. Utrwalony w świadomości badanych osób stereotyp obcego jest ujmowany w kilku aspektach: terytorialnym, narodowościowym, religijnym, a także bytowym (sposób życia, wygląd), kulturowym i psychologicznym. Wielość kryteriów sprawia, że obcość jest stopniowalna. Jako obcy traktowany jest przede wszystkim Żyd ze względu na odmienną religię, zajmowanie się handlem, sposób postępowania, odmienność stroju i urody, ale zarazem jest on „tutejszy”, więc swój w sensie bliskości przestrzennej. Obcy jest Niemiec, zapamiętany z czasów wojny, jako okrutny i nienawidzący Polaków, mówiący niezrozumiałym językiem, ale imponujący czystością i bogactwem; najmniej obcy jest *Ruski* (Ukrainiec, Rosjanin) jako „brat-Słowianin”, przez mieszkańców lubelskiej wsi traktowany nawet w kategoriach swojskości.

W końcowej części rozprawy autorka dowodzi, że opozycja swój/obcy obejmuje także aspekt ściśle językowy, jest obecna w przeciwstawieniach znany/nieznany, współczesny/dawny, a także język ogólnopolski/gwara. Obecne jest to, co nieznanne i odległe, a więc to, co należy do przeszłości (tak w odczuciu młodych) lub na odwrót – do współczesności (tak zwykle dla starszego pokolenia). Dlatego kategoria obcości jest nie tylko stopniowalna, ale też wartościowana ambiwalentnie. [JB]

242. Pieciul-Karmińska Eliza, *Nijakość w języku i neutralność w literaturze jako sygnał odmienności kulturowej?* [T] 30, 2018, s. 113–132. DOI: 10.17951/et.2018.30.113. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *The neuter in language and neutrality in literature as signals of cultural otherness?* Translated by Anna Wyrwa. [Vol.] 30, 2019, p. 113–131.

W myśl koncepcji językowego obrazu świata struktura gramatyczna może podpowiadać określone treści, uwypuklać je i akcentować, sprzyjając powstawaniu swoistego „świato-oglądu” (unikatowego i często nieprzetłumaczonego). Taką strukturą jest rodzaj nijaki w języku niemieckim, gdyż jego częstsze użycie spowodowane jest brakiem końcówek rodzajowych w formach czasownika oraz faktem, że wszystkie zdrobnienia (mające końcówkę *-chen*, *-lein*) są z zasady rodzaju nijakiego (stąd chociażby zaskakująca dla polszczyzny gramatyczna nijakość „dziewczyny” w języku niemieckim). Szczególnie istotny jest w tym kontekście zaimek *es*, który nie tylko zastępuje rzeczowniki w rodzaju nijakim, lecz spełnia ponadto szereg istotnych funkcji gramatycznych. Nieprzypadkowo Sigmund Freud wybrał *das Es* jako nazwę dla opisywanej przez siebie kategorii dziecięcości (tłumaczonej na język polski za angielskim przekładem mylnie jako *id*).

Produktywność i częstotliwość użycia rodzaju nijakiego pozostawia oczywiście ślad. W literaturze pięknej kategoria ta służy nie tylko do wyrażania treści związanych z nijakością/dziecięcością, lecz werbalizuje również zjawiska związane z neutralnością/universalnością, co autorka pokazuje na przykładach zaczerpniętych z baśni braci Grimm i Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmana oraz współczesnej literatury dziecięcej (książek Paula Maara). Następnie pyta, co dzieje się z kategorią nijakości w sytuacji przekładu na język polski i czy jej redukcja wiąże się wyłącznie z faktem nieprzekładalności językowej i „terrorem polszczyzny”, czy może być także nieświadomym (a może świadomym) odrzuceniem tej kategorii na rzecz dychotomizacji świata na żywioł męski i żeński.

Na przykładzie jednego zjawiska gramatycznego pokazuje, w jaki sposób elementy języka manifestują się w literaturze i czy mogą stanowić barierę kulturową w sytuacji przekładu na inny język.

243. Piekarczyk Dorota, *Dlaczego kwiaty są dobre i niewinne? O językowo-kulturowym obrazie kwiatu słów kilka*. [T] 29, 2017, s. 47–60. DOI: 10.17951/et.2017.29.47. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Why are flowers good and innocent? Reflections on the linguacultural view of flowers*. Translated by Anna Wyrwa. [Vol.] 29, 2018, p. 45–59.

Autorka próbuje dociec, dlaczego w języku polskim utrwalił się zdecydowanie pozytywny obraz kwiatów, budowany wokół cech: 'piękna', 'dobra', 'czystości', 'niewinności'. Wychodząc od analizy poetyckiego obrazu kwiatów (przedstawionego przez Marię Pawlikowską-Jasnorzewską), który stanowi wyraz polemiki z powszechnie akceptowanymi sądami, autorka zastanawia się, jakie czynniki spowodowały, że w polszczyźnie zostały ukryte cechy motywowane organem rozrodczym kwiatu (cechy, które poetka uznaje za oddające istotę kwiatów). Badanie wewnętrznej struktury kategorii kwiat i motywacji cech semantycznych pozwala stwierdzić, że użytkownicy języka upatrując w kwiatach elementy czysto estetyczne, wiążą z nimi same pozytywne skojarzenia, a usuwają skojarzenia seksualne, dwuznaczne. Dodatkowo wartości estetyczne kwiatów są źródłem motywacji dla licznych cech odnoszących się do wartości moralnych. W rozbudowywaniu pozytywnie wartościujących konotacji, a ukrywaniu dwuznacznych, niemałą rolę odgrywa w końcu tabu kulturowe, nakazujące traktować problematykę rozmnażania za temat wstydlivy, nieprzyzwoity.

244. Piersiak Tadeusz, *Paraliterackie wizje śmierci i umierania w kulturze sarmackiej*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 135–147. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest próbą odtworzenia pojęć, wyobrażeń, przekonań i zachowań związanych ze śmiercią, funkcjonujących w obrębie kultury sarmackiej. Sądy dotyczące tych spraw oparto na analizie szczególnego zespołu tekstów – są nimi kazania pogrzebowe, podręczniki życia duchowego, pisma o charakterze hagiograficznym.

Dominującym modelem dobrej śmierci było umieranie heroiczne, wytrwanie do końca w tej roli społecznej, jaką pełnił się za życia, trwanie do końca przy swoich obowiązkach. Ten model ulegał przeobrażeniom: z wpływem czasu heroizm patetyczny, odwołujący się do wzorców biblijnych i antycznych, został zastąpiony przez heroizm wspierany cudownymi interwencjami sił nadprzyrodzonych.

Istotnym problemem ideowym i artystycznym był konflikt między straszeniem śmiercią a jej oswojeniem. W kulturze sarmackiej przeważało straszenie. Wiąże się z tym konkretyzacja, sensualizacja wizji śmierci. [JB]

245. Pisarkowa Krystyna, *Tożsamość nosiciela stereotypów etnicznych*. [T] 14, 2002, s. 27–45. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autostereotyp narodowy, inaczej niż stereotyp obcego, jest z zasady pozytywny. A rozszerzająca się wielojęzyczność i wielokulturowość społeczeństw współczesnych modyfikuje koncepcję narodu, jego rozwoju lub regresu, zakres ingerencji państwa i samą jego (autostereotypu) istotę „lingwistyczną”. Wielojęzyczność nosiciela stereotypu etnicznego wymaga wiedzy o kilku kulturach, np. w Polsce o polskiej i żydowskiej. Także polski był dla Żydów żyjących w Polsce językiem szkoły, zawodu i fascynującej ich kultury. Na przykład Rubinstein w anglojęzycznej autobiografii wyznał, że „kocha Polskę”, lekcje polskiego były „źródłem radości”, miał pozytywny stereotyp Polaka i Polki, Tatr i Górali – ale i bliski związek z kulturą żydowską. Celan, najwybitniejszy dla Niemców współczesny poeta niemieckojęzyczny, to typowa postać pogranicza, znawca-tłumacz tekstów rumuńskich, niemieckich, hebrajskich, rosyjskich, angielskich, francuskich; trójjęzyczny Reich-Ranicki identyfikuje się z kulturą niemiecką, choć jako Żyd zaznał prześladowań, zakazu studiów, deportacji, getta, a jako jedyny багаż

zabrał ze sobą język i znajomość kultury niemieckiej, i to z nią utożsamia „ojczyznę”. Akceptując niemieckość, „rozumie” i kocha Chopina jako „poetę muzycznego”, reprezentującego Polskę, jej wielką „lirykę”, poezję romantyczną i późniejszą. Po wojnie przybiera drugie nazwisko (słowiańskie), a na pytanie (Grassa), kim jest, powie: „Pół Polakiem, pół Niemcem i pełnym Żydem”. Ojczyznę, której mu brak, znajduje w sztuce. Od innych różni go samotność zawdzięczana literaturze, która pozwala zająć postawę metajęzykową wobec rzeczywistości odbitej w jednym z języków naturalnych. [JB]

246. Plas Pieter, *Aspects of the Recovery of Context and Performance in a Historical Poetics and Pragmatics of Western South Slavic Ritual Folklore*. [T] 18, 2006, s. 249–264. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest próbą określenia korzyści płynących z zastosowania interdyscyplinarnej metodologii wypracowanej przez etnolingwistykę i etnopoetykę dla określenia poetyckiego, magicznego i kulturowego funkcjonowania tradycyjnych tekstów rytualnych Słowian Bałkańskich. Ilustracją oferowanych możliwości jest zastosowanie niektórych pojęć i założeń do analizy dwóch przykładów należących do obszaru językowego Bośniaków, Chorwatów i Serbów. Analizy te zmierzają do ukazania różnych korelacji (indeksowych lub ikonicznych) między poetyką, stylizacją i strukturą tekstów o charakterze rytualnym a szerszym kontekstem socjokulturowym. Analizy prowadzą do wniosku, że ponieważ teksty te zawierają wiele elementów z rytualnego i socjokulturowego kontekstu, w jakim są wykonywane, badanie tradycyjnego folkloru rytualnego może być użyteczne dla precyzyjniejszego określenia historycznej i etnograficznej specyfiki danej kultury. [JB]

247. Plas Pieter, *Diskursivnye processy formirovanija kollektivnyh (ètnokul'turnyh, ètnolingvističeskikh) identičnostej v rannih južnoslavjanskih ètnografičeskikh monografijah*. [T] 20, 2008, s. 367–376. Streszcz. jęz. ang. i pol.

Autor omawia niektóre konkretne sposoby prezentowania „tożsamości ludowych” w pracach etnograficznych z terenu północnej Dalmacji. Pochodzą one z końca XIX w. i osadzone są w kontekście wczesnych badań etnograficznych Słowian Południowych. Prace te wyrastały z programów akademickich, których celem było stworzenie opisów opartych na standardowych i szczegółowych ankietach. Przyjmując perspektywę pragmatyczną analizy dyskursu, autor omawia wiele fragmentów prac, wskazując na te ich aspekty, które mają znaczenie w tworzeniu tożsamości grupowych przez eksponowanie opozycji „my” i „oni”. Analiza odkrywa różne strategie budowania tożsamości wyrastające z tekstu.

248. Plas Pieter, *Slavic ethnolinguistics and Anglo-American linguistic anthropology: convergences and divergences in the study of the language-culture nexus*. [T] 18, 2006, s. 135–143. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest próbą określenia najważniejszych zbieżności i rozbieżności między słowiańskimi badaniami etnolingwistycznymi reprezentowanymi przez szkołę moskiewską (Tołstoj) i szkołę lubelską (Bartmiński) a wywodzącymi się od Sapira i Whorfa badaniami amerykańskiej antropologii językowej. Zestawienie takie jest zasadne ze względu na podstawowe dla obu nurtów uwzględnienie nierozzerwalnego związku między językiem i kulturą. Obie tradycje badawcze uznają semiotyczną koncepcję kultury jako komunikacji i języka jako narzędzia poznania świata oraz zakładają różne stopnie izomorfizmu między językiem i innymi kodami kulturowymi. Punkt wspólny stanowi również preferencja dla ujmowania języka folkloru jako szczególnie nośnego obszaru badań. Najważniejszymi polami dociekań w obu przypadkach są ściśle powiązane ze sobą zakresy: zakodowane w dyskursie związki między kulturą i tożsamością grupową, analiza dyskursu etnograficznego oraz ujawniająca się w języku ideologia. Najistotniejszą różnicę stanowi koncentracja słowiańskiej etnolingwistyki na

badaniu leksyki, podczas gdy badania północnoamerykańskie w centrum stawiają aspekt pragmatyczny języka. Najbardziej obiecującym kierunkiem prowadzonych badań jest język jako eksponent ideologii i systemu wartości. [JB]

249. Popowska-Taborska Hanna, *Opozycja swoi/obcy w języku ginących społeczności Drzewian połabskich i pomorskich Słowińców*. [T] 20, 2008, s. 215–222. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka bada językowe przejawy autoidentyfikacji nieistniejących już dziś społeczności połabskich Drzewian i pomorskich Słowińców. Podstawę materiałową stanowią: *Słownik etymologiczny języka Drzewian Połabskich* (wykorzystujący wszystkie zachowane zasoby leksyki połabskiej) oraz relacje pochodzące bezpośrednio od samych Słowińców (spisane przez badaczy tego obszaru w drugiej połowie XIX wieku). Przeprowadzone analizy słownictwa połabskiego wiodą autorkę do wniosku, że pierwotny podział na swoich i obcych oparty na odrębności etnicznej (bądź językowej) został przeniesiony do sfery podziałów społecznych (socjalnych, majątkowych, zawodowych). Np. pierwotne słowiańskie **němьcь* oznaczające ‘człowieka niemego’, następnie człowieka narodowości niemieckiej, w połabskim zaczęło oznaczać ‘młodzieńca należącego do stanu wyższego niż chłopski’. Badaczka stwierdza, że Słowińcy, podobnie jak inne grupy Słowian, poczucie tożsamości grupowej opierali na tożsamości językowej. Zauważa jednak, że Słowińcy w odróżnieniu od Połabian mieli świadomość obecności od wschodu pobratymców – Kaszubów. Oddzielenie bagnami od kaszubskiego zaplecza powodowało, że ludność słowiańska była skazana na bytowanie w zamkniętym kręgu własnej kultury. Specyficzne elementy tej kultury (uprawiane z pokolenia na pokolenie rybołówstwo) najsilniej opierały się germanizacji (np. słownictwo rybołówcze zachowało się najdłużej w obcym otoku językowym). Dialekt słowiański w miarę postępującej germanizacji stawał się językiem zawodowym rybaków, do których zacieśniał się malejący krąg „swoich”.

250. Popowska-Taborska Hanna, *Rola etymologii w kształtowaniu językowego obrazu świata*. [T] 24, 2012, s. 155–171. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule na bogatym słowiańskim materiale egzemplifikacyjnym rozpatrywane są różne zakresy zadań i pola dociekań współczesnego etymologa oraz badacza językowego obrazu świata. Wnioski końcowe prowadzą do stwierdzenia, że badania etymologiczne mają zdecydowanie diachroniczny charakter. Rekonstrukcja, do której dążą etymolodzy, dotyczy czasów możliwie jak najbardziej odległych, wykryta zaś (bądź suponowana) motywacja semantyczna sprowadza się najczęściej do jednej cechy kojarzonej z nazywanym obiektem. Rekonstrukcja językowego obrazu świata w najpełniejszy sposób dokonuje się natomiast na płaszczyźnie synchronicznej (poprzez ankiety i badania współczesnych tekstów, a także na podstawie faktów językowych znanych badaczowi z jego własnego języka). Przy rekonstrukcji faktów dotyczących przeszłości badacz językowego obrazu świata powinien jednakże zdawać sobie sprawę z tajemników warsztatu etymologa i historyka języka, a tym samym: wnikać w genezę i historię wyrazu, brać pod uwagę czas powstania wyrazu oraz środowisko, w którym zrodziła się konieczność jego utworzenia. Te dwie różne – choć w szczególny sposób sobie bliskie – dyscypliny naukowe winny się wzajemnie wspierać, lecz niezależnie budować swój warsztat badawczy.

251. Popowska-Taborska Hanna, *W poszukiwaniu językowego obrazu świata. Dom, praca, wolność, także honor i Europa w kaszubskich dialektach i w powstającym kaszubskim języku literackim*. [T] 22, 2010, s. 53–71. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Zachowanie w dialektach kaszubskich pierwotnego znaczenia *dom* ‘rodzina; większa rodzima społeczność’, nikły stopień przyswojenia przez te dialekty ogarniającego znaczną część zachodniej Słowiańszczyzny wyrazu *praca* wobec silnie tu zakorzenionej bardziej archaicznej *roboty*, szczególna pozycja wyrazu *wolność*, mającego słabą i nie zawsze przejrzystą znaczeniowo dokumentację, ogólnosłowiańska *część* pełniąca nadal funkcje znaczeniowe późno przyswojonego przez języki słowiańskie

honoru, brak dialektalnych poświadczeń wyrazu *Europa* – wszystko to raz jeszcze potwierdza tezę o znacznej archaiczności dialektów kaszubskich.

252. Prohorov Andrej, *Hettskij mif „O carice Kanesa i 30 ee synov’jah” i ego belorusskaja parallel’*. [T] 8, 1996, s. 159–165. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W pracy została przedstawiona paralela pomiędzy hetyckim mitem o trzydziestu synach carycy miasta Kanesz i białoruską bajką *Mag-Matyszok*, która opowiada o cudownym narodzeniu i dalszych losach trzydziestego pierwszego syna sędziwych rodziców. Na podstawie tezy W. Proppa, że „bajka zachowuje ślady zanikłych form życia społecznego”, autor przytacza szereg poświadczonych historycznie przykładów dzielenia całości na 30 części (w starożytnym Rzymie, u średniowiecznych Słowian, w przedkolonialnej Ugandzie i in.) i analizuje niektóre motywy związane z liczbą 30 (33) w folklorze wschodniosłowiańskim i irlandzkim oraz w Starym Testamencie. Autor dochodzi do wniosku, że mit o trzydziestu braciach, mający odzwierciedlenie w tekstach hetyckich i białoruskich, posłużył za podstawę do podziału na trzydzieści części indoeuropejskich etnosów. [Red./ŁT]

253. Profantová Zuzana, *Językowy obraz śmierci na Słowacji*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 111–120. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Tradycyjny obraz śmierci jest w ludowej kulturze słowackiej odmienny od obrazu naukowego, opiera się bowiem na podstawach religijnych i mitologicznych. Jego korzenie sięgają tradycji prasłowiańskich (śmierć personifikowana jako postać kobiety w bieli) oraz chrześcijańskiej kultury okresu baroku. Obraz śmierci jest kształtowany środkami językowymi w wielogatunkowych tekstach folkloru, a także uobecniany poprzez obrzędy (topienie na wosnę kukły zwanej *Marzanna*) i wierzenia (postać demoniczna zwana *Smrtką*, zoomorficzne przedstawienia śmierci w postaci kota, zająca, kozy itp.). W pieśniach pogrzebowych i balladach śmierć występuje jako postać ukształtowana hiperbolicznie, akcentowana jest jej brzydota i nieprzekupność. Słowackie przysłowia i frazeologizmy kształtują wizję śmierci w zgodzie z tradycją ogólnoeuropejską o źródłach łańskich i chrześcijańskich. [JB]

254. Prorok Katarzyna, *Ludowe sposoby wzmagania plenności roślin (na przykładzie grochu i kapusty)*. [T] 28, 2016, s. 227–243. DOI: 10.17951/et.2016.28.227. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Folk ways of augmenting the fecundity of plants. Green peas and cabbage*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 28, 2017, p. 225–244.

Autorka na przykładzie grochu i kapusty – dwóch warzyw powszechnie uprawianych i spożywanych dawniej na polskiej wsi – omawia ludowe sposoby wpływania na plenność roślin. Za podstawę analizy przyjmuje bogaty materiał XIX- i XX-wieczny (różnogatunkowe teksty folkloru oraz zapisy wierzeń i opisy praktyk), pochodzący z kartoteki *Słownika stereotypów i symboli ludowych*, którego tom *Rośliny* jest obecnie opracowywany.

Zabiegi mające sprawić, że głowy kapusty będą duże i twarde, a strączki grochu pełne, miały przede wszystkim charakter religijny lub magiczny i w dużej mierze oparte były na wierze w sprawczą moc słowa. Źródłem „mocy vegetacyjnej” mogło być kilka sfer, m.in. *sacrum* (np. Bóg, Pan Jezus, Matka Boska i święci uprawiający w kołędach ziemię gospodarza i tym samym zapewniający obfitość plonów), „kosmos” (np. gwiazdy i fazy księżyca wyznaczające korzystny/niekorzystny czas siewu), przyroda (np. inne rośliny sadzone na zagonach dla odwrócenia uroków) oraz człowiek i jego ciało (np. tańce na urodzaj wyzwalające i przekazujące siły vitalne).

255. Prorok Katarzyna, Małe, czarne, okrągłe, a każdego wyszczypie. *O pieprzu i pieprzeniu w polszczyźnie ludowej i potocznej*. [T] 29, 2017, s. 61–84. DOI: 10.17951/et.2017.29.61. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: Small, black, and round, and yet it can pinch anyone. *On pieprz ‘pepper’ and pieprzenie, lit. ‘peppering’, in the folk and colloquial varieties of Polish*. Translated by Agnieszka Gicala. [Vol.] 29, 2018, p. 61–87.

W pierwszej części artykułu autorka rekonstruuje metodą definicji kognitywnej językowo-kulturowy obraz pieprzu w polskiej tradycji ludowej. Podstawę analizy stanowi bogaty materiał XIX- i XX-wieczny pochodzący z kartoteki *Słownika stereotypów i symboli ludowych* (różnogatunkowe teksty folkloru oraz zapisy wierzeń i opisy praktyk ludowych) oraz dane systemowe czerpane ze słowników języka polskiego (ogólnych, gwarowych, frazeologicznych, etymologicznych). Pieprz jest traktowany nie tylko jako ostro-gorzka przyprawa, dawniej droga i pożądana, ale też jako środek mający liczne zastosowania lecznicze i magiczne. Ze względu na palący smak konotuje też takie cechy, jak: złośliwość, obraza, nieprzyzwoitość, wulgarność, zniszczenie, głupota, co jest szczególnie widoczne w znaczeniach licznych derywatów pochodzących od wyrazu *pieprz*, głównie czasowników, należących dziś do „kanonu” polskich przekleństw i wulgaryzmów, np. *pieprzyć*, *spieprzyć*, *zapieprzyć*, *wypieprzyć* i innych. Ich analizą zajmuje się autorka w drugiej części artykułu, próbując określić, jak bardzo bliski jest ich związek z językowo-kulturowym stereotypem pieprzu.

256. Puzynina Jadwiga, *Kłopoty z nazwami wartości (i wartościami)*. [T] 26, 2014, s. 7–20. DOI: 10.17951/et.2014.26.7. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka omawia trudności, jakie sprawia rozumienie języka wartości i posługiwanie się nim w komunikacji: rozumienie samego terminu *wartość*, a także licznych nazw wartości o ogólnych znaczeniach oraz wielu składowych cechach semantycznych. Problem ten jest omawiany szerzej na przykładzie różnych indywidualnych interpretacji przymiotnika *dobry* jako określenia człowieka. Do kłopotów z samymi wartościami, ale także z ich nazwami, należą też częste w życiu wielu ludzi zmiany ich indywidualnych hierarchii wartości. Wszystkie te problemy prowadzą do poważnych zakłóceń w komunikacji i do niewłaściwości w ocenach.

W końcowej części artykułu autorka zajmuje się też problemem sposobów wpływania na etyczne racjonalne – ważne dla celów społecznych i ogólnie humanistycznych – kształtowanie tożsamości młodego pokolenia.

257. Puzynina Jadwiga, *Problemy wartościowania w języku i w tekście*. [T] 16, 2004, s. 179–189. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka stawia pytanie o to, jak się przejawia wartościowanie w systemie językowym i w tekście. Twierdzi, że wartościowanie zawsze dokonuje się w wypowiedziach, czyli tworzonych tekstach. Podmiotami wartościowań tekstowych są autorzy konkretnych tekstów, podmiotami skonwencjonalizowanych wartościowań kodowych – mniejsze lub większe społeczności. Przedmiotem wartościowania jest cała otaczająca rzeczywistość oraz możliwe światy, pojawiające się w świadomości człowieka, człowiek bowiem wartościuje samego siebie, swoje możliwości, przymioty, poczynania. Podstawą sądów wartościujących są zdania z kwantyfikatorem ogólnym (typu *X jest czymś cennym/złym*), nazywane zasadami wartości.

W akcie komunikacji jednostka może dokonywać połączenia norm należących do różnych systemów wartości, może też zapożyczać zasady od indywidualnych autorytetów, może tworzyć własne. W tekstach obecne są: (a) wartościowania podmiotu mówiącego (autora tekstu), w poezji – też podmiotu lirycznego, w prozie narracyjnej – narratora, (b) wartościowania bohaterów literackich oraz (c) wartościowania relacjonowane w mowie niezależnej lub zależnej. Wartościowania tekstowe pojawiają się w różnych aktach mowy, w różnych modalnościach. Często w tekstach dochodzi do

wartościowań ukrytych w presupozycjach. Wartościowaniu służą różne jednostki kodu językowego: wyrazy (*dobry, zły; ładny, brzydki; ojczyzna, matka*), związki frazeologiczne (*coś jest do kitu, coś jest wysokiej klasy*), konstrukcje słowotwórcze (*romansidło, artykułisko*), formy fleksyjne (*ministry, profesory*), konstrukcje składniowe (*dzięki komuś; kosztem kogoś/czegoś*) i środki fonologiczne (np. intonacja). Wartościowania występują w tekstach o różnych funkcjach. Są ważnym elementem identyfikacji grupowej. [JB]

258. Puzynina Jadwiga, *Z problemów opisu językowego obrazu świata – pytania i wątpliwości*. [T] 22, 2010, s. 39–51. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka wypowiada się polemicznie na temat dwóch artykułów opublikowanych w t. 21. „Etnolingwistyki”: M. Abramowicza, J. Bartmińskiego i W. Chlebdy *Założenia programu „A”* i R. Grzegorzycykowej *Punkty dyskusyjne w rozumieniu pojęcia językowego obrazu świata – widziane z perspektywy badań porównawczych*. Oba artykuły dotyczyły badań projektowanych w ramach konwersatorium EUROJOS. Autorka zgłasza szereg postulatów dotyczących podstawy materiałowej, przedmiotu i celu badań, w szczególności domaga się stosowania metod statystyki matematycznej w badaniach ankietowych i tekstowych; wykorzystania dużego zrównoważonego korpusu i systemu językowego oraz krytycznego stosunku do danych czerpanych bezpośrednio z tekstów, słowników i badań ankietowych. Za kontrowersyjne uznaje preferowanie stylu potocznego ze względu na to, że operuje on także „rejestrami niskimi”. Jej zdaniem ważniejsze od analizy nazw przedmiotów wartościowanych (jak *dom, praca, Europa, wolność*) byłoby skupienie uwagi na postawach człowieka i wartościach osobowych, takich jak uczciwość, prawdomówność, odpowiedzialność, mądrość, odwaga i inne. Przechodząc do praktyki wartościowania, autorka postuluje uwzględnienie wpływu ideologii na wypowiedzi językowe i podkreśla potrzebę ustalenia wspólnej definicji wartości, podaje też typologię nazw wartości.

W drugiej części artykułu autorka dyskutuje propozycje Renaty Grzegorzycykowej, zwłaszcza problem przydatności frazeologizmów, przysłów i derywatów dla ustalania cech semantycznych; kwestię statusu „rzeczywistości” (podkreśla jej podmiotowy charakter, przynależność do „światów możliwych”) oraz rozumienie *tertium comparationis*, które w jej opinii przy wszelkiego rodzaju obiektach (zarówno przyrodniczych, jak i artefaktach) powinno mieć taki sam charakter mentalny i dać się stosować do całych pól semantyczno-leksykalnych należących do różnych języków i kultur.

259. Račiūnaitė-Vyčiniene Daiva, *Magičeskaja muzyka sutartinės kak simvol garmonii i porjadka*. [T] 13, 2001, s. 179–196. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Polifoniczne pieśni litewskie zwane *sutartinės* stanowią wedle autorki przykład archaicznego muzykowania rytualnego, w którym dźwięki i ruchy wykonawców mają walor symboliczny, odwzorowują harmonię i kosmiczny porządek świata. Magiczne działanie tej muzyki ma oparcie w strukturze melodii i tekstu oraz w sposobie wykonywania całego utworu. Ważnym elementem magii *sutartinės* jest już sama barwa głosu, skupiona na samogłoskach i ewokująca efekt „gęgania” czy „gdakania”. Barwa ta stanowi swego rodzaju „maskę dźwiękową”, nakładaną w czasie wykonywania pieśni. Muzyka *sutartinės* płynie po niemającym końca symbolicznym kręgu, brak w niej sygnału początku, kulminacji i końca, rytmiczne powtarzanie formuł daje efekt pulsacji, pozwala wykonawcom i słuchaczom zanurzyć się w hipnotycznym bezczasie, podobnie jak to ma miejsce w tantryzmie z mantrami. Refreny litewskich *sutartinės* przypominają hinduskie mantry także poprzez różne gry dźwiękowe, np. modyfikacje jednego słowa typu *laduto – ladoto – lodata* itp. Charakterystyczny przyśpiew *lado* – znany też słowiańskim pieśniom obrzędowym – któremu towarzyszy klaskanie, miał prawdopodobnie sens głębszy, mitologiczny, podobnie jak niektóre apostrofy do bóstw w sakralnych tekstach starohinduskiej Rigweddy. Śpiew *sutartinės* daje się porównać z czynnością tkania za pomocą formuł słowno-muzycznych i odpowiednich ruchów, co dało podstawę dla wprowadzenia specjalnej notacji tego śpiewu nie za pomocą nut na pięciolinii, lecz małych kwadracików na papierze milimetrym. Maniera zlewania głosów i śpiewania *sutartinės* w zamkniętym kole wykonawców służy osiągnięciu

efektu dzwonów, których głos także daje podstawę do przeżywania harmonii ze światem. Nazwa pieśni *sutartinės* wywodzi się od litewskiego czasownika *sutarti* 'być w harmonii, zgadzać się'. [JB]

260. Radenkovič Ljubinko, *Velikany, dikie i innye «čužie» ljudi*. [T] 20, 2008, s. 95–106. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Zgodnie ze słowiańskimi wierzeniami, funkcjonującymi też u innych ludów świata, ludzie nie są jedynymi człekopodobnymi istotami na ziemi. Uważa się, że do Potopu lub do czasu, gdy pojawili się ówcześni ludzie, ziemię zamieszkiwali jacyś inni „dzicy ludzie”, którzy zamieszkiwali w niedostępnych miejscach, położonych daleko od miejsc życia człowieka i nawet od morza. Z niektórymi z nich człowiek może utrzymywać kontakt, nie narażając swojego życia na niebezpieczeństwo, z innymi zaś nie może. Często „dzicy ludzie” otrzymują nazwy narodów żyjących w sąsiedztwie, które ze względu na inny język i inną kulturę traktowani są jako „obcy”. Specjalne osobliwości związane z „dzikimi ludźmi” następnie przenoszone są na przedstawicieli niektórych mniejszości państwowych, co świadczy o niskim statusie tych grup w ramach danego społeczeństwa.

261. Rak Maciej, Na bezrybiu i rak ryba. *Językowo-kulturowy obraz RAKA w polszczyźnie*. [T] 29, 2017, s. 149–169. DOI: 10.17951/et.2017.29.149. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *The linguacultural image of the Polish rak 'crayfish'*. Translated by Rafał Augustyn. [Vol.] 29, 2018, p. 163–186.

W artykule podjęto próbę rekonstrukcji językowo-kulturowego obrazu *RAKA* (*Astacus astacus*) w polszczyźnie. Wzorem *Słownika stereotypów i symboli ludowych* pod red. Jerzego Bartmińskiego wykorzystano informacje etymologiczne, a także dane zawarte w słownikach współczesnego języka polskiego, dawnej polszczyzny i gwarowych (w tym zasób frazematyki), teksty folkloru oraz przekazy etnograficzne. Na podstawie tak dobranej materiału udało się sformułować następującą definicję kognitywną *RAKA*: „Rak to czerwone stworzenie z ostrymi, służącymi do obrony szczypcami, a także długimi wąsami, małe i małowartościowe, pokryte pancerzem, nieowłosione i nieopierzone, o wielu odnóżach i oczach zlokalizowanych w tylnej części ciała, żyjące w wodzie (rzekach i stawach), w wykopanych przez siebie norach. Nie wiadomo, gdzie spędza zimę. Szczypie, porusza się wspan, niezgrabnie i powoli, nie wydaje głosu, wgrzyza się w ciało swojej ofiary, powodując jej śmierć. Najbliższa jest mu ryba. Raki dla mięsa, którego dostarczają w niewielkiej ilości, są poławiane przez ludzi, a następnie pieczone lub gotowane. Uchodzą za wykwintne pożywienie. Części ciała raka są lekarstwem na wiele chorób. Rakowi przypisuje się związki ze sferą podziemną”.

262. Rodziewicz Barbara, *Polacy, Rosjanie i Niemcy wobec wartości. Hierarchia i sposoby rozumienia jednostek aksjologicznych*. [T] 28, 2016, s. 137–149. DOI: 10.17951/et.2016.28.137. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Values, their hierarchy and understanding among Polish, Russian, and German students*. Translated by Rafał Augustyn. [Vol.] 28, 2017, p. 141–152.

W artykule omówiono rezultaty zakrojonych na szeroką skalę badań nad systemem wartości Polaków, Rosjan i Niemców. Na podstawie wyników tzw. testu werbalnych skojarzeń autorka dokonuje porównania i zhierarchizowania wartości składających się na świadomość językową Polaków, Rosjan i Niemców, a także wyjawia aksjologiczne jądro w systemach ich wartości oraz kryjące się za nimi postawy i preferencje aksjologiczne. Autorka dowodzi również, że wypełnienie treściowe jednostek aksjologicznych znacznie wykracza poza ramy definicyjne charakteryzowanych pojęć. Badania wydają się interesujące również w kontekście ocen kondycji moralnej społeczeństw europejskich i podnoszonych w ostatnim czasie, zwłaszcza przez socjologów, kwestii erozji czy wręcz abstynencji aksjologicznej.

263. Rogalska Marta, *Kondolencje w polszczyźnie. Definicja – kontekst pragmatyczny – wzorzec gatunkowy*. [T] 27, 2015, s. 185–200. DOI: 10.17951/et.2015.27.185. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka omawia funkcjonowanie leksemu *kondolencje* w polszczyźnie, a także kondolencje jako akt mowy oraz gatunek tekstu. W pierwszej części artykułu przeanalizowano sposób definiowania leksemu *kondolencje* w słownikach języka polskiego. Wydobyto schemat definiowania (zwykle poprzez wykorzystanie znaczenia łac. *con* ‘współ’) oraz pojawienie się w nowszych słownikach kolejnego znaczenia – ‘wyrażanie ubolewania, żalu’. Obserwacje rozszerzono również o informacje pragmatyczne, czyli analizę kondolencji jako grzecznościowego aktu mowy. Jako prototypowy kontekst użycia wskazano sytuacje po stracie bliskiej osoby. Ostatnia część tekstu dotyczy przemian wzorca gatunkowego kondolencji ze szczególnym uwzględnieniem zmian w zakresie form pisemnych. Wykorzystano tutaj porady zawarte w podręcznikach stylistycznych z XIX, XX i XXI wieku. Pokazano, jak rozwój nowych form przekazu wpłynął na formę oraz treść kondolencji.

264. Rosch Eleanor, *Zasady kategoryzacji*. [T] 17, 2005, s. 11–35. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Rozprawa amerykańskiej badaczki, psychologa z Uniwersytetu Kalifornijskiego, należy do nowej klasyki kognitywizmu i stanowi punkt odniesienia dla wielu prac językoznawczych powstających w nurcie badań kognitywnych. Pierwsza część dotyczy zasad rządzących systemem kategoryzacyjnym (jest to zasada ekonomii i zasada respektowania struktur w świecie postrzeganym), które to zasady mają swój wymiar pionowy, inkluzywny (*pies – ssak – zwierzę – organizm żywy*), i poziomy (*pies, kot*). W wymiarze pionowym wyróżniony jest jeden poziom, wykazujący wysoką „wartość wskaźnikową” i „podobieństwo kategoriale”, poziom podstawowy (*basic level*), np. *krzesło* (w układzie *mebel – krzesło – krzesło kuchenne*) itp. Obiekty tego poziomu mają wspólne atrybuty, wspólny jest sposób posługiwania się nimi, mają podobny wygląd. Dziecko obiekty tego poziomu przyswaja w pierwszej kolejności, a ich nazwy językowe są używane najczęściej. W trzeciej i czwartej części rozprawy mówi się o wymiarze poziomym kategoryzacji i strukturuowaniu kategorii poprzez prototypy oraz podejmując próbę operacyjnego określenia pojęcia prototypowości. Końcowa część jest próbą analizy atrybutów, funkcji i kontekstów przedmiotów jako rekwizytów w zdarzeniach określonych kulturowo. [JB]

265. Rudenko Elena, *Kognitivnaja definicija koncepta SVABODA (po dannym beloruskiego jazyka)*. [T] 25, 2013, s. 143–159. DOI: 10.17951/et.2013.25.143. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł powstał w związku z udziałem autorki w programie badawczym EUROJOS. Zawiera rekonstrukcję pojęcia *SVABODA* ‘wolność’ w języku białoruskim, przeprowadzoną na podstawie danych leksykalnych, korpusowych i eksperymentu psycholingwistycznego. Kognitywna definicja *SVABODY* przedstawiona w artykule jest zbieżna metodologicznie z instrukcją programu EUROJOS.

266. Rudenko Elena, *Koncept SVOBODA v jazykovej kartine mira belorusov: razvitie i funkcionirovanie*. [T] 23, 2011, s. 177–193. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka bada rozwój i funkcjonowanie konceptu *wolność* w języku białoruskim. W tekście rozpatrywana jest ewolucja derywatów ogólnosłowiańskich rdzeni **svobod-* i **vol-* na różnych etapach rozwoju języka białoruskiego: od języka staroruskiego do języka współczesnego. We współczesnym języku białoruskim poddano analizie dane z różnych słowników: objaśniającego, synonimów, antonimów, frazeologicznego. Wykorzystano też dane derywacyjne oraz tekstowe. Szczególną uwagę zwraca się na frekwencję pojęcia *wolności* we współczesnej publicystyce w języku białoruskim.

267. Rudenko Elena, *Metaforizacija informacionnoj dejatel'nosti v terminah raboty s prostranstvom*. [T] 16, 2004, s. 201–213. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka bada fragment językowego obrazu świata (JOS) opisujący świadomość i „działalność kognitywną” (procesy myślenia, badania i pamięci). Świadomość przedstawiana jest w JOS jako ‘pojemnik’, który zawiera w sobie jeszcze jeden pojemnik – pamięć. Chociaż świadomość i pamięć zazwyczaj są utożsamiane, autorka pokazuje, że nosiciele języka rosyjskiego rozróżniają je właśnie w ten sposób: świadomość jest wyobrażana jako miejsce, w którym operuje się pewnymi jednostkami mentalnymi, pamięć zaś – jako miejsce, w którym one mogą być przechowywane. Opisana w ten sposób struktura świadomości odzwierciedlona w naiwnym JOS w ogólnym ujęciu koreluje z naukową wiedzą o niej. Inaczej jest z konceptosferą procesów i stanów kognitywnych, JOS tych procesów zupełnie nie odpowiada ich współczesnym modelom naukowym. Modelowanie procesów kognitywnych człowieka odbywa się według „wzorca” komputerowego oraz na odwrót: wyobrażamy sobie i opisujemy operacyjne procesy komputera według „wzorca” działalności kognitywnej człowieka, więc „przenosimy” na komputery wszystkie nasze językowe wyobrażenia na temat własnej świadomości. Zarówno system kognitywny człowieka, jak i informacyjna przestrzeń komputera, przedstawiane są w rosyjskim naiwnym językowym obrazie świata jako pojemniki, w których kanałami łączącymi ze światem zewnętrznym są w pierwszym wypadku organy zmysłów i mowa, w drugim zaś osprzęt komputerowy (monitor, dyski, skaner, drukarka i inne). ‘Pojemnik’ komputera ma strukturę analogiczną do systemu kognitywnego człowieka, czyli pamięć (*vinchester*) i mózg (procesor). Następnie autorka bada, jak modelowana jest w JOS sfera Internetu, która w odróżnieniu od kognitywnego systemu człowieka i przestrzeni informacyjnej peceta wyobrażana jest jako obiekt bardziej skomplikowany i metaforyzowana jako ‘kraj’ (*podróżując po obszarach Internetu*), ‘ocean’ (*zła nawigacja, na sajcie*), czyli obszerna przestrzeń o skomplikowanej strukturze z wielką liczbą różnych miniobektów, lub przy pomocy metafory ‘drogi’. [JB]

268. Rudenko Elena, *Rol' oppozicii svoj/cużoj v organizacii konceptosfery «kognitivnaja dejatel'nost'»*. [T] 19, 2007, s. 203–210. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł poświęcony jest sposobom motywacji w nominacjach procesów mentalnych. W szczególności dotyczy zagadnienia metafory konceptualnej oraz zjawiska konkurowania różnych modeli konceptualizacji pojęć. Analiza prowadzona jest na materiale czasowników współczesnego języka białoruskiego i starobiałoruskiego. Punktem wyjścia jest założenie, iż nominacje procesów intelektualnych motywowane są przede wszystkim trzema znaczeniami: *mieć, dawać, brać*. W systemie nominacji działalności kognitywnej najbardziej rozpowszechnione jest trzecie z przedstawionych znaczeń. Artykuł zawiera ponadto zestawienie postulatów onomazjologii kognitywnej i kognitywnej onomazjologii diachronicznej. Omówione zostało jednocześnie zjawisko konkurowania metafor konceptualnych w aspekcie synchronicznym i diachronicznym. Wnioski autorki są następujące: modele konceptualne powtarzają się na różnych etapach rozwoju tego samego języka. Są one powtarzane również w językach pokrewnych, ale rzadko zastępują inne modele. [JB]

269. Ryżakova Svetlana, *Obyčnyje i strannyje časti tela u Latyšej (k koncepcii čeloveka v tradicionnoj kul'ture)*. [T] 13, 2001, s. 197–214. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Wychodząc z założenia, że obraz ludzkiego ciała wykazuje uwarunkowania kulturowe, autorka rozpatruje specyficzną jego konstrukcję w łotewskiej świadomości ludowej. W kulturze tej rodzenie człowieka jest traktowane jako jego „zbieranie” przez rodziców z rozproszonych elementów. W ciele człowieka wyróżniane są tzw. końcówki, mające szczególnie duże znaczenie jako punkty kontaktu człowieka ze światem zewnętrznym. W ludowej kulturze Łotyszy są to: oczy, ręce, a także palce i paznokcie. W sensie symbolicznym i w znaczeniach rytualnych mają one zdolność reprezentowania całego człowieka.

W lotewskim tradycyjnym obrazie świata ciało ludzkie jest całością niestabilną, w znacznym stopniu iluzoryczną. Stąd możliwość traktowania pieśni jako swoistej części ciała: jako „końcówki” kontaktowej, dziedziczonej po przodkach, stale obecnej i pełniącej funkcję narzędzia niezbędnego człowiekowi do normalnego, pełnego życia. [JB]

270. Sandomirskaja Irina, *Idioma i kul'tura: v poiskah obščego osnovanija*. [T] 8, 1996, s. 9–23. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W pracy proponuje się nowe pojęcie do celów analizy relacji języka i kultury – pojęcie idiomu. Rozpatruje się je jako zjawisko języka w odniesieniu do idiomów w sensie ścisłym (oraz do innych stałych związków wyrazowych) ze szczególnym zwróceniem uwagi na właściwości semantyczne i pragmatyczne wyrażení idiomatycznych. Autorka wyodrębnia te cechy idiomu, które zbliżają tę jednostkę języka do fenomenu kultury, oraz przedstawia podstawy, na których fenomen idiomatycznego użycia środków leksykalnych i fenomen kultury mogą być traktowane jako bieguny tego samego ciągu homologicznego. Proponuje także paradygmat językowo-kulturowy wspólny dla idiomu językowego i idiomów należących do innych kodów, także niewerbalnych. Analogicznie do systemu makrokomponentów znaczenia wyrażenia idiomatycznego w pracy ustala się kilka poziomów analizy porównawczej fenomenu kulturowego. Jako ilustracja przedstawiona została analiza konkretnych praktyk kulturowych. Dowodzą one, że kultura ma cechy charakterystyczne dla idiomu i to pozwala na jej badanie i opisywanie razem z idiomami językowymi w ramach jednej wspólnej teorii. [JB]

271. Sandomirskaja Irina, *Rodina, otečestvo, otčizna v diskursivnyh praktikah sovremennoego russkogo jazyka. Opyt analiza kul'turnoj idiomu*. [T] 11, 1999, s. 51–68. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Po rozpadzie Związku Radzieckiego w roku 1991 na mapy polityczne wróciła Rosja. Autorka nawiązując do obserwacji Jacques'a Derridy podkreśla, że o ile w znaczeniu nazwy *Związek Radziecki* brak było składników: etnicznego, narodowego i religijnego, które by mogły stanowić podstawę dla budowania grupowej tożsamości mieszkańców tego państwa, o tyle powrót tradycyjnej nazwy *Rosja* odnowił praktykę identyfikacji grupowej w kategoriach narodowych, a w znaczeniu słów *Rossija*, *russkij* zaktualizował sem 'etniczność'. Jednak nauczany w szkole przedmiot zwany do niedawna historią Związku Radzieckiego oficjalnie nazwano nie „historią Rosji”, lecz „historią Ojczyzny”, ros. *istorija Otečestwa*. Dlaczego z trzech możliwych do użycia w tym kontekście rosyjskich wyrazów – *rodina*, *otečestvo*, *otčizna* – wybrano właśnie ten?

Autorka, traktując wymienione wyrażenia jako „idiomy kulturowe” (w sensie sprecyzowanym w jej rozprawie *Idioma i kultura: v poiskah obščego osnovanija*, „Etnolingwistyka” 8), poddaje je analizie konceptualnej i narratologicznej i odkrywa specyficzne znaczenia ideologiczne i polityczne łączone z każdym z nich. [JB]

272. Sedakova Irina A., *O sladkom v jazyke i kult'ure Bolgar*. [T] 12, 2000, s. 155–166. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W tradycyjnej kulturze bułgarskiej to, co słodkie, jest jednocześnie dobre. Słodkie produkty (surowe, jak i gotowane) stanowią swoiste znaki kulturowe, w których zawarte są archaiczne treści symboliczne i mitologiczne. Stąd bierze się ich znacząca rola w wierzeniach i obrzędowości (rodzinnej i dorocznej – por. ścisły związek miodu z korowajem). Słodkie produkty są częstym atrybutem obrzędowego goszczenia. Słodkie łączy ze światem przodków, służy jako eufemizm dla nazywania demonów – *stadki medeni*, *blagi medeni* itp., w magii leczniczej miód i cukier są wykorzystywane do diagnozowania i zapobiegania chorobom, szczególnie epidemicznym, jak np. ospa wietrzna. Słodką wodą podlewa się miejsca nieczyste. W ludowej kulturze bułgarskiej „słodkie” produkty, o bogatej treści symbolicznej, mają wyrazistą geografíę: koncentrują się na obszarach południowych, są wyróżnikiem kultury bałkańskiej. Na poziomie semiotycznym w kulturze bułgarskiej „słodki” wchodzi nie tylko

w opozycje typu słodki – gorzki, słodki – słony, ale także przyjemny – nieprzyjemny i szerzej: dobry – niedobry, dobry – zły. [JB]

273. Sedakova Irina A., *Smena cennostnyh paradigm v Rossii v 2011–2013 gg. Ot ČESTNOSTI k SVOBODE*. [T] 25, 2013, s. 53–67. DOI: 10.17951/et.2013.25.53. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule omawiane są fundamentalne zmiany w hierarchii wartości, jakie dokonują się we współczesnym społeczeństwie rosyjskim, poczynając od grudnia 2011 roku, po sfałszowaniu wyborów do Dumy Państwowej. W dyskursie opozycyjnym powraca się do tradycyjnych wartości obywatelskich (wolność, honor/čest', uczciwość/čestnost', patriotyzm, sprawiedliwość itd.), które stają się podstawą bezprecedensowej aktywności w tworzeniu nowych tekstów (plakatów, haseł) krytycznych wobec władzy. Szczególną uwagę autorka zwraca na semantykę, pragmatykę i quasi-synonimie 'uczciwości' (čestnost') i pokazuje, że hierarchia wartości jest konstruowana w starciu dialogowym i pod wieloma względami zależy od realiów społecznych i politycznych. Jest to – jej zdaniem – prawidłowość ogólniejsza, bo w każdym społeczeństwie i odpowiednio w każdym języku uniwersalnym pojęciem aksjologicznym nadawany jest swoisty profil.

274. Sedakova Irina A., *Žizn' kak cennost' i cennosti v žizni (na materiale knigi A.I. Solženicyna Archipelag Gulag)*. [T] 22, 2010, s. 29–38. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Życie i słowa pokrewne (żyć, przeżyć, dożyć, żywy) w dziele A.I. Solženicyna *Archipelag Gulag* występują z dużą częstotliwością, tworząc łącznie specyficzny „tekst życia”. W warunkach kryzysu wartość życia rośnie. Życie jako wartość bazowa realizuje się poprzez kilka opozycji podstawowych: życie jest przeciwstawiane śmierci, życie w więzieniu – życiu na wolności, życie w areszcie – życiu przed aresztowaniem i życiu po zwolnieniu. Opozycje te nierzadko jednak są przeinterpretowywane w szczególnie sposób: życie w więzieniu jest zrównane ze śmiercią, życie jest krótkie, ale jednocześnie i długie. Wartość życia – w tym także życia w obozie – dla Solženicyna jest porównywalna z innymi wartościami, takimi jak honor, godność, Ojczyzna, prawda, sumienie, a szczególnie wolność. W epoce Gulagu aksjologia życia zależy zarówno od obiektywnych, jak i subiektywnych przyczyn. Jednakże niezależnie od ambiwalentnych i relatywnych wartościowań, życie pojmowane jest jako wartość najwyższa, a życie duchowe jest ważniejsze niż cielesne.

275. Sharifian Farzad, *Lingwistyka kulturowa*. [T] 28, 2016, s. 31–57. DOI: 10.17951/et.2016.28.31. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Cultural Linguistics*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 28, 2017, p. 33–61.

Lingwistyka kulturowa (ang. *Cultural Linguistics*) to według autora multidyscyplinarny obszar badań nad relacją między językiem, kulturą i poznaniem. Za Palmerem autor sytuuje lingwistykę kulturową w bliskości lingwistyki kognitywnej (która operuje pojęciami schematów wyobrażeniowych, metafor pojęciowych i struktur poznawczych) i antropologii lingwistycznej (w ramach której mieści się lingwistyka w stylu Franza Boasa, etnosemantyka i etnografia mówienia). Wspólną płaszczyznę zainteresowań lingwistyki kulturowej, antropologii lingwistycznej i lingwistyki kognitywnej tworzą modele kulturowe przynależne do szerszej kategorii konceptualizacji kulturowych. Ostatnio lingwistyka kulturowa korzysta z nowych podejść badawczych, takich jak teoria systemów złożonych lub koncepcja poznania rozproszonego i wzbogaca swoje rozumienie poznania kulturowego. Autor w kolejności omawia trzy obszary zastosowań lingwistyki kulturowej: do badania odmian angielszczyzny, do diagnozowania przyczyn nieporozumień w komunikacji międzykulturowej, do ujawniania manipulacji językowej w sposobie posługiwania się metaforami w dyskursie politycznym.

276. Skibińska Elżbieta, *Obraz Polaka i Rosjanina w języku francuskim i w świadomości francuskiej młodzieży*. [T] 17, 2005, s. 213–232. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka dokonuje rekonstrukcji obrazu Polaka i Rosjanina w języku francuskim i w świadomości młodego pokolenia Francuzów (wśród 138 studentów i licealistów ze Strasburga, Clermont i Pas de Calais). Obraz Polaka w świetle danych systemowych jest ubogi, ujawniają się w tym zakresie przede wszystkim upodobanie do alkoholu (Polak pije) oraz wytwory kultury materialnej i duchowej (łóżko z baldachimem, spódnica wąska w pasie i kalafior polany zrumienioną bułką, taniec *polonez*). W potocznej świadomości młodzieży francuskiej, badanej za pomocą ankiety Jerzego Bartmińskiego, bazy charakterystyki są bogatsze i obejmują: aspekt fizyczny (Polak to blondyn o niebieskich oczach, ktoś szczupły, przystojny i silny, ciepło ubrany), bytowy (pracowitość, dobre zorganizowanie), psychiczny (wesoły, zadowolony, optymistą, ambitny i uparty), duchowy (Polak-katolik, kocha papieża i ojczyznę, nie uprawia seksu przed małżeństwem), obyczajowy (upodobanie do mocnego alkoholu). Na ogół, zarówno w świetle danych słownikowych, jak i ankiet, Polak jest postacią pozytywną.

Dane słownikowe na temat Rosjanina są bogatsze, ujawniają obraz kogoś, kto pochodzi lub mieszka w Rosji, nosi *onuce*, ma specyficzne cechy charakteru (*rosyjska dusza*). Z Rosjaninem i Rosją kojarzony jest rosyjski *kawior*, zakąski, ruletka, matrioszka, balet i ikony. Słowniki ujawniły też aspekt ideologiczny: *rewolucja październikowa*, *terroryzm*, *reżim*, *totalitaryzm*, *komunizm*, *emigrację*. Ten ostatni aspekt znalazł także silne odzwierciedlenie w ankietach (*sowietyzm*, *komunizm*; Rosjanin to komunista, ale też wierzący prawosławny) obok aspektu fizycznego (Rosjanin to człowiek o niebieskich oczach, wysoki, przystojny, nosi długą brodę i wąsy, futrzaną czapkę i długi futrzany płaszcz, które chronią przed rosyjskim zimnem), psychicznego (pracowity, ambitny, nieokrzesany, gwałtowny), duchowego (ma upodobania muzyczne, rosyjski taniec), obyczajowego (picie po rosyjsku, pocałunek w usta przy powitaniu mężczyzn). Materiał słownikowy i ankietowy przynoszą dwa różne portrety Rosjanina, przy czym obraz słownikowy jest neutralny, a ankietowy w przeważającej mierze – negatywny. [JB]

277. Skibińska Elżbieta, *Paryż i Warszawa: stolice i ich mieszkańcy w oczach młodzieży polskiej i francuskiej*. [T] 21, 2009, s. 235–258. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka dokonuje rekonstrukcji potocznego obrazu dwóch stolic, Paryża i Warszawy, i ich mieszkańców w świadomości młodego pokolenia Francuzów i Polaków. Podstawę rekonstrukcji stanowią wyniki ankiet przeprowadzonych wiosną 2006 roku w dwóch grupach młodzieży: francuskiej (107 osób) i polskiej (215 osób). Wyniki ankiet mają wartość wstępnego rozpoznania, pozwalają jednak zaobserwować pewne tendencje.

W odpowiedziach respondentów francuskich Paryż jawi się jako stolica państwa, światowe centrum mody i kultury. Ankietowani postrzegają Paryż jako wielkie miasto, wyróżniające się urodą i stałą obecnością przybyszów z zewnątrz; akcentują jego swoistość jako zjawiska kulturowego i uwadniają egzogeniczne funkcje miasta, nastawione na zaspokajanie potrzeb otoczenia zewnętrznego czy ściągające przybyszów z zewnątrz, pomijają zaś elementy wynikające z funkcji endogenicznych.

Obraz Warszawy i jej mieszkańców jest niejednoznaczny, łączy w sobie niechęć i podziw. Jest też bogatszy i bardziej skomplikowany niż obraz Paryża. Przyczyną tego mogą być różnice ilościowe badanego materiału, ale też dynamika rozwoju Warszawy zbieżna z przemianami zachodzącymi w Polsce oraz skomplikowana historia miasta.

W obrazie paryżan i warszawiaków w różnych proporcjach dominują cechy bytowe (negatywne: zestresowanie, życie w pośpiechu, nieuctwo, snobizm itp., i pozytywne: wykształcenie, uczestnictwo w życiu kulturalnym); cechy społeczne składają się na wizerunek raczej negatywny: arogancja i obojętność górują nad dobrym wychowaniem; pozytywne zaś są cechy zewnętrzne (elegancja i zamkniętość). W oczach respondentów mieszkańcy obu miast są w wielu aspektach do siebie podobni, mają charakterystyczne zachowania w zbliżony sposób odbierane przez innych, mieszkających poza stolicą.

278. Skibińska Elżbieta, *Pojęcie stereotypu w badaniach francuskich. Przegląd najnowszych tendencji*. [T] 15, 2003, s. 63–79. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka studium przedstawia, w jaki sposób pojęcie stereotypu funkcjonuje w nowszych pracach francuskich, głównie językoznawczych, ale też w dziedzinach pokrewnych, gdyż studia dotyczące stereotypu często mają charakter interdyscyplinarny.

Lektura francuskojęzycznych książek i rozpraw wskazuje, że dla autorów z tego kręgu językowego głównymi cechami stereotypu są: powtarzalność, odtwarzalność utrwalonych składników, charakter społeczny, uproszczenie i schematyczność. Cechy te eksploatowane są na różny sposób w różnych nurtach językoznawstwa, które pojęciem stereotypu posługują się jako narzędziem analizy czy opisu. Część autorów omawianych prac ujmuje stereotyp w sposób wąski i odnosi do sposobów jego funkcjonowania w języku (składnik znaczenia wyrażenia, czynnik współbudujący relacje wewnątrztekstowe), inni rozumieją go szeroko, w sposób zbliżony do Lippmannowskiego (socjologicznego) ujęcia stereotypu jako czynnika zapewniającego możliwość komunikacji wewnątrz określonej grupy społecznej (widoczne to jest np. w dydaktyce języka francuskiego jako obcego). Choć termin *stéréotype* nie ma jednego jasno i wyraźnie zdefiniowanego znaczenia, to właśnie jego „nieostrość” sprawia, że jest on używany często i służy do mówienia o różnych zjawiskach natury semantycznej, gramatycznej i pragmatycznej. [Red.ŁT]

279. Smetona Marius, *Some aspects of snake euphemisms in Lithuanian: names based on appearance, habitat, and behavior*. [T] 29, 2017, s. 191–208. DOI: 10.17951/et.2017.29.191. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Każdy naród ma swoją własną, ukształtowaną przez tradycję wizję świata, która znajduje odbicie w jego języku etnicznym. Na przykładzie wielu różnych języków można obserwować, w jaki sposób zjawiska zakazane, objęte tabu, funkcjonują w otaczającej nas przestrzeni. Różnego rodzaju zakazy mają związek z językowym tabu, kiedy wyraz obdarzony mocą magiczną podlega eufemizacji. Bywa on wówczas używany zamiast wyrazów niebezpiecznych, które w przekonaniu mówiących mogą przyciągać nieszczęścia, choroby czy też aktywizować działanie istot demonicznych. Używając eufemizmów, rozmówca może porozumiewać się z otaczającym go światem bez obawy naruszenia tabu. Celem niniejszego artykułu był opis eufemizmów dotyczących nazw żmii w języku litewskim. Był on oparty na klasyfikacji semantycznej nazw eufemistycznych przyjętej dla języka litewskiego. Materiał do badań został wyekscerpowany z różnorodnych słowników i tekstów folkloru. W artykule została przeanalizowana tylko nieduża część eufemizmów związana z nazwami żmii, jednak stanowi ona najliczniejszą grupę eufemizmów dotyczących zwierząt. Zjawisko to można łatwo wytłumaczyć: żmije na Litwie dość długo były uważane za istoty święte i dopiero wpływ wierzeń chrześcijańskich przyczynił się do zmiany tego (pozytywnego) nastawienia i przypisania im wartościowania negatywnego. Litewskie nazwy eufemistyczne tych gadów można podzielić na dawne, powstałe jeszcze w okresie przedchrześcijańskim, i późniejsze, ukształtowane po rozpowszechnieniu się wierzeń chrześcijańskich.

280. Smetona Marius, Smetonienė Irena, *DARBAS (PRACA) w niektórych dyskursach litewskich*. [T] 28, 2016, s. 101–116. DOI: 10.17951/et.2016.28.101. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Darbas 'work' in selected Lithuanian discourses*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 28, 2017, p. 105–119.

Autorzy analizują językowo-kulturowy obraz litewskiej PRACY na podstawie danych leksyko-graficznych i tekstowych. Wykorzystują w opisie materiał *Słownika języka litewskiego* (LKŽ) oraz *Słownika współczesnego języka litewskiego* (DLKŽ) i ustalają, że sposób definiowania znaczeń w obu źródłach znacznie się różni, jest odbiciem dawnych i – odpowiednio – współczesnych poglądów na pracę. W dokumentacjach słownikowych widoczne są elementy wiejskiego rozumienia pracy jako ciężkiej, mozolnej działalności człowieka, wykonywanej z obowiązku i jednocześnie niosącej radość,

będącej podstawą życia. Wydobyte zostały też, udokumentowane w słownikach, cechy ideologii sowieckiej, zwłaszcza wywyższanie pracy i podporządkowanie jej człowiekowi. Dane pochodzące z kilku dyskursów (literackiego, ideologicznego, prawniczego i publicystycznego) dostarczają nowych sposobów postrzegania pracy. Ciężka praca została opisana przez klasyków literatury K. Donelaitisa, D. Poškę i J. Tumasa-Vaižgantas, którzy ukazali jej sens, poetyzując i uszlachetniając pracę, wywyższając i heroizując jej wykonawców. Dyskurs ideologiczny akcentuje patriotyczny sens pracy, prawniczy rozważa znaczenie prawa dla człowieka. Najbardziej wieloaspektowo przedstawiana jest praca w dyskursie publicystycznym: jest ona wartością, honorem, obowiązkiem; dostarcza satysfakcji, jeżeli jest ciekawa; może być traktowana jako hobby, niewymagające wielkiego wysiłku.

281. Sotirov Petar, *Współczesny bułgarski obraz bałkańskich sąsiadów – między swoim a obcym (na materiale bułgarskich internetowych forów dyskusyjnych)*. [T] 20, 2008, s. 321–332. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Przedmiotem analizy są wyobrażenia współczesnych Bułgarów o sąsiednich państwach i narodach na Bałkanach. Jako źródło materiałowe wykorzystano wypowiedzi uczestników bułgarskich forów internetowych na badany temat. Na podstawie analizy dyskursu internetowych dyskusji ujawniony został współczesny obraz bałkańskich sąsiadów, który jest zróżnicowany. Część wyobrażeń internautów ma charakter typowo stereotypowy – odzwierciedlają one wydarzenia historyczne i kształtują zasadniczo negatywny, choć w różnym stopniu, obraz każdego z bułgarskich sąsiadów. Szereg badanych wypowiedzi bazuje na współczesnych zjawiskach i doświadczeniu osobistym – te z kolei kreślą pozytywny obraz sąsiada i dowodzą transformacji dawnych stereotypów. Wśród wszystkich bałkańskich sąsiadów najbardziej zróżnicowany jest obraz Macedończyków, najbardziej zaś wyrazistym kontrapunktem dwóch typów ocen (pozytywnej i negatywnej) nacechowany został obraz Serbii i Serbów. Obraz Turcji i Turków związany jest z pewnym paradoksem – uczestnicy forów internetowych „zaskoczeni” są własną pozytywną oceną tureckiego sąsiada, sprzeczną z bułgarskimi stereotypami Turcji i Turków jako wiekowego ciemńyciela. Najbardziej monolityczny i negatywny jest obraz Grecji i Greków. Najmniejsze zainteresowanie na forach internetowych na temat bułgarskich sąsiadów okazano Rumunii. Relacje sąsiedzkie na Bałkanach określane są jako tradycyjnie złe, ale w dyskusjach o nich zauważalne jest myślenie nowego typu, abstrahowanie od historii i orientacja na współczesność. Wyrazem tego sposobu myślenia są apele o poznawanie sąsiednich narodów.

282. Stanonik Marija, *Name-calling in Slovenia: „we” and the „others”*. [T] 20, 2008, s. 123–148. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka zajmuje się przezwiskami stosowanymi na Słowenii. Rozpatruje je na tle wyrażeń charakteryzujących daną grupę etniczną. Artykuł oparty jest na materiale mikrogatunków folkloru, a także gatunków poetyckich i prozatorskich. Rozważania skupiają się wokół problemu, czy przezwiska należy ujmować jak odrębny gatunek, czy może raczej jako „perspektywę etologiczną”, ujawniającą się w różnych gatunkach: wyrażeniach porównawczych, maksymach, przysłowiach, zagadkach, wierszach i opowiadaniach/bajkach. Tekst stanowi próbę pokazania słoweńskich przezwisk jako spójnego systemu, wskazuje się także możliwe kierunki dalszych badań. Analizy przezwisk w folklorze dowodzą, że Słowenicy uczestniczą w międzynarodowej „wymianie dóbr” na poziomie kultury duchowej. Badanie wariantów przezwisk pozwala też odkryć podstawy poetyki folkloru. [Red./SW]

283. Starzyńska Aleksandra, *SIBIR' (SYBERIA) w świetle danych systemowych języka rosyjskiego*. [T] 28, 2016, s. 187–205. DOI: 10.17951/et.2016.28.187. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *SIBIR' (SIBERIA) in the Russian language system*. Translated by Agnieszka Mierzwińska-Hajnos. [Vol.] 28, 2017, p. 185–201.

SIBIR' należy do tej grupy pojęć, które zajmują szczególne miejsce w leksyce języka rosyjskiego, zatem i w rosyjskim myśleniu o świecie. W artykule zrekonstruowano wyobrażenie SYBERII na podstawie danych systemowych języka rosyjskiego (za których źródło posłużyły opracowania leksykograficzne), przy wykorzystaniu metody definicji kognitywnej, zgodnie z postulatami Jerzego Bartmińskiego. Zaprezentowano kwestię etymologii nazwy *Sibir'*, definicje, synonimy, *opposita*, derywaty: semantyczne i słowotwórcze. Analizę dopełnia przegląd utartych zestawień, wyrażań i zwrotów frazeologicznych. Na podstawie danych systemowych zbudowano definicję kognitywną pojęcia, którą współtworzy 30 cech definicyjnych, uporządkowanych w następujące fasety: kategoria, część czego, opozycja, lokalizacja, cechy niezwiązane z wyglądem, rozmiar, cechy związane z wyglądem, lokalizator, warunki bytowe, funkcja, odczucia i uczucia ludzi wobec Syberii, mieszkańcy.

W różnych kontekstach językowego użycia wyrazu *Sibir'* (i jego derywatów) najbardziej wyraźnie ujawnia się negatywne wartościowanie Syberii, które w sposób bezpośredni wyrażają jej charakterystyki związane z miejscem odbywania kary, także ze specyficznymi warunkami klimatycznymi oraz trudnymi warunkami bytowymi, jakie w niej panują.

284. Stefanskij Evgenij, *Ètičeskie èmocional'nye koncepty v russkoj, pol'skoj i češskoj kartinah mira*. [T] 24, 2012, s. 95–120. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor podejmuje próbę analizy kontrastywnej etycznych konceptów emocjonalnych ze znaczeniem 'szkoda', 'obraza', 'zawiść', 'zazdrość' w trzech językach słowiańskich. Wszystkie te koncepty mają trzy wspólne cechy: (1) komponent semantyczny 'żał, liłość'; (2) przejście tych emocji w jedną z form agresji; (3) stereoskopowy ogląd sytuacji, która wywołała tę emocję. Autor stwierdza, że taka analiza daje możliwość badania tożsamości narodowej i cech dominujących mentalności rosyjskiej, polskiej i czeskiej. W rezultacie dochodzi do wniosku, że rosyjski użytkownik języka odczuwa takie emocje jako kolektywne, a polski i czeski jako osobiste. Na przykład ros. *obida* 'obraza' jest nie tylko emocją wewnętrzną, ale gniewną apelacją do tego, kto obraził. W językach polskim i czeskim występuje dużo leksemów o znaczeniu 'obraza', co świadczy o tym, że obydwie kultury lingwistyczne eksponują różne aspekty obrazu odczuwane przez użytkownika języka.

285. Stefanskij Evgenij, *Jazyk i morfologičeskie mental'nye struktury*. [T] 23, 2011, s. 137–144. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor podejmuje próbę udowodnienia, że starożytne struktury mentalne, które powstały na podstawie mitu i rytuału, egzystują na peryferiach współczesnej świadomości w postaci przesądów, tradycji, zwyczajów, zakazów. Pamięć o tych strukturach jest przechowywana również w języku. Badanie grupy słów z semantyką gniewu w języku czeskim, polskim i rosyjskim pozwoliło stwierdzić, że w większości z nich (np. czes. *zuřivost*, pol. *wściekłość*, *szal*, ros. *bešenstvo*, *bezumie*, *ošalet'*, *bujnyj*) zawarte jest jednocześnie pozytywne i negatywne wartościowanie. Na podstawie analizy etymologicznej wymienionej leksyki autor dochodzi do wniosku, że większość z tych słów w starożytności oznaczała tzw. świętą wściekłość. Takie zachowanie (dokładniej antyzachowanie) było charakterystyczne dla tzw. trickstera – komicznego dublera bohatera kulturowego. Postać trickstera stała się bazą, na której w efekcie transformacji powstawały różne typy żartownisiów i oszustów w literaturze światowej.

286. Sulima Roch, *Folklorystyka i etnolingwistyka a horyzont poznawczy antropologii kultury*. [T] 18, 2006, s. 121–128. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor zajmuje się stosunkiem etnolingwistyki do tradycyjnej folklorystyki w sytuacji rozpadu politycznej „tabeli nauk” i mody na interdyscyplinarność. Preferując nie tyle interdyscyplinarność, ile raczej badania „transdyscyplinarne”, podkreśla, że obie dyscypliny (etnolingwistyka i folklorystyka) podejmują podobne problemy antropologiczne: problem obrazu świata, roli słowa mówionego i aksjologii oralności, języka w kontekście działań, integrującej wspólnotę funkcji języka i kultury, idiom potoczności i codzienności – które wyznaczają im wspólny „horyzont” poznawczy. Jako teoretyk kultury i jej badacz dostrzega inspirującą rolę etnolingwistyki w antropologizacji folklorystyki i nawet szerzej – humanistyki, rolę znaczącą zwłaszcza wtedy, kiedy podejmuje się problem społecznych wyobrażeń o świecie i szuka wyznaczników tożsamości zbiorowej, etnicznej, narodowej. Kolejne tomy *Słownika stereotypów i symboli ludowych* – twierdzi – „mogą mieć kapitalne znaczenie dla historyka myśli społecznej, czy nawet historyka idei”, bo „ujęcie etnolingwistyczne pozwala zobaczyć w ludowej pieśni czy bajce światopogląd i jego aktywny, działający podmiot”. [JB]

287. Ščerbin Vjačeslav, *Belorusskaja konceptologija: na etapie samoopredele-nija*. [T] 21, 2009, s. 171–185. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule *Białoruska konceptologia: na etapie samookreślenia* autor referuje dokonania białoruskiego językoznawstwa kognitywnego na polu konceptologii. Opis stanu badań współczesnej konceptologii białoruskiej został pomyślany jako sporządzona według różnych kluczy lista pojęciowych makro- i mikrojednostek używanych przez poszczególnych badaczy. Pozwoliło to na wskazanie najważniejszych prac białoruskich badaczy oraz zdefiniowanie najbardziej rozpowszechnionych mikrojednostek (*pojęcie, słowo kluczowe, deskryptor* itp.). Autor przeprowadził też analizę porównawczą prac białoruskich, rosyjskich i ukraińskich konceptologów, przedstawił główne tematy dyskusji, dokonał typologii pojęć, zarysował perspektywy i trendy dalszego rozwoju białoruskiej konceptologii.

288. Stria Ida, *Linguistic worldview in multilingual groups as an indicator of developing a communal identity: the case of Esperanto*. [T] 30, 2018, s. 215–229. DOI: 10.17951/et.2018.30.215. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Językowy obraz świata jest osadzoną w języku interpretacją rzeczywistości. Powstaje we wspólnocie komunikatywnej nierozzerwalnie związanej ze swoją kulturą. Zadaniem etnolingwistyki jest zrekonstruowanie nie tylko obrazów świata, ale także tożsamości społecznych. Opierając się na danych językowych i przyjętych, badacz może przebić się do kulturowo osadzonej wspólnoty komunikatywnej – niekoniecznie jednojęzycznej. Niewątpliwie esperantyści są wielojęzyczną, dobrowolną diasporą. Wykazanie, że esperantyści mają status stabilnej wspólnoty językowej może oprzeć się na danych etnolingwistycznych, na poszukiwaniu jednorodnego kulturowego obrazu świata potwierdzającego ich wspólnotową tożsamość. W niniejszym artykule przedstawiono dwa badania pilotażowe, które sugerują, że aktywni esperantyści prezentują spójny obraz świata oparty na poczuciu przynależności do wspólnoty komunikatywnej i jej kulturze.

289. Szadura Joanna, *Segmentacja tygodnia w świadomości współczesnych Polaków*. [T] 25, 2013, s. 239–250. DOI: 10.17951/et.2013.25.239. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka omawia zmiany w konceptualizacji tygodnia, jakie dokonują się współcześnie w świadomości Polaków i są świadectwem istotnych przemian społeczno-kulturowych. Poddaje analizie definicje leksykograficzne nazw tygodnia oraz wyniki ankiety, jaką przeprowadzono w okresie 2010–2012 wśród 100 mieszkańców Lubelszczyzny w wieku 18–85 lat. Przedmiotem analizy były odpowiedzi na pytanie: *Który dzień jest początkiem tygodnia?*. Zarówno dane leksykograficzne, jak i wypowiedzi

respondentów potwierdziły istnienie dwóch sposobów liczenia początku tygodnia – od niedzieli albo od poniedziałku. Odpowiadają one dwóm postawom: religijnej oraz obecnie dominującej – świeckiej. Traktowanie niedzieli jako dnia siódmego, finalnego, jest współcześnie skutkiem rozluźnienia związków z Kościołem i liberalizacji życia społecznego.

290. Szadura Joanna, *Sposoby nazywania przedmiotu jako narzędzie profilowania jego wyobrażenia bazowego. Na przykładzie polskich nazw śniegu*. [T] 27, 2015, s. 129–145. DOI: 10.17951/et.2015.27.129. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka przyjmuje definicję profilowania pojęć zaproponowaną przez Jerzego Bartmińskiego i Stanisławę Niebrzegowską i sprawdza, w jakim stopniu za narzędzie profilowania bazowego wyobrażenia śniegu można uznać nazwy przedmiotu. Podstawą materiałową dla analiz są nazwy śniegu notowane w słownikach polszczyzny ogólnej, we współczesnych publikacjach specjalistycznych z zakresu meteorologii, inżynierii pogodowej, krystalografii, komunikacji, sportów zimowych, a także utrwalone w gwarach ludowych. Autorka ustaliła, że na bazowe wyobrażenie śniegu składają się cechy fizyczne. Nazwa podstawowa (*śnieg*) utrwała podobieństwo tego zimowego opadu do deszczu. Nazwy naukowe odwołują się do obiektywnych cech śniegu, są precyzyjne i systemowe; specjaliści-praktycy (drogowcy, narciarze, myśliwi) także postrzegają go w kategoriach obiektywnych, ale reprezentują podejście funkcjonalne – eksponują w nazwach śniegu określone sposoby postępowania z nim. Nazwy potoczne mają motywację obiektywną i subiektywną – na zasadzie analogii nawiązują do znanych obiektów (*puch, krupy, kasza*). Nazwy ludowe są subiektywne – wpisują się w system wierzeń i funkcjonują w ramach określonej mitologicznej wizji świata. Nazwa, by mogła być uznana za narzędzie profilowania, powinna być oparta na subiektywnym doświadczeniu podmiotu, co szczególnie wyraźnie ujawniają synonimy.

291. Szechińska Dorota, *Język, świat i jego obraz*. [T] 17, 2005, s. 37–53. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka dokonuje przeglądu stanowisk i paradygmatów badawczych dotyczących sposobu łączywania problemów reprezentacji świata w języku i rozumienia, czym jest językowy obraz świata. Problem ten przeszedł w literaturze przedmiotu pewną metamorfozę, a kierunek zmian związany był z ogólnymi zmianami paradygmatu uprawiania filozofii i nauki, a szerzej – także ze zmianą ustroju. Omawiane koncepcje filozofów języka autorka sprowadza do siedmiu tez: Obraz istnieje na podobieństwo świata. Język jest twórcą ładu. Język jest twórcą obrazu świata. Język jest twórcą świata. Świat istnieje na podobieństwo swojego obrazu. Język jest światem, bo ma moc kreatywną. Język jest elementem świata, a wypowiedzi, które są dzianiem się, są namacalnym fenomenem ludzkiego świata. Konflikt między semantyką a pragmatyką rozwiązuje hermeneutyka Ricoeura i Gadamera. [JB]

292. Szostek Andrzej, *Praca oczami etyka. Perspektywa personalistyczna*. [T] 27, 2015, s. 103–113. DOI: 10.17951/et.2015.27.103. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor, wychodząc od definicji pracy jako działalności zarobkowej, sięga do korzeni pojęcia głębszych niż jej zarobkowy wymiar, przyjmuje za punkt wyjścia perspektywę personalistyczną, szerszą niż chrześcijańska, i stawia pytanie: „Czy i czym praca umacnia i buduje człowieka w jego osobowym człowieczeństwie, czym zaś go może pomniejszać, blokując jego osobowy rozwój?”. Odpowiedzi szuka w przekazie biblijnym i antropologii pracy proponowanej przez Jana Pawła II. Przypomina personalistyczny (idealny) model ludzkiej pracy przedstawiony w Księdze Rodzaju i cztery zawarte w nim prawdy-postulaty: by zobowiązanie do „czynienia sobie ziemi poddań”, czyli kontynuowania „dzieła tworzenia”, nie prowadziło do degradacji środowiska; by uprawiając „ogród Eden”, harmonijnie łączyć technikę z naturą; by misja panowania nad światem służyła rozwojowi samego człowieka i po czwarte, by praca budowała więzi międzyludzkie.

W drugiej części artykułu autor omawia niektóre współczesne realne trudności i wyzwania związane z etosem pracy: skłonność do sprowadzania wartości pracy wyłącznie do jej ekonomicznych efektów (błąd kapitalistycznego ekonomizmu kontynuowany dziś w ramach procesu globalizacji); bezrobocie wynikające z postępu naukowo-technicznego i zastępowania człowieka przez roboty, grożące niedającym się zaakceptować wykluczeniem bezrobotnych ze wspólnoty ludzkiej.

293. Szpyra Jolanta, *Dlaczego «za i przeciw» a nie «przeciw i za» – czyli o językowym obrazie świata Polaków, Anglików i Węgrów*. [T] 8, 1996, s. 57–88. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest zbadanie najważniejszych czynników, które determinują uporządkowanie elementów składowych w zestawieniach paralelnych w rodzaju *za i przeciw / for and against / mellette vagy ellene* w języku polskim, angielskim i węgierskim. Poprzez uwzględnienie przykładów z trzech różnych języków autorka próbuje ustalić, czy zasady rządzące szykiem członów w omawianych konstrukcjach mają charakter specyficzny dla każdego języka, czy też są one bardziej uniwersalne.

W części wprowadzającej autorka zajmuje się klasyfikacją zestawień paralelnych oraz ogólną charakterystyką omawianego zjawiska w analizowanych językach. Następnie bada czynniki semantyczno-kulturowe, które rządzą szykiem elementów składowych wyrażen dwuczłonowych. Część trzecia poświęcona jest czynnikom fonologicznym determinującym kształt wielu konstrukcji zamrożonych. W części czwartej omawia najważniejsze typy interakcji pomiędzy obydwo typami czynników.

Wykazuje, iż we wszystkich trzech językach omawianymi konstrukcjami rządzą te same zasady semantyczno-kulturowe i fonologiczne, a odstępstwa od nich można wytłumaczyć złożoną interakcją obydwu typów czynników. [JSz/LT]

294. Szpyra-Kozłowska Jolanta, Karwatowska Małgorzata, *«Klient nasz pan» a «wszyscy ludzie są braćmi» – seksizm we współczesnej polszczyźnie*. [T] 15, 2003, s. 195–218. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł stanowi studium z zakresu tzw. seksizmu (androcentryzmu) językowego we współczesnej polszczyźnie, tj. nierównego traktowania obu płci zakodowanego w języku, o wyrażnie gorszym, krzywdzącym wizerunkiem kobiet. Autorki omawiają najważniejsze aspekty tego zjawiska na kilku płaszczyznach języka: w słowotwórstwie nazwisk i imion, w słowotwórstwie rzeczowników pospolitych, w semantyce, słownictwie, frazeologii i gramatyce, jak również w powiedzeniach i przysłowia. Szczególny nacisk położony jest na analizę asymetrii semantycznych występujących w znaczeniach pozornie ekwiwalentnych par wyrazów, takich jak *mąż – żona, kawaler – panna* czy *wujek – ciotka*. [JB]

295. Tabakowska Elżbieta, *Gramatyka i historiografia, czyli językowy obraz świata w relacji historyka*. [T] 30, 2018, s. 55–68. DOI: 10.17951/et.2018.30.55. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Grammar and historiography, or the linguistic worldview in a historian's account*. Translated by Agnieszka Gicala. [Vol.] 30, 2019, p. 55–67.

Mimo rosnącego zainteresowania związkami języka z kulturą w większości prac powstających w ramach językoznawstwa kulturowego i etnolingwistyki dominują analizy materiału leksykalnego. Esej jest próbą dostarczenia dowodów na poparcie tezy Humboldta, że „gramatyka jest bliższa duchowej swoistości narodów niż leksyka”. Przedmiotem analizy jest jeden z istotnych aspektów narracji historycznej: wpływ gramatycznej kategorii czasu w języku angielskim na językowy obraz świata wyłaniający się z anglojęzycznej narracji historycznej określonego typu oraz zmiany tego obrazu w polskim przekładzie, które się pojawiają w wyniku różnic systemowych między językami angielskim

i polskim. Rozważania teoretyczne koncentrują się na domenie czasu, która stanowi podstawowy wymiar historiografii.

Na wstępie uzasadniono tezę, że w konceptualizacjach domeny czasu występują znaczące różnice – także między językami z nieodległych kultur – na przykład w obrębie systemu czasów gramatycznych i ich relacji do czasu fizycznego. Problem ten wpisuje się w zakres tematyki badawczej JOS, ponieważ jego korzenie tkwią z jednej strony w rozbieżności sposobów pojmowania czasu jako elementu (konwencyjonalnego) językowego obrazu świata, z drugiej zaś – w jego relacji do ludzi, którzy doświadczają (upływu) czasu i którzy o nim mówią.

W artykule omówiono sposoby konceptualizacji czasu oraz językowych odniesień do domeny czasu w obu językach, a także zdefiniowano podstawowe rodzaje narracji historycznej, wyróżnione według kryterium Langackerowskiej subiektywizacji. W części empirycznej artykułu omówiono kilkanaście fragmentów książki brytyjskiego historyka Normana Daviesa *Na krańce świata* w oryginale i w polskim przekładzie.

296. Telus Magdalena, *Semantyka przynależności vs semantyka udziału: rozważania na temat koncepcji tożsamości europejskiej*. [T] 23, 2011, s. 145–166. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Tożsamość europejska opiera się na odmiennej od narodu semantyce, gdyż jej formowanie przypada na inny etap rozwoju cywilizacyjnego niż kształtowanie tożsamości narodowej. Tożsamość narodowa – która w znaczeniu nowożytnym powstawała od końca XVIII wieku, realizując cywilizacyjną potrzebę tworzenia jednolitego społeczeństwa – zasadza się na ideach wyłącznej przynależności indywidualium do jednej grupy narodowej, nadrzędności tej przynależności wobec innych przynależności (np. regionalnych, stanowych, zawodowych etc.), jak również homogeniczności i dystynktywności grupy narodowej. Wykładnikami tekstualnymi semantyki przynależności są: zaimek osobowy *my*, opozycja *my/oni* oraz stereotypowe predykcje, a wykładnikami dyskursywnymi: mitologizacja, personifikacja, symbole kolektywne itp. Autorka stawia hipotezę, że tożsamość europejska (jeśli zostanie uformowana) musi operować inną semantyką, gdyż towarzyszą jej ponowoczesne procesy indywidualizacji, globalizacji, fragmentaryzacji, rozmywania granic, przyspieszenia itd. Otwarte pozostaje pytanie o kształt alternatywnej, niekategorialnej semantyki, na której ta tożsamość miałaby się oprzeć, oraz pytanie o jej ślady w tekście. W celu zilustrowania tego otwartego pytania, w artykule porównawczo analizuje się tekst z wyraźną opozycją *my/oni* i orientacją na przynależność do grup narodowych oraz tekst z wyraźnymi sygnałami konstrukcji tożsamości europejskiej, bez takiej opozycji.

297. Ternovskaja Ol'ga A., Badalanova-Pokrovska Florentina K., *Žatvennyj „rebenoček” (k probleme bolgaro-lehitskih sootvetstvij)*. [T] 7, 1995, s. 63–79.

Słowiański zwyczaj żniwny pozostawiania na polu kępki niezżętego zboża (w Polsce *przepiórka, broda, pępek, koza* itp.) ma u podłoża opozycję stary/młody, która funkcjonuje jako aktywny czynnik kształtujący cały krąg przedstawieli. Autorki omawiają zwłaszcza rolę motywu młodości (pol. *pępek*) i jego zasięg geograficzny. [JB]

298. Tokarski Ryszard, *Element syntaktyczny w analizie semowej*. [T] 1, 1988, s. 47–76. Streszcz. w jęz. ang.

Analiza semowa w porównaniu z tradycyjnymi ujęciami leksykograficznymi ma wiele zalet, ale wiele zasadniczych dla tej teorii problemów pozostaje wciąż jeszcze nierozwiązanych. Dotyczy to centralnych dla niej kwestii związanych z teoretycznym statusem semu, z metajęzykiem opisu, z relacją między znaczeniem leksykalnym i konotacją semantyczną oraz ze składnią cech znaczeniowych.

Autor koncentruje się na jednym z tych problemów – składni cech znaczeniowych. Analizie poddaje tylko znaczenie leksykalne, ściślej: definicję znaczeniową wyrazu, jaką można spotkać

w słowniku objaśniającym. Próbuje znaleźć taki sposób zapisywania znaczenia jednostki leksykalnej, który byłby nie tylko sumowaniem cech znaczeniowych, lecz odtworzeniem ich rzeczywistych relacji względem siebie. Sugeruje konieczność weryfikacji przedstawionej przez niego propozycji opisu, gdyż zaproponowany rejestr walencji semantycznych może okazać się niewystarczający. [LT/JB]

299. Tokarski Ryszard, *Językowy obraz świata a niektóre założenia kognitywizmu*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 7–24. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Jednym z podstawowych zadań w badaniach nad językowym obrazem świata jest takie ukształtowanie semantycznej definicji słowa, które zdawałoby sprawę z tego, jak ludzie rozumieją bądź jak mogą rozumieć słowo w określonym kontekście. W artykule proponuje się model definicji kognitywnej, która ma charakter otwarty i potrafi uwzględniać wszystkie konotacje słabiej utrwalone w języku. Na przykładzie polskich nazw barw przedstawiona została zasada wzajemnej motywacji (przewidywalności) elementów znaczeniowych, polegająca na odtworzeniu wewnętrznej hierarchizacji składników semantycznych i ustaleniu między nimi zależności znaczeniowych. Prototypowy wzorec barwy wpływał na wielokierunkowy rozwój konotacji semantycznych, motywując kolejne ciągi transformacyjne o różnym stopniu uszczegółowienia. W konsekwencji całościowa rama interpretacyjna jednostki leksykalnej składa się z grona wzajemnie się dopełniających subram szczegółowych. Każdy z postulowanych składników znaczenia motywował bądź był motywowany przez inne składniki semantyczne. [JB]

300. Tolstaja Swietłana Michajłowna, *Magiczne funkcje negacji w tekstach sakralnych*. [T] 13, 2001, s. 117–125. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Konstrukcje przeczące, używane w tekstach o podwyższonej „mocy illokucyjnej” (zażegnaniach, namawianiach, zaklęciach, przekleństwach, formułach apotropicznych, dialogach rytualnych itp.) stają się środkiem „oddziaływania na stan rzeczy”. Poza podstawową funkcją gramatyczną i znaczeniem „nieprawda, że”, negacje w tego typu tekstach zyskują konotacje kulturowe o charakterze mitologicznym. Są to: (a) magiczne unicestwienie złych mocy: choroby, uroków, czarów; (b) oznaczanie „tamtego świata” (jego cechami są: nie-byt, nie-zjawianie się, nie-dzianie się, nie-miejsca, nie-czas); (c) ujawnianie dystansu mówiącego do autora i prawdziwego wykonawcy aktu; (d) sygnowanie obecności czarnej magii.

W tekstach sakralnych negacja jest chwytem magicznym i odmianą „magii językowej”. W akcyjnym kodzie kultury odpowiadają jej czynności rytualne, symbolizujące unicestwienie lub wygnanie siły nieczystej. Jeśli negacja staje się znakiem „tamtego świata”, paralelną wobec niej czynnością jest odwracanie przedmiotów. [JB]

301. Tolstaja Svetlana M., *Postulaty moskowskiej etnolingwistyki*. [T] 18, 2006, s. 7–27. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka prezentuje główne założenia, metody i dokonania moskiewskiej szkoły etnolingwistycznej stworzonej przez Nikitę I. Tolstoja w latach 70. ubiegłego wieku. Przedmiotem zainteresowania tej szkoły stała się tradycyjna kultura duchowa Słowian opisywana na podstawie danych języka, folkloru, obrzędów i wierzeń. Badania nastawione na rekonstrukcję dziedzictwa prasłowiańskiego objęły kulturę wszystkich Słowian w jej zróżnicowaniu regionalnym. Za główne źródło poznania kultury uznano język jako system znaków, podobnie – jako system semiotyczny – jest traktowana kultura. Pozwala to stosować do opisu kultury aparat pojęciowy i metody lingwistyki (semantyki, składni, pragmatyki, geografii lingwistycznej, analizy konceptualnej, lingwistyki kognitywnej). Przyjmuje się tezę o izomorficzności języka i kultury i ich wzajemnym powiązaniu, polegającym na tym, że znaki językowe (słowa) i kulturowe (rytuały, przedmioty itp.) uzupełniają się i wymieniają w swoich funkcjach poznawczych, komunikatywnych, społecznych itd. (np. w obrzędzie weselnym wymiennie pojawia się kalina jako słowo *kalina*, pieśń i gałązka krzewu). Jednak język i kultura różnią się charakterem znaków: znaki językowe (słowa, morfemy, formy gramatyczne) są swoiste, znaki kulturowe

nie, bo sensy symboliczne są nadawane zachowaniom i przedmiotom także czysto praktycznym (jak miotła czy chodzenie). Motywacje znaczeń symbolicznych można uchwycić w kontekście zachowaniowym i wierzeniowym, motywacje te mają zwykle podstawy w obiektywnych ocenach denotatów, ich wyglądzie i funkcjonowaniu (sieć, klucz, wrzeczono; podrzucać, okrążyć; czerwony, zielony). Znaki kulturowe także są wieloznaczne (homonimiczne) i izofunkcyjne (synonimiczne). W tradycji szkoły moskiewskiej znaczenia symboliczne i mitologiczne (rośnięcie kamienia) są odróżniane od ściśle językowych, są one traktowane jako konotacja kulturowa, nie językowa, nie są wliczane do semantyki słowa *kamień*. Badania etnolingwistyczne w szkole moskiewskiej są otwarte na inspiracje pragmatyki lingwistycznej (od znaku do człowieka), tekstologii (od tekstu werbalnego i statycznego do synkretycznego, zachowaniowego), lingwistyki kognitywnej i antropologicznej (koncepcja językowego obrazu świata, ważna w badaniach etymologicznych). [JB]

302. Tolstaja Svetlana Michajlovna, *Russkaja čest' i polskij honor*. [T] 25, 2013, s. 9–21. DOI: 10.17951/et.2013.25.9. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka analizuje semantykę ros. *čest'*, *dostoinstvo* i pol. *cześć*, *honor* i *godność*, pokazując różnice i podobieństwa. Rosyjski koncept *čest'* ma dwie strony: zewnętrzną (szacunek okazywany komuś, np. *čest' i slava gerojam*) i wewnętrzną (wysoka wartość moralna, np. *čelovek česti, čestnyj čelovek*). To zróżnicowanie semantyczne znajduje potwierdzenie w różnych szeregach synonimicznych oraz w derywatach i frazeologizmach. Taka dwoistość znaczeniowa, obecna w ros. pojęciu *čest'*, jest właściwa wszystkim językom słowiańskim, przedłuża bowiem pierwotne słowiańskie znaczenie słowa **čьstь* (od czasownika *čisti/čьsti* o znaczeniu 'czcić, poważać'). Pierwotne znaczenie „akcjonalne” rozwijało się w znaczenie abstrakcyjne 'poważanie, szacunek', a dalej też w bardziej konkretne znaczenie 'odznaczenie'. Semantyczną strukturę konceptu autorka analizuje, wychodząc od aktantów czasownika *czcić*, pyta o podmiot (kto czci), o obiekt (kogo ten ktoś czci), o relacje łączące podmiot z obiektem czci i za co ktoś kogoś czci. Rosyjskie derywaty i frazeologizmy (*okazat' čest'*, *byt' v česti* itp.), podobnie jak w innych językach słowiańskich, odnoszą się przede wszystkim do strony zewnętrznej (okazywania czci komuś), podczas gdy strona wewnętrzna (to, za co się komuś okazuje cześć) jest historycznie wtórna. Prototypowo subiektem predykatu *čestnyj* jest człowiek, wartościowany zwykle przez negację, czego nie robi: nie kłamie, nie kradnie itd., co zakłada, że ważną wartością dla mówiących jest prawda, sprawiedliwość itd. W języku rosyjskim „zewnętrzne” znaczenie czci (okazywanie szacunku) i przymiotnika *čestnyj* w ciągu wieków słabnie, utrwała się w wyrażeniach kliszowanych, a narasta znaczenie „wewnętrzne”, etyczne, które znajdujemy już w XIX wieku, u Puszkina, Lermontowa (*poğib poet – nevol'nik česti*), Lwa Tołstoja i we współczesnych hasłach politycznych (*čestnye vybory*).

W języku polskim odpowiednikiem ros. konceptu *česti* jest zapożyczony z łaciny *honor*, definiowany jako 'godność osobista' (*słowo honoru, sprawa honoru*), ale lm. *honory (czynić)* ma znaczenie „zewnętrzne”. Stpol. *cześć* odnosiła się do okazywania szacunku, ma więc wymiar zewnętrzny.

W obu językach autorka stwierdza podobną tendencję do wyrażania „wewnętrznej” semantyki (ros. *čest'* i pol. *honor*). Tendencja ta odpowiada rosnącemu zainteresowaniu światem wewnętrznym człowieka i cechami jego osobowości. W obu językach funkcjonują też osobne leksemy dla wyrażenia cech i zachowań człowieka w perspektywie wartości moralnych, niezależnych od zewnętrznych ocen: pol. *godność*, ros. *dostoinstvo*.

303. Tolstaja Svetlana M., *Slavjanskij koren' *svoj-: semantika i aksiologija*. [T] 20, 2008, s. 29–38. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Słowo **svojьb* jest znane wszystkim językom i dialektom słowiańskim głównie w znaczeniu posesywnym. Subiektem (posesorem) „swojego” może być przede wszystkim człowiek jako osobne indywiduum lub ludzie jako wspólnota różnego typu i wielkości, w bardzo ograniczonym zakresie także zwierzęta, rośliny, zjawiska przyrody, artefakty i byty abstrakcyjne. Zakresy obiektów traktowanych jako „swoje” układają się w koncentryczne kręgi: w centrum stoi sam człowiek i to, co należy osobiście

do niego, przede wszystkim jego własne ciało. Następny krąg to najbliższe otoczenie (swoja rodzina, swój dom), dalej – szerszy krąg rodzinny (szersza rodzina, ród), potem krąg sąsiadów, znajomych (swoja ulica, swój krąg przyjaciół, ludzi bliskich – „jedinomyszlenników” itp.), potem krąg krajanów i ziomków, dalej krąg ludzi związanych więzią etniczną, językową, konfesjonalną itp. (swój naród, swój kraj), i na koniec cały rodzaj ludzki, cały świat ziemski w opozycji do „drugiego świata”, świata pozaludzkiego. Te kręgi znaczeń i związanych z nimi wartości są rozpatrywane w artykule na materiale rosyjskim i polskim (leksykalnym i frazeologicznym).

304. Tołstaja Swietłana Michajłowna, *Tekst ustny w języku i kulturze*. [T] 5, 1992, s. 27–30.

Celem artykułu jest ukazanie funkcjonowania pojęcia tekstu ustnego w opozycji do pojęcia tekstu pisanego. Autorka pojęcie tekstu ustnego przedstawia jako konfigurację następujących cech: (1) ustność w wąskim znaczeniu – jako forma dźwiękowa; (2) jednoczesność wymawiania i odbioru; (3) jednokrotność (niepowtarzalność); (4) określoność i obecność adresata; (5) specyficznie ustna struktura tekstu. Tekst pisany ma cechy opozycyjne, przeciwstawne. Wszystkie wymienione cechy jednocześnie ma tylko tekst ustny idealny, któremu najbliższy jest tekst języka potocznego, podczas gdy w realnej różnorodności tekstów werbalnych konkretnym rodzajom (gatunkom) tekstów właściwe są tylko niektóre, nie wszystkie z wyliczonych cech.

Według autorki, definiując pojęcie „tekst ustny”, należy wychodzić nie z opozycji binarnej: tekst ustny – tekst pisany, zakładając jednoznaczny kwalifikację każdego konkretnego tekstu jako mówionego lub jak opisanego, lecz z określonej skali ustności rozciągającej się między biegunami „ustny” (tekst ustny) i „pisany” (tekst literacki). Miejsce każdego konkretnego tekstu w tej skali i, co za tym idzie, stopień ustności określa wzajemny stosunek wyżej wymienionych właściwości, i w zasadzie stopień ten może być zmierzony.

Powyższe stwierdzenia prowadzą do dostatecznie szerokiego funkcjonalnego rozumienia tekstu ustnego w jego opozycji do tekstu pisanego, które można rozciągnąć na teksty kulturowe w ogóle oraz opozycję kultury ustnej i pisanej. Ze względu na sposób przechowywania ustny tekst kulturowy jest podobny do ustnego tekstu językowego (wypowiedzi ustnej), ze względu zaś na stałość i odtwarzalność – do pisanego tekstu językowego. Zatem przez sam fakt, że tekst należy do sfery kultury, następuje jego przesunięcie w skali ustności w stronę bieguna pisanego.

Wnioski autorki: (1) opozycja tekst ustny – tekst pisany jest zasadnicza nie tylko dla języków, ale i dla kultury, gdzie ma ona treść nieporównanie bardziej złożoną i stanowi jedną z kategorii podstawowych; (2) na płaszczyźnie językowej opozycję ustny – pisany należy rozpatrywać na skali ustności, jako kategoria kultury opozycja ta zachowuje w pełni swój charakter binarny. [LT/JB]

305. Tołstaja Swietłana Michajłowna, *Władimir Toporow i jego teksty*. [T] 19, 2007, s. 11–30. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule przedstawiono całościowo życie i twórczość naukową Władimira Toporowa (1928–2005), jednego z najwybitniejszych rosyjskich uczonych XX wieku, filologa, lingwisty, literaturoznawcy, folklorysty, badacza starożytności indoeuropejskich i słowiańskich, mitologii i religii, semiotyka, kulturoznawcy, filozofa, autora fundamentalnych prac w dziedzinie bałtystyki (między innymi pięciotomowego słownika języka pruskiego), indologii, bałkanistyki, filologii klasycznej. Urodzony w Moskwie, Toporow całe swe życie przepracował w Instytucie Słowiańszczyzny Akademii Nauk obok innych wybitnych uczonych, takich jak: Wiczesław Iwanow, Nikita Tołstoj, Oleg Trubaczew, Władimir Dybo, Andriej Zalizniak. Z nazwiskami Toporowa i Iwanowa związany jest rozwój kierunku strukturalnego w slawistyce oraz powstanie słynnej moskiewsko-tartuskiej szkoły semiotycznej. W swoich wspólnych pracach zaproponowali oni rekonstrukcję prasłowiańskiego tekstu mitologicznego, tzw. mitu podstawowego o walce gromowładcy z przeciwnikiem chtonicznym.

Autorka wskazuje i analizuje kluczowe pojęcia, które cały bogaty dorobek uczonego scalają w jeden „hipertekst”, takie jak *czas, miejsce, rzecz, czyn, myśl, słowo, liczba, imię, świętość, los*. Szczególne znaczenie nadawał Toporow tekstowi. Pojęcie tekstu uczonego wyprowadził poza ramy wąskiego znaczenia filologicznego (werbalnego) i skojarzył ze zorganizowaną w określony sposób semantyczną sekwencją znaków różnego rodzaju – dźwięków, gestów, kolorów, obrazów itd. Tekst, któremu jako konstytutywną cechę Toporow przypisywał sens, stał się głównym przedmiotem badań strukturalno-semiotycznych nad kulturą. [JB]

306. Tołstojowa Swietłana M., *Świat człowieka i jego granice w świetle danych językowych*. [T] 30, 2018, s. 15–30. DOI: 10.17951/et.2018.30.15. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *The human world and its boundaries in the light of linguistic data*. Translated by Konrad Żyśko. [Vol.] 30, 2019, p. 15–27.

Autorka przedstawia w syntetycznej formie najważniejsze problemy związane z językowym „uczłowieczaniem rzeczywistości”. Różne aspekty i różne formy antropocentryzmu analizuje na podstawie danych językowych, tekstów folkloru, podań wierzeniowych i rytualnych praktyk. Ujmuje antropocentryzm zarówno od wewnątrz, jak i od zewnątrz, tzn. nie tylko od człowieka do świata, ale i od świata do człowieka. Człowiek bowiem nie tylko „przyswaja” sobie świat, nakłada na niego swoje piętno, ale też „przymierza” samego siebie do świata zwierząt, roślin czy rzeczy materialnych. Kolejno omawiane są więc dwa aspekty wzajemnych relacji człowiek a zwierzę, roślina, przyroda, świat materii z pokazaniem językowych i kulturowych wykładników uczłowieczania zwierząt, roślin, przyrody i rzeczy w kontraście do upodobniania człowieka do zwierząt, roślin, przyrody, przedmiotów; oraz dwa aspekty relacji człowiek a świat demoniczny i boski z pokazaniem językowych i kulturowych wykładników uczłowieczania demonów, Boga i świętych w kontraście do demonologizacji i ubóstwiania człowieka.

W zakończeniu, nawiązując do kontrastowych opinii Wiaczesława Iwanowa (który akceptuje antropocentryczną zasadę układu świata i ideę antropocentryzmu w jego aspekcie teleologicznym) i Miriany Detelić (która maksymę „człowiek jest miarą wszystkich rzeczy” uznaje za szkodliwą, bo usprawiedliwia niszczenie biosfery w skali kosmicznej), autorka artykułu podkreśla, że problemy miejsca człowieka w świecie i granic, oddzielających człowieka od innych mieszkańców Wszechświata, są aktualne także dla naszego czasu.

307. Tołstoj Nikita Iljicz, *Język a kultura (niektóre zagadnienia słowiańskiej etnolingwistyki)*. [T] 5, 1992, s. 15–25.

Artykuł poświęcony jest relacji język – kultura. Język może być pojmowany jako składnik lub narzędzie kultury, ale również jako autonomiczny obiekt w stosunku do kultury jako całości i można rozpatrywać go oddzielnie od kultury, porównywać z nią. Porównanie kultury i języka w ogóle, a także konkretnej kultury narodowej i konkretnego języka, ujawnia izomorfizm języka i kultury. Poprzez wymienienie warstw czy poziomów językowych i kulturowych, autor uzyskuje dwa paralelne układy: (1) język literacki – kultura elitarna; (2) mowa potoczna – kultura masowa, (3) dialekty, gwary – kultura ludowa, (4) żargony – kultura tradycyjno-profesjonalna. Do obu można zastosować jednakowy zespół cech dystynktywnych: normatywność/brak normatywności; ponaddialektowość/dialektowość; otwartość/zamkniętość (sfery, systemu); stabilność/niestabilność. Każdy poziom językowy lub kulturowy charakteryzuje określone połączenie tych cech. Autor wzbogaca przedstawioną wyżej „drabinę kulturologiczną”.

Pod względem strukturalnym kultura i język wykazują podobieństwa także i w tym, że dają się opisywać za pomocą pojęć, stylu, gatunku, synonimii, homonimii i polisemii.

Opierając się na materiałach zebranych w terenie, autor formułuje kilka uwag: (1) język ludowy, gwary, obrzędy ludowe, wierzenia i cała duchowa kultura ludowa, łącznie z elementami kultury materialnej, stanowią jedną całość zarówno z naukowego punktu widzenia, jak i w wyobrażeniach nosicieli

tej kultury; (2) dialekt nie jest wyłącznie lingwistyczną jednostką terytorialną, lecz jednocześnie jednostką etnograficzną i kulturologiczną. Wyodrębnienie tak rozumianego dialektu następuje na podstawie izoglos, izogram i izodoks (tzn. linii wydzielających, obejmujących i rozgraniczających poszczególne zjawiska i elementy języka, kultury materialnej i duchowej).

Zagadnienia języka, religii i kultury wiążą się ściśle z problemami etnicznej (narodowej) świadomości. Samoświadomość owa ma złożoną i podlegającą różnym zmianom historycznym strukturę, określoną „drabinę cech” podobną do tej, którą przedstawia autor w odniesieniu do języka i kultury. [LT]

308. Toporow Władimir N., *Ewolucja rosyjskiej samoświadomości trwa*. [T] 12, 2000, s. 11–24. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

„Szczególnie ważne jest zrozumienie samych siebie, ze wszystkimi naszymi zaletami i wadami, konfrontacja powstającego wizerunku – rosyjskiej historii, rosyjskiej kultury, rosyjskiej «duszy» narodowej – z rezultatami takiej samej pracy, dokonywanej w ramach innych tradycji narodowych, porównywalnych pod względem znaczenia z rosyjską. Iść na spotkanie innych i oczekiwać dobrych wyników można tylko znając swoje cechy szczególne i swoje możliwości. Takie spotkania właśnie teraz powinno być rozumiane jako imperatywne wezwanie czasu”. [JB]

309. Toporow Władimir N., *Odpowiedź literatury rosyjskiej na pierwszy rozbiór Polski (przypadek Michaiła N. Murawjowa)*. [T] 17, 2005, s. 55–68. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Intencją artykułu jest przypomnienie Michaiła N. Murawjowa (1757–1807), pisarza i działacza społecznego, świadka wydarzeń związanych z rozbiorem Polski, człowieka szlachetnej duszy, Rosjanina „współodczuwającego” tragiczny los Polski. Po przedstawieniu najważniejszych faktów z życia Murawjowa na tle antypolskiej atmosfery dworu petersburskiego szczegółowo jest prezentowana (zachowana jedynie w rękopisie) tragedia Murawjowa *Bolesław*, poświęcona polskiemu królowi Bolesławowi III Krzywoustemu, który na przełomie XII i XIII wieku skutecznie dążył do zjednoczenia Polski. Autor uzasadnia tezę, że swoim *Bolesławem* Murawjow próbował zareagować na rozbiory Polski, analizuje wewnętrzną zawartość utworu i sposób prezentowania postaci głównego bohatera, który ma rysy tragiczne; na koniec przytacza wiersz *Bolesław, król polski*, w którym Murawjow syntetycznie powiedział to, czego nie zdążył zawrzeć w niedokończonych tragedii. Twórczość Murawjowa „zapoczątkowała nowy typ stosunku [Rosjan] do Polski i jej nieszczęść”, a w tę tradycję wpisał się m.in. Lew Tołstoj swoim opowiadaniem *Za co?* (1906), poświęconym tragicznej doli polskiego zesłańca. [JB]

310. Toporow Władimir, *Teonimy staroruskie w świetle teorii trzech funkcji Georges’a Dumézila* (Stribog, Perun, Weles). [T] 24, 2012, s. 183–200. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Jest to jedna z pierwszych prac Władimira N. Toporowa poświęconych tzw. starożytnościom bałtosłowiańskim i zarazem pierwsza z wielu na temat wierzeń i mitologii Słowian. Autor podejmuje w niej zagadnienie systemu mitologicznego pogańskich Słowian z językoznawczego punktu widzenia. Dokonuje analizy staroruskich teonimów, stara się ustalić ich etymologię oraz typologiczne odpowiedniki w innych tradycjach mitologicznych. Celem rozprawy jest klasyfikacja prasłowiańskich bóstw na podstawie teorii trzech funkcji (kapłańskiej, wojowniczej i produkcyjnej) zaproponowanej przez francuskiego socjologa Georges’a Dumézila. Rozważania autora, obracające się wokół kilku wybranych nazw, zmierzają do rekonstrukcji semantycznej panteonu Słowian z wykorzystaniem owego hipotetycznego modelu. Swoje propozycje autor ujmuje w formie tabeli, w której bogiem pierwszej funkcji (władzy suwerennej) zostaje *Strzybóg*, bogiem drugiej (wojennej) – *Perun*, natomiast bogiem trzeciej (gospodarczej) – *Weles*.

311. Tyrpa Anna, *Etnolingwistyka ludowa, narodowa, porównawcza – koncepcje neofilologów i polonistów*. [T] 18, 2006, s. 105–116. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Przedmiot etnolingwistyki jest ujmowany różnie. W etnolingwistycznych pracach neofilologów opisuje się języki mniejszości w relacji do języków większości, etnolingwistyka zajął się z dialektologią w kwestii statusu pewnych etnolektów. W pracach polonistycznych przedmiotem zainteresowań są związki między językiem i kulturą. Autorka wyróżnia trzy odmiany etnolingwistyki: ludową, narodową i porównawczą. Pierwszą łączy ze środowiskiem skupionym wokół lubelskiego *Słownika stereotypów i symboli ludowych*, drugą odnajduje w pracy A. Gudavičiusa, który przedmiot etnolingwistyki określa skrótowo jako „narod w języku”, trzecia kładzie nacisk na specyfikę myślenia różnych nacji. W ostatnich częściach artykułu autorka przedstawia zbieżność między etnolingwistyką a etnografią oraz między etnolingwistyką a dialektologią i przedstawia prekursorów polskiej etnolingwistyki. [JB]

312. Underhill James W., *Humboldt's challenge to Cognitive Linguistic: A few brief reflections on the linguistic patterning of TRUTH in Czech, French, English and German*. [T] 23, 2011, s. 99–119. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł dotyczy w głównej mierze kwestii metodologicznych; autor skupia się na problemach związanych ze stosowaniem pojęcia *obrazu świata* w badaniach naukowych, w szczególności lingwistycznych. Wskazuje na nieostrość tego terminu, odnoszonego zarówno do indywidualnego sposobu postrzegania świata, jak i do sądów utrwalonych w kulturze. Stwierdza, że znajomość bliskiej mu myśli Wilhelma von Humboldta jest niewystarczająca w Wielkiej Brytanii i Ameryce. Tym, co – zdaniem autora – często umyka badaczom powołującym się na Humboldtowskie rozumienie obrazu świata, jest opozycja: *Ergon vs. Energeia*. Mimo że te terminy są przytaczane w pracach naukowych, językoznawstwo angielskie i amerykańskie nie wykorzystuje tego rozróżnienia, toteż lingwiści traktują przedmiot swych badań zwykle jako „obiekt”, nie zaś jako wymianę zachodzącą między komunikującymi się podmiotami, podczas gdy – w teorii Humboldta – język bardziej niż „rzecz” był zdolnością, z której korzysta człowiek, by zrozumieć świat. W tej koncepcji język jest w tym jedynie sensie „obiektywny”, że ma charakter ponadjednostkowy – rozmówcy podziałają znaczenia i negocjują je.

Tekst odnosi się również do dyskusji nad hipotezą Sapira–Whorfa, w której w ostatnich dekadach ukształtowały się dwa opozycyjne stanowiska: „obrońców różnorodności” oraz „obrońców psychicznej jedności gatunku ludzkiego”. Przedstawicielem tych drugich jest Steven Pinker. Autor odnosi się bardzo krytycznie do przyjętych przez niego założeń metodologicznych, zarzucając mu zwłaszcza aprioryczne uznawanie za uniwersalne pojęć swoistych dla języka angielskiego oraz brak zainteresowania badaniami porównawczymi. Źródłem takiej postawy upatruje w „transcendentalnym naukowym idealizmie” gramatyki generatywnej Noama Chomsky'ego. Wyraża natomiast aprobatę dla empirycznych studiów porównawczych nad uniwersaliami, prowadzonych przez Annę Wierzbicką.

Autor porusza także problem, wpisujący się w hipotezę Sapira–Whorfa, koncepcji determinizmu językowego i jej funkcjonowania w lingwistyce. Wskazuje na ograniczoną rolę tego zjawiska w teorii Humboldta, akcentującego twórczą zdolność użytkownika języka, który – dzięki pracy umysłu (*Geist*) – zdolny jest wytyczać nowe szlaki conceptualne. Ubolewa również nad niedostateczną recepcją myśli Edwarda Sapira – w dzisiejszej dobie renesansu antropologii lingwistycznej, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, przeoczono Sapirowskie rozważania o kreatywności w języku, o podmiotowości i indywidualnym kształtowaniu systemu językowego przez jego użytkowników. Podczas gdy anglojęzyczni językoznawcy rzadko odnoszą się w sposób szczegółowy do dzieła Sapira, żyje ono w polskiej szkole etnolingwistycznej (Bartmiński, Wierzbicka). Autor zajmuje także stanowisko wobec współczesnej lingwistyki kognitywnej, zwracając uwagę na to, że drugie pokolenie językoznawców stosujących tę metodologię często wpada w pułapkę nowego „językoznawstwa bez języka”, gdyż obowiązujący dziś paradygmat zachęca do praktykowania złego zwyczaju badania relacji między słowami i myślami w obrębie anglojęzycznego obrazu świata oraz do apriorycznego przyjmowania

założeń o uniwersalnym charakterze konceptualizacji wpisanych we własny język, co dotyczy głównie języka angielskiego. Podkreśla jednak wartość inspirowanych kognitywizmem badań porównawczych, w szczególności dotyczących metafor (wymienia takie ośrodki badawcze, jak Praga i Lublin); zauważa przy tym, że zadziwiająco mało tego typu studiów przeprowadza się w krajach angielskiego obszaru językowego. W analitycznej części artykułu autor zawarł uwagi dotyczące pojęcia PRAWDY w języku czeskim, francuskim, angielskim i niemieckim, skupiając się na różnicach językowych konceptualizacji tego zjawiska. Zasygnalizował odmienności angielskiego *truth* od czeskiego *pravda*, uwidaczniające się w – zaskakujących dla użytkowników języka angielskiego – semantycznych, morfologicznych i fonetycznych związkach czeskiej jednostki leksykalnej z wyrazami *opravdový*, *spravedlivý*, *právo*, czyli ze słowami odnoszącymi się do sprawiedliwości, prawodawstwa i uczciwości. Wskazał też na różnice użycia angielskiego *truth* i niemieckiego *Wahr*, a także na odmienną relacji etymologicznych, w jakie wchodzi *truth* w porównaniu z francuskim *vrai*, które dało początek *vraisemblable* ‘prawdopodobny’, tłumaczonemu na angielski jako *likely*. Poruszył także problem semantycznego wymiaru gramatycznej kategorii rodzaju, zadając pytanie, dlaczego francuskie *vérité*, niemieckie *Wahrheit* i czeskie *pravda* są rodzaju żeńskiego. W rozważaniach nad wpływem *gender* na nasze życie umysłowe powołał się na Voltaire’a i Simone de Beauvoir, jak również na twórczość literacką Fénéłona, rzucającą nowe światło na kwestię „żeńskości” francuskiej *vérité*; przywołał także poezję Františka Halasa, stosującego łacińskie słowo *luna* z tego powodu, że jego czeski odpowiednik *měsíc* jest rodzaju męskiego – w tym zabiegu dostrzec można znamiona romantycznej feminizacji twórczości oraz natury. Uwidaczniający się w literaturze kreatywny wymiar komunikacji nie ogranicza się, zdaniem autora, do jednego tylko stylu, przeciwnie – porozumiewanie się w języku zakłada negocjację między tradycją a innowacją, między kulturą a tym, co indywidualne i wreszcie między umysłami interlokutorów, co stawia lingwistów wobec wyzwania, w jaki sposób zdać sprawę z tych mechanizmów.

313. Underhill James W., *Tłumacząc home i homeland. Od poetyki do polityki*. [T] 26, 2014, s. 87–105. DOI: 10.17951/et.2014.26.87. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Tłumaczenie na inne języki angielskich słów *home* ‘dom’ i *homeland* ‘ojczyzna’ oraz porównanie ich semantyki ze znaczeniem ich tłumaczeniowych odpowiedników wymaga eksploracji złożonych i kulturowo uwarunkowanych sfer pojęciowych funkcjonujących w rozpatrywanych językach. Autor nie podaje gotowych rozwiązań, lecz stara się określić obszary rozważań filologicznych i analiz tekstologicznych, w tym badań korpusowych, niezbędnych do osiągnięcia tego celu. Omówiona zostaje „poetyka przestrzeni” Gastona Bachelarda, proponowana dla francuskiego w porównaniu z językiem polskim; sformułowane są wstępne wnioski z analizy danych korpusowych z języka angielskiego, niemieckiego, francuskiego i czeskiego. Zwraca się uwagę na dokonania lubelskiej etnolingwistyki.

314. Vaiškūnas Jonas, *Etnoastronomia litewska*. [T] 11, 1999, s. 165–175. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest próbą przybliżenia litewskich wyobrażeń o gwiazdach i gwiazdozbiorach. Wyobrażenia dawne, rekonstruowane na podstawie wierzeń oraz niektórych gatunków litewskiego folkloru (zwłaszcza zagadek), są zbieżne z obrazem gwiazd u ludów pierwotnych.

Wyobrażenia nowsze, przywoływane na podstawie słowników litewskich i litewsko-niemieckich (XVII–XIX w.), oraz XIX- i XX-wieczne zapisy terenowe dokonane przez folklorystów i etnografów, pozwoliły autorowi na utworzenie specjalnego słownika nazw gwiazd pojedynczych i gwiazdozbiorów wraz z ich odniesieniem (lub zaznaczeniem niemożliwości odnalezienia denotatu), a w dalszej kolejności – na opis wyglądu gwiazd, położenia na niebie, czasu pojawiania się i funkcji. [JB]

315. Vaňková Irena, *Mateřský jazyk jako domov v řeči (K opozici vlastní – cizí v obrazu mateřského jazyka v češtině)*. [T] 20, 2008, s. 107–122. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Wychodząc od Heideggerowskiej koncepcji domu jako mieszkania, autorka rozwija koncepcję języka ojczystego jako domu. Podstawową perspektywę stanowi opozycja *swój/obcy* w czeskim językowym obrazie świata. Wyłaniają się z niej centra konotacyjne związane z domem i językiem ojczystym, które analizowane są kolejno: matka, rodzina, wspomnienia z dzieciństwa oraz ojczyzna (jako przeciwieństwo obczyzny), zrozumiałość, prostota i naturalność (przeciwieństwie do obcości, języka obcego), podkreślenie cielesności, zmysłowości i emocjonalności doświadczenia w języku ojczystym. Wiąże się z tym nacisk na konotacje, w porównaniu z wyłącznie denotacyjnym charakterem wyrażeń w języku obcym. Te zagadnienia semantyczne językowo i kulturowo osadzone są w pojęciu języka czeskiego jako ojczystego i odgrywają znaczną rolę także w pojęciu ojczyzny w czeskim językowym obrazie świata. Widać to w szczególności w tekstach artystycznych. Odpowiada temu koncepcja ojczyzny jako „ojczyzny znaków, ojczyzny językowej” w koncepcji czeskiego odrodzenia narodowego, którą formułuje czeski historyk literatury Vladimír Macura. [Red./SW]

316. Vaňková Irena, *Vánoce ‘Christmas’ in the ethnolinguistic perspective. Czech key words and values*. [T] 27, 2015, s. 63–86. DOI: 10.17951/et.2015.27.63. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł jest pilotażową próbą etnolingwistycznego opisu czeskiego pojęcia *VÁNOCE* ‘Boże Narodzenie’. Zostaje ono umieszczone w kontekście innych słów kluczy, z odwołaniem do wcześniejszych badań autorki dotyczących pojęć *DOMOV* ‘dom, ojczyzna’ i *POHODA* ‘wygoda, komfort, odpoczynek, spokój’. W tekście pojęcie *VÁNOCE* zostało opisane zgodnie z definicjami w jednojęzycznych słownikach języka czeskiego; uwzględniono także, na podstawie danych empirycznych, rytuały i scenariusze zachowań związane z Wigilią Bożego Narodzenia; poddano analizie dyskusje społeczne na temat świąt (zwłaszcza dotyczące postaci Dzieciątka Jezus) oraz przykłady konceptualizacji Bożego Narodzenia w popularnych piosenkach. Artykuł zamykają wstępne uwagi na temat stereotypu świąt w czeskim języku migowym.

317. Vel’mezova Ekaterina V., *Zametka o performativah so značením načala dejstvija v češskih zagovorah*. [T] 13, 2001, s. 149–154. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Czasowniki performatywne ze znaczeniem początku czynności, występujące w czeskich zamówieniach chorób, np. *počínati, začínati* ‘zaczynać’, *počítí, započítí* ‘zacząć’, łączą się z czasownikami performatywnymi, oznaczającymi magiczny proces mówienia, zamawiania, leczenia: *žehnati* ‘zamawiać’, *vzývati* ‘wzywać’, *zaháněti* ‘przegnać’.

Czasowniki pierwszego typu, tj. oznaczające początek czynności, uczestniczą w tworzeniu paralelizmu, angażującego z jednej strony subiekt zamówienia (zamawiającego), z drugiej – czynności Jezusa Chrystusa, jedynie bowiem spośród wszystkich działających rozpoczynają magiczne działania. Czynności magiczne zamawiającego uzyskują na skali czasu charakter otwarty: przy każdej realizacji zamówienie otrzymuje magiczną siłę dzięki możliwości powrotu do „mitycznego przazasu”, a ludzkie czynności upodabniane są do aktów kosmogonicznych.

Paralelizm czynności, konkretnych wykonawców i sił zewnętrznych wznosi się na poziom ważnych archetypów ludzkiej działalności i otrzymuje możliwość nieskończonego powtarzania. Zamówienie funkcjonuje w czasie cyklicznym, mitycznym, łączącym w sobie pojęcia początku i końca w odróżnieniu od *profanum* – liniowego czasu historycznego. Performatywne czasowniki wyrażające początek czynności okazują się w czeskiej tradycji punktami styku tego, co świeckie i ludzkie (zamawiający) z sakralnym i magicznym (życie i działania Chrystusa). [JB]

318. Vendina Tat'jana I., *Semantiko-simvoličeskaja paradigma cveta k kontekste slovoobrazovanija*. [T] 12, 2000, s. 189–203. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka rozprawy *Semantyczno-symboliczny paradygmat kolorów w aspekcie słowotwórczym* koncentruje się na roli koloru w systemie etnokulturowym i usiłuje zbadać, które z konceptualnych kategorii barw znajdują odbicie w języku i jaka jest ich symbolika. Przedmiotem badań jest rosyjskie słownictwo gwarowe, które różni się w dziedzinie nazw kolorów od rosyjskiego języka literackiego leksykalnie – por. gw. *burnistyj* ‘ryżewatyj, bez černoty i ognenoj krasoty’, *želtogorjačij* ‘oranżevyj’ – i semantycznie, por. ros. literackie *bagrjanij* ‘vhodjaščij v blok krasnych cvetov’ i gw. *bagrjanij* ‘pestryj, polosatyj’. Autorka skupiła uwagę na barwach: *belyj*, *černyj*, *krasnyj*, *žetyj*, *zelenyj*, *sinij*, *goluboj* i przeprowadziła analizę na trzech poziomach (rejestrach semantycznych): ontologicznym, metaforycznym, komunikatywnym.

Kolor biały wykorzystywany jest we wszystkich rejestrach semantycznych i tworzy najbogatszy paradygmat semantyczno-symboliczny. Do tworzenia zoonimów wykorzystywane są wszystkie kolory, jednak w ich użyciach można zaobserwować pewne tendencje. Np. biała barwa służy najczęściej do określania zwierząt domowych, np. *beluha* ‘krowa maści białej’. Czarny kolor występuje przede wszystkim w nazwach dzikiego ptactwa, *černedjuha* ‘rodzaj kaczk’. Czerwony kolor przeważa z kolei w nazwach ryb, por. *krasnuha* ‘łosoś’, ‘płotka’. Podobne różnice obserwowane są również na poziomie metaforyzacji, np. z białym kolorem kojarzone są najczęściej semy ‘dobry’, ‘swobodny’, ‘czysty’, z zielonym – ‘młody’, z czerwonym – ‘piękny’, ‘szczęśliwy’, ‘dobry’. [JB]

319. Viviand-Esik Aline, *Europejczycy. Konceptualizacja i ewaluacja wyobrażeń ukrytych za nazwą wspólnoty*. [T] 28, 2016, s. 169–186. DOI: 10.17951/et.2016.28.169. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Europeans, Poles, Germans, French. Conceptualisation and evaluation of images*. Translated by Rafał Augustyn. [Vol.] 28, 2017, p. 169–184.

W artykule opisano sposób konceptualizowania i ewaluowania wyobrażeń stojących za *quasi-etnonimem Europejczycy* oraz porównano go z wyobrażeniami stojącymi za etnonimami *Polacy*, *Niemcy* i *Francuzi*. Opis oparto na wynikach badań eksperymentalnych (ankieta otwarta – polecenie brzmiało: „Dokończ zdanie: *Podoba mi się, że... / nie podoba mi się, że...*”) przeprowadzonych wśród młodych Polaków (w wieku 18–25 lat) w latach 2010–2011. Na tej postawie ustalono typologię cech pozytywnych i negatywnych ewokowanych przez te nazwy. Tak powstała typologia umożliwiła ustalenie hierarchii cech wskazanych przez respondentów oraz porównanie w tej perspektywie wyobrażeń Europejczyków z wyobrażeniami trzech badanych narodów europejskich.

Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że: (1) ewaluacja wyobrażeń stojących za nazwą *Europejczycy* jest bardziej pozytywna niż w przypadku trzech badanych etnonimów narodowych; (2) elementy definicji kognitywnej nazwy *Europejczycy* wykazują większe podobieństwo z elementami definicji etnonimu *Polacy* niż z elementami definicji etnonimów *Niemcy* i *Francuzi*; (3) definicja kognitywna nazwy *Europejczycy* zawiera pewną liczbę cech wyraźnie innych niż cechy przypisane do etnonimów *Polacy*, *Niemcy* i *Francuzi*, i cechy te są bardziej zmienne niż pozostałe.

320. Vlaskina Tat'jana Ju., *Reproduktivnaja leksika i kul'turnyj kontekst*. [T] 12, 2000, s. 139–154. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Sfera słownictwa związanej z reprodukcją, tj. z dojrzałością płciową, ciążą i porodem, w systemach leksykalnych gwar Kozaków dońskich wykazuje znaczny paralelizm w opisie obiektów, stanów i zachowań ludzi oraz zwierząt hodowlanych. Przejawia się to w obu głównych grupach tej leksyki: dotyczącej zdolności do reprodukcji oraz dotyczącej samego porodu i okresu poporodowego. W szczególności wyraz *žerebec* używany jest w kontekstach gwarowych zarówno w znaczeniu ‘zdrowy, dojrzały koń płci męskiej’, jak i ‘zdrowy, młody mężczyzna, chętnie współżyjący seksualnie

z kobietami’; *moloduha* ‘krowa, która po raz pierwszy się ocieliła’ i ‘kobieta młoda, wkrótce po ślubie’. Podobne paralele obserwuje się w sferze dotyczącej bezpłodności (*jalovka* – o krowie i o kobiecie), przy tym obecność metafor zoogenicznych stwierdza się tylko w stosunku do seksu pozamałżeńskiego, co dowodzi, że gwary różnie konceptualizują życie płciowe w małżeństwie i poza nim. Opozycje: małżeństwo – stosunki pozamałżeńskie i człowiek – zwierzę są przejawami opozycji swój – obcy, przy czym obcość jest w szczególności związana ze światem zwierząt (głównie psa). [JB]

321. Vučković Marija, *Bolgary – èto my ili drugie? (Samo)identifikacija pavlikan iz Banata*. [T] 20, 2008, s. 333–348. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł oparty jest na badaniach przeprowadzonych wśród Paulicjan na terytorium zachodniego Banatu (Serbia) przez naukowców z Instytutu Studiów Bałkańskich w Belgradzie i z Uniwersytetu w Sofii. W literaturze używa się wielu terminów na określenie tej grupy etnicznej: bułgarscy katolicy, bułgarscy Paulicjanie, Bułgarzy z Banatu, a także *палчене, палкене/Palčani*, trzy ostatnie to etnonimy używane przez Paulicjan w odniesieniu do samych siebie. Autorka omawia indywidualne i zbiorowe poczucie tożsamości członków grupy na podstawie wywiadów i ankiet przeprowadzonych z jednym z badanych respondentów. Podczas wywiadów przeprowadzanych przez uczonych z Serbii, informator mówił o swojej grupie etnicznej *Palčani* (Paulicjanie) i *Bugari* (Bułgarzy), jednak przy innych okazjach używał innych terminów. Rozmawiając z uczonymi z Bułgarii, używał następujących określeń: *palk'êne* (mając na myśli „ja/my”) oraz *bǎlgare* (wy). Autorka próbuje wyjaśnić sens użyć i odkryć źródła tej niekonsekwencji terminologicznej.

322. Waszakowa Krystyna, *Konotacje semantyczne i kulturowe polskiej nazwy barwy zielonej i jej odpowiedników w języku ukraińskim, szwedzkim i wietnamskim*. [T] 12, 2000, s. 221–232. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł przynosi omówienie konotacji semantycznych i kulturowych właściwych nazwie barwy zielonej w czterech językach: polskim, ukraińskim, szwedzkim i wietnamskim. W opisie materiału językowego, zebranego w ramach realizacji zespołowego tematu badawczego z zakresu porównawczej semantyki leksykalnej, autorka koncentruje się na przedstawieniu zjawisk wspólnych przynajmniej dla dwóch z zestawianych języków. Omawiane w pracy nazwy barw odznaczają się dużą łączliwością, która odzwierciedla poszczególne profile ich znaczenia prototypowego, odnoszącego się do roślinności. Uwidocznione w analizie stosunkowo duże zbieżności w kierunkach rozwoju konotacji znaczeniowych i kulturowych podstawowych nazw barw: polskiej *zielony*, ukraińskiej *zelenyj*, szwedzkiej *grön* i wietnamskiej *zanh* są interpretowane jako argumenty uzasadniające hipotezę o istnieniu pewnych wzorców kulturowych, podstawowych dla ludzkiej percepcji i konceptualizacji. [JB]

323. Wierzbicka Anna, *A ‘sense of entitlement’ encoded in English grammar*. [T] 30, 2018, s. 133–143. DOI: 10.17951/et.2018.30.133. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka zauważa, że język angielski ma konstrukcję, a być może nawet rodzinę konstrukcji gramatycznych, pozwalającą wyrażać specyficzne dla angielskiej kultury znaczenie „poczucia uprawnienia” („poczucie bycia uprawnionym do”). W zdaniach takich, jak *Can I have my apple and cheese, please?*, nośnikiem owego „poczucia uprawnienia” jest zaimek *my* ‘mój’. Aby opisać znaczenie tej konstrukcji w sposób zrozumiały nie tylko dla użytkowników języka angielskiego, ale także dla tych, których języki nie mają odpowiedników ang. słowa *entitlement* ‘uprawnienie’, zastosowany został Naturalny Metajęzyk Semantyczny. W intencji jego twórców, ten minijęzyk pozwala opisywać języki i kultury za pomocą wspólnych wszystkim językom, uniwersalnych i semantycznie prostych pojęć, które w tych językach mają wykładniki bądź w postaci słów, bądź w postaci elementów podobnych do słów.

„Poczucie uprawnienia” wyrażane jest wówczas, gdy dochodzi do zakłócenia codziennych rytynowych zachowań, do których mówiący jest przyzwyczajony, np. *Would you leave me finish my breakfast?* (‘Czy pozwolisz mi skończyć moje śniadanie?’). Zakłada, że każdy ma prawo do wykony-

wania rutynowych czynności, do których przywykł i które chce wykonywać. Zakres przeszkód, które uniemożliwiają mówiącemu robienie tego, co chce w danym momencie, nie został na tym etapie badań sprecyzowany. W przybliżeniu można go ująć formułą: „Nie mogę teraz robić czegoś, co zawsze robię w tej chwili; to jest złe; każdy może to wiedzieć”.

Znaczenie „poczucia uprawnienia” wiąże się z takimi słowami i wyrażeniami, jak *mieć prawo*, *być uprawnionym*, *przezeń osobista*, *prywatność*, *naruszać/przeszkadzać/zakłócać*, które wyrażają niektóre z głównych założeń i trosk współczesnej kultury anglojęzycznej. Szczególnie interesującą jest związek między „poczuciem uprawnienia” a sprawiedliwością, ponieważ oba pojęcia zakładają istnienie zasad i zgodę na ich przestrzeganie. Wydaje się, że w gramatyce angielskiej zakodowany jest konsensus co do tego, że wszyscy mają prawo do osobistej rutyny, na którą składają się czynności takie, jak między innymi jedzenie w określony sposób śniadania (*my breakfast*) czy obiadu (*my dinner*) albo czytanie gazety (*my newspaper*) i jest złe, kiedy procedury te są zakłócane przez inne osoby.

324. Wierzbicka Anna, *Między modlitwą a przekleństwem: „O Jezu!” i podobne wyrażenia na tle porównawczym*. [T] 8, 1996, s. 25–39. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Zwroty wykrzyknikowe, takie jak: *Mój Boże*, *O Jezu* lub *Matko Boska*, są zwykle pomijane w opisie języka jako albo „marginesowe”, albo „semantycznie puste” (albo i jedno, i drugie). W przeciwieństwie do takich postaw niniejszy artykuł traktuje wyrażenia tego typu z uwagą, przypisuje im bogatą i dającą się analizować semantykę. Szczegółowe porównanie polskiego wyrażenia *Mój Boże* z niemieckim *Mein Gott* ilustruje różnice w zakresie emocji wpisanych w każde z tych wyrażen i wskazuje na potrzebę wnikliwych badań porównawczych nad pozornie odpowiadającymi sobie wyrażeniami wykrzyknikowymi w różnych językach.

Jednocześnie odnotowane tutaj przykładowo różnice (niepoparte dotychczas szerszymi badaniami empirycznymi) pozwalają sformułować wiele interesujących i ważnych pytań, dotyczących związków między konwencjonalnymi zwrotami wykrzyknikowymi a kulturą, historią i religią. [JB]

325. Wierzbicka Anna, *Polskie słowa-wartości w perspektywie porównawczej. Część I. Dobroć*. [T] 23, 2011, s. 45–66. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł poświęcony jest polskiemu słowu *dobroć* rozpatrywanemu w perspektywie porównawczej. U jego podstawy leży założenie, że szczególnie miarodajnym źródłem wglądu w wartości danego społeczeństwa są pewne charakterystyczne dla niego słowa-klucze. W języku polskim jednym z takich słów-kluczy jest *dobroć*. Analizując semantykę tego słowa w perspektywie porównawczej, autorka pokazuje różnice między znaczeniami najbliższych jego odpowiedników w językach europejskich: angielskiego *goodness*, francuskiego *bonté* czy rosyjskiego *dobrotá*. W polskiej hierarchii wartości *dobroć* zajmuje wysoką pozycję jako pozytywnie oceniana cecha ludzka, przejawiająca się w uczuciach, w woli i w postępowaniu. Angielskie słowo *goodness* (derywowane od przymiotnika *good* ‘dobry’) różni się w sposób istotny od polskiej *dobroci* w szczególności tym, że nie sugeruje ono dobrych uczuć dla innych ludzi. Z kolei francuskie *bonté*, choć jest używane w odniesieniu do ludzi, którzy chcą robić i faktycznie robią dobre rzeczy dla innych ludzi, to jednak – w odróżnieniu od *dobroci* – nie zakłada elementu uczuciowego. Natomiast rosyjskie słowo *dobrotá* różni się od polskiego słowa *dobroć* tym, że jest używane przede wszystkim w stosunku do czyjś nastawienia uczuciowego wobec innych ludzi (ekspresywnie wyrażanego w wyrazie twarzy albo głosie), a nie postępowania wobec innych ludzi. Autorka wysuwa hipotezę, że znaczenie słowa *bonté* nie zawiera komponentu uczuciowego (obecnego w znaczeniu polskiej *dobroci*), rosyjskie słowo *dobrotá* nie zawiera komponentu ‘zachowaniowego’ (obecnego zarówno w *dobroci*, jak i w *bonté*). *Dobrotá* nie zajmuje też centralnego miejsca wśród wartości wyróżnionych w kulturze rosyjskiej – miejsce to zajmuje *żalost’* – kategoria aksjologiczna, która nie ma swojego odpowiednika w języku polskim. Podobnie w sferze współczesnego języka angielskiego to *kindness* raczej niż *goodness* uznawana jest powszechnie za wielką wartość.

Po ustaleniu znaczenia słowa *dobroć* autorka docieka również korzeni historyczno-kulturowych wpisanego w nie pojęcia i próbuje wyjaśnić źródła jego unikalności. Wysuwa hipotezę, że w kulturze polskiej prototypem nastawienia serca i woli, które znalazło swoje odzwierciedlenie w pojęciu ‘dobroć’ (to znaczy w semantyce słowa *dobroć*) jest Matka Boska.

326. Wierzbicka Anna, *Polskie słowa-wartości w perspektywie porównawczej. Część II. PRAWOŚĆ i ODWAGA*. [T] 24, 2012, s. 19–46. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Pierwsza część rozprawy Anny Wierzbickiej na temat polskich słów-wartości na tle porównawczym ukazała się w „Etnolingwistyce” 23, jej tematem była *DOBROĆ*. Autorka w drugiej części rozprawy w podobny sposób analizuje pojęcia *PRAWOŚCI* i *ODWAGI*.

PRAWOŚĆ jest specyficznie polska i do dziś aktualna jako wartość w polskim kręgu językowo-kulturowym. Jest związana z dziejami kraju i cechami przypisywanymi wielkim postaciom historycznym. Bycie *prawym* zakłada do dziś, co może być dziedzictwem etosu rycerskiego, wrażliwość na innych ludzi oraz uznawanie wysokich norm etycznych. Pseudoodpowiednikami polskiej prawości są angielskie słowa *upright*, *righteous* i *righteousness* oraz *integrity*. Z tym że słowo *upright* odbierane jest przez użytkowników języka angielskiego jako przestarzałe i nieadekwatne do współczesnego świata; *righteous* i *righteousness* mają wyraźne inklinacje biblijne i weszły do angielszczyzny za sprawą moralności purytańskiej, stąd ich zasięg jest bardzo ograniczony; najbliższym odpowiednikiem polskiej prawości jest *integrity*, choć słowo to wiąże się bardziej z działalnością społeczną człowieka niż moralnością.

ODWAGA również wiąże się z wyborami moralnymi (por. *odwaga cywilna*), jednak nie jest tym samym, co *courage*, ponieważ *odważny* czyn może mieć złe konsekwencje dla jego wykonawcy, czego *courage* nie presuponuje. W tym samym polu semantycznym co *odwaga* znajdują się też *śmiałość*, *dzielność* i *męstwo*, jednakże również te słowa nie pokrywają się z angielskim *courage*. Podobnie jest z *bravery*, pozornym odpowiednikiem *śmiałości*, i *mużestvem*, które przypomina *męstwo*.

Zrekonstruowane przez autorkę skrypty kognitywne polskich słów-wartości pokazują wyraźnie, że użytkownicy polszczyzny w każdym z tych przypadków umieszczają komponenty świadomościowe („świadomość obowiazku moralnego, żeby działać tak, jak trzeba”).

327. Wierzbicka Anna, *Uniwersalne pojęcia ludzkie i ich konfiguracje w różnych kulturach*. [T] 4, 1991, s. 7–40.

Autorka szuka odpowiedzi na pytanie, czy istnieją jakieś znaczenia, które można wyrazić pojedynczymi słowami (pojedynczymi morfemami) we wszystkich językach świata. Czy istnieją jakieś słowa w języku angielskim, które miałyby dokładne ekwiwalenty semantyczne we wszystkich językach i które mogłyby być uważane za „etykiety” dla wrodzonych pojęć uniwersalnych? Dochodzi do wniosku, że jeśli mamy znaleźć prawdziwe pojęcia uniwersalne, musimy szukać ich nie w otaczającym świecie, lecz w naszych umysłach. Pogląd ten pojawił się już u wielkich siedemnastowiecznych racjonalistów: Leibniza, Kartezjusza i Pascala. W szczególności Leibniz sądził, że każda istota ludzka rodzi się z gotowym zestawem idei wrodzonych, które zostają rozwinięte przez doświadczenie. Te idee wrodzone nazywał „alfabetem myśli ludzkich”. Wszystkie myśli złożone wywodzą się z różnych połączeń pojęć prostych. Odkrycie najprostszyc elementów („atomów myśli ludzkiej”) uważał Leibniz za zadanie trudne i czasochłonne, ale możliwe do realizacji. Podobny pogląd zaproponował w latach sześćdziesiątych Andrzej Bogusławski. Autorka przyjęła ten program i na podstawie badań empirycznych zaproponowała pierwszą listę pojęć elementarnych. Zawierała ona trzynaście elementów: *ja*, *ty*, *ktos*, *coś*, *to*, *chcę*, *nie chcę*, *myślę*, *wyobrażam sobie*, *czuję*, *część*, *świat*, *stać się*. Wraz z poszerzaniem się bazy empirycznej i postępowaniem w badaniach teoretycznych, lista była korygowana i powiększana.

Autorka szuka odpowiedzi na podstawowe pytanie, jak rozpocząć poszukiwania podstawowych pojęć, w Leibnizowskiej idei cegiełek, które muszą „sprawdzać się” w definicjach. Możliwy do przyjęcia zestaw niedefiniowalnych elementów, które mogą definiować wszystkie inne słowa w języku,

może być w przybliżeniu ustalony na podstawie jakiegokolwiek języka (łaciny, angielskiego czy innego). Zanim jednak przyjmijemy taki zestaw jako prawdopodobny „alfabet myśli ludzkich”, musimy najpierw sprawdzić, w jakim stopniu „pasuje” on do innych języków. Kryterium „słów uniwersalnych” szybko obnaża słabe punkty jakiegokolwiek przybliżonego zestawu elementów niedefiniowalnych i wskazuje na potrzebę wprowadzenia poprawek. Ten proces weryfikowania i korygowania może być długi, ale jest to cel konkretny i osiągalny. [LT/JB]

328. Wierzbicka Anna, *Współczesne dylematy moralne przez pryzmat dwóch języków – angielskiego i polskiego*. [T] 18, 2006, s. 145–164. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Polacy – podobnie jak anglojęzyczni Australijczycy, żyjąc w świecie jednego języka, mają „wspólny język moralny”, swoiste słowa klucze i swoiste pojęcia. W związku z tym ich dylematy moralne są też inne niż Australijczyków. Autorka – związana z dwoma językami, angielskim i polskim, i tym samym żyjąca w dwóch „światach moralnych” – analizuje kilka kluczowych pojęć, które są specyficzne dla języka angielskiego i nie mają adekwatnych odpowiedników polskich. Przykłady czerpie z debaty toczonyj w Australii w roku 2006 na łamach czasopisma „The Australian”. Na nadesłane do redakcji zapytania odpowiedzi udzielały zaproszone przez redakcję wybitne osobowości (pisarz, historyk, redaktor, sędzia, arcybiskup). W ich odpowiedziach występowały pojęcia moralne wyrażone angielskimi słowami *privacy* i *invasion of privacy* (naruszenie prywatności?), *entitled* (uprawniony?), *to commit* (zaangażować się?), *to move on* (pójść dalej?), *unreasonable* (wygórowany, nierozsądny, niedorzeczny?), *committed* (oddany, wierny, zaangażowany?), *evidence* (dowody, materiał dowodowy?), *fair* i *unfair* (sprawiedliwie, niesprawiedliwie?), *experience* (doświadczenie, doznanie?). Autorka do cytowanych pytań i odpowiedzi dołącza własny komentarz i daje ścisłe eksplikacje kluczowych pojęć za pomocą „skryptów kulturowych”, używając wypracowanego przez siebie i stosowanego od lat naturalnego metajęzyka semantycznego. Konkluzja artykułu brzmi: „Nasz sposób myślenia o świecie zależy do pewnego stopnia od języka, w którym mówimy”. Aby uniezależnić się od języka, trzeba eksplikując znaczenia słów, używać prostych pojęć uniwersalnych. [JB]

329. Wilk Przemysław, *Polska i jej miejsce w Europie. Europa jako konstrukt dyskursywny*. [T] 24, 2012, s. 57–69. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor analizuje wizerunki Europy pojawiające się w prasowym dyskursie brytyjskiego dziennika „Guardian” w kontekście wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Na podstawie materiału badawczego, który stanowią 44 artykuły prasowe opublikowane pomiędzy rokiem 2002 a 2006, autor pokazuje, że Europa i jej kreowany w prasie wizerunek to dynamicznie zmieniający się konstrukt dyskursywny. Wydaje się, że data 1 maja 2004 roku, a więc dzień przystąpienia Polski do struktur Unii Europejskiej, stanowi swoistą cezurę w postrzeganiu i prezentowaniu Polski, a w efekcie również Europy, przez ten dziennik. Autor pokazuje, w jaki sposób wartościujące kategorie Wschodniej i Zachodniej Europy (gdzie Europa Zachodnia utożsamiana jest z Unią Europejską) ujawniają silną polaryzację wśród krajów europejskich. Widziana z perspektywy kraju kandydującego do Unii Europejskiej, Europa przybiera różne metaforyczne postaci. W artykule omawia się cztery najwyraźniej manifestujące się metaforyczne obrazy Europy: Europa jako twierdza, Europa jako elitarny klub, Europa dominująca oraz Europa wykluczenia. Autor dochodzi do wniosku, że trudno mówić o jednolitym i monolitycznym wizerunku Europy, widzianym nawet z jednej konkretnej perspektywy – uwidacznia się to na przykład w tym, iż pomimo zmniejszenia dyskursywnego dystansu między Polską a Europą w sensie geograficznym w wyniku akcesji Polski do Unii, stosunek Europy do Polski w dalszym ciągu cechuje sceptycyzm, nieufność i chęć dominacji. Mamy tu więc do czynienia raczej z kilkoma odrębnymi wizerunkami Europy, które wspólnie tworzą jej dynamicznie rozwijający się dyskursywny obraz.

330. Winiarska Justyna, *Konceptualizacje JA i DRUGIEGO w filozoficznym i poetyckim dyskursie miłosnym*. [T] 20, 2008, s. 179–189. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka analizuje sposoby konceptualizacji miłości oraz JA i DRUGIEGO w dyskursie miłosnym na przykładzie filozofii E. Lévinasa i liryki H. Poświatowskiej. Za najważniejsze schematy organizujące rozumienie miłości, jej przedmiotu i podmiotu uznaje schemat więzi oraz całości i części. Odwołują się do nich, choć w nieco różny sposób, oba omawiane dyskursy. Lévinas uważa, że możliwa jest miłosna relacja, w której oba człony nie tworzą całości i w ten sposób zachowują swą tożsamość. Poświatowska buduje obrazy fizycznej bliskości kochanków, ich wzajemnego przenikania się i wreszcie zatraty JA w DRUGIM. W filozoficznej rozprawie miłość stanowi wyłącznie przedmiot refleksji, w wierszach Poświatowskiej jest ona ponadto ujawnianą przez JA emocją. W obu tekstach nadawcy otwarcie definiują przyjmowany punkt widzenia: jako kobiety (Poświatowska) i męski (Lévinas).

331. Wrocławski Krzysztof, *Bułgar – swój czy obcy? Proces przemian w świadomości narodowej Macedończyków*. [T] 20, 2008, s. 311–320. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Artykuł dotyczy kształtowania się świadomości narodowej Macedończyków, zwłaszcza zaś tych elementów owego procesu, które mają związek z historycznie zmiennymi odniesieniami do Bułgarów. Autor poddaje analizie różnorakie dokumenty zawierające informacje na temat sposobów samookreślenia się mieszkańców Macedonii; interesują go przede wszystkim świadectwa sporządzone przez polskich obserwatorów, uczonych (antropologów, etnologów) i publicystów, niezaangażowanych bezpośrednio w bałkańskie spory terytorialne i etniczne. Skupia się na problemach tożsamości osób zamieszkujących Macedonię Wardarską. Od XIV wieku podlegała ona, podobnie jak Bułgaria, Imperium Osmańskiemu, po wojnach bałkańskich zaś (lata 1912–1913) poddana była presji serbizacyjnej. Sprzyjało to tworzeniu się poczucia więzi z Bułgarami, postrzeganymi najpierw jako „bracia we wspólnej niedoli – pod okupacją turecką”, a następnie jako nacja pozytywnie kontrastująca z Serbami. Sposób postrzegania Bułgarów przez mieszkańców Macedonii Wardarskiej zmienił się jednak po roku 1941, w którym obszar ten znalazł się pod władzą bułgarską. Odtąd Bułgarzy jawili się już nie jako „bracia”, ale jako „okupanci”. Ów moment uznaje autor za przełomowy w kształtowaniu się macedońskiej świadomości narodowej.

W tekście wiele uwagi poświęcono też procesom historycznym zachodzącym na przełomie XX i XXI wieku. Nastąpił wówczas rozpad Jugosławii, w skład której wchodziła Republika Macedonii, gdzie lansowano ideę odrębnego narodu macedońskiego. W konsekwencji powstało suwerenne państwo narodowe. Jego mieszkańcom towarzyszy jednak poczucie zagrożonego bytu państwowego i pewnej marginalizacji, zwłaszcza odkąd Bułgaria weszła w skład Unii Europejskiej. Współcześnie obserwowane jest również zjawisko przyjmowania przez Macedończyków podwójnego obywatelstwa macedońskiego i bułgarskiego. Jego źródła autor upatruje jednak nie w braku odrębnej, macedońskiej tożsamości narodowej, lecz w chęci skorzystania z sytuacji politycznej, która sprzyja Bułgarii.

332. Wrocławski Krzysztof, *Folklorystyka, etnolingwistyka, etnofilologia?* [T] 18, 2006, s. 117–120. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autor rozważa stosunek etnolingwistyki i folklorystyki z perspektywy folklorysty chcącego ocalić odrębność swojej dyscypliny zarówno wobec antropologii kultury, jak i etnolingwistyki, z którą folklorystyka ma wiele wspólnego. Zdaniem autora „folklorystyka zachowuje swoją tożsamość, utrzymując w centrum zainteresowania tekst słowny”, poddany kryteriom estetycznym, który ma zawsze określone nacechowanie gatunkowe. Pozostając w kręgu tekstów, ich gatunków i zagadnień związanych z systematyzowaniem zjawisk folkloru, folklorysta może korzystać z inspiracji etnolingwistyki, która bada znacznie szersze spektrum tekstów i rekonstruuje obraz świata z perspektywy nosiciela języka, a nie badacza. Wzbogacając swoją problematykę badawczą o kwestie podnoszone przez etnolingwistów, folklorystyka może – zdaniem autora – być określona jako „etnofilologia”. [JB]

333. Wrześniewska-Pietrzak Marta, Kołodziejczak Małgorzata, Jak rozwalić system – *populistyczny dyskurs polityczny na przykładzie wypowiedzi Pawła Kukiza*. [T] 29, 2017, s. 225–244. DOI: 10.17951/et.2017.29.225. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: Knocking down the system. *Populism in Paweł Kukiz's political discourse*. Translated by Klaudia Wengerek-Dolecka. [Vol.] 29, 2018, p. 245–264.

Analiza wypowiedzi Pawła Kukiza pozwala stwierdzić, że przypisywany politykowi populizm widoczny jest zarówno w treściowej warstwie wypowiedzi, jak i jej językowym kształcie. Wystąpienia sejmowe i posty zamieszczane na portalu społecznościowym Facebook zawierają wszystkie cechy konstytutywne dla populizmu, czyli centralnie usytuowany *lud* w kreowanej przez polityka wizji świata, który przedstawiany jest zawsze w opozycji do elit lub obcych, a także symplifikację językowego obrazu świata (w tym wartości), ponadto obecność lidera występującego z woli *ludu*. Językowy kształt wypowiedzi polityka odwołuje się do języka potocznego, bliskiego przeciętnemu użytkownikowi języka, dzięki czemu wypowiedzi lidera Kukiz '15 są emocjonalne, wyrażają wartościową opisywaną rzeczywistość, także przez stereotypy i metafory. Tak ukształtowany sposób komunikowania się z odbiorcami tworzy spójną wizję z przyjmowanymi przez polityka rolami, w które wchodzi, przywołując archetypy wojownika, chłopaka z sąsiedztwa, nie wyzbywając się nigdy pozycji dominującej.

334. Wysocka Aneta, *Językowy obraz Afrykanina*. [T] 14, 2002, s. 175–196. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Rozważania dotyczą wpływu językowego obrazu świata na teksty tworzone przez jednostki. Przedmiotem analiz jest obraz Afrykanów w reportażach napisanych przez znanych Polaków: Henryka Sienkiewicza i Ryszarda Kapuścińskiego. Pod uwagę brane są sądy o Afrykanach wyrażone *explicite* oraz wpisane w semantykę słów użytych na oznaczenie i opisanie tej grupy rasowej. Wyniki analiz porównywane są z obrazem Afrykanów utrwalonym w leksyce i frazeologii polszczyzny oraz tekstach kliszowanych (przysłowia i dowcipach).

Językowy obraz Murzynów w polszczyźnie i obiegowych tekstach jest jednolity pod względem aksjologicznym. Są oni postrzegani jako niewolnicy lub słudzy, o niskim statusie społecznym, wyglądający „egzotycznie”, ubodzy w sferze materialnej i duchowej. Na taki sposób konceptualizacji wpłynął ogólny mechanizm tworzenia stereotypów: wyraźne wyodrębnienie grupy „obcej” oraz przypisanie jej zestawu stałych cech, z przewagą negatywnych, by przez deprecjację „obcych” móc wyżej ocenić „swoich”. Zespół przeświadczeń, jaki składa się na stereotyp rasowy, jest nabywany w procesie naturalnej akwizycji mowy, a przewyciężenie implikacji języka wymaga dodatkowego wysiłku kognitywnego.

Przeprowadzone analizy pozwalają wnioskować, że to przewyciężenie jest możliwe. Podczas gdy obraz Afrykanów w *Listach...* Sienkiewicza pokrywa się niemal z ich obrazem językowym, sposób przedstawiania tej grupy rasowej w *Hebanie* różni się od niego radykalnie. Pisarstwo Kapuścińskiego potwierdza, że odejście od stereotypu wymaga nie tylko niezależnej myśli, lecz także świadomego i „ostrożnego” korzystania z zasobów języka. [JB]

335. Wyszpolska Katarzyna, *Leksem ie 'dom' w językowo-kulturowej tradycji Japonii*. [T] 22, 2010, s. 173–182. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka podejmuje próbę zarysowania definicji kognitywnej leksemu *ie* 'dom' w języku japońskim, koncentrując się na zagadnieniu uniwersalności domu. Poprzez porównanie obrazu domu w języku japońskim z jego obrazem w języku i kulturze polskiej, stara się ustalić, które z cech domu można uznać za uniwersalne, a które za właściwe dla danej kultury.

Analizę autorka rozpoczyna od wyróżnienia czterech dominujących znaczeń leksemu *ie* 'dom' w języku japońskim: 'mieszkanie', 'ród', 'szkoła rzemiosła' oraz 'rodzina, domownicy'. Szczegółowa analiza poszczególnych znaczeń pozwala na wniosek, że o ile znaczenia 'mieszkanie', 'ród' i 'rodzina'

funkcjonują w kulturach europejskich w podobny sposób, jak w języku japońskim, o tyle znaczenie 'szkoła rzemiosła' znacznie odbiega od europejskich doświadczeń. W Japonii pod pojęciem domu można rozumieć nie tylko wspólnotę osób spokrewnionych ze sobą, ale też grupę ludzi wykonujących to samo rzemiosło. Ujawniają się tu również specyficzne cechy właściwe domowi japońskiemu, takie jak wielopokoleniowość i złożona struktura domu. Obraz ten jest jednak stopniowo modyfikowany poprzez zmiany zachodzące w języku i kulturze japońskiej pod wpływem procesu globalizacji, przez co stereotypowy dom wydaje się obecnie coraz mniej związany z tradycją, a coraz silniej ze współczesną kulturą międzynarodową.

336. Zarzycka Grażyna, *Murzyn zrobił swoje. . . , czyli o pewnych typach metafor etnicznych*. [T] 18, 2006, s. 281–293. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest ukazanie językowego obrazu świata czarnoskórych, zawartego w wyrażeniach przenośnych (tzw. metaforach etnicznych) z leksemami *Murzyn/murzyn, czarny, Kali, Olisadebe* i in. Podstawą materiałową pracy są teksty prasowe. Dokonano ich klasyfikacji ze względu na intencje komunikatorów i wyróżniono metafory: krzywdy, maski, przenośnie identyfikacyjne i cywilizacyjne. Sklasyfikowano je także ze względu na leksemy stanowiące podstawę przeniesienia znaczenia. Ustalono, że w zebranych metaforach w dużym stopniu powielany jest obecny w polszczyźnie potoczny, przede wszystkim negatywny, stereotyp osoby czarnoskórej. Zaobserwowano też pewne zmiany pozytywne (odejście od ksenofobii), na które miała wpływ obecność w Polsce (i w polskich mediach) utalentowanego czarnoskórego piłkarza Emmanuela Olisadebe. [JB]

337. Zarzycka Grażyna, *Sposoby określania osób czarnoskórych w prasie lokalnej*. [T] 17, 2005, s. 241–257. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule relacjonowany jest fragment badań nad wizerunkiem „obcych” oraz sposobami ich językowego kategoryzowania w prasie polskiej lat 1989–2003. Po 1989 roku pojawiło się na polskim rynku prasowym wiele pism lokalnych, które nie tylko kształtują gusta czytelnicze, ale również wyrażają nastawienia mieszkańców małych i średnich miast i wsi.

W pierwszej części autorka koncentruje się na określeniu sposobów charakteryzowania osób czarnoskórych, uważanych w Polsce za „skrajnych obcych”, najbardziej do nas niepodobnych. W drugiej części pracy przedstawia przebieg debaty prasowej o czarnoskórych w „Gazecie Wyborczej”, wielokonkładowym dzienniku ogólnopolskim o charakterze liberalnym. Wizerunek osób czarnoskórych jest w niej mało stabilny, z tendencją do ich przedstawiania w kategoriach osób pokrzywdzonych, ale też dominujących. W części trzeciej koncentruje się na opisie wizerunku osób czarnoskórych przedstawianych w lokalnych gazetach pabianickich – „Nowym Życiu Pabianic” i „Życiu Pabianic”. W porównaniu z „Gazetą Wyborczą” dyskurs o czarnoskórych w gazetach pabianickich jest mało różnorodny, mniej intensywny i bardziej jednowymiarowy; czarnoskóry charakteryzowany jest jako „skrajnie obcy widziany z dystansu”. W najobszerniejszej części czwartej autorka przedstawia językowy obraz nastawień do osób czarnoskórych w gazetach pabianickich, skupiając się na omówieniu sposobów językowego obrazowania czarnoskórych (sposoby nazywania, opis ich świata, wyglądu lub przymiotów, metaforyka).

Analiza pokazała, że podstawową nazwą osób czarnoskórych jest *Murzyn*; inne określenia są dużo rzadsze i odnoszą się tylko do osób o wysokim statusie społecznym. Często stosowana jest także ironia i kpina, a w tekstach uwydatniane są takie cechy, jak zacofanie czarnoskórych (odnosi się to raczej do Afrykanów niż Afroamerykanów), ich muzykalność i uzdolnienia sportowe. Ten sposób widzenia osób czarnoskórych jest typowy dla większości Polaków. [JB]

338. Zav'jalova Marija V., *Cechy myślenia językowego Polaków na Litwie w warunkach trójjęzyczności*. [T] 15, 2003, s. 187–194. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Tezę o związku obrazu świata z językiem weryfikuje autorka eksperymentalnie na materiale pozyskanym od trójjęzycznych Polaków urodzonych na Litwie. Badanych proszono o wymienianie spontanicznych skojarzeń z hasłami z tej samej grupy semantycznej ('stół', 'dom', 'kobieta', 'chleb', 'głowa' itp.), podawanych im kolejno w języku polskim, litewskim, na koniec – w rosyjskim. Okazało się, że skojarzenia w dużym stopniu zależą od języka: tylko 30% odpowiedzi się pokryło. Oznacza to, że struktura pola semantycznego w świadomości językowej osób trójjęzycznych różni się zależnie od języka, którym one mówią. Mając do swej dyspozycji trzy układy językowe, które są różnie zorganizowane semantycznie i strukturalnie, osoby trójjęzyczne wybierają w ramach współrzędnych podsuwanych przez określony język. W pewnym stopniu wybór języka wpływa na sposób myślenia i system skojarzeń. [JB]

339. Zav'jalova Marija, Anglickiene Lajma, *Stereotyp poljaka glazami litovcev*. [T] 17, 2005, s. 145–186. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Stereotyp Polaka na Litwie autorki rekonstruuja na podstawie danych językowych, źródeł historycznych, artykułów prasowych i materiałów folkloru, w których na różny sposób odzwierciedla się współczesna powszechna świadomość Litwinów. Autorki przeprowadziły też specjalne badania ankietowe wśród studentów w Wilnie z zastosowaniem niektórych pytań z lubelskiej ankiety LAS (etnonim i jego rozumienie, synonimy, cechy typowego reprezentanta, jego wygląd i typowe atrybuty, łączliwość wyrażen *po polsku* i *jak Polak*, sposoby uzupełniania formuły *jest Polakiem, ale...*, anegdoty i przysłowia), uzupełniając ją o pytania o symboliczne postacie.

Podstawowym czynnikiem kształtującym stereotyp Polaka i Polski na Litwie były wydarzenia historyczne, mocny i długotrwały wpływ Polski na Litwę w najrozmaitszych sferach życia. Stereotyp Polaka kształtował się jako wyraz rosnącego od końca XIX w. sprzeciwu Litwinów wobec polonizacji i zbiegł się w czasie z rozwojem ideologii nacjonalistycznej w społeczeństwie litewskim.

Opisywany litewski stereotyp Polaka objął różne aspekty o wyraźnym zabarwieniu aksjologicznym: społeczny (Polak to dawniej szlachcic, człowiek „wyższego” stanu, obecnie – handlarz, biznesmen, złodziej), fizyczny (wyróżniający wygląd zewnętrzny, rzucające się w oczy ubrania), psychologiczny (cechy charakteru i zachowania, wśród których dominują pycha, wywyższanie się nad Litwinami, przebiegłość i cwaniactwo), ideologiczny (nadmierna religijność). Szczególną uwagę poświęca się językowi polskiemu, co znajduje odbicie w licznych ironicznych parafrazach, parodiach i powiedzonkach.

U źródeł takiego stosunku do Polaków leży strach Litwinów przed możliwym zagrożeniem ze strony Polaków. Negatywny stereotyp Polaka został ukształtowany na tle historycznego kompleksu narodu „ciemniejszego”. Znaczące jest to, że kompleks ten daje o sobie znać w stosunku do Polaków litewskich, czyli mieszkających na Litwie, lecz nie dotyczy Polski jako kraju, do którego Litwini mają nastawienie umiarkowanie pozytywne, a nawet są dumni ze wspólnej przeszłości. [JB]

340. Zav'jalova Marija V., Ryżakova Svetlana I., *Baltijskie ètnokul'turnye stereotipy: koncepcija prostranstva*. [T] 17, 2005, s. 259–277. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Studium zatytułowane *Bałytyckie stereotypy etnokulturowe: Koncepcja przestrzeni* ma być przyczynkiem do poznania procesów integracyjnych, które na poziomie mentalnym i kulturowym dokonują się współcześnie w społecznościach na Litwie i Łotwie, w nowej, złożonej sytuacji etnicznej.

Autorki referują wyniki eksperymentalnych badań przeprowadzonych równoległe w szkołach Wilna i Rygi w roku 1999. Przedmiotem badania było rozumienie przestrzeni przez uczniów w wieku 16–19 lat. Pytania dotyczyły przestrzeni „sakralnej” i „bliskiej”, w drugiej kolejności rozumienia wybranych pojęć przestrzennych.

Dla młodzieży litewskiej i łotewskiej przestrzeń „sakralna” to poza kościołem (cerkwią) i cmentarzem przede wszystkim stolica i jej części, przestrzeń „bliska” zaś to dla Litwinów dom, przyroda i stołeczne miasto, dla Łotyszy – najpierw miasto (niekoniecznie stołeczne) i jego części, potem dopiero dom i przyroda. Preferowane miejsca zamieszkiwania – poza ojczystym krajem – to dla obu narodowości Europa i USA, nie Rosja.

W drugim eksperymencie, który miał charakter asocjacyjny, słowami-bodźcami były *dom*, *ziemia*, *świat* i *przestrzeń*, chodziło o uchwycenie kategorii, jakie podświadomie rządzą skojarzeniami. Okazało się, że taką nadrzędną kategorią jest opozycja swój/obcy. Przy zasadniczych podobieństwach polegających na łączeniu tego, co swoje (dom, ziemia), z tym, co bliskie, tego zaś, co obce (świat), z tym, co dalekie, respondenci litewscy charakteryzowali ziemię i przestrzeń (ziemia ciepła, ale smutna; przestrzeń otwarta lub zamknięta) nieco inaczej niż respondenci łotewscy (ziemia silnie wiązana z ojczyzną i państwem, przestrzeń traktowana jako zamknięta). [JB]

341. Zemszał Piotr, *Metaforyka związana z pojęciami światła i ciemności w sowieckim ideologicznym subdyskursie o kulturze w latach 1953–1957 na materiale gazety „Prawda”*. [T] 29, 2017, s. 209–224. DOI: 10.17951/et.2017.29.209. Streszcz. w jęz. ang. i pol. English edition: *Metaphors of light and darkness in the Soviet ideological discourse on culture in the years 1953–1957: the case of the Pravda newspaper*. Translated by Anna Wyrwa. [Vol.] 29, 2018, p. 227–244.

Metaforyka związana z pojęciami jasności i ciemności należy do najbardziej wyrazistych narzędzi służących wprowadzaniu i podtrzymywaniu manichejskiego podziału na swoich i obcych w wielu dyskursach, w tym również w sowieckim ideologicznym dyskursie o kulturze okresu tzw. odwilży. Analizie poddano około 400 tekstów o tematyce kulturalnej, publikowanych w latach 1953–1957 w gazecie „Prawda”, które charakteryzują się m.in. konfrontacyjnym charakterem związanym z przesileniem politycznym oraz kulturalnym w epoce poststalinowskiej. Artykuł jest próbą analizy funkcjonowania metaforyki związanej z pojęciami światła i ciemności w sowieckiej propagandzie kulturalnej tego okresu. Okazuje się, że metaforyka ta odgrywała ważną rolę w próbach odgórnego sterowania życiem kulturalnym kraju oraz że sposoby jej zastosowania bynajmniej nie odbiegają od najdawniejszych wzorców znanych piśmiennictwu ruskiemu. W badanym dyskursie metafora światła i ciemności pozwałała na wyrażenie istotnych kategorii, na promocji których zależało jego autorom: centralizm zarządzania kulturą, przewodnia rola określonych jednostek i środowisk kulturalnych w kreowaniu kultury, wyższość kultury swoich nad kulturą obcych itd. Poprzez odwołanie się do pojęć archetypowych nadawca zyskiwał gwarancję skuteczności tego typu oddziaływania.

342. Zemszał Piotr, *Wartościowanie uniwersalne i ideologiczne – pojęcie i rola ideologemu na przykładzie wybranych nominacji dotyczących Stalina w sowieckim dyskursie ideologicznym*. [T] 26, 2014, s. 45–56. DOI: 10.17951/et.2014.26.45. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W sowieckim dyskursie totalitarnym funkcjonują dwa splecione ze sobą typy skali aksjologicznej – wartościowanie uniwersalne i ideologiczne. Rzetelna analiza tego typu dyskursu wymaga możliwie precyzyjnego oddzielenia tych dwóch typów wartościowania. Jednym ze skutecznych narzędzi analitycznych może być w tym przypadku pojęcie ideologemu. Artykuł jest próbą jego doprecyzowania oraz prezentacji metody weryfikującej „ideologiczny” charakter badanych komunikatów poprzez ich zestawianie na zasadzie biegunowości aksjologicznej w ramach dyskursów antagonistycznych. Zamiast traktować ideologem (precyzyjniej: realizację ideologemu) jako jednostkę „odsyłającą” czy „związaną” ze sferą ideologiczną, warto zastanowić się nad zdefiniowaniem go jako jednostki dystynktywnej dla danej ideologii (lub gnozy politycznej). Realizacje ideologemów są zawsze aksjologicznie nacechowane. W warunkach rodzimego dyskursu będą zawsze wartościować pozytywnie, a w ramach dyskursu

ideologii antagonistycznej – negatywnie. Być może jest to założenie, które umożliwi ucieczkę od intuicyjnego identyfikowania realizacji tekstowych pojęć tego typu lub przynajmniej będzie użyteczne jako punkt wyjścia procedury weryfikującej intuicję badacza. Na podstawie odpowiednio skonstruowanego testu polegającego na zestawieniu dwóch przeciwstawnie wartościujących realizacji w ramach ideologicznych dyskursów opozycyjnych można wnioskować o ideologicznym charakterze badanej jednostki tekstowej.

343. Zgółka Tadeusz, *Etnolingwistyka praktyczna*. [T] 18, 2006, s. 129–134. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Etnolingwistyka zdaniem autora ma – obok naukowego – ważny wymiar praktyczny, ściślej: dydaktyczny. Odkrycie, że za językiem stoi cała wizja świata, oddaliło lingwistykę od paradygmatu strukturalistycznego, zbliżyło do antropologii kulturowej i skłoniło do nowego zdefiniowania kompetencji komunikacyjnej, z uwzględnieniem obok komponentu gramatycznego także komponentu kulturowego. Założenia etnolingwistyki – z centralnym pojęciem językowego obrazu świata – są przydatne w nauczaniu języków obcych oraz w teorii i praktyce przekładu. Dla tradycji filologii model etnolingwistyczny stwarza szanse na odnowę. [JB]

344. Zieniukowa Jadwiga, *Zmiany w statusie języka kaszubskiego od połowy XX wieku do początku XXI wieku*. [T] 21, 2009, s. 259–269. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

O statusie języka jako środka werbalnego porozumiewania się ludzi we wspólnocie komunikatywnej decydują: struktura (leksyka i gramatyka), społeczne funkcjonowanie oraz prestiż, tj. wartościujące postrzeganie danego języka. Zdobywanie prestiżu jest uwarunkowane tworzeniem normy ponaddiaklektalnej (języka literackiego, standardowego), rozwojem piśmiennictwa, zakresem funkcjonowania języka (język żywy, zdolny do tworzenia tekstów stylu wysokiego).

Artykuł ukazuje zmiany w statusie kaszubszczyzny od końca II wojny światowej do dziś, przejście od wielojęzyczności Kaszub (dawniej cztery kody: gwarowy kaszubski, polski standardowy, niemiecki standardowy, dolnoniemiecki) do bilingwizmu kaszubsko-polskiego oraz od kaszubszczyzny dialektalnej do języka literackiego. Autorka wyróżnia tu dwa okresy: (1) od 1945 r. do ok. 1975 r. – cechuje go zagrożenie dominacją języka polskiego, niski prestiż języka kaszubskiego, osłabienie przekazu międzypokoleniowego (ale rozwój badań kaszubszczyzny); (2) od ok. 1975 r. (przyjęcie zasad pisowni kaszubskiej) do dziś – charakteryzuje go ożywienie kaszubszczyzny, tendencje emancypacyjne, formowanie języka literackiego, wielość kanałów jego upowszechniania, polityka językowa prowadzona przez instytucje, wzrost prestiżu języka kaszubskiego (od 2005 r. ma prawny status języka regionalnego w Polsce).

345. Zinken Jörg, *Linguistic pictures of the word or language in the world? Metaphors and methods in ethnolinguistic research*. [T] 20, 2008, s. 51–62. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Badania etnolingwistyczne zdobyły w ciągu ostatnich dwu dekad znaczną popularność. Najważniejszą formułą metaforyczną określającą główny przedmiot tych badań jest „językowy obraz świata”. W związku z tym, iż powstają obecnie projekty studiów komparatystycznych na dużą skalę, warto być może rozważyć, czego takie ujęcie etnolingwistyki nie uwzględni. Wizualna metafora obrazów implikuje, że mówiący są w stanie wyjść poza świat i patrzeć nań (oraz nazywać go) z zewnątrz. Autor omawia dwie konsekwencje tej metafory, które mogą przysporzyć problemów. Po pierwsze, wyizolowanie języka ze świata ludzkich działań, którego język wszak jest częścią, prowadzi do przyjęcia kognitywistycznego modelu znaczenia jako oddzielnego strumienia komunikacji. Taki model nie pasuje do codziennego doświadczenia przezroczystości języka. Po drugie, wyizolowanie języka z życia

sprzyja stosowaniu metod „bezczasowych” oraz studiom nad słowami wyabstrahowanymi z sytuacji, w której zostały one użyte (jeśli nie wyjętymi z kontekstu). Przyjmując takie metafory i metody, możemy stracić z oczu znaczną część tego, co jest istotne dla języka potocznego – przedmiotu badań etnolinguistycznych.

346. Zinken Jörg, *„Nie mam nic przeciwko tym obcym, ale ci obcy nie są stąd”*. *Konceptualizacja obcości w dyskursie prasowym w Polsce i w Niemczech*. [T] 12, 2000, s. 53–62. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule autor przygląda się zasadniczej dla językowego obrazu świata opozycji między *swoim* i *obcym* w przykładowych tekstach przynależnych do polskiego i niemieckiego dyskursu ideologicznego (politycznego). Za van Dijkem przyjmuje, że charakterystyczne dla dyskursu ideologicznego jest ustalenie i reprodukcja rozróżnienia między grupą własną a innymi grupami. Funkcją dyskursu ideologicznego jest legitymizacja działań i przekonań grupy własnej oraz delegitymizacja działań i przekonań innych grup.

W popularnych czasopismach polskich i niemieckich, traktujących o tematach politycznych („Wprost” i „Spiegel”), takie pojmowanie *swojego* i *obcego* wydaje się akceptowane. Konkretyzacja abstrakcyjnych pojęć *swój* i *obcy* przy tym nie jest stała, a raczej funkcjonalnie zmienna, zależnie od tego, kto ma być postrzegany jako należący do grupy własnej, a kto ma być z niej wyłączonej. [JB]

347. Zinken Jörg, *Polskie autostereotypy w debacie o transformacji ustrojowej albo: Dlaczego komuniści są Krzyżakami?* [T] 15, 2003, s. 147–163. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule przedstawiono analizę struktury metaforycznej polskich dyskursów na temat końca komunizmu państwowego. Analizę przeprowadzono na podstawie bazy danych zawierającej 1008 metafor pochodzących z tekstów prasowych z 1999 r., upamiętniających ważne wydarzenia z 1989 roku. Jak się okazuje, struktury metaforyczne różnych dyskursów wyrażają i utrwalają ideologicznie ukształtowane interpretacje historii.

Szczegółowiej badano interpretacje metaforyczne dwóch zjawisk: zachowania się przedstawicieli władzy i opozycji przy Okrągłym Stole oraz pytania o ciągłość historii. Te dwa zjawiska – których konceptualizacja gra ważną rolę w określeniu autostereotypu Polaka w III RP – są interpretowane za pomocą różnego rodzaju metafor. Metaforyczne rozumienie ciągłości historii da się analizować za pomocą tak zwanej „konceptualnej teorii metafory” Lakoffa i Johnsona. Natomiast zachowania komunistów i opozycjonistów są interpretowane za pomocą metafor intertekstualnych. Są one skonstruowane nie na podstawie doświadczenia cielesnego, lecz doświadczenia specyficznego dla danej kultury. Wydaje się zatem, że kształtowanie różnego rodzaju pojęć w dyskursie aktywizuje różne strefy bazy doświadczeniowej. [JB]

348. Żuk Grzegorz, *Polska i Unia Europejska w tekstach humorystycznych*. [T] 16, 2004, s. 149–172. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu było bliższe przyjrzenie się wizerunkowi relacji Polski i Unii Europejskiej w jednorodnym typie tekstów, jakim są kawały. Wykorzystano funkcjonujące w Internecie kawały o Unii Europejskiej, tkwiące głęboko w polskiej tradycji kawałów politycznych. W walce propagandowej przed ogólnonarodowym referendum w sprawie przystąpienia Polski do UE stały się one jednym z narzędzi pozyskiwania opinii publicznej, wykorzystywanym głównie przez przeciwników integracji Polski z Unią Europejską. Analiza kawałów, w której posłużono się teorią skryptów Victora Raskina, ukazała podziały i konflikty interesów obecne w polskim życiu publicznym, postrzegane przez przeciwników integracji europejskiej jako realne zagrożenia: programowa ateizacja życia, relatywizm moralny, biurokracja, propaganda, upadek gospodarki i w efekcie utrata niepodległości. Nadrzędną dla

wszystkich kawałów antyunijnych jest opozycja skryptów: normy polskie – normy europejskie, w której to parze opozycyjnej normy polskie są ukształtowanymi przez wielowiekową tradycję, sprawdzonymi i zweryfikowanymi przez pokolenia normami społecznymi, normy unijne zaś są sztucznym wytworem biurokracji, nie zostały poddane próbie czasu, są czymś obcym, niszczącym, co próbuje się siłą narzucić Polakom. [JB]

349. Żywicka Beata, *Zmiany obrazu regionu we współczesnej polszczyźnie*. [T] 17, 2005, s. 299–315. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka stawia pytanie: jaki obraz regionu funkcjonuje we współczesnej polszczyźnie, czy obraz ten ulega ewolucji, a jeżeli tak, to w jakim kierunku? Zgodnie z metodą stosowaną w środowisku lubelskich etnolingwistów jako podstawę analiz wykorzystuje dane zebrane ze słowników języka polskiego, materiały ankietowe oraz teksty publicystyczne (opublikowane w latach 1990–2003). Ich analiza prowadzi do wniosku, że chociaż region wciąż jest postrzegany głównie w aspekcie kulturowym, jako obszar mający specyficzne tradycje, obyczaje, język, to na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wzrosło znaczenie czynników społecznych i bytowych – w wizerunku regionu akcent kładziony jest na to, że jest to obszar samorządny, niezależny, ośrodek działalności przemysłowo-gospodarczej. Równocześnie w obrazie regionu podkreśla się ubóstwo materialne mieszkańców, biedę i bezrobocie. Pojęcie regionu w ciągu ostatnich dziesięciu lat zdecydowanie upolitycyzowało się. W świadomości użytkowników współczesnej polszczyzny region przestaje pełnić funkcję ośrodka kultury i nauki, a zaczyna funkcjonować jako ośrodek władzy administracyjnej (samorządowej). [Red./ŁT]

350. Ždanova Vladislava, *Ėksperimental'nyj podhod v portretirovanii konceptov sfery svoj/čужoj*. [T] 15, 2003, s. 81–95. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka omawia możliwe kryteria wyboru i testowania używanych w eksperymentach słów-bodźców, a także wskazuje na ogólny algorytm konstruowania testów asocjacyjnych i kognitywnych. Wyniki tego typu eksperymentów posłużyły jako podstawa opisu sfery *swój/obcy*. Artykuł opiera się na reakcjach słownych na rosyjskie słowa bodźce *patriotizm* ‘patriotyzm’ i *rodina* ‘ojczyzna’. Eksperymenty asocjacyjne i kognitywne przeprowadzono w 2001 roku z udziałem około stu studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Moskiewskiego (MGU). W eksperymencie asocjacyjnym proszono respondentów o spontaniczną reakcję słowną na 30 podanych leksemów. W drugim, kognitywnym eksperymencie, proszono ich o zdefiniowanie tych leksemów własnymi słowami.

Analiza wyników tych eksperymentów prowadzi do następujących wniosków: zarówno *rodina*, jak i *patriotizm* są blisko związane z drugą wojną światową, co jest silną pozostałością patriotycznego modelu edukacji w szkołach. Na poziomie świadomości dominuje pozytywna lub neutralna konceptualizacja pojęcia PATRIOTIZM. Jedna piąta odpowiedzi w teście kognitywnym nie zawierała osobistych czy subiektywnych odcieni rozumienia tego pojęcia. 31% reakcji w eksperymencie asocjacyjnym oraz 24% w eksperymencie kognitywnym zawierało sceptyczne lub otwarcie negatywne odniesienia do pojęcia PATRIOTIZM; w wielu przypadkach uznano je za anachronizm lub wartość zależną od poziomu stabilizacji społecznej. Podobne wyniki uzyskano w przypadku leksemu *rodina*. [JB]

351. Ždanova Vladislava, *Poljak glazami nemcev: aktual'nyj jazykovej i socio-kul'turnyj stereotip*. [T] 17, 2005, s. 197–212. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka rekonstruuje aktualne wyobrażenia młodych Niemców na temat Polaków na podstawie badań eksperymentalnych przeprowadzonych w roku 2004 wśród studentów slawistyki uniwersytetu w Meinz. Zastosowano – z niewielkimi modyfikacjami – metodę Jerzego Bartmińskiego.

Niemiecki stereotyp Polaka opiera się na wyselekcjonowanych kryteriach różnicowania „swoich” i „obcych” (czyli Niemców i Polaków), mianowicie na kontrastach ekonomicznych i polityczno-ideologicznych. Eksponuje się ekonomiczne zacofanie Polski w porównaniu z przodującymi na rynku europejskim Niemcami, tłumacząc je jako skutek przeszłości socjalistycznej. Istotnymi dla stereotypu

oznakami polskiego zacofania gospodarczego są i sławetny polski maluch, i rosyjska technika rolnicza, i minitargi na ulicach miast, i nielegalny handel alkoholem. Aspekt społeczny, dotyczący zachowań komunikatywnych (polska grzeczność), oraz aspekt kulturowy (religijność) okazują się w procesie formowania potocznego stereotypu wtórne w stosunku do aspektu ekonomicznego. Stereotyp Polaka w Niemczech jest kształtowany na bazie wrażeń wizualnych (wygląd zewnętrzny, sposób ubierania się itd.) oraz w wyniku kontaktów bytowych (polskie pijaństwo i złodziejstwo). Cechy polskiej kultury (ograniczone do sfery gastronomicznej) znane są Niemcom prawdopodobnie przede wszystkim jako rezultat wycieczek do Polski i sytuują się raczej na peryferiach obiegowego stereotypu.

Nieobecność charakterystyk etniczno-językowych i kulturowych w niemieckim stereotypie Polaka można tłumaczyć nie tylko niezajomością polskiej historii, literatury i kultury, lecz również bezkrytycznym odbiorem informacji podawanych w mediach, w których w mówieniu o krajach byłego obozu socjalistycznego, na pierwszy plan wysuwa się kryterium ekonomiczne. [JB]

352. Ždanova Vladislava, *Predstavljenija o rodine i čužbine v soznanii sovremennyh Russkikh*. [T] 16, 2004, s. 129–147. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W artykule opisane zostały wyobrażenia Rosjan mieszkających w Rosji (Moskwa) o dwóch punktach mentalnego obrazu świata – o ojczyźnie i obczyźnie. Semantyka przejścia ze swojej przestrzeni w obcą analizowana jest na przykładzie konceptu EMIGRACJA. Jako materiał dla ukazania semantyki oznaczonych konceptów posłużyły wyniki eksperymentów (kognitywnego i skojarzeniowego) przeprowadzonych wśród studentów moskiewskich uczelni w 2001 roku. W trakcie eksperymentów informatorów pierwszej ankiety proszono o podanie spontanicznych reakcji na słowa-bodźce reprezentujące sferę swojej lub obcej przestrzeni (*dom, ojczyzna, obczyzna, rosyjski* itd.), w drugiej zaś ankiecie proszono o definicję treści tych pojęć. Ogólna suma otrzymanych odpowiedzi na każde ze słów-bodźców została posegregowana na rubryki tematyczne na podstawie metody wyodrębniania dominanty semantycznej. Zarówno całe komponenty semantyczne, jak i poszczególne reakcje porównywano i zestawiano w trakcie analizy z danymi folkloru i literatury.

Dane ankietowe, które odzwierciedlają indywidualne wyobrażenia, pozwalają stwierdzić, że treść konceptu OJCZYŻNA w świadomości dzisiejszych studentów składa się z domu, rodziny, bliskich i krewnych. Te komponenty sfery *rodziny* przenoszą się, pomijając pośrednie kręgi schematu przestrzeni *swojej*, w przestrzeń kraju ograniczonego przede wszystkim granicą kulturowo-językową, nie zaś państwową. OBCZYŻNA, odbierana jako przeciwieństwo OJCZYŻNY, przedstawia się w świadomości współczesnych studentów częściej jako oddalony fragment przestrzeni, któremu brakuje jakiegokolwiek rozczłonkowania na komponenty. Introspektywne spojrzenie pozwala zobaczyć obczyznę jako miejsce naznaczone przez niewykonanie wielu warunków koniecznych dla harmonijnego istnienia człowieka. [JB]

353. Ždanova Vladislava, «*Russkij*» i «*rossijskij*» v jazyke metropolii i diaspory *kak projekcija individual'noj identičnosti*. [T] 20, 2008, s. 243–255. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka analizuje zmiany semantyki leksemów *russkij* i *rossijskij* w Rosji i w diasporze. Swoistość tych przymiotników jest wprost związana z ich funkcją identyfikacyjną, a zmiany w semantyce – ze zmianami kodu identyfikacyjnego nosicieli języka. Dla mieszkańców rosyjskiej diaspory w Niemczech rozgraniczenie semantycznych sfer tych pojęć nie jest tak istotne, samoidentyfikacja bowiem opisywana jest przez nich przy pomocy leksemu *russkij*, natomiast *rossijskij* rozpoznawany jest przez nich jako synonim *russkogo* w stylu oficjalnym, w wyniku czego dochodzi do poszerzenia semantyki leksemu *russkij*, który zaczyna być używany dla opisu wszystkich znaków „rosyjskiej obecności na świecie”: państwowych, językowych, narodowych, religijnych i ustrojowych (więc *russkij* oznacza zarówno prawosławny, jak i sowiecki). Poszerzenie semantyki odbywa się nie bez wpływu języka niemieckiego. W Rosji *russkij* i *rossijskij* mogą być określone jako znaki „zewnętrznej” i „wewnętrznej”

identyfikacji, a osobiste preferencje językowe mogą świadczyć o kulturowej i politycznej pozycji nadawcy. Konsekwentne użycie słowa *russkij* zamiast *rossijskij* dla określenia kategorii państwowo-terytorialnych może być zarówno cechą mowy potocznej, jak i wyrazem świadomego sprzeciwu wobec ekspansji przymiotnika *rossijskij*. W ten sposób w Rosji i w rosyjskiej diasporze w Niemczech różni się nie tylko status lingwistyczny analizowanych leksemów, lecz również ich status semiotyczny oraz rola w procesie budowania samoidentyfikacji.

354. Žujkova Margarita V., *Nominacija smerti i arhaičeskoe myšljenje*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 67–80. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Nazwy śmierci w językach słowiańskich są determinowane kulturowo i zawierają refleksy myślenia archaicznego. Autorka wskazuje na dwie serie nazw i dwie różne interpretacje śmierci utrwalone w językach i kulturach słowiańskich: śmierć „naturalną”, przygotowaną, dobrą, nazywaną wyrazami opartymi na psł. rdzeniu **mr- / *mer- / *mir-* (pol. *śmierć*, ukr. i ros. *smert'*, ros. fraz. *krasnaja smert'*, pol. *dobra śmierć*), i „nienaturalną”, często zaskakującą, niedobrą – nazywaną wyrazami opartymi na psł. rdzeniu **gyb- / *gǫb- / *gub-* (pol. *ginąć, zginać*, ros. *pogibnut'*, ukr. *hynuty, pohybel*). Szczegółowiej analizuje drugą nazwę, która przeszła interesujący rozwój od znaczenia ‘krzywości’ (dobrze zachowanego m.in. w polskich czasownikach *giąć, zginać* ‘czynić nieprostym, wykrzywiać’) i związanego z nim znaczenia ‘niekompletności’ (psł. wyraz **kriv-* znaczący tyle, co ‘chromy, kulawy’, autorka wiąże etymologicznie z **kriti* ‘ciąć’), poprzez znaczenie ‘cierpieć’, ‘powodować cierpienie’ (por. pol. *ginąć, gubić*) do ‘umierać’ i ‘powodować śmierć’. Taka ewolucja semantyczna miała kulturowe, mitologiczne oparcie w systemie starosłowiańskich opozycji prawy/lewy, prosty/krzywy, które odnosiły się nie tylko do sfery fizycznej, ale także społecznej i etycznej, i podlegały nadrzędnemu wartościowaniu w kategoriach dobry/zły, jak na to wskazują dane folklorowe (przysłowia, zaklęcia magiczne, bajki). [JB]

355. Žujkova Margarita V., *Semantyka spotkania w tradycyjnej kulturze Słowian*. [T] 12, 2000, s. 39–52. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Spotkanie jest w kulturach tradycyjnych pojmowane jako wydarzenie semiotyczne, niezależnie od tego, czy jest ono zamierzone, czy przypadkowe. Dlatego przebieg spotkania poddawany jest szeregowi reguł kulturowych, jego scenariuszem rządzi etykieta. Autorka za Bajburinem dzieli spotkania na trzy klasy ze względu na stopień semiotyczności: maksymalnie znaczące (spotkania rytualne), minimalnie znaczące (zwyczajowe) i spotkania o zmiennej semiotyczności. Pierwsze mają charakter prognostyczny, są dla uczestników źródłem informacji o przyszłości (spotkanie kobiety z pustymi wiadrami wroży nieszczęście, spotkanie wilka – szczęście). Autorka analizuje przykłady z tradycji wschodniosłowiańskiej, zwracając uwagę na obecność w języku (w leksyce i przysłowiach) wielu wierzeń dotyczących ukrytego sensu spotkań. [JB]

356. Žujkova Margarita V., *Slavjanskij koren' *pust- v kontekste konceptual'noj opozicii svoj/čужoj*. [T] 19, 2007, s. 211–224. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Autorka wychodząc z założenia, że w epoce starosłowiańskiej rdzeń **pust-* służył jako jeden ze sposobów nazywania „obcej” (nieoswojonej) przestrzeni, na materiale danych językowych rekonstruuje archaiczną semantykę tego konceptu. Badaczka najpierw analizuje semantykę komparatywu *pušče (puššij)*, następnie poprzez analizę aktualnej semantyki rosyjskiego czasownika *pustit'* i jego pochodnych ustala związek semantyczny pomiędzy imiennym i czasownikowym rdzeniem **pust-*, co pozwala jej wytłumaczyć pojawienie się semantyki ruchu w rdzeniu czasownikowym. Zdaniem badaczki czasownik **pustiti* pierwotnie związany był wyłącznie z lasem i oznaczał ‘pozwolić lasowi rosnąć, nie powstrzymywać jego rozprzestrzeniania’, a ponieważ wzrost roślin (zwłaszcza drzew) odbierany był jako aktywna ekspansja na wolną, pustą przestrzeń, koncept wzrostu okazał się ściśle

powiązany z ruchem, więc właśnie na tej bazie czasownik **pustiti* otrzymał aktualne dla języków słowiańskich znaczenie ‘pozwolić się ruszać’. [JB]

II. Próbné wersje artykułów do *Słownika stereotypów i symboli ludowych*

357. Adamowski Jan, *Gościniec ‘droga’ w wierszowanym folklorze polskim*. [T] 2, 1989, s. 73–83.

Wieloznaczny wyraz *gościniec* w polskim folklorze wierszowanym występuje jako: (1) ‘gospoda, karczma’, (2) ‘podarunek, prezent’, (3) ‘droga’. Bazując na tekstach pieśni miłosnych i pogrzebowych, przysłów, zagadek i zamówień, autor dokonuje szczegółowej analizy *gościńca* w jego trzecim znaczeniu – ‘drogi’. Jest ono dla polskiego folkloru wierszowanego najbardziej typowe i ma największą frekwencję. [ŁT/JB]

358. Adamowski Jan, *Językowy portret lądu w polskiej kulturze ludowej*. [T] 5, 1992, s. 83–94.

Autor przedstawia etymologię słowa *ląd* i ujawnia przeobrażenia semantyczne, jakie ten wyraz przeszedł. Specyfikę ludowego obrazu *lądu* budują następujące kategorie: pochodzenie (powstanie) *lądu*, cechy (suchy, wysoki, stały), opozycja (*ląd* ‘miejsce życia’ – *woda* ‘miejsce śmierci’), kolekcja, ekwiwalencja i kategoria najistotniejsza – lokalizacja.

Dla ludowego obrazu obiektu (*lądu*): (1) kwestią podstawową jest relacja lądu do wody (opozycja); (2) swoisty punkt widzenia przedmiotu (znaczna subiektywność językowego obrazu lądu); (3) silna pozytywna aksjologizacja wyobrażenia: bezpieczeństwo, zachowanie życia, kontakt z domem itp.; (4) dominuje aspekt lokalistyczny. [ŁT/JB]

359. Adamowski Jan, *Kulturowe funkcje miedzy*. [T] 4, 1991, s. 65–82.

Artykuł stanowi próbę interpretacji semantycznej wyobrażeń miedzy w polskiej kulturze ludowej. Autor pokazuje, że miedza pełniła (a w wielu sytuacjach nadal pełni) bardzo zróżnicowane funkcje. Ich systematyka rozpięta jest od konkretnych rzeczywistych potrzeb gospodarczych, po role obrzędowe, magiczne, a nawet często poetyckie.

Po zarysowaniu roli miedzy w różnych sferach życia społeczności wiejskiej, takich jak: funkcje gospodarcze, rozgraniczanie gruntów, pochówki, lecznictwo ludowe, wierzenia demonologiczne, zwyczaje i obrzędy, magia czy konteksty miłosno-zalotne, autor przedstawia uwagi o przekonaniach ludowych dotyczących omawianego obiektu. W wielu przypadkach przybierają one postać zakazów (rzadziej nakazów), które tworzą rodzaj tradycyjnego kodeksu postępowania. [ŁT/JB]

360. Anusiewicz Janusz, *Językowo-kulturowy obraz kota w polszczyźnie*. [T] 3, 1990, s. 95–141.

Autor stara się (traktując język jako środek i narzędzie opisu oraz ujęcia wszelkich elementów rzeczywistości, jako coś, co pośredniczy w usiłowaniach człowieka dotarcia do świata, który go otacza) udzielić odpowiedzi na następujące pytanie: jaka wiedza o kocie została utrwalona i skumulowana w ciągu wieków w języku polskim oraz w kulturze polskiej, szczególnie zaś w kulturze ludowej. W tym celu rejestruje cechy typowe i powtarzalne (przyjęte, utrwalone i zaabsorbowane przez społeczność posługującą się językiem polskim) zakodowane w potocznej świadomości użytkowników języka polskiego, odnoszone do klasy kotów oraz wszelkich wartościowań, sposobów postrzegania, doświadczeń związanych z obserwacją zachowań poszczególnych przedstawicieli tej klasy zwierząt.

Efektem rozważań autora jest zaproponowana przez niego, zawierająca cechy kategoryjne i stereotypowe, definicja kognitywna *kota*: ‘zwierzę niewielkich rozmiarów o ostrych, zakrzywionych, chwytliwych pazurach, dobrym wzroku, kształtnej, okrągłej głowie; o zwinnym, smukłym ciele pokrytym miękką, puszystą sierścią; przymilne i figlarne – stąd też hodowane często przez człowieka dla zabaw, jak również do łowienia myszy; nieznoszące psów, mruczące i miauczące, lubiące mleko; polujące w pojedynkę; zachowujące się cicho i bezszelestnie. Przypisuje się mu takie cechy jak: spryt, mądrość, przebiegłość, przemyślność, ostrożność, przezorność, zręczność oraz nieustrasliwość, niezależność i samodzielność. Ze względu na swój wdzięk i łagodność, tudzież przyjemne wrażenia dotykowe związane z jego miękką sierścią, jak również użyteczność, darzone jest przez człowieka sympatią i cieszy się jego przychylnością’. [LT/JB]

361. Bartmiński Jerzy, Majer-Baranowska Urszula, *Dunaj w polskim folklorze*. [T] 8, 1996, s. 167–184.

Autorzy przedstawiają projekt hasła *Dunaj* do *Słownika stereotypów i symboli ludowych*. Jako wyraz pospolity *dunaj* jest w polszczyźnie ludowej poetyzmem o podstawowym znaczeniu ‘wielkiej, głębokiej wody’; w przysłowiach i pieśniach przybiera bogate znaczenia symboliczne: swobody, młodości, miłości oraz początku i końca granicy przestrzennej i życiowej; w pieśniach weselnych także drogi, która łączy bliskich ludzi, oraz miejsce skupienia mocy życiodajnej i sakralnej. Językowy obraz *dunaju* jest kwintesencją stereotypów *wody* i *rzeki* utrwalonych w polskim folklorze. W okolicach Biłgoraja *dunaj* oznacza koledy życzące dla dziewczyny i chłopca z motywem zamążpójścia/ożenku – zwane inaczej *pieśniami dunajowymi*. [LT/JB]

362. Bartmiński Jerzy, Niebrzegowska Stanisława, *Stereotyp słońca w polszczyźnie ludowej*. [T] 6, 1994, s. 95–143.

Autorzy przedstawiają polski ludowy stereotyp słońca. Jest on antropocentryczny, budowany na podstawie doświadczeń potocznych, kontrastujących z obrazem naukowym – tkwi korzeniami w głębokiej przeszłości. Zawiera ślady animizmu oraz archaicznego religijnego kultu słońca, zachowuje związek z uniwersalną symboliką, przyłącza naddane sensy takie, jak ‘życie’, ‘szczęście’, ‘wolność i swoboda’, ‘męskość’ itd.

Językowo-kulturowy obraz słońca przedstawiają, opierając się na XIX- i XX-wiecznej dokumentacji polskiej kultury ludowej zgromadzonej w pracowni etnolingwistycznej Instytutu Filologii Polskiej UMCS. Znaczną jej część stanowią materiały terenowe zebrane w latach 1960–1994 przez zespół etnolingwistyczny.

Wyróżniają cztery warianty stereotypu słońca, ściśle powiązane ze sobą, ujmujące realnie istniejący fizyczny obiekt w różny sposób: (1) słońce jako ‘dienne światło na niebie’ (wariant podstawowy i najbogatszy, obejmujący wiele aspektów przedmiotu, poza stałymi, jak: kategorie nadrzędne, opozycje, kolekcje, pochodzenie, wygląd, właściwości, czynności, przeżycia, rozmowy ze słońcem, obiekt, czas i przestrzeń, przepowiednie i zapowiedzi, ekwiwalencję oraz symbolikę), (2) słońce jako ‘blask, ciepło’; (3) ‘miejsce nasłonecznione’; (4) ‘pogoda słoneczna’. Osobno przedstawiają hasła: wschód, zachód i zaćmienie słońca. Proponują gatunkowy układ w części dokumentacyjnej artykułu hasłowego. [LT/JB]

363. Bączkowska Grażyna, *Korowaj*. [T] 1, 1988, s. 79–99.

Artykuł hasłowy dotyczący *korowaja*, składa się on z trzech części. Po wstępie następuje explicacja (podane są: etymologia, synonimy, cechy, wygląd, funkcje itd.). We wschodniej Polsce było to ciasto weselne (odpowiednik zachodniopolskiego kołacza). Ma on bogate znaczenie symboliczne. Na weselu pełniło funkcje chleba, którym wszyscy byli obdarowywani. Upatruje się związków *korowaja* z *krową* – symbolem urodzaju, niekiedy płodności. Do wykonania *korowaja* używano mąki pszennej, specjalnej wody, mleka, sera, masła i jaj. *Korowaj* był duży i okrągły. Składał się z wierzchu oraz

spodu, tzw. *podeszwy*. Wierzch korowaja był zdobiony figurkami wykonanymi z ciasta. W środku umieszczano gałązkę z jabłkami, tzw. *róźdzkę*, lub wiele zielonych gałązek, tzw. *las*. Na obwodzie znajdował się najczęściej warkocz lub łańcuch z ciasta. Dzielenie korowaja w czasie uczyty weselnej miało uroczysty charakter. W pierwszej kolejności korowaj otrzymywali państwo młodzi oraz drużyna weselna, w drugiej zaś pozostali weselnicy. Spodem korowaja częstowano muzykantów. Przygotowywano najczęściej jeden korowaj. Dla dzieci robiono małe korowaje w kształcie gąsek lub szyszek, tzw. *korowajki*. Obecnie jest rzadkością na weselu, a jego miejsce zastąpił tort przygotowywany jednak bez tradycyjnych ceremonii. W części trzeciej artykułu umieszczono cytaty z pieśni ludowych. [LT/JB]

364. Bączkowska Grażyna, *Role pana młodego w lubelskich obrzędach weselnych*. [T] 7, 1995, s. 117–133.

Autorka prezentuje szczegółową charakterystykę pana młodego. Na ten całościowy opis składają się: nazwy postaci funkcjonujące w tradycji ludowej, rys zewnętrzny (tj. strój, towarzyszące panu młodemu atrybuty przedmiotowe), portret psychologiczny postaci, skład drużyny weselnej oraz role, jakie pełni pan młody w obrzędzie. W zebranej dokumentacji źródłowej (pieśni, relacje potoczne o weselu, materiały etnograficzne) występuje kilkanaście nazw pana młodego. Są to m.in.: *pan młody, młody, nowożeniec, narzeczony, kniaź*. Najważniejszym elementem w charakterystyce pana młodego są pełnione przez niego role w czasie trwania wesela. Był on: (1) zalotnikiem, (2) organizatorem akcji weselnej, (3) zdobywcą. [LT]

365. Czyżewski Feliks, *Zmora*. [T] 1, 1988, s. 133–143.

W szkicu artykułu do *Słownika stereotypów i symboli ludowych* autor przedstawia charakterystykę postaci demonicznej *zmory* (zwanej również *morą, gniotkiem, dusiołkiem, nocnicą*). Jest to zjawia nocna dusząca ludzi, zwierzęta, rośliny i wysysająca z nich krew i soki. Autor dokonuje systematycznego zestawienia cech tej zjawy. Analiza zawiera informacje dotyczące: etymologii jej nazw, jej cech zewnętrznych (blada, chuda, śliska itd.) i zakresu działania (szkodliwa, złośliwa, bezlitosna, okrutna w mordowaniu ludzi itd.), zachowania się jej wobec człowieka, miejsca (izba, rozstaje dróg itd.) i czasu jej pojawiania się oraz sposobów obrony przed nią. [LT]

366. Kominek Andrzej, *Językowy obraz Kościoła z punktu widzenia głównych sił społecznych w Polsce w latach 1980–1981*. [T] 8, 1996, s. 201–233.

Celem tego opracowania jest zestawienie cech przypisywanych Kościołowi i odtworzenie ich różnych konfiguracji tworzących całościowy językowy obraz Kościoła. Autor mówi o różnych wariantach znaczenia, bo Kościół należy do nazw wspólnot ludzkich o wysokim stopniu aksjologizacji. Pojęcia oznaczające tego typu obiekty są nośnikami określonych wartości, są powiązane z interesami i opcjami ideowymi określonych grup ludzi.

Autor w analizie posługuje się następującym zestawem kategorii: (1) pojęcie nadrzędne, (2) kolekcje; (3) cele Kościoła, (4) funkcja religijna Kościoła, (5) funkcja społeczna Kościoła, (6) funkcja polityczna Kościoła, (7) atrybuty Kościoła, (8) działania Kościoła, (9) relacja Kościół – człowiek, (10) relacja Kościół – rodzina, (11) relacja Kościół – naród, (12) relacja Kościół – ojczyzna, (13) relacja Kościół – społeczeństwo, (14) relacja Kościół – państwo, (15) relacja Kościół – klasa robotnicza, (16) relacja Kościół – partia, (17) relacja Kościół – „Solidarność”, (18) relacja Kościół – świat, (19) relacja Kościół – świat pracy, (20) relacja Kościół – świat kultury, (21) relacja Kościół – ludzie spoza Kościoła, (22) efekty działalności Kościoła, (23) owoce pracy Kościoła, (24) Kościół jako obiekt, (25) ludzie Kościoła. Podane kategorie stanowią swego rodzaju zestaw potencjalnych narzędzi mających służyć analizie materiału. [LT]

367. Kozioł Maria, *Strzygoń*. [T] 2, 1989, s. 85–92.

Autorka, bazując na materiałach kartoteki słownika etnolingwistycznego, przedstawia charakterystykę postaci *strzygonia* (jego żeński odpowiednik to *strzyga*). Autorka dokonuje systematycznego

zestawienia cech tej półdemonicznej zjawy, z myślą o dalszych studiach porównawczych (z innymi postaciami demonologii ludowej). Analiza zawiera informacje dotyczące: sposobów transformacji w strygonia, jego cech zewnętrznych i zakresu działania, miejsca i czasu jego pojawiania się, sposobów jego nieszkodliwiania oraz ochrony człowieka przed staniem się tą istotą. [LT/JB]

368. Maćkiewicz Jolanta, *Morze*. [T] 3, 1990, s. 77–94.

Autorka przedstawia artykuł hasłowy *morze* do *Słownika ludowych stereotypów językowych*. Układ materiału, podobnie jak w pokrewnych artykułach, obejmuje dwie części: (1) eksplikacyjną, w której podaje się w postaci zdań definicyjnych ustabilizowane charakterystyki, jakie otrzymuje przedmiot hasłowy w tradycji ludowej i jakie pozwalają odtworzyć jego językowo-kulturowy obraz; (2) dokumentacyjną, która zawiera przede wszystkim cytaty z ludowych tekstów, w jakich funkcjonuje hasło. [LT/JB]

369. Majer-Baranowska Urszula, *Stereotyp językowy PŁACZU w polszczyźnie ludowej*. [T] 1, 1988, s. 101–131.

Szkic jest próbą prezentacją artykułu do *Słownika ludowych stereotypów językowych* na temat płaczu. Etap ten objął: po pierwsze – uporządkowanie dokumentacji (którą stanowiło około tysięcy użyć czasownika *plakać*, przede wszystkim w ludowych tekstach wierszowanych), po drugie – próbę uchwylenia prawidłowości i tendencji językowych zaświadczonych w zebranym materiale. Po opisanu relacji semantycznych, w jakie wchodzi *plakać* z innymi czasownikami, autorka przechodzi do opisu treści konotowanych przez czasownik *plakać*. Zgodnie z koncepcją przyjętą w *Zeszytach próbnym SLSJ* stara się opisać stereotyp płaczu, wydzielając kategorie semantyczne. Dla czasownika *plakać* kategorie nadrzędne to podmiot (kto płacze) i przyczyny płaczu. Obie te kategorie muszą być opisywane łącznie, ponieważ w zależności od tego, kim jest podmiot, zmieniają się przyczyny płaczu. Kategorie podmiotu i przyczyny implikują w kolejności kategorie takie, jak: skutek, miejsce, czas. Poza tymi implikacjami leży kategoria sposobu (odpowiadająca atrybutowi w opisie rzeczowników). Do części eksplikacyjnej dołączona została obszerna część dokumentacyjna (144 cytaty z pieśni ludowych). [LT/JB]

370. Marczewska Marzena, *OSIKA w ludowym językowym obrazie świata*. [T] 7, 1995, s. 97–115.

Celem artykułu jest odtworzenie (utrwalone w języku i kulturze) obrazu drzewa, które w tradycji ludowej jest niezwykle silnie obciążone ładunkiem „niesamowitości”, mianowicie – osiki.

Obraz osiki utrwalony w języku i kulturze ludowej jest konsekwencją pewnego nadrzędnego przyporządkowania tego drzewa do drzew złych (jedynę drzewo, które się trzęsie), powiązanych z diabłem, istotami o medialnej naturze i wszelkimi szkodliwymi mocami (magią). Podporządkowanie takie zostało utrwalone (częściowo) w nazwach tego drzewa zróżnicowanych terytorialnie. Układ kategorii i ich wypełnienie określoną treścią świadczy o tym, że obraz osiki jest rezultatem swoiście interpretowanych zjawisk otaczającego świata i oddaje punkt widzenia człowieka stykającego się z przyrodą i zastanawiającego się nad wszystkim, co w przyrodzie nieoczekiwane, tajemnicze i nie do końca objaśnione. [LT/JB]

371. Mazurkiewicz Małgorzata, *Marmur. Dwie wersje artykułu hasłowego do „Słownika ludowych stereotypów językowych”*. [T] 3, 1990, s. 71–75.

Autorka przedstawia dwie wersje artykułu hasłowego *marmur*. Pierwsza – silnie uschematyzowana, adresowana raczej do odbiorców z kręgu badaczy folkloru i języka, druga – ujęta swobodniej, przeznaczona do szerszego odbioru (także dla nieprofesjonalistów). Zasadnicze kategorie, stanowiące o strukturze kognitywnej hasła, są w obu wersjach eksplikacji takie same: (1) usytuowanie w nadrzędnej klasie wraz z etymologią słowa; (2) wygląd; (3) cechy nie związane z wyglądem; (4) kolekcje (współwystępowanie); (5) zastosowanie jako materiału. Wersja pierwsza jest pozbawiona odniesienia

do języka ogólnego, wersja druga – jako bardziej popularna – zawiera takie odniesienie. Inne jest w obu wersjach miejsce odnotowania liczby potwierżeń wystąpienia wyrazu: w wersji pierwszej – łącznie z dokumentacją, w wersji drugiej – w ramach eseistycznej eksplikacji. Poza tym dokumentacja dla obu ujęć jest jednakowa. [LT]

372. Niebrzegowska Stanisława, *Nów w polskiej kulturze ludowej i gwarach*. [T] 5, 1992, s. 73–82.

Wykorzystując założenia definicji kognitywnej, autorka rekonstruuje obraz pierwszej fazy widoczności księżycy – nowiu – w języku i w kulturze ludowej. Komponenty składające się na stereotyp *nowiu* układają się w konfiguracje aspektów (faset, kategorii semantycznych) takich, jak: nazwy, wygląd, atrybuty przedmiotowe, zachowania werbalne wobec księżycy na nowiu, zachowania niewerbalne, działania sprawcze nowiu, tło czasowe, lokalizacja, przepowiednie. Dobór i układ kategorii semantycznych stanowi o modelu kognitywnym pojęcia.

373. Niewiadomski Donat, *Semantyka jajka w rytach orki i siewu*. [T] 2, 1989, s. 61–72.

Bazując na dokumentacji etnograficznej, odnoszącej się do XIX-wiecznych rytów orki i siewu, autor opisuje semantykę jajek zastosowanych w symbolizujących działaniach proagrarnych. Semantyka ta kształtuje się na podstawie wielu aspektów rytualnych i zależy od: (1) występujących na jajkach motywów zdobniczych (motywy fitomorficzne, obejmujące różne postaci drzew i astromorficzne, wchodzące w krąg symboliki słońca, np. swastyki); (2) rodzajów kolorów używanych do ich barwienia (najczęściej żółtego – symbolizującego obecność Boga, witalne słońce osiągnięte przez podobieństwo z odcieniem złotym; czerwonego – symbolizującego krew, ogień, płodność, czyli siły życiowe, również radość, małżeństwo oraz dającego ochronę kobietom ciężarnym i niemowlętom; zielonego – związanego trwale z roślinnością, przyrodniczą odnową świata, nadzieją pobudzenia płodności matki-ziemi); (3) funkcji przydzielonych jajkom w ogólnym planie kultury ludowej, które zależą od semantyki pozostałych „kontekstowych” rytów. Najbardziej charakterystyczne funkcje to: kosmogoniczna, adopcyjna, wegetacyjna, erotyczno-matrymonialna, apotropeiczna, lecznicza i demaskatorska. Układają się one w kilka linii tematycznych: kreacji kosmicznej, rozbudzenia płodności życia ludzkiego i przyrodniczego, adopcji do pośmiertnego bytu wiecznego oraz ochrony różnych form ziemskiej egzystencji. Nadrzędną kategorią w tych przypadkach okazuje się życie, wokół którego ześrodkowują się ryt i wierzenia społeczności rolniczych; (4) kościelnej sakryfikacji jajka oraz jego ludowej sakralizacji wierzeniowej. [LT/JB]

374. Niewiadomski Donat, *Semantyka ziarna w inicjalnych rytach siewnych*. [T] 4, 1991, s. 83–103.

Określenie sensu rytów siewnych jest możliwe wtedy, gdy zwróci się uwagę na kulturowe znaczenie żniw i dożynek. Żniwa rozgrywały się w czasie szczególnie symbolicznym, będącym punktem szczytowym dorocznego cyklu gospodarczego i biegnącego równoległe wobec niego cyklu zachowań kulturowych. Dopełnieniem symbolicznych zabiegów żniwnych są dożynki. Autor przedstawia zachowania kulturowe, w których sakralna moc ziarna widoczna jest w czasie świąt katolickich, zwłaszcza święta Matki Boskiej Zielnej.

Poza rytami siewnymi ziarno występuje jeszcze w licznych sytuacjach kulturowych, gdzie wykazuje się wieloraką symboliką. Za najciekawsze autor uważa znaczenia niesione przez ziarno w cyklu zwyczajów rodzinnych (chrzestnych i pogrzebowych), dorocznych (ryty odbywane w okresie Bożego Narodzenia) oraz przy okazjonalnych praktykach gospodarczych i zabiegach leczniczych. Przytoczony materiał kulturowy pokazuje, że w rytach siewnych wspólną płaszczyzną tematyczną ziarna stwarzają jego odniesienia przyszłościowe. Ku nim prowadzą sensory nasion ujawniające się w konkretnych działaniach ludowych. Poszczególne funkcje ziarna: odrodzeńcza, ochronna, adopcyjna, wróżebna,

inicjalna, wywoływania płodności, jednoczą się w znaczeniowym planie nowego życia, zarówno doczesnego, jak i wiecznego, ludzkiego i roślinnego. [LT]

375. Pelletier Catherine, *Stereotyp językowy KOBIECY w przysłowiaach francuskich i polskich*. [T] 8, 1996, s. 185–199.

Celem i przedmiotem rozprawy jest skonfrontowanie obrazów KOBIECY polskiej i kobiety francuskiej utrwalonych w przysłowiaach. Są to obrazy-stereotypy, które mają charakter wyjątkowo silny i trwały, mimo że często traktuje się je żartobliwie. Przysłowiaa polskie i francuskie odnoszące się do kobiety skupiają się wokół następujących podstawowych haseł: *kobieta/femme, żona/femme, dziewczyna/fille, panna/demoiselle, stara panna/vieille fille, wdowa/veuve*.

Autorka poprzez zestawienie najistotniejszych cech semantycznych oraz przekonań i symboli ukazuje podstawowe różnice i podobieństwa, jakie zachodzą w funkcjonowaniu pojęcia KOBIECY w języku polskim i francuskim. Podstawowe różnice dotyczą: (1) leksemów (w języku polskim jest ich siedem, natomiast pole leksykalne we francuskim jest uboższe), (2) znaczeń konotacyjnych przypisanych do tych leksemów (cechy konotacyjne *kobiety/femme* tworzą zbiór bardzo bogaty i można go uporządkować według następujących kategorii: aspekt fizyczny, aspekt psychiczny, aspekt społeczny, aspekt seksualny). [LT]

376. Szadura Joanna, *Popiół. Hasło do „Słownika stereotypów i symboli ludowych”*. [T] 7, 1995, s. 81–96.

Autorka przy budowaniu hasła *popiół* korzysta z następujących poświadczeń językowych: frazeologizmów, ballad, pieśni żalotnych i miłosnych, pieśni pogrzebowych, baśni i legend.

W języku polskim słowo *popiół* obok podstawowego znaczenia ‘to, co zostaje po spaleniu, jasnoszary proch, mialki i lekki’, ma znaczenie ‘doczesne szczątki człowieka, prochy ludzkie’. *Popiół* jako pozostałość po spaleniu bądź rozkładzie jest powszechnym symbolem śmierci, zniszczenia. Przez swe podobieństwo do prochu/pyłu/ziemi jest symbolem zmartwychwstania, odrodzenia do nowego życia. Symbolizuje los człowieka, krótkość życia, śmierć, żalobę, zmartwychwstanie, grzech, pokutę, skrucbę, oczyszczenie. [LT]

III. Materiały

377. Adamowski Jan, *Lubelskie przekazy o zachowaniach magicznych*. [T] 13, 2001, s. 247–265.

W kulturze ludowej magia jest jednym z istotniejszych sposobów kreowania świata rzeczywistego poprzez odwołanie do sił i mocy nadnaturalnych. Cechą zachowań magicznych jest też wiara w swoistą realność tego typu działań, mogących mieć zarówno skutki pozytywne, jak i negatywne. Magia odwołuje się do różnorodnych kodów i technik. Postawa magiczna jest wpisana w zespół podstawowych funkcji języka. Tę rolę szczególnie wyraziście realizują różnego rodzaju słowne zamawiania, które m.in. dotyczą zdrowia, miłości, płodności, ale mogą też mieć odniesienia do zabezpieczenia: ochrony urodzajów, powodzenia na wojnie itp. W sensie komunikacyjnym słowne działania magiczne zawsze jest wpisane w szerszy kontekst i obejmuje również sferę wierzeń i praktyk. Istotne są tu specjalne symboliczne atrybuty przedmiotowe, czas i miejsce oraz podmiot działania, którym nie może być każdy człowiek. Charakterystyczną cechą zachowań magicznych jest też ich ścisły związek z religią.

Prezentowany zbiór 42 tekstów pochodzi z obszaru dzisiejszego woj. lubelskiego. Dotyczą one kilku głównych wątków tematycznych: (1) działań dotyczących ludowego lecznictwa, w tym przede wszystkim ochrony zdrowia dzieci, (2) zakazów i nakazów odnoszących się do kobiety ciężarnej

i narodzin dziecka; (3) ochrony dzieci przed złym wpływem demonów; (4) zabezpieczenia potrzeb agrarnych i hodowlanych. [LT]

378. Adamowski Jan, *Nadbużańskie sobótki (z przekazu Niny Nikołajuk)*. [T] 4, 1991, s. 105–113.

Zwyczaje świętojańskie należą typologicznie do najstarszych pogańskich obrzędów i jako takie dochowały się w zupełnie szczątkowych relacjach. Autor przedstawia grupę pieśni świętojańskich śpiewanych w Kijowcu. Zarówno w tekstach pieśni, jak i w komentującym wywiadzie wyraża się pełny sens świętojańskich obrzędów jako święta ognia i wody – żywiołów niszczących, ale w tym wypadku raczej życiodajnych i oczyszczających. Życiodajność w tym przekazie związana jest głównie z symboliką wody. Sens oczyszczający tekstów sobótek z Kijowca związany jest z symboliką ognia (skoki przez ognisko). Na drugim planie ujawnia się tu także funkcja zabezpieczająca święta sobótkowego. Informatorka, Nina Nikołajuk, w wywiadzie dosyć obszernie przedstawia fakt zbierania w tym czasie różnych ziół bardzo pomocnych w ludowym leczeniu. Jako zabezpieczenie zabudowań przed piorunami można natomiast interpretować zwyczaj zatykania w strzechę zielonych gałęzi. [LT]

379. Adamowski Jan, *Podlaskie pieśni weselne z Wólki Polinowskiej*. [T] 1, 1988, s. 173–181.

W artykule zaprezentowano sześć podlaskich pieśni weselnych (w tym długą pieśń korowajową) zapisanych od Leokadii Nitychoruk (urodzonej w roku 1922 w Wólce Polinowskiej, gmina Konstancyńów). Nagrania sporządzono w lutym 1983 roku w Lublinie w trakcie przesłuchania L. Nitychoruk i jej męża Waleriana przez Komisję Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Teksty (bez melodii) są obudowane komentarzem wykonawcy oraz krótkim wstępem wydawcy. [LT]

380. Adamowski Jan, *Współczesne opowieści i pieśni Maryjne z Mazowsza i Podlasia*. [T] 8, 1996, s. 235–262.

Autor publikuje teksty (3 opowieści i 10 pieśni) z terenów Mazowsza i Podlasia, których tematem jest postać Matki Bożej.

W polskich ludowych przekazach religijnych jest to wątek bardzo typowy i zarazem powszechny. Świadczy o tym niezwykle rozwinięty kult maryjny. W polskiej kulturze ludowej kult maryjny funkcjonuje jako zespół zróżnicowanych co do pełnionej funkcji, stereotypowych myślowych obrazów. Matka Boska zawsze w sposób cudowny ukazuje się ludziom. Jest cudotwórczynią – uzdrowia nieuleczalne choroby. Jest Pocieszycielką i Orędowniczką „grzesznych ludzi”, a po śmierci – „grzesznych dusz”. Przedstawione teksty wskazują na jeszcze inne wyobrażenia o Matce Bożej. Oprócz roli Królowej Polski Maryja często jest opiewana także jako Królowa danego regionu. Ponadto, w ramach ogólnej funkcji Opiekunki, w sposób szczególnie Matce Bożej przypisuje się opiekę nad sierotami, wdowami i ludźmi najbiedniejszymi. [LT]

381. Adamowski Jan, Bartmiński Jerzy, Niebrzegowska Stanisława, *Ptaki, zwierzęta i rośliny w relacjach gwarowych z okolic Biłgoraja*. [T] 7, 1995, s. 135–178.

Autorzy prezentują materiały zebrane w okolicach Biłgoraja w maju 1990 roku podczas obozu naukowego. Teksty te nazywają „relacjami”, by podkreślić ich jedność tematyczną przy zróżnicowanym charakterze gatunkowym. Wszystkie mają odniesienie do tematyki zwierzęcej i roślinnej. Na teksty-relacje składają się w pewnej części znane gatunki folkloru, takie jak pieśni, zagadki, przysłowia, podania, bajki, opowieści wierzeniowe, w większości jednak są to zapisy tekstów niekliszowanych, a więc jeszcze nie folkloryzowanych. Owe teksty to także opowiadania potoczne informujące o ludowych praktykach leczniczych, o wierzeniach, na których praktyki te się opierają, przeważnie uzyskiwane w toku wywiadów przeprowadzonych z użyciem kwestionariusza. Przedstawiają topikę ludową, tj. zespoły ustalonych stereotypowych sądów przekonaniowych o świecie zwierząt i roślin. [LT]

382. Adamowski Jan, Doda Jadwiga, Mickiewicz Halina, *Śmierć i pogrzeb w relacjach Polaków mieszkających na Białorusi*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 253–318.

Religijną i kulturową doniosłość problematyki śmierci dla kultury typu ludowego potwierdza rozbudowany system wierzeń i zwyczajów, jaki towarzyszy umieraniu i pogrzebowi.

Autorzy na podstawie materiału zebranego od Polaków zamieszkujących na Białorusi pokazują, że jest on zorganizowany wokół kilku podstawowych kręgów i dotyczy: (1) sytuacji bezpośrednio poprzedzającej moment śmierci, co wyraża się w różnych możliwościach wieszczenia bądź przeczwania śmierci, (2) zespołu wierzeń i praktyk religijnych związanych z chwilą konania, które ułatwiają lub utrudniają śmierć, (3) praktyk i wierzeń dotyczących przygotowania nieboszczyka do pogrzebu, (4) sposobów organizowania domowego *czuwania* przy zmarłym, (5) organizacji i przebiegu wprowadzania zwłok i pogrzebu, (6) obchodzenia rocznic i świąt zmarłych, (7) pośmiertnych kontaktów dusz zmarłych osób z miejscami i osobami, z którymi były one związane w życiu doczesnym.

Prezentowany materiał układa się w trzy zasadnicze kompleksy. W pierwszej części wybrane dokumentacje ułożone w porządku linearnym przedstawiają strukturę ludowej wiedzy na temat śmierci i jednocześnie przebieg organizacji pogrzebu. W drugiej części opracowania zostają przypomniane niektóre napisy nagrobne z cmentarzy z okolic Woronowa. Napisy te zawierają tradycyjną metaforę, w której śmierć człowieka jest porównywana do snu czy gasnącego słońca. Końcowa partia artykułu prezentuje wybór różnorodnych pieśni pogrzebowych, jakie przy zmarłym śpiewają Polacy na Białorusi. Zebrany repertuar obejmuje około 130 utworów. Dużą grupę stanowią: (1) pieśni maryjne, a także legendy o objawieniach, (2) pieśni do świętych, patronów dobrej śmierci, (3) teksty o Sądzie Ostatecznym i przykłady napominające żyjących, (4) przykłady hymnów i psalmów, (5) pieśni o motywach sierocych. [LT]

383. Bartmińska Izabela, Bartmiński Jerzy, *Bajki Józefy Pidek*. [T] 8, 1996, s. 263–289.

Autorzy publikują teksty 10 bajek Józefy Pidek (1900–1979) z Bychawki – wsi położonej 20 km na południe od Lublina, nagrane w 1962 roku.

Większość tekstów jest znana z wcześniejszych zapisów. J. Pidek tworzyła jednak własne wersje: (1) *O złoty kacze*, (2) *O kurzyj nóżce*, (3) *Jak przędła na błoni*, (4) *Zaczarowana fujarka*, (5) *O pannie, co nie chciała iść za mąż*, (6) *O królewicu zaklętym w wieprzka*, (7) *O brzytwach i o nożach*, (8) *O złotej jabłonce*, (9) *O smoku*, (10) *O dwunastu zbójach*. [LT/AK]

384. Bartmiński Jerzy, *Trzy bajki o słońcu*. [T] 6, 1994, s. 163–167.

W bajkach lubelskich, których bogaty zbiór znajduje się w Archiwum Etnolingwistycznym UMCS, motywy solarne pojawiają się bądź to jako samodzielne przekazy, co jest stosunkowo rzadkie, bądź też w strukturze wątków wielotematycznych. Przeważnie przy tym myśli się o słońcu jak o blasku czy pogodzie słonecznej, a nie o ciele niebieskim. Autor prezentuje trzy przykłady takich bajek: (1) *Słońce, wiatr, mróz*; (2) *O dwóch braciach i sprawiedliwym słońcu*; (3) *Wnoszenie słońca do domu*. [LT]

385. Bartmiński Jerzy (red.), *Relacje o kosmosie. Teksty gwarowe z okolic Biłgoraja*. [T] 2, 1989, s. 95–149.

Materiały zaprezentowane w tym miejscu to 104 teksty gwarowe, będące zapisami autentycznymi językowo, zachowującymi składnię i słownictwo, a także układ całych tekstów razem ze spinającymi je ramami metatekstowymi i komentarzami wykonawców. Zostały one zebrane w roku 1984 w ramach seminarium magisterskiego prowadzonego ze studentami filologii polskiej UMCS przez prof. Jerzego Bartmińskiego. W czasie dwóch wypraw w okolice Biłgoraja: w dniach 25–28 kwietnia i 19–25 czerwca 1984 roku, dokonano nagrań swobodnych opowiadań oraz odpowiedzi na pytania specjalnego kwestionariusza dotyczącego kosmosu i kolędowania. Zebrane materiały w całości włączono do archiwum etnolingwistycznego w Zakładzie Języka Polskiego UMCS. [LT/JB]

386. Bartmiński Jerzy, Bączkowska Grażyna, *Materiały do sennika ludowego*. [T] 1, 1988, s. 147–171.

Autorzy publikują pierwszą część materiałów zebranych samodzielnie oraz przez współpracowników i studentów w latach 1974–1980, dotyczących ludowej interpretacji snów oraz pewną liczbę opowiadań o snach. Uważają, że bez sennika ludowego trudno byłoby w pełni pokazać symbolikę folkloru i kultury ludowej. Hasła zamieszczone w niniejszym opracowaniu to: biały, bicie, bocian, burza, buty, chleb, deszcz, dom, dół, drzewo, dziecko, jajko, koń, kot, krew, krowa, krzyż, ksiądz, księżyc, kwiaty, las, nieboszczyk, ogień, pies, płacz, pogrzeb, ptak, ryba, słońce, świnia, wąż, wesele, woda, wojna, zielony, złoto i wiele innych. [ŁT/JB]

387. Czaplak Grażyna, *Relacje o kosmosie. Teksty gwarowe ze wsi Matiaszówka*. [T] 3, 1990, s. 171–183.

Opublikowanych 31 tekstów o kosmosie pochodzi ze wsi Matiaszówka. Zostały zebrane w lutym i październiku 1986 roku, a przy zapisie materiałów autorka zastosowała dwie techniki zbierackie. Jedna polegała na zadawaniu pytań ze specjalnego kwestionariusza dotyczącego kosmosu, opracowanego w Zakładzie Języka Polskiego UMCS. Drugą techniką była rozmowa kierowana. W efekcie powstał ciąg swobodnych opowiadań (o tym i „tamnym” świecie, o słońcu, księżycu i gwiazdach, o wietrze, burzy i piorunach, o ogniu, tęczy i innych) oraz odpowiedzi na pytania. Autorka przy nadawaniu tytułów poszczególnym fragmentom kierowała się kryterium tematycznym. [ŁT/AK]

388. Czyżewski Feliks, *Burza w wierzeniach ludowych*. [T] 6, 1994, s. 169–173.

Prezentowane teksty z zakresu meteorologii ludowej pochodzą ze zbiorów autora, gromadzonych w latach 1990–1992. W niniejszym opracowaniu ukazano materiał z dwóch miejscowości wschodniej Lubelszczyzny: Podhajca i Uhnina.

Postawę informatorkei ze wsi Podhajec można scharakteryzować jak postawę komentatora zjawisk z zakresu meteorologii ludowej. Ankietowana osoba zachowuje dużo racjonalizmu, etymologizuje, interpretuje określenia sugerowane w kwestionariuszu. Inna jest postawa informatora ze wsi Uhnin. Stara się on przekazać swój aktualny stan wiedzy z zakresu duchowej kultury ludowej przedstawicielowi młodszego pokolenia. Indagowana osoba pokazuje funkcjonowanie poszczególnych zjawisk meteorologii ludowej w różnych warstwach chronologicznych. Znajdują się tutaj z jednej strony rytuały, praktyki, w które wierzy informator oraz jego otoczenie, z drugiej zaś strony takie zjawiska, które ankietowany zna wyłącznie z dzieciństwa.

Prezentowane teksty pokazują głęboką wiarę ludu w Boga, mającego władzę nad takimi żywiołami jak burza, piorun, grad. Współczesny wieśniak odrzuca ingerencję „sił nieczystych” (demonów) w owe zjawiska meteorologiczne. Jest to więc zasadnicza zmiana w świadomości mieszkańców wsi w ostatnim stuleciu. XIX-wieczny bowiem lud tłumaczył skutki żywiołów meteorologicznych (burzy, pioruna, gradu) działaniem istot demonicznych. [ŁT/AK]

389. Czyżewski Feliks, *Z demonologii wschodniej Lubelszczyzny*. [T] 3, 1990, s. 157–170.

Publikowane materiały pochodzą z kilku wsi wschodniej części byłego województwa lubelskiego. Zebrane zostały przez autora w latach 1984–1987, a jego informatorami byli najstarsi mieszkańcy wsi, autochtoni, w większości dwujęzyczni, znający gwarę polską i ukraińską.

Tematem przedstawianych tekstów są wierzenia ludności wiejskiej wschodniej Lubelszczyzny w świat demonów. Główni bohaterowie tych opowiadań to rusałki, żelazne baby, topielce, diabły. Pokazany został również związek niektórych ludzi (a raczej zawodów przez nich wykonywanych), np. młynarzy, owczarzy ze światem nadprzyrodzonym. W opowiadaniach znalazły wyraz ludowe zasady moralności: za złe postępowanie człowiek musi ponieść karę po śmierci. Ogniki na bagnach to – według interpretacji ludu – duch geometry, który złe pomierzył pole. Najwięcej miejsca zajmują opowiadania

o diable, który łatwo nawiązuje kontakt z ludźmi (służąc im często swoimi umiejętnościami bądź wcielając się w ich postaci). Ponadto w prezentowanym wyborze są opowiadania o strachach na cmentarzu, o duchach zmarłych bliskich osób, mogących się pokazywać pod różnymi postaciami. [ŁT/AK]

390. Czyżewski Feliks, *Ze współczesnej demonologii*. [T] 2, 1989, s. 151–154.

Teksty gwarowe z Nielewki koło Hrubieszowa, nagrane zostały na taśmie magnetofonowej przez Stanisławę Kulik w czerwcu 1983 roku. Jej informatorem był urodzony w 1905 roku w Tereszpolu koło Zwierzynca Szczepan Mostowski. Transkrypcji dokonał Feliks Czyżewski. Przedstawione teksty pokazują postać diabła, który w zależności od sytuacji może zmieniać się w różne postacie ludzkie (szlachcica, eleganta) bądź zwierzęce (konie, królika). W jednym z opowiadań mamy do czynienia ze znanym motywem zaprzędania duszy diabłu w zamian za szczęście i pomyślności w życiu. Za sprawą diabła, jak pokazują inny z tekstów, człowiek może błądzić po lesie. [ŁT/JB/AK]

391. Kaś Józef, *O piekielnickim słowak obraźliwym*. [T] 6, 1994, s. 175–187.

Autor jest użytkownikiem gwary orawskiej, w której tekst został napisany. W zamierzeniu autora jest to próba przedstawienia w żartobliwej formie opisu „naukowego”, w którym przy klasyfikowaniu, interpretacji i definiowaniu – wobec braku terminologii naukowej – wykorzystuje się najczęściej analogie do znacznie prostszych, powszechnie znanych w danej społeczności wiejskiej, zjawisk kulturowych. Stąd odwoływanie się do doświadczeń ze spowiedzią i pokutą; stąd też krótkie, czasem jednowyrazowe „definicje” wyrazów gwarowych, które odsyłają do wyrazów znanych z polszczyzny ogólnej.

Materiał słownikowy został uporządkowany według stopnia wyrażanej za pomocą tych jednostek leksykalnych ekspresji i negatywnego wartościowania. [Red./ŁT/JB]

392. Kowal-Fuczyło Iryna, *Zamówienia ludowe z okolic Lwowa*. [T] 13, 2001, s. 267–277.

Przedstawione teksty ukraińskich zamówień pochodzą od mieszkanki wsi Wełyki Mokrajny i Mali Mokrajny w obwodzie lwowskim. Zebrane zostały w maju 2001 roku.

Teksty te są wykładnikiem światopoglądu współczesnego mieszkańca wsi ukraińskiej. Światopogląd ten ma charakter synkretyczny: łączy cechy pogaństwa i chrześcijaństwa. Ze względu na symbole, konstrukcje składniowe, rytmikę, funkcję – teksty te bliskie są zamówieniom. Jednak obecność postaci chrześcijańskich oraz miejsce i czas wykonywania spokrewniają je z modlitwami (wśród mieszkańców gatunek ten funkcjonuje pod nazwą *stara modlitwa*).

Opowiadania traktują m.in. o wypędzaniu złego ducha, o rozpędzaniu chmur. Dają podstawy do twierdzenia, że w światopoglądzie społeczeństwa ukraińskiego wciąż obecne jest pogaństwo. Potwierdzeniem tego jest fakt, że w najbardziej dramatycznych momentach ludzie częściej zwracają się nie do chrześcijańskich, lecz do starych archaicznych sposobów. W przypadku kiedy oczekiwana jest pomoc od Jezusa Chrystusa, Matki Boskiej czy świętych chrześcijańskich, i tak wszystko odbywa się w zgodzie z pogańskim wzorcem. [ŁT]

393. Lach Kornelia, *Pieśni pogrzebowe na pograniczu kulturowym i etnicznym (Borucin w Raciborskiem)*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 335–345.

Autorka przedstawia śląskie pieśni pogrzebowe, które są utworami charakterystycznymi dla pogranicza kulturowego i etnicznego. Zebrane przez nią pieśni pochodzą ze wsi Borucin (południowo-zachodnia część dawnego województwa katowickiego). Materiał pozyskany w badanym środowisku lokalnym, wielokulturowym i wieloetnicznym, autorka klasyfikuje według kryterium odrębności językowej, wyróżniając cztery podstawowe grupy pieśni: polskie, morawskie, niemieckie i łańskie. W ramach tej klasyfikacji wyodrębnia trzy grupy pieśni pogrzebowych: (1) pieśni śpiewane w domu zmarłego przez tzw. krzykaczkę w trakcie trzech kolejnych „pustych” wieczorów (od śmierci do

pogrzebu), (2) pieśni śpiewane przez chór kobiet w dniu pogrzebu w drodze do kościoła i podczas pochówku, (3) pieśni śpiewane w kościele zarówno przez wszystkich uczestników ceremonii pogrzebowej, jak i indywidualnie przez miejscową organistkę. [LT]

394. Maksymiuk Beata, *Wszędzie są ludzie i ludziska. Wspomnienia mieszkańców Krasiczyna i okolic z czasów II wojny światowej*. [T] 15, 2003, s. 219–239.

Autorka prezentuje materiały pochodzące z nagrań terenowych dokonanych w latach 1994 i 1998 podczas obozów etnolingwistycznych zorganizowanych przez Studenckie Koło Naukowe Etnolingwistów, a w 1998 także Koło Sławistów UMCS. Informatorami byli świadkowie burzliwych wydarzeń, mających miejsce w latach 30. i 40. minionego wieku. Wtedy to badane tereny zamieszkiwali Polacy, Ukraińcy i Żydzi. Teksty zostały podzielone na kilka grup tematycznych. Pierwszą stanowią opowieści wspomnieniowe o tym, jak żyło się przed wojną, o wspólnych zabawach, kolędowaniu, „łahałiwkach”. Drugą grupę reprezentują teksty mówiące o przesiedleniu ludności badanych miejscowości w latach 1939–1942 (przez *Ruskich*) na Wschód (Ukrainę), a po roku 1945 (akcja „Wisła”) na Zachód (w okolicy Gdańska). Wśród nagrań są też wspomnienia o spaleniu wsi przez banderowców oraz opowieści o Niemcach i Żydach. [LT/JB]

395. Niebrzegowska Stanisława, *Dusze na pokucie. Lubelskie opowieści wierzeniowe*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 319–328.

Motyw dusz, które błążą się po świecie, szukają w nim swojego miejsca lub czekają na wybawienie, występuje dość często w różnych gatunkach folkloru. Autorka publikuje materiały, które są jedynie przykładowymi opowieściami wierzeniowymi na ten temat. Ukazują one, kim są dusze pokutujące, gdzie się pojawiają, jak się zachowują wobec żywych i w jakich sytuacjach mogą zostać wybawione z pokuty.

Dusze błążące się po świecie to zarówno dorośli, jak i dzieci. W przypadku ostatnich są to zwłaszcza dusze dzieci, które nie zostały ochrzczone, a tym samym włączone do określonej przestrzeni fizycznej i wspólnotowej. Wedle niektórych opowieści dusza pokutująca sama informuje, czego jej potrzeba, by mogła „odejść” ze świata żywych (*Duszo pokutująca, czego żądasz?*). W innych tekstach dusze na pokucie czekają na wypowiedzenie przez kogoś odpowiedniej formuły lub odpowiednie zachowanie, ale same nie mogą powiedzieć, jakie zachowanie językowe czy akcjonalne jest niezbędne do ich wybawienia. Cechą charakterystyczną błążących się dusz jest złośliwość wobec ludzi (*Jak upiór chodził do dziewczyny; Diabeł – narzeczonym; Z diabłem na zabawie*). Środkami zapobiegającymi ich szkodliwym działaniom są sakramentalia: kreda i woda święcona, książeczka do nabożeństwa lub różaniec. [LT]

396. Niebrzegowska Stanisława, *Kosmos w senniku ludowym*. [T] 6, 1994, s. 145–161.

W artykule publikowane są materiały obejmujące zapisy interpretacji snów i opowieści o snach. Zostały one zebrane przez autorkę w czasie specjalnych badań w latach 1987–1991 na całym terytorium Polski. Oprócz własnych materiałów terenowych uwzględnia także zapisy objaśnień snów notowane w niektórych opublikowanych sennikach i słownikach gwarowych, jak również dane rękopiśmienne. Materiały układa w trzy grupy.

W pierwszej kolejności autorka podaje wybrane z pełnego sennika ludowego elementy kosmosu, które funkcjonują jako obrazy (czyli to, co pojawia się we śnie jako element znaczący) i otrzymują odpowiadające im wykładnie (objaśnienia) wedle formuły zdania: „jeśli śni się X, to nastąpi Y”. Jest to semantyczny słownik symboli sennych. Obok słownika semantycznego zestawia równolegle słownik onomazjologiczny, pokazujący, jakie elementy kosmosu funkcjonują jako wykładnie. Zależność między elementami w tym słowniku sprowadza się do następującej formuły: „będzie (nastąpi) Y, jeśli

śni się X”. Po słownikach przywołuje opowieści o snach, zwłaszcza te, które przez informatorów traktowane są jako prorocze i spełnione. [LT]

397. Niebrzegowska Stanisława, *Sennik ludowy z Wielkopolski*. [T] 3, 1990, s. 145–156.

Publikowane materiały zostały zebrane pod koniec 1988 roku w trzech wielkopolskich miejscowościach: Domachowie, Kwilczu i Wielichowie. Stanowią one kolejny etap prac autorki nad sennikiem ludowym. Część pierwsza materiałów to interpretacja snów, druga – opowieści o snach, które potwierdzają i jednocześnie stanowią jak gdyby dodatkową motywację sposobu wykładania snów przez nosicieli kultury ludowej, a w przypadku snów spełnionych – motywację opartą na życiowym doświadczeniu informatorów. Tego rodzaju opowieści są związane ze szczególnie ważnymi momentami ich życia: czyjąś śmiercią, chorobą, narodzinami. Spośród kilku opowieści o snach, zanotowanych w Wielkopolsce, autorka przywołuje takie, które wydały się jej najciekawsze, a które informatorom szczególnie utkwiły w pamięci: (1) sny poprzedzające: (a) śmierć matki; (b) narodziny syna; (2) sny o zmarłych: (a) mężu; (b) dziecku; (3) sen o zjawieniu się Matki Boskiej. [LT]

398. Petera Janina, *Tradycyjne obrzędy i zwyczaje pogrzebowe na Lubelszczyźnie*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 329–333.

Autorka prezentuje obrzędy i zwyczaje pogrzebowe związane ze śmiercią człowieka z terenów Lubelszczyzny.

W wierzeniach ludowych na omawianym terenie istniały przepowiednie wróżące nadejście śmierci. Wymykały one ze sposobów zachowania się niektórych zwierząt, ptaków, wiązały się ze spadaniem przedmiotów, dziwnych odgłosów, ze snów itp. W momencie śmierci domownicy gromadzili się przy posłaniu konającego, odmawiali modlitwy i zapalali gromnicę, którą mu wkładano do ręki. Przedłużające się konanie starano się skrócić, kropiąc konającego święconą wodą, okadzając święconymi ziołami i dzwoniąc dzwoneczkiem nad konającym. Stosowano też praktyki magiczne. Po zgonie zamykano nieboszczykowi oczy, obmywano ciało i ubierano go. W domu, gdzie leżał zmarły, zasłaniano okna i lustro czarną chustką i zatrzymywano zegar. Krewnych i znajomych zawiadamiano o śmierci w ten sposób, że posyłało po wsi witkę (skręconą brzożową gałązkę), drewnianą pasyjkę lub obrazek święty. Wyprowadzanie zwłok odbywało się w trzecim dniu po śmierci. Po wyniesieniu trumny otwierano drzwi, okna, szafy, skrzynie, wrota stodół i stajni, aby bydło nie wyzdychało. Zmarłego sąsiedzi i znajomi odprowadzali zwykle do krzyża lub kapliczki. Tam żegnali go modlitwą. Po tej ceremonii część ludzi wracała do domu, reszta towarzyszyła mu w jego ostatniej drodze na cmentarz. Po powrocie do domu urządzano przyjęcie zwane *stypą* lub *konsolacją*, wyprawiane przez rodzinę zmarłego. [LT/AK]

399. Szymańska Janina, *Pieśni „pustych nocy”*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 211–252.

W kulturze ludowej czas po śmierci człowieka, kiedy – wedle wierzeń – dusza przebywa jeszcze na świecie, wśród żywych, wypełniają rytualne czynności, lamentsy i śpiewy. Czynności te wyłączają zmarłego ze społeczności żywych, wyposażają duszę na podróż w zaświaty. Lament jest wyrazem bólu. Śpiew przynosi ukojenie, wpisuje śmierć w ogólny wymiar religijny, pozwala pogodzić się ze śmiercią jako nieodwracalnym faktem biologicznym. Pieśni pogrzebowe przynoszą akceptację śmierci. Są śpiewane podczas czuwania nad zwłokami. Trzydniowe czwanie i śpiewanie nosi nazwę *pustych nocy*.

Prezentowany repertuar pieśniowy *pustych nocy* układa się w jednorodny cykl tematyczny: (1) pieśni maryjne, (2) psalmy, (3) pieśni do patronów konania (świętych), (4) pieśni o męce Pańskiej, (5) pieśni medytacyjne (refleksyjno-żałobne). Pieśni sytuacyjne (pożegnalne), związane z aktami obrzędu pogrzebowego, takimi jak wynoszenie trumny z domu, droga do kościoła, droga na cmentarz, inhumacja – tworzą cykl swoisty. [LT]

400. Szymańska Janina, *Podlaskie pieśni włóczębne*. [T] 5, 1992, s. 97–134.

Autorka przytacza teksty szesnastu powinszowań i pieśni *włóczębnych* z Podlasia, dokonuje szczegółowej analizy tych obrzędowych pieśni wiosennych. Kolejno przedstawia ich zasięg terytorialny, znaczenie i symbolikę samej nazwy oraz przebieg obrzędu kolędowania wielkanocnego (*włóczębnego*).

Kolędnicy (kilku nieżonatych chłopców) po zachodzie słońca podchodzili do domu gospodarza i śpiewali dla niego oraz dla jego dorastającego syna jedną z wielkanocnych pieśni religijnych, także dla dziewczyny (panny) specjalne pieśni *włóczębne* (*konopielki*). Po otrzymaniu *włóczębnego* (najczęściej w postaci jajek, dzielonych następnego dnia) wygłaszali formuły, np. *Daj Boże za rok doczekali!* [LT/JB]

IV. Gender studies

401. Karwatowska Małgorzata, Szpyra-Kozłowska Jolanta, *Stereotyp blondynki w dowcipach internetowych*. [T] 18, 2006, s. 311–328. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Celem artykułu jest próba przedstawienia najważniejszych cech charakteryzujących stereotyp blondynki wyłaniający się z dowcipów zamieszczanych w Internecie. Autorki dowodzą, że analizowane kawały stanowią kontynuację dość długiej tradycji, mającej swe źródło w kulturze anglosaskiej. Prezentują główne cechy bohaterki dowcipów, tj. jej intelekt (a raczej jego brak) oraz seksualność – atrakcyjność fizyczną i jednocześnie rozwiązłość. Omawiają również mechanizmy powstawania tego typu humoru. Autorki dowodzą, że omawiane kawały można traktować jako przejaw seksizmu kulturowo-językowego. Twierdzenie to opierają nie tylko na przykładach uzyskanych z Internetu, ale również na wynikach dwóch ankiet przeprowadzonych w grupie studentów. Ostatecznie proponują podział analizowanego materiału na dwie kategorie: nieco bardziej finezyjne, wyrafinowane, z bliskim intelektem dowcipy o rzekomej głupocie blondynek oraz rubaszne, dosadne i często grubiańskie kawały o tematyce seksualnej. [JB]

402. Szpyra-Kozłowska Jolanta, *Baudouin de Courtenay on language and gender – the past and the present context*. [T] 22, 2010, s. 195–210. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

W związku ze wzmożonym zainteresowaniem problematyką wzajemnych relacji między językiem a płcią, określaną mianem lingwistyki płci (*gender linguistics*), które można zaobserwować w polskim językoznawstwie ostatniej dekady, autorka artykułu przypomina często pomijane i zapomniane zasługi na tym polu jednego z największych polskich językoznawców – Jana Baudouina de Courtenay, sytuując jego poglądy zarówno w perspektywie historycznej, jak i współczesnej.

Pierwsza część artykułu relacjonuje najważniejsze obserwacje Baudouina dotyczące asymetrii rodzajowo-płciowych w języku polskim, które cechuje maskulinizacja (dominacja rodzaju męskiego nad pozostałymi) oraz wirylizacja (wyodrębnienie i uprzywilejowanie rzeczowników męskoosobowych w gramatyce polskiej). Zjawiska te przejawiają się m.in. w istnieniu rodzaju męskoosobowego i niemeńskoosobowego w liczbie mnogiej, gatunkowości rzeczowników męskoosobowych czy derywacji form żeńskich od męskich. Baudouin nie poprzestaje na suchym opisie tych faktów, ale krytycznie ocenia je jako niesprawiedliwe i pozbawione logiki. Podkreślając ścisły związek między myśleniem i językiem, uznaje, że maskulinizacja oraz wirylizacja polszczyzny, wynikające z tradycji patriarchalnej, mają negatywny wpływ na myślenie i działanie jej użytkowników.

Poglądy Baudouina na kwestie języka i płci zostają następnie usytuowane w kontekście zarówno współczesnych jemu badań tej problematyki, jak i prac najnowszych. Autorka wykazuje, że polski językoznawca znacznie wyprzedzał swoją epokę, porównując jego postępowe podejście z typowym

dla tamtych czasów stanowiskiem Otto Jespersena, które dziś określić można mianem seksistowskiego. W najnowszych badaniach nad asymetriami rodzajowo-płciowymi w języku polskim wyodrębnia kilka stanowisk: niedostrzeganie problemu, podejście informująco-relacjonujące, podejście relacjonująco-krytyczne, negacja seksizmu językowego oraz językoznanstwo feministyczne. Dowodzi, że poglądy Baudouina de Courtenay są najbliższe temu ostatniemu nurtowi, ze względu na jego bardzo krytyczny stosunek wobec zjawisk maskulinizacji i wirylizacji oraz ich społeczno-kulturowych konsekwencji, jak również traktowanie języka jako narzędzia, które można i należy usprawniać tak, by wyrażało poglądy posługujących się nim ludzi.

403. **Trześniowski Dariusz**, *Doświadczenie kobiecości w tekstach młodopolskich poetek*. [T] 18, 2006, s. 329–348. Streszcz. w jęz. ang. i pol.

Skala i artystyczna ranga lirycznych wypowiedzi kobiet na przełomie XIX i XX wieku jest zjawiskiem bez precedensu w historii polskiej literatury. Więcej nawet, trudno znaleźć sytuację analogiczną w którejkolwiek z literatur europejskich tamtego czasu. Jest to konsekwencja faktu, że druga fala emancypacji w Polsce znalazła swój wyraz przede wszystkim w literaturze. O ile XIX-wieczny pozytywizm dopominał się o prawo do wykształcenia i pracy, modernizm (czy też wczesna jego faza) emancypował kobietę jako świadomy podmiot kultury. Wiersze piszą wówczas takie autorki, jak Bronisława Ostrowska, Kazimiera Zawistowska, Maryla Wolska, Maria Komornicka, Zofia Trzszczkowska.

W poezji tej wyróżnia się kilka zasadniczych tematów, obejmujących doświadczenia egzystencjalne, jakie dostępne są wyłącznie kobietom bądź przeżywane są w kobiecy sposób. Zapisanie w wierszach doświadczenia ciała było znakiem rewolty obyczajowej (i językowej) przeciwko ciężącym konwenansom, było też znakiem zyskiwanej somatycznej samoświadomości, niekiedy jednak prowadzącej na granice lęku (u Ostrowskiej) czy też prowokujące sytuację utraty tożsamości płciowej (u Komornickiej). Doświadczenie świata było efektem ekstrawertyzmu kobiecej natury, skłonnej rysy feministyczne przypisywać zarówno światu, jak i Bogu. Doświadczenie macierzyństwa w lirykach Ostrowskiej wyrażone zostało w oksymoronicznym zespoleniu skrajnych uczuć – radości, szczęścia oraz strachu, fizycznego bólu; przede wszystkim jednak zyskało wymowę religijną, odsłaniając prawo wiecznego odradzania się życia, ciągłego zmartwychwstawiania. Doświadczenie wpływającego czasu pozwoliło poetkom na Proustowski sposób wywołać z pamięci obrazy ocalające minione miłości i minionych ludzi. Doświadczenie przeczuwanej śmierci skłaniało do dojrzałej autorefleksji, rozmów ze sobą, z cieniami przeszłości, z Bogiem. Śmierć była odbierana jako wyciszenie, odpoczynek po bolesnych doświadczeniach życia, dający też, jak u Wolskiej, pewność nieśmiertelności, poczucie rajy odzyskanego, jak u Komornickiej.

Młodopolskie autorki pełnym literackim głosem wypowiedziały swoją kobiecość, odmienność, zapowiadając teksty zrewoltowanych pisarek XX wieku (Nałkowskiej, Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, a zwłaszcza Świrszczyńskiej i Poświatowskiej). [Red./JB/AK]

V. Dyskusje, polemiki

404. **Abramowicz Maciej**, **Bartmiński Jerzy**, **Chlebda Wojciech**, *Punkty sporne i bezsporne w programie EUROJOS: Odpowiedź na pytania i wątpliwości Profesor Jadwigi Puzyniny*. [T] 23, 2011, s. 227–233.

405. **Bartmiński Jerzy**, *Czy istnieje europejski kanon wartości?* [T] 23, 2011, s. 15–18.

406. Grzegorzczkova Renata, *Jeszcze o rozumieniu JOS-u w perspektywie badań porównawczych: Problem inwariantu pojęciowego*. [T] 23, 2011, s. 217–225.

407. Judin Aleksej V., *Europejskie cennosti iz zapadnoj i vostočnoj perspektivy*. [T] 23, 2011, s. 35–43.

408. Oberthür Jörg, *Wyobrażenia niemieckiej młodzieży o wartościach europejskich*. [T] 23, 2011, s. 31–34.

409. Puzyrnina Jadwiga, *O wartościach trwałych i istotnych*. [T] 23, 2011, s. 25–29.

410. Życiński Józef abp, *„Dusza Europy” a godność człowieka*. [T] 23, 2011, s. 19–23.

VI. Z życia naukowego

411. Abramowicz Maciej, *Profesor Jerzy Bartmiński – człowiek dialogu i współpracy*. [T] 27, 2015, s. 263–265. DOI: 10.17951/et.2015.27.263.

412. Abramowicz Maciej, Bartmiński Jerzy, Chlebda Wojciech, *Językowo-kulturowy obraz świata Słowian na tle porównawczym. Założenia programu „A” (10 VI 2009)*. [T] 21, 2009, s. 341–342.

413. [Ajdačić Dejan, Antropov Nikolaj, Bartmiński Jerzy, Berezovič Elena L., Chlebda Wojciech, Frolova Olga, Judin Aleksej V., Kochnowicz Nadzieжда, Korina Natalia, Nagórko Alicja], *Dyskusja podsumowująca projekt „Metody analizy językowego obrazu świata w kontekście badań porównawczych”*. [T] 28, 2016, s. 337–351. DOI: 10.17951/et.2016.28.337.

414. Bartmiński Jerzy, *30 lat dobrych kontaktów etnolingwistów z Moskwy i Lublina*. [T] 22, 2010, s. 257–259.

415. Bartmiński Jerzy, Bielińska-Gardziel Iwona, *15 lat Konwersatorium EUROJOS*. [T] 28, 2016, s. 317–322. DOI: 10.17951/et.2016.28.317.

416. Bartmiński Jerzy, Bielińska-Gardziel Iwona, Chlebda Wojciech, *Raport z realizacji projektu „Metody analizy językowego obrazu świata w kontekście badań porównawczych”*. [T] 28, 2016, s. 323–326. DOI: 10.17951/et.2016.28.323.

417. Bartmiński Jerzy, Bielińska-Gardziel Iwona, Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Konferencja EUROJOS VI (Warszawa–Lublin, 22–25 XI 2012)*. [T] 25, 2013, s. 320–322.

418. Bartmiński Jerzy, *Konferencja Tolstojowska w Moskwie (14–17 maja 2003)*. [T] 15, 2003, s. 277–279.
419. Bartmiński Jerzy, Łaszkiwicz Monika, *Interdyscyplinarna konferencja naukowa „Praca ludzka” (Lublin, 29 IX–1 X 2016 r.)*. [T] 29, 2017, s. 312–317. DOI: 10.17951/et.2017.29.312.
420. Bartmiński Jerzy, Szadura Joanna, *Sprawozdanie z działalności Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów w III kadencji w latach 2013–2018*. [T] 30, 2018, s. 351–354. DOI: 10.17951/et.2018.30.351. English edition: *Report on the work of the Ethnolinguistic Commission of the International Committee of Slavists, 3rd term: 2013–2018*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 30, 2019, p. 347–350.
421. [Bartmiński Jerzy, Tolstaja Svetlana M., Kožinova Alla, Sedakova Irina A., Judin Aleksej V., Chlebda Wojciech], *Historyczna pamięć w języku*. Tezy wystąpień w ramach etnolingwistycznego bloku tematycznego na XVI MKS w Belgradzie 2018. [T] 30, 2018, s. 357–360. DOI: 10.17951/et.2018.30.357. English edition: *Historical Memory in Language. Ethnolinguistic panel at the 16th International Congress of Slavists, Belgrade 2018*. Translated by Anna Wyrwa. [Vol.] 30, 2019, p. 351–354.
422. Berezovič Elena L., *Moskovsko-ljublinskie kontakty: vzgljad s evropejsko-aziatskogo pogranič'ja*. [T] 22, 2010, s. 269–270.
423. Berezovič Elena L., *O jubilee Svetlany Mihajlovny Tolstoj*. [T] 21, 2009, s. 327–328.
424. Berezovič Elena L., Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Komunikat z posiedzenia Komisji Etnolingwistycznej MKS w Ochrydzie (12 IX 2008)*. [T] 21, 2009, s. 335.
425. Berezovič Elena L., Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *O językowym obrazie świata Słowian na XIV Międzynarodowym Kongresie Słowistów w Macedonii (Ochryd 2008)*. [T] 21, 2009, s. 333–335.
426. Bielińska-Gardziel Iwona, *Konferencja EUROJOS-V: „Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów” (Lublin, 23–25 września 2010)*. [T] 23, 2011, s. 285–290.
427. Bielińska-Gardziel Iwona, *Konferencja „Gwara i tekst” (Kraków, 27–28 IX 2013)*. [T] 26, 2014, s. 220–223.
428. Bielińska-Gardziel Iwona, *O pracach konwersatorium EUROJOS*. [T] 21, 2009, s. 343–345.

429. Bielińska-Gardziel Iwona, *O pracach konwersatorium EUROJOS (czerwiec 2013 – marzec 2014)*. [T] 26, 2014, s. 228–230.

430. Bielińska-Gardziel Iwona, Szadura Joanna, *Międzynarodowa konferencja „Teoria językowego obrazu świata i metody jego rekonstrukcji. Problem eksplikacji wartości” (Puławy, 24–26 IV 2013)*. [T] 26, 2014, s. 218–219.

431. Bjeletić Marta, *Uwagi tłumacza na marginesie serbskiego przekładu książki Jerzego Bartmińskiego Jezik – slika – svet. Etnolingvističke studije*. [T] 24, 2012, s. 260–264.

432. Burysz Alina, *Konferencja „Polskie dziedzictwo językowe na Kresach. W 20-lecie badań Profesora Janusza Riegera nad polszczyzną kresową” (Warszawa, 20–21 października 2011)*. [T] 24, 2012, s. 255–258.

433. Chlebda Wojciech, *Na jubileusz Profesora Jerzego Bartmińskiego*. [T] 27, 2015, s. 270–272. DOI: 10.17951/et.2015.27.270.

434. Chlebda Wojciech, *Po owocach ich poznacie*. [Wystąpienie z okazji ofiarowania Profesorowi Jerzemu Bartmińskiemu tomu *Etnolingwistyka a leksykografia*, 28 I 2011]. [T] 23, 2011, s. 280–281.

435. Chybińska Alicja, *Konferencja kognitywistyczna „Pojęcia. Od konceptualizacji do reprezentacji” (Kraków, 9–10 IX 2010)*. [T] 23, 2011, s. 281–284.

436. Czuczupaka Mirosława, *Folklor dziś: tradycje, transformacje, innowacje*. [T] 21, 2009, s. 355–358.

437. Czyżewski Feliks, *Związki lubelsko-moskiewskie z pozycji dialektologa*. [T] 22, 2010, s. 265–268.

438. Filar Dorota, *The First International Conference of Cultural Linguistics (Prato, 20–22 VII 2016 r.)*. [T] 29, 2017, s. 309–311. DOI: 10.17951/et.2017.29.309.

439. Filar Dorota, Piekarczyk Dorota, *Konferencja „Narracyjność języka i kultury” (Sandomierz, 19–21 IX 2012)*. [T] 25, 2013, s. 323–326.

440. Głaz Adam, *Konferencja „Językowy obraz świata czy językowe obrazy światów?” (Lublin, 17–18 października 2011)*. [T] 12, 2012, s. 251–253.

441. Głaz Adam, *O współpracy z Profesorem Jerzym Bartmińskim osobiście i nieosobiście*. [T] 27, 2015, s. 266–269. DOI: 10.17951/et.2015.27.266.

442. Gocół Damian, *Międzynarodowa konferencja naukowa „Historia mówiona w kręgu nauk humanistycznych i społecznych” (Lublin, 7–8 XI 2013)*. [T] 26, 2014, s. 223–227.

443. Gocół Damian, *Piąta edycja Konkursu Historii Mówionej*. [T] 27, 2015, s. 281–283. DOI: 10.17951/et.2015.27.281.
444. Grabowski Jacek, Pędzich Barbara, *O barierach w dzisiejszej komunikacji językowej Polaków*. [Sprawozdanie z V Forum Kultury Słowa w Lublinie, 16–18 X 2003]. [T] 15, 2003, s. 281–287.
445. Grycenko Pavlo, *Słowo pro Profesora Michajła Leseva (1928–2016)*. [T] 29, 2017, s. 324–326. DOI: 10.17951/et.2017.29.324.
446. Gudavičius Aloyzas, Župerka Kazimieras, *Problemy językowego obrazu świata – konferencja etnolingwistyczna w Szawlach (7–8 X 2004)*. [T] 17, 2005, s. 345–346.
447. Hrolenko Aleksandr T., *Ètnolingvističeskie issledovanija na Kubani: laboratorija provincial'naja – problemy fundamental'nye*. [T] 19, 2007, s. 309–312.
448. Kępa-Figura Danuta, Nowak Paweł, *Różne języki czy ten sam język? Ogólnopolska konferencja „Język IV RP”*. [T] 21, 2009, s. 348–352.
449. Kojder Marcin, *IX Ogólnopolska konferencja naukowa „Polszczyzna regionalna” (Lelis, 20–21 listopada 2015 r.)*. [T] 28, 2016, s. 363–365. DOI: 10.17951/et.2016.28.187.
450. Kołodziejek Ewa, Długosz Kazimierz, *Szczecińska etnolingwistyka*. [T] 8, 1996, s. 318–323.
451. Kožinova Alla, *Ètnolingvistika na XV Meždunarodnom kongresse slavistov w Minske (20–27 VIII 2013)*. [T] 26, 2014, s. 214–216.
452. Kožinova Alla, *EUROJOS XIII (Moskwa, 29–30 V 2017 g.)*. [T] 29, 2017, s. 318–320. DOI: 10.17951/et.2017.29.318.
453. Kožinova Alla, *Meždunarodnaja konferencija „Slavjanskaja duhovnaja kul'tura: ètnolingvističeskie i filologičeskie issledovanija” (Vena, 11–13 XII 2013)*. [T] 26, 2014, s. 217–218.
454. Kožinova Alla, *Meždunarodnaja naučnaja konferencija po slavjanskoj ètnolingvistike „Slawische Ethnolinguistik: Methoden, Ergebnisse, Perspektiven, Ethnolinguistik” (Vena, 17–19 dekabrya 2015 g.)*. [T] 28, 2016, s. 352–354. DOI: 10.17951/et.2016.28.352.
455. Kožinova Alla, *X Meždunarodnaja konferencija EUROJOS v ramkah issledovatel'skogo proekta „Metody analiza jazykovogo obraza mira v kontekste sra-vnitel'nyh issledovanij” (Pulavy, 20–23 nojabrya 2014 g.)*. [T] 27, 2015, s. 278–280. DOI: 10.17951/et.2015.27.278.

456. Kulisz Agnieszka, *Konferencja „The Body in Language: Lexicon, Metaphor, Grammar and Culture”* (Warszawa, 21–22 października 2003). [T] 24, 2012, s. 254–255.

457. Lappo Irina, Majer-Baranowska Urszula, *Z historii badań etnolingwistycznych. Komunikat o powstaniu Konwersatorium EUROJOS w roku 2001*. [T] 25, 2013, s. 329–331.

458. Lappo Irina, Szadura Joanna, *Międzynarodowe spotkanie etnolingwistów w Lublinie, 6–8 listopada 2006 r.* [T] 19, 2007, s. 312–316.

459. Łuczyński Michał, *Mitologia słowiańska na międzynarodowych konferencjach naukowych (1958–2003)*. [T] 20, 2008, s. 427–432.

460. Majer-Baranowska Urszula, *O etnolingwistyce na posiedzeniu Komitetu Językoznawstwa PAN (Warszawa, 3 XII 2007)*. [T] 20, 2008, s. 432–434.

461. Małycka Agata, Sobstyl Katarzyna, „Człowiek wobec wyzwań współczesności. Upadek wartości czy walka o wartość?” – konferencja w Kazimierzu 11–13 maja 2006. [T] 19, 2007, s. 317–318.

462. Mierzwińska-Hajnos Agnieszka, *Konferencja „Językoznawstwo kognitywne w roku 2015” (Lublin, 25–26 września 2015 r.)*. [T] 28, 2016, s. 355–358. DOI: 10.17951/et.2016.28.355.

463. Mindak-Zawadzka Jolanta, *Jubileusz Profesora Krzysztofa Wrocławskiego*. [T] 22, 2010, s. 253–254.

464. Niderla Anna, *Konferencja EUROJOS-IV na temat etnolingwistycznych badań nad interakcją i tekstem (Portsmouth, 27–28 kwietnia 2010)*. [T] 22, 2010, s. 254–255.

465. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Etnolingwistyka moskiewska z lubelskiej perspektywy*. [T] 22, 2010, s. 259–265.

466. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Komisja Etnolingwistyczna przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów*. [T] 15, 2003, s. 280–281.

467. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Onomastyka w kręgu nauk humanistycznych – konferencja w Jekatierinburgu 20–23 IX 2005*. [T] 18, 2006, s. 378–379.

468. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Promocja lubelskiej etnolingwistyki w Serbii*. [T] 24, 2012, s. 258–260.

469. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Uralskie spotkanie etnolingwistów, onomastów i etymologów (Jekatierinburg, 8–10 IX 2012)*. [T] 25, 2013, s. 318–320.

470. Niewiara Aleksandra, *Doktorat honoris causa dla Profesor Ireny Bajerowej*. [T] 21, 2009, s. 328–330.
471. Nowosad-Bakalarczyk Marta, Szadura Joanna, *O językach zawodowych i środowiskowych na VII Forum Kultury Słowa*. [T] 21, 2009, s. 352–355.
472. Nowosad-Bakalarczyk Marta, Szadura Joanna, *Z prac Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN*. [T] 21, 2009, s. 336–340.
473. Panasiuk Joanna, *Międzynarodowa konferencja „Świat oczyma duszy – dusza w oczach świata. Antropologiczno-językowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej” (Warszawa, 15–17 października 2015 r.)*. [T] 28, 2016, s. 359–362. DOI: 10.17951/et.2016.28.359.
474. Piekarczyk Dorota, Szadura Joanna, *Doktoraty honorowe dla profesor Anny Wierzbickiej w Lublinie (2004) i w Warszawie (2006)*. [T] 18, 2006, s. 373–374.
475. Piekarczyk Dorota, Szadura Joanna, *O podmiocie w języku i kulturze – Lublin, 23–24 X 2004*. [T] 18, 2006, s. 375–377.
476. Piekarczyk Dorota, Szadura Joanna, *Sylwetka naukowa Profesora Jerzego Bartmińskiego*. [T] 27, 2015, s. 257–262. DOI: 10.17951/et.2015.27.257.
477. Piekarczyk Dorota, Wysocka Aneta, *Relatywizm w języku i w kulturze*. [T] 21, 2009, s. 345–348.
478. Porawska Joanna, *Nieznana praca Witolda Truszkowskiego z zakresu rumuńsko-polskiej etnolingwistyki porównawczej*. [T] 11, 1999, s. 223–230.
479. Prochorowa Swietłana, Suchowickaja Irina, *Etnolingwistyka na Białorusi: lata 90. XX wieku*. [T] 11, 1999, s. 213–222.
480. Ryszkiewicz Mirosław, *Prowincja w ujęciu interdyscyplinarnym – Lublin, 12–13 IX 2005*. [T] 18, 2006, s. 379–380.
481. Szadura Joanna, *Dwa posiedzenia naukowe Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN (Warszawa, 28 II 2005; Olecko, 15 VI 2005)*. [T] 17, 2005, s. 346–350.
482. Szadura Joanna, *Inauguracyjne posiedzenie Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN*. [T] 16, 2004, s. 367–369.
483. Szadura Joanna, *O pracach Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów w kadencji 2008–2013*. [T] 25, 2013, s. 328–329.
484. Szadura Joanna, *Pierwsze zebranie Sekcji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN (21 XI 2012)*. [T] 25, 2013, s. 327.

485. Szadura Joanna, *Przedkongresowe posiedzenie Komisji Etnolingwistycznej MKS i Sekcji Etnolingwistycznej KJ PAN (Puławy, 24 VI 2013)*. [T] 26, 2014, s. 219–220.

486. Szadura Joanna, *Z prac Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN*. [T] 23, 2011, s. 277–280.

487. Szadura Joanna, *Z prac Sekcji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN*. [T] 29, 2017, s. 321–323. DOI: 10.17951/et.2017.29.321.

488. Szadura Joanna, *Z prac Sekcji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN (I VI 2017–I VI 2018)*. [T] 30, 2018, s. 355–356. DOI: 10.17951/et.2018.30.355.

489. Szadura Joanna, Żuk Grzegorz, *Konferencja na temat europejskich norm i wartości oraz językowego obrazu świata Słowian (Lublin, 3–5 kwietnia 2008)*. [T] 20, 2008, s. 435–436.

490. Tolstaja Svetlana M., *O rezul'tatah raboty nad proektom «Metody analiza jazykovej kartiny mira v kontekste sravnitel'nyh issledovanij» (EUROJOS)*. [T] 28, 2016, s. 327–333. DOI: 10.17951/et.2016.28.327.

491. Tolstaja Svetlana M., *Pamjati akademika Nikity Il'iča Tolstogo*. [T] 26, 2014, s. 205–209.

492. Tolstaja Swietłana, *Lubelsko-moskiewskie kontakty naukowe z perspektywy moskiewskiej*. [T] 22, 2010, s. 268–269.

493. Tołstoj Nikita Iljicz, *Przemówienie z okazji nadania doktoratu honoris causa w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (27 maja 1992 r.)*. [T] 8, 1996, s. 317–318.

494. Trefilova Ol'ga V., *Konferencija XVII Tolstojovskie čtenija v Jasnoj Poljane (13–16 V 2013)*. [T] 26, 2014, 209–214.

495. Ułanek Małgorzata, *Natalia Gorbaniewska – doktorem honoris causa UMCS*. [T] 21, 2009, s. 330–332.

496. Waszakowa Krystyna, *Jubileusz 80-lecia Profesor Jadwigi Puzyniny*. [T] 22, 2010, s. 251–253.

497. Wójcicka Marta, *Konferencja „Męskość jako kategoria kulturowa” – Lublin, 20–21 IV 2006*. [T] 18, 2006, s. 381–382.

498. Wrocławski Krzysztof, *Wiktor Jewgieniewicz Gusiew (1918–2002) – człowiek i uczyony*. [T] 16, 2004, s. 361–364.

499. Wysocka Aneta, *Konferencja o obrazie szczęścia w różnych językach i kulturach*. [T] 16, 2004, s. 364–367.

500. Wysocka Aneta, *Warszawska konferencja o obrazie gniewu w różnych językach i kulturach*. [T] 14, 2002, s. 239–244.

501. Zinken Jörg, *Jakich danych potrzebuje etnolingwistyka porównawcza?* [T] 28, 2016, s. 334–336. DOI: 10.17951/et.2016.28.334.

502. Zinken Jörg, *Lubelska szkoła etnolingwistyczna a anglo-amerykańskie językoznawstwo kognitywne*. [T] 27, 2015, s. 273–277. DOI: 10.17951/et.2015.27.273.

VII. Recenzje i omówienia

503. Abramowicz Maciej, *Folklor, folklorystyka i globalizacja*. [Rec.: Profantová Zuzana (red.), *Traditional Culture as a Part of the Cultural Heritage of Europe. The Presence and Perspective of Folklor and Folkloristics*. Bratislava: Institute of the Ethnology of Slovak Academy of Sciences, 2003]. [T] 18, 2006, s. 360–362.

504. Abramowicz Maciej, *Kulturowe implikacje rosyjskiej biesiady*. [Rec.: Kabakova Galina, *L'hospitalité, le repas, le mangeur dans la civilisation russe*. Paris: L'Harmattan, 2013]. [T] 26, 2014, s. 183–186.

505. Abramowicz Maciej, *Magia w folklorze i życiu społecznym*. [Rec.: Ajdačić Dejan (red.), *The Magical and Aesthetic in the Folklore of Balkan Slavs*. Belgrade 1994]. [T] 13, 2001, s. 303–306.

506. Abramowicz Maciej, *Mała ojczyzna w krajach niemieckojęzycznych*. [Rec.: Beghin Marc, Bernard Ursula, Eggers Christian, Genton François, Lorrain Sophie, Ott Herta Luise, Vassogne Gaëlle (red.), *Heimat. La petite patrie dans les pays de langue allemande*. Chroniques allemandes 13, Université Stendhal – Grenoble 3, 2009]. [T] 24, 2012, s. 227–231.

507. Abramowicz Maciej, *Polski obraz Europy przed akcesją*. [Rec.: Żuk Grzegorz, *Twierdza czy wspólnota? Europa w polskim dyskursie publicznym*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2010]. [T] 24, 2012, s. 249–250.

508. Abramowicz Maciej, *Stereotypy w komunikacji międzykulturowej*. [Rec.: Skibińska Elżbieta, Cieński Marcin (red.), *Język – stereotyp – przekład*. Wrocław: Dolnośląskie Wydawnictwo Edukacyjne, 2002]. [T] 14, 2002, s. 217–219.

509. Adamowski Jan, *Współczesna synteza słowiańskiej demonologii*. [Rec.: Vinogradova Ludmila N., *Narodnaja demonologija i mifo-ritualnaja tradicija slawjan*. Moskwa: „Indrik”, 2000]. [T] 14, 2002, s. 224–227.

510. Adamowski Jan, Doda Jadwiga, *Pierwsza monografia białoruskich obrzędów pogrzebowych*. [Rec.: Sysoŭ Uladzimir M., *Belaruskaja pahvalnaja abrađnasc'. Struktura abrađu, galašenni, funkcyi slova i dziejannja*. Minsk 1995]. [T] 9/10, 1997/1998, s. 357–358.

511. Adamowski Jan, Smyk Katarzyna, *Dylematy współczesnej folklorystyki slawistycznej*. [Rec.: Profantová Zuzana (red.), *Slavistická folkloristika na rázcesti*. Bratislava: *Etnologické tnie*, 10, Ústav etnológie Slovenska Akadémia Vied, 2003]. [T] 19, 2007, s. 288–290.

512. Adamowski Jan, Smyk Katarzyna, *Słowackie studium o przysłowia*ch. [Rec.: Profantová Zuzana, *Little Fish are sweet. Selected Writings on Proverbs*. Bratislava 1997]. [T] 12, 2000, s. 309–312.

513. Antonenko Julia, *Antropocentryzm w języku i kulturze Słowian*. [Rec.: Tolstaja S.M. (otv. red), *Antropocentrizm w jazyke i kul'ture*. Moskwa: „Indrik”, 2017, (Biblioteka Instituta Slavjanovedenija RAN)]. [T] 30, 2018, s. 303–306. DOI: 10.17951/et.2018.30.303. English edition: *The Slavs: Anthropocentrism in culture and language*. Translated by Konrad Żyśko. [Vol.] 30, 2019, p. 297–300.

514. Antoniak Bożena, *Symbolika poezji magicznej Słowian południowych*. [Rec.: Radenković Ljubinko, *Simbolika sveta u narodnoj magiji Južnih Slovena*. Beograd 1996]. [T] 12, 2000, s. 312–315.

515. Baj Barbara, *Krytyka zachodniego widzenia islamu*. [Rec.: von Braun Christina, Mathes Bettina, *Verschleierte Wirklichkeit. Die Frau, der Islam und der Westen*, Berlin: Aufbauverlag, 2008]. [T] 22, 2010, s. 225–228.

516. Baj Krzysztof, *Kulturowy bagaż języka angielskiego*. [Rec.: Wierzbicka Anna, *Experience, Evidence, and Sense. The Hidden Cultural Legacy of English*. New York: Oxford University Press, 2010]. [T] 25, 2013, s. 283–287.

517. Baran Monika, *Rosjanin w oczach dawnych Polaków*. [Rec.: Niewiara Aleksandra, *Moskwicin – Moskal – Rosjanin w dokumentach prywatnych. Portret*. Łódź: „Ibidem”, 2006]. [T] 20, 2008, s. 384–385.

518. Bartmiński Jerzy, *Dialektolog o tabu językowym*. [Rec.: Krawczyk-Tyrpa Anna, *Tabu w dialektach polskich*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, 2001]. [T] 16, 2004, s. 350–352.

519. Bartmiński Jerzy, *Językowe wyznaczniki tożsamości w świetle badań ankietowych*. [Rec.: Ždanova Vladislava, *Russkaja kul'turno-jazykovaja model' prostranstva i osobennosti individual'noj orientacii v nej*, [w:] *Russkie i russkost'. Lingvokul'turologičeskie ètiudy*. Sostavitel' V.V. Krasnyh, Moskwa: Gnosis, 2006]. [T] 22, 2010, s. 222–224.

520. Bartmiński Jerzy, *Kolędowanie słowiańsko-bałtyckie*. [Rec.: Juzala Gustaw, *Semantyka kolęd wiosennych. Studium folklorystyczno-etnomuzykologiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, 2012]. [T] 25, 2013, s. 306–309.

521. Bartmiński Jerzy, *Magia okiem antropologa*. [Rec.: Kajfosz Jan, *Magia w potocznej narracji*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009]. [T] 23, 2011, s. 256–258.

522. Bartmiński Jerzy, *Myślenie metaforyczne czy mitologiczne?*. [Rec.: Jurewicz Joanna, *Fire and Cognition in the Rigveda*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2010; *Fire, Death and Philosophy. A History of Ancient Indian Thinking*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2016]. [T] 29, 2017, s. 294–299. DOI: 10.17951/et.2017.29.294. English edition: *Metaphorical or mythological thinking?*. Translated by Anna Wyrwa. [Vol.] 29, 2018, p. 307–312.

523. Bartmiński Jerzy, *Nowe studium o stereotypach narodowych*. [Rec.: Gawkiewicz Roman, *Komunikacja międzykulturowa a stereotypy. Polacy – Niemcy – Rosjanie*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2011]. [T] 26, 2014, s. 177–178.

524. Bartmiński Jerzy, *O ludowym kalendarzu słowiańskim – z pozycji badacza mitologii*. [Rec.: Agapkina Tat'jana A., *Mifopoètičeskie osnovy slavjanskogo narodnogo kalendarja. Vesenne-letnij cikli*. Moskwa: „Indrik”, 2002]. [T] 14, 2002, s. 227–230.

525. Bartmiński Jerzy, *O tradycyjnej mowie magicznej – nowocześnie*. [Rec.: Engelking Anna, *Kłątwa. Rzecz o ludowej magii słowa*. Wrocław: Wydawnictwo FUNNA, 2000]. [T] 13, 2001, s. 283–285.

526. Bartmiński Jerzy, *O wartościach w językowym obrazie świata*. [Rec.: Jedliński Ryszard, *Językowy obraz świata wartości w wypowiedziach uczniów kończących szkołę podstawową*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2000]. [T] 16, 2004, s. 325–331.

527. Bartmiński Jerzy, *Pierwszy tom rosyjskiego słownika tradycyjnej kultury Słowian*. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič (red.), *Slavjanskie drevnosti. Ètnolingvističeskij slovar'*. T. 1, A–G. Moskwa 1995]. [T] 8, 1996, s. 291–293.

528. Bartmiński Jerzy, *Starohinduski mit kosmogoniczny przez pryzmat kognitywnej teorii metafory*. [Rec.: Jurewicz Joanna, *Kosmogonia Rygwedy. Myśl i metafora*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper, 2001]. [T] 16, 2004, s. 357–360.

529. Bartmiński Jerzy, *Światło na warsztacie strukturalisty*. [Rec.: Dyszak Andrzej, *Językowe wyrażenia zjawisk jasności i ciemności*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2010]. [T] 24, 2012, s. 215–217.

530. Bartmiński Jerzy, *Tożsamość polska oczami elity narodowej*. [Rec.: Niewiara Aleksandra, *Kształty polskiej tożsamości. Potoczny dyskurs narodowy w perspektywie etnolingwistycznej (XVI–XX w.)*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009]. [T] 22, 2010, s. 219–222.

531. Bartmiński Jerzy, *Uczucia na warsztacie lingwisty*. [Rec.: Mikołajczuk Agnieszka, *Obraz radości we współczesnej polszczyźnie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper, 2009]. [T] 23, 2011, s. 239–243.

532. Bartmiński Jerzy. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič (red.), *Ėtnolingvističeskij slovar' slavjanskih drevnostej. Proekt slovnika. Predvaritelnye materialy*. Moskva 1984]. [T] 1, 1988, s. 190–194.

533. Bączkowska Grażyna. [Rec.: Balatov D.M., Marčenko J.I., Kalmykova N.I., *Russkaja svad'ba. Svadebnyj obrjad na Verhnej i Srednej Kokšenge i na Uftjuge (Tarnogskij rajon Vologodskoj oblasti)*. Moskva: „Sovremennik”, 1985]. [T] 5, 1992, s. 156–159.

534. Bączkowska Grażyna. [Rec.: Ivanova Radost, *Bylgarskata folklorna svat'ba*. Sofija: Izdat. na Bylgarskata Akademija na Naukite, 1984]. [T] 7, 1995, s. 203–208.

535. Bednarczuk Monika, *Morfologia mitów krwi*. [Rec.: von Braun Christina, Wulf Christoph (red.), *Mythen des Blutes*. Frankfurt–New York: Campus Verlag, 2007]. [T] 20, 2008, s. 388–391.

536. Bednarczuk Monika, *Rozumienie wartości a porozumienie*. [Rec.: Bock Bettina, Lühr Rosemarie (red.), *Normen- und Wertbegriffe in der Verständigung zwischen Ost- und Westeuropa (Akten der internationalen Arbeitstagung 27./28. Februar 2006 in Jena)*. Frankfurt a. M. et al.: Peter Lang, 2007]. [T] 20, 2008, s. 392–393.

537. Bębeniec Daria, *Językowy obraz świata w szerszej perspektywie*. [Rec.: Gład Adam, Danaher David S., Łozowski Przemysław (red.), *The Linguistic Worldview: Ethnolinguistics, Cognition, and Culture*. London: Versita, 2013]. [T] 27, 2015, s. 226–229. DOI: 10.17951/et.2015.27.226.

538. Białek Ewa, *Aktywny słownik języka rosyjskiego*. [Rec.: Apresjan Ju.D. (red.), *Aktivnyj slovar' russkogo jazyka*, t. 1, A–B, t. 2, V–G. Moskva: Jazyki slawjanskoj kul'tury, 2014]. [T] 27, 2015, s. 235–238. DOI: 10.17951/et.2015.27.235.

539. Bielak Agata, *Ludowy kult świętych w północnej Rosji*. [Rec.: Moroz Andrej, *Svjatye ruskogo severa*. Moskwa: OGI, 2009]. [T] 21, 2009, s. 324–325.
540. Bielak Agata, *Nowe studia o języku polskim*. [Rec.: Cygal-Krupa Zofia (red.), *Współczesna polszczyzna. Stan, perspektywy, zagrożenia*. Kraków–Tarnów: Księgarnia Akademicka, 2008]. [T] 21, 2009, s. 284–286.
541. Bielak Agata, *Wartości w świetle danych językowych*. [Rec.: Oskiera Agnieszka (red.), *Antynomie wartości. Problematyka aksjologiczna w językoznawstwie*. Łódź: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, 2007]. [T] 20, 2008, s. 394–395.
542. Bogdzevič Monika, *Metafory konceptualne w dyskursie publicznym*. [Rec.: Būdvydytė-Gudienė Aina, Gudavičius Aloyzas, Jurgaitis Nedas, Papaurėlytė-Klovienė Silvija, Toleikienė Reda, *Konceptualiosios metaforos viešajame diskurse. Konceptualiūju metaforu žodynas*. Šiauliai: UAB „BMK leidykla”, 2014]. [T] 29, 2017, s. 288–293. DOI: 10.17951/et.2017.29.288.
543. Boroch Robert, *Jeszcze o prowincjonalizmie europejskim*. [Rec.: Płonka-Syroka Bożena, Marchel Kaia (red.), *Prowincjonalizm w kulturze europejskiej*. Seria: Orbis exterior – orbis interior, t. 3. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Arboretum, 2010]. [T] 23, 2011, s. 259–261.
544. Boroch Robert, *Prowincja w centrum uwagi*. [Rec.: Ryszkiewicz Mirosław (red.), *Prowincja. Świat. Europa. Polska*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007]. [T] 21, 2009, s. 293–298.
545. Boruch Anna, „*Portret*” czarownicy w świadomości dzieci. [Rec.: Niesporek-Szamburska Bernadeta, *Stereotyp czarownicy i jego modyfikowanie. Na przykładzie tekstów dla dzieci i wypowiedzi dziecięcych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013]. [T] 27, 2015, s. 250–253. DOI: 10.17951/et.2015.27.250.
546. Boruczenko Joanna. [Rec.: Szarota Tomasz, *Niemiecki Michel. Dzieje narodowego symbolu i autostereotypu*. Warszawa: PWN, 1988]. [T] 4, 1991, s. 163–170.
547. Boruczenko Joanna. [Rec.: Uspieński Borys A., *Kult św. Mikołaja na Rusi*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 1985]. [T] 3, 1990, s. 187–194.
548. Brzozowska Małgorzata, *Etymologia w programie lingwistyki kognitywnej*. [Rec.: Sweetser Eve, *From Etymology to Pragmatics. Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990]. [T] 11, 1999, s. 231–234.

549. Brzozowska Małgorzata. [Rec.: Buchowski Michał, Burszta Wojciech, *O założeniach interpretacji antropologicznej*. Seria: Metodologia Humanistyki. Warszawa: PWN, 1992]. [T] 6, 1994, s. 197–199.

550. Brzozowska Małgorzata. [Rec.: Kovačevićová Soňa, *Človek tvorca. Pracovné motívy Slovenska vo vyobrazeniach z 9.–18. storočia*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987]. [T] 7, 1995, s. 209–210.

551. Brzozowska Małgorzata. [Rec.: Wierzbicka Anna, *Lexicography and Conceptual Analysis*. Ann Arbor: Karoma Publishers, Inc., 1985]. [T] 4, 1991, s. 129–133.

552. Brzozowska-Krajka Anna. [Rec.: Wężowicz-Ziółkowska Dobrosława, *Miłość ludowa. Wzory miłości wieśniaczej w polskiej pieśni ludowej XVIII–XX wieku*. Biblioteka Popularnonaukowa PTL, t. 11. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 1991]. [T] 6, 1994, s. 189–195.

553. Buczyński Mieczysław. [Rec.: Bošković-Stulli Maja, *Usmena književnost nekad i danas*. Novi Sad: Prosveta, 1983]. [T] 1, 1988, s. 202–203.

554. Buczyński Mieczysław. [Rec.: Dimitrovski Todor (red.), *Rečnik na makedonskata narodna poezija*. T. I: A–G. Skopje: Institut za Makedonski Jazik „Krst Misirkov”, 1983]. [T] 5, 1992, s. 159–161.

555. Buczyński Mieczysław. [Rec.: Radenković Ljubinko, *Narodne basme i bajanja*. Niš–Priština–Kragujevac 1982]. [T] 2, 1989, s. 162–163.

556. Budziszewska Wanda. [Rec.: Jufu Z., *Bylgarski narodni pesni ot selata Kjažna i Valja Draguluj – Rumynija*. Sofija: Izdatelstvo na Bylgarskata Akademiya na Naukite, 1991]. [T] 6, 1994, s. 203–204.

557. Bukowski Wojciech, *Pamięć językiem pisania*. [Rec.: Czachur Waldemar (red.), *Pamięć w ujęciu lingwistycznym. Zagadnienia teoretyczne i metodyczne*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2018]. [T] 30, 2018, s. 331–336. DOI: 10.17951/et.2018.30.331. English edition: *Memory written in language*. Translated by Anna Wyrwa. [Vol.] 30, 2019, p. 326–331.

558. Cygal-Krupowa Zofia, *Czeska książka o lingwistyce kognitywnej*. [Rec.: Vaňkova Irena, Nebeská Iva, Saicová Římalová Lucie, Šlédrová Jasňa, *Co na srdci, to na jazyku. Kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2005]. [T] 19, 2007, s. 285–286.

559. Czavdarova Deczka, *O polskości w kulturze bułgarskiej*. [Rec.: Todorov Velichko, *Obštuvane s ceremonii ili bylgarskite obrazi na Polša i poljacite. Imaginistična studija*. Sofija 1999]. [T] 14, 2002, s. 222–224.

560. Czawdarowa Deczka, *Folklor bułgarski i jego konteksty*. [Rec.: *Problemi na bylgarskija folklor*. T. 8. *Bylgarskijat folklor v slavjanskata i balkanskata kulturna tradicija*. Sofija 1991]. [T] 8, 1996, s. 304–308.

561. Czyżewski Feliks, *Poleski kalendarz ludowy czy wstęp do etnolingwistyki słowiańskiej*. [Rec.: Tolstaja Svetlana M., *Polesskij narodnyj kalendar'*. Moskwa: „Indrik”, 2005]. [T] 19, 2007, s. 291–295.

562. Czyżewski Feliks. [Rec.: Ohomuš Kataryna A., Syz'ko Andrej T., *Arhaični elementy narodnoji duhovnoji kul'tury Stepovoji Ukrajiny*. Dnipropetrovs'k: Vydavnyctvo DDU, 1991]. [T] 7, 1995, s. 194–203.

563. Czyżewski Feliks, Sajewicz Michał. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič (red.), *Polesskij etnolingwističeskij sbornik. Materialy i issledovanija*. Moskwa 1983]. [T] 1, 1988, s. 195–202.

564. Czyżewski Feliks, Sajewicz Michał. [Rec.: Tolstoj N[ikita] I[ljič], Šeptunov I.M. (red.), Seria wydawnicza „Slavjanskij i balkanskij fol'klor”. (1) SBF. *Genezis, arhaika, tradiciji*. (2) SBF. *Obrjad, tekst*. (3) SBF. *Ėtnogenetičeskaja obščnost' i tipologičeskie paralleli*. (4) SBF. *Duhovnaja kul'tura Poles'ja na obščeslavjanskom fone*. (5) SBF. *Rekonstrukcija drevnej duhovnoj kul'tury: istočniki i metody*. Moskwa 1978–1989]. [T] 5, 1992, s. 137–142.

565. Denda Monika, *Nowa synteza rosyjskiej onomastyki*. [Rec.: Matveev Aleksandr Konstantinovič, *Onomatologija*. Moskwa: „Nauka”, 2006]. [T] 19, 2007, s. 287–288.

566. Diatczyk Julia, *Leksykon myśli rosyjskiej*. [Rec.: de Lazari Andrzej (red.), *Ideji v Rossii. Ideas in Russia. Idee w Rosji. Leksykon rosyjsko-polsko-angielski*. Łódź: „Ibidem”, 2003]. [T] 17, 2005, s. 322–323.

567. Dudek Agnieszka, *Dialektolog o nazwach odzieży i obuwia*. [Rec.: Grymaševyč Galyna, *Slovnyk nazv od'agu ta vztut'a seredn'opolis'kyh i sumižnyh govirok*. Žytomyr: Pivničnoukrajins'kyj dialektologičnyj centr Žytomirs'kogo deržavnogo pedagogičnogo universitetu imeni Ivana Franka, 2002]. [T] 15, 2003, s. 269–270.

568. Dudek-Szumigaj Agnieszka, *Cmentarz w aspekcie językowym i kulturowym*. [Rec.: Czyżewski Feliks, Dudek-Szumigaj Agnieszka, Frolak Lubow (red.), *Nekropolie jako znak kultury pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2011]. [T] 24, 2012, s. 238–240.

569. Frolak Lubow, *Białoruski podręcznik etnografii terenowej*. [Rec.: Žloba Safronij P., *Polevaja etnografija. Teorija i praktika polevyh etnografičeskich issledovanij*. Brest: Belarusskij gosudarstvennyj universitet im. Aleksandra Puškina, 2001]. [T] 16, 2004, s. 349–350.

570. Frolak Lubow, *Etnolingwistyczny opis demonów ukraińskich*. [Rec.: Chobzej Natalja, *Guculs'ka mifologija. Etnolingwistyčnyj slovnyk*. L'viv 2002]. [T] 16, 2004, s. 356–357.

571. Głaz Adam, *Blaski i cienie dwujęzyczności*. [Rec.: Besemeres Mary, Wierzbicka Anna (red.), *Translating Lives. Living with Two Languages and Cultures*. St. Lucia, Queensland: University of Queensland Press, 2007]. [T] 19, 2007, s. 278–281.

572. Głaz Adam, *Czym jest (językowy) obraz świata – powrót do źródeł*. [Rec.: Underhill James W., *Humboldt, Worldview and Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006]. [T] 22, 2010, s. 211–215.

573. Głaz Adam, *Czym jest językoznawstwo kulturowe?*. [Rec.: Yamaguchi Matsataka, Tay Dennis, Blount Benjamin (red.), *Approaches to Language, Culture, and Cognition. The Intersection of Cognitive Linguistics and Linguistic Anthropology*. Houndsmills, Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan, 2014]. [T] 27, 2015, s. 221–225. DOI: 10.17951/et.2015.27.221.

574. Głaz Adam, *Duńskie uniwersum semantyczne*. [Rec.: Levisen Carsten, *Cultural Semantics and Social Cognition. A case study on the Danish universe of meaning*. Trends in Linguistics. Studies and Monographs 257. Berlin–Boston: De Gruyter Mouton, 2012]. [T] 29, 2017, s. 284–287. DOI: 10.17951/et.2017.29.284. English edition: *The Danish universe of meaning*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 29, 2018, p. 303–306.

575. Głaz Adam, *Kognitywny i filozoficzny wymiar semantyki leksykalnej*. [Rec.: Lewandowska-Tomaszczyk Barbara (red.), *Lexical Semantics, Cognition and Philosophy*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1998]. [T] 12, 2000, s. 304–309.

576. Głaz Adam, *Metafora stwarza światy*. [Rec.: Underhill James, *Creating Worldviews. Metaphor, Ideology and Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011]. [T] 24, 2012, s. 209–213.

577. Głaz Adam, *Rytm, metrum, rym. O tłumaczeniu wierszy*. [Rec.: Underhill James W., *Voice and Versification in Translating Poems*. Ottawa: University of Ottawa Press, 2016]. [T] 30, 2018, s. 342–345. DOI: 10.17951/et.2018.30.342. English edition: *Rhythm, metre, and rhyme. On translating poems*. Translated by Adam Głaz. [Vol.] 30, 2019, p. 337–341.

578. Głaz Adam, *Słownik terminów nieprzetłumaczalnych – przetłumaczony*. [Rec.: Cassin Barbara (red.), *Dictionary of Untranslatables. A Philosophical Lexicon*, tłum. z francuskiego Rendall Steven, Hubert Christian, Mehlman Jeffrey, Stein Nathanael, Syrotinski Michael; redakcja tłumaczenia Apter Emily, Lezra Jacques,

Wood Michael. Princeton–Oxford: Princeton University Press, 2014]. [T] 28, 2016, s. 312–316. DOI: 10.17951/et.2016.28.312.

579. Głaz Adam, *Uwięzieni w angielszczyźnie*. [Rec.: Wierzbicka Anna, *Imprisoned in English. The Hazards of English as a Default Language*. Oxford–New York: Oxford University Press, 2014]. [T] 27, 2016, s. 230–234. DOI: 10.17951/et.2015.27.230.

580. Gocół Damian, *Relacje kazachstańskich Polaków z perspektywy historii mówionej*. [Rec.: Kudela-Świątek Wiktoria, *Odpamiętane. O historii mówionej na przykładzie narracji kazachstańskich Polaków o represjach na tle narodowościowym i religijnym*. Kraków: Universitas, 2013]. [T] 27, 2015, s. 244–246. DOI: 10.17951/et.2015.27.244.

581. Grochowski Piotr, *Kawały – anegdoty – humoreski*. [Rec.: Podziewska Luiza, *Ludowe opowiadania komiczne. Poetyka i antropologia*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2010]. [T] 23, 2011, s. 264–268.

582. Grzeszczak Monika, *Europa i jej wartości*. [Rec.: Bartmiński Jerzy, Lühr Rosemarie (red.), *Europa und seine Werte. Akten der internationalen Arbeitstagung „Normen und Wertbegriffe in der Verständigung zwischen Ost- und Westeuropa”, 3–4 April 2008 in Lublin, Polen*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009]. [T] 22, 2010, s. 215–218.

583. Grzeszczak Monika, *Mała encyklopedia kaszubszczyzny*. [Rec.: Obracht-Prondzyński Cezary, *Kaszëbi dzys. Kùltura – Jãzëk – Tożsamòsc (Kaszubi dzisiaj. Kultura – Język – Tożsamość; The Kaschubs today. Culture – Language – Identity; Kaschuben heute. Kultur – Sprache – Identität)*. Gdańsk: Instytut Kaszubski, 2007]. [T] 21, 2009, s. 298–301.

584. Grzeszczak Monika, *Pojęcie godności w perspektywie porównawczej*. [Rec.: Baumbach Christine, Kunzmann Peter (red.), *Würde – dignité – godność – dignity. Die Menschenwürde im internationalen Vergleich*. München: Herbert Utz Verlag, 2010]. [T] 23, 2011, s. 235–238.

585. Iwczenko Jarosława, *Jeszcze raz o mitologii Słowian wschodnich*. [Rec.: Levkiewskaja Elena E., *Mify russkogo naroda*. Moskwa: „Astrel AST”, 2000]. [T] 20, 2008, s. 377–381.

586. Jakubowicz Mariola, *Nowe studia etymologiczne*. [Rec.: Brzozowska Małgorzata, *Etymologia a konotacja*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2009]. [T] 21, 2009, s. 314–317.

587. Janoszczyk Jolanta, *Obraz(y) Boga w kazaniach*. [Rec.: Kucharska-Dreiß Elżbieta, *Der gepredigte Gott, linguistisch gesehen. Gottesbilder im Vergleich, 2.,*

verbesserte Auflage. Inzingen: Akademische Verlagsoffizin Bauer i Raspe, 2014]. [T] 28, 2016, s. 297–302. DOI: 10.17951/et.2016.28.297.

588. Janoszczyk Jolanta, *Wartości w zmieniającej się Europie z perspektywy badań interdyscyplinarnych*. [Rec.: Lühr Rosemarie, Mull Natalia, Oberthür Jörg, Rosa Hartmut (red.), *Kultureller und sprachlicher Wandel von Wertbegriffen in Europa. Interdisziplinäre Perspektiven*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2012]. [T] 25, 2013, s. 287–292.

589. Judin Aleksej, *Ukraińscy kulturoznawcy o śmierci*. [Rec.: *Narodoznavči zošty: Dvomisjačnyk instytutu narodoznavstva Nacional'noji Akademiji Nauk Ukrajinjy. Special'nij vypusk № 1. Studiji z integral'noji kul'turologiji. Thanatos*. L'viv 1996]. [T] 11, 1999, s. 245–249.

590. Judin Aleksej V., *Etnolingwistyka słowiańska w latach 2000–2003*. [T] 15, 2003, s. 241–247.

591. Kaczan Anna, *Dwie semantyki prototypu*. [Rec.: Kleiber Georges, *Semantyka prototypu. Kategorie i znaczenie leksykalne*. Kraków: Universitas, 2003]. [T] 17, 2005, s. 329–331.

592. Kaczan Anna, *Indoeuropejczycy – krzewiciele rolnictwa w Europie*. [Rec.: Witczak Krzysztof Tomasz, *Indoeuropejskie nazwy zbóż*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2004]. [T] 19, 2007, s. 273–275.

593. Kaczan Anna, *Kolejna praca o językowym obrazie świata*. [Rec.: Kajfosz Jan, *Językowy obraz świata w etnokulturze Śląska Cieszyńskiego*. Czeski Cieszyn 2001]. [T] 15, 2003, s. 263–265.

594. Kaczan Anna, *Nazwy istot demonicznych w gwarach polskich*. [Rec.: Dźwi-goł Renata, *Polskie ludowe słownictwo mitologiczne*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2004]. [T] 18, 2006, s. 369–371.

595. Kaczan Anna, *Obraz zwierząt we frazeologii góralskiej*. [Rec.: Rak Maciej, *Językowo-kulturowy obraz zwierząt utrwalony w animalistycznej frazeologii gwar Gór Świętokrzyskich i Podtatarza (na tle porównawczym)*. Kraków: „Scriptum”, 2007]. [T] 21, 2009, s. 303–305.

596. Kalkuta Julia, *Nazwy własne a przysłowia*. [Rec.: Szutkowski Tomasz, *Jednostki paremiologiczne z komponentem antroponimicznym we współczesnym języku polskim i rosyjskim*. Szczecin: Volumina.pl Daniel Krzanowski, 2010]. [T] 23, 2011, s. 274–276.

597. Kmet' Iryna, *Biblia ludowa na warsztacie etnolingwisty*. [Rec.: Belova Ol'ga (red.), „*Narodnaja Biblija*”: *Vostočnoslavjanskie ètologičeskie legendy*. Moskwa: „Indrik”, 2004]. [T] 19, 2007, s. 296–298.

598. Koper Anna, *O symbolice zwierząt w słowiańskiej tradycji ludowej*. [Rec.: Góra Aleksandr V., *Simvolika životnyh v slavjanskoj narodnoj tradicii*. Moskwa: „Indrik”, 1997]. [T] 12, 2000, s. 316–318.
599. Koper Anna. [Rec.: Fehr Beverly, *Prototype Analysis of the Concepts of Love and Commitment*. „Journal of Personality and Social Psychology”, vol. 55, nr 4. Washington: American Psychological Association, 1988]. [T] 4, 1991, s. 160–163.
600. Koper Anna. [Rec.: Lakoff George, Johnson Mark, *Metafory w naszym życiu*. Warszawa: PIW, 1988]. [T] 3, 1990, s. 214–219.
601. Koper Anna. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič (red.), *Slavjanskij i balkanskij fol'klor. Duhovnaja kul'tura Poles'ja na obščeslavjanskom fone*. Moskwa: „Nauka”, 1986]. [T] 5, 1992, s. 145–147.
602. Kostyak Natalia, *Symbol w kulturze i w świadomości Czechów*. [Rec.: Pargač Jan (red.), *Cultural Symbols and Ethic Consciousness*. Prague: Institute of Ethnology, Philosophical Faculty, Charles University, 1998]. [T] 19, 2007, s. 272–273.
603. Kościuk Agnieszka, *Mądrość ludowa po Śląsku*. [Rec.: Simonides Dorota, *Mądrość ludowa. Dziedzictwo kulturowe Śląska Opolskiego*. Seria: Dziedzictwo kulturowe, t. 3, red. Smolińska Teresa. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2007]. [T] 21, 2009, s. 301–302.
604. Kozak-Opsahl Katarzyna, *Język figuratywny w perspektywie międzyjęzykowej i kulturowej*. [Rec.: Dobrovol'skij Dmitrij, Piirainen Elisabeth, *Figurative language: cross-cultural and cross-linguistic perspectives*. Amsterdam: Elsevier, 2005]. [T] 20, 2008, s. 406–409.
605. Koziura Karolina, *Współczesna analiza miasta i jego symboliki*. [Rec.: Kubicki Paweł, *Miasto w sieci znaczeń. Kraków i jego tożsamości*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2010]. [T] 24, 2012, s. 231–234.
606. Kraczoń Katarzyna, *Droga figurą ludzkiego losu*. [Rec.: Adamowski Jan, Smyk Katarzyna (red.), *Droga w języku i kulturze. Analizy antropologiczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2011]. [T] 24, 2012, s. 234–237.
607. Krieger Jolanta, *Językoznawstwo feministyczne w Niemczech*. [Rec.: Samel Ingrid, *Einführung in die feministische Sprachwissenschaft*. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 1995]. [T] 15, 2003, s. 248–250.
608. Kulisz Agnieszka, *Ciało w języku*. [Rec.: Maćkiewicz Jolanta, *Językowy obraz ciała. Szkice do tematu*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006]. [T] 21, 2009, s. 277–279.

609. Kulisz Agnieszka, *Kolejna polska książka z serii gender studies*. [Rec.: Łaziński Marek, *O Panach i Paniach. Polskie rzeczowniki tytułowe i ich asymetria rodzajowo-płciowa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006]. [T] 20, 2008, s. 422–424.

610. Kulisz Agnieszka, *Młodzieżowy obraz świata w świetle komputerowej analizy mediów*. [Rec.: Kajtoch Wojciech, *Językowe obrazy świata i człowieka w prasie młodzieżowej i alternatywnej*, t. 1–2. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008]. [T] 21, 2009, s. 273–277.

611. Lappo Irina, *Demonologia staroruska w świetle badań semiotycznych*. [Rec.: Antonov Dmitrij I., Majzul's Mihail R., *Demony i grešniki v drevnerusskoj ikonografii: semiotika obraza*. Moskwa: „Indrik”, 2011]. [T] 24, 2012, s. 240–244.

612. Lappo Irina, *Dwie książki o Rosjanach i Polakach*. [Rec.: Horev V.A. (red.), *Rossija – Pol'ska. Obrazy i stereotypy v literature i kul'ture*. Moskwa: „Indrik”, 2002; de Lazari Andrzej, Bäcker Roman (red.), *Dusza polska i rosyjska. Spojrzenie współczesne*. Łódź: „Ibidem”, 2003]. [T] 16, 2004, s. 338–347.

613. Lappo Irina, *Encyklopedia starożytności białoruskich*. [Rec.: Valodzina T., San'ko S. (red.), *Mifalogija belarusaiŭ. Encyklapedyčny sloŭnik*. Minsk: „Belarus”, 2011]. [T] 24, 2012, s. 244–247.

614. Lappo Irina, *Ojczyzna w rosyjskich praktykach dyskursywnych*. [Rec.: Sandomirskaja Irina, *Kniga o rodine. Opyt analiza diskursivnyh praktyk*. Wien 2001]. [T] 15, 2003, s. 254–257.

615. Lappo Irina, *Rosyjscy lingwiści o „potocznym językoznawstwie”*. [Rec.: Arutjunova Nina D. (red.), *Jazyk o jazyke*. Moskwa 2000]. [T] 16, 2004, s. 337–338.

616. Lewicki Roman, *W świecie kultury i mitologii Słowian*. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič (red.), *Slavjanskij i balkanskij fol'klor. Verovanija, tekst, ritual*. Moskwa: „Nauka”, 1994]. [T] 8, 1996, s. 294–301.

617. Litwińczuk Agnieszka, *Dialektolog o ciele*. [Rec.: Siatkowski Janusz, *Słowiańskie nazwy części ciała w historii i dialektach*. Warszawa: Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej UW, 2012]. [T] 25, 2013, s. 295–298.

618. Ludwik Kinga, *Ciało w języku japońskim – pomiędzy relatywizmem kulturowym a uniwersalnością ludzkiego doświadczenia*. [Rec.: Kordzińska-Nawrocka Iwona, Kozyra Agnieszka (red.), *Cielesność w kulturze Japonii. Literatura i język*. Warszawa: Japonica, 2016]. [T] 30, 2018, s. 337–341. DOI: 10.17951/et.2018.30.337. English edition: *The body in the Japanese language: Between cultural relativity and the universality of human experience*. Translated by Rafał Augustyn. [Vol.] 30, 2019, p. 332–336.

619. Łaszkiewicz Monika, *Przekraczanie granic – przenikanie kultur*. [Rec.: Banasiewicz-Ossowska Ewa, *Między dwoma światami. Żydzi w polskiej kulturze ludowej*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2007]. [T] 21, 2009, s. 287–289.
620. Łaszkiewicz Monika, *Wartości w litewskim językowo-kulturowym obrazie świata*. [Rec.: Rutkovska Kristina, Smetona Marius, Smetonienė Irena, *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje* (Wartości w litewskim językowym obrazie świata). Vilnius: Akademine leidykla, 2017]. [T] 30, 2018, s. 322–326. DOI: 10.17951/et.2018.30.322. English edition: *Values in the Lithuanian linguacultural worldview*. Translated by Przemysław Łozowski. [Vol.] 30, 2019, p. 317–321.
621. Łaszkiewicz Monika, *Żyd jako obcy – socjologiczne ujęcie tematu*. [Rec.: Jeziorski Ireneusz, *Od obcości do symulakrum. Obraz Żyda w Polsce w XX wieku. Antropologiczne studium przypadku*, Kraków: Wydawnictwo Nomos, 2009]. [T] 22, 2010, s. 238–240.
622. Łesiów Michał, *Drugi tom łuckich „Zeszytów folklorystycznych”*. [Rec.: Davydiuk Viktor, *Fol’klorystyčni zošyty, vypusk 2. Zbirnyk Naukovyh Prac’*. Luc’k 1999]. [T] 13, 2001, s. 298–299.
623. Łesiów Michał, *Dwujęzyczność na Ukrainie a rozwój i używalność języka państwowego*. [Rec.: Radevyč-Vynnyčkyj Jaroslav, *Dvovmnist’ v Ukrajinі: teorija, istorija, movoužyvannja*. Kyjiv–Drohobyč: Posvit, 2011]. [T] 25, 2013, s. 311–315.
624. Łesiów Michał, *Kultura ludowa ukraińskiego Polesia po czarnobylskiej tragedii ekologicznej*. [Rec.: *Etnokul’tura Volins’kogo Polissja i Čornobilska tragedia*. Vyp. I, č. 1–2. Rivne 1996–1997]. [T] 12, 2000, s. 318–320.
625. Łesiów Michał, *Leksykon leopolizmów ukraińskich pierwszej połowy XX wieku*. [Rec.: Chobzej Natalja, Simovyč Ksenja, Jastrems’ka Tetjana, Dydyk-Meuš Hanna, *Leksykon l’vivs’kyj: považno i na žart*, L’viv: Nacional’na Akademijska Nauk Ukrainy, Instytut Movoznavstva im. I. Krypjakevyča, 2009]. [T] 22, 2010, s. 232–235.
626. Łesiów Michał, *Symbolika ludowych zaklęć ukraińskich*. [Rec.: Solarz Olga, *Mova mahiji – mahija movy. Symbolika ukrajins’kyh zamovlan’*. Przemysł: Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska, 2011]. [T] 24, 2012, s. 247–248.
627. Łesiów Michał, *Wybór prac Profesora Nikity I. Tołstoja*. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič, *Izbrannye trudy*. T. 1, *Slavjanskaja leksikologija i semasiologija*. T. 2, *Slavjanskaja literaturno-żazykovaja situacija*. T. 3, *Očerki po slavjanskomu jazykoznaniju*. Serija: Jazyk. Semiotika. Kul’tura. Moskva: Jazyki Russkoj Kul’tury, 1997–1999]. [T] 12, 2000, s. 297–299.

628. Łesiów Michał, *Z folklorystyki ukraińskiej*. [Rec.: *Fol'klorystyčni zošyty*, vyp. I. Luc'k: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, Poliss'ko-Volyns'kyj narodoznavčyj centr, 1996]. [T] 11, 1999, s. 244–245.

629. Łozowski Przemysław, *W poszukiwaniu zapomnianych symboli i wartości w lesie, na polu i łące*. [Rec.: Watts Donald Charles, *Elsevier's Dictionary of Plant Lore*. Amsterdam: Elsevier, 2007]. [T] 29, 2017, s. 273–279. DOI: 10.17951/et.2017.29.273. English edition: *In search of forgotten symbols and values in the forest, field, and meadow*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 29, 2018, p. 291–297.

630. Łukaszuk Ewa, *Miłość, ból i przeznaczenie w zwierciadle języka – studium etnolingwistyczne*. [Rec.: Bułat Silva Zuzanna, *Fado – podejście semantyczne. Próba interpretacji słów kluczy*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2008]. [T] 21, 2009, s. 279–281.

631. Maciejewski Andrzej, *Białorusini o sobie, sąsiedzi o Białorusinach*. [Rec.: Traba Robert (red.), *Tematy polsko-białoruskie. Historia. Literatura. Edukacja*. Olsztyn: Wspólnota Kulturowa Borussia, 2003]. [T] 16, 2004, s. 347–349.

632. Maciupa Olga, *Slawistyczna mozaika serbsko-ukraińska*. [Rec.: Ajdačić Dejan, *Slavistyčni doslidžennja: folklorystyčni, literaturoznawčiji, movoznavčiji*. Kyjiv, 2010]. [T] 25, 2013, s. 316–317.

633. Maciupa Olga, *Trójkąt magiczny: słowo, przedmiot, akcja*. [Rec.: Solarz Olga, *Mova mahiji – mahija movy. Symbolika ukrajins'kyh zamovlan'*. Przemysł: Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska, 2011]. [T] 26, 2014, s. 203–204.

634. Majer-Baranowska Urszula, „*Słowa są jak ludzie*”, czyli o dynamicznym ujęciu semantyki czasowników. [Rec.: Padučeva Elena Viktorovna, *Dinamičeskie modeli v semantike leksiki*. Moskwa: Jazyki slav'janskoj kul'tury, 2004]. [T] 20, 2008, s. 416–419.

635. Majer-Baranowska Urszula, *Kategoria wykonawcy zawodu w ujęciu kognitywnym*. [Rec.: Golovanova Elena Iosifovna, *Kategorija professional'nogo dejatelja. Formirovanie. Rozvitie. Status v jazyke*. Čeljabinsk: Čeljabinskij gosudarstvennyj universitet, 2004]. [T] 18, 2006, s. 356–359.

636. Majer-Baranowska Urszula. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič (red.), *Slavjanskij i balkanskij fol'klor. Ėtnogenetičeskaja obščnost' i tipologičeskie paralleli*. Moskwa: „Nauka”, 1984]. [T] 5, 1992, s. 142–145.

637. Maksymiuk-Pacek Beata, *Językoznawca o modzie*. [Rec.: Rejakowa Bożena, *Kulturowe aspekty języka mody*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2008]. [T] 21, 2009, s. 282–284.

638. Malec Wojciech, *Czas w języku – językowe modele czasu*. [Rec.: Evans Vyvan, *The structure of time. Language, meaning and temporal cognition*. Amsterdam: John Benjamins, 2004]. [T] 17, 2005, s. 324–328.

639. Marczevska Marzena, *Globalizacja w świetle zapożyczeń językowych*. [Rec.: Luciński Kazimierz, *Jazykovye zaimstvovanija i mental'nost'. O vlijanii zaimstvovannyh sredstv na mental'nost' lingvokulturnyh obščnostej. Na materiale russkogo jazyka v spostavlenii s pol'skim*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, 2009]. [T] 22, 2010, s. 236–238.

640. Marczevska Marzena, *Tabu i etnografia*. [Rec.: Wasilewski Jerzy Sławomir, *Tabu a paradygmaty etnologii*. Warszawa: Zakład Małej Poligrafii UW, 1989]. [T] 13, 2001, s. 285–288.

641. Marczevska Marzena. [Rec.: Mylnikov A.S. (red.), *ĖtnoGRAfičeskoe izučenie znakovyh sredstv kul'tury*. Leningrad: „Nauka”, 1989]. [T] 5, 1992, s. 148–151.

642. Mazurkiewicz Małgorzata. [Rec.: Bajburin A.K., *Žyliščje v obrjadah i predstavlenijah vostočnyh slavjan*. Leningrad 1983]. [T] 2, 1989, s. 157–162.

643. Mleczo Joanna, *Dziady wędrownie w słowiańskiej kulturze ludowej*. [Rec.: Mihajlova Katia, *Stranstvaštijat sljap pevec prosjak v"v folklornata kultura na slavjanite / Wędrowni ślepy śpiewak żebrak w ludowej kulturze Słowian*, Sofija: Ab Izdatelstvo Atelie, 2006]. [T] 22, 2010, s. 246–250.

644. Mleczo Joanna, *Językowy obraz świata Bułgara*. [Rec.: Vitanova Marijana, *Čovek i svjat. Lingvokulturološki proučvanija / Człowiek i świat. Badania lingwistyczno-kulturowe*. Sofija: Izdatelstvo „Bul-Korenin”, 2012]. [T] 26, 2014, s. 179–182.

645. Mleczo Joanna, *Monografia słowiańskiego wesela*. [Rec.: Gura Aleksandr V., *Brak i svad'ba v slavjanskoj narodnoj kul'ture: semantika i simbolika*. Moskwa: „Indrik”, 2012]. [T] 25, 2013, s. 298–306.

646. Mleczo Joanna, *O małych formach folkloru*. [Rec.: Tolstaja S.M., Cyvjan T. Šč. (red.), *Slavjanskoe i balkanskoe jazykoznanie. Struktura malyh fol'klornyh tekstov*. Moskwa: „Nauka”, 1993]. [T] 8, 1996, s. 301–304.

647. Mleczo Joanna, *Pogrzeb bułgarski na tle porównawczym*. [Rec.: Vakarelski Hristo, *Bylgarski pogrebalni običaji. Sravnitelno izučavane*. Sofija: Izdatelstvo na Bylgarskata Akademija na Naukite, 1990]. [T] 9/10, 1997/1998, s. 353–356.

648. Mleczo Joanna, *Przestrzeń i czas w języku i kulturze*. [Rec.: Tolstaja Svetlana Mihajlovna (red.), *Prostranstvo i vremja v jazyke i kul'ture*. Moskwa: „Indrik”, 2011]. [T] 24, 2012, s. 213–215.

649. Mleczko Joanna, *Typologia rosyjskich pieśni obrzędowych*. [Rec.: Kruglov J.G., *Russkie obrjadovye pesni*. Moskwa: „Vysšaja Škola”, 1991]. [T] 11, 1999, s. 249–252.

650. Nahornyuk Oleksiy, *Kult przodków w kręgu wartości Słowian wschodnich*. [Rec.: Šaraja Ol’ga, *Cennostno-normativnaja priroda počitanija predkov*. Minsk 2002]. [T] 18, 2006, s. 365–369.

651. Niderla Anna, *Język w Internecie*. [Rec.: Grzenia Jan, *Komunikacja językowa w Internecie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006]. [T] 20, 2008, s. 424–425.

652. Niderla Anna, *Nowa książka z historii mówionej*. [Rec.: Filipkowski Piotr, *Historia mówiona i wojna. Doświadczenie obozu koncentracyjnego w perspektywie narracji biograficznych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010]. [T] 24, 2012, s. 224–227.

653. Niderla Anna, *Słownik pojęć polityczno-społecznych*. [Rec.: Sękowska Elżbieta, *Polska leksyka polityczno-społeczna na przełomie XX i XXI wieku. Słownik*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2007]. [T] 20, 2008, s. 396–399.

654. Niebrzegowska Stanisława, *Drugi tom słownika tradycyjnej kultury Słowian*. [Rec.: Tolstoj Nikita Iljič (red.), *Slavjanske drevnosti. Ėtnolingvističeskij slovar’*. Moskwa 1999]. [T] 12, 2000, s. 321–324.

655. Niebrzegowska Stanisława. [Rec.: Geerearts Dirk, *Les données stéréotypiques, prototypiques et encyclopédiques dans le dictionnaire*. „Cahiers de Lexicologie”, nr 46. Paris: Didier Erudition, 1985]. [T] 4, 1991, s. 150–154.

656. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Choroby w ujęciu etnolingwistycznym*. [Rec.: Marczewska Marzena, *Ja cię zamawiam, ja cię wypędzam... Choroba. Studium językowo-kulturowe*. Kielce: Wydawnictwo UJK, 2012]. [T] 25, 2013, s. 310–311.

657. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Ciało według diarystek*. [Rec.: Warda-Radys Lucyna, *Językowa kreacja ciała w dziewiętnastowiecznych pamiętnikach kobiet*. Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum, 2013]. [T] 27, 2015, s. 247–249. DOI: 10.17951/et.2015.27.247.

658. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Najstarsze rosyjskie zaklinania*. [Rec.: Bajburin A.K. (red.), *Velikorusskie zaklinanija*, zbiornik L.N. Majkova. Sankt-Peterburg: Izdatel’stvo Evropejskogo Doma, 1994]. [T] 13, 2001, s. 289–291.

659. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Pamięć wspólnoty tkwi w tekście*. [Rec.: Wójcicka Marta, *Pamięć zbiorowa a tekst ustny*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014]. [T] 27, 2015, s. 239–243. DOI: 10.17951/et.2015.27.239.

660. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Pierwsza synteza czeskich zamówień*. [Rec.: Vel'mezova Ekaterina V., *Češskie zagovory. Issledovanija i teksty*. Moskwa: „Indrik”, 2004]. [T] 19, 2007, s. 301–304.

661. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Rosyjski kalendarz ludowy w ujęciu etnolingwistycznym*. [Rec.: Atrošenko O.V., Krivoščapova Ju.A., Osipova K.V., *Russkij narodnyj kalendar'. Ėtnolingvističeskij slovar'. Naučnyj*, (nauč. red. Berezovič E.L.). Moskwa: Ast-Press Kniga, 2015]. [T] 30, 2018, s. 307–311. DOI: 10.17951/et.2018.30.307. English edition: *The Russian folk calendar: An ethnolinguistic perspective*. Translated by Agnieszka-Mierzwińska-Hajnos. [Vol.] 30, 2019, p. 301–305.

662. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Współczesne zamówienia z Polesia*. [Rec.: Agapkina Tat'jana A., Levkievskaja Elena E., Toporkov Andrej L'vovič (red.), *Poleskie zagovory (v zapisjach 1970–1990-h gg.)*. Moskwa: „Indrik”, 2003]. [T] 20, 2008, s. 381–383.

663. Niewiadomski Donat, *Semiotyczne aspekty bałtołowiańskich obrzędów pogrzebowych*. [Rec.: Ivanov V.V., Nevskaja L.G., *Issledovanija v oblasti balto-slawjanskoj duhovnoj kul'tury. Pogrebalnyj obrjad*. Moskwa 1990]. [T] 9/10, 1997/1998, s. 359–363.

664. Niewiadomski Donat. [Rec.: Guriewicz Aron, *Problemy średniowiecznej kultury ludowej*. Warszawa: PIW, 1987]. [T] 3, 1991, s. 194–203.

665. Niewiadomski Donat. [Rec.: Kon Igor Semenovič, *Rebënok i obščestvo (Istoriko-ėtnografičeskaja perspektiva)*. Moskwa: „Nauka”, 1988]. [T] 7, 1995, s. 188–192.

666. Niewiadomski Donat. [Rec.: Kubiak Irena, Kubiak Krzysztof, *Chleb w tradycji ludowej*. Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1981]. [T] 1, 1988, s. 185–190.

667. Niewiara Aleksandra, *Dwie książki o swoich i obcych*. [Rec.: Łęcki Krzysztof, Wódz Jacek, Wróblewski Piotr, *Świat społeczny Ślązaków. Rekonstrukcja treści świadomości potocznej*. Katowice 1992; Wódz Kazimiera (red.), *Swoi i obcy na Górnym Śląsku. Z problematyki stosunków etnicznych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1993]. [T] 8, 1996, s. 308–314.

668. Niewiara Aleksandra, *Kulturowe wzorce postrzegania innych*. [Rec.: Boksański Zbigniew, *Stereotypy a kultura*. Monografie Fundacji Nauki Polskiej. Seria Humanistyczna. Wrocław 1997]. [T] 12, 2000, s. 300–304.

669. Niewiara Aleksandra, *W poszukiwaniu słowiańskich paraleli semantycznych*. [Rec.: Jakubowicz Mariola, *Drogi słów na przestrzeni wieków. Zarys słownika motywacji semantycznych na materiale przymiotników słowiańskich odziedziczonych z prasłowiańszczyzny*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2010]. [T] 26, 2014, s. 189–192.

670. Nowakowska-Kempna Iwona. [Rec.: *Na marginesie książki Anny Wierzbickiej Lexicography and Conceptual Analysis – kilka uwag o analizie prototypów*]. [T] 4, 1991, s. 115–128.

671. Nowosad-Bakalarczyk Marta, *Czy język polski dyskryminuje kobiety?*. [Rec.: Miemietz Bärbel, *Motivation zur Motion. Zur Bezeichnung von Frauen durch Femina und Maskulina im Polnischen*. Frankfurt am Main, 1993]. [T] 15, 2003, s. 250–253.

672. Nowosad-Bakalarczyk Marta, *Język kobiet i mężczyzn na tle językowego obrazu płci w językach słowiańskich*. [Rec.: Koval' Vladimir Ivanovič, *Jazyk i tekst v aspekte gendernoj lingvistiki*. Gomel': GGU im. F. Skoriny, 2007]. [T] 22, 2010, s. 228–230.

673. Nowosad-Bakalarczyk Marta, *Kategorie językowe z perspektywy pragmatyki lingwistycznej*. [Rec.: Norman Boris Justinovič, *Lingvističeskaja pragmatika (na materiale ruskogo i drugih slavyjanskih jazykov)*. Kurs lekcij. Minsk: BGU, 2009]. [T] 24, 2012, s. 217–220.

674. Nowosad-Bakalarczyk Marta, *Obraz kobiety w kulturze tradycyjnej*. [Rec.: Zechová Renáta, *Modelowanie obrazu kobiety w systemie kulturowym czesko-polskiego pogranicza na Śląsku*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2014]. [T] 28, 2016, s. 303–306. DOI: 10.17951/et.2016.28.303.

675. Nykiel-Herbert Barbara. [Rec.: Alford Richard D., *Naming and Identity. A Cross-cultural Study of Personal Naming Practices*. New Haven: HRAF Press, 1988]. [T] 3, 1990, s. 203–213.

676. Ochnio Beata, *Semantyczne badania porównawcze*. [Rec.: Grzegorzycowa Renata, Waszakowa Krystyna (red.), *Pojęcie – słowo – tekst*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2008]. [T] 23, 2011, s. 247–249.

677. Paćławska Ewa, *Gramatyka komunikacyjna*. [Rec.: Awdiejew Aleksy, Habrajska Grażyna, *Wprowadzenie do gramatyki komunikacyjnej*. T. 1–2. Łask: Oficyna Wydawnicza Leksem, 2004–2006]. [T] 19, 2007, s. 275–278.

678. Paćławska Ewa, *Komunikacja jako gra*. [Rec.: Wołos Marta, *Koncepcja „gry językowej” Wittgensteina w świetle badań współczesnego językoznawstwa*. Kraków: Universitas, 2002]. [T] 17, 2005, s. 338–340.
679. Paćławska Ewa, *Polskie i ukraińskie czytanie Schulza*. [Rec.: Bruno Schulz *a kultura pogranicza: Materiały dwóch pierwszych edycji Międzynarodowego Festiwalu Brunona Schulza w Drohobyczu*. Drohobycz: Instytut Polski w Kijowie, 2007]. [T] 21, 2009, s. 290–293.
680. Pajdzińska Anna, *Czy ptak jest zwierzęciem?*. [Rec.: Kępa-Figura Danuta, *Kategoryzacja w komunikacji językowej na przykładzie leksemu ptak*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007]. [T] 20, 2008, s. 410–412.
681. Panasiuk Jolanta. [Rec.: Bajburin A.K., Kon Igor Semenovič (red.), *Ètničeskie stereotypy mužskogo i ženskogo povedenija*. Sankt-Peterburg: „Nauka”, 1991]. [T] 7, 1995, s. 184–187.
682. Panasiuk Jolanta. [Rec.: Permjakov G.L., *Osnovy strukturnoj paremiologii*. Moskwa: „Nauka”, 1988]. [T] 5, 1992, s. 152–154.
683. Papuhiev Nikolay, *Kategoria pokrewieństwa w perspektywie etnolingwistycznej*. [Rec.: Tolstaja Svetlana Mihajlovna (red.), *Kategorija rodstva v jazyke i kul'ture*, Moskwa: Indrik, 2009]. [T] 23, 2011, s. 252–255.
684. Pasicki Adam. [Rec.: Wierzbicka Anna, *English Speech Act Verbs. Semantic Dictionary*. Sydney: Academic Press, 1987]. [T] 4, 1991, s. 133–142.
685. Piekarczyk Dorota, *Wizja świata utrwalona w barokowej frazeologii religijnej*. [Rec.: Adamiec Dorota, *Frazeologia religijna okresu baroku (na tle tendencji kulturowych epoki)*. Kraków: Wydawnictwo Lexis, 2007]. [T] 21, 2009, s. 305–309.
686. Piersiak Tadeusz, *Folkloryzacja tekstów cmentarnych*. [Rec.: Kolbuszewski Jacek, *Co mnie dzisiaj, jutro tobie. Polskie wiersze nagrobne*. Wrocław 1996]. [T] 9/10, 1997/1998, s. 347–349.
687. Pilecka Teresa. [Rec.: Mit. Cz. III serii *Mitologia – Sztuka – Folklor*. Sofia: Instytut Problemów Kulturoznawstwa BAN, 1988]. [T] 6, 1994, s. 204–210.
688. Pitala Ewelina, *Śladami aniołów*. [Rec.: *Anioł w literaturze i w kulturze*, t. 1, red. Ługowska Jolanta, Skawiński Jacek, 2004, t. 2–3, red. Ługowska Jolanta, 2005–2006. Wrocław: Oficyna Wydawnicza „Atut”]. [T] 23, 2011, s. 268–274.
689. Pluwak Agnieszka, *Język jako zjawisko kulturowe*. [Rec.: Bernádez Enrique, *Lenguaje como cultura*. Madryt: Alianza, 2008]. [T] 23, 2011, s. 249–251.

690. Potapenko Liliya, *O gatunkach mowy – synteza polskiego stanu badań*. [Rec.: Witosz Bożena, *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005]. [T] 19, 2007, s. 283–285.

691. Potoczniak Anthony, *Ludowy wiersz rosyjski na warsztacie amerykańskiego filologa*. [Rec.: Bailey James, *Three Russian Lyric Folk Songs Meters*. Ohio: Slavica Publishers, 1993]. [T] 11, 1999, s. 241–244.

692. Przerembski Zbigniew Jerzy, *Nowy Kolberg: czwarta odłona – lubelska*. [Rec.: *Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały*, red. Ludwik Bielawski, t. 4. *Lubelskie*, red. Jerzy Bartmiński, cz. I. *Pieśni i obrzędy doroczne*, cz. II. *Pieśni i obrzędy rodzinne*, cz. III. *Pieśni i teksty sytuacyjne*, cz. IV. *Pieśni powszechne*, cz. V. *Pieśni stanowe i zawodowe*, cz. VI. *Muzyka instrumentalna – instrumentarium – wykonawcy – repertuar*. Lublin: Wydawnictwo Muzyczne „Polihymnia”, 2011]. [T] 26, 2014, s. 192–198.

693. Rejakowa Bożena, *Folklor i folklorystyka na Słowacji u progu nowego tysiąclecia*. [Rec.: Profantová Zuzana (red.), *Na prahu milénia. Folklor a folkloristika na Slovensku*. Bratislava: Wyd. ARM 333 pre Ministerstvo kultúry Slovenskej Republiky, 2000]. [T] 13, 2001, s. 299–302.

694. Rejakowa Bożena, *O funkcjonowaniu tradycyjnej kultury ludowej we współczesnej wsi słowackiej*. [Rec.: Krekovičová Eva, *O živote folklóru v súčasnosti (Ludová pieseň)*. Bratislava 1989]. [T] 11, 1999, s. 238–241.

695. Rejakowa Bożena. [Rec.: Krupa Viktor, *Jednota a variabilita jazyka*. Bratislava: Veda, 1980]. [T] 6, 1994, s. 195–197.

696. Rokosz Tomasz, *Najstarszy zawód świata*. [Rec.: Grochowski Piotr, *Dziady. Rzecz o wędrownych żebrakach i ich pieśniach*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2009]. [T] 22, 2010, s. 241–245.

697. Rudenko Elena. [Rec.: Žujkova Margarita Vasil’evna, *Dinamičeskie procesy vo frazeologičeskoj sisteme vostočnoslavjanskih jazykov*. Luck: Redakcionno-izdatel’skij otdel „Veža”, Volynskogo deržavnogo universiteta, 2007]. [T] 20, 2008, s. 412–415.

698. Rusiecka Natalia, *Nowa książka o mitologii białoruskiej*. [Rec.: Nenadavec A.M., *Za smugoju mifa*. Minsk: „Belaruskaja Navuka”, 1999]. [T] 13, 2001, s. 291–295.

699. Rusiecka Natalia, *Symbolika przedmiotów codziennego użytku w kulturze białoruskiej*. [Rec.: Valodzina Tassjana, *Semantyka rečaŭ u duhoŭnaj spadčyne belarusaŭ*. Minsk: „Tehnologja”, 1999]. [T] 15, 2003, s. 270–276.

700. Shubin Roman, *Hermeneutyka słowa Wardana Hajrapetiana*. [Rec.: Ajrapetjan Vardan, *Tolkujja slovo. Opyt germenewtiki po-russki, v dwuh častjah*. Moskwa: Institut filosofii, teologii i istorii sv. Fomy, 2011]. [T] 26, 2014, 186–188.

701. Smirnowa Tatiana. [Rec.: *Biblioteka ruskogo fol'klora*, t. 1–7. Moskwa: „Russkaja Kniga”, 1988–1992]. [T] 7, 1995, s. 192–194.

702. Smyk Katarzyna, *Festiwale folklorystyczne w aspekcie performatywności folkloru*. [Rec.: Dziadowiec Joanna, *Festum folkloricum. Performatywność folkloru w kulturze współczesnej. Rzecz o międzykulturowych festiwalach folklorystycznych*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury, 2016]. [T] 29, 2017, s. 304–307. DOI: 10.17951/et.2017.29.304.

703. Smyk Katarzyna, *Język ewangelizacji*. [Rec.: Kamińska Maria, Umińska-Tytoń Elżbieta (red.), *Funkcja słowa w ewangelizacji. Materiały z konferencji 6–8 maja 1998 r.* Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 1998]. [T] 13, 2001, s. 279–283.

704. Smyk Katarzyna, *Obraz drogi w tradycji rosyjskiej*. [Rec.: Ščepanskaja T.B., *Kul'tura drogi w russoj miforitual'noj tradicii XIX–XX vv.* Moskwa 2003]. [T] 21, 2009, s. 318–321.

705. Smyk-Płaska Katarzyna, *Drzewa w językowo-kulturowym obrazie świata*. [Rec.: Marczewska Marzena, *Drzewa w języku i w kulturze*. Kielce: Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2002]. [T] 16, 2004, s. 331–336.

706. Smyk-Płaska Katarzyna, *Raporty antropologa codzienności*. [Rec.: Sulima Roch, *Antropologia codzienności*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000]. [T] 14, 2002, s. 233–238.

707. Sotirow Petar, *Ważny przyczynek do rozumienia języka wartości*. [Rec.: Bielińska-Gardziel Iwona, Brzozowska Małgorzata, Żywicka Beata (red.), *Nazwy wartości w językach europejskich. Raport z badań empirycznych*. Przemyśl: Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska, 2017]. [T] 30, 2018, s. 327–330. DOI: 10.17951/et.2018.30.327. English edition: *An important contribution to our understanding of language-embedded values*. Translated by Przemysław Łozowski. [Vol.] 30, 2019, p. 322–325.

708. Stadnik Katarzyna, *Zasada relatywizmu językowego: ewolucja myśli naukowej, historia pojęcia, wyzwania współczesności*. [Rec.: Leavitt John, *Linguistic Relativities: Language Diversity and Modern Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015]. [T] 29, 2017, s. 280–283. DOI: 10.17951/et.2017.29.280. English edition: *The principle of linguistic relativity: The history of the idea, the*

evolution of scientific thinking, contemporary challenges. Translated by Katarzyna Stadnik. [Vol.] 29, 2018, p. 298–302.

709. Symotiuk Stefan, *Język losu*. [Rec.: Arutjunova Nina D. (red.), *Ponjatie sud'by v kontekste raznyh kul'tur*. Moskva 1994]. [T] 8, 1996, s. 314–316.

710. Symotiuk Stefan, *Lingwokulturologzy wschodniej grani Europy o tolerancji*. [Rec.: Kupina N.A., Homjakov M.B. (red.), *Filosofičeskie i lingvokul'turologičeskie problemy tolerantnosti. Kollektivnaja monografija*. Ekaterinburg 2003]. [T] 17, 2005, s. 319–322.

711. Szadura Joanna, *Czas i przestrzeń w rosyjskiej bajce magicznej i bylinie*. [Rec.: Artemenko Evgenija B., Červaneva Viktorija A., *Prostranstvo i vremja v fol'klorno-jazykovej kartine mira (na materiale epičeskich žanrov)*. Monografija. Voroneż: Voroneżskij gosudarstvennyj pedagogičeskij universitet, 2004]. [T] 19, 2007, s. 298–300.

712. Szadura Joanna, *Gwarowe słownictwo temporalne*. [Rec.: Kupiszewski Władysław, *Wybrane nazwy temporalne w gwarach polskich*. Seria: *Z Prac Towarzystwa Kultury Języka*, t. 9. Warszawa: Wydawnictwo BEL Studio, 2012]. [T] 26, 2014, s. 198–199.

713. Szadura Joanna, *Jak ludzie na wsi mówią o kobietach i mężczyznach*. [Rec.: Piechnik Anna, *Wizerunek kobiety i mężczyzny w językowym obrazie świata ludności wiejskiej (na przykładzie gminy Zakliczyn nad Dunajcem)*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2009]. [T] 22, 2010, s. 230–232.

714. Szadura Joanna, *Ludowe kalendarze jako narzędzie organizacji czasu i kultury*. [Rec.: Valencova Marina Mihajlovna, *Narodnyj kalendar' čehov i slovakov. Ètnolingvističeskij aspekt*. Moskva: Izdatel'stvo „Indrik”, 2016]. [T] 29, 2017, s. 300–303. DOI: 10.17951/et.2017.29.300.

715. Szadura Joanna, *Magiczne działanie słowem*. [Rec.: Rybarczyk-Dyjewska Joanna, *Język jako narzędzie magii na przykładzie zaklęć rosyjskich*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013]. [T] 27, 2015, s. 254–256. DOI: 10.17951/et.2015.27.254.

716. Szadura Joanna, *Nowa książka o językowym obrazie świata*. [Rec.: Ożdżyński Jan (red.), *Językowy obraz świata dzieci i młodzieży*. *Studia logopedyczne 2*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1995]. [T] 11, 1999, s. 252–258.

717. Szadura Joanna, *Nowa publikacja polskich kognitywistów*. [Rec.: Libura Agnieszka, Bębeniec Daria, Kowalewski Hubert (red.), *Dociekania kognitywne*. Kraków: Universitas, 2018]. [T] 30, 2018, s. 312–316. DOI: 10.17951/et.2018.30.312.

English edition: *A new publication from Polish cognitive linguists*. Translated by Przemysław Łozowski. [Vol.] 30, 2019, p. 306–311.

718. Szadura Joanna, *O tradycyjnej kulturze polskiej dla wszystkich*. [Rec.: Ogrodowska Barbara, *Zwyczaje, obrzędy i tradycje w Polsce. Mały słownik*. Warszawa: Wydawnictwo Księży Werbistów „Verbinum”, 2001]. [T] 14, 2002, s. 230–233.

719. Szadura Joanna, *Rewolucja, której nie było*. [Rec.: Pawelec Andrzej, *Znaczenie ucieleśnione. Propozycje kręgu Lakoffa*. Kraków: Universitas, 2005]. [T] 20, 2008, s. 400–405.

720. Szadura Joanna, *Rosyjska przestrzeń kulturowa*. [Rec.: Zaharenko I.V., Krasnyh V.V., Gudkov D.B. (red.), *Russkoe kul’turnoe prostranstvo. Lingvo-kul’turologičeskij slovar’. Vypusk 1: Zoomorfnye obrazy. Precedentnye imena. Precedentnye teksty. Precedentnye vyskazyvanija*. Moskwa: „Gnozis”, 2004]. [T] 19, 2007, s. 269–272.

721. Szadura Joanna, *Rozterki i fascynacje antropologów*. [Rec.: „Antropologičeskij forum”, nr 3–5, red. Al’bert Bajburin. Sankt-Peterburg: Muzej antropologii i etnografii (Kunstkamera) RAN, Evropejskij universitet v Sankt-Peterburge, 2005–2006]. [T] 20, 2008, s. 386–388.

722. Szadura Joanna. [Rec.: Smirnov Š.I., Ulinskaja V.I. (red.), *Vstanu ja blagoslovjas’... Lečebnye i ljubovnye zagovory, zapisannye v časti Arhangel’skoj oblasti*. Moskwa: Informacionno-izdatel’skoe „Russkij mir”, 1992]. [T] 6, 1994, s. 200–203.

723. Szpyczko Nela, Tymochowicz Mariola, *Poetyka słowiańskich obrzędów pogrzebowych*. [Rec.: Sedakova Ol’ga A., *Poëtika obrjada. Pogrebal’naja obrjadnost’ vostočnyh i južnyh slavjan*. Moskwa: „Indrik”, 2004]. [T] 18, 2006, s. 362–365.

724. Szpyra-Kozłowska Jolanta, *Mity o różnicach języka kobiet i mężczyzn*. [Rec.: Cameron Deborah, *The myth of Mars and Venus. Do men and women really speak different languages?*. Oxford: Oxford University Press, 2008]. [T] 23, 2011, s. 243–246.

725. Szymanek Bogdan. [Rec.: Wierzbicka Anna, *The Semantics of Grammar*. Studies in Language Companion Series 18. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988]. [T] 4, 1991, s. 142–149.

726. Śliwa Dorota. [Rec.: Chaurand Jacques, Maziere Francine (red.), *La définition*. Paris: Larousse, 1990]. [T] 7, 1995, s. 179–184.

727. Śliwa Dorota. [Rec.: Kleiber Georges, *Prototype, Stéréotype: un air de famille?*. DRLAV, nr 38. Paris: Centre de Recherche de l’Université Paris VIII, 1988]. [T] 4, 1991, s. 155–159.

728. Śliwa Dorota. [Rec.: Rey-Debove Josette, *Prototypes et définitions*. DRLAV, nr 41. Paris: Centre de Recherche de l'Université Paris VIII, 1989]. [T] 4, 1991, s. 159.

729. Tiszchenko Ołeg, *Nowy słownik przysłów rosyjskich*. [Rec.: Mokienko V.M., Nikitina T.G., Nikolaeva E.K., *Bol'šoj slovar' russkich poslovic*. Moskwa: „ZAO Ol'ma Media Grup”, 2010]. [T] 23, 2011, s. 262–264.

730. Tymiak Leszek, *O sztuce reportażu*. [Rec.: Wysocka Aneta, *Fakty – język – podmiotowość. Stylistyczne osobliwości reportażu Ryszarda Kapuścińskiego*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016]. [T] 30, 2018, s. 346–349. DOI: 10.17951/et.2018.30.346. English edition: *The art of reportage*. Translated by Klaudia Wengorek-Dolecka. [Vol.] 30, 2019, p. 342–346.

731. Wasiuta Sebastian, *Nowe spojrzenie na przypowieści ewangeliczne*. [Rec.: Wierzbicka Anna, *Co mówi Jezus? Objąsnianie przypowieści ewangelicznych w słowach prostych i uniwersalnych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002]. [T] 15, 2003, s. 260–262.

732. Wojtak Maria, *Przygotujcie serca wasze... Proroctwa chrześcijańskie w analizie filologicznej*. [Rec.: Kładoczny Piotr, *Proroctwa chrześcijańskie jako gatunek mowy na tle innych gatunków profetycznych*. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2004]. [T] 17, 2005, s. 334–337.

733. Wójcicka Marta, *Gatunek w kulturze tradycyjnej i współczesnej*. [Rec.: Mianecki Adrian, Wróblewska Violetta (red.), *Genologia literatury ludowej. Studia folklorystyczne*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2002]. [T] 15, 2003, s. 265–268.

734. Wójcicka Marta, *Językowość kultury i kulturowość języka*. [Rec.: Czachur Waldemar (red.), *Lingwistyka kulturowa i międzykulturowa. Antologia*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2017]. [T] 30, 2018, s. 317–321. DOI: 10.17951/et.2018.30.317. English edition: *Language-situatedness of culture and culture-situatedness of language*. Translated by Przemysław Łozowski. [Vol.] 30, 2019, p. 312–316.

735. Wójcicka Marta, *Kulturoznawca o stereotypach*. [Rec.: Bokszański Zbigniew, *Stereotypy a kultura*. Wrocław: Wydawnictwo Leopoldinum Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997]. [T] 14, 2002, s. 220–222.

736. Wójcicka Marta, *O typach powtórzeń w tekstach folkloru*. [Rec.: Amorjan Irina F., *Povtor v strukture fol'klornogo teksta (na materiale russkich, bolgarskich i češskich skazočnych i zagovornyh tekstov)*. Moskwa: Gosudarstvennyj respublikanskij centr russkogo fol'klora, 2005]. [T] 19, 2007, s. 304–308.

737. Wójcicka Marta, *Rosyjski słownik semiotyki kultury*. [Rec.: Mahlina Svetlana, *Slovar' po semiotike kul'tury*. Sankt-Petersburg: „Iskusstvo – SPB”, 2009]. [T] 21, 2009, s. 322–323.
738. Wójcicka Marta, *Synteza interdyscyplinarnych badań nad dyskursem*. [Rec.: van Dijk Teun A. (red.), *Dyskurs jako struktura i proces*. Warszawa: PWN, 2001]. [T] 17, s. 340–344.
739. Wójtowicz Magdalena, *O istocie pamięci kulturowej*. [Rec.: Adamowski Jan, Wójcicka Marta (red.), *Pamięć jako kategoria rzeczywistości kulturowej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2012]. [T] 25, 2013, s. 292–295.
740. Wrocławski Krzysztof, *O mitologii bułgarskiej*. [Rec.: Stojnev Anani (s'tavitel), *Bylgarska mitologia. Enciklopedičen rečnik*. Sofija: Grupa 7M + Logis, 1994]. [T] 11, 1999, s. 235–237.
741. Wronka Emilia, *O asymetrycznym obrazie płci w języku*. [Rec.: Karwatowska Małgorzata, Szpyra-Kozłowska Jolanta, *Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2005]. [T] 20, 2008, s. 420–422.
742. Wysocka Aneta, *Językoznawca o leksykografii*. [Rec.: Bańko Mirosław, *Z pogranicza leksykografii i językoznawstwa. Studia o słowniku jednojęzycznym*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2001]. [T] 16, 2004, s. 353–356.
743. Wysocka Aneta, *Kognitywiści w hołdzie Profesor Tabakowskiej*. [Rec.: Chłopicki Władysław, Pawelec Andrzej, Pokojka Agnieszka (red.), *Cognition in Language. Volume in Honour of Professor Elżbieta Tabakowska*. Kraków: Tertium, 2007]. [T] 21, 2009, s. 271–273.
744. Wysocka Aneta, *Nowa książka o języku, kulturze i poznaniu ludzkim*. [Rec.: Tomasello Michael, *Kulturowe źródła ludzkiego poznawania*. Warszawa: PIW, 2002]. [T] 15, 2003, s. 258–260.
745. Wysocka Aneta, *Schematy mentalne – spojrzenie psychologa*. [Rec.: Mandler Jean Matter, *Opowiadania, skrypty i sceny: aspekty teorii schematów*. Kraków: Universitas, 2004]. [T] 17, 2005, s. 332–333.
746. Wysoczański Włodzimierz, *Frazeologia serbska i ukraińska. Językowy obraz świata utrwalony we frazeologii*. [Rec.: Ajdačić Dejan, Nepop-Ajdačić Lidija, *Poredbena srpsko- ukrajinska frazeologia I*. Beograd: Alma, 2015]. [T] 28, 2016, s. 307–311. DOI: 10.17951/et.2016.28.307.
747. Wyrażek Ewa, *Między mową a śpiewem*. [Rec.: Trojanowicz Alicja, *Lamenty, rymowanki, zawołania w polskim folklorze muzycznym*. „Zeszyty Naukowe” 1989, nr 2]. [T] 9/10, 1997/1998, s. 349–352.

748. Wytrążek Ewa. [Rec.: Bartkowski Bolesław, *Polskie śpiewy religijne w żywej tradycji. Style i formy*. Kraków: Państwowe Wydawnictwo Muzyczne, 1987]. [T] 6, 1994, s. 210–213.

749. Zarzycka Grażyna, *Literaturoznawcy o stereotypach*. [Rec.: Bolecki Włodzimierz, Gazda Grzegorz (red.), *Stereotypy w literaturze (i tuż obok)*. Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 2003]. [T] 18, 2006, s. 352–355.

750. Zarzycka Grażyna, *Przeciwko mowie nienawiści w dyskursie publicznym*. [Rec.: Kowalski Sergiusz, Tulli Magdalena, *Zamiast procesu. Raport o mowie nienawiści*. Warszawa: Wydawnictwo WAB, Instytut Studiów Politycznych PAN, 2003]. [T] 18, 2006, s. 349–351.

751. Zawisza Robert, *O specyfice języka i kultury Łotyszy Łatgalii*. [Rec.: *Latgales lingvoteritoriala vardnica. 2 sejumos / Lingvoterritorial'nyj slovar' Latgalii. V 2 tomach / Latgolys lingvoteritorialuo vuordneica. 2 siejumus / Lingvoterritorial dictionary of Latgale. 2 volumes*. Rezekne: Rezeknes Augstsskola, 2012]. [T] 26, 2014, s. 200–203.

752. Zienkiewicz Lucyna. [Rec.: Žurinskij A.N., *Semantičeskaja struktura zagadki. Nemetaforičeskie preobrazovanija smysla*. Moskva: „Nauka”, 1989]. [T] 5, 1992, s. 154–156.

753. Zinurova Olga, *Grzeczność w dwojaki sposób opisana*. [Rec.: Marcjanik Małgorzata, *Grzeczność w komunikacji językowej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007. Krylova Tatiana, *Ètika, ètykiet, naivnyj ètykiet*, [w:] Apresjan Jurij (red.) *Jazykovaja kartina mira i sistemnaja leksikografija*. Moskva: RAN, Izd. Jazyki slavjanskih kul'tur, 2006, s. 241–292]. [T] 21, 2009, s. 309–314.

754. Żuk Grzegorz, *Europa – Polska – Rosja*. [Rec.: Leskinen M.V., Horev V.A. (red.), *Mif Evropy v literature i kul'ture Pol'si i Rossii*. Moskva: „Indrik”, 2004]. [T] 19, 2007, s. 267–268.

755. Żuk Grzegorz, *Understanding Europe...* [Rec.: Hill Richard, *My, Europejczycy*. Warszawa: Wydawnictwo Jacek Santorski and Co., 2004]. [T] 17, 2005, s. 317–319.

756. Żyśko Konrad, *Prośby i podejmowanie działania*. [Rec.: Zinken Jörg, *Requesting Responsibility. The Morality of Grammar in Polish and English Family Interaction*. Oxford University Press, 2016]. [T] 29, 2017, s. 269–272. DOI: 10.17951/et.2017.29.269. English edition: *Requests, responsibilities, and family interaction*. Translated by Konrad Żyśko. [Vol.] 29, 2018, p. 287–290.

757. Żywicka Beata, *Historia mówiona w perspektywie humanistycznej*. [Rec.: „Wrocławski Rocznik Historii Mówionej” 1, 2011, red. Wojciech Kucharski]. [T] 24, 2012, s. 221–224.

758. Žujkova Marharyta, *Volodimir Gnatjuk i ego očerk ukrain'skoji mifologiji*. [Rec.: Gnatjuk Volodimir, *Narys ukrajins'koji mifologiji*. L'viv 2000]. [T] 13, 2001, s. 295–298.

VIII. Noty o książkach

759. „Acta Humana. Poszukiwania humanistyczne” 1, red. naczelny Barbara Tatar. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2010. Not.: Kulisz Agnieszka. [T] 23, 2011, s. 302–303.

760. Adamowski Jan, Kościuk Agnieszka (red.), *Z badań nad kulturą ludową Hańska i okolic. Tradycja i współczesność*. Chełm: Wydawnictwo TAWA, 2014. Not.: Tymochowicz Mariola. [T] 27, 2015, s. 291.

761. Adamowski Jan, Styk Józef (red.), *Tradycja dla współczesności. Ciągłość i zmiana*. Lublin: Wyd. UMCS, 2009, t. 1. *Tradycja: wartości i przemiany*, t. 2. *Tradycja w tekstach kultury*. Not.: Wójcicka Marta. [T] 21, 2009, s. 368–369.

762. Adamowski Jan, Wójcicka Marta (red.), *Tradycja dla współczesności. Ciągłość i zmiana*, t. 8. *Wartości w języku i kulturze*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Kościuk Agnieszka. [T] 27, 2015, s. 290 [oraz] not.: Wasiura Katarzyna. [T] 28, 2016, s. 375.

763. Adon'eva S.B., *Kategorija nenastojaščego vremeni. Antropologičeskie očerki*. Sankt-Peterburg: Peterburgskoe vostokovedenie, 2001. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 378.

764. Agapkina T.A., *Vostočnoslavjanskije lečebnyje zagovory v sravnitel'nom osveščeni. Sjužetika i obraz mira*. Moskwa: „Indrik”, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 23, 2011, s. 294.

765. Agapkina Tat'jana A., *Ètnografičeskie svjazi kalendarnyh pesen. Vstreča vesny v obrjadah i fol'klore vostočnyh slavjan*. Moskwa: „Indrik”, 2000. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 245.

766. Agapkina Tat'jana A., Levkievskaja Elena E., Toporkov A.L. (red.), *Poleskie zagovory (v zapisjah 1970–1990 gg.)*. Moskwa: „Indrik”, 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 380.

767. Ajdačić Dejan (red.), *O vrednostima u srpskom jeziku. Zbornik etnolingvističkih radova*. Beograd: Alma, 2015. Not.: Matsyupa Olha. [T] 28, 2016, s. 380.

768. Ajdačić Dejan, Nepop-Ajdačić Lidija, *Poredbena srpsko-ukrajinska frazeologija*. Beograd: Alma, 2015. Not.: Matsyupa Olha. [T] 28, 2016, s. 381.

769. *Aktual'nye problemy polevoj fol'kloristiki*. Vyp. 3. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 2004. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 389–390.

770. Alefirenko N.F., *Spornye problemy semantiki. Monografija*. Moskva: „Gnozis”, 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 388.

771. Alefirenko N.F., Korina N.B., *Problemy kognitivnoj lingvistiki. Naučnaja monografija*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2011. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 336.

772. Alekseev N.A., Kuz'mina E.N. (red.), *Ukazatel' tipičeskich mest geroičeskogo eposa narodov Sibiri (altajcev, burjat, tuvincev, hakasov, šorcev, jakutov). Ėksperimental'noe izdanie*. Novosibirsk: Izdatel'stvo SO RAN, 2005. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 276.

773. Amrojan Irina F., *Sbornik bolgarskich narodnyh zagovorov*. Tol'jatti: Tol'jattinskij gosudarstvennyj universitet, 2005. Not.: Kościuk Agnieszka. [T] 21, 2009, s. 372.

774. „Antropologičeskij forum”. Nr 3. Sankt-Peterburg 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 390.

775. Arkuszyn Hryhorij, Czyżewski Feliks, Dudek-Szumigaj Agnieszka (red.), *Cmentarze po obu stronach Bugu*. Włodawa–Lublin: Towarzystwo Popularyzacji Piękna Polesia, Zakład Filologii Ukraińskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2014. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 27, 2015, s. 289.

776. Arutiunova Nina D. (red.), *Mono-, dia-, polilog v raznyh jazykah i kul'turah*. Moskva: „Indrik”, 2010. Not.: Lappo Irina. [T] 23, 2011, s. 300–301.

777. Arutiunova Nina D. (red.), *Logičeskij analiz jazyka. Semantika načala i konca*. Moskva: „Indrik”, 2002. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 246.

778. Atrošenko Ol'ga V., Krivoščapowa Julija A., Osipova Ksenia V., *Russkij narodnyj kalendar'. Ėtnolingvističeskij slovar'*, red. Elena L. Berezovič. Moskva: Ast-Press Kniga, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 291.

779. Austin K. Peter (red.), *Tysiąc języków. Żywe, zagrożone i wymarte*. Lesko: Wydawnictwo Bosz, 2009. Not.: Wysocka Aneta. [T] 22, 2010, s. 271.

780. „Azbukovnik”, 2003. Not.: Kiselova Irina. [T] 17, 2005, s. 360.
781. Babik Wiesław, *Ekologia informacji*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2014. Not.: Kuchno Natalia. [T] 29, 2017, s. 328.
782. Bağlajewski Arkadiusz, Bartmiński Jerzy, Łaszkiwicz Monika, Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława (red.), *Praca ludzka w perspektywie interdyscyplinarnej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2018. Not.: Bartmiński Jerzy. [T] 30, 2018, s. 362–363.
783. Bajramova Luiza K., *Kazanskaja lingvističeskaja škola. Učebnoe posobie dlja studentov vysših učebnyh zavedenij. Napravlenie podgotovki 032700 – Filologija*. Kazan’: Centr innovacionnyh tehnologij, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 238.
784. Bajramova Luiza K., Tazeev Garif G., *Kazanskaja lingvističeskaja škola: N.V. Kruševskij i interpretacija ego idej otečestvennymi lingvistami*. Kazan’: Tatarskoe knižnoe izdatel’stvo, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 239.
785. Bałachowicz Józefa, Falińska Barbara (red.), *Kultura regionalna w kształceniu nauczycieli klas początkowych*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie, 2010. Not.: Bielak Agata. [T] 23, 2011, s. 292.
786. Banaś Monika, Warmińska Katarzyna (red.), *Kulturowe emanacje ciała*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2011. Not.: Litwińczuk Agnieszka. [T] 24, 2012, s. 268.
787. Bartmiński Jerzy, *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 20, 2008, s. 437.
788. Bartmiński Jerzy, *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 20, 2008, s. 437–438.
789. Bartminjski Ježi, *Jezik – slika – svet. Etnolingvističke studije*, priredio Dejan Ajdačić, prevela Marta Bjelečić. Beograd: SlovoSlavia, 2011. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 23, 2011, s. 294–295.
790. Bartmiński Jerzy, *Polskie wartości w europejskiej aksjosferze*, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Marta Nowosad-Bakalarczyk, Sebastian Wasiuta. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 27, 2015, s. 285.
791. Bartmiński Jerzy (red.), *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 1. *DOM*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 369–370.

792. Bartmiński Jerzy (red.), *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 3. *PRACA*, red. Bartmiński Jerzy, Brzozowska Małgorzata, Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016. Not.: Łukasiewicz Paula, Maryjewska Jagoda. [T] 29, 2017, s. 327–328.

793. Bartmiński Jerzy (red.), *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 5. *HONOR*, red. Sotirov Petar, Ajdačić Dejan. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 29, 2017, s. 328.

794. Bartmiński Jerzy (red.), *Lubelskie*, cz. I. *Pieśni i obrzędy doroczne*, cz. II. *Pieśni i obrzędy rodzinne*, cz. III. *Pieśni i teksty sytuacyjne*, cz. IV. *Pieśni powszechnie*, cz. V. *Pieśni stanowe i zawodowe*, cz. VI. *Muzyka instrumentalna – instrumentarium – wykonawcy – repertuar* (seria: *Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały*, red. Ludwik Bielawski, t. 4). Lublin: Wydawnictwo Muzyczne „Polihymnia”, 2011. Not.: Maksymiuk-Pacek Beata. [T] 24, 2012, s. 270–271.

795. Bartmiński Jerzy (koncepcja całości i red.), Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława (zastępca red.), *Słownik stereotypów i symboli ludowych*, t. 1. *Kosmos*, cz. 4. *Świat, światło, metale*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2012. Not.: Prorok Katarzyna. [T] 24, 2012, s. 272.

796. Bartmiński Jerzy (koncepcja całości i red.), Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława (zastępca red.), *Słownik stereotypów i symboli ludowych*, t. 2. *Rośliny*, cz. 1. *Zboża*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 30, 2018, s. 361.

797. Belova Ol’ga V., *Ètnokul’turnye stereotypy v slavjanskoj narodnoj tradicii*. Moskwa: „Indrik”, 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 387–388.

798. Belova Ol’ga V., *Vladimir Ja. Petruhin, Evrejskij mif v slavjanskoj kul’ture*. Moskwa: „Mosty kul’turny” – Jerusolim: „Gerashim”, 2008. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 21, 2009, s. 374.

799. Belova Ol’ga V. (red.), *„Staroe i novoe” v slavjanskoj i evrejskoj kul’turnoj tradicii. Sbornik statej*. Moskwa: Centr naučnyh rabotnikov i prepodavatelej judaiki v vuzah „Sèfer”, Institut slavjanovedenija RAN, Kollektiv avtorov, Centr „Sèfer”, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 241–242.

800. Belova Ol’ga V. (red.), *Ustnoe i knižnoe v slavjanskoj i evrejskoj kul’turnoj tradicii. Sbornik statej*. Moskwa: Centr naučnyh rabotnikov i prepodavatelej judaiki v vuzah „Sèfer”, Institut slavjanovedenija RAN, Kollektiv avtorov, Centr „Sèfer”, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 242.

801. Belova Olga V., Petruhin Vladimir Ja., *Fol'klor i knižnost': mif i istoričeskie realii*. Moskva: „Nauka”, 2008. Not.: Lappo Irina. [T] 21, 2009, s. 371.
802. Berezovič Elena L., *Jazyk i tradicionnaja kul'tura. Ètnolingvističeskie issledovanija*. Moskva: „Indrik”, 2007. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 20, 2008, s. 444.
803. Berezovič Elena L., *Russkaja leksika na obščeslavjanskom fone: semantiko-motivacionnaja rekonstrukcija*. Moskva: Russkij Fond Sodejstvija Obrazovaniju i Nauke, 2014. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 291–292.
804. Berezovič Elena L., *Russkaja toponimija v ètnolingvističeskom aspekte. Mifopoëtičeskij obraz prostranstva*, red. A.K. Matveev. Moskva: KomKniga, 2010. Not.: Lappo Irina. [T] 23, 2011, s. 295.
805. Berezovič Elena L., *Russkaja toponimija v ètnolingvističeskom aspekte. Prostranstvo i čelovek*, red. A.K. Matveev, izd. 2, ispr. i dop. Moskva: „URSS”, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 21, 2009, s. 374–375.
806. Berezovič Elena L., Borisova Elizaveta O., Dmitrieva Tat'jana N., Kabinina Nadežda V., Makarova Anna A., Surikova Olesja D., Feoktistova Ljubov A. (red. kolegija), *V sozvezdii slov i imen. Sbornik naučnyh statej k jubileju Marii Èduardovny Rut*. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2017. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 29, 2017, s. 332.
807. Bielińska-Gardziel Iwona, *Stereotyp rodziny we współczesnej polszczyźnie*. Warszawa: Instytut Sławistyki PAN, Fundacja Sławistyczna, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 274.
808. Bielińska-Gardziel Iwona, Brzozowska Małgorzata, Żywicka Beata (red.), *Nazwy wartości w językach europejskich. Raport z badań empirycznych*. Przemysł: Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemysłu, 2017. Not.: Pełka Mateusz. [T] 30, 2018, s. 361–362.
809. Bloch Jagoda, Lewandowska-Jaros Dorota, Pawelec Radosław (red.), *Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą. Język, działanie, kultura*. Warszawa: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, 2014. Not.: Krakowiak Damian. [T] 28, 2016, s. 373.
810. Błuszkowski Jan, *Stereotypy narodowe w świadomości Polaków. Studium socjologiczno-politologiczne*. Warszawa: „Elipsa”, 2003. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 351.

811. Bobryk Roman, Faryno Jerzy (red.), *Polacy w oczach Rosjan – Rosjanie w oczach Polaków*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2000. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 374–375.

812. Bogomolov Aleksandr, Danilov Sergej, Semivolos Igor', Javorskaja Galina, *Islamskaja identičnost' v Ukraine*. Kyjiv: „Stilos”, 2006. Not.: Kmet' Iryna. [T] 19, 2007, s. 327.

813. Boniecka Barbara, Grabias Stanisław (red.), *Potoczność a zachowania językowe Polaków*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. Not.: Bielak Agata. [T] 19, 2007, s. 325–326.

814. Boniecka Barbara, Granat Anna (red.), *Recepcja mediów 1. Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 374.

815. Boniecka Barbara, Granat Anna (red.), *Recepcja mediów 2. Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 375.

816. Bonusiak Włodzimierz (red.), *Stereotypy narodowościowe na pograniczu*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2002. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 351–352.

817. Bricyn Viktor M., Rahilina Ekaterina V., Reznikova Tat'jana I., Javorskaja Galina M., *Koncept bol' v tipologičeskom osveščeni*. Kyjiv: Vydavnyčyj dim Dmytra Burago, 2009. Not.: Gryszkowa Nina. [T] 23, 2011, s. 297–298.

818. Bujnowska Anna, Szadura Joanna (red.), *Stereotypy – walka z wiatrakami?*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2011. Not.: Szadura Joanna. [T] 24, 2012, s. 273.

819. Bulisz Ewa, Wojtak Maria (red.), *Porozmawiajmy o gatunkach artystycznych i użytkowych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Szwalikowska Joanna. [T] 28, 2016, s. 374.

820. Burzyńska-Kamieniecka Anna, Libura Agnieszka (red.), *Sapientia ars vivendi. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesor Annie Dąbrowskiej*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2013. Not.: Bielak Agata. [T] 26, 2014, s. 233–234.

821. Chlebda Wojciech, Dobrotová Ivana (red.), *Pograniczność i pogranicza w perspektywie nauk społecznych i humanistycznych*. Opole: Wydawnictwo Uni-

wersytetu Opolskiego, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 290.

822. Chojak Jolanta, Zaron Zofia (red.), *Ku rzeczom niebłahym*. Warszawa: Wydział Polonistyki UW, 2018. Not.: Neclaw Dorota. [T] 30, 2018, s. 368.

823. Chruszczewski Piotr P., *Językoznawstwo antropologiczne. Zadania i metody*. Wrocław: Oddział Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu, 2011. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 23, 2011, s. 291.

824. Chrząstowska Bożena (red.), *Obcowanie z wolnością. Dialogi literackie*. T. 2. Poznań–Berlin: Wydawnictwo Nakom, 2001. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 352.

825. „Conversatoria Linguistica. Międzynarodowy Rocznik Naukowy” 3 (2009), red. naczelny Krystyna Wojtczuk. Siedlce: Instytut Filologii Polskiej Akademii Podlaskiej, 2010. Not.: Majer-Baranowska Urszula. [T] 23, 2011, s. 303.

826. „Cosmos. The journal of the Traditional Cosmology Society”, red. Mirjam Mencej, vol. 27, 2011, Edinburgh. Not.: Prorok Katarzyna. [T] 25, 2013, s. 334.

827. Cygal-Krupa Zofia, Choińska Krystyna, Pachowicz Małgorzata, *Słownik tematyczny uczniowskiej polszczyzny. Słownictwo rzadsze*, t. 1–2. Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 2016. Not.: Dolecka Amanda, Leszek Klaudia. [T] 29, 2017, s. 330.

828. Czachowski Hubert, Wróblewska Violetta (red.), *Kultura wsi w egodokumentach*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 29, 2017, s. 331.

829. Czajka Anna, *Międzykulturowość i filozofia*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2016. Not.: Grzeszczak Karolina. [T] 29, 2017, s. 329.

830. Cząstka-Kłapyta Justyna, *Kolędowanie na Huculszczyźnie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Wierchy”, Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK, 2014. Not.: Kielak Olga. [T] 27, 2015, s. 286–287.

831. Cząstka-Kłapyta Justyna, *Kolędowanie na Huculszczyźnie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Wierchy”, Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK, 2014. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 377–378.

832. Czerwiński Maciej, *Semiotyka dyskursu historycznego. Chorwackie i serbskie syntezy dziejów narodu*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012. Not.: Bożek Karolina. [T] 26, 2014, s. 231.

833. Czubala Dionizjusz, *Polskie legendy miejskie. Studium i materiały*. Katowice: Stowarzyszenie Thesaurus Silesiae – Skarb Śląski, 2014. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 369.

834. Czyżewski Feliks, Olejnik Marek, Pihan-Kijasowa Alicja (red.), *Pogranicza słowiańskie w opisach językoznawczych. W 110. rocznicę urodzin Profesora Władysława Kuraszkiwicza (1905–1997)*. Lublin–Włodawa: Wydawnictwo Polihymnia, 2015. Not.: Filiks Natalia. [T] 28, 2016, s. 375.

835. Czyżewski Feliks, Urban Danuta (red.), *Flora i fitonimy na pograniczu polsko-ukraińskim*. Lublin 2006. Not.: Paławska Ewa. [T] 19, 2007, s. 324.

836. Časovnikova Alla V., *Hristianskie obrazy rastitel'nogo mira v narodnoj kul'ture. Petrov krest. Adamova golova. Svjataja verba*. Moskwa: „Indrik”, 2003. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 19, 2007, s. 327–328.

837. Čerepanova Ol'ga A., *Kul'turnaja pamjat' v drevnem i novom slove. Issledovanija i očerki*. S.-Peterburg: Izdatel'stvo S.-Peterburgskogo universiteta, 2005. Not.: Szadura Joanna. [T] 19, 2007, s. 328.

838. Černigovskaja Tat'jana V., *Češirskaja ulybka kota Šředingera. Jazyk i soznanie*. Moskwa: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 292.

839. Dalgiewicz Marta (red.), *Świat słowa Jana Pawła II. Refleksje – wspomnienia – opinie*. Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 2007. Not.: Prorok Katarzyna. [T] 20, 2008, s. 442–443.

840. Dąbrowska Anna, Pisarek Walery, Stickel Gerhard (red.), *Stereotypes and linguistic prejudices in Europe*. Budapest: Research Institute for Linguistics, Hungarian Academy of Sciences, 2017. Not.: Kobyłański Dawid. [T] 30, 2018, s. 363.

841. Dement'ev Vadim V., *Kommunikativnye cennosti russkoj kul'tury. Kategorii personal'nosti v leksike i pragmatike*. Moskwa: Global Kom, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 334.

842. Dement'ev Vadim V., *Teorija rečevyh žanrov*. Moskwa: Znak, 2010. Not.: Lappo Irina. [T] 23, 2011, s. 295.

843. Djadjura Galyna M., Kuhar'eva-Rožko Vitalyna I., Rakšanova Ganna F., *Kognityvno-komunikatyvni aspekty naukovogo tekstu. Monografija*. Čerkasy: Vydavec' Čabanenko Ju. A., 2013. Not.: Styslo Iryna. [T] 26, 2014, s. 239.

844. Domylivs'ka Ljudmyla, *Movnyj svit Ju. Janovs'kogo. Monografija*, red. Ševčenko Larysa I. Kyjiv: Vydavnyčopoligrafičnyj centr „Kyjivs'kyj universytet”, 2011. Not.: Styslo Iryna. [T] 26, 2014, s. 243.

845. Drannikova Natal'ja V., Razumova Irina A. (sost.), *Mifologičeskie ras-skazy arhangel'skoj oblasti*. Moskva: OGI, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 294–295.
846. Dubrovina Svetlana Ju., *Narodnoe pravoslavie na Tambovščine. Opyt ètnolingvističeskogo slovarja*. Tambov: Izdatel'stvo Tambovskogo universiteta, 2001. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 379 [oraz] Not.: Kmet' Iryna. [T] 19, 2007, s. 329.
847. Dudek-Szumigaj Agnieszka, *Nominacja obrzędów dorocznych w gwarach ukraińskich południowego Podlasia*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2013. Not.: Przychodaj Patrycja. [T] 28, 2016, s. 376.
848. Duličenko Aleksandr Dmitrievič, *Osnovy slavjanskoj filologii*, t. 1. *Istori-koètnografičeskaja i ètnolingvističeskaja problematika*, t. 2. *Lingvističeskaja problematika*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2011. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 235.
849. Dunin-Dudkowska Anna, *Testament jako zwierciadło kultur. Polsko-ame-rykańskie studium komparatystyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 367.
850. Dunin-Karwicka Teresa, *Drzewo na miedzy*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2012. Not.: Bielak Agata. [T] 24, 2012, s. 266.
851. Dybalska Renata, *Sekundarne gatunki mowy w reklamie*. [Praha]: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 24, 2012, s. 266.
852. Dziekanowska Małgorzata, Wójcicka Marta (red.), *Współczesne konteksty tożsamości społeczno-kulturowych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017. Not.: Kleban Alicja. [T] 30, 2018, s. 366–367.
853. Eremina Marina A., *Len' i trudolubie v zerkale russkoj jazykovej tradicii*. Nižnevartovsk: Izdatel'stvo Nižnevartovskogo gosudarstvennogo universiteta, 2014. Not.: Lappo Irina. [T] 28, 2016, s. 381.
854. Falkowska Marta, Waszakowa Krystyna (red.), *Pojęcia zapisane w języku*. Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 370.
855. Fedorova Ljudmila V., *Fol'klornye materialy basjena severnoj Dviny. Sbornik k 85-letiju Ljudmily Vital'evny Fedorovoj*, sost. Marina Ju. Karuščeva-Elepora, Ekaterina N. Osipova. Arhangel'sk: M-vo obrazovanija i nauki Ros. Federacii, Sev.

(Arkt.) feder. Un-t im. M.V. Lomonsonova, 2014. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 292.

856. Filar Dorota, *Narracyjne aspekty językowego obrazu świata. Interpretacja MARZENIA we współczesnej polszczyźnie*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2013. Not.: Wysocka Aneta. [T] 27, 2015, s. 285.

857. Filar Dorota, Piekarczyk Dorota (red.), *Narracyjność języka i kultury. Literatura i media*. Wydawnictwo UMCS, 2013; Filar Dorota, Piekarczyk Dorota (red.), *Narracyjność języka i kultury*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014. Not.: Wysocka Aneta [T] 27, 2015, s. 289–290.

858. Filippov Konstantin A., *Lingvistika teksta. Kurs lekcji*. Sankt-Petersburg: Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo universiteta, 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 15, 2003, s. 289.

859. „Filologija” 14/2009, red. Aloyzas Gudavičius, Šiaulių universitetas, VŠI Šiaulių Universiteto Leidykla. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 22, 2010, s. 278–279.

860. „Filologija” 15/2010, red. Aloyzas Gudavičius, Šiaulių universitetas, VŠI Šiaulių Universiteto Leidykla. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 23, 2011, s. 305.

861. „Filologija” 16/2011, red. Aloyzas Gudavičius, Šiaulių universitetas, VŠI Šiaulių Universiteto Leidykla. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 23, 2011, s. 306.

862. Florja Boris N. (red.), *Hristianstvo v stranah Vostočnoj, Jugo-Vostočnoj i Central'noj Evropy na poroge vtorogo tysjačeletija*. Ros. akademija nauk. Institut slavjanovedenija. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2002. Not.: Lappo Irina. [T] 15, 2003, s. 289.

863. „Folklorica. Journal of the Slavic and East European Folklore Association”, vol. XV, 2010. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 23, 2011, s. 306–307.

864. Frankowska Witosława, *Kolędowanie na Kaszubach. Dzieje kolęd na Pomorzu od XVI do XXI wieku*. Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 2015. Not.: Michalec Anna. [T] 28, 2016, s. 376–377.

865. Gabryś-Sławińska Monika, *Konflikty zbrojne na łamach „Tygodnika Ilustrowanego” w latach 1904–1918*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 28, 2016, s. 382–383.

866. Gajda Stanisław (red.), *Tożsamość a język w perspektywie slawistycznej*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 2008. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 21, 2009, s. 359–360.

867. Gańczarczyk Gabriela, Piotr Grochowski (red.), *Folklor w dobie Internetu*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2009. Not.: Kościuk Agnieszka. [T] 22, 2010, s. 273.

868. Gerasimovič Ol'ga V., *Vostočnoslavjanskaja semantičeskaja aksjologia (vera, nadežda, ljubov')*. Minsk: „Belarusskaj navuka”, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 292–293.

869. Gil Sylwia, Mianecki Adrian (red.), *Bogowie i ludzie. Współczesna religijność w Azji Południowo-Wschodniej*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016. Not.: Pikul Zuzanna, Rogowska Ewelina. [T] 29, 2017, s. 331.

870. Głąbska Maria, *Obraz miłości we współczesnym języku polskim (na podstawie analizy znaczeń leksemów kochać i miłość)*. Warszawa: Wydział Polonistyki UW, 2014. Not.: Kielak Olga. [T] 27, 2015, s. 286.

871. Goody Jack, *Logika pisma a organizacja społeczeństwa*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2006. Not.: Bartmiński Jerzy. [T] 18, 2006, s. 384.

872. Gorelov Il'ja Naumovič, *Izbrannye trudy po psicholingvistike*. Moskwa: „Labirint” (Filologiczėskaja biblioteka), 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 17, 2005, s. 357.

873. Grochowski Piotr, *Jarmark tradycji. Studia i szkice folklorystyczne*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 29, 2017, s. 330–331.

874. Gross Jan Tomasz, *Upiorna dekada. Trzy eseje na temat Żydów, Polaków, Niemców i komunistów*. Kraków: Universitas, 2001. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 352–353.

875. Grzegorzczkova Renata, *Świat widziany poprzez słowa. Szkice z semantyki leksykalnej*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2012. Not.: Wysocka Aneta. [T] 25, 2013, s. 337.

876. Grzegorzczkova Renata, *Wstęp do językoznawstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 20, 2008, s. 438.

877. Grzenia Jan, Kita Małgorzata (red.), *Porozmawiajmy o rozmowie. Lingwistyczne aspekty dialogu*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003. Not.: Bielak Agata. [T] 18, 2006, s. 385–386.

878. Gudkov Lev, Kondratova Natal'ja (red.), *Obraz vraga*. Moskva: Ob'edenennoe gumanitarnoe izdatel'stvo, 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 390.

879. Gura Aleksandr V., Belova Ol'ga V., Berezovič Elena L. (redkol.), *Slavica Svetlanica. Jazyk i kartina mira. K jubileju Svetlany Mihajlovny Tolstoj*. Moskva: „Indrik”, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 237.

880. Gyža Orest (zibrav), Gryca Sofija (red.), *Lemkivs'kyj spivanyk. Ukrajins'ki narodni pisni z Lemkivščyny*. Gorlyci: Ob'jednannja lemkiw, 1997–2002. Not.: Dudek-Szumigaj Agnieszka. [T] 21, 2009, s. 373–374.

881. Habrajska Grażyna, Ślósarska Joanna, *Kognitywizm w poetyce i stylistyce*. Kraków: Universitas, 2006. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 20, 2008, s. 439.

882. Hajduk-Nijakowska Janina, *Doświadczenie pamięci. Folklorystyczny kontekst opowieści wspomnieniowych*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2016. Not.: Kus Agata. [T] 30, 2018, s. 366.

883. Handke Kwiryna, *Socjologia języka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. Not.: Szadura Joanna. [T] 21, 2009, s. 361.

884. Havelock Eric A., *Muza uczy się pisać. Rozważania o oralności i piśmienności w kulturze Zachodu*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2006. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 19, 2007, s. 323.

885. Hofman Iwona, Kępa-Figura Danuta (red.), *Gatunki w mediach. Prace dedykowane Profesor Marii Wojtak*, t. 1. *Zagadnienia teoretyczne. Gatunki w mediach drukowanych*, t. 2. *Gatunki w mediach elektronicznych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017. Not.: Liśkiewicz Patrycja. [T] 30, 2018, s. 364–365.

886. Horev Viktor A. (red.), *Rossija – Polša. Obrazy i stereotypy v literature i kul'ture*. Moskva: „Indrik”, 2002. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 245–246.

887. Horolets Anna (red.), *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008. Not.: Kulisz Agnieszka. [T] 21, 2009, s. 365.

888. Isačenko Aleksandr V., *Grammatičeskij stroj russkogo jazyka v sopostawlenii s slovackim: Morfologija*. Moskva: „Jazyki slavjanskoj kul'tury”, 2003. Not.: Kiselova Irina. [T] 17, 2005, s. 360.

889. Ivanova Anna A., Kaluckov Vladimir N., Fadeeva Ljudmila V., *Svjatye mesta v kul'turnom landšafte Pineža (materialy i kommentarii)*. Moskva: OGI, 2009. Not.: Bielak Agata. [T] 22, 2010, s. 277.

890. [Ivanova L.Ju.], [Skovorodnikova A.P.], [Širjaeva E.N.] (red.), *Kul'tura russkoj reči. Ėnciklopedičeskij slovar'-spravočnik*. Moskwa: „Flinta”, 2003. Not.: Kiselova Irina. [T] 17, 2005, s. 359.
891. Ivaško Ljudmila A., Lutovinova Irina S., Pocepnja Dina M. (red.), *Sovremennyj russkij jazyk. Leksikologija. Frazeologija. Leksikografija. Hrestomatija i učebnye zadanija*. Sankt-Peterburg 2002. Not.: Kiselova Irina. [T] 17, 2005, s. 358.
892. Javors'ka Galina, Bogomolov Oleksandr, *Nepevnyj ob'jekt bažannja: Evropa v ukrajinському polityčnomu dyskursi*. Kyjiv: Vydavnyčyj dim Dmytra Burago, 2010. Not.: Gryszkowa Nina. [T] 23, 2011, s. 296.
893. *Jazyk i prošloe naroda. Sbornik naučnych statej pamjati člena-korrespondenta RAN, zaslužennogo dejatelja nauki RF, profesora Aleksandra Konstantinoviča Matveeva*. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 335.
894. *Język a kultura*, t. 23, *Akty i gatunki mowy w perspektywie kulturowej*, red. Anna Burzyńska-Kamieniecka. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 26, 2014, s. 234–235.
895. „Język, komunikacja, informacja”, t. 10, 2015. Not.: Kisiel Aneta. [T] 29, 2017, s. 328.
896. Johannes Mansikka Viljo, *Trudy po religii vostočnyh slavjan*. Moskwa: FORUM NEOLIT, 2016. Not.: Lappo Irina. [T] 28, 2016, s. 382.
897. Kađłubiec Karol Daniel, *Opowiadania Anna Chybidziurova*. Mistrzowice: Wydawnictwo Ducatus Teschinensis, 2017. Not.: Drewniak Aleksandra. [T] 30, 2018, s. 368.
898. Kajtoch Wojciech, *Szkice językoznawczo-prasoznawcze*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016. Not.: Keler Anita. [T] 30, 2018, s. 367.
899. Kamalova Alla, *Semantičeskaja kategorija sostojanija. Lingvo-filosofskij očerki*. Olsztyn: Centrum Badań Europy Wschodniej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2008. Not.: Gryszkowa Nina. [T] 21, 2009, s. 372.
900. Kamińska-Szmaj Irena, Piekot Tomasz, Poprawa Marcin (red.), *Ideologie w słowach i obrazach*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008. Not.: Abramowicz Maciej. [T] 21, 2009, s. 361.
901. Karaś Halina, *Język polski pogranicza litewsko-łotewsko-białoruskiego w świetle frekwencji cech językowych*. Warszawa: Wydział Polonistyki UW, 2017. Not.: Orłowska Anna. [T] 30, 2018, s. 367.

902. Karaulov Ju.N., Filippovič Ju.N., *Lingvokul'turnoe soznanie ruskoj jazykovej ličnosti. Modelirovanie sostojanija i funkcionirovanija*. Moskva: Izd. centr „Azbukovnik”, 2008. Not.: Gryszkowa Nina. [T] 23, 2011, s. 296–297.

903. Karwatowska Małgorzata, Jarosz Beata (red.), *(Nowe) media. Implikacje kulturowe, językowe i edukacyjne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 372.

904. Karwatowska Małgorzata, Litwiński Robert, Siwiec Adam (red.), *Człowiek i kultura w komunikacji medialnej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 371.

905. Karwatowska Małgorzata, Litwiński Robert, Siwiec Adam (red.), *Człowiek. Zjawiska i teksty kultury w komunikacji społecznej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Łaszkiwicz Monika. [T] 28, 2016, s. 384–385.

906. Karwatowska Małgorzata, Litwiński Robert, Siwiec Adam (red.), *O płci, ciele i seksualności w kulturze i historii*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 27, 2015, s. 290.

907. Karwatowska Małgorzata, Siwiec Adam (red.), *Komunikacja – tradycja i innowacje*. Chełm: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie, Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej – Wydział Humanistyczny, 2013. Not.: Wysocka Aneta. [T] 26, 2014, s. 232–233.

908. Kasatkin Leonid L. (red.), *Russkaja derevnja v rasskazah ee žitelej*. Moskva: Akt-Press, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 24, 2012, s. 275–276.

909. Kasevič Vadim B., *Kognitivnaja lingvistika v poiskah identičnosti*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 239.

910. Kiklevič Aleksandr, Kamalova Alla (red.), *Koncepty kul'tury v jazyke i tekste: teorija i analiz*. Olsztyn: Centrum Badań Europy Wschodniej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2010. Not.: Majer-Baranowska Urszula. [T] 23, 2011, s. 298.

911. Kitanova Marija, *Etnolingvistični etjudi*. Veliko T'rnovo: IK „Znak' 94”, 2010. Not.: Mleczko Joanna. [T] 23, 2011, s. 297.

912. Kjuršunova Irina A, *Slovar' nekalendarskich ličnyh imen, prozvišč i famil'nyh prozvanij severo-zapadnoj Rusi XV–XVII vv*. Sankt Peterburg: „Dmitrij Bulagin”, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 336.

913. Kljaus Vladimir L., *Sžužetika zagovornyh tekstov slavjan v sravnitel'nom izučenii. K postanovke problemy*. Moskva: „Nasledije”, 2000. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 380.

914. Kochanowska-Nieborak Anna, *Francuzi Północy. Obraz Polski i Polaków w niemieckich leksykonach konwersacyjnych XIX wieku*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2007. Not.: Grzeszczak Monika. [T] 21, 2009, s. 363–364.

915. Kolarska-Bobińska Lena (red.), *Obraz Polski i Polaków w Europie*. Warszawa: Instytut Socjologii PAN, 2003. Not.: Michał Osiński. [T] 17, 2005, s. 353.

916. Kolosova Valerija B., *Leksika i simbolika slavjanskoj narodnoj botaniki. Ètnolingvističeskij aspekt*. Moskva: „Indrik”, 2009. Not.: Pačławska Ewa. [T] 22, 2010, s. 276–277.

917. Kolosova Valerija B., Ippolitova Aleksandra B. (red.), *Ètnobotanika: rastenija v jazyke i kul'ture*. St. Peterburg: „Nauka”, 2010, [seria „Acta Linguistica Petropolitana. Trudy Instituta lingvističeskich issledovanij RAN”, t. VI, cz. 1, otv. red. N.N. Kazanskij]. Not.: Pačławska Ewa. [T] 23, 2011, s. 295–296.

918. Komorowska Ewa, Misiukajtis Joanna (red.), *Świat Słowian w języku i kulturze IX. Kulturoznawstwo*. Szczecin: Print Group Daniel Krzanowski, 2008. Not.: Pačławska Ewa. [T] 21, 2009, s. 363.

919. Konobrods'ka Valentyna, *Kursova i diplomna roboty z etnolingvistyky. Navčalnyj posibnyk*. Żytomyr 2003. Not.: Kmet' Iryna. [T] 18, 2006, s. 391.

920. Konobrods'ka Valentyna (red.), *Etnolingvistyčni studiji 1. Zbirnyk naukovyh prac'*. Żytomyr: „Polissja”, 2007. Not.: Kostyak Natalia. [T] 20, 2008, s. 444.

921. Kononenko Vitalij, *Koncepty ukrajins'kogo dyskursu. Monografija*, Kyjiv – Ivano-Frankivs'k, 2004. Not.: Gryszkova Nina. [T] 22, 2010, s. 278.

922. Kononenko Vitalij, Kononenko Iryna, *Kontrastyvna gramatyka ukrajins'koi ta pol's'koi mov*. Kyjiv: Vyšča Škola, 2006. Not.: Jastrzębski Mateusz. [T] 21, 2009, s. 373.

923. Konovalova Nadežda I., *Slovar' narodnyh nazvanij rastenij Urala*. Ekaterinburg 2000. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 245.

924. Kopčenova Irina (red.), *Želudók: pamjat' o evrejskom mestečke*. Moskva: Centr naučnyh rabotnikov i prepodavatelej judaiki v vuzah „Sèfer”, Kollektiv avtorov, Centr „Sèfer”, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 242–243.

925. Kornilov Oleg Aleksandrovič, *Jazykovye kartiny mira kak proizvodnyje nacional'nyh mentalitetov*. Moskva: ČeRo, 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 17, 2005, s. 357–358.

926. Korpysz Tomasz, Puzynina Jadwiga, Subko Barbara, Teleżyńska Ewa (red.), *Norwid i my... O Pracowni Słownika Języka Cypriana Norwida*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 2016. Not.: Wójcik Anna. [T] 29, 2017, s. 329.

927. Kotcova Elena E. (sost.), Morozova Ol'ga E. (red.), *Slovar' narodno-razgovornoj reči goroda Arhangel'ska*, t. 1, *Gorodskoe prosterečie*. Arhangel'sk: IPC SAFU, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 295.

928. Kovšova Marija L., *Lingvokul'turologičeskij metod frazeologii. Kody kul'tury*. Moskva: Knižnyj dom „Librokom”, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 293.

929. Kovšova Marija L., *Semantika golovnogogo ubora v kul'ture i jazyke. Kostjumnyj kod kul'tury*. Moskva: „Gnozis”, 2014. Not.: Lappo Irina. [T] 28, 2016, s. 381.

930. Kowalewska-Dąbrowska Jolanta, *Językowy obraz Boga i człowieka w poezji Jana Twardowskiego*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006. Not.: Kozyra-Sirkowska Beata. [T] 18, 2006, s. 384.

931. Kowalski Piotr, *Gratulanci i winszownicy. Zarys komunikacyjnej historii winszowania*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 273.

932. Kowalski Piotr (red.), *Tabu, etykieta, dobre obyczaje*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2009. Not.: Wsocka Aneta. [T] 21, 2009, s. 366.

933. Koziara Stanisław, *Szkice z polskiej frazeologii biblijnej*. Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM, 2015. Not.: Kaczan Anna. [T] 28, 2016, s. 368–369.

934. Kozłowska Anna, *Od psalmów słowiańskich do rzymskich medytacji. O stylu artystycznym Karola Wojtyły*. Warszawa: Wydawnictwo UKSW, 2013. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 27, 2015, s. 287.

935. Krasnyh Viktorija V., *Ėtnopsiholingvistika i lingvokul'turologija. Lekcionnyj kurs*. Moskva: „Gnozis”, 2002. Not.: Szadura Joanna. [T] 15, 2003, s. 289–290.

936. Krasnyh Viktorija V., „Svoj” sredi „čužih”: *mif ili real'nost'?*. Moskva: „Gnozis”, 2003. Not.: Kmet' Iryna. [T] 19, 2007, s. 329.

937. Krys'ko Vladimir G., *Ėtnopsihologija i mežnacional'nye otnošenija. Kurs lekcij*. Moskva: „Ekzamen”, 2002. Not.: Lappo Irina. [T] 17, 2005, s. 358.

938. [Kučinskaja A.I.], [Skripova T.M.] (red.), *Vstreči ètničeskich kul'tur v zerkale jazyka (v sopostavitel'nom lingvokul'turnom aspekte)*. Moskva: „Nauka”, 2002. Not.: Kiselova Irina. [T] 17, 2005, s. 359.

939. Kul'pina Valentina G., *Očerki po onomatičeskomu perevodu i lingvodidaktike*. Warszawa: BEL Studio, 2013. Not: Białek Ewa. [T] 27, 2015, s. 293–294.

940. Kunczewicz Piotr, *Goj patrzy na Żyda. Dzieje braterstwa i nienawiści od Abrahama po współczesność*. Warszawa: „Kopia”, 2000. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 353.

941. Kupisiński Zdzisław SVD (red.), *Chrześcijaństwo w religijności ludowej – 1050 lat po chrzcie Polski*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2017. Not.: Sobieraj Paulina. [T] 30, 2018, s. 365.

942. Kyzlasova (Slepcova) Irina S., Lipatova Antonina P., Matlin Mihail G., Morozov Igor' A., Safronov Evgenij V. (red.), *Tradicionnaja kul'tura Ul'janovskogo prisur'ja. Ètnodialektnyj slovar'*, t. 1–2. Moskva: „Indrik”, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 336.

943. Legurska Palmira, Kitanova Marija, *Tematičen rečnik na terminite na narodnija kalendar*. Sofija: Akademično Izdatelstvo „Prof. Marin Drinov”, 2008. Not.: Mleczo Joanna. [T] 23, 2011, s. 298–299.

944. Levčenko Olena, *Frazeologična symbolika: lingvokul'turologičnyj aspekt*. L'viv: L'vivs'kyj regional'nyj instytut deržavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukrajiny, 2005. Not.: Gryszkova Nina. [T] 23, 2011, s. 299.

945. Levkievskaja Elena E., *Mify russkogo naroda*. Moskva: Izdatel'stvo Astrel', Izdatel'stvo Ast, 2000. Not.: Adamowski Jan. [T] 19, 2007, s. 330.

946. Levkievskaja Elena E., *Slavjanskij obereg. Semantika i struktura*. Moskva: „Indrik”, 2002. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 247.

947. Lewaszkievicz Tadeusz, *Język powojennych przesiedleńców z Nowogródka i okolicy*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2017. Not.: Szandecki Damian. [T] 30, 2018, s. 367.

948. Liców Aneta i Zenon (red.), *Wolność i solidarność w języku i kulturze*. Gdańsk: Wydawnictwo UG, 2017. Not.: Panuś Paulina. [T] 30, 2018, s. 362.

949. *Lingvokonceptologija: perspektivnye napravlenija. Monografija*. Lugansk: GU „LNU imeni Tarasa Ševčenko”, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 239–240.

950. Lipatow Aleksander W., *Rosja i Polska: konfrontacja i grawitacja*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, [2003]. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 375.

951. Lipina Vera V., *Opyt ètnoideografičeskogo slovarja russkich govorov Sverdlovskoj oblasti*. Vyp. VI, č. 1. *Byt: zaboty po hozjastvu. Obrabotka volokna i rukodelie. Prisposoblenija dlja obrabotki volokna i rukodelija. Volokno, prjaža, tkan'*. Ekaterinburg: Sverdlovskij oblastnoj dom fol'klora, 2004. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 389.

952. Lizak Jadwiga, Błachowicz Ewa (red.), *Rzeszów i okolice. Język – historia – kultura*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010. Not.: Bielak Agata. [T] 23, 2011, s. 292–293.

953. Lotman Jurij, *Nepredskazuemye mehanizmy kul'tury*. Podgotovka teksta i primečanija T.D. Kuzovkinoj pri učastii O.I. Utgof. Tallinn: TLU Press, 2010. Not.: Lappo Irina. [T] 23, 2011, s. 299–300.

954. Lučyk Alla, *Slovyk ekvivalentiv slova ukrajins'koji movi*. Kyjiv: Vydavnyčyj dim „Kijewo-Mogyljans'ka akademija”, 2008. Not. Pačławska Ewa. [T] 23, 2011, s. 300.

955. Łoch Eugenia, Wallner Grzegorz (red.), *Sposoby leczenia dawniej a dziś w świetle literatury i medycyny*. Część III serii „Literatura i medycyna”. Lublin: Lubelskie Towarzystwo Naukowe, 2006. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 21, 2009, s. 366–367.

956. Łotman Jurij, *Uniwersum umyśtu. Semiotyczna teoria kultury*, przekład i przedmowa Bogusław Żyłko. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2008. Not.: Lappo Irina. [T] 21, 2009, s. 370.

957. Mac'ko Lubov I. (red.), *Movne oblyččja mista. Čerkasy–2011. Materialy naukowo-praktyčnoji konferenciji*. Čerkasy: vydavec' Čabanenko Ju., 2011. Not.: Kielak Olga. [T] 26, 2014, s. 243.

958. Mačkiewicz Jolanta, *Słowo o słowie. Potoczna wiedza o języku*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1999. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 16, 2004, s. 372–373.

959. Makarcev Maksim M., Sedakova Irina A., Civ'jan Tat'jana V. (red.), *Balkanskaja kartina mira sub specie pjati čelovečeskich čuvstv. Balkanskije čtenija 12. Tezisy i materialy 26–27 marta 2013 goda*. Institut slavjanovedenija RAN. Centr lingvokul'turnyh issledovanij „Balkanica”, Russkij Fond Sodejstvija Obrazovano v Nauke, Kollektiv avtorov, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 238.

960. Małyska Agata, Sobstyl Katarzyna (red.), *Tabu w procesie globalizacji kultury*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016. Not.: Polakowski Filip. [T] 29, 2017, s. 329.

961. Marcol Katarzyna, *Słowo i zabawa. Ustna twórczość dzieci na pograniczu polsko-czeskim*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Katowice: Uniwersytet Śląski, 2008. Not.: Paclawska Ewa. [T] 22, 2010, s. 275.

962. Masenko Łarysa, *Język i społeczeństwo. Wymiar postkolonialny*, tłum. i red. Artur Bracki, weryfikacja przekładu Janusz Rieger. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2008. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 21, 2009, s. 360.

963. Masłowska Ewa, *Ludowe stereotypy obcowania świata i zaświatów w języku i kulturze polskiej*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 24, 2012, s. 268.

964. Masłowska Ewa, Pazio-Wlazłowska Dorota (red.), *Antropologiczno-językowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej*, t. 1; Masłowska Ewa, Pazio-Wlazłowska Dorota, Kapełuś Magdalena (red.), *Antropologiczno-językowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej*, t. 2. Warszawa: Instytut Slawistyki PAN, 2016. Not.: Kumor Bartłomiej. [T] 30, 2018, s. 363–364.

965. Matveev Aleksandr K. (red.), *Slovar' govorov Russkogo Severa*, t. 4. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 276.

966. Matveev Aleksandr K. (red.), *Slovar' govorov Russkogo Severa*, t. 5. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2011. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 24, 2012, s. 277.

967. Mazalova Natal'ja E., *Sostav čelovečeskij. Čelovek v tradicionnyh somatičeskich predstavlenijah russkich*. Sankt-Peterburg: Peterburgskoe vostokovedenie, 2001. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 377.

968. Mečkovskaja Nina B., *Semiotika: Jazyk. Priroda. Kul'tura: Kurs lekcij: učeb. posobie dlja stud. filol., lingv. i perevodoved. fak. vysš. učeb. zavedenij*, 3-e izd., ster. Moskva: Izdatel'skij centr „Akademija”, 2008. Not.: Gryszkowa Nina, [T] 23, 2011, s. 300.

969. Miheev Mihail, *Dnevnik kak ego-tekst (Rossija, XIX–XX)*. Moskva: „Vodolej publisher”, 2007. Not.: Lappo Irina. [T] 21, 2009, s. 371.

970. *Mifologija i povsednevnost'. Gendernyj podhod v antropologičeskich disciplinah. Materialy naučnoj konferenciji 19–21 fevralja 2001 goda*. Sankt-Peterburg: „Aleteja”, 2001. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 377–378.

971. Mihajlov Nikolaj, *Istorija slavjanskoj mifologii v XX veke*. Moskva: Institut slavjanovedenija RAN, 2017. Not.: Bartmiński Jerzy. [T] 29, 2017, s. 332.

972. Mikołajczak Stanisław, Wrześniewska-Pietrzak Marta (red.), *Jan Paweł II Odnowiciel Mowy Polskiej*. Poznań: Wydawnictwo WiS, 2009. Not.: Kulisz Agnieszka. [T] 22, 2010, s. 272.

973. Mindak-Zawadzka Jolanta, Doliński Ignacy M. (red.), *Językowy świat Słowian. Zjawiska, interpretacje, znaki zapytania. Księga jubileuszowa na 70-lecie Profesora Włodzimierza Pianki*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2009. Not.: Adamowski Jan. [T] 21, 2009, s. 362–363.

974. Mitrenga-Ulitina Swietłana, *Język polski mieszkańców wsi Wierszyna na Syberii*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 378.

975. Mokienko Valerij M., *Obrazy rusckoj reči. Istorikoëtimologičeskie očerki frazeologii*. Moskwa: „Flinta”–„Nauka”, 2007. Not.: Gryszkowa Nina. [T] 21, 2009, s. 370.

976. Moldovan Aleksandr M., Pičhadze A.A., Sazonova Lidia I., Toporkov Andrej L. (red.), *Pis'mennost', literatura, folklor slavjanskih narodov. Istorija slavistiki. XV Meždunarodnyj s"ezd slavistov. Minsk, 21–27 avgusta 2013 g. Doklady rossijskoj delegacii*. Moskwa: „Drevlehranilišče”, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 236.

977. Moldovan Aleksandr, Sazonova Lidija I., Toporkov Andrej L., Horev Viktor A. (red.), *Pis'mennost', literatura i fol'klor slavjanskih narodov. XIV Meždunarodnyj s"ezd slavistov, Ohrid, 10–16 sentjabrja 2008 g. Doklady rossijskoj delegacii*. Moskwa: „Indrik” 2008. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 21, 2009, s. 375.

978. Moldovan Aleksandr M., Tolstaja Svetlana M. (red.), *Slavjanskoe jazykoznanie. XV Meždunarodnyj s"ezd slavistov. Minsk, 21–27 avgusta 2013 g. Doklady rossijskoj delegacii*. Moskwa: Indrik, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 236.

979. Moroz Andrej B. (red.), *Znatki, veduny i černoknižniki. Kolodstvo i bytovaja magija na Russkom Severe*. Moskwa: „Forum”, „Neolit”, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 241.

980. Mosiołek-Kłosińska Katarzyna, Zgółka Tadeusz (red.), *Język perswazji publicznej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2003. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 16, 2004, s. 371–372.

981. Muskat-Tabakowska Elżbieta, Borowski Gabriel, Cierpich Agnieszka, Wąsala Katarzyna (red.), *Punkt widzenia w literaturze, kulturze i języku*. Kraków:

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015. Not.: Wysocka Aneta. [T] 29, 2017, s. 327.

982. Myrdzik Barbara, Morawska Iwona, Latoch-Zielińska Małgorzata, *Prze-strzenie rzeczywiste i wyobrażone. Metodyczny wielogłos o różnych przestrzeniach*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016. Not.: Wyskiel Kinga. [T] 29, 2017, s. 329–330.

983. *Na perekriostke kul'tur: russkie v Baltijskom regione*. Kaliningrad: Izd. KGU, 2004. Not.: Kiselova Irina. [T] 17, 2005, s. 359.

984. Nalewajk Żaneta, *W stronę perspektywizmu. Problematyka cielesności w prozie Brunona Schulza i Witolda Gombrowicza. Prolegomena*. Gdańsk: słowo/obraz terytoria, 2010. Not. Litwińczuk Agnieszka. [T] 24, 2012, s. 269.

985. *Naučnye doklady filologičeskogo fakulteta MGU imeni M.V. Lomonosova*, Moskwa: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 335.

986. *Navstreču tret'emu vserossijskomu kongresu fol'kloristov (sbornik naučnyh statej)*. Moskwa: Gosudarsvennyj respublikanskij centr russkogo fol'klora, 2013. Not. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 295.

987. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Wzorce tekstów ustnych w perspektywie etnolingwistycznej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 20, 2008, s. 439–440.

988. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, Szadura Joanna, Szumiło Mirosław (red.), *Historia mówiona w świetle nauk humanistycznych i społecznych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 27, 2015, s. 289.

989. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, Wasiuta Sebastian (red.), *Historia mówiona w świetle etnolingwistyki*. Lublin: Polihymnia, 2008. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 21, 2009, s. 365.

990. Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, Wasiuta Sebastian (red.), *Stereotypy w języku i w kulturze*. Lublin: Polihymnia, 2009. Not.: Bielińska-Gardziel Iwona. [T] 21, 2009, s. 364.

991. Niewiara Aleksandra, *Wyobrażenia o narodach w pamiętnikach i dziennikach z XVI–XIX wieku*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 354.

992. Novikov Anatolij I. (red.), *Scripta linguisticae applicatae. Problemy prikladnoj lingvistiki. Sbornik statej*. Moskwa: „Azbukovnik”, 2001. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 245.

993. Nowacka Dagmara, Borciuch Maria, Nowacki Albert, Jastrzębski Mateusz (red.), *Z lubelskich badań nad Słowiańszczyzną Wschodnią*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2010. Not.: Bielińska-Gardziel Iwona. [T] 23, 2011, s. 293–294.

994. Nowakowska Alicja, *Świat roślin w polskiej frazeologii*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005. Not.: Bielak Agata. [T] 19, 2007, s. 325.

995. Nowakowska Beata, *Nowe połączenia wyrazowe we współczesnej polszczyźnie*. Kraków: Wydawnictwo Lexis, 2005. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 20, 2008, s. 440.

996. Nowosad-Bakalarczyk Marta, *Płeć a rodzaj gramatyczny we współczesnej polszczyźnie*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 273–274.

997. Nud’ha Hryhorij, *U koli svitovoji kul’tury*. L’viv 2006. Not.: Kmet’ Iryna. [T] 18, 2006, s. 391.

998. Orłowski Hubert, *Z modernizacją w tle. Wokół rodowodu nowoczesnych niemieckich wyobrażeń o Polsce i Polakach*. Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk – Redakcja Wydawnictw, 2002. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 354.

999. Ostaszewska Danuta (red.), *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 1. *Mowy piękno wielorakie*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 16, 2004, s. 373.

1000. Ożóg Kazimierz, *Polszczyzna przelomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*. Rzeszów 2001. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 16, 2004, s. 371.

1001. Ożóg Kazimierz (red.), *Język żyje. Rzecz o współczesnej polszczyźnie*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2009. Not.: Majer-Baranowska Urszula. [T] 23, 2011, s. 291–292.

1002. Pachowicz Małgorzata, Choińska Krystyna (red.), *Mundus verbi. In honorem Sophiae Cygal-Krupa*. Tarnów: Wydawnictwa Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 339–340.

1003. „Palanistyka – Polonistika – Polonistyka” 2010, red. Aleksandr Kiklevič, Sjarzej Važnik, Minsk: „Medysont”, 2011. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 23, 2011, s. 307.

1004. Pastuh Nadija, *Symvolika tvaryn v ukrajins'komu folklori*. L'viv: Instytut Narodoznavstva NAN Ukrainy, 2013. Not.: Matsyupa Olha. [T] 28, 2016, s. 379.

1005. Pastusiak Kazimiera, *Pogranicze polsko-białorusko-ukraińskie w świetle danych językowych i etnograficznych na podstawie nazw roślin*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2007. Not.: Paćławska Ewa. [T] 21, 2009, s. 368.

1006. Pawlak Nina (red.), *Codes and Rituals of Emotions in Asian and African Cultures*. Warszawa: Elipsa, 2009. Not.: Wysocka Aneta. [T] 22, 2010, s. 271.

1007. Pawlikowska Aleksandra, *Zróźnicowanie leksykalno-semantyczne dyskursów wyznaniowych (na materiale polskich tekstów ewangelickich, katolickich i prawosławnych)*. Wrocław: Quaestio, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 368.

1008. Pawlikowska-Asendrych Elżbieta (red.), *Żywioły w poznaniu. Metodologie badań z perspektywy językoznawczej i literaturoznawczej*, t. 1. Częstochowa: Akademia im. Jana Długosza, 2017. Not.: Brzozowiec Anita. [T] 30, 2018, s. 365.

1009. Pelcowa Halina, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. III. *Świat zwierząt*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Maksymiuk-Pacek Beata. [T] 28, 2016, s. 372.

1010. Pelcowa Halina (red.), *Spotkania polsko-ukraińskie. Język – kultura – literatura*. Chełm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, 2006. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 18, 2006, s. 386–387.

1011. *Pervyj vsrossijskij kongress fol'kloristov. Sbornik dokladov*. T. 1–2. Moskwa: Gosudarstvennyj respublikanskij centr ruskogo fol'klora, 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 387.

1012. Petruhin Vladimir Ja., *Rus' v IX–X vekah. Ot prizvanija varjagov do vybora very*. Moskwa: FORUM, NEOLIT, 2014. Not.: Lappo Irina. [T] 28, 2016, s. 382.

1013. Piekarczyk Dorota, *Kwiaty we współczesnym językowym obrazie świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2004. Not.: Bielak Agata. [T] 20, 2008, s. 440–441.

1014. Piekarczyk Dorota, *Metafory metatekstowe*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2013. Not.: Wysocka Aneta. [T] 26, 2014, s. 231–232.

1015. Piekot Tomasz, Poprawa Marcin (red.), *Analiza dyskursu. Centrum – peryferie* (seria „Oblicza Komunikacji”, t. 5). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012. Not.: Wysocka Aneta. [T] 27, 2015, s. 288.

1016. Piper Predrag, Radenković Ljubinko (red.), *Etnolingvistička proučavanja srpskog i drugih slovenskih jezika. U čast akademika Svetlane Tolstoj*. Beograd:

Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, 2008. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 21, 2009, s. 375.

1017. Plotnikova Anna, Uzeneva Elena S., Tolstaja Marfa N., Trefilova Ol'ga V. (red.), *Karpato-balkanskij dialektnyj landšaft: Jazyk i kul'tura 2009–2011*, vyp. 2, *Sbornik statej*. Moskwa: Institut slawjanowedenija RAN, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 238.

1018. Popławski Emil, *Frazemy z biblijnymi nazwami osobowymi w gwarach polskich*. Kraków: Wydawnictwo LIBRON, 2014. Not.: Łaszkiewicz Monika. [T] 28, 2016, s. 384.

1019. „Postscriptum Polonistyczne”, nr 1 (1) / 2008, red. naczelny Romuald Cudak, red. numeru Jolanta Tambor. Katowice: Wydawnictwo „Gnome”. Not.: Prorok Katarzyna. [T] 21, 2009, s. 369.

1020. Potent-Ambroziewicz Małgorzata, *Starość w języku młodzieży współczesnej*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2013. Not.: Bielak Agata. [T] 27, 2015, s. 286.

1021. „Przegląd Kulturoznawczy”, nr 1 (4) / 2008, koncepcja numeru Ewa Rewers. Warszawa: Komitet Nauk o Kulturze Polskiej Akademii Nauk. Not.: Niderla Anna. [T] 21, 2009, s. 369–370.

1022. Przybyła-Dumin Agnieszka (red.), *Świat naszych przodków. Tradycje wiosennego cyklu obrzędowego*, Czechowice-Dziedzice: Miejski Dom Kultury w Czechowicach-Dziedzicach, 2014. Not.: Sokołowska Karolina. [T] 28, 2016, s. 373.

1023. Putilov Boris N., *Fol'klor i narodnaja kul'tura. In memoriam*. Sankt-Peterburg: Peterburgskoe vostokovedenie, 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 379–380.

1024. Rak Maciej (oprac.), *Materiały etnograficzne z Podhala Ignacego Moczydłowskiego*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2011. Not.: Bielińska-Gardziel Iwona. [T] 24, 2012, s. 269.

1025. Rancew-Sikora Dorota, *Analiza konwersacyjna jako metoda badania rozmów codziennych*. Warszawa: Wydawnictwo Trio, 2007. Not.: Niderla Anna. [T] 21, 2009, s. 366.

1026. Rezanova Zoja I. (red.), *Kartiny russkogo mira. Aksiologija v jazyke i tekste*. Tomsk: Izdat. Tomskiego universiteta, 2005. Not.: Brzozowska Małgorzata. [T] 18, 2006, s. 388–389.

1027. Ristić Stana, *Gramatički i kognitivni aspekti leksičkog značen'a*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2015. Not.: Matsyupa Olha. [T] 28, 2016, s. 380.

1028. Rjabov Oleg, *Matuška-Rus'. Opyt gendernogo analiza poiskov nacional'noj identičnosti Rossii v otečestvennoj i zapadnoj istoriosofii*. Moskva: „Ladomir”, 2001. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 378.

1029. *Rodyna Kolessiv u duhovnomu ta kul'turnomu žytti Ukrainy kincja XIX – počatku XX st. (z nahody 130-riččja vid dnja narodženja akademika Filareta Kolessy ta 100-riččja vid dnja narodženja akademika Mykoly Kolessy)*. Zbirnyk naukovykh prac' ta materialiv. L'viv 2005. Not.: Kmet' Iryna. [T] 18, 2006, s. 390–391.

1030. *Russkaja dialektnaja ètimologija. Materialy IV Meždunarodnoj naučnoj konferencji. Ekaterinburg, 22–24 oktjabrja 2002 goda*. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Uralskogo universiteta, 2002. Not. [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 246.

1031. Rut Marija È., *Slovar' astronimov. Zv'ozdnoe nebo po-russki*. Moskva: „Ast-Press”, 2010. Not.: Bielak Agata. [T] 23, 2011, s. 301.

1032. Rut Marija È. (red.), *Jazyk i prošole naroda. Sbornik naučnykh statej pamjati člena-korrespondenta RAN, zaslužennogo dejatelija nauki RF, profesora Aleksandra Konstantinoviča Matveeva*. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2012. Not.: Szadura Joanna. [T] 27, 2015, s. 294.

1033. Rzeszutko-Iwan Małgorzata, *Zarys paradygmatu strategii w przestrzeni dyskursu publicznego (przesłuchania sądowe a/i wywiady radiowe)*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Zgierski Jakub. [T] 28, 2016, s. 368.

1034. Sakson Andrzej, *Polacy i Niemcy. Stereotypy i wzajemne postrzeganie. Polacy i Niemcy po II wojnie światowej*. Poznań: Instytut Zachodni, 2001. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 355.

1035. Sawicka Irena (red.), *Fonetyka/Fonologia, seria Komparacja współczesnych języków słowiańskich, t. 2*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 2007. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 21, 2009, s. 362.

1036. Sedakova Irina A., *Bal'kanskie motivy v jazyke i kul'ture bolgar. Rodinnyj tekst*. Moskva: „Indrik”, 2007. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 20, 2008, s. 444–445.

1037. Sedakova Irina A. (red.), *Èvolucija cennostej v jazykah i kul'turach*. Moskva: Probel-2000, 2011. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 24, 2012, s. 275.

1038. Seretny Anna, *Definicje i definiowanie*. Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”, 1998. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 16, 2004, s. 374.

1039. Seretny Anna, *Słownictwo w dydaktyce języka. Świat słów na przykładzie języka polskiego jako obcego*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 378–379.

1040. Sidorova Tat'jana A. (sost. i otv. red.), *Jazykovaja kartina mira pomorov: kollektivnaja monografija*. Arhangel'sk: Pomorskij universitet, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 27, 2015, s. 294.

1041. Sieradzka-Mruk Agnieszka, „*Radość i nadzieja, smutek i trwoga*” w nabożeństwie drogi krzyżowej. *Wybrane aspekty ewolucji dyskursu religijnego w XX wieku na przykładzie leksyki dotyczącej uczuć*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2016. Not.: Sieradzka-Mruk Agnieszka. [T] 28, 2016, s. 383.

1042. Simonides Dorota, *Dlaczego drzewa przestały mówić? Ludowa wizja świata*. Opole: Wydawnictwo NOWIK, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 274–275.

1043. Skowronek Katarzyna, Rutkowski Mariusz, *Media i nazwy. Z zagadnień onomastyki medialnej*. Kraków: Wydawnictwo Lexis, 2004. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 20, 2008, s. 441–442.

1044. Skuza Sylwia, *Rosso, giallo, blu. Un'analisi etnolinguistica sui colori primari in italiano e in polacco in prospettiva sincronica e diacronica*. Toruń: Wydawnictwo UMK, 2015. Not.: Skuza Sylwia. [T] 28, 2016, s. 371.

1045. „Sławistyka” 11, *Słowiańskie barwy śmiechu*, red. Spagińska-Pruszk Agnieszka, Wyszogrodzka-Liberadzka Natalia. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2010. Not.: Bielak Agata. [T] 23, 2011, s. 304.

1046. *Slavjanskaja ètnolingvistika. Bibliografija. Institut slavjanovedenija RAN, Otdel ètnolingvistiki i fol'klora*. Moskva 2003. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 16, 2004, s. 376.

1047. *Slavjanskaja tradiconnaja kul'tura i sovremennyj mir. Sbornik materialov naučnoj konferenciji*. Moskva: Gosudarstvennyj respublikanskij centr russkogo fol'klora, 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 387.

1048. *Slavjanskij i balkanskij fol'klor. Vinograd'e. K jubileju Ljudmily Nikolaevny Vinogradovoj*. Moskva: „Indrik”, 2011. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 24, 2012, s. 276–277.

1049. *Slavjanskoe jazykoznanie. XIV Meždunarodnyj s"ezd slavistov, Ohrid, 10–16 sentjabrja 2008 g. Doklady rossijskoj delegacii*. Moskva: „Indrik”, 2008. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 21, 2009, s. 376.

1050. „Slovo a slovesnost. Časopis pro otázky teorie a kultury jazyka založený v roce 1935 Pražským lingvistickým kroužkem”, ročník 71, 2010, číslo 4. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 23, 2011, s. 307–308.

1051. *Slovo i jazyk: Sbornik statej k vos'midesjatiletiju akademika Ju.D. Apre-sjana*. Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur, 2011. Not.: Lappo Irina. [T] 24, 2012, s. 277–278.

1052. Sławski Franciszek, *Słowotwórstwo, słownictwo i etymologia słowiańska*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 2011. Not.: Majer-Baranowska Urszula. [T] 24, 2012, s. 271–272.

1053. Smirnov Lev N., *Rol' perevodov Biblii v stanovlenii i razvitii slavjanskih literaturnyh jazykov*. Moskva 2002. Not.: Lappo Irina. [T] 15, 2003, s. 290–291.

1054. Smułkowa Elżbieta, *Białoruś i pogranicza. Studia o języku i społeczeństwie*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2002. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 375.

1055. Smułkowa Elżbieta (red.), *Braślawszczyzna. Pamięć i współczesność*, t. 1. *Historia regionu. Charakterystyka socjolingwistyczna. Świadectwo mieszkańców*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2011; t. 2. *Słownictwo dwujęzycznych mieszkańców rejonu*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2009. Not.: Łaskiewicz Monika. [T] 24, 2012, s. 265.

1056. Sojka-Masztalerz Helena, *Rusini czy Ukraińcy. Językowy obraz nacji ukraińskiej w prasie polskiej 1918–1939*. Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 2004. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 355.

1057. Sokil Vasyl' (red.), *L'viv v ukrains'komu folklori*. L'viv: Nacional'na Akademija Nauk Ukrainy, Instytut narodoznavstva, 2006. Not.: Kmet' Iryna. [T] 19, 2007, s. 329.

1058. Sokołowska Olga, Stanulewicz Danuta (red.), *Językoznawstwo kognitywne III. Kognitywizm w świetle innych teorii*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 20, 2008, s. 438–439.

1059. Sotirov Petar, Mostowska Mariola, Mokrzycka Agata, *Bułgarsko-polski słownik leksyki potocznej*, t. 1. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2011. Not.: Gileta-Kłępka Katarzyna. [T] 24, 2012, s. 272–273.

1060. *Sovremennyj gorodskoj fol'klor*. Moskva: Rossijskij gosudarstvennyj humanitarnyj universitet, 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 378.

1061. Steciąg Magdalena, *Dyskurs ekologiczny w debacie publicznej*. Zielona Góra: Wydawnictwo UZ, 2012. Not.: Bożek Karolina. [T] 25, 2013, s. 337–338.

1062. Steciąg Magdalena, Bugajski Marian (red.), *Świadomość językowa w komunikowaniu*. Zielona Góra: Wydawnictwo UZ, 2012. Not.: Litwińczuk Agnieszka. [T] 25, 2013, s. 338.

1063. Stefanskij Evgenij E. (red.), *Slavjanskaja konceptosfera v sopostavitel'nom osveščeenii. Leksikon*. Samara: Samarskaja Gumanitarnaja Akademija, „SaGa”, 2011. Not.: Szadura Joanna. [T] 24, 2012, s. 276.

1064. Stockwell Peter, *Poetyka kognitywna. Wprowadzenie*, red. Elżbieta Tabakowska. Kraków: Univesitas, 2006. Not.: Wasiuta Sebastian. [T] 20, 2008, s. 442.

1065. „Studia Mythologica Slavica”, red. Kropiej Monika, Pleterski Andrej, Dapit Roberto, Nartnik Vlado, t. XV, 2012, Ljubljana–Udine. Not.: Bielak Agata. [T] 25, 2013, s. 334.

1066. Szadura Joanna, Gocół Damian (red.), *Gawędy o kulturach III*. Lublin: Wydawnictwo Polihymnia, 2017. Not.: Stępak Agnieszka. [T] 30, 2018, s. 366.

1067. Szlajfer Henryk, *Polacy/Żydzi: zderzenie stereotypów. Esej dla przyjaciół i innych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, 2003. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 356.

1068. Szydłowska Natalia (red.), *Mądrość jako wartość w przysłowiaach ludowych. Materiały z badań*. Białystok: Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury, 2008. Not.: Szadura Joanna. [T] 21, 2009, s. 367.

1069. Szykiewicz Sławoj, Wałęciuk-Dejneka Beata, Rokosz Tomasz (red.), *Konfrontacja i dialog w tekstach kultury polskiej*. Siedlce: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, 2011. Not.: Bielak Agata. [T] 24, 2012, s. 267–268.

1070. Šalina Irina V., *Ural'skoe gorodskoe prostoreče: kul'turnye scenarii*. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Uralskogo universiteta, 2009. Not.: Bielak Agata. [T] 25, 2013, s. 335.

1071. Šaraja Ol'ga, *Cennostno-normativnaja priroda počitanija predkov*. Minsk: „Tehnologja”, 2002. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 380.

1072. Šaronov Igor' A. (red.-sost.), *Skrytye smysly v jazyke i komunikacii. Sbornik statej*. Moskva: Rossijskij gumanitarnyj universitet, 2007. Not.: Lewicki Roman. [T] 21, 2009, s. 371.

1073. Ščepanskaja Tat'jana B., *Kul'tura dorogi v rusckoj miforitual'noj tradicii XIX–XX vv*. Moskva: „Indrik”, 2003. Not.: Adamowski Jan. [T] 19, 2007, s. 330.

1074. Šmeleva Elena A., Šmelev Aleksej D., *Russkij anegdot. Tekst i rečevoj žanr*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury (*Studia philologica. Series minor*), 2002. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 15, 2003, s. 291.

1075. [Švedova N.Ju.] (red.), *Russkij semantičeskij slovar'*, t. 3. *Imena suščestvitel'nye s abstraktnym značeniem. Bytie. Materija, prostranstvo, vremja. Svjazi, otnošenija, zavisimosti. Duhovnyj mir. Sostojanie prirody, čeloveka. Obščestvo*. Moskva: „Azbukovnik”, 2003. Not.: Kiselova Irina. [T] 17, 2005, s. 360.

1076. Tabakowska Elżbieta, *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu*. Kraków: Universitas, 2001. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 372.

1077. „Tekst i Dyskurs / Text und Diskurs” 3, *Ubóstwo i wykluczenie społeczne / Armut und Soziale Ausgrenzung / Powerty and Social Exclusion*, red. Czachur Waldemar. Warszawa: Instytut Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2010. Not.: Janoszczyk Jolanta. [T] 23, 2011, s. 304–305.

1078. *Tekst v jazyke, reči, kul'ture. Sbornik naučnyh statej*. Minsk: RIVŠ, 2017. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 29, 2017, s. 333.

1079. Terminińska Kamilla, *Studia z hebrajszczyzny biblijnej. Niedoczytanie moje*. Katowice: Wydawnictwo UŚ, 2015. Not.: Niewiara Aleksandra. [T] 28, 2016, s. 385–386.

1080. Tokareva Irina I. (red.), *Jazyk i kul'tura. Problemy sovremennoj etnolingvistiki. Materialy Meždunarodnoj naučnoj konferenciji, Minsk, 2–4 nojabrja 2000*. Minsk 2001. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 376–377.

1081. Tolstaja Svetlana M., *Obraz mira v tekste i rytuale*. Moskva: Universitet Dmitrija Pożarskogo, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 379.

1082. Tolstaja Svetlana M., *Prostranstvo slova. Leksičeskaja semantika v obščeslavjanskoj perspektive*. Moskva: „Indrik”, 2008. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 21, 2009, s. 374.

1083. Tolstaja Svetlana M., *Semantičeskie kategorii jazyka kul'tury. Očerki po slavjanskoj etnolingvistike*. Moskva: URSS, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 23, 2011, s. 302.

1084. Tolstaja Svetlana M. (red.), *Priznakovoe prostranstvo kul'tury*. Moskva: „Indrik”, 2002. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 246.

1085. Tolstaja Svetlana M. (red.), *Slavjanskij i balkanskij fol'klor. Semantika i pragmatyka teksta*. Moskva: „Indrik”, 2006. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 19, 2007, s. 326–327.

1086. Tolstoj Nikita I. (red.), *Slavjanskije drevnosti. Ètnolingvističeskij slovar'*, t. 4. *P (Pereprava čerez vodu) – S (Sito)*. Moskva: „Meždunarodnye otnošenija”, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 275–276.

1087. Tolstoj Nikita I. (red.), *Slavjanskije drevnosti. Ètnolingvističeskij slovar'*, t. 5. *S (Skazka) – Ja (Jaščerica)*. Moskva: Meždunarodnye otnošenija, 2012. Not.: Bartmiński Jerzy. [T] 25, 2013, s. 333–334.

1088. Tolstoj Nikita I., Tolstaja Svetlana M., *Slavjanskaja ètnolingvistica. Voprosy teorii. Ko Vtoromu Vserosijskomu soveščaniju slavistov, Moskva 5–6 nojabrja 2013 g.* Moskva: Institut slavjanovedenija RAN, 2013. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 26, 2014, s. 237.

1089. Tomala Mieczysław, *Jak Polacy i Niemcy widzą się nawzajem?* Warszawa: Fundacja im. F. Eberta, 2000. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 356.

1090. Toporkov Andrej L., Turilov Anatolij A. (red.), *Otrečennoe čtenie v Rossii XVII–XVIII vekov*. Moskva: „Indrik”, 2002. Not.: [Redakcja]. [T] 14, 2002, s. 247.

1091. Toporova Tat'jana B., *O drevneislandskih kosmologičeskich zagadkah kak fenomene jazyka i kul'tury*. Moskva: „IMLI” RAN, 2002. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 15, 2003, s. 291.

1092. Treder Jerzy, *Kaszubi. Wierzenia i twórczość. Ze Słownika Sychty*, zebrał i ułożył Jerzy Treder, Kartuzy: Oficyna Czac, 2009. Not.: Kościuk Agnieszka. [T] 25, 2013, s. 338–339.

1093. Trębska-Kerntopf Anna, *Aforyzm w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 367.

1094. *Troica. Rusalii. Pentekoste Rrëshajët... K motivu zelenogo v balkanskom spektre. Materialy kruglogo stola 17 aprelja 2012 goda*. Moskva: Institut slavjanovedenija RAN, Centr lingvokul'turnyh issledovanij „Balcanica”, 2013. Not.: Bielak Agata. [T] 26, 2014, s. 240.

1095. Trubačev Oleg N., *Ètnogenez i kul'tura drevnejših slavjan. Lingvističeskije issledovanija*. Moskva: „Nauka”, 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 379.

1096. Tymochowicz Mariola, *Lubelska obrzędowość rodzinna w kontekście współczesnych przemian*. Lublin: Lubelskie Towarzystwo Naukowe, 2013. Not.: Kościuk Agnieszka. [T] 27, 2015, s. 287–288.

1097. Tyrpa Anna, *Cudzoziemcy i obce kraje w dialektach polskich*. Kraków: Wydawnictwo Lexis, 2011. Not.: Łaskiewicz Monika. [T] 24, 2012, s. 273–274.

1098. Uryson Elena V., *Problemy issledovanija jazykovej kartiny mira. Analogija v semantike*. Moskva: Rossijskaja akademija nauk. Institut russkogo jazyka im. Vinogradova, Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2003. Not.: Lappo Irina. [T] 16, 2004, s. 377.
1099. Uzenjova Elena S., *Bolgarskaja svad'ba: ètnolingističeskoe issledovanie*. Moskva: „Indrik”, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 23, 2011, s. 302.
1100. Vasil'eva Natal'ja V., *Sobstvennoe imja v mire teksta*. Moskva: Rossijskaja akademija nauk, Institut jazykoznanija, 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 389.
1101. Vendina Tat'jana I., *Srednevekovyj čelovek v zerkale staroslavjanskogo jazyka*. Moskva: „Indrik”, 2002. Not.: Lappo Irina. [T] 15, 2003, s. 290.
1102. „Via Communicandi. Prace z Antropologii Komunikacji i Epistemologii Społecznej”, 2012, nr 1. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT. Not.: Kościuk Agnieszka. [T] 26, 2014, s. 235.
1103. Vinogradova Ljudmila N., *Mifologičeskij aspekt slavjanskoj fol'klornoj tradicii*. Moskva: „Indrik”, 2016. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 29, 2017, s. 331–332.
1104. Vinogradova Ljudmila N., Levkievskaja Elena E. (sost.), *Narodnaja demonologia Poles'ja. Publikacii tekstov v zapisjah 80–90. godov XX veka*, t. 1. *Ljudi so sverh"estestvennymi svojstvami*. Moskva: Jazyki Slavjanskih Kul'tur, 2010. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 23, 2011, s. 301.
1105. Vinogradova Ljudmila N., Levkievskaja Elena E. (sost.), *Narodnaja demonologia Poles'ja. Publikacii tekstov v zapisjah 80–90-h godov XX veka*, t. 3. *Mifologizacija prirodnyh javlenij i čelovečeskich sostojanij*. Moskva: Izdatel'stvo Dom JaSK, 2016. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 29, 2017, s. 333.
1106. „Voprosy onomastiki” 2009, nr 7. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 277–278.
1107. „Voprosy onomastiki” 2010, nr 2, red. A.K. Matveev. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta. Not.: Lappo Irina. [T] 23, 2011, s. 308.
1108. Wachcińska Olga, *Polskie zamówienie ludowe. Tekst i kontekst*. Starogard Gdański: „Agencja DB”, 2012. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 339.

1109. Walter Harry, Mokienko Valerij M. (red.), *Nationales und Internationales in der slawischen Phraseologie / Nacional'noe i internacional'noe v slavjanskoj frazeologii*. XV Meždunarodnyj s'ezd slavistov 20–27 avgusta 2013 g., Minsk, Belarus', Internationales Slawistenkomitee Phraseologische Kommission. Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald, Institut für Slawistik, 2013. Not.: Szadura Joanna. [T] 26, 2014, s. 236.

1110. Warchala Jacek, Krzyżyk Danuta (red.), *Polska polityka językowa w Unii Europejskiej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008. Not.: Kulisz Agnieszka. [T] 21, 2009, s. 359.

1111. Wełpa Agnieszka, *Językowe komunikowanie uczuć w pieśniach ludowych z Warmii i Mazur*. Kraków: Wydawnictwo LIBRON, 2014. Not.: Maksymiuk-Pacek Beata. [T] 28, 2016, s. 372–373.

1112. Wenklar Kinga, *Kobieta Pokucia i Huculszczyzny. Studium etnolingwistyczne*. Kraków: Wydawnictwo Lexis, 2011. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 25, 2013, s. 339.

1113. Wierzbička Anna, *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2006. Not.: Wysocka Aneta. [T] 18, 2006, s. 383–384.

1114. Wilk Gabriela, *Semantika truda v russko-pol'skom jazykovom sopostavl'enji*. Katowice: Wydawnictwo UŚ, 2015. Not.: Niewiara Aleksandra. [T] 28, 2016, s. 385.

1115. Wiśniewska Halina, *Medycyna w nowo powstałym Zamościu i zielnik lekarski Jana Ursyna (XVI/XVII wiek)*. Zamość: Książnica Zamojska im. Stanisława Kostki Zamojskiego w Zamościu, 2017. Not.: Szadura Joanna. [T] 30, 2018, s. 367–368.

1116. Witosz Bożena, *Dyskurs i stylistyka*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 22, 2010, s. 271–272.

1117. Wodak Ruth, Krzyżanowski Michał (red.), *Jakościowa analiza dyskursu w naukach społecznych*, tłum. Danuta Przepiórkowska. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf, 2011. Not.: Krieger-Knieja Jolanta. [T] 24, 2012, s. 266–267.

1118. Wojtak Maria, *Współczesne modlitewniki w oczach językoznawcy. Studium genologiczne*. Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 2011, [t. 9. z serii „Teolingwistyka”, red. Wiesław Przyczyna]. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 23, 2011, s. 293.

1119. Wojtczak Maria, *Ostmarkenliteratur. Prowincja poznańska w literaturze niemieckiej lat 1890–1918*. Poznań 2001. Not.: Osiński Michał. [T] 17, 2005, s. 356–357.

1120. Wolańska Ewa, *Szybko, mobilnie, skrótowo, czyli właściwości komunikacyjne, tekstowe i stylistyczne krótkiej wiadomości tekstowej*. Warszawa: Dom Wydawniczy „Elipsa”, 2006. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 20, 2008, s. 443.

1121. Wróblewska Violetta, *„Od potworów do znaków pustych”*. *Ludowe demony w polskiej literaturze dla dzieci*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK, 2014. Not.: Kościuk Agnieszka. [T] 27, 2015, s. 288.

1122. Wróblewska Violetta (red.), *Kultura studencka. Z badań folklorystycznych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK, 2015. Not.: Prorok Katarzyna. [T] 28, 2016, s. 374.

1123. Żalizinjak Anna A., Levontina Irina B., Šmelev Aleksej D., *Konstanty i peremennye ruszskoj jazykowej kartiny mira*. Moskwa: Jazyki slawjanskich kul'tur. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, 2011. [T] 24, 2012, s. 278.

1124. Załazińska Aneta, *Obraz, słowo, gest*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016. Not.: Załazińska Aneta. [T] 28, 2016, s. 383–384.

1125. Zarzycka Grażyna, *Dyskurs prasowy o cudzoziemcach. Na podstawie tekstów o Łódzkiej Wieży Babel i osobach czarnoskórych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2006. Not.: Nowosad-Bakalarczyk Marta. [T] 19, 2007, s. 323–324.

1126. Zaśko-Zielińska Monika, *Listy pożegnalne. W poszukiwaniu lingwistycznych wyznaczników tekstu*. Wrocław: Quaestio, 2013. Not.: Gileta-Kłępka Katarzyna. [T] 26, 2014, s. 232.

1127. Zawisławska Magdalena, *Czasowniki oznaczające percepcję wzrokową we współczesnej polszczyźnie. Ujęcie kognitywne*. Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2004. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 16, 2004, s. 374.

1128. Ziajka Beata, *Językowo-kulturowy obraz świata społeczności wiejskiej utrwalony w przewiskach i przydomkach (na przykładzie nieoficjalnych antroponimów mieszkańców Zagórza i wsi okolicznych w powiecie chrzanowskim)*. Kraków: Wydawnictwo LIBRON, 2014. Not.: Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława. [T] 28, 2016, s. 378.

1129. Zowczak Magdalena, *Religijność na pograniczach. Eseje apokryficzne*. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2015. Not.: Kielczewska Alicja. [T] 29, 2017, s. 330.

1130. Zowczak Magdalena (red.), *W cieniu drzewa wiar.* Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2009. Not.: Bartmiński Jerzy. [T] 24, 2012, s. 274.

1131. Zowczak Magdalena (red.), *Na pograniczu nowej Europy. Polsko-ukraińskie sąsiedztwo,* Warszawa: Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW i Wydawnictwo DiG, 2010. Not.: Bartmiński Jerzy. [T] 24, 2012, s. 270.

1132. Żerańska-Kominek Sławomira, *Muzykalne dzieci Wenus i inne studia z antropologii muzyki.* Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2014. Not.: Szadura Joanna. [T] 27, 2015, s. 287.

1133. Žajvoronok Vitalij, *Ukrajins'ka etnolingwistyka. Narysy.* Kyjiv: Wyd. „Dovira”, 2007. Not.: Dudek-Szumigaj Agnieszka. [T] 21, 2009, s. 373.

1134. Živov Viktor M., Kagarlickij Julij V. (red.), *Èvoljucija ponjatij v svete istorii russskoj kul'tury.* Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur, 2012. Not.: Bielak Agata. [T] 25, 2013, s. 335.

1135. Žuravlev Anatolij F., *Jazyk i mif. Lingvističeskij kommentrij k trudu A.N. Afanasjeva „Poëtičeskie vozzrenija slavjan na prirodu”*, red. Svetlana M. Tolstaja. Moskva: „Indrik”, 2005. Not.: Kriwoszczapowa Julia, Piankowa Ksenia. [T] 18, 2006, s. 388.

IX. *Varia*

1136. Bartmiński Jerzy, *„Etnolingwistyka” na jubileusz Profesora Anny Wierzbickiej.* [T] 30, 2018, s. 9–13. English edition: *Ethnolinguistics for Anna Wierzbicka's jubilee.* Translated by Agnieszka Gicala. [Vol.] 30, 2019, p. 9–14.

1137. Bartmiński Jerzy, *O stereotypach – lingwistycznie.* [T] 14, 2002, s. 7–8.

1138. Bartmiński Jerzy, *Od redakcji.* [T] 16, 2004, s. 7–8.

1139. Bartmiński Jerzy, *Od redakcji.* [T] 19, 2007, s. 9–10.

1140. Bartmiński Jerzy, *Od redakcji.* [T] 20, 2008, s. 9.

1141. Bartmiński Jerzy, *Pamięci Nikity Iljicza Tolstoja.* [T] 12, 2000, s. 7–8.

1142. Bartmiński Jerzy, *Pamięci Profesora Michała Łesiowa (1928–2016).* [T] 29, 2017, s. 7–9. English edition: *In Memoriam: Professor Michał Łesiów (1928–2016).* Translated by Agnieszka Mierzwińska-Hajnos. [Vol.] 29, 2018, p. 7–9.

1143. Bartmiński Jerzy, *Pamięci Władimira Nikołajewicza Toporova.* [T] 17, 2005, s. 7–8.

1144. Bartmiński Jerzy, *Profesor Jadwiga Puzynina i program lingwistyki aksjologicznej*. [T] 22, 2010, s. 9–11.
1145. Bartmiński Jerzy, *Wstęp*. [T] 25, 2013, s. 7–8.
1146. Bartmiński Jerzy, Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, *Na jubileusz Profesor Swietłany Tołstojowej*. [T] 21, 2009, s. 9–13.
1147. Brzozowska Małgorzata, *Odpowiedź na recenzję Marioli Jakubowicz*. [T] 21, 2009, s. 317–318.
1148. Dąbrowski Andrzej [rektor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie], *Słowo na otwarcie spotkania [etnolingwistów z Moskwy i Lublina, 7 grudnia 2009]*. [T] 22, 2010, s. 256–257.
1149. Kamiński Wiesław A., *Słowo na otwarcie konferencji [Swój – obcy (inny) w językach i kulturach słowiańskich – listopad 2006]*. [T] 19, 2007, s. 31–33.
1150. Łuczyński Michał, *Władimir Toporow o „starożytnościach słowiańskich”*. [T] 24, 2012, s. 201–207.
1151. Mikołajczuk Agnieszka, *O życiu zawodowym i dokonaniach naukowych Profesor Renaty Grzegorzycowej*. [T] 24, 2012, s. 7–10.
1152. Nowosad-Bakalarczyk Marta, *O życiu i dokonaniach naukowych Profesor Hanny Popowskiej-Taborskiej słów kilka*. [T] 23, 2011, s. 9–10.
1153. Tolstaja Svetlana, *Neskol’ko slov po slučaju jubileja Prof. Renaty Gžego-ričikovej*. [T] 24, 2012, s. 11–14.
1154. Tolstaja Svetlana, *Professor Hanna Popowska-Taborska: garmonija nauki i žizni (vzgljad iz daleka)*. [T] 23, 2011, s. 11–14.
1155. Vaňková Irena, *Gratulace z Prahy*. [T] 24, 2012, s. 15–17.
1156. *Z myśli Nikity Iljicza Tołstoja*. [T] 12, 2000, s. 9–10.
1157. *Z myśli Władimira N. Toporova*. [T] 17, 2005, s. 9–10.
1158. Zoła Antoni, *Śpiewy za zmarłych w źródłach fonograficznych Instytutu Muzykologii KUL*. [T] 9/10, 1997/1998, s. 365–366.

Indeks przedmiotowy

A

- Abel 73
- adideacja etnolingwistyczna 13
- Afanasij-Lomonos* 104
- Afroamerykanin 337
- Afrykanin 334, 337
- aghiwan* (tamaszek) 121 zob. też dom
- aksjologia 45 zob. też leksykon, parametr, słownik, wartości
 - skala aksjologiczna 342
- akt mowy 135, 163, 223, 257
 - grzecznościowy 263
 - chwalebny 111
 - magiczny 111
 - religijny 111
 - sakramentalny 111
 - uniwersalny 135
 - wyznawczy 111
- alatyry* (ros.) 64
- alfabet myśli ludzkich 327
- alkohol 157, 169, 276, 351
- amalgamat zob. pojęcie
- Ameryka 57, 202
- Amerykanin 57
- analizacyjność 209
- analiza
 - konceptualna 90, 129, 271, 301
 - lingwistyczna 161, 187
 - narratologiczna 271
 - porównawcza 40, 50, 72, 99, 129, 135, 270, 287, 296 zob. też badanie
 - semowa 298
- androcentryzm 294 zob. też seksizm językowy
- anger* (ang.) 199 zob. też gniew
- Anglik zob. językowy obraz świata
- animizm 94, 362
- anioł upadły 161
- ankieta 38, 41–42, 56, 78, 91, 93, 96, 100, 107, 113, 121, 127, 137, 142, 170, 197, 202, 211, 218, 247, 250, 258, 276, 277, 289, 319, 321, 339, 349, 352, 401, 519 zob. też badanie, dane, metoda, test
 - ASA (ankieta słownika aksjologicznego) 35
 - typu otwartego 25, 34
- antropocentryzm 211, 228, 306, 362, 513
- antropologia zob. też praca
 - językowa amerykańska 248
 - kulturowa/kultury 200, 286, 332, 343
 - lingwistyczna 275, 312 zob. też lingwistyka
 - społeczna 118
- antroponomia Rosyjskiej Północy 148
- antropometryzm 128
- antyk zob. wzorzec
- antyświat 195 zob. też świat
- apokryf zob. modlitwa, motyw, tekst
- apotropieik zob. formuła
- archaizm 72
 - prasłowiański 72
- archetyp 139, 317
 - chłopaka z sąsiedztwa 333
 - wojownika 333
- artefakt 112, 258, 303
 - kulturowy 191, 200
- artykuł prasowy 69, 329, 339
- aspekt 50, 53, 113, 121, 137, 177, 183, 199, 241, 276–277, 284, 339, 351, 358, 362, 372, 375 zob. też faseta
- asymetria 94, 190, 294, 402 zob. też opozycja
- atlas etnolingwistyczny białoruski 12, 15
- Australijczyk 328
- autoidentyfikacja 194, 249 zob. też tożsamość, samoidentyfikacja
 - językowe przejawy autoidentyfikacji 249
- autonomia 227

- autostereotyp 88, 196–197 zob. też stereotyp
 – narodowy 245
 – Polaka w III RP 347
 – polski 347
 Azazel 161
 Azjata zob. Słowianin, syndrom
- B**
- badanie
 – ankietowe 25, 30, 34–35, 38, 41, 91, 93, 96, 258, 519 zob. też ankieta
 – eksperymentalne 10, 25, 34, 38, 42, 53, 78, 91, 98, 116, 137, 170, 265, 319, 338, 340, 351–352 zob. też ankieta, eksperyment
 – etnolingwistyczne 15, 24, 28–29, 34, 35, 49, 90, 102, 120, 124, 248, 288, 301, 316, 345, 457, 464 zob. też etnolingwistyka
 – – starożytności słowiańskich 24, 305, 310, 1150
 – interkulturowe 24
 – kognitywne 27, 165, 190, 198–199, 264, 350, 717
 – narratologiczne 213
 – porównawcze 15, 34, 50, 93, 99, 108, 112, 200–201, 204, 258, 312, 322, 324–326, 406, 412–413, 416, 676 zob. też językowy obraz świata
 bagno 12, 212, 389
 bajka 37, 185, 203, 282, 286, 354, 381, 383–384, 711
 – *Mag-Małyszok* 252
 ballada 129, 184, 253, 376
 bałkanizm 72
 Bałkany 51, 272, 281
 Bałtowie 145 zob. stereotyp
 Banat 321
 banderowiec 394
 baptysta 14
 barwa 80, 171, 215, 299 zob. też kolor
 – funkcje barw 136, 191, 318
basic level (ang.) 264 zob. poziom podstawowy
 Baskowie 94 zob. też lingwokultura
batiar/frajer 71 zob. opozycja
bayt (arab.) 144 zob. też dom
 baza
 – doświadczeniowa 347
 – empiryczna 327
 – kognitywna 183
 – materiałowa 25, 30, 35, 49, 158, 224, 347 zob. też dane
 – wspólna baza kulturowa 41, 76
 bazowy zespół cech 38 zob. też wyobrażenie
 Beduin 144
 bezpieczeństwo 174, 227, 358
 bezpłodność 141, 185, 320 zob. też płodność
 bezrobocie zob. praca
 Białorusin 14, 39, 149, 170, 212, 631
 – profilowanie Polaka przez Białorusinów 170
 Białoruś 14–15, 39, 43, 72, 93, 382, 479, 510, 1054
 białorutenizacja 170
 biały 136, 318 zob. też kolor
 Biblia 292 zob. też wzorzec
 bieda 203, 349
 biedny zob. opozycja
 bilingwizm kaszubsko-polski 344
 Biłgoraj 361, 381, 385
 bliski zob. opozycja, przestrzeń
 Bliski Wschód 144
 blondynka 401
 błędzenie 122, 390
 bocian 105, 160, 215, 386
 bogactwo 203, 216, 241
 bogaty zob. opozycja
 boginka wodna zob. *Łauma*
bonté (franc.) 325 zob. też dobroć
 Boże Narodzenie 125, 316, 374 zob. też *Vánoce*
 bóg 65
 Bóg 31, 55, 73, 81, 86, 130, 171, 206, 220, 222, 229, 231, 254, 306, 373, 388, 403, 587, 869, 930
 bóstwo
 – klasyfikacja prasłowiańskich bóstw 310
 brat zob. Słowianin
 braterstwo 8, por. *fraternité*
bravery (ang.) 326 zob. prawość
broda ‘kęпка niezżętego zboża’ 297, por. *koza*, *pępek*, *przepiórka*
 brzydota 253
 Bułgar 196–197, 272, 281, 331, 644 zob. też językowy obraz świata
 – bułgarski stereotyp sąsiada 281
 – Bułgarzy z Banatu 321
 – stereotyp Bułgara 197
 Bułgaria 197, 321, 331
 bursztyn 64
 burza 199, 215, 386, 387

– w wierzeniach ludowych 388
 busz 237
 bylica 218
byliczka 18
 bylina 119, 711 zob. też słownik

C

całość zob. schemat
 car 55
 caryca 252
 cecha
 – bazowa 113, 169–170, 276
 – definicyjna 41, 53, 113, 283
 – dystynktywna 24, 30, 88, 307
 – kategoriałna 132, 360
 – konieczna i wystarczająca 112
 – konotacyjna 58, 375
 – pozytywna 30
 – relewantna językowo, kulturowo i komunikacyjnie 219
 – semantyczna 16, 58, 183, 256, 258, 298, 375
 – stereotypowa 56, 123, 360
 – typowa 360
 centrum zob. też opozycja, schemat
 – i peryferie 165, 240
 – świata 131
 cerkiew 43, 130, 340
chamail ‘muzułmański podręczny notatnik’ 157
 charakterystyka bazowa zob. cecha
 chleb 12, 125, 338, 363, 386, 666
 – funkcje chleba 125, 363
chlebek 184
 chłop 31, 88, 222
 chłopci 45, 134, 249
 chłopiec 333, 361, 400
 chłopstwo 2
 chmura 100 zob. obłok
 – rozpędzanie chmur 392
 choroba 63–64, 122, 157, 199, 203, 216, 261, 272, 279, 300, 317, 380, 397, 656 – nazwy/imiona własne chorób 132 – personifikacje chorób 132
 chromy 354
 Chrystus 14, 44, 51, 73, 105, 222, 317, 392
 chrzest 395
 chrześcijanin 175, 202 zob. też mitologia
 chrześcijaństwo 392, 941 zob. też kalendarz, kultura, mitologia, praktyki, religia, symbolika, świat, święty, wierzenie
 ciało 126, 180, 456, 608, 618, 657, 786
 – ciało człowieka a kosmos 212
 – części ciała 112, 139, 143, 228, 261, 269, 617
 – ludzkie 128, 139, 154, 180, 199, 212, 228, 254, 269, 398, 403
 – własne 227–228, 303
 ciasto weselne 363 zob. też kołacz, korowaj, pieczywo obrzędowe
 ciąża 141, 320
 – eufemizmy 160
 ciemność 166, 341, 529
ciepły ‘homoseksualista’ 225
 cierpieć 354
ciota ‘homoseksualista’ 225
 ciotka 294
cloud (ang.) 100 zob. chmura, obłok
 cmentarz 340, 382, 389, 568, 775
courage (ang.) 326 zob. prawość
 cud, cuda 207, 244, 252, 380
 cudzoziemiec 4, 1097, 1125
 cudzy 6, 12, 110, 160, 190, 210
 cukier 272
 Cygan 4
 cyna 82
 czarnoksiężnik współczesny 224
 czarnoskóry 336, 337, 1125
 czarny 136, 216, 318, 336 zob. też kolor, magia
 czarodziejski pomocnik 131
 czarownica 18, 64, 545 zob. też *ciota*, *gorezovica*
 czary 300 zob. też magia
 czas 1, 17, 76, 106, 132, 150, 195, 228, 305, 314, 362, 365, 367, 369, 372, 378, 392, 399, 638, 648, 711, 714 zob. też kategoria
 – cykliczny 317
 – liniowy historyczny 317
 – mityczny 317
 – model czasu 638
 – sakralny 193
 – symboliczny 374
 – wolny 204
 czasopismo dla dzieci 21
 czasownik
 – illokucyjny 26
 – performatywny 130, 317
 czerwony 136, 301, 318, 373 zob. też kolor
 Czech 142, 602 zob. też językowy obraz świata
 czeskość 34
 cześć 134 zob. honor

- część zob. schemat
 człowieczeństwo 73, 175, 176, 292
 człowiek 45, 74, 86, 89, 90, 121, 132, 139, 159, 166, 176, 195, 228, 229, 267, 269, 302–303
 zob. też ciało, dualizm, godność, opozycja, śmierć
 – a przyroda 306
 – a roślina 306
 – a świat boski 306
 – a świat demoniczny 306
 – a zwierzę 94, 306, 320
 – człowiek-kwiat 211
 – dziki 260
 – niemy 249
 – pracowity 89
 – Wschodu 197
 – zamiana człowieka w zwierzę 44
 – – w psa/wilka 22
czort zob. diabeł
 czuwanie zob. zmarły
 czyn 305
 czynność rytualna 300, 399
 – odwracanie przedmiotów 300
 czystość 125, 216, 241, 318, 243 zob. też opozycja
čest' (ros.) 134, 273, 302 zob. też honor
čužbina/čužina (ros.) 129, 352 zob. też obczyzna
čužoj (ros.) 43, 268, 350, 356 zob. też obcy
- D**
- daleki zob. opozycja
 dane zob. baza
 – ankietowe 35, 78, 91, 107, 113, 121, 137, 142, 211, 218, 258, 352 zob. też ankieta
 – dialektologiczne 72, 218
 – eksperymentalne 25, 34, 38, 42, 53, 78, 91, 98, 137, 170, 191, 265 zob. też eksperyment
 – empiryczne 316
 – etnograficzne 94, 193, 1005
 – etnolingwistyczne 288, 501
 – etymologiczne 13, 58, 66, 122, 124, 218, 249, 250, 261, 285, 586
 – folklorowe 354
 – gwarowe 90
 – językowe 37–38, 47, 66, 94, 169–170, 181, 185, 214, 229, 237, 288, 306, 339, 356, 541, 1005
 – językowo-kulturowe 47
 – językowo-systemowe 25
 – językowo-tekstowe 25
 – korpusowe 34, 96, 98, 265, 313
 – kulturowe 141, 181, 203, 214
 – leksykalne 141, 237, 265
 – leksykograficzne 137, 144, 201, 280, 289
 – negatywne 218
 – przyjęzykowe 37, 218, 236, 288
 – relewantne etnolingwistycznie 218
 – rękopiśmienne 396
 – słownikowe 25, 30, 34–35, 42, 53, 96, 114, 137, 191, 211, 255, 258, 266, 276, 349
 – systemowe 35, 38, 42, 53, 91, 113, 121, 170, 178, 203, 218, 255, 276, 283
 – tekstowe 25, 34–35, 38, 53, 91, 113, 121, 137, 170, 178, 201, 203, 214, 218, 258, 266, 280
 – wyzerowane 218
dar (arab.) 144 zob. też dom
darbas (litew.) 280 zob. też praca
 dąb 56, 188
 debata 69, 328, 347
 – parlamentarna 76
 – prasowa 337
 definicja 30, 36, 60, 219, 258, 263, 298–299, 316, 327, 1038
 – klasyczna 70
 – kognitywna 27, 33, 37–38, 41–42, 53, 59, 68, 70, 108, 113–114, 170, 240, 255, 261, 265, 283, 299, 319, 335, 360, 362, 372
 – kontekstowa 70
 – leksykograficzna 70, 129, 219, 229, 289
 – – warianty definicji leksykograficznej 219
 – maksymalna 219
 – otwarta 108, 299
 – semantyczna 299
 – słownikowa 70, 98, 107, 113, 178
 – syntetyczna 70
 definiowanie 66, 183, 219, 236, 263, 280, 342, 391, 1038
 – nazw własnych 68
 deleksykalizacja 199
 demokracja 8, 29, 36, 113, 162, 224, 227
 demokratyzacja szkoły 75
 demon 63, 81, 195, 272, 306, 365, 377, 388–389, 1121 zob. też człowiek, demonologia, *karakondžul*, *Łauma*, postać, siła, wierzenie
 demonologia 367, 389–390, 509, 611, 1104–1105 zob. też demon, postać, wierzenie

- derywat 38, 45, 50, 68, 104, 114, 144, 205, 225, 234–235, 255, 258, 266, 283, 302
- deskryptor 287
- desygnat 60
- deszcz 290, 386
- wywoływanie deszczu 12
- diabeł 62, 64, 105, 160, 185, 199, 231, 370, 389, 390, 395 zob. też dusza
- diachronia 21, 42, 250, 268
- dialektologia 7, 15, 90, 213, 240, 311, 567 zob. też etnolingwistyka, źródło
- dialekt 48, 307 zob. też słownik
- bułgarski 83
- kaszubski 251 zob. też język
- lipowański 11
- polski 160, 518, 1097
- słowiański 47, 303, 617
- słowiński 249
- dialog 29, 40, 88, 97, 273, 300, 411, 824, 877, 1069
- diaspora 120, 288, 353
- dobro 55, 73, 169, 231, 243
- dobroć 21, 325 zob. *bonté*, *dobrotá*, *goodness*
- dobrotá* (ros.) 325 zob. też dobroć
- dobry 215–216, 243, 256–257, 272, 318, 354
- dola 31, 229 zob. też fortuna, los, *sud'ba*
- dom 36, 40, 45, 98, 105, 121, 137, 140, 144, 173, 192, 212, 218, 220, 237, 251, 258, 303, 313, 315–316, 335, 338, 340, 352, 358, 384, 386, 398, 791 zob. też *aghiwan*, *bayt*, *dar*, *ehen*, *gida*, *hiža*, *home*, *ie*, *manzil*, *maskan*, *nyumba*, opozycja
- profile domu 158
- prototyp 40
- uniwersalność domu 335
- domena kognitywna 183
- dominanta semantyczna 183, 352
- dostoinstvo* (ros.) 302 zob. też godność
- doświadczenie zob. rama
- cielesne 315, 347
- mistyczne 100
- uniwersalizm doświadczenia 166, 618
- dowcip 57, 123, 334
- internetowy 401
- rosyjski 156
- dowód
- językowy 219
- lingwistyczny 112
- dożynki 374 zob. też pieśń
- dół zob. opozycja, schemat
- droga 140, 212, 267, 357, 361, 606, 704 zob. też zmarły
- drugi 'kolejny' 14
- Drugi* 'człowiek' 330
- Drzewianie Połabscy 249
- drzewo 131, 370, 373, 386, 705, 850, 1042
- drzwi 212
- dualizm 65
- dualistyczna koncepcja człowieka 166
- dunaj* 361 zob. też pieśń
- dusza 143, 184, 211, 399, 473 zob. też pieśń
- dusza-oddech 66
- dusza-wiatr 66
- pokutująca 395
- wędrówka duszy 23
- zaprzędanie duszy diabłu 390
- zmarłego 382
- dwa 226
- dyferencjał semantyczny Osgooda 39
- dylemat moralny 328
- dyskurs 24, 41, 93, 120, 129, 168, 239, 247–248, 341, 738, 887, 1015, 1116–1117 zob. też wykładnik
- antagonistyczny 342
- białoruski 170
- brytyjski 329
- ekologiczny 1061
- etnograficzny 248
- funkcje dyskursu 346
- filozoficzny 96, 330
- historyczny 832
- ideologiczny 59, 280, 342, 346
- internetowy 281
- konstrukt dyskursywny 329
- literacki 280
- litewski 280
- medialny 96
- miłosny 330
- narodowy 530
- niemiecki 346
- opozycyjny 273, 342
- polityczny 70, 76, 167, 275, 333 zob. też metafora
- polski 59, 67–70, 117, 169, 346, 347
- populistyczny 333
- potoczny 96, 530
- prasowy 329, 346, 1125
- prawniczy 96, 280

- publicystyczny 280
 - publiczny 25, 34–35, 38, 42, 53, 68–69, 117–118, 169–170, 507, 542, 750, 1033
 - religijny 1041
 - sowiecki ideologiczny 341–342
 - społeczny 40, 68
 - totalitarny 342
 - tożsamościowy 69
 - ukraiński 892, 921
 - wyznaniowy 1007
 - dziad 23, 643, 696
 - Dzieciątko Jezus 316
 - dzieciństwo 315
 - dziecko 179, 242 zob. też język, narodziny, wypowiedź
 - dziedzictwo
 - etosu rycerskiego 326
 - kulturowe Śląska Opolskiego 603
 - polskie językowe na Kresach 432
 - prasłowiańskie 301
 - dzielność 21, 326
 - dzień 5, 12, 212, 289
 - dziewczyna 375
 - dziki człowiek 260
 - dziurawiec 198
 - dzwon 259
 - dzwonienie 398
- E**
- edukacja 75, 96, 118, 350
 - égalité* (franc.) 8 zob. też równość
 - ehen* (tamaszek) 121 zob. też dom, rodzina
 - eksperyment 98, 116, 340 zob. też badanie, dane
 - asocjacyjny 340, 350
 - kognitywny 350, 352
 - psycholingwistyczny 10, 265
 - skojarzeniowy 190–191, 352
 - eksplikacja 32, 36, 363, 371
 - narracyjna 219
 - pojęć 219, 328
 - wartości 430
 - ekwiwalencja 4, 100, 185, 358, 362 zob. też przekład
 - kognitywna 92
 - kulturowa 141
 - ekwiwalentna syntagma 212
 - ekwiwalent 100
 - elegant 390
 - emancypacja 403
 - emigracja 55, 116, 151, 276, 352
 - emigrant 9, 196, 197
 - enantiosemia 67
 - entitlement* (ang.) ‘uprawnienie’ 323
 - erek* (ros.) ‘ziele kurzyśląd’ 64
 - ergon* vs. *energeia* 312
 - erotyk zob. pieśń
 - etalon 89
 - ethnolinguistics* (ang.) zob. etnolingwistyka
 - etniczność 271 zob. też obcość, tożsamość
 - pochodzenie etniczne 194
 - poczucie przynależności etnicznej 88, 151
 - wieloetniczność 15
 - etnoaksjologia 238
 - etnoastronomia litewska 314
 - etnofilologia 332
 - etnofrazeologia 238 zob. też frazeologia
 - etnografia zob. źródło – mówienia 275
 - etnoleksykologia 238
 - etnolekt 311
 - molizańsko-chorwacki 137
 - etnolingwistyka 29, 101, 103, 203, 218, 238, 246, 248, 286, 288, 295, 311, 332, 343, 345, 450, 460, 537 zob. też badanie, dane, model, słownik
 - a dialektologia 240, 311
 - a etnografia 311
 - a etymologia 122, 124
 - a folklorystyka 286, 332
 - a historia mówiona 213
 - a leksykografia 434
 - amerykańska 27
 - białoruska 15, 479
 - dialektologiczna 218
 - etymologiczna 218
 - francuska 278
 - jako dyscyplina historyczna 28
 - jako dyscyplina pograniczna 28
 - kognitywna 103, 177–178, 218, 220
 - lubelska 8, 27, 101–103, 137, 177–178, 248, 313, 349, 502
 - ludowa 218, 311
 - moskiewska 15, 27, 90, 248, 301, 465
 - narodowa 218, 311
 - nurty w etnolingwistyce 27
 - – antropologiczny i kognitywny 27
 - – socjologiczny i ekologiczny 27
 - onomastyczna 218

- porównawcza 311, 478, 501
 - polska 27, 312
 - prekursorzy polskiej etnolingwistyki 311
 - program polskich etnolingwistów 168, 177
 - praktyczna 343
 - rosyjska 103
 - serbska 7
 - słowiańska 24, 29, 90, 248, 307, 590
 - stosowana 238
 - szkoły etnolingwistyczne 8, 15, 27, 90, 248, 301
 - uralaska 90
 - etnonauka 345
 - etnonim 38, 50, 151, 319, 321, 339
 - etnopoetyka 24, 246
 - etnoprągamatyka 238
 - etnoretoryka 238
 - etnos 43, 50, 149, 151, 252
 - obcy 50 zob. też obcość
 - etnosemantyka 24, 275
 - etnoskładnia 172, 238
 - etnotożsamość 9
 - etologia 282
 - kognitywna 234
 - etos
 - pracy 292
 - rycerski 326
 - etyka 93, 292
 - etykieta 45, 196, 355, 753, 932 zob. też grzeczność
 - etymologia 15, 28, 58, 63–64, 66, 113–114, 122, 124, 203, 218, 229, 249–250, 255, 261, 283, 285, 301, 310, 312, 354, 358, 363, 365, 371, 469, 548, 586, 1052 zob. też etnolingwistyka, słownik
 - a konotacja 58
 - ludowa 13, 43
 - eufemizacja 160, 203, 279
 - eufemizm 272, 279 zob. też ptak, roślina, śmierć, tęcza, zwierzę, zmija
 - wiejski 160
 - EUROJOS 25, 29, 35, 137, 220, 258, 265, 404, 415, 417, 426, 428–429, 452, 455, 457, 464, 490
 - Europa 11, 25, 35, 57, 68, 70, 92, 94, 96, 117, 127, 163, 239, 251, 258, 329, 340, 503, 507, 536, 544, 582, 588, 592, 710, 754–755, 840, 915, 1131 zob. też słownik
 - dusza Europy 410
 - Europa Wschodnia 329
 - Europa Zachodnia 151, 329
 - Europejczyk 70, 142, 319, 755
- F**
- faseta 2, 27, 33, 183, 219, 283, 372 zob. też aspekt
 - fatalizm 203
 - febra 132, 157
 - feminizm 42, 53, 59, 76, 108, 402–403 zob. też językoznawstwo
 - fleksja 109, 226, 257
 - folklor 7, 14–15, 18, 22, 24–29, 32, 44, 47, 90, 103, 119, 129–131, 145, 162, 170, 188, 207, 246, 248, 253–255, 261, 282, 301, 306, 332, 339, 352, 354, 371, 381, 386, 395, 436, 503, 505, 511, 520, 622, 632, 643, 646, 686–687, 693, 702, 733, 736, 863, 867, 873, 882, 976, 1122 zob. też gatunek, język, językoznawstwo, słownik, symbolika, tekst
 - bułgarski 534, 560
 - irlandzki 252
 - Kozaków dońskich 18
 - litewski 171, 279, 314
 - na Słowacji 693–694
 - poetyka folkloru 282
 - polityczny 162
 - polski 3, 119, 214, 221, 357, 361
 - - muzyczny 747
 - rosyjski 64, 104, 119, 131, 206
 - ustny 215
 - ukraiński 125, 628, 1004, 1057
 - tradycyjny rytualny 246
 - w sieci 194
 - wierszowany 357
 - wschodniosłowiański 252
 - folklorystyka 213, 286, 332, 503, 511, 628, 693 zob. też etnolingwistyka
 - fonologia
 - środek fonologiczny 257
 - forum internetowe 20, 281
 - formuła 1, 5, 12, 86, 147, 259, 395, 400
 - apotropeiczna 300
 - grzecznościowa 151
 - magiczna 5
 - metatekstowa zob. operator tekstowy
 - mityczna 65
 - prawdziwościowa 26
 - rytualna 140

- słowno-muzyczna 259
 - testimonialna 26
 - tradycyjna 146
 - *zdrówkania* 140
 - fortuna 31 zob. też dola, los, *sud’ba*
 - Francuz 57, 276–277, 319
 - fraternité* (franc.) 8, por. braterstwo
 - frazem 55, 1018
 - frazematyka 261
 - frazeologia 15, 37, 43, 77, 128, 192, 204–205, 294, 928 zob. też etnofrazologia
 - barokowa religijna 685
 - biblijna 933
 - francuska 166
 - gestu 154
 - góraska 595
 - japońska 204
 - polska 166, 204, 334, 933, 994
 - potoczna 228
 - rosyjska 891, 975
 - serbska 746, 768
 - słowiańska 1109
 - ukraińska 746, 768
 - frazeologizm 25, 154, 228, 235, 258, 302, 376 zob. też związek frazeologiczny
 - białoruski 185
 - bułgarski 55
 - poleski 72
 - polski 38, 128, 160, 185, 303
 - ukraiński 185
 - rosyjski 302, 303
 - serbski 107
 - słowacki 253
 - wschodniosłowiański 185
 - funkcja zob. barwa, chleb, ciało, *dunaj*, dyskurs, dziurawiec, gest, magia, płodność, sen, słodki, snop, ziarno
 - delimitacyjna 1
 - fatyczna 1
 - gramatyczna 242, 300
 - identyfikacyjna 353
 - ideologiczna 2
 - integrująca 224
 - języka 84, 286, 377
 - – komunikatywna 109, 301
 - – nominatywna 109
 - kultury 286
 - magiczna 82, 157, 224, 300
 - poetycka 143
 - poznawcza 186, 301
 - rytualna 224
 - składniowa 226
 - społeczna 8, 87, 301
 - symboliczna 51, 301, 363, 377
 - tekstu 23, 77, 130, 224
- G**
- gatunek 1, 3–4, 23, 37, 41, 53, 76, 113, 149, 156, 207, 263, 304, 307, 362, 690, 733, 819, 851, 885, 894, 999 zob. też wzorzec
 - folkloru 29, 32, 44, 119, 131, 214–215, 253–255, 282, 314, 332, 381, 392, 395
 - – mikrogatunki 282
 - mowy 150, 223, 690, 732
 - Gdańsk 202, 394
 - gej 225 zob. też język, mniejszość, por. też *ciopły*, *ciota*, homoseksualista
 - gender* 190, 312, 672, 970, 1028
 - *studies* 401–403, 609, 672, 970, 1028
 - transgenderowy 85
 - geografia zob. też mapowanie faktów obyczajowych i kulturowych
 - etnolingwistyczna 15, 214, 272, 297
 - językowa 240, 301
 - sennika ludowego 214
 - germanizacja 249
 - gest 4, 126, 135, 154, 221, 305, 1124 zob. też frazeologia
 - funkcje gestów 154
 - gestalt* 158, 165
 - giaman* (bislama) 239 zob. też kłamać
 - gida* (hausa) 237 zob. też dom
 - globalizacja 169, 292, 296, 335, 503, 639, 960
 - głaz 58
 - głowa 126, 139, 154, 184, 186, 228, 338
 - głupota 90, 202, 255
 - gniew 199, 200, 284–285, 500 zob. *anger*
 - godność 41, 48, 114, 167, 175–176, 227, 274, 302, 410, 584 zob. też *dostoinstvo*
 - goodness* (ang.) 325 zob. też dobroć
 - gorezovica* (ros.) ‘czarownica, istota przyzywająca nieszczęście’ 64 zob. też czarownica
 - gorzki zob. opozycja
 - gospodarz 5, 134, 222, 254, 400 zob. też kolęda
 - gospodyni 222
 - gościniec* ‘droga’ 357
 - gościnność 114, 169, 197, 272
 - gość 134, 212, 216

góra 'wzniesienie' 131, 212
 góra 'kierunek' zob. opozycja, schemat
 góral 245
 grad 388
 gradacja
 – skala gradacyjna 138
 gramatyka 92, 109, 236, 295, 344 zob. też wy-
 kładnik, znaczenie
 – generatywna Noama Chomsky'ego 312
 – i/a kultura 236, 456
 – i historiografia 295
 – kognitywna 138
 – komunikacyjna 677
 – konfrontacyjna 922
 – protogramatyka 236
 – środek gramatyczny 226
 gramatykalizacja pojęcia 92, 230 zob. też kon-
 ceptualizacja, znaczenie
 Grecja 281
 Grek 281
 groch 160, 254
 gromowładca 305
 groteska 166
 grób 51, 77, 188, 212, 382, 686
 grupa etniczna 67, 88, 120, 151, 282, 321 zob.
 też etos
 grusza 185
 grzech Kaina 73
 grzeczność 114, 196, 263, 351, 753, 809 zob.
 też etykieta, formuła
 – konwencjonalne zwroty grzecznościowe 140
 Gułag 274
 gwara 32, 45, 48, 50, 67, 72, 89, 140, 240–
 –241, 307, 372, 381, 389, 391, 427, 594–595,
 712, 847, 1009, 1018 zob. też definicja, lek-
 syka, opozycja, relacje 'przekazy', słownic-
 two, słownik, tekst
 – białoruska 72, 149
 – Kozaków dońskich 320
 – ludowa 48, 290
 – małopolska 140
 – orawska 391
 – poleskie 72
 – przestępcza 84
 gwiazda 254, 314, 387
 gwiazdozbiór 314

H

hagiografia ludowa 207

handlarz zob. sąsiad
 hebraizm 161
 hipertekst 305
 hipoteza Sapira–Whorfa 54, 236, 312
 historia 2, 20, 40, 42, 55, 69, 71, 94, 151, 170,
 189, 271, 277, 308, 317, 324, 326, 331, 339,
 347, 351, 421, 906, 952, 1055 zob. też czas,
 dyskurs, kontekst, mit, narracja, tekst, źródło
 – mówiona 213, 442–443, 580, 652, 757, 988–
 –989 zob. też etnolingwistyka
 historiografia 295 zob. gramatyka
hiża (chorw.) 137 zob. też dom
 hodowla 320, 377
home (ang.) 313 zob. też dom
homeland (ang.) 313 zob. ojczyzna
 homoseksualista 85, 225, por. *ciepły*, *ciota*, gej
 zob. też język, mniejszość
 honor 93, 114, 220, 251, 273–274, 280, 302,
 793 zob. też *čest'*, por. też cześć
 humor 348, 401, 581 zob. też tekst
hussy (ang.) 'latawica' 178

I

identyfikacja
 – grupowa 257, 271 zob. też tożsamość
 – konfesyjna 14
 ideologem 342
 ideologia 45, 59, 76, 91, 112, 162, 170, 174,
 258, 271, 276, 280, 347, 351, 576, 900 zob.
 też znaczenie
 – nacjonalistyczna 339
 – sowiecka 280, 342
 – w języku 248
 idiom 129, 154, 270, 286
 – kulturowy 271
ie (jap.) 335 zob. też dom
 ilość 5, 45, 182, 228 zob. też liczba
 imię 62, 123, 131–132, 146, 148, 179, 294, 305
 zob. też choroba, nazwy
 incipit 1
 informacja
 – etnokulturowa 47
 – etymologiczna 261
 – kulturowa 203
 – pragmatyczna 263
 – semantyczna 124
 – somatyczna 154
 informator naiwny i refleksyjny 26
 inicjacja archaiczna 22

- Inny* 6, 170, 668, 1149
 inskrypcja nagrobna 77
 integracja
 – europejska 348
 – pojęciowa (ang. *conceptual blending*) 198
integrity (ang.) 326 zob. *prawość*
 intensywność cechy 228
 interdyscyplinarność 286
 Internet 191, 267, 348, 401, 651, 867
 Irak 57, 167
 islam 237, 515, 812
 izomorfizm
 – ciała człowieka i kosmosu 212
 – języka i kultury 248, 301, 307
- J**
- Ja* 321, 327, 330
 jajko 184, 214, 373, 386, 400
 Japonia 335, 618
 jeden 226
 jednostka
 – aksjologiczna 262
 – lekсыkalna – forma wewnętrzna 50
 – mentalna 267
 – paremiologiczna 596
 – sieci semantycznej 99
 – tekstowa 342
 Jezus Chrystus 14, 44, 222, 317, 392, 731
 język 25, 34, 201, 242, 246, 257, 291, 307 zob.
 też funkcja, ideologia, kod kulturowy, kon-
 tekst, korpus, kreatywność, myślenie, nar-
 racyjność języka i kultury, odmiana mó-
 wiona języka, polityka, relatywizm, słowo,
 styl, tabu, tekst, tożsamość, wartościowanie,
 wiedza, wyobrażenie, zachowanie, znaczenie,
 znak
 – a/i kultura 103, 108, 168, 177, 208, 236, 248,
 270, 275, 286, 301, 304, 307, 311 zob. też
 kultura
 – – jedność języka i kultury 29
 – a myślenie 159
 – antropocentryczny charakter języka 228
 – a widzenie świata 16, 291
 – a płeć 402
 – angielski 50, 92, 182, 225, 239, 293, 295, 312–
 –313, 323, 325–328, 516
 – arabski 144
 – baskijski 94
 – białoruski 149, 155, 210, 265–266, 268
 – – starobiałoruski 268
 – bułgarski 55, 78, 83, 210
 – chorwacki 210
 – czeski 210, 225, 284–285, 312–313, 316
 – czynniki językowe i pozajęzykowe 49
 – dziecka 56, 187
 – etniczny 34, 234, 279
 – esperanto 288
 – folkloru 24, 103, 119, 207, 248
 – francuski 2, 75, 166, 225, 239, 276, 278, 312–
 –313, 325, 375
 – hausa 237
 – indoeuropejski 225
 – i tekst 257
 – jako źródło poznania kultury 301
 – jako źródło wiedzy o człowieku i społeczności
 29, 159
 – japoński 135, 204, 335
 – kaszubski 344 zob. też dialekt
 – – literacki 251, 344
 – komputerowy 194
 – kreolski bislama 239
 – literacki 48, 50, 307
 – litewski 116, 161, 279–280, 338
 – lwowian 71
 – macedoński 210
 – mieszkańców wsi 240
 – minijęzyk 323
 – mniejszości 311
 – – seksualnych 85
 – narodowy 162
 – niemiecki 225, 242, 312–313, 353
 – ogólnopolski zob. opozycja
 – obcy 210, 238, 278, 315, 343, 1039, 1093 zob.
 też opozycja
 – ojczysty 210 zob. też opozycja
 – – jako dom 315
 – polityki 162, 186
 – polski 2, 30, 37, 40–42, 53–54, 70, 91–92,
 99–100, 110, 113–114, 138, 141, 154, 163,
 166, 182, 185, 192, 199, 203–204, 210–211,
 225, 229, 237, 242–243, 255, 261, 284–285,
 289, 293, 302–303, 313, 322, 325–326, 328,
 338–339, 344, 349, 360, 375–376, 402, 540,
 596, 671, 741, 870, 963, 974, 1039, 1093
 – – współczesny 42, 294
 – potoczny 25, 96–97, 215, 304, 333, 345
 – reklamy współczesnej 48

- rosyjski 40, 45, 48, 50, 80, 91, 96, 99, 129, 134, 156, 194, 210, 267, 283–285, 302–303, 325–326, 538, 596
 - – literacki 11, 318
 - romański 122
 - rumuński 63
 - rybaków 249
 - serbski 107, 210
 - słowacki 210, 225
 - słoweński 210, 225
 - słowiański 8, 28, 45, 47, 61, 110, 122, 124, 210, 251, 284, 302–303, 354, 356, 672, 1035
 - – południowosłowiański 63, 83
 - – wschodniosłowiański 13, 63, 185
 - suahili 158
 - subkultur 147
 - szwedzki 322
 - środowiskowy 471
 - tamaszek 121
 - ukraiński 129, 190–191, 210, 322
 - wartości 256
 - węgierski 293
 - wietnamski 322
 - większości 311
 - władzy 20
 - włoski 225
 - *wspólny język moralny* 328
 - zawodowy 249, 471
 - złodziei 84
 - językowe „uczłowieczanie rzeczywistości” 306
 - językowo-kulturowy obraz 426, 595, 620, 1128
 - zob. też bieda, dąb, drzewo, Europa, językowy obraz świata, kot, kwiat, morze, obcy, obraz, opozycja, pieprz, praca, pszenica, rak, słoma, słońce, swój, wizja świata, wyobrażenie
 - świata Słowian i ich sąsiadów 34, 426
 - świata Słowian na tle porównawczym 412
 - językowy obraz świata 16, 21, 24, 27, 29–30, 34, 80, 92, 100, 103, 108–109, 112, 116, 118, 121, 133, 148, 178, 181–182, 218, 220, 230, 240, 242, 250–251, 258, 267, 288, 291, 295, 299, 301, 333, 343, 345–346, 440, 446, 455, 526, 537, 572, 593, 610, 713, 716, 746, 856
 - zob. też Afrykanin, Bóg, ciało, człowiek, dunań, Europa, językowo-kulturowy obraz, komparacja, Kościół, kwiat, ład, metafora, Murzyn, obcy, obraz, ojczyzna, opozycja, pa-
mięć, swój, śmierć, święty, uczucie, wojna, wizja świata, wyobrażenie, zwierzę
 - Anglików 293
 - Bułgara/bułgarski 78, 644
 - czeski 284, 315
 - litewski 116, 620
 - ludowy 26, 90, 370
 - metody analizy 413, 416, 490
 - naiwny 267
 - polski/Polaków 40, 69, 211, 284, 293
 - rekonstrukcja 25–26, 90, 103, 148, 178, 203, 218, 250, 430
 - rosyjski 40, 90, 284
 - Słowian 425, 489
 - Węgrów 293
 - w perspektywie badań porównawczych 406
 - językoznawstwo
 - angielskie i angloamerykańskie 312
 - antropologiczne 823
 - feministyczne 402, 607
 - kognitywne 103, 108, 198, 201, 287, 462, 502, 1058, 1076
 - kulturowe 295, 573
 - teoretyczne 17
 - Jugosławia 28, 331
- K**
- kabała 164
 - Kain 73
 - kalafior 276
 - kalendarz 145
 - chrześcijański 104
 - ludowy
 - – poleski 561
 - – rolniczy 104
 - – rosyjski 661
 - – słowiański 524
 - śląski 123
 - kalina 301
 - kamień 58, 64, 131, 301
 - kanon zob. tekst, wartości
 - kaplica 43
 - kapliczka 398
 - kapusta 254
 - kara 23, 86, 97, 179, 283 zob. też miejsce
 - po śmierci 389
 - karakondźul* ‘demon bułgarski’ 195 zob. też demon
 - kariera 91

- Kaszubi 249, 1092
 Kaszuby 344, 864
 kategoria 236
 – aksjologiczna 325
 – czasu 1, 109, 295
 – dobry/zły 215, 354
 – gramatyczna 109, 183, 230, 295, 312
 – językowa 673
 – kulturowa 1, 497
 – mentalna 186
 – moralna 21
 – pojęciowa 12
 – poznawcza 21, 239
 – rodzaju 230, 312
 – semantyczna 369, 372
 – uniwersalność/neutralność kategorii 242
 kategoryzacja 183, 186, 201, 264, 680
 katolik 14, 202, 276, 321 zob. też Słowianin
 kawaler 294
 kawał 348, 401, 581
 kazanie pogrzebowe 244
 kibic 147
 kielczanin 189
 Kielecczyzna 77 zob. też pieśń
 kielbasa 202
 kierownik 95
 Kijowiec 378
 Kijów 191
 klaskanie 126, 259
 kłątwa 525
 – rodzicielska 86
 klucz 301
 kłamstwo 239 zob. też *giaman, lie, white lies, pieux men songe*
 kłótnia 216
 kobiecość 403
 kobieta 6, 44, 45, 84, 88, 94, 114, 121, 132, 143, 149, 172, 184, 194, 203, 253, 294, 320, 338, 355, 375, 393, 403, 657, 671–672, 674, 713, 724, 1112 zob. też mężczyzna, opozycja, ptak, punkt widzenia, żeński, żona
 – ciężarna 141, 373, 377
 – role męskie/kobiece 53
 – stereotyp kobiety 6, 375
 kochać zob. *ljubit'*
 kod kulturowy 12, 24, 47, 68, 168, 221, 248, 300, 928, 929
 – akcyjny 12, 300
 – językowy 47, 257
 – lokatywny 12
 – niejęzykowy 47
 – przedmiotowy 12, 157
 – roślinny 12
 – temporalny 12
 – werbalny 12, 157, 221
 – – werbalny a somatyczny 154
 – – jako nośnik znaczeń symbolicznych 221
 – zwierzęcy 12
 kognitywizm 15, 108, 208, 219, 264, 299, 312, 435, 717, 743, 881, 1058 zob. też znaczenie
 kogut 12, 160, 184
 kolekcja 8, 114, 358, 362, 366, 371 zob. też wartości
 kolęda 61, 125, 129, 130, 254
 – dla panny 400
 – gospodarska 222
 – noworoczna 222
 – życząca 361
 kolędnik 173, 400
 kolędowanie 385, 394, 520, 830, 831, 864
 – wielkanocne 400
 kolokacje 38, 69, 114, 123
 kolor 56, 80, 136, 180, 222, 305, 318, 373 zob. też barwa, biały, czarny, czerwony, pomarańczowy, zielony
 – symbolika kolorów 136
 kołacz 363 zob. też ciasto weselne, pieczywo obrzędowe, por.
 korowaj
 koło 259
 komizm 194, 285, 581
 komparacja zob. też *tertium comparationis*
 – międzykulturowa 34, 161
 – słowiańskich językowych obrazów świata 30
 – warunki efektywnej komparacji 30
 kompetencja
 – komunikacyjna 135, 343
 – kulturowa 135
 komponent
 – gramatyczny 343
 – kulturowy 343
 – semantyczny 214, 284, 352
 komputer 194, 267
 komunikacja zob. też rytuał
 – językowa 149, 651, 680, 753
 – – Polaków 32, 154, 444
 – kulturowa 32
 – masowa 224

- medialna 904
- międzykulturowa 275, 508, 523
- między sacrum a profanum 86
- potoczna 126
- skuteczność komunikacji 223
- społeczna 186, 223, 905
- utajnienie komunikacji 85
- komunista 276, 347, 874
- komunizm 60, 162, 223–224, 276, 347, 874
- koncept 172 zob. też analiza, dom, Europa, honor, model, praca, *sloboda*, wolność
- aksjologiczny 48
- bazowy 35
- etyczny 284
- folklorystyczny 206
- językowy 31
- kulturowy 29
- narodowy 34 zob. też polskość, czeskość, rosyjskość
- symboliczny 133
- wariantywność konceptu 127
- konceptologia
- białoruska 287
- konceptosfera 31, 40, 267–268, 1063
- konceptualizacja 17, 26–27, 56, 66, 92, 104, 107–109, 122, 127, 141, 168, 180, 190–191, 198, 200, 235, 237, 268, 289, 295, 312, 316, 319, 322, 330, 334, 346–347, 350, 435 zob. też metafora, schemat
- dynamika konceptualizacji 127
- gramatyczna/gramatykalizacja 92
- językowa 92
- kulturowa 275
- leksykalna/leksykalizacja 92
- system konceptualny 208, 209
- kondolencje 263
- Kondopoga 20 zob. też pogrom
- konfesyjność zob. identyfikacja, tożsamość
- konflikt etniczny 20 – bułgarsko-polski 196
- konopielka* zob. pieśń
- konotacja 2, 27, 31, 33, 35, 37, 58, 75, 81, 88, 91, 108, 142, 161–162, 165, 198, 204, 215, 231, 239, 243, 315, 369, 375 zob. też etymologia
- encyklopedyczna 215
- kulturowa 50, 185, 215, 300–301, 322
- leksykalna 215
- religijna 100, 198
- semantyczna 234, 298, 299, 322
- słaba 299
- symboliczna 198
- znaczeniowa 322
- konsolacja 398
- konstrukcja
- gramatyczna 236, 323
- przecząca 300
- słowotwórcza 257
- syntaktyczna 229, 257, 293
- kontekst 19, 62, 65, 76, 88, 94, 99, 110, 134, 143, 151, 158, 163, 165, 171, 177–178, 200, 218, 238, 242, 262–264, 271, 286, 299, 301, 316, 318, 329, 345, 356, 359, 373, 377, 402, 413, 416, 455, 490, 560, 709, 852, 882, 1096, 1108
- historyczny 107, 117
- historyczno-kulturowy 55
- interpretacyjny 73
- językowy 107, 126, 283
- kulturowy 1, 47, 107, 144, 200, 240, 320
- literacki 129
- pozawerbalny 3
- pragmatyczny 263
- semantyczny i syntaktyczny 16
- społeczny 208
- społeczno-kulturowy 127, 246
- konwersatorium zob. EUROJOS
- koń 107, 138–139, 160, 214, 215, 320, 386, 390
- trojański 57
- korowaj 272, 363, 379 zob. też ciasto weselne, pieczywo obrzędowe, por. kołacz
- korpus 258
- językowy 25
- – litewskiego 116
- – rosyjskiego 96
- – suahili 158
- narodowy 25
- sieć korpusowa 98
- tekstowy 34
- kosmologia 94
- kosmos 26, 145, 212, 254, 385, 387, 396 zob. też ciało, relacje ‘przekazy’, tekst
- kościół 53, 289, 340, 366, 393, 399
- Kościół katolicki 366
- kot 56, 160, 205, 253, 264, 360, 386 zob. też śmierć
- koza ‘zwierzę’ 160, 253 zob. też śmierć
- koza* ‘kępka niezżętego zboża’ 297, por. *broda*, *pępek*, *przepiórka*
- Kozak 4

- doński 18, 320 zob. też folklor, gwara
- koziół ofiarny 161
- kraj 237, 267, 303, 326, 339
- ojczysty 340
- kreatywność w języku 291, 312
- krew 136, 215, 365, 373, 386, 535
- Chrystusa 51
- krewny 21, 352, 398 zob. też pokrewieństwo
- krowa 315, 318, 320, 363, 386 zob. też kobieta
- cielna 141
- odbieranie mleka krowom 18
- król Bolesław III Krzywousty 309
- królik 390
- Królowa Polski 380
- kruk 184
- kryptonim 139
- krzywy 83, 354 zob. też opozycja
- krzyż 215, 386, 398
- Krzyżak 347
- księżyc 254, 372, 386–387
- kult księżycy 125
- kuchnia polska 196
- kukła 253
- kukułka 143, 184
- kulawy 354
- kult zob. też księżyc, słońce, święty
- maryjny 380
- młodości 52
- przodków 650
- kultura 6, 9, 43, 47, 54, 57, 74, 76, 96, 159, 162, 177, 179, 200–201, 208, 225, 236, 238, 245–246, 248–249, 258, 260, 270, 275, 286, 288, 295, 301, 305, 311–312, 324, 327, 332, 341, 347, 366, 403, 439, 475, 477, 499–500, 606, 616, 648, 668, 688, 705, 714, 734–735, 737, 744, 762, 809, 828, 849, 857, 894, 904–905, 906, 918, 948, 952, 956, 960, 981, 990, 1010, 1066 zob. też Drzewianie Połabscy, funkcja, gramatyka, idiom, język, kod kulturowy, komponent, komunikacja, kontekst, lingwistyka, narracyjność języka i kultury, relatywizm, semiotyka, skrypt, Słowińcy, tabu, tekst, tożsamość, wzorzec, zachowanie, znaczenie, znak
- a natura 94
- a tożsamość grupowa 248
- angielska/anglojęzyczna 323
- anglosaska 401
- archaiczne formy kultury 15
- bałkańska 272
- – ludowa 51
- białoruska 699
- bułgarska 55, 272, 559, 560
- – chrześcijańska 55
- centrum kultury 277
- czeska 284, 602
- duchowa 28, 276, 282, 307, 388
- – Rosjan 119
- – Słowian 301
- duńska 172
- elitarna 307
- europejska 166, 335, 543, 588
- funeralna 146
- japońska 135, 335, 618
- kaszubska 583
- ludowa 24, 32–33, 44, 51, 55, 63, 86, 90, 106, 141, 188, 193, 212, 216–217, 220, 253, 269, 307, 358–360, 362, 370, 372–373, 377, 380, 382, 386, 388, 397, 399, 619, 624, 643, 664, 694, 760
- – Litwinów 212 – Łotyszów 151, 269, 751
- magiczna 233
- masowa 307
- materialna 276, 307
- miejska 33
- międzynarodowa 335
- model kulturowy 236, 275
- narodowa 2, 93, 307
- niemiecka 245
- obca/obcy 43, 50, 74, 341
- ogólnonarodowa 220
- pisana 304
- pogranicza 568, 679
- polska 32–33, 135, 141, 146, 192, 203, 284, 217, 325, 358–359, 360, 372, 380, 619, 718, 963, 1069
- popularna 118, 162
- regionalna 785
- religijna 11
- Rosjan/rosyjska 90, 119, 129, 134, 169, 284, 308, 325
- sarmacka 244
- semiotyczna koncepcja kultury 248
- słowacka 253
- Słowian/słowiańska 44, 106, 185, 220, 354–355, 513, 527, 643, 654, 1149
- studencka 1122
- suahili 158

- tradycyjna 90, 134, 192, 217, 221, 355, 654, 674, 694, 718, 733
 - – Słowian wschodnich 173, 212
 - tradycyjno-profesjonalna 307
 - tuareaska 121
 - ukraińska 129, 190, 589, 624
 - ustna 217, 304
 - w języku 29
 - współczesna 702, 733
 - Zachodu 884
 - żydowska 43, 245, 619
 - kuminá vodá* (brus.) ‘wir rzeczny’ 72
 - kumoterstwo 232
 - Kupała zob. też pieśń
 - kura 160, 184
 - Kursk 119
 - kwestionariusz 25, 381, 385, 387–388
 - kwiat 23, 160, 211, 243, 386, 1013
- L**
- lament pogrzebowy 212, 390, 399
 - las 23, 160, 190, 212, 356, 363, 386 zob. też opozycja
 - ład 358
 - lecznictwo ludowe 33, 359, 377–378 zob. też magia
 - legenda 37, 44, 64, 81, 105, 207, 376
 - etiologiczna 44, 597
 - miejska 833
 - o objawieniu 382
 - religijna 23
 - leksyka 50, 56, 92, 285, 295, 344 zob. też wykładnik
 - gwarowa 49, 320
 - polityczno-społeczna 653
 - połabska 249
 - potoczna 215, 1059
 - romańska 122
 - roślinna 160
 - słowiańska 43, 122
 - środek leksykalny 226, 270
 - leksykalizacja pojęć 92 zob. też konceptualizacja
 - leksykografia 17, 68, 98, 434, 742 zob. też źródło
 - systemowa 17
 - leksykon 17, 566, 625, 914
 - aksjologiczny 129, 218, 791–793
 - lenistwo 90, 193, 196
 - leń 89
 - lewy zob. opozycja, schemat
 - liberté* (franc.) 8 zob. też wolność
 - liczba 109, 226, 305 zob. też ilość, kategoria
 - liczba „30 (33)” 252
 - mnoga 69, 402
 - liczebnik 226
 - lie* (ang.) 239 zob. też kłamstwo
 - lingwokultura 238
 - baskijska 94
 - polska 33
 - lingwokulturologia 15
 - lingwistyka
 - aksjologiczna 1144
 - antropologiczna 2, 29, 49, 301 zob. też antropologia
 - genderowa 672
 - kognitywna 112, 115, 275, 301, 312, 548, 558
 - kulturowa 29, 94, 275, 734
 - – anglojęzyczna (*Cultural Linguistics*) 103
 - płci 402, 741
 - strukturalistyczna/strukturalna 88, 112, 201
 - literatura 205, 242, 245, 280, 285, 312, 351–352, 403, 612, 618, 631, 688, 749, 857, 886, 955, 976–977, 981, 1010, 1119, 1121 zob. też tekst
 - ludowa 138, 733
 - polska 19, 233, 403
 - rosyjska 175, 309
 - ustna suahili 158
 - litość 284
 - liturgia zob. tekst
 - Litwa 39, 116, 161, 279, 338–340
 - Litwin 116, 145, 212, 339, 340 zob. też językowy obraz świata, kultura, świadomość
 - stereotyp Litwina 10
 - ljubit’* (ros.) ‘kochać’ 16
 - los 31, 136, 150–151, 163, 173, 305, 309, 376, 606, 709 zob. też dola, fortuna, *sud’ba*
 - Lubelskie 240–241, 364, 377, 395, 692, 794, 1096
 - Lubelszczyzna 289, 388–389, 398, 1009
 - Lublin 38, 103, 119, 213, 312, 379, 383, 414
 - lud 2, 162, 333
 - ludność
 - litewska 10
 - niesłowiańska 90
 - słowiańska 249
 - wiejska 389, 713

ludowość zob. językowy obraz świata, kultura, tekst, tożsamość, wiedza, wierzenie, wizja świata, wyobrażenie

ludy

– indoeuropejskie 22 zob. też tożsamość

– pierwotne 314

– romańskie 122

– słowiańskie 122

lustro 398

lwowianin 71

Lwów 71, 191, 392

Ł

Łatgalia 151, 751

Łauma ‘litewski demon, boginka wodna’ 171
zob. też demon

Łotwa 151, 340

Łotysz 145, 269, 340, 751 zob. też kultura

M

maca ‘żydowski chleb pszenny’ 43

Macedonia 51

– Macedonia Wardarska 331

Macedończyk 281, 331 zob. też świadomość
magia 13, 63–64, 82, 111, 131, 179, 224, 233,
317, 359, 370, 377, 505, 521, 525, 633, 715,
979 zob. też funkcja, kultura, myślenie, nega-
cja, odwracania przedmiotów, poezja, prak-
tyki, tekst, wypowiedź, wyraz, zachowanie,
zaklęcie

– czarna 300

– czynności magiczne 193

– działania magiczne 259, 317, 377

– formuły magiczne 5

– lecznicza 63, 272

– ludowa werbalna 130

– praktyki magiczne 83, 157, 398

– rytuały magiczne 51

– semantyka magii 63

– teksty magiczne 5, 62, 130, 217

– – performatywne 130

– zaklęcia magiczne 354

małżeństwo zob. opozycja, życie

manipulacja językowa 224, 275

manzil (arab.) 144 zob. też dom

mapa mentalna świata 68

mapowanie faktów obyczajowych i kulturowych
214, 240 zob. też geografia

marmur 371

martwy zob. opozycja

Maryja zob. kult

Marzanna zob. topienie *Marzanny*

maska 61, 336

maskan (arab.) 144 zob. też dom

maskulinizacja 402

mass media 223

Matiaszówka 387

matka 21, 86, 98, 210, 257, 315, 397

– matka-ziemia 373 zob. też ziemia

Matka Boska 14, 62, 81, 214, 222, 254, 324–
–325, 374, 380, 392, 397 zob. też kult, *Sze-
roka*

matrioszka 276

Mazowsze 380

Mazur

– białoruski stereotyp Polaka-Mazura 170

mądrość 2, 90, 220, 258, 360, 603, 1068

mąż 65, 294, 383

media zob. tekst

– publiczne 162

– społeczność medialna niemiecka 227

mediator 86, 88, 173, 195

medium 33

melizacja słownictwa 3

menadżer 95

mentalność

– arabska 167

– czeska 284

– polska 284

– rosyjska 169, 284

metafora 117, 136, 138–139, 158, 165, 167, 180,
203, 267, 312, 318, 333, 341, 345, 347, 528,
542, 576, 600, 1014 zob. też Europa, pojem-
nik, znaczenie

– a językowy obraz świata 182

– a porównanie 138

– aksjologiczna wartość metafory 115

– etniczna 336

– intertekstualna 347

– językowa 235

– kierunek przeniesienia metaforycznego 115

– konceptualna 268

– konceptualna teoria metafory 347

– kognitywna teoria metafory 100

– pojęciowa 199, 235, 275

– w dyskursie politycznym 275

– w teorii kognitywnej 100

– zoogeniczna 320

metaforyka 166, 182, 337, 341, 382

- metaforyzacja 138, 267, 318
– projekcje metaforyczne 165
meteorologia zob. przepowiednia
metoda zob. ankieta, badanie, eksperyment, test
– statystyczna 258
metonimia 51, 150, 158, 199
męski 362, 497 zob. też opozycja, płęć
męstwo 22, 326
męzczyzna 6, 84, 94, 114, 121, 149, 172, 184,
225, 276, 320, 672, 713, 724 zob. też kobieta,
opozycja, płęć, punkt widzenia, szowinizm
męski, żeński
– role męskie/kobiece 53
miara 128, 228
miasto 20, 71, 116, 131, 189, 196, 252, 277, 351,
605 zob. też kultura, opozycja, tożsamość
– a/i wieś 144, 148, 337
– stołeczne 340 zob. też stolica
miedza 359
miejsce 68, 76, 79, 98, 106, 132, 134, 143, 192,
206, 212, 237, 260, 267, 305, 365, 367, 369,
377, 382, 392
– nieczyste 272
– odbywania kary 283
– pochówku 43
– wiecznego spoczynku 23
mikropole semantyczno-leksykalne 201
miłość 1, 56, 59, 93, 117, 194, 220, 330, 361,
377, 403, 552, 630, 870 zob. też pieśń
– własna 48
miotła 64, 301
miód 272
mit 285, 687
– formuła mityczna 65
– hetycki o trzydziestu braciach 252
– historyczny rosyjski 174
– krwi 535
– podstawowy 305
– sowiecki 174
– starohinduski kosmogoniczny 528
– ziemi matki 40
mitologia 28, 83, 145, 305, 524, 585 zob. też
motyw, myślenie, opozycja, tożsamość, wizja
świata, wyobrażenie, znaczenie
– białoruska 15, 698
– bułgarska 740
– chrześcijańska 81
– grecko-rzymska 166
– porównawcza 65
– słowiańska 310, 459, 616
– system mitologiczny 18
– – pogańskich Słowian 310
mitologizacja 143, 296
mitotoponim 131 zob. też toponim
mleko zob. krowa
młodość 52, 216, 297, 361 zob. też kult
młody zob. opozycja
młodzież 99, 276–277, 340, 408, 610, 716, 1020
młynarz 389
mniejszość
– etniczna 11
– seksualna 85 zob. *ciepły, ciota*, gej, homoseksualista
modalność 109, 257 zob. kategoria
model zob. pojęcie, znaczenie
– działania 97, 180
– etnolingwistyczny 343
– integracji pojęciowej 198
– konceptualny 268
– kulturowy 236, 275
– mentalny 76
– poznawczy 2
– semantyczny 55
– wyidealizowany model kognitywny 165, 180
modlitwa 111, 193, 207, 324, 392, 398
– apokryficzna 130
mogła 188
moralność 90
– ludowa 389
– purytańska 326
morfologia
– środek morfologiczny 226
morze 64–65, 68, 131, 182, 199, 212, 368
motyw 18, 33, 47, 65, 184
– apokryficzny 44
– fabularny 212
– funkcja motywu 18
– hagiograficzny 207
– mitologiczny 65
– sierocy 382
– solarny 384
– zdobniczy 373
motywacja semantyczna 104, 231, 250, 669 zob.
też przezwisko
mowa zob. też gatunek
– akwizycja mowy 334
– niezależna 257
– poetycka 24

- potoczna 24, 307, 353
 - zależna 257
 - złodziei 84
 - mróz 384
 - multiwerbizm 203
 - Murzyn 334, 336–337
 - muzułmanin 44 zob. też tożsamość
 - muzulmański podręczny notatnik 157
 - my* zob. opozycja
 - myślenie
 - a język 159, 338, 402
 - archaiczne 354
 - magiczne 33
 - mitologiczne 150, 522
 - potoczne 52, 81, 169, 170
- N**
- nacjonalizm 59
 - namawianie* 300
 - napis nagrobny 77, 382
 - narodowość 10, 20, 44, 116, 156, 225, 241, 249, 340, 580, 816 zob. też tożsamość
 - narodowy 271 zob. też język, korpus, kultura, obraz świata, państwo, stereotyp, tożsamość, wartości
 - narodziny 222, 397
 - dziecka 377
 - naród 2, 9, 14, 31, 40, 42, 53, 59, 83, 118, 153, 162, 194, 245, 303, 311, 319, 366 zob. też państwo, tożsamość
 - indoeuropejski 82
 - macedoński 331
 - w języku 311
 - profile narodu 42
 - narracja 34, 120, 213, 580, 652
 - folklorystyczna litewska 171
 - historyczna 295
 - potoczna 521
 - narracyjność języka i kultury 439, 851
 - narrator 257
 - narratyw kolektywny 120
 - natura zob. kultura
 - Naturalny Metajęzyk Semantyczny 239, 323, 328
 - nauczyciel 60, 127, 203, 238, 785
 - nazwisko 148, 245, 294 zob. też nazwy nazwy
 - model nazewnicy 50
 - potoczne 290
 - topograficzne 144
 - własne 68, 72, 96, 148, 596 zob. też imię, nazwisko, przezwisko, przydomek
 - negacja 300, 302
 - magiczne funkcje negacji 300
 - nekrolog 146
 - nepotyzm 232
 - nęcza 21, 216
 - nieboszczyk 212, 382, 386, 398, por. zmarły
 - nieczysty 63–64, 173, 272 zob. też opozycja, siła
 - nieczysta siła* 105, 185, 300, 388 zob. też diabeł
 - niedziela 185, 289
 - Niedziela Palmowa 185 zob. też *Verboe voskresenie*
 - Niemiec 4, 57, 93, 120, 241, 245, 262, 319, 351, 394, 523, 874, 1034, 1089 zob. też kultura, media
 - niepamięć zob. też pamięć
 - zbiorowa 69
 - nieszczęście 64, 216, 279, 355
 - nieśmiertelność 136, 403
 - nieuczciwość 232
 - nieurodzaj 216
 - niewinność 243
 - niewolnik 334
 - noc 5, 12, 212
 - *puste noce* 399
 - nominacja 115, 139, 184, 191, 342 zob. też obrzęd
 - procesów intelektualnych 268
 - norma 76, 127, 147, 173, 194, 226–227, 257, 489
 - etyczna 36, 326
 - społeczna 348
 - ponaddialektałna 344
 - Nowy Rok 125 zob. też kołęda
 - nów 372
 - nyumba* (suahili) 158 zob. też dom
- O**
- O Jezu!* 324
 - obcość 4, 14, 30, 67, 88, 110, 175, 192, 206, 232, 241, 315, 320, 346, 621
 - eksponenty obcości 4
 - etniczna i kulturowa 197
 - kryteria obcości 78
 - osvajanie językowe 74

- obcy 4, 9, 11, 14, 30, 43–44, 50, 59, 67, 71, 78, 88, 110, 116, 120, 123, 147, 151, 170, 173–174, 189–190, 192, 196, 206, 210, 212, 223, 231–232, 241, 245, 249, 260, 281, 315, 320, 331, 333–334, 337, 340–341, 346, 350, 352, 356, 621, 667, 1039, 1093, 1097, 1149
 zob. też *čužoj*, etnos, język, kultura, opozycja, swój, wiara, ziemia
 – etnicznie 4, 20
 obczyzna 210, 315, 352 zob. też *čužbina/čužina*
obida (ros.) 284 zob. szkoda
 obłok 100 zob. też chmura
 obraz 291 zob. też bieda, bocian, Bóg, car, ciało, człowiek, dom, droga, Europa, gniew, językowo-kulturowy obraz, językowy obraz świata, kobieta, kosmos, kwiat, miłość, nów, osika, pan, płęć, Polak, praca, ptak, radość, rak, region, Rosjanin, sąsiad, sennik, stolica, szczęście, śmierć, wizja świata, wola, wróg, wyobrażenie, zaświaty, złodziej, zwierzę, Żyd
 – animistyczny 94
 – archaiczny 65, 184
 – kognitywny 199
 – kulturowy 197, 288
 – ludowy 32, 90, 203, 253, 269, 358, 370
 – mentalny 112, 165, 352
 – naiwny 17, 174, 215, 267
 – naukowy 234, 253, 362
 – obraz-stereotyp 375 zob. też stereotyp
 – świata 133, 172, 232, 286, 288, 291, 312, 332, 787, 1081
 – – anglojęzyczny 312
 – – archaiczny 65, 184
 – – bułgarski 281, 559
 – – folklorystyczny 119
 – – litewski 116, 620
 – – młodzieżowy 610
 – – narodowy 40
 – – poetycki 243
 – – polski 203, 507
 – – potoczny 277
 – – prototypowy 23
 – – w głowie 186
 – – złodziei 84
 obraza 284
 obrazek święty 398
 obrazowanie 166, 183
 – językowe 168, 337
 obrzęd 12, 28, 43, 47, 125, 173, 184, 207, 240, 259, 307, 359, 398, 649, 692, 718, 794, 1022, 1096 zob. też deszcz, pieśń
 – doroczny 4, 33, 125, 161, 221, 253, 272, 378
 – – nominacje 847
 – pogrzebowy 173, 184, 212, 398–399, 510, 663, 723
 – rodzinny 33, 221, 272
 – weselny 51, 125, 301, 364
 – – lubelski 364
 – wiosenny 105, 400
 obyczaj 9, 21, 240, 349, 932
 ocean 267
 ochranianie 51 zob. też rytuał
 oczyszczenie 12, 105, 141, 376, 378
 odczynianie 51 zob. też rytuał
 odmiana mówiona języka 240 zob. też ustność
 odmiennność kulturowa 242
 odpowiedzialność 97, 227, 258
 odwaga 22, 31, 258, 326
 odwracanie przedmiotów 300
 ogień 23, 105, 199, 214–215, 373, 378, 386, 387
 – święto ognia 378
ogład świata zob. obraz świata
 ognik 389
 ognisko 378
 ojciec 86, 210
 ojczysty zob. język, kraj, opozycja, ziemia
 ojczyzna 36, 40, 53, 59, 210, 237, 245, 257, 271, 274, 276, 315–316, 340, 350, 352, 366, 614
 zob. też *homeland*, *otčizna*, *otečestvo*, *rodina*, *patria*, *praojczyzna* Słowian
 – językowa 315
 – *mała ojczyzna* 40, 506
 – ojczyzna-polszczyzna 233
 – profile ojczyzny 40
 okno 173, 398
 oko 64, 139, 154, 269, 398
 Okrągły Stół 347
 okrążanie 301
 okupant 331
 ołów 82
 ołtarz zob. *alatyŕ*
oni zob. opozycja
 onomastyka 90, 467 zob. też etnolingwistyka
 – medialna 1043
 – rosyjska 50, 565
 – rosyjskiej Północy 49

- onomazjologia zob. też portret onomazjologiczny, słownik
- kognitywna 268
 - operator tekstowy 26
 - opowiadanie 32, 282, 309, 385, 387, 389–390, 392, 581, 745
 - potoczne 381
 - opowieść 65, 73, 380
 - o śnie 396, 397
 - potoczna 26
 - wierzeniowa 381
 - – lubelska 395
 - wspomnieniowa 394, 882
 - opozycja 94, 115, 208, 216, 237, 241, 274, 283, 303–304, 312, 333, 358, 362 zob. też *opposita*
 - binarna 174, 184, 190, 304
 - bliski/daleki 190, 340
 - bogaty/biedny 117
 - centralny/peryferyjny 117
 - człowiek/zwierzę 234, 320
 - czysty/nieczysty 44
 - dom/las 190
 - dom/świat 121, 237
 - fonologiczna 88
 - góra/dół 231
 - język ogólnopolski/gwara 241
 - język ojczysty/obcy 210
 - małżeństwo/stosunki pozamałżeńskie 320
 - męski/żeński/kobięcy 30, 117, 242, 330
 - miasto/wieś 148
 - mitologiczna 83
 - my/oni 247, 296
 - prawy/lewy 30, 83, 231, 354
 - prosty/krzywy 354
 - przód/tył 231
 - rozwinięty/zacofany 117
 - słodki/gorzki 272
 - stary/młody 297
 - swój/obcy 9, 11, 30, 44–45, 71, 78, 88, 147, 151, 190, 196, 206, 223, 231–232, 241, 249, 315, 320, 340, 346
 - więzienie/wolność 274
 - życie/śmierć 212, 274
 - żywy/martwy 212
 - opposita* 114, 283 zob. też opozycja
 - oracja pogrzebowa 146
 - orka 222, 373
 - osa 56
 - osika 370
 - ospa 132, 272
 - oszust 285
 - otčizna* (ros.) 40, 271 zob. też ojczyzna
 - otečestvo* (ros.) 40, 271 zob. też ojczyzna
 - otwartość 45, 169, 192, 197, 307
 - owad 90, 105
 - owczarz 389
- P**
- pacierz
 - funkcje pozasakralne pacierza 87
 - palec 128, 269
 - palma 185
 - pamięć 69, 146, 267, 557, 659, 739, 882, 1055
 - epizodyczna 76
 - historyczna 118
 - – w języku 421
 - kolektywna 120
 - polska mapa niepamięci 218
 - utajona 218
 - pan polski 175
 - wobec ruskiego chłopca 88
 - Pan Jezus 215, 254
 - pan młody 65, 364
 - panna 178, 294, 375, 383, 400 zob. też kołęda
 - panna młoda 65, 184
 - panslawizm rosyjski 175
 - państwo 366
 - narodowe 118
 - papież 202, 276
 - paradygmat 291, 312, 640, 1033
 - językowo-kulturowy 2, 270
 - kognitywny 198
 - semantyczno-symboliczny 318
 - strukturalistyczny 343
 - paralelizm 5, 293, 300, 307, 317, 320
 - paraliteracki 244
 - parametr 89
 - aksjologiczny 165
 - bazowy 49
 - plus–minus 165
 - paremiologia zob. jednostka
 - Partia (PZPR) 366
 - Paryż 277
 - paryżanie 277
 - patria* (łac.) 40 zob. też ojczyzna
 - patriotyzm 59, 170, 194, 273, 350
 - paznokiec 269

- performatyw zob. magia
 personifikacja 296 zob. też choroba
 perspektywa 27, 168–169
 – antropologii społecznej 118
 – etologiczna 282
 – kulturowa 237
 – personalistyczna 292
 – porównawcza 325–326
Perun 310
people (franc.) 2 zob. też lud
 peryferie zob. centrum, opozycja, schemat
pępek ‘kępka niezżętego zboża’ 297, por. *broda*,
koza, *przepiórka*
 pieczywo obrzędowe 43 zob. też ciasto weselne,
 kołacz, korowaj
 pieprz 255
 pieprzenie 255
 pieróg 202
 pies 22, 44, 160, 205, 264, 320 zob. też człowiek
 pieśń 23, 64, 129, 269, 301, 381
 – dożynkowa 125
 – *dunajowa* 361
 – epicka 6
 – *kupalska* 125
 – litewska 65
 – – polifoniczna 259
 – ludowa 3, 72, 77, 162, 286, 363, 369
 – łacińska 393
 – maryjna 23, 380, 382, 399
 – medytacyjna (refleksyjno-żałobna) 399
 – miłosna 357, 376
 – morawska 393
 – nawiązująca do epoki socjalizmu 162
 – niemiecka 393
 – do świętych 382
 – o *zatwardziałyach duszach* 23
 – obrzędowa 125
 – odmiany gatunkowe pieśni 23
 – *petriwczana* 125
 – pogrzebowa 253, 357, 376, 382, 393, 399
 – polska 393
 – *pustych nocy* 399
 – *rusalna* 125
 – sieroca 382
 – słowiańska 259
 – sytuacyjna (pożegnalna) 399
 – śląska 393
 – świętojańska 378
 – weselna 125, 361, 364, 379
 – wielkanocna 400
 – *włóczębna/wołoczebna* 130, 400 zob. też *ko-*
nopielka
 – wojenna z Kielecczyny 77
 – z Podlasia 380, 400
 – zaduszkowa 23
 – zalotna 376
 – zapustna 125
 – żniwna 125
pieux men songe (franc.) ‘pobożne kłamstwo’
 239 zob. też kłamstwo
 piękno 220, 243, 318
 piorun 105, 378, 387–388
 piosenka 107
 – popularna 316
 pisaność zob. tekst
Pismo Święte 111
 plenność roślin 254
 płacz 369, 386
 – nieczystych duchów 64
 płciowość zob. życie
 płęć 45, 52, 114, 126, 141, 294, 320, 402–403,
 609, 672, 741, 906, 996 zob. też lingwistyka,
 męski, tożsamość, żeński, życie
 – dojrzałość płciowa 320
 płodność 33, 51, 65, 185, 221, 363, 373–374,
 377 zob. też bezpłodność
 – funkcje płodnościowe 221
 – symbolika płodnościowa 221, 363
 pląg zob. złoty
 pochówek zob. miejsce
 początek
 – czynności 317
 – i koniec 317, 361
 podanie 171, 173, 381
 Podlasie 43, 86, 379–380, 400, 847
 podmiot 27, 38, 49, 53, 89, 95, 97, 155, 179,
 181, 183, 191, 206, 209, 227, 286, 290, 302,
 312, 330, 369, 377, 403
 – konceptualizujący 168
 – liryczny 257
 – mówiący 168, 183, 257
 – sprawujące władzę 95
 – w języku i kulturze 475
 podmiotowość 312, 730
 podróż zob. zaświaty
 podrzucanie 301
 podziękowanie w języku japońskim 135
 poetyka 65, 246 zob. też etnopoetyka, folklor

- doświadczenia 19
- poetyzacja 3
- poetyzm 361
- poezja 136, 233, 403, 930
- a magia 233
- chłopska 37
- magiczna 514
- patriotyczna rosyjska 175
- starofrancuska 1
- pogaństwo 310, 378, 392
- pogranicze 245, 679, 742, 816, 821, 834–835, 1054, 1129, 1131
- czesko-polskie 674, 961
- europejsko-azjatyckie 422
- katolicko-prawosławne 87
- kulturowe i etniczne 393
- kulturowe i językowe 157
- litewsko-łotewsko-białoruskie 901
- polsko-białorusko-ukraińskie 1005
- polsko-wschodniosłowiańskie 568
- pogrom
- etniczny 20
- kielecki 189
- ludności kaukaskiej 20
- pogrzeb 82, 382, 386, 393, 398 zob. kazanie, kultura, lament, obrzęd, oracja pogrzebowa, pieśń, zwyczaj
- kukułki 184
- tradycyjny bałtosłowiański 212
- pojemnik 69, 165, 180, 199, 203, 267
- pojęcie 94 zob. też gramatyzacja pojęcia, profilowanie pojęcia
- a rodzaj gramatyczny wyrazów 230
- amalgamat pojęciowy 198
- leksykalizacja pojęcia 92
- makrojednostki pojęciowe 287
- metaforyczne 165
- mikrojednostki pojęciowe 287
- model integracji pojęciowej 198
- model kognitywny pojęcia 372
- moralne 328
- naturalne 60
- prototypowość pojęć 60
- uniwersalne w różnych kulturach 327
- wykładniki pojęcia 226
- pokrewieństwo 53, 210, 220, 303, 335 zob. też krewny
- pokuta 376, 391, 395 zob. też dusza
- Polactwo* 67
- Polak 38–39, 57, 67, 68, 93, 99, 113, 123, 142, 197, 202, 241, 245, 262, 276, 289, 319, 337–339, 347, 351 zob. też autostereotyp, językowy obraz świata, kultura, relacje ‘przekazy’, religijność Polaków, Słowianin
- jako wróg 152–153, 175
- profile Polaka 142, 170
- profilowanie Polaka przez Białorusinów 170
- profilowanie Rosjanina przez Polaków 38, 169
- stereotyp Polaka 142 zob. też Mazur
- na Białorusi 39, 170
- na Litwie 10, 39, 339
- w Ameryce 202
- w Bułgarii 196
- w Niemczech 351
- w tekstach rosyjskich 142, 152–153, 175
- Polesie 43, 72, 88, 561, 624, 662
- polityk 76, 162, 233, 333
- polityka 75, 117, 162, 167, 186, 191, 223, 227, 313, 333 zob. też język, znaczenie
- historyczna 69
- językowa 344, 1110
- Polka 197, 245
- polonizacja 4, 170, 339
- Polska 57, 67, 93, 196, 202, 214, 224–245, 309, 329, 339, 346, 348, 351
- pierwszy rozbiór Polski 309
- polskość 34, 67, 559
- polszczyzna 31, 42, 62, 66–67, 109, 128, 163–164, 199, 201, 203, 226, 229, 232, 234–235, 242–243, 261, 263, 290, 294, 326, 334, 336, 360, 391, 402 zob. też ojczyzna
- dawna 261
- ludowa 193, 255, 361–362, 369
- oficjalna 203
- ogólna 290, 391
- potoczna 85, 255
- regionalna 449
- wirylizacja polszczyzny 402
- uczniowska 827
- współczesna 38, 53, 110, 199, 294, 349
- pomarańcza 191
- pomarančevyj* (ukr.) 191 zob. też kolor, pomarańczowy
- pomarańczowy 191 zob. też kolor, *pomarančevyj*
- pomarańczowa rewolucja 191
- pomocnik czarodziejski 131
- poniedziałek 289

- Popielec 161
popiół 376
populizm 333
poród 141, 160, 320
porównanie zob. też metafora
– interkulturowe 34, 93, 335
portret 16, 276, 358, 517, 545
– onomazjologiczny 50
portretowanie 350
postać
– chrześcijańska 392
– demoniczna 206, 253, 365, 367, 390
– duszy 143, 184
– fantastyczna 56
– kobieca 143
– mitologiczna 173, 206
– mityczna 171
– symboliczna 339
– świętego 62, 104
posty na portalu społecznościowym 333
potoczność zob. dyskurs, frazeologia, język,
komunikacja, leksyka, mowa, myślenie, nar-
racja, opowiadanie, opowieść, polszczyzna,
styl, tekst, wiedza
potop (biblijny) 260
powinszowania 400
powitanie 126, 276
pozdrowienia przy pracy 140
poziom podstawowy zob. *basic level*
poznanie
– kulturowe 275
– rozproszone 275
pożeganie 126
praca 19, 45, 47, 89, 140, 155, 176, 193–194,
204, 220, 222, 227, 251, 258, 280, 292, 366,
419, 782, 792 zob. też *darbas*, *etos*, *rabota*,
robot, *trud*
– a bezrobocie 292
– antropologia pracy 292
– ludzka 104, 176
– prawo pracy 176
– sakralizacja 193
pracowitość 90, 220, 276
pracowity człowiek 89
pragmatyka 291, 301, 673, 1085 zob. też etno-
pragmatyka
praktyki 37, 51, 185, 254–255, 388
– chrześcijańskie 185
– kulturowe 270
– ludowe 32, 184, 255, 381
– magiczne 83, 141, 233, 377, 398
– – mużułmańskie 157
– – słowiańskie 157
– – *quasi*-magiczne 233
– rytualne 306
prasa 41, 69–70, 113
– alternatywna 610
– brytyjska 329
– litewska 339
– lokalna 337
– młodzieżowa 610
– polska 146, 224, 347, 1056
– radziecka 152
– rosyjska 20
prawda 93, 239, 274, 302, 312 zob. też *truth*
gazeta „Prawda” zob. gazeta
prawdomówność 258
prawosławny 14, 87, 151, 175, 276, 353, 1007
prawość 326
prawy 83 zob. też opozycja, schemat
presupozycja zob. wartościowanie
proeuropejski 70
profanum 65, 87, 104, 317 zob. też komunikacja
profil 8, 169, 183, 273, 322 zob. też dom, Eu-
ropa, naród, ojczyzna, Polak, profilowanie
pojęcia, rodzina, Rosjanin, równość
– stereotypów w reklamie 52
profilowanie pojęcia 8, 24, 27, 108, 168, 183,
290 zob. też Białorusin, Polak, profil, Rosja-
nin
– dwie koncepcje profilowania: Langackera
i Bartmińskiego 169, 183
proletariat miejski 2
propaganda 162, 189, 233, 348
– mechanizmy propagandowe 223
– sowiecka 170, 341
– środki propagandowe 152
prosty zob. opozycja
protogramatyka języka zob. gramatyka
prototyp 40, 60, 108, 138, 191–192, 263–264,
299, 325, 591 zob. też pojęcie, znaczenie
prowincja 137, 174, 480, 543–544, 1119
próżniactwo 193
przebaczenie 73
przeciwnik 66, 152, 191, 199, 203, 305, 348
przedmiot 37, 79, 179–180, 183, 202–203, 209,
215, 226, 228, 264, 290, 300–301, 633, 699
zob. też znaczenie, znak

- przejście 22, 352
 – idea przejścia 212
 przekleństwo 86, 149, 255, 300, 324
 przekład 43, 80, 100, 242, 295, 343, 431, 508, 956
 – ekwiwalencja w przekładzie 100
 – kognitywne ujęcie jednostki w przekładzie 100
 – poetyka przekładu 1076
 przemoc 6, 172, 175 zob. też *vold*
przepiórka ‘kępka niezżętego zboża’ 297, por. *broda, koza, pępek*
 przepowiednia 33, 37, 163, 362, 372, 398
 – meteorologiczna 150
 przeprosiny 135, 140
 przestrzeń 17, 45, 49, 71, 79, 84, 131, 143, 168, 180, 190, 192, 198, 228, 313, 323, 340, 352, 356, 362, 395, 648, 711, 720
 – bliska 340
 – sakralna 90, 340
 przeszłość 74 zob. też tekst
 przezwisko 50, 104, 148–149, 282 zob. też nazwy
 – motywacja semantyczna przezwisk 104
 przód zob. opozycja, schemat
 przydomek 148, 1128 zob. też nazwy
 przyjaciel 66, 169, 211
 przymiotnik 80, 110, 203, 256, 302, 325, 353, 669
 – wartościujący 231
 przyroda 5, 23, 64, 104, 107, 171, 234, 254, 258, 303, 306, 340, 370, 373
 przysłowie 3, 37, 112, 129, 134, 137, 185, 192, 203, 258, 282, 294, 334, 339, 354–355, 357, 361, 375, 381, 596, 729, 1068
 – francuskie 375
 – polskie 361
 – słowackie 253, 512
 przyswajanie języka 56, 187
 pszenica 37
 ptak 61, 105, 107, 143, 160, 184, 381, 386, 398, 680
 – głosy ptaków 143
 – nazwy ptaków 143
 – – jako eufemizmy 160
 – ptak-kobieta 184
public relations 223
 publicystyka 34, 97, 224
 punkt widzenia 27, 45, 53, 73, 83, 88, 94, 130, 153, 168–170, 183, 206, 358, 370
 – anglocentryczny 239
 – amerykański 167
 – arabski 167
 – kobiety 197, 330
 – męski 330
- R**
rabota (brus.) 155 zob. też praca
rabota (ros.) 194, 267
 radość 13, 185, 200–201, 216, 245, 280, 373, 403, 1041
raduga (wsch.-słow.) 13, 81 zob. też tęcza
 rak 261
 rakija 51
 rama
 – doświadczeniowa 27
 – interpretacyjna 108, 299
 – kognitywna 127
 – pojęciowa 94
 rasizm 20, 76
 referencja 191, 209
 region 349 zob. też polszczyzna
 reklama 48, 52, 223, 233, 851 zob. też język
 relacje ‘stosunki lub zależności’
 – „kategoryzacyjne” 168
 – konceptualne 41, 114
 – semantyczne 369
 relacje ‘przekazy’
 – gwarowe z okolic Biłgoraja 381
 – historyka 295
 – medialne 57
 – o kosmosie 26, 385, 387
 – Polaków mieszkających na Białorusi 382
 relatywizm 348
 – językowy 103, 708
 – kulturowy 618
 – lingwistyczny relatywizm względny 54
 – w języku i w kulturze 477
 religia 6, 11, 42, 45, 111, 123, 241, 305, 307, 324, 377 zob. też kultura, tekst, wiersz, wypowiedź, życie
 – chrześcijańska 166
 religijność Polaków 196, 339, 351
 reportaż 334, 730
 ręka 228, 269, 398
righteous (ang.) 326 zob. też prawość
righteousness (ang.) 326 zob. też prawość
 Rigweda 259
 robota 251 zob. też praca, *rabota*

rodina (ros.) 40, 271, 350 zob. też ojczyzna
 rodzaj 109, 230, 312, 402 zob. też kategoria,
 pojęcie
 – męski 402
 – nijaki 242
 rodzina 21, 29, 53, 88, 98, 121, 137, 158, 202,
 220, 222, 237, 251, 303, 315, 335, 352, 366
 zob. też *ehen*, życie
 – profile rodziny 53
 Rosja 81, 93, 96, 119, 153, 174–175, 271, 276,
 340, 352–353, 754, 950
 – postsowiecka 20
 Rosjanin 99, 119, 169, 175, 212, 241, 262, 276,
 309, 352, 517, 523, 612, 811 zob. też języ-
 kowy obraz świata, kultura
 – profile Rosjanina 169
 – profilowanie Rosjanina przez Polaków 38, 169
 – *rosyjska dusza* 38, 169, 276, 308
 – stereotyp Rosjanina 10, 38, 169
 Rosyjska Północ 90, 148
 rosyjskość 11, 34
 roślina 12, 56, 63, 112, 160, 212, 254, 303, 306,
 322, 356, 365, 381 zob. też człowiek, kod
 kulturowy, leksyka, plenność roślin
 – nazwy roślin jako eufemizmy 160
 rozmowa kierowana 387
 rozwiązłość 122, 401
 ród 210, 220, 303, 335
 równość 8, 29, 36, 41, 113, 227 zob. też *égalité*
 – profile równości 41
 róża 56
 różaniec 395
 różdżka 233, 363
 ruletka 276
 Rumunia 11, 281
 rusalka 389
Ruski 241, 394
 ruski (ros. *russkij*, *rossijskij*) 353
 ryba 56, 215, 261, 318, 386
 rybak zob. język
 ryt inicjalny 373–374
 rytualność tekstów politycznych 224
 rytuał 12, 28, 51, 88, 224, 285, 301, 316, 388
 zob. też funkcja, magia, praktyki, spotka-
 nie rytualne i zwyczajowe, tekst, zachowanie,
 znaczenie
 – a stereotyp 186
 – doroczny 33
 – komunikacyjny 223

– rodzinny 33
 – stwarzający 51
 rzeka 5, 12, 131, 261, 361
 Rzym 252

S

sacrum 51, 65, 86, 104, 111, 193, 222, 224,
 254 zob. też komunikacja, pacierz, profanum,
 przestrzeń, tekst, ziarno
 sakralizacja 104, 373 zob. też praca
 samoidentyfikacja 151, 353 zob. też tożsamość
samolubie ‘miłość własna’ (ros.) 48
 samostanowienie 59, 227
 samowola 227
 Sarmata zob. kultura
savas ‘swój’ (litew.) 116
 Sąd Ostateczny 382
 sąsiad 34, 149, 303
 – bałkański 281
 – sąsiad-handlarz 142
 schemat
 – całość–część 165, 330
 – centrum–peryferie 165
 – góra–dół 165, 199
 – konceptualny 17, 208
 – kulturowy 236
 – pojemnika 165, 199
 – prawy–lewy 165
 – przód–tył 165
 – równowagi 165, 199
 – więzi 165, 330
 – wyobrażeniowy 199, 275
 – – kinestetyczny 165
 – – przedpojęciowy 165
 – źródło–ścieżka–cel 165
 seks 194, 276, 320 zob. też płęć, życie
 seksizm językowy 294 zob. też androcentryzm
 – kulturowo-językowy 401
 seksualność 160, 401 zob. też mniejszość
 sem 298
 semantyka 28–29, 31, 36–37, 55, 63, 75, 90,
 93, 97, 108, 110, 112, 114, 116, 136, 172–
 –173, 184, 201, 222, 227, 239, 273, 285, 291,
 296, 301–302, 313, 324–325, 334, 352–353,
 355–356 zob. też model
 – językoznawcza 168
 – kognitywna 168
 – leksykalna 178, 322, 572
 – obiektywistyczna 209

- przynależności zob. wykładnik
- semiotyka 103, 305, 832 zob. też kultura
- rzutowanie semiotyczne 74
- system semiotyczny 190, 301
- sen 166, 386 zob. też opowieść
- funkcje snów 215
- sennik 214 zob. też geografia, symbol, wartości
- ludowy 215–216, 386, 396–397
- wartości sennika ludowego 216
- wykładnie obrazów sennych 214–215
- Serb 120, 246, 281
- Serbia 7, 281, 321
- serbizacja 331
- sieć 80 zob. też znaczenie
- lekсыkalna 98
- relacji konceptualnych 41, 114
- semantyczna 10, 99, 158, 236
- wyobrażeń 68
- sieć [na ptaki, rybacka] 301
- sierota zob. pieśń
- siew 222, 254, 373–374
- skała 58
- skapstwo 90, 123
- składnia 109, 138, 183, 187, 226, 257, 298, 301, 385, 392 zob. też etnoskładnia
- środek składniowy 226
- skojarzenie zob. eksperyment, słownik, test
- skrypt 156, 328, 348, 745 zob. też wartości
- kognitywny 326
- kulturowy 328
- slang polskich mniejszości seksualnych zob. język
- sloboda* (serb.) 107 zob. też wolność
- sława 134
- słodki 272 zob. też opozycja
- słoma 33, 215
- słońce 212, 214–215, 362, 373, 382, 384, 386–387
- kult słońca 125, 362
- zachód słońca 362, 400
- zaćmienie słońca 362
- Słowacja 162, 253, 693 zob. też przysłowie
- Słowak zob. kultura
- Słowenia 282
- Słoweniec 282
- Słowianie 18, 61, 105, 106, 136, 142, 162, 170, 175, 197, 220, 241, 249, 252, 301, 310, 355, 412, 425–426, 489, 513, 527, 616, 643, 654, 791–792, 793, 918, 973 zob. też językowy
- obraz świata, kultura, lekсыka, ludność, ludy, słownik, starożytności, wierzenie, wyobrażenie, zwyczaj
- bałkańscy 6, 246
- etnogeneza Słowian 28
- kolebka Słowian 28
- południowi 247, 514
- praojczyzna Słowian 28
- wschodni 82, 132, 173, 212, 585, 650
- zachodni 142
- Słowianin 197 zob. też wyobrażenie
- brat-Słowianin 38, 241
- Słowianin-Azjata 169
- Słowianin-katolik 142
- Polak-Słowianin 170
- słowianofil 96
- Słowiańszczyzna 18, 251, 993
- Słowińcy 249
- słownictwo zob. też melizacja
- ludowe 63
- morskie 182
- połabskie 249
- rosyjskie 46
- – gwarowe 89, 318
- topograficzne 28
- zwierzęce 234
- słownik
- aksjologiczny 34, 36, 118
- asocjacyjny 99
- dialektów Uralu Środkowego 90
- etnolingwistyczny 24, 119, 367
- etymologiczny 124
- gwarowy 396
- języka
- – bylin rosyjskich 119 zob. też bylina
- – czeskiego 316
- – folkloru polskiego 119
- – folkloru rosyjskiego 119
- *Słownik ludowych stereotypów językowych* 32, 368–369, 371
- objaśniający 298
- onomazjologiczny 396
- polskich znaków kinetycznych 126
- semantyczny symboli sennych 396
- skojarzeń języka serbskiego 107
- *Słownik stereotypów i symboli ludowych* 27, 37, 218, 220, 254–255, 261, 286, 311, 361, 365, 376
- synonimów języka rosyjskiego 16

- wartości słowiańskich i europejskich 36
- wulgaryzmów 119
- żargonu więziennego 119
- słowo 180, 217, 221, 233, 305 zob. też wartości, werbalny, znaczenie
- bodziec 340, 350, 352
- działające/sprawcze 217, 221, 233, 254
- obraźliwe 391
- słowa kluczowe/klucze 2, 5, 287, 316, 325, 328
- uniwersalne 327
- słowotwórstwo 109, 226, 294
- sługa 334
- smak 90, 235, 255
- smok 171, 383
- Smrtka* (słowac.) ‘kukła wyobrażająca śmierć’ 253 zob. też śmierć
- smutek 64, 136, 146, 216, 340
- snop 125
- sobótka 378
- Solidarność ‘związek’ 202, 366
- solidarność ‘idea’ 36, 232
- sowiecki 353 zob. też dyskurs, ideologia, mit, propaganda
- społeczeństwo 2, 6, 11, 45, 52, 57, 75, 91, 97, 164, 174, 245, 260, 262, 271, 296, 325, 366 zob. też życie
- amerykańskie 167
- bałkańskie 6
- białoruskie 149, 170
- litewskie 116, 339
- polskie
- – otwarte 224
- – postpeerlowskie 67
- – zamknięte 224
- rosyjskie 273
- tradycyjne 44
- ukraińskie 392
- spotkanie 131, 134, 146, 192, 308
- rytualne i zwyczajowe 355
- spowiedź 391
- pierwsza 87
- spójnik 109 zob. też kategoria
- sprawiedliwość 113, 220, 227, 273, 302, 312, 323, 328, 384, 402
- sprawiedliwy 83
- Stany Zjednoczone 167, 312
- stara panna 375
- staroobrzędowcy 11, 14, 151
- starość 52, 216, 1020
- starożytności
- bałto-słowiańskie 310
- indoeuropejskie 305
- słowiańskie 24, 305, 1150
- stary zob. opozycja
- Stary Testament 252
- stereotyp 4, 6, 10, 24, 27, 33, 35, 38, 44, 47, 52, 56–57, 67–68, 89, 91, 108, 138, 162, 186, 202, 241, 245, 277–278, 281, 296, 333–334, 336, 360–362, 375, 401, 1137 zob. też Amerykanin, autostereotyp, Bałtowie, blondynka, Bułgar, cecha, Europa, kielczanin, kobieta, Litwin, Mazur, nów, obcy, obraz, pieprz, płacz, obraz, Polak, Polska, praca, profil, Rosjanin, rodzina, rytuał, sąsiad, słoma, słońce, słownik, wieśniak, zwierzę, Żyd
- bazowy 53
- etniczno-wyznaniowy 6
- etniczny 9, 47, 120, 245
- etnokonfesyjny 14
- etnokulturowy bałtycki 340
- językowy 138, 156, 168, 170, 369
- kulturowy 139
- narodowy 39, 90, 156, 245, 319, 523
- rasowy 334
- wariant stereotypu 38
- wieku podeszłego 52
- stereotypizacja 149, 186
- stolica 277 zob. też miasto
- stosunki
- polsko-amerykańskie 57
- polsko-rosyjskie 153
- polsko-ruskie 88
- polsko-unijne 57
- polsko-żydowskie 123, 189
- stół 192, 338
- strach 160, 200, 339, 403
- strachy na cmentarzu 389
- struktura zob. język
- kognitywna hasła 371
- mentalna 285
- poznawcza 275
- prototypowa 60
- Strzybóg* 310
- strzyga* 367
- strzygoń* 367
- student 26, 38, 116, 127, 142, 211, 238, 262, 276, 339, 350–352, 385–386, 401
- amerykański 202

- bułgarski 78
 - litewski 116, 339
 - niemiecki 10
 - polski 10
 - rosyjski 142, 350, 352
 - ukraiński 127
 - styl 307 zob. też język
 - potoczny 41, 258 zob. też potoczność
 - wariantywność stylowa 24
 - stypa 398
 - suahili zob. język, kultura, korpus, literatura
 - subiekt akcji 12
 - subiektyfikacja 295
 - subkultura 147
 - hip-hopu 147
 - piłkarska 144
 - więzienna 147
 - suchy 185, 358
 - sud’ba* (ros.) 31 zob. też dola, fortuna, los
 - sumienie 234, 274
 - sutartinės* (litew.) ‘polifoniczne pieśni obrzędowe’ 259
 - svaboda* (brus.) 265 zob. też wolność
 - svoboda* (ros.) 266, 273 zob. też wolność
 - swastyka 373
 - swoboda 113, 318, 361–362 zob. też wolność
 - swój 9, 11–12, 14, 30, 45, 67, 71, 78, 88, 116, 147, 151, 170, 189–190, 192, 196, 206, 210, 212, 223, 231, 241, 249, 303, 315, 320, 331, 334, 341, 346, 350–351 zob. też obcy, opozycja, *savas*
 - granice swojskości i obcości 206
 - Syberia 283
 - symbol 20, 33, 93, 125, 136, 143, 198, 209, 375–376, 392, 602, 629 zob. też funkcja, słownik, symbolika, znaczenie
 - chtoniczny 184
 - demiurgiczny 184
 - kolektywny 93, 113, 296
 - poetycki 125
 - senny 215, 396
 - symbolika 51, 90, 93, 113, 125, 154, 185, 221, 259, 269, 272, 300–301, 318, 339, 361–363, 373–374, 378, 386, 400, 514, 546, 598, 605, 626, 699 zob. też funkcja, kolor, koncept, ogień, płodność, słońce, symbol
 - chrześcijańska 105
 - erotyczna 33
 - religijna 215
 - w folklorze 386
 - zamówień 633
 - syndrom 38
 - azjatyckości 169
 - synonim 16, 60, 80, 114, 129, 134, 198, 212, 273, 283, 290, 301–302, 307, 339, 353, 363 zob. też słownik
 - system metryczny 128
 - szacunek 77, 134, 207, 302
 - szaleniec 122
 - szarlatan 163
 - szczedriwka* 125
 - szczerość 21, 220
 - szczęście 216, 220, 355, 362, 390, 403, 499
 - szczodrość 90, 134
 - Szeroka* ‘Matka Boska’ 62 zob. też Matka Boska
 - szkoda 284 zob. też *obida*
 - szkolnictwo 227
 - francuskie 75
 - szkoła semiotyczna moskiewsko-tartuska 305
 - szlachcic 339, 390
 - szowinizm męski 194
 - szyk członów 293
- Ś**
- ślub
 - kościelny 87
 - niebiański 65
 - śmiałość 326
 - śmierć 23, 66, 136, 146, 166, 173, 184–185, 188, 195, 212, 216, 234, 244, 253, 261, 274, 354, 376, 380, 382, 389, 393, 397, 398–399, 403 zob. też opozycja, *Smrtka*, umieranie
 - dobra 244
 - eufemizmy śmierci 160
 - ludzi 66
 - naturalna 354
 - w postaci kota, zająca, kozy 253
 - zapowiedzi 398
 - zwierząt 66
 - śnieg 290
 - świadomość 267
 - etniczna/narodowa 307
 - językowa 99
 - – osób trójjęzycznych 338
 - Litwinów 339
 - metajęzykowa 187
 - narodowa Macedończyków 331
 - ewolucja rosyjskiej samoświadomości 308

- świat 109, 121, 147, 195, 209, 228, 231, 237, 291, 306, 327, 340, 345, 366, 403 zob. też antyświat, człowiek, językowo-kulturowy obraz, językowy obraz świata, opozycja, kategoryzacja, komparacja, konceptualizacja, ludowość, mapa mentalna świata, metafora, mitologia, narodowy, obraz, opozycja, wartościowanie, wiedza, wizja, zaświaty, znaczenie
- centrum świata 131
 - *drugi świat* 83, 303
 - kreowanie świata 57, 377
 - mierzenie świata 128
 - model świata 133, 181, 184
 - – tradycyjny 131
 - nadprzyrodzony 389
 - pochodzenie 145
 - porządek świata 259
 - *tamten świat* 173, 212, 300
 - społeczny 94
 - światło 341, 362, 529
 - święto 43, 374, 378, 382
 - świętość 104, 206–207, 222, 305
 - święty 14, 21, 44, 62, 81, 104, 130, 193, 206–207, 222, 254, 279, 285, 306, 382, 392, 398, 539 zob. też językowy obraz świata, pieśń
 - świętojański zob. zwyczaj
 - świnia 44, 215, 386
- T**
- tabu 279, 640, 932, 960
 - językowe 62, 279, 518
 - kulturowe 243
 - tabuizacja 72
 - taksonomia 219
 - tamaszek 'język' 121
 - taniec 276
 - na urodzaj 254
 - tekst 257 zob. też funkcja, hipertekst, jednostka, język, magia, wartościowanie
 - apokryficzny 207
 - artystyczny 315
 - białoruski 252
 - cerkiewny 130
 - folkloru 14, 32, 64, 104, 119, 130, 171, 188, 253–255, 261, 279, 306, 736
 - gwarowy 385, 387, 390 zob. też gwara
 - hetycki 252
 - historyczny 74
 - humorystyczny 348
 - językowy 304
 - kanoniczny 207
 - kliszowany 37, 334
 - kulturowy 304
 - literacki 107, 137, 304
 - – hagiograficzny 207
 - liturgiczny 111
 - ludowy 43, 207, 368, 369
 - medialny 127
 - mitologiczny 305
 - młodopolskich poetek 403
 - o kosmosie 387
 - o przeszłości 74
 - performatywny 130
 - pisany 304
 - polityczny 224
 - potoczny 304
 - prasowy 41, 53, 113, 137, 336, 347
 - prawniczy 97
 - publicystyczny 42, 203, 349
 - religijny 111, 130
 - rytualny 246
 - sakralny 63, 207, 259, 300
 - słowny 212, 332
 - teologiczny 111
 - ukraiński współczesny 127
 - ustny 304
 - wywołany 34 zob. też dane
 - zróżnicowany stylowo i gatunkowo 41
 - życia 274
 - teologia zob. tekst
 - teonim staroruski 310
 - teoria systemów złożonych 275
 - terminologia
 - ludowa 43
 - naukowa 391
 - tertium comparationis* 30, 41, 112, 258 zob. też komparacja
 - test 342 zob. też ankieta, badanie, eksperyment, metoda
 - asocjacyjny 350
 - kognitywny 350, 352
 - skojarzeniowy 190–191, 262, 350, 352
 - tęcza 13, 81, 171, 387 zob. też *raduga*
 - tęsknota 108
 - tkanie 259
 - topielec 389
 - topienie *Marzanny* 253 zob. też *Smrka*
 - toponim 90, 129 zob. też mitotoponim

- toponimia 131
 – ludowa rosyjska 49
 tort 363
 tożsamość 29, 67, 84, 94, 118, 120, 170, 245, 247, 321, 331, 519, 530, 605, 852 zob. też autoidentyfikacja, dyskurs, etnotożsamość, kultura, samoidentyfikacja
 – etniczna 20, 88, 162, 286
 – europejska 296
 – grupowa 76, 87–88, 247–249, 271, 321
 – językowa 249
 – konfesyjna 9
 – lokalna 20
 – ludowa 247
 – mieszkańców miasta 20
 – młodego pokolenia 256
 – narodowa 9, 29, 34, 88, 118, 162, 174, 271, 284, 286, 296, 331
 – – Macedończyków 331
 – – polska 530
 – – rosyjska 143
 – określana poliwalentnie 30
 – płciowa 403
 – regionalna 29
 – społeczna 288
 – utrata tożsamości 9
 – wspólnotowa 34, 220, 288
 – zawodowa 9
 – zbiorowa 34, 286
 – zmiana tożsamości 9
 tradycja 43, 82, 151, 162, 184, 212, 220, 279, 285, 312, 335, 748 zob. też kultura
 – antyczna 66
 – ludowa 136, 143, 364, 368, 370, 598, 666
 – – dońska 18
 – – indoeuropejska 22
 – – polska 169, 255, 348
 – – rosyjska 143, 704
 – – Słowian 18, 106, 173, 220, 598
 – patriarchalna 402
 – prasłowiańska 253
 – ogólnoeuropejska 253
 – wschodniosłowiańska 355
 traktat 100
 transformacja ustrojowa 19, 31, 347
trickster 285
 trójjęzyczność 245, 338
 trud 89, 155
truth (ang.) 239, 312 zob. też prawda
 Tuaregowie zob. kultura
 tur 61
 Turcja 281
 Turek 4, 44, 197, 281
 tydzień 125, 289
 tył zob. opozycja, schemat
- U**
 UB 189
 ubóstwo 203, 349
 uczciwość 39, 60, 114, 220, 232, 258, 273, 312
 uczta zob. wesele
 uczucie 17, 99, 199–201, 234, 283, 325, 403, 531, 1041, 1111
 Uganda 252
 Ukraina 127, 184, 191, 394, 623
 Ukraińiec 71, 212, 241, 394, 1056 zob. też kultura
 – spolonizowany 71
 umieranie 136, 244, 382
 umysł 17, 54, 69, 156, 208, 312, 327, 956
 Unia Europejska 329, 331, 348
 uniwersalia 312
 – językowe 63
 upiór 395
 urodzaj 51, 125, 150, 216, 254, 363, 377
 urok 254, 300
 urzędnik 95
 ustność 207, 304 zob. też kultura, odmiana mówiona języka, tekst, wypowiedź
 – skala ustności 304
- V**
Vánoce (czes.) 316 zob. też Boże Narodzenie
Verbnoe voskresenie (wsch. słow.) 185 zob. też niedziela
Vestnik Arsenija Tarkowskiego 136
vold (dun.) 172 zob. też przemoc
- W**
 walencja semantyczna 298
wampir 195
 Warszawa 277
 warszawiak 277
 wartości 21, 46, 53, 60, 69–70, 76, 99, 107, 115, 127, 134, 147, 165, 176, 194, 220, 231, 256, 258, 262, 274, 302–303, 312, 325, 333, 366, 408–409, 426, 430, 489, 526, 536, 541, 582, 588, 620, 629, 650, 707, 761, 790, 808 zob. też język, sennik, słownik

- europejski kanon wartości 405
- hierarchia wartości 273
- kolekcja wartości 8
- kulturowe 238
- moralne 243
- obywatelskie 273
- nazwy wartości 24, 29, 113, 227, 256
- – typologia nazw wartości 258
- narodowe 36
- polski kanon wartości 36
- religijne 21
- rekonstrukcja kanonu wartości 36
- słowa wartości 325–326
- – polskie słowa-wartości 325–326
- system wartości/aksjologiczny 75, 118, 172, 183, 220, 248, 257, 262
- typologia nazw wartości 258
- upadek wartości 461
- usieciowienie wartości 36
- wartościowanie 2, 52, 59, 68, 91, 93, 110, 193, 204, 215, 231–232, 241, 257–258, 279, 283, 285, 302, 329, 333, 342, 344, 354, 360, 391
 - zob. też wyraz
- ideologiczne 342
- jednostki służące wartościowaniu 257
- świata 84
- tekstowe 257
- uniwersalne 342
- w języku i w tekście 257
- w presupozycjach 257
- wąż 12, 18, 215, 386
- wdowa 12, 375, 380
- Weles* 310
- werbalny zob. kod kulturowy, kontekst, magia, słowo, test, zachowanie
- wesele 22, 125, 192, 215, 363–364, 386, 645
 - zob. też ciasto, obrzęd, pieśń
- uczta weselna 363
- wesz 214
- Węgier 4, 120, 293 zob. też językowy obraz świata
- Węgry 120
- white lies* (ang.) ‘białe kłamstwo’ 239 zob. też kłamstwo
- whorfianizm 54
- wiara ‘wyznanie’ 6, 9, 14, 44, 87, 151, 189, 220, 388
 - obca 44
- wiatr 66, 83, 212, 384, 387 zob. też dusza
- wiec 191
- wiedza zob. znaczenie
- językowa 50
- ludowa 382
- naiwna 181
- naukowa 267
- o świecie 166, 168, 183
- potoczna 215
- wiek zob. złoty
- Wielkanoc zob. kolędowanie, pieśń
- Wielkopolska 397
- wierność 114, 151, 220
- wiersz 1, 136, 175, 282, 309, 330, 357, 369, 403, 577, 691
 - nagrobny 686
 - religijny 129
 - żałobny 129
- wierzba 185
- wierzenie 18, 28, 37, 47, 82, 94, 139, 171, 184–185, 203, 215, 240, 253–254, 255, 260, 272, 301, 306, 314, 355, 373, 377, 381, 389, 1092
 - zob. też opowieść
- chrześcijańskie 279
- demonologiczne 359
- słowiańskie 66, 260, 310
- ludowe 32, 64, 254–255, 307, 381, 388, 398–399
- system wierzeń 139, 290, 382
- wieś zob. miasto, opozycja
- wieśniak 162
- więzienie zob. opozycja
- wilk 22, 355 zob. też człowiek
- wilkołak 22
- wina 97
- wino 51
- winorośl 51
- wiosna 1, 105, 136, 253 zob. też obrzęd
- wiryliczacja 402
- witka 398
- wizja świata 28, 233, 244, 279, 333, 343, 685
 - zob. też językowo-kulturowy obraz, językowy obraz świata, obraz, wyobrażenie
- ludowa 26, 1042
- mitologiczna 290
- władca 38, 95, 169
- władza 2, 95, 113, 153, 169, 174, 176, 273, 310, 331, 347, 349, 388 zob. też język
- własność 227

- włóczębne* zob. kołędowanie wielkanocne, pieśń
- woda 12, 72, 171, 182, 272, 358, 361, 363, 378, 386
- święto wody 378
- woda święcona 395, 398
- wojna 57, 77, 93, 167, 189, 241, 245, 377, 386
zob. też pieśń
- bałkańska 331
- w Iraku 57
- II wojna światowa 152, 344, 350, 394, 652, 1034
- wola 107, 134, 229
- wolność 8, 36, 93, 107, 113, 204, 220, 227, 251, 258, 265, 266, 273–274, 362, 824, 948
zob. też opozycja, *sloboda*, *svaboda*, *svoboda*, swoboda
- wrażenie zmysłowe 235, 360
- wrona 143, 160, 184
- wrota 212, 398
- wróbel 56
- wróg 22, 38, 152–153, 169, 174, 175, 197 zob. też Polak
- wróźba 33, 105
- wrzeciono 301
- wschód 362
- Wschód 197, 394
- wspomnienie 104, 315, 394, 839 zob. też opowieść
- wspólnota 4, 9, 25, 30, 34, 42, 45, 53–54, 67–68, 110, 116, 147, 151, 159, 192, 212, 220, 223, 227, 232, 237, 286, 288, 292, 303, 319, 335, 366, 395, 507, 659 zob. też język, tożsamość
- wstyd 19, 160, 200, 228, 243
- wściekłość święta 285
- wujek 21, 294
- wybaczenie 140
- wydalanie 160
- wyidealizowany model kognitywny zob. model wykładnik
- dyskursywny 296
- gramatyczny 226
- leksykalny 226
- tekstualny semantyki przynależności 296
- wyobrażenie 14, 18, 27, 44, 47, 49–50, 82, 88–89, 105, 142, 145, 147–148, 169, 171, 183, 195, 211–212, 218–219, 230, 244, 267, 281, 283, 286, 307, 314, 319, 351–352, 358, 380, 408 zob. też językowo-kulturowy obraz, językowy obraz świata, obraz, świat, wizja świata
- bazowe 35, 290
- językowe 49, 267
- językowo-kulturowe 106
- ludowe 136, 184
- – słowiańskie 105
- mitologiczne 139, 184, 215
- statyczne 219
- wypowiedź
- dziecięca 56, 187
- magiczna 5
- religijna 111
- ustna 14, 304
- wyraz 56, 180
- nacechowany wartościująco 21
- obdarzony mocą magiczną 279
- pochodzenie wyrazu 112
- wystąpienie sejmowe 333
- wzorzec
- antyczny 244
- biblijny 244
- gatunkowy 263
- kulturowy 192, 208, 322, 668

Z

- zabawa 169, 184, 394, 395, 961
- zachowanie zob. też magia
- akcjonalne 395
- językowe 187, 395, 813
- kulturowe 238, 374
- niewerbalne 372
- rytualne 192
- werbalne 372
- zachód 362
- Zachód 96, 101, 394, 884
- zachód słońca zob. słońce
- zaćmienie słońca zob. słońce
- zaduszki zob. pieśń
- zagadka 37, 139, 282, 314, 357, 381, 752, 1091
- białoruska 139
- polska 139
- rosyjska 139
- zagrożenie 59, 120, 203, 339, 348
- zając 160, 253 zob. też śmierć
- zakaz 189, 245, 279, 285, 359, 377
- zaklęcie 12, 131, 300, 626, 715 zob. też magia
- magiczne 354
- zaklinanie 51, 131, 658

- zamawianie 51, 63, 377
zamówienie 64, 130, 217, 317, 357, 392, 660, 662, 1108 zob. też rytuał
zapadničestvo (ros.) 174
zapusty zob. też pieśń
zaświaty 23, 136, 173, 206, 963
– podróż w zaświaty 399
zawiść 284
zawód zob. też język, tożsamość
zazdrość 284
zażegnwanie 51, 300 zob. też rytuał
zbawienie 73
zbiorowość zob. też tożsamość
zboże 12, 23, 33, 125, 222, 297, 592, 796 zob. też *koza*
zdanie
– definiujące/definicyjne 32, 219, 368
– przeczące 16
zdrowie 14, 46, 93, 216, 220, 377
zdrówkowanie 140
zegar 398
ześłaniec polski 309
zginać/zginać 354
zgoda 216
ziarno
– funkcje ziarna 374
– sakralna moc ziarna 374
zielony 136, 188, 301, 318, 322, 363, 373, 378, 386 zob. też kolor
ziemia 23, 65, 105, 220, 254, 260, 292, 340
– obca 210
– ojczysta 210
– ziemia-matka 40 zob. też matka
zło 66, 73, 82, 111, 136, 169, 231
złodziej 84, 339 zob. też język, mowa
zły duch 105, 392
złoto 222, 386
złoty 193, 373
– pług 222
– wiek 174
zmarły 51, 72, 77, 146, 173, 188, 195, 212, 389, 393, 397, 399, 1158 zob. też dusza
– czuwanie przy zmarłym 382
– ostatnia droga zmarłego 398
zmarłychwstanie 150, 376
zmiana
– diachroniczna 21
– leksykalna 46
zmora 138, 365
zmysły zob. wrażenie zmysłowe
znaczenie 3, 27, 41, 48, 164, 215, 271, 302, 325, 328 zob. też konotacja, wyraz
– dynamiczny charakter znaczenia 198
– emotywne 165
– gramatyczne 17
– ideologiczne i polityczne 271
– językowe 168
– językowe a wiedza o świecie 168
– kognitywistyczny model znaczenia 345
– kontekstowe 178
– leksykalne 17, 298, 591
– metaforyczne 100, 154, 215
– mitologiczne 301
– model sieciowy znaczenia 100
– podsieć znaczenia 98
– prototypowe 158, 322
– rekonstrukcja znaczenia 108
– rytualne 269
– semantyczna projekcja 74
– symboliczne 125, 191, 215, 221, 301, 361, 363 zob. też kod kulturowy
– – motywacja znaczeń symbolicznych 301
– ucieleśnione 165, 719
– zgramatyzalizowane 230
znak 34, 73, 136, 209, 305, 353, 403, 568, 641, 1121
– a przedmiot 209
– językowy 56, 93, 301
– kinetyczny 126
– kulturowy 272, 301
Związek Radziecki 174, 271
związek frazeologiczny 72, 128, 154, 166, 199, 205, 215, 228, 234, 237, 257, 283 zob. też frazeologizm
zwierzę 56, 66, 74, 94, 106, 112, 141, 195, 199, 205, 215, 222, 231, 234, 264, 279, 303, 306, 365, 381, 398, 595, 598, 680, 1009 zob. też człowiek, konotacja, koza, motyw, opozycja, słownictwo, śmierć
– domowe 160, 318
– hodowlane 320
– nazwy zwierząt jako eufemizmy 160
– nieczyste 44
zwrot wykrzyknikowy 324
zwyczaj 104, 125, 173, 185, 203, 205, 240, 285, 359, 374, 382, 398, 718 zob. też spotkanie rytualne i zwyczajowe
– pogrzebowy 398

- świętojański 378
- żniwny słowiański 297 zob. też *broda, koza, pępek, przepiórka*

Ż

źródło 32

- dialektologiczne 161
- etnograficzne 32, 141
- historyczne 14, 339
- leksykograficzne 163, 211
- wywołane 25, 34

Ż

żał 146, 263, 284

żałoba 136, 376

żałobnik 146

żałobny zob. wiersz

żargon 50, 119, 307

żart 194

żartowniś 285

żelazne baby 389

żeński 143, 312, 402 zob. też mężczyzna, opozycja, płęć

żmija 18, 105, 279

żniwa 297, 374 zob. też *broda, koza, pępek, pieśń, przepiórka*, zwyczaj

żona 158, 197, 294, 375 zob. też kobieta

żółty 136, 373 zob. też kolor

życie 10, 46, 58, 65, 94, 139, 185, 195, 205, 212, 216, 220, 222, 274, 373, 376 zob. też opozycja, tekst

– duchowe 244, 274

– religijne 151

– rodzinne 202

– seksualne 160, 320

– społeczne 113, 224, 252

życzenie zob. kolęda

Żyd 4, 14, 43–44, 88, 123, 189, 241, 245, 394, 619, 621, 940, 1067 zob. też kultura

żywy 51, 195, 212, 274, 399 zob. też opozycja

Opracowali

Jerzy Bartmiński

Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska

Marta Nowosad-Bakalarczyk

Indeks nazwisk i postaci

Indeks podaje w porządku alfabetycznym nazwiska autorów, współautorów, redaktorów, recenzentów, tłumaczy oraz twórców recenzji i not. Cyfry kursywą oznaczają nazwiska osób występujących w abstraktach lub w tytułach.

A

Abramowicz Maciej 1–2, 258, 404, 411–412, 503–508, 900
Adamiec Dorota 685
Adamowski Jan 3–4, 357–359, 377–382, 509–512, 606, 739, 760–762, 945, 973, 1073
Adon'eva S.B. 763
Agapkina Tat'jana A. 524, 662, 764–766
Ahmatova Anna (Achmatowa Anna) 143
Ajdačić Dejan 5–9, 413, 505, 632, 746, 767–789, 793
Ajrapetjan Vardan 700
Akimova Elena 10
Alefirenko N.F. 770–771
Aleksiev N.A. 772
Alford Richard D. 675
Amorjan Irina F. 736
Anastasova Ekaterina 11
Anglickiene Lajma 339
Antonenko Julia 513
Antoniak Bożena 514
Antonov Dmitrij I. 611
Antropov Nikolaj P. 12–15, 413
Anusiewicz Janusz 360
Apresjan Jurij D. 16–17, 133, 215, 538, 753, 1051
Apter Emily 578
Arhipenko Natal'ja 18
Arkuszyn Hryhorij 775
Artemenko Evgenija B. 711
Arutjunova Nina D. (Arutiunowa) 615, 709, 776–777
Arystoteles 79
Atrošenko Ol'ga V. 661, 778

Augustyn Rafał 73, 230, 234, 261–262, 319, 618
Austin John 135
Austin Peter 779
Awdiejew Aleksy 677
Aycocock Alan 73

B

Babik Wiesław 781
Bäcker Roman 612
Badalanova-Pokrovska Florentina K. 297
Bağlajewski Arkadiusz 19, 782
Bachtin Michaił 97
Bailey James 691
Baj Barbara 515
Baj Krzysztof 516
Bajburin Al'bert K. 20, 355, 642, 658, 681, 721
Bajerowa Irena 21, 470
Bajramova Luiza K. 783–784
Balatov D.M. 533
Ballachev Egerton L. 223
Balušok Vasilij 22
Bałachowicz Józefa 785
Banasiewicz-Ossowska Ewa 619
Banaś Monika 786
Bańko Mirosław 742
Baran Monika 517 zob. też Łaskiewicz Monika
Bartkowski Bolesław ks. 748
Bartmińska Izabela 383
Bartmiński Jerzy 2, 10, 23–41, 42, 91, 113, 116, 119, 121, 177–178, 183, 202–203, 219–220, 248, 258, 261, 276, 283, 290, 312, 351, 361–362, 381, 383–386, 404–405, 411, 412–421,

- 431, 433–434, 441, 476, 518–532, 582, 692, 782, 787–796, 871, 971, 1087, 1130–1131, 1136–1146
- Baudouin de Courtenay Jan 402
- Baumbach Christine 584
- Bączkowska Grażyna 363–364, 386, 533–534
- de Beauvoir Simone 312
- Bednarczuk Monika 42, 535–536
- Beghin Marc 506
- Belova Ol'ga V. 43–44, 597, 797–801, 879
- Berezovič Elena L. (Bieriezowicz) 45–50, 90, 413, 422–425, 661, 778, 802–806, 879
- Bernández Enrique 689
- Bernard Ursula 506
- Besemeres Mary 571
- Bębeniec Daria 537, 717
- Białek Ewa 538, 939
- Bielak Agata 33, 539, 540–541, 785, 813, 820, 850, 877, 889, 952, 994, 1013, 1020, 1031, 1045, 1065, 1069, 1070, 1094, 1134
- Bielawski Ludwik 692, 794
- Bielenin Karolina 51
- Bielińska-Gardziel Iwona 52–53, 415–417, 426–430, 707, 807–808, 990, 993, 1024
- Bieńkowski Dawid 19
- Bjeletić Marta 431, 789
- Bloch Jagoda 809
- Blount Benjamin 573
- Błachowicz Ewa 952
- Błuszkowski Jan 810
- Boas Franz 103, 275
- Bobryk Roman 811
- Bock Bettina 536
- Boganeva Elena 14
- Bogatyriew Piotr 103
- Bogdzevič Monika 542
- Bogomolov Aleksandr 812, 892
- Bogusławski Andrzej 54, 327
- Boksański Zbigniew 668, 735
- Bolecki Włodzimierz 749
- Bolesław III Krzywousty 309
- Boniecka Barbara 813–815
- Bonova Stanka 55
- Bonusiak Włodzimierz 816
- Borciuch Maria 993
- Borisova Elizaveta O. 806
- Boroch Robert 543–544
- Borowiec Helena 56
- Borowski Gabriel 981
- Boruch Anna 545
- Boruczenko Joanna 546–547 zob. też Szadura Joanna
- Bošković-Stulli Maja 553
- Božek Karolina 832, 1061
- Bracki Artur 962
- Bralczyk Jerzy 223
- von Braun Christina 515, 535
- Bricyn Viktor M. 817
- Brzozowiec Anita 1008
- Brzozowska Dorota 57
- Brzozowska Małgorzata 58–59, 548–551, 586, 707, 792, 808, 1026, 1147 zob. też Mazurkiewicz Małgorzata
- Brzozowska-Krajka Anna 552
- Brzozowski Piotr 60
- Buchowski Michał 549
- Buczyński Mieczysław 553–555
- Būdvydytė-Gudienė Aina 542
- Budziszewska Wanda 61–64, 556
- Bugajski Marian 1062
- Buivytė Giedrė 65
- Bujnowska Anna 818
- Bukowski Wojciech 557
- Bulisz Ewa 819
- Bułat Silva Zuzanna 630
- Bunin Ivan 80
- Burszta Wojciech 549
- Burysz Alina 432
- Burzyńska-Kamieniecka Anna 66, 820, 894
- Bush George 57
- Bystroń Jan 88
- C**
- Cameron Deborah 724
- Cassin Barbara 578
- Celan Paul 245
- Chaurand Jacques 726
- Chlebda Wojciech 25, 34–35, 67–70, 258, 404, 412–413, 416, 421, 433–434, 821
- Chłopicki Władysław 743
- Chobzej Natalja 71, 570, 625
- Choińska Krystyna 827, 1002
- Chojak Jolanta 822
- Chomsky Noam 208, 312
- Chopin Fryderyk 245
- Chruszczewski Piotr P. 823
- Chrzastowska Bożena 824
- Chybińska Alicja 435

Cieński Marcin 508
 Cierpich Agnieszka 981
 Civ'jan Tat'jana V. (Cyvjan/Cywian) 133, 646, 959
 Crutchfield Richard S. 223
 Cudak Romuald 1019
 Cwietajewa Maryna 175
 Cygal-Krupowa Zofia 540, 558, 827, 1002
 Cyhun Genadz' 72
 Czachowski Hubert 828
 Czachur Waldemar 557, 734, 1077
 Czaja Dariusz 73
 Czajka Anna 829
 Czaplak Grażyna 387
 Cząstka-Kłapyta Justyna 830–831
 Czerwiński Maciej 74, 832
 Czubala Dionizjusz 833
 Czuczupaka Mirosława 436
 Czyżewski Feliks 365, 388–390, 437, 561–564, 568, 775, 834, 835

Č

Časovnikova Alla V. 836
 Čavdarova Dečka (Czawdarowa) 559–560
 Čerepanova Ol'ga A. 837
 Černigovskaja Tat'jana V. 838
 Červaneva Viktorija A. 711

D

Dalgiewicz Marta 839
 Danaher David 537
 Danilov Sergej 812
 Dapit Roberto 1065
 Darwin Charles 75
 Davies Norman 295
 Davydiuk Viktor 622
 Dąbrowska Anna 820, 840
 Dąbrowski Andrzej 1148
 Demarolle Pierre 75
 Dement'ev Vadim V. 841–842
 Denda Monika 565
 Derrida Jacques 271
 Detelić Miriana 306
 Diatczyk Julia 566
 van Dijk Teun A. 41, 76, 346, 738
 Dimitrovski Todor 554
 Djadjura Galyna M. 843
 Długosz Kazimierz 77, 450
 Długosz Natalia 78
 Dmitrieva Tat'jana N. 806

Dmitrovskaja Marija A. 79
 Dobroer Aleksandr 80
 Dobrotová Ivana 821
 Dobrovol'skaja Varvara E. 81
 Dobrovol'skij Dmitrij 604
 Doda Jadwiga 382, 510
 Dolecka Amanda 827
 Doliński Ignacy M. 973
 Domylivs'ka Ljudmyla 844
 Donelaitis K. 280
 Dovgjaljo G.I. 82
 Drannikova Natal'ja V. 845
 Drewniak Aleksandra 897
 Dubisz Stanisław 211
 Dubrovina Svetlana Ju. 846
 Dudek Agnieszka zob. Dudek-Szumigaj Agnieszka
 Dudek-Szumigaj Agnieszka 567–568, 775, 847, 880, 1133
 Dukova Ute 83
 Duličenko Aleksandr Dmitrievič 848
 Dumézil Georges 65, 310
 Dunin-Dudkowska Anna 849
 Dunin-Karwicka Teresa 850
 Durda Magdalena 84
 Dybalska Renata 851
 Dybo Vladimir 305
 Dydyk-Meuš Hanna 625
 Dyszak Andrzej 85, 529
 Dziadowiec Joanna 702
 Dziekanowska Małgorzata 852
 Dźwigoł Renata 594

E

Eggers Christian 506
 Eliade Mircea 65, 193
 Ende Michael 179
 Engelking Anna 51, 86–88, 525
 Eremina Marina A. 89, 853
 Evans Vyvyan 638

F

Fadeeva Ljudmila V. 889
 Falińska Barbara 785
 Falkowska Marta 854
 Faryno Jerzy 811
 Fedorova Ljudmila V. 855
 Fehr Beverly 599
 Fénélon François (François de Salignac de la Mothe) 312

- Feoktistova Ljubov' A. 90–91, 806
 Filar Dorota 92, 438–439, 856–857
 Filek Jacek 73
 Filiks Natalia 834
 Filipkowski Piotr 652
 Filippov Konstantin A. 858
 Filippovič Ju.N. 902
 Fleischer Michael 93, 113
 Florja Boris N. 862
 Frank Roslyn 94
 Frankowska Witosława 864
 Freud Sigmund 242
 Frolak Lubov 568–570
 Frolova Ol'ga E. 95–97, 413
- G**
- Gabryś-Sławińska Monika 865
 Gadamer Hans-Georg 291
 Gajda Stanisław 866
 Gańczarczyk Gabriela 867
 Gatkowska Izabela 98
 Gawarkiewicz Roman 99, 523
 Gazda Grzegorz 749
 Geereaerts Dirk 655
 Genton François 506
 Gerasimovič Ol'ga V. 868
 Gicala Agnieszka 100, 176, 218, 255, 295, 1136
 Gil Sylwia 869
 Gileta-Kłępka Katarzyna 1059, 1126
 Głaz Adam 29, 33, 37, 98, 101–103, 164, 226, 275, 420, 440–441, 537, 571–579
 Głąbska Maria 870
 Gnatjuk Volodimir 758
 Gocół Damian 442–443, 580, 1066
 Golovanova Elena I. 635
 Goody Jack 871
 Gorbaniewska Natalia 495
 Gorelov Il'ja Naumovič 476, 872
 Gos Elżbieta 104
 Grabias Stanisław 813
 Grabowski Jacek 444
 Granat Anna 814–815
 Grass Günter 245
 Grimm Jacob Ludwig Karl 242
 Grimm Wilhelm Karl 242
 Grochowski Piotr 581, 696, 867, 873
 Gross Jan Tomasz 874
 Gryca Sofija 880
 Grycenko Pavlo 445
- Grygiel Marcin 107
 Grymaševyč Galyna 567
 Gryshkova Nina (Gryszkowa) 817, 892, 899, 902, 921, 944, 968, 975
 Grzegorzczkova Renata 108–112, 201, 258, 406, 676, 875–876, 1151
 Grzenia Jan 651, 877
 Grzeszczak Karolina 829
 Grzeszczak Monika 36, 113–114, 582–584, 914
 Gudavičius Aloyzas 10, 115–116, 311, 446, 542, 859–861
 Gudkov D.B. 720
 Gudkov Lev 878
 Gulik Dmitrij P. 50
 Gura Aleksandr V. (Góra) 105–106, 598, 645, 879
 Gurevič Aron (Guriewicz) 664
 Gusiev Viktor E. 498
 Gyża Orest 880
- H**
- Habermas Jürgen 94
 Habrajska Grażyna 677, 881
 Hajduk-Nijakowska Janina 882
 Halas František 312
 Halicki Danyło 71
 Handke Kwiryna 883
 Havelock Eric A. 884
 Heidegger Martin 315
 Herder Johann 103
 Hill Richard 755
 Hoffman Ernst Theodor Amadeus 242
 Hofman Iwona 885
 Homjakov Maksim B. 710
 Horev Viktor A. 612, 754, 886, 977
 Horolets Anna 25, 117–118, 887
 Hrolenko Aleksandr T. 119, 447
 Hubert Christian 578
 von Humboldt Wilhelm 103, 159, 295, 312, 572
 Husajn Saddam 57
- I**
- Ilič Marija 120
 Ippolitova Aleksandra B. 917
 Isačenko Aleksandr V. 888
 Ivanov Vjačeslav V. (Iwanow Wiaczesław) 24, 103, 184, 305–306, 663
 Ivanova Anna A. 889
 Ivanova L.Ju. 890
 Ivanova Radost 534

Ivaško Ljudmila A. 891
Ivčenko Jaroslava (Iwczenko) 585

J

Jackowska-Uwadizu Marta 121
Jakobson Roman 103
Jakubczyk Marcin 122
Jakubiak Ewa 123
Jakubowicz Mariola 124, 586, 669, 1147
Jan Chrzyciel, święty 222
Jan Paweł II, papież 292, 839, 972
Jankov'ska Žanna O. 125
Janoszczyk Jolanta 587–588, 1077
Jarosz Beata 903
Jarząbek Krystyna 126
Jastrems'ka Tetjana 625
Jastrzębski Mateusz 922–993
Javorskaja Galina (Javorska) 127, 812, 817, 892
Jawór Agnieszka 128
Jedliński Ryszard 526
Jespersen Otto 402
Jeziorski Ireneusz 621
Jezus Chrystus 14, 44, 51, 73, 105, 160, 215, 222, 254, 316–317, 324, 392, 731
Johnson Mark 165, 167, 347, 600
Jordanskaja Lidia 215
Judin Aleksej V. 129–133, 407, 413, 421, 589, 590
Jufu Z. 556
Jurewicz Joanna 522, 528
Jurgaitis Nedas 542
Juzala Gustaw 520

K

Kabakova Galina I. 134, 504
Kabinina Nadežda V. 806
Kaczan Anna 37, 591–595, 933
Kaczmarek Mirosława 135
Kadłubiec Karol Daniel 897
Kagarlickij Julij V. 1134
Kajfosz Jan 521, 593
Kajtoch Wojciech 610, 898
Kaljuta A.M. 136
Kalkuta Julia 596
Kalmykova N.I. 533
Kaluckov Vladimir N. 889
Kamalova Alla 899, 910
Kamieniecki Jan 66
Kamińska Maria 703
Kamińska-Szmaj Irena 900

Kamiński Wiesław A. 1149
Kant Immanuel 227
Kapełuś Magdalena 964
Kapetanović Amir 137
Kapuściński Ryszard 334, 730
Karaś Halina 901
Karaulov Ju.N. 902
Kardela Henryk 138
Kartezjusz (René Descartes) 327
Karuščeva-Eleпова Marina Ju. 855
Karwatowska Małgorzata 294, 401, 741, 903–907
Kasatkin Leonid L. 908
Kasevič Vadim B. 909
Katarzyna, święta 222
Katullus (Gaius Valerius Catullus) 175
Kazanceva Elena 139
Kazanskij N.N. 917
Kaś Józef 140, 391
Keler Anita 898
Kępa-Figura Danuta 448, 680, 885
Kielak Olga 141, 830, 870, 957
Kielczewska Alicja 1129
Kiklevič Aleksandr 910, 1003
Kiseleva Irina V. 142–143
Kiselova Irina 780, 888, 890–891, 938, 983, 1075
Kisiel Aneta 895
Kita Małgorzata 877
Kitanova Marija 911, 943
Kjuršunova Irina A. 912
Kleban Alicja 852
Kleiber Georges 591, 727
Klimiuk Maciej 144
Klimka Libertas 145
Klinger Michał 73
Kljaus Vladimir L. 913
Kładoczny Piotr 732
Kmet' Iryna 597, 812, 846, 919, 936, 997, 1029, 1057
Kobyłański Dawid 840
Kochanowska-Nieborak Anna 914
Kochnowicz Nadežda 413
Kojder Marcin 449
Kolarska-Bobińska Lena 915
Kolberg Oskar 86, 193, 692
Kolbuszewski Jacek 146, 686
Kolosova Valerija B. 916–917
Kołodziejczak Małgorzata 333

- Kołodziejek Ewa 147, 450
 Kominek Andrzej 366
 Komleva Natal'ja V. 148
 Komornicka Maria 403
 Komorowska Ewa 918
 Kon Igor S. 665, 681
 Kondratova Natal'ja 878
 Konjuškevič Marija 149
 Konobrods'ka Valentyna 919–920
 Kononenko Iryna 922
 Kononenko Vitalij 921–922
 Konovalova Nadežda I. 923
 Kopčénova Irina 924
 Koper Anna 150, 598–601
 Kordzińska-Nawrocka Iwona 618
 Korina Natalia 413, 771
 Kornilov Oleg Aleksandrovič 925
 Koroleva Elena E. 151
 Korpysz Tomasz 926
 Kostyak Natalia 602, 920
 Kostylev Jurij B. 152–153
 Kościuk Agnieszka 603, 760, 762, 773, 867, 1092, 1096, 1102, 1121
 Kotcova Elena E. 927
 Kovačevićová Soňa 550
 Koval' Vladimir Ivanovič 672
 Kovšova Marija L. 928–929
 Kowalewska-Dąbrowska Jolanta 930
 Kowalewski Hubert 717
 Kowal-Fuczyło Iryna 392
 Kowalski Piotr 931–932
 Kowalski Sergiusz 750
 Kozak-Opsahl Katarzyna 154, 604
 Koziara Stanisław 933
 Kožinova Alla (Kožinowa Ała) 155–157, 421, 451–455
 Kozioł Maria 367
 Koziura Karolina 605
 Kozłowska Anna 934
 Kozyra Agnieszka 618
 Kozyra-Sirkowska Beata 930
 Krazoń Katarzyna 606
 Krakowiak Damian 809
 Kraska-Szlenk Iwona 158
 Krasnyh Viktoria V. 519, 720, 935–936
 Krawczyk(-Tyrpa) Anna zob. Tyrpa Anna
 Krech David 223
 Kregždys Rolandas 161
 Krekovičová Eva 162, 694
 Krieger Jolanta zob. Krieger-Knieja Jolanta
 Krieger-Knieja Jolanta 607, 1117
 Krivoščapova Julija A. 661, 769–770, 774, 778, 797, 878, 951, 1011, 1047, 1100, 1135
 Kropiej Monika 1065
 Krótki Zuzanna 163–164
 Kruglov J.G. 649
 Krupa Viktor 695
 Krylova Tatiana 753
 Krys'ko Vladimir G. 937
 Krzeszowski Tomasz Piotr 165
 Krzyżanowska Anna 166
 Krzyżanowski Michał 1117
 Krzyżyk Danuta 1110
 Kubiak Irena 666
 Kubiak Krzysztof 666
 Kubicki Paweł 605
 Kucharska-Dreiß Elżbieta 587
 Kucharski Wojciech 757
 Kuchno Natalia 781
 Kučinskaja A.I. 938
 Kudela-Świątek Wiktoria 580
 Kuhar'eva-Rožko Vitalyna I. 843
 Kukiz Paweł 333
 Kul'pina Valentina G. 939
 Kulik Stanisława 390
 Kulisz Agnieszka 456, 608–610, 759, 887, 972, 1110 zob. też Litwińczuk Agnieszka
 Kumor Bartłomiej 964
 Kuncewicz Piotr 940
 Kunzmann Peter 584
 Kupina N.A. 710
 Kupisiński Zdzisław SVD 941
 Kupiszewski Władysław 712
 Kuprin Aleksander 80
 Kus Agata 882
 Kuz'mina E.N. 772
 Kyzlasova Irina S. 942
- L**
 Lach Kornelia 393
 Lakoff George 165, 167, 199, 347, 600, 719
 Langacker Roland W. 168, 183, 295
 Lappo Irina 38, 169–170, 457–458, 611–615, 763, 766, 776, 801, 804, 811, 842, 846, 853, 858, 862, 872, 896, 913, 925, 929, 937, 950, 953, 956, 967, 969–970, 1012, 1023, 1028, 1051, 1053–1054, 1060, 1071, 1076, 1080, 1095, 1098, 1101, 1107

Latoch-Zielińska Małgorzata 982
Laurinkienė Nijolė 171
de Lazari Andrzej 566, 612
Leavitt John 708
Legurska Palmira 943
Leibniz Gottfried Wilhelm 327
Lermontov Mihail 302
Leskinen M.V. 754
Leszek Klaudia 827
Levčenko Olena 944
Lévinas Emmanuel 330
Levisen Carsten 172, 574
Levkievskaja Elena E. (Lewkijewska) 173–175,
585, 662, 766, 945, 946, 1104–1105
Levontina Irina B. 1123
Lewandowska-Jaros Dorota 809
Lewandowska-Tomaszczyk Barbara 575
Lewaszkiwicz Tadeusz 947
Lewicki Roman 616, 1072
Lezra Jacques 578
Libura Agnieszka 717, 820
Liców Aneta 948
Liców Zenon 948
Lipatow Aleksandr V. (Lipatow Aleksander) 950
Lipatova Antonina P. 942
Lipina Vera V. 951
Lippmann Walter 278
Liszczy Teresa 176
Liśkiewicz Patrycja 885
Litwińczuk Agnieszka 617, 786, 984, 1062 zob.
też Kulisz Agnieszka
Litwiński Robert 904–906
Lizak Jadwiga 952
Lorrain Sophie 506
Lotman Jurij M. (Łotman) 953, 956
Luciński Kazimierz 639
Lučyk Alla 954
Ludwik Kinga 618
Lühr Rosemarie 536, 582, 588
Lutovinova Irina S. 891

Ł

Łaszkiwicz Monika 419, 619–621, 782, 905,
1018, 1055, 1097 zob. też Baran Monika
Łaziński Marek 609
Łesiów Michał 445, 622–628, 1142
Łęcki Krzysztof 667
Łoch Eugenia 955

Łozowski Przemysław 92, 101, 177–178, 537,
620, 629, 707, 717, 734
Łuczyński Michał 459, 1150
Ługowska Jolanta 179, 688
Łukasiewicz Paula 792
Łukaszyk Ewa 630

M

Maar Paul 242
Mac'ko Lubov I. 957
Maciejewski Andrzej 631
Macura Vladimír 315
Maćkiewicz Jolanta 180–182, 368, 608, 958
Mahlina Svetlana 737
Majer-Baranowska Urszula 38, 183, 361, 369,
457, 460, 634–636, 825, 910, 1001, 1052
Majerczyk Maria 184
Majkova L.N. 658
Majzul's Mihail R. 611
Makarcev Maksim M. 959
Makarova Anna A. 806
Maksymiuk Beata zob. Maksymiuk-Pacek Be-
ata
Maksymiuk-Pacek Beata 394, 637, 794, 1009,
1111
Malec Wojciech 638
Malinowski Bronisław 103, 177
Maloha Miroslava 185
Małyska Agata 186, 461, 960
Manasterska-Wiącek Edyta 187
Mandler Jean Matter 745
Marčenko J.I. 533
Marchel Kaia 543
Marcjanik Małgorzata 753
Marcol Katarzyna 961
Marczewska Marzena 188–189, 370, 639–641,
656, 705
Martinek Svetlana (Martinek Svitlana) 190–191
Maryjewska Jagoda 792
Masenko Łarysa 962
Masłowska Ewa 192, 963–964
Mathes Bettina 515
Matka Boża (Maria z Nazaretu) 14, 62, 81, 214,
222, 254, 324–325, 374, 380, 392, 397
Matlin Mihail G. 942
Matsyupa Olha (Maciupa Olga) 632–633, 767–
768, 1004, 1027
Matveev Aleksandr K. (Matwiejew) 90, 565,
693, 804–805, 893, 965–966, 1032, 1107

- Mavrič Ludmiła 39
 Mayenowa Maria Renata 103
 Mazalova Natal'ja E. 967
 Maziere Francine 726
 Mazurkiewicz Małgorzata 193, 371, 642 zob.
 też Brzozowska Małgorzata
 Mečiar Vladimír 162
 Mečkovskaja Nina B. 194, 968
 Mehlman Jeffrey 578
 Mel'čuk Igor 215
 Mencej Mirjam 826
 Miancki Adrian 733, 869
 Miceva Evgenija 195
 Michalec Anna 864
 Mickiewicz Adam 169
 Mickiewicz Halina 382
 Miemietz Bärbel 671
 Mierzwińska-Hajnos Agnieszka 99, 141, 198,
 219, 221, 283, 462, 661, 1142
 Mihajlov Nikolaj 971
 Mihajlova Katia 196–197, 643
 Miheev Mihail 969
 Mikołaj, święty 547
 Mikołajczak Stanisław 972
 Mikołajczuk Agnieszka 199–201, 531, 1151
 Mikoś Michał Jacek 202
 Mindak-Zawadzka Jolanta 463, 973
 Misiukajtis Joanna 918
 Mitrenga-Ulitina Swietłana 974
 Mleczo Joanna 643–649, 911, 943
 Młynarczyk Ewa 203
 Mokienko Valerij M. 729, 975, 1109
 Mokrzycka Agata 1059
 Moldovan Aleksandr M. 976–978
 Morawska Iwona 982
 Morita Koji 204
 Moroz Andrej B. 206–207, 539, 979
 Morozov Igor' A. 942
 Morozova Ol'ga E. 927
 Mosiołek-Kłosińska Katarzyna 205, 980
 Mostowska Mariola 1059
 Mostowski Szczepan 390
 Mull Natalia 588
 Muravjov Michail N. 309
 Muskat-Tabakowska Elżbieta 981 zob. też Ta-
 bakowska Elżbieta
 Muszyński Zbysław 208–209
 Mylnikov A.S. 641
 Myrdzik Barbara 982
- N**
 Nagórko Alicja 413
 Nahornyuk Oleksiy 650
 Nalewajk Żaneta 984
 Nałkowska Zofia 403
 Nartnik Vlado 1065
 Nebeská Iva 558
 Neclaw Dorota 822
 Nenadavec A.M. 698
 Nepop-Ajdačić Lidia 210–211, 746, 768
 Nevskaja Lidija G. 212, 663
 Newton Isaac 79
 Niderla Anna 213, 464, 651–653, 1021, 1025
 Niebrzegowska Stanisława zob. Niebrzegow-
 ska-Bartmińska Stanisława
 Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława 214–
 –221, 290, 362, 372, 381, 395–397, 417, 424–
 –425, 465–469, 654–662, 764, 771–772, 778,
 782–783, 784, 789–793, 795–796, 798–800,
 802–803, 805–807, 814–815, 821, 828, 831,
 833, 836, 838, 841, 845, 848, 849, 854–855,
 868, 873, 879, 893, 903–904, 908–909, 912,
 924, 927–928, 931, 942, 949, 958–959, 963,
 965–966, 974, 976–980, 985–990, 996, 999–
 –1000, 1002, 1007, 1010, 1016–1017, 1036–
 –1040, 1042, 1046, 1048–1049, 1074, 1078,
 1081–1083, 1085–1086, 1088, 1091, 1093,
 1099, 1103–1106, 1108, 1112, 1116, 1123,
 1127–1128, 1146
 Niesporek-Szamburska Bernadeta 545
 Niewiadomski Donat 222, 373–374, 663–666
 Niewiara Aleksandra 470, 517, 530, 667–669,
 991, 1079, 1114
 Nikitina Serafima E. 119, 133
 Nikitina T.G. 729
 Nikolaeva E.K. 729
 Nikołajuk Nina 378
 Nikon 151
 Nitychoruk Leokadia 379
 Nitychoruk Walerian 379
 Norman Boris Justinovič 673
 Novikov Anatolij I. 992
 Nowacka Dagmara 993
 Nowacki Albert 993
 Nowak Paweł 223–224, 448
 Nowak Tomasz Łukasz 225
 Nowakowska Alicja 994
 Nowakowska Beata 995
 Nowakowska-Kempna Iwona 670

Nowosad-Bakalarczyk Marta 226, 471–472,
671–674, 790, 796, 823, 865–866, 876, 906,
934, 955, 989, 995–996, 1003, 1035, 1043,
1118, 1120, 1125, 1152
Nud'ha Hryhorij 997
Nykiel-Herbert Barbara 675

O

Oberthür Jörg 227, 408, 588
Obracht-Prondzyński Cezary 583
Obrębski Józef 88
Ochnio Beata 676
Odija Daniel 19
Ogrodowska Barbara 718
Ohomuš Kataryna A. 562
Olejnik Katarzyna 224
Olejnik Marek 834
Olisadebe Emmanuel 336
Opsahl Katarzyna zob. Kozak-Opsahl Katarzyna
Orłowska Anna 901
Orłowski Hubert 998
Osgood Charles E. 39
Osiński Michał 810, 816, 824, 874, 915, 940,
991, 998, 1034, 1056, 1067, 1089, 1119
Osipova Ekaterina N. 855
Osipova Ksenia V. 661, 778
Oskiera Agnieszka 541
Osmańczyk Edmund 67
Ostaszewska Danuta 999
Ostrowska Bronisława 403
Ott Herta Luise 506
Ożdżyński Jan 716
Ożóg Kazimierz 1000–1001

P

Pachowicz Małgorzata 827, 1002
Paćławska Ewa 677–679, 835, 916–918, 954,
961, 1005
Padučeva Elena V. 634
Pajdzińska Anna 228–235, 680
Palmer Gary 101, 103, 236, 275
Panasiuk Joanna 473
Panasiuk Jolanta 681–682
Panuś Paulina 948
Papurėlytė-Klovienė Silvija 542
Papuhiev Nikolay 683
Pargač Jan 602
Pascal Blaise 327
Pasicki Adam 684

Pastuh Nadija 1004
Pastusiak Kazimiera 1005
Pawelec Andrzej 719, 743
Pawelec Radosław 809
Paweł, święty 125, 222
Pawlak Nina 237, 1006
Pawlikowska Aleksandra 1007
Pawlikowska-Asendrych Elżbieta 1008
Pawlikowska-Jasnorzewska Maria 243, 403
Pazio-Wlazłowska Dorota 964
Peeters Bert 101, 238–239
Pelcowa Halina 240–241, 1009–1010
Pelletier Catherine 375
Pełka Mateusz 808
Permjakov G.L. 682
Petera Janina 398
Petruhin Vladimir Ja. 44, 798, 801, 1012
Pędzich Barbara 444
Pičhadze A.A. 976
Pidek Józefa 383
Piechnik Anna 713
Pieciul-Karmińska Eliza 242
Piekarczyk Dorota 243, 439, 474–477, 685, 857,
1013, 1014
Piekot Tomasz 900, 1015
Piersiak Tadeusz 244, 686
Pihan-Kijasowa Alicja 834
Piirainen Elisabeth 604
Pikul Zuzanna 869
Pilecka Teresa 687
Pinker Steven 172, 312
Piotr, święty 125, 222
Piper Predrag 1016
Pisarek Walery 840
Pisarkowa Krystyna 245
Pitala Ewelina 688
Pjankova Ksenija V. 769–770, 774, 797, 878,
951, 1011, 1047, 1100, 1135
Plas Pieter 246–248
Platonov Andrej 79
PleTERSki Andrej 1065
Plotnikova Anna 1017
Pluwak Agnieszka 689
Płonka-Syroka Bożena 543
Pocepnja Dina M. 891
Podziewska Luiza 581
Pokojska Agnieszka 743
Polakowski Filip 960
Popławski Emil 1018

Popowska-Taborska Hanna 249–251, 1154
 Poprawa Marcin 900, 1015
 Porawska Joanna 478
 Poška D. 280
 Poświętowska Halina 330, 403
 Potapenko Liliya 690
 Potapova Ol'ga 156
 Potent-Ambroziewicz Małgorzata 1020
 Potoczniak Anthony 691
 Prohorova Svetlana 479
 Profantová Zuzana 253, 503, 511–512, 693
 Prohorov Andrej 252
 Propp Władimir 252
 Prorok Katarzyna 254–255, 795, 826, 839,
 1019, 1122
 Przepiórkowska Danuta 1117
 Przerembski Zbigniew Jerzy 692
 Przybyła-Dumin Agnieszka 1022
 Przychodaj Patrycja 847
 Przyczyna Wiesław 1118
 Puškin Aleksandr 302
 Putilov Boris N. 1023
 Puzynina Jadwiga 256–257, 258, 404, 409, 496,
 926, 1144

R

Račiūnaitė-Vyčiniene Daiva 259
 Radenković Ljubinko 260, 514, 555, 1016
 Radevyč-Vynnyčyj Jaroslav 623
 Rahilina Ekaterina V. 817
 Rak Maciej 261, 595, 1024
 Rakšanova Ganna F. 843
 Raskin Victor 348
 Razumova Irina A. 845
 Reich-Ranicki Marcel 245
 Rejakowa Bożena 637, 693–695
 Rendall Steven 578
 Rewers Ewa 1021
 Rey-Debove Josette 728
 Rezanova Zoja I. 1026
 Reznikova Tat'jana I. 817
 Ricoeur Paul 291
 Rieger Janusz 432, 962
 Ristić Stana 1027
 Rjabov Oleg 1028
 Rodziewicz Barbara 262
 Rogalska Marta 263
 Rogowska Ewelina 869
 Rokosz Tomasz 696, 1069

Rosa Hartmut 588
 Rosch Eleanor 264
 Rubinstein Artur 245
 Rudenko Elena 265–268, 697
 Rusiecka Natalia 698–699
 Rut Marija È. 806, 1031–1032
 Rutkowska Kristina 620
 Rutkowski Mariusz 1043
 Rybarczyk-Dyjewska Joanna 715
 Ryszkiewicz Mirosław 480, 544
 Ryžakova Svetlana I. 269, 340
 Rzeszutko-Iwan Małgorzata 1033
 Ržeutka Svetlana 39

S

Safronov Evgenij V. 942
 Saicová Římalová Lucie 558
 Sajewicz Michał 563–564
 Sakson Andrzej 1034
 Samel Ingrid 607
 Samojlov David 175
 San'ko S. 613
 Sandomirskaja Irina 40, 270–271, 614
 Sapir Edward 54, 103, 159, 177, 236, 248, 312
 Saramago José 73
 de Saussure Ferdinand 208
 Sawicka Irena 1035
 Sazonova Lidija I. 976–977
 Sedakova Irina A. 272–274, 421, 959, 1036–
 –1037
 Sedakova Ol'ga A. 723
 Semivolos Igor' 812
 Serebrennikov Boris A. 133
 Seretny Anna 1038–1039
 Sękowska Elżbieta 653
 Sharifian Farzad 103, 275
 Shubin Roman 700
 Siatkowski Janusz 617
 Sidorova Tat'jana A. 1040
 Siemion Piotr 19
 Sienkiewicz Henryk 334
 Sieradzka-Mruk Agnieszka 1041
 Sikora Kazimierz 140
 Simonides Dorota 603, 1042
 Simovych Ksenja 625
 Siwiec Adam 904–907
 Skawiński Jacek 688
 Skibińska Elżbieta 276–278, 508
 Skovorodnikova A.P. 890

- Skowronek Katarzyna 1043
 Skripova T.M. 938
 Skuza Sylwia 1044
 Sławski Franciszek 1052
 Smetona Marius 279–280, 620
 Smetonienė Irena 280, 620
 Smirnov Lev N. 1053
 Smirnov Š.I. 722
 Smirnova Tatiana 701
 Smułkowa Elżbieta 1054–1055
 Smyk Katarzyna zob. Smyk-Płoska Katarzyna
 Smyk-Płoska Katarzyna 511–512, 606, 702–706
 Sobieraj Paulina 941
 Sobstyl Katarzyna 461, 960
 Sojka-Masztalerz Helena 1056
 Sokil Vasyl' 1057
 Sokołowska Karolina 1022
 Sokołowska Olga 1058
 Solarz Olga 626, 633
 Sołżenicyn Aleksandr 274
 Sotirov Petar 281, 707, 793, 1059
 Spagińska-Pruszk Agnieszka 1045
 Stadnik Katarzyna 708
 Stanonik Marija 282
 Stanulewicz Danuta 1058
 Starzyńska Aleksandra 283
 Stasiuk Andrzej 19
 Steciąg Magdalena 1061–1062
 Stefanskij Evgenij E. 284–285, 1063
 Stein Nathanael 578
 Stępak Agnieszka 1066
 Stickel Gerhard 840
 Stockwell Peter 1064
 Stojnev Anani 740
 Straizys Vytautas 145
 Stria Ida 288
 Styk Józef 761
 Styslo Iryna 843–844
 Subko Barbara 926
 Suhovickaja Irina 479
 Sulima Roch 286, 706
 Surikova Olesja D. 806
 Sweetser Eve 548
 Symotiuk Stefan 709–710
 Syrotinski Michael 578
 Sysoŭ Uładzimir M. 510
 Syz'ko Andrej T. 562
 Szadura Joanna 289–290, 376, 420, 430, 458, 471–472, 474–476, 481–489, 711–722, 818, 837, 883, 935, 988, 1032, 1063, 1066, 1068, 1109, 1115, 1132 zob. też Boruczenko Joanna
 Szandecki Damian 947
 Szarota Tomasz 546
 Szczepan, święty 222
 Szechińska Dorota 291
 Szlajfer Henryk 1067
 Szostek Andrzej 292
 Szpyczko Nela 723
 Szypra-Kozłowska Jolanta 293–294, 401–402, 724, 741
 Szumiło Mirosław 988
 Szutkowski Tomasz 596
 Szwalikowska Joanna 819
 Szymanek Bogdan 725
 Szymańska Janina 399–400
 Szyrkiewicz Sławoj 1069
- Ś**
 Śliwa Dorota 726–728
 Ślósarska Joanna 881
 Świrszczyńska Anna 403
- Š**
 Šalina Irina V. 1070
 Šaraja Ol'ga 650, 1071
 Šaronov Igor' A. 1072
 Ščepanskaja Tat'jana B. 704, 1073
 Ščerbin Vjačeslav 287
 Šeptunov I.M. 564
 Ševčenko Larysa 844
 Širjaeva E.N. 890
 Šlédrová Jasňa 558
 Šmelev Aleksej D. 1074, 1123
 Šmeleva Elena A. 1074
 Švedova N.Ju. 1075
- T**
 Tabakowska Elżbieta 295, 743, 1064, 1076 zob. też Muskat-Tabakowska Elżbieta
 Tambor Jolanta 1019
 Tarelko Michail 157
 Tarkowski Arsenij 136
 Tatar Barbara 759
 Tay Dennis 573
 Tazeev Garif G. 784
 Teleżyńska Ewa 926

Telija Veronika 40
 Telus Magdalena 296
 Termińska Kamilla 1079
 Ternovskaja Ol'ga A. 297
 Tieszen Bożena 202
 Tiszczenko Ołeg 729
 Todorov Veličko 559
 Tokareva Irina I. 1080
 Tokarski Ryszard 298–299
 Toleikienė Reda 542
 Tolstaja Marfa N. 1017
 Tolstaja Svetlana M. (Tolstaja/Tolstojowa Swie-
 tłana) 119, 300–306, 421, 423, 490–492, 513,
 561, 646, 648, 683, 879, 978, 1016, 1081–
 –1085, 1088, 1135, 1146, 1153–1154
 Tolstoj Lev 302, 309
 Tolstoj Nikita I. (Tolstoj Nikita) 12, 16, 24, 28,
 29, 72, 103, 119, 248, 301, 305, 307, 491,
 493, 527, 532, 563–564, 601, 616, 627, 636,
 654, 1086–1088, 1141, 1156
 Tomala Mieczysław 1089
 Tomasello Michael 744
 Toporkov Andrej L. 662, 766, 976–977, 1090
 Toporov Vladimir N. (Toporow Władimir) 24,
 103, 133, 184, 305, 308–310, 1143, 1150
 Toporova Tat'jana B. 1091
 Traba Robert 631
 Treder Jerzy 1092
 Trefilova Ol'ga V. 494, 1017
 Trębska-Kerntopf Anna 1093
 Trojanowicz Alicja 747
 Trubačev Oleg N. 305, 1095
 Truszkowski Witold 478
 Tryfun, święty 51
 Trzeszczkowska Zofia 403
 Trzeźniowski Dariusz 403
 Tulli Magdalena 750
 Tumas-Vaižgantas J. 280
 Turilov Anatolij A. 1090
 Tymiakın Leszek 730
 Tymochowicz Mariola 723, 760, 1096
 Tyrpa Anna 159–160, 311, 518, 1097

U

Ulinskaja V.I. 722
 Ułanek Małgorzata 495
 Umińska-Tytoń Elżbieta 703
 Underhill James 102–103, 312–313, 572, 576–
 –577

Urban Danuta 835
 Uryson Elena V. 1098
 Uspienski Boris A. 547
 Uzeneva Elena S. 1017

V

Vaiškūnas Jonas 314
 Vakarelski Hristo 647
 Valencova Marina Mihajlovna 714
 Vaňková Irena 101, 315–316, 558, 1155
 Vasil'eva Natal'ja V. 1100
 Vassogne Gaëlle 506
 Važnik Sjargej 1003
 Vel'mezova Ekaterina V. 317, 660
 Vendina Tat'jana I. 318, 1101
 Viljo Johannes Mansikka 896
 Vinogradova Ljudmila N. 509, 1048, 1103–
 –1105
 Vitanova Marijana 644
 Vivianđ-Esik Aline 319
 Vlaskina Tat'jana Ju. 320
 Volodina Tat'jana V. 14–15, 613, 699
 Voltaire (François-Marie Arouet) 312
 Vučković Marija 321

W

Wałęciuk-Dejneka Beata 1069
 Wallner Grzegorz 955
 Walter Harry 1109
 Warchala Jacek 1110
 Warda-Radys Lucyna 657
 Warmińska Katarzyna 786
 Wasilewski Jerzy Sławomir 640
 Wasiura Katarzyna 762
 Wasiuta Sebastian 731, 775, 787–788, 790, 851,
 859–861, 863, 881, 884, 894, 962, 987–990,
 1050, 1058, 1064
 Waszakowa Krystyna 322, 496, 676, 854
 Watts Donald Charles 629
 Wąsala Katarzyna 981
 Wełpa Agnieszka 1111
 Wengorek-Dolecka Klaudia 19, 109, 187, 225,
 254, 280, 333, 629, 730
 Wenklar Kinga 1112
 Wężowicz-Ziółkowska Dobrosława 552
 Whorf Benjamin Lee 54, 103, 159, 236, 248,
 312
 Wierzbicka Anna 31, 41–42, 54, 103, 135, 159,
 172, 191, 219, 312, 323–328, 474, 516, 551,
 571, 579, 670, 684, 725, 731, 1113, 1136

Wilk Gabriela 1114
Wilk Przemysław 329
Winiarska Justyna 330
Wiśniewska Halina 1115
Witczak Krzysztof Tomasz 592
Witosz Bożena 690, 1116
Włodarczyk-Stachurska Anna 101, 178
Wodak Ruth 1117
Wojtak Maria 732, 819, 885, 1118
Wojtczak Maria 1119
Wojtczuk Krystyna 825
Wolańska Ewa 1120
Wolska Maryla 403
Wołos Marta 678
Wood Michael 578
Wódz Jacek 667
Wódz Kazimiera 667
Wójcicka Marta 497, 659, 733–739, 761–762, 852
Wójcik Anna 926
Wójtowicz Magdalena 739
Wrocławski Krzysztof 331–332, 463, 498, 740
Wronka Emilia 741
Wróblewska Violetta 733, 828, 1121–1122
Wróblewski Piotr 667
Wrześniewska-Pietrzak Marta 333, 972
Wulf Christoph 535
Wyrwa Anna 242–243, 341, 421, 522, 557
Wyskiel Kinga 982
Wysocka Aneta 334, 477, 499–500, 730, 742–745, 779, 856–857, 875, 907, 932, 981, 1006, 1014–1015, 1113
Wysoczański Włodzimierz 746
Wyspiański Stanisław 33
Wyszogrodzka-Liberadzka Natalia 1045
Wyszpolska Katarzyna 335
Wytrążek Ewa 747–748

Y

Yamaguchi Masataka 573

Z

Zaharenko I.V. 720

Zalicznjak Andriej 305
Zalicznjak Anna A. 1123
Załaźnińska Aneta 1124
Zaron Zofia 822
Zarzycka Grażyna 336–337, 749–750, 1125
Zaśko-Zielińska Monika 1126
Zav'jalova Marija V. 338–340
Zawisławska Magdalena 1127
Zawistowska Kazimiera 403
Zawisza Robert 751
Zechová Renáta 674
Zemsał Piotr 341–342
Zgierski Jakub 1033
Zgółka Tadeusz 343, 980
Ziajka Beata 1128
Ziemkiewicz Rafał 67
Zieniukowa Jadwiga 344
Zienkiewicz Lucyna 752
Zinken Jörg 345–347, 501–502, 756
Zinurova Olga 753
Znaniński Florian 88
Zoła Antoni 1158
Zowczak Magdalena 1129–1131

Ż

Żerańska-Kominek Sławomira 1132
Żuk Grzegorz 41, 348, 489, 507, 754–755
Życiński Józef abp 410
Żyłko Bogusław 956
Żyśko Konrad 306, 513, 756
Żywicka Beata 349, 707, 757, 808

Ž

Žajvoronok Vitalij 1133
Ždanova Vladislava 350–353, 519
Živov Viktor M. 1134
Žloba Safronij P. 569
Žujkova Margarita Vasil'evna 354–356, 697, 758
Župerka Kazimieras 446
Žuravlev Anatolij F. 1135
Žurinskij A.N. 752

Bibliografia adnotowana czasopisma „Etnolingwistyka” za lata 1988–2018 jest opracowaniem niezwykle istotnym, wartościowym i potrzebnym, dokumentuje bowiem historię i teraźniejszość myśli etnolingwistycznej, która kształtowała się i kształtuje za sprawą środowiska lubelskich językoznawców oraz krajowych i zagranicznych badaczy związanych z czasopismem. Jest świadectwem dziedzictwa polskiej etnolingwistyki, rozległych międzynarodowych kontaktów naukowych między polskimi i zagranicznymi badaczami języka. Stanowi niewątpliwie probiez przyszłych bibliografii zawartości czasopism, wyznaczając kierunek twórcom innych tego typu opracowań.

*Fragment recenzji
dra Pawła Kowalskiego (Instytut Sławistyki PAN)*

Ogólna koncepcja dzieła oraz szczegółowe zasady opracowania bibliografii to zasługa Jerzego Bartmińskiego, założyciela „Etnolingwistyki” i pełniącego przez ponad trzydzieści lat funkcję jej redaktora naczelnego, pomysłodawcy kształtu rocznika, jego zakresu i struktury. [...] Trzydzieści lat to szmat czasu; wiele dzieł powstało, o wielu można było zapomnieć. Dzięki *Bibliografii* one będą mogły żyć życiem aktywnym, m.in. w pracach naukowych, nie tylko badaczy pokolenia Jerzego Bartmińskiego i jego szkoły, ale o wiele dłużej.

*Fragment recenzji
prof. dr hab. Krystyny Waszakowej (Uniwersytet Warszawski)*